REFLECTII

ETERN

SERIE

Secolul XX necunoscut

INSTITUTUL DE LITERATURĂ RUSĂ (CASA PUȘKIN) AL ACADEMIEI DE ȘTIINȚE RUSĂ

B. K. ZAYTSEV

REFLECTII

ETERN

Povești necunoscute, eseuri, memorii, interviuri

OCTOKJ

2018

Saint Petersburg

BBK 83.3(2Ros=Rus)

UDC 821.161.1-94-97

317

317 Zaitsev B.K.

Reflecții ale Eternului. Povești necunoscute, eseuri, memorii, interviuri / Comp., intrare. Art., pregătit. text și comentarii. A. M. Lyubomudrova. - Sankt Petersburg: Editura Rostok SRL, 2018. - 736 p.

ISBN 978-5-94668-253-4

Pentru prima dată, sunt publicate peste două sute de lucrări ale clasicului rusesc din străinătate B.K. Zaitsev (1881-1972): povestiri, eseuri, memorii, articole, recenzii, critică și jurnalism. Au văzut lumina în publicații rare pre-revoluționare și în periodice emigrate, nu au fost încă republicate și nu sunt cunoscute cititorului modern.

Cartea deschide noi fațete ale lumii artistice și biografia lui B. Zaitsev. De interes deosebit sunt notițele unui martor ocular al evenimentelor din februarie 1917, eseurile despre călătoriile în Franța și Finlanda, articolele despre evenimentele spirituale și culturale ale vieții emigratelor din anii 1920-1960.

Pentru toți cei care sunt interesați de istoria literaturii ruse a secolului al XX-lea și apreciază opera lui Boris Zaitsev, care combină un stil rafinat cu profunzimea și precizia gândirii.

ISBN 978-5-94668-253-4

"m

MOȘTENIREA NECUNOSCUTĂ A LUI BORIS ZAYTSEV

Nu vom mai vedea Patria Mamă, dar, desigur, nu o vom uita niciodată, iar soarta ei este mereu în inimile noastre. Este mai mult decât probabil să-l vezi. Pe un pământ străin sau pe cont propriu - Doamne ferește să rămâneți purtători și să păstrați

lumina lui Hristos, „singura nevoie”. <...> Nu uita de Rusia. Nu vă închinați idolilor ei. Păstrează-i măreția spirituală. El însuși va străluci prin faptele tale. Închină-te în fața suferinței îndurate de Patria ta. Nu uitați de martirii ei. Inimile și gândurile noastre vor fi mereu cu tine.”[1] Boris Zaitsev a lăsat un asemenea mărturie tinerilor ruși la sfârșitul călătoriei sale.

Boris Konstantinovich Zaitsev (1881-1972) aparține unei galaxii de scriitori care și-au început cariera în Rusia, au părăsit țara după revoluție și și-au creat cele mai faimoase opere în străinătate. Împreună cu colegii săi scriitori, a trecut prin încercările vremurilor grele rusești, și-a pierdut pe cei dragi, s-a stabilit într-o țară străină. Și-a iubit la infinit patria natală, pe care nu era sortit s-o vadă. Zaitsev a câștigat faima în țările europene, lucrările sale au fost traduse în zeci de limbi. Dar în Rusia sovietică, scriitorul a fost interzis, timp de multe decenii chiar numele său a fost șters din literatura rusă. Abia la sfârșitul anilor 1980 cărțile lui Zaitsev au ajuns la cititorul rus, luându-și locul de drept în vistieria literaturii ruse. Numele clasicului literaturii ruse a intrat în uzul cititorului și științific.

Ce nu a fost pe placul vocii liniştite a scriitorului, departe de orice manifeste politice? Spre deosebire de un număr de venerabili colegi emigranți, Zaitsev a luat o poziție consecventă și principială în raport cu guvernul sovietic. Nu putea simți nicio simpatie pentru „călăii Rusiei” și moștenitorii lor: „Che rusul

1 Zaitsev B. K. Cei care pleacă - cei care vin // Zaitsev B. K. Sobr. op. T. 11. M., 2001. S. 338.

Lovek a experimentat prea multe, a văzut prea multe. Inima îi sângerează de ani de zile. Nu-l uitați într-o țară străină a Golgotei nemărginite a Patriei. <...> La o scară nemaivăzută până acum în lume, acolo a fost ridicată o persecuție împotriva ființei umane, împotriva libertății, a sufletului și a religiei sale.[2] Mai era un motiv: proza profund creștină a scriitorului nu putea fi permisă. într-o țară dominată de ideologia ateismului.

Cu toate acestea, odată ce numele lui Zaitsev a fost numit de pe un podium înalt. La cel de-al Doilea Congres al Scriitorilor Sovietici din

1954 s-au auzit următoarele cuvinte: „Nici dușmanii țării noastre și ai literaturii noastre nu tac. Cu ocazia congresului, dintr-o cutie de gunoaie literare a fost scos un emigrant alb Boris Zaitsev, care a bolborosit cuvinte de răutate otrăvitoare impotentă la microfonul Gărzii Albe. Este greu să găsești lucruri mai incompatibile decât cuvintele acestui scriitor și „răutatea otrăvitoare”... Cititorul va găsi în această colecție apelul menționat mai sus la congresul lui Zaitsev, precum și răspunsul său la reproș.

Zaitsev a intrat în istoria literaturii ca textier, „poet al prozei”, artist impresionist, simțind subtil sunetele și culorile lumii. Konstantin Balmont l-a numit „Tulpină care sună ușor”.

Care este poziția artistului într-o lume în care a triumfat „urâțenia, brutalitatea și ferocitatea”, în care domnește haosul și vulgaritatea? Zaitsev a contrastat toate acestea cu armonia, poezia, lumina. Ne-a amintit neobosit că „nu numai că nu moare în sufletele noastre, dar, unindu-se în exil, chipul Sfintei Rus’, Patria noastră spirituală, strălucește mai strălucitor și mai curat. Ni s-a dat mare putere și fericire în sanctuarele noastre natale. Ceea ce este cel mai important și singurul lucru măreț din Rusia nu poate fi luat de niciun politician și nici de partid. Este cu noi, în sufletul și inima noastră.”[4] Credo-ul creativ și de viață al artistului au fost inseparabile, convins că „fiecare mic cuvânt de participare, compasiune în necaz, tandrețe, ajutor sunt reflectări ale aceluiași Înalt și Etern în oameni. Bunătatea este glasul lui Dumnezeu care vorbește prin om.”[5] Zaitsev a primit darul de a vedea aceste reflecții în lumea din jurul său și de a le surprinde în cuvinte. Moștenirea sa literară este cu adevărat „reflectări ale celei mai înalte și veșnice”.

În literatura rusă, Boris Zaitsev este unic și în calitățile sale personale. Dintre scriitorii Epocii de Argint, el s-a remarcat printr-o poziție morală impecabilă. Căsătoria cu Vera Alekseevna Oreshnikova s-a dovedit a fi puternică și armonioasă. Zaitsev nu a fost implicat în scandal

2 Zaitsev B.K. Probleme. Vezi Nast, ed., p. 466.

3 Răspunsul lui Boris Zaitsev la A. Surkov. Vezi Nast, ed., p. 482.

4 Zaitsev B.K. Steaua din Betleem. Vezi Nast, ed., p. 468.

5 Zaitsev BK Experiența noastră. Vezi Nast, ed., p. 463.

poveștile, nu și-a trădat niciodată principiile și idealurile. Poate de aceea i s-a acordat o viață lungă: drumul creator al scriitorului a durat șapte decenii. Spre deosebire de majoritatea talanților „de argint” care nu au lăsat copii, „felul celor drepți”, conform adevărului biblic, s-a înmulțit: numeroșii săi urmași trăiesc și sunt bine până astăzi. Soarta i-a acordat scriitorului în vârstă de nouăzeci de ani o moarte senină și pașnică în mâinile unor oameni iubitori.

Chiar înainte de revoluție, i s-au acordat definițiile criticii: smerit, călugăr, cel mai tăcut, chiar binecuvântat. Poate că, în

atmosfera vieții artistice pline de pasiuni și drame personale, arăta cu adevărat fericit. „Apele adânci curg lin. Oamenii înțelepți trăiesc în liniște”, a spus Pușkin. Poate de aceea numele lui Zaitsev a rămas în umbra biografiilor mai strălucitoare, mai furtunoase și mai dramatice ale contemporanilor săi - Bunin și Merezhkovsky, Nabokov și Vyach. Ivanov, A. Tolstoi și A. Kuprin. În memoriile sale, scriitorul apare ca un model de bunătate, simplitate, onestitate, modestie, noblețe. Aspectul său „pictură-icoană” reflecta puritatea spirituală interioară. Criticul S. Yablonovsky a spus bine: „Unii și-au schimbat culorile, alții au gemut, alții au înjurat, toată lumea s-a ferit în direcții diferite - și Zaitsev s-a uitat și în față - ca întotdeauna! - a existat claritate și severitate, și dragoste, și tristețe și un zâmbet. S-a îndurat pe sine - a îndurat totul. I-a ajutat pe alții să se miște. Predat fără profesor. Împăcat. Nu cu ticăloșie, nu cu ticăloșie, ci cu viață, pentru că viața pentru el este o ispravă, iar când este posibil - bucurie și - când este necesar - Golgota.

Cu toate acestea, Zaitsev nu era un anahorit nelumesc. Dimpotrivă, s-a trezit mereu în centrul vieții literare - atât în Rusia, cât și în străinătate, a fost ales de mai multe ori șef al asociațiilor scriitorilor. A petrecut un sfert de secol ca președinte al Uniunii Scriitorilor și Jurnaliştilor Ruși din Franța, câștigând dragoste și respect pentru receptivitatea și bunăvoința sa și a fost autorul multor inițiative culturale și sociale. Dragostea activă față de frații nevoiași s-a manifestat atât în asistență personală, cât și în organizarea de seri de caritate, strângere de fonduri în beneficiul celor nevoiași.

O altă trăsătură îl deosebește pe Zaitsev de scriitorii secolului al XX-lea: calea sa creatoare a mers, așa cum a recunoscut el însuși, „în lumina Evangheliei, a Bisericii”. Viziunea creștină asupra lumii l-a ajutat să mențină armonia spirituală interioară în epoca catastrofelor teribile; este prezentă latent în toate textele sale. El consideră cataclismele istorice, revoluțiile și războaiele secolului al XX-lea din punctul de vedere al Eternității. Credința în Providența lui Dumnezeu a rămas de neclintit: „Nimic în lume

6 Yablonovsky S. Fericitul // Zaitsev B. K. Sobr. op. T. 11. S. 346.

nu se face degeaba. Totul are sens. <...> Zi și noapte, bucurie și tristețe, realizări și căderi - predați întotdeauna. Nu există nimic fără sens.”7 În lunga carieră a scriitorului, nu au existat căutări și aruncări dureroase. Personalitatea și creativitatea sa sunt armonioase, combină dragostea pentru cultura Occidentului și fidelitatea față de idealurile rusești, o receptivitate interesată la o varietate de fenomene din viața socială, culturală, religioasă a diferitelor țări și devotamentul față de Biserică. „Laic, dar ortodox”8 – așa și-a definit scriitorul Poziția.

Boris Konstantinovici Zaitsev a devenit un adevărat cronicar al epocii strălucite a literaturii ruse. În cei 70 de ani petrecuți în Rusia și Franța, a comunicat cu scriitori, editori, critici literari, istorici de artă, artiști și muzicieni. El a dedicat sute de eseuri de memorii,

portrete, note, felicitări și necrologie contemporanilor săi. Dintre memorialisti, Zaitsev se remarcă prin obiectivitate și imparțialitate. A avut darul de a vedea, simți și surprinde esența personalității, de a pătrunde în esența creativității, de a da aprecieri precise și profunde. Astăzi, fără memoriile sale, o imagine completă a istoriei literaturii ruse a secolului XX este imposibilă.

Istoria revenirii moștenirii lui Zaitsev începe în 1987, când au apărut mai multe eseuri în periodice, iar în curând Yu. M. Prozorov și-a publicat cartea Jukovski în revista Russian Literature (1988. Nr. 2-4). În 1989-1990. au fost publicate șapte cărți într-un volum de Zaitsev (compilate de A. D. Romanenko, T. F. Prokopov, O. N. Mikhailov, L. A. Iezuitova) și de atunci numărul edițiilor lucrărilor alese ale scriitorului s-a înmulțit. La pregătirea lor au participat S. R. Fedyakin, T. V. Gordienko, R. Guerra și alții. În 1993, au apărut primele lucrări colectate în noua Rusia - o carte în trei volume pregătită de E. V. Voropaeva și A. E. Tarkhov9; deși volumul de texte cuprinse în ea nu este atât de mare, publicația se distinge printr-un nivel științific ridicat, detaliat. comentariu.

cărțile de pelerinaj „Athos” și „Valaam” au fost publicate în patrie . Tetralogia autobiografică Călătoria lui Gleb a fost publicată ca volum separat în 1996.10

7 Zaitsev B.K. Sobr. op. T. 6. M., 1999. S. 116.

8 Zaitsev B.K. Sobr. op. T. 9. M., 2000. S. 222.

9 Zaitsev B. K. Op.: În 3 volume / Intro. Artă. si comentati. E. V. Voropaeva; comp. E. V. Voropaeva și A. E. Tarhova. M.: Teppa, 1993.

10 Zaitsev B.K. Atlantis / Sost. N. I. Lavrentyeva, introducere. Artă. A. P. Cernikova. Kaluga, 1996.

Moștenirea jurnalistică a lui B. Zaitsev este uriașă: numărul de texte documentare-eseu și artistico-jurnalistice este de sute. Nu toate eseurile au fost adunate de scriitor în cărți separate; partea principală a rămas împrăștiată în periodicele diasporei ruse. Primele încercări de a culege aceste texte au fost făcute de N. B. Zaitseva-Sollogub (Zaitsev B. K. Contemporanii mei. Londra, 1988), L. N. Nazarova (literatura rusă. 1989. Nr. 1), A. D. Romanenko (Zaitsev B. K. Frații-scriitori.: Memoirs.: M. ., 1991). A. K. Klementiev a publicat cicluri de jurnal - „Rătăcitorul” (Sankt Petersburg, 1994) și „Zilele” (Moscova; Paris, 1995), iar dovezile cu corecțiile autorului, care au fost apoi stocate în arhiva pariziană a scriitorului, au servit ca surse – editorul a avut un acces rar la această arhivă.

În colecția „Semnul crucii” (M., 1999), a fost publicat pentru prima dată romanul „Casa din Passy”, precum și o serie de eseuri necunoscute.11

Rezultatul activității editoriale a cercetătorilor ruși Zaitsev a fost Lucrările colectate, publicată în 1999-2001 de editura Russkaya Kniga.12 Editorul-șef și compilator T.F. Istoricul literar și

colecționar Evgeniya Kuzminichna Deutsch. Inițial a fost planificată și publicată o ediție în cinci volume, dar ulterior editorul a extins proiectul și a lansat volume suplimentare, numărul cărora (șase) a depășit numărul celor de bază; volumele 10 şi 11 sunt consacrate epistolarului lui B. Zaitsev.

în 11 volume este de departe cea mai completă și servește drept bază pentru cercetări științifice și publicații. Este prevăzut cu comentarii, indici de nume, articole de critică literară din străinătate dedicate lui B. Zaitsev sunt publicate în anexe. În același timp, nu este lipsit de dezavantaje: materialele sunt distribuite în volume fără un sistem unificat, editorii nu și-au stabilit sarcina de a verifica textele în funcție de sursele primare, iar publicațiile de lucrări din Rusia au servit adesea drept surse. Pregătirea textuală lasă și ea de dorit: există erori, inexactități, precum omiterea mai multor strofe în traducerea Infernului lui Dante. Cu toate acestea, valoarea publicației nu este pusă la îndoială.

După lansarea colecției de 11 volume, introducerea noilor texte ale lui Zaitsev în circulația științifică a încetinit, fiind limitată doar la rare.

00"0000"000"00

11 Zaitsev B.K. Semnul crucii: roman. eseuri. Publicism / Intrare. Artă. si comentati. A. M. Lyubomudrova. M.: Palomnik, 1999.

12 Zaitsev B.K. Sobr. cit.: În 11 volume / Compilat, ediţie generală de T. F. Prokopova. Moscova: carte rusă, 1999-2001.

publicații de texte scurte; Ciclul „Jurnalul unui scriitor” și eseurile și notițele Athos au fost publicate ca cărți separate.

Au trecut trei decenii de la primele publicații ale lui Zaitsev în Rusia modernă. Până în prezent, sute de texte care au ieșit din condeiul artistului au rămas încă nerepublicate și necunoscute cititorului, neintroduse în circulația științifică. Nedreptatea este evidentă: moștenirea altor scriitori emigrați din primul val a fost publicată mult mai complet. Dar vorbim de clasicii literaturii, a căror operă este, fără îndoială, o comoară națională. Această ediție umple acest gol.

Deci, această carte include lucrări care sunt absente atât în Operele colectate ale lui B. Zaitsev - 3 volume (M., 1993), 11 volume (M., 1999-2001), cât și în colecțiile lucrărilor sale publicate în Rusia din anii 1980 până în prezent. De exemplu, douăsprezece capitole ale ciclului „Jurnalul unui scriitor”, precum și o serie de eseuri și note din diferiți ani, dedicate călătoriei lui Zaitsev la Muntele Athos, nu au fost incluse în lucrările colectate. Aceste texte nu sunt incluse în această carte, întrucât au apărut în ediții separate în ultimii ani.13

Există mai multe texte publicate în periodice rusești - patru povești,14 cinci eseuri și trei recenzii. Restul textelor - și sunt

aproximativ două sute de ele în carte - sunt publicate pentru prima dată în Rusia modernă.

O lucrare cu drepturi depline privind căutarea publicațiilor în ziare și reviste ar fi imposibilă fără ajutoare bibliografice. O carte de referință valoroasă în pregătirea acestei cărți a fost publicația: Boris Konstantinovich Zaitsev: Bibliografie / Comp. R. Guerra; Ed. T. A. Osorgina. Paris, 1982. Se remarcă prin completitudine, titlul bine gândit și sistemul de referințe încrucișate, ia în considerare edițiile rare nu numai ale rusului european din străinătate, ci și ale Chinei,

13 Zaitsev B.K. Jurnalul scriitorului / Introducere. art., prep. text, comentariu A. M. Lubomudrova. M.: Русский пут, 2009; Zaitsev B.K. Atena și Athos. Eseuri, scrieri, jurnal Athos / Compoziție, introducere. art., prep. text și comentarii. A.M. Lubomudrova Sankt Petersburg: Rostock, 2011.

14 Poveștile timpurii ale lui B. Zaitsev, care nu au fost incluse în lucrările colectate în 11 volume („La gară”, „Mountain Gloomy”, „Skoptsy”, „Ducks”), după publicarea sa, au fost publicate în editură. : Zaitsev B.K. Proză timpurie / Compilat, prefață. T. V. Gordienko. M., 2004; datorită slăbiciunii circulației sale, aceste povești sunt incluse în această carte.

SUA, Canada. În același timp, astăzi a încetat să fie satisfăcătoare din punct de vedere științific, deoarece conține un număr considerabil de erori - atât la date și numere de ediție, cât și la identificarea textelor: o serie de materiale marcate „același text” sunt de fapt nu așa.

Această ultimă împrejurare a fost unul dintre motivele pentru care unele lucrări au rămas atât de mult timp nepublicate: scriitorul dădea adesea aceleași titluri unor texte diferite. Din această cauză, informații eronate s-au strecurat în bibliografie și de acolo în comentarii. De exemplu, eseurile dedicate aceleiași persoane și numite același („Oh, Georgy Spassky”, „Metropolitan Evlogii”, etc.) sunt texte diferite, uneori separate de decenii. Această caracteristică se aplică nu numai poveștilor individuale, eseurilor, notițelor, ci chiar și cărților întregi: de exemplu, în 1923 și 1951, cărțile lui Zaitsev au fost publicate sub titlul „Italia”, ambele având capitole „Veneția” și „Florența”, totuși, atât cărțile cât și capitolele sunt texte complet diferite. Un alt incident: multă vreme s-a crezut că prima ediție a eseului „Noi, militarii”, inclusă în cartea „Moscova” (1939), a fost publicată în 1917 în jurnalul „Narodopravstvo”. De fapt, există un text complet diferit (dar sub același nume), care a fost uitat timp de un secol întreg.

Nevoia de cărți bibliografice moderne de referință astăzi este completată de două cărți: BK Zaitsev: Index biobibliografic / Comp. V. A. Dyachenko, intrare. Artă. A. P. Cernikova. Kaluga, 2001; Yarkova A. V. Boris Konstantinovici Zaitsev: Seminar. SPb., 2002. Au fost un ajutor semnificativ în pregătirea acestei publicații.

Majoritatea textelor incluse în această carte sunt preluate din periodice ale diasporei ruse. Acestea sunt reviste, ziare, almanahuri, ediții speciale ale ziarelor, inclusiv ediții cunoscute și rare. Munca de colectare a acestora a prezentat anumite dificultăți: până acum, periodicele din țări străine sunt prezentate în depozitele rusești selectiv și separat, multe dosare au lacune. În Rusia, ziare importante precum Segodnya din perioada anilor 1930 sau Russkaya Mysl de la sfârșitul anilor 1940 și începutul anilor 1950 sunt reprezentate doar în câteva numere. O serie de numere au putut fi găsite numai în biblioteci și arhive străine.

În timpul pregătirii cărții, s-a dovedit că moștenirea pre-revoluționară a lui Zaitsev nu a fost republicată în întregime. Timp de un secol, mai multe povești din anii 1900 au rămas necunoscute, precum și discursurile lui Zaitsev din 1917 în săptămânalul Narodopravstvo, care sunt de mare interes istoric și cultural - un protest

unsprezece

împotriva reformei ortografice și a amintirilor din zilele Revoluției din februarie de la Moscova.

♦ *♦* *♦*

Cel mai vechi material din această carte este datat 1902, cel mai recent este 1970. Timp de șapte decenii, a curs o bogată viață creatoare, iar în fiecare perioadă s-au scris lucrări de diferite genuri, care astăzi au fost uitate. Acest volum nu este doar o expansiune cantitativă, o serie de materiale deschid fațete noi, uneori neașteptate, ale operei și destinului lui Boris Zaitsev. Nu în ultimul rând, acest lucru este valabil și pentru publicațiile din 1917. Zaitsev, un cadet, apoi un insigne al armatei ruse, un adjunct al consiliului soldaților (a existat un astfel de episod în biografia sa) apare în eseul „Noi, militarii” ca un martor sensibil, receptiv emoțional la prăbușirea imperiului și primele zile ale noului guvern ; observațiile sale asupra psihologiei diferitelor pături ale societății - cadeți, soldați, ofițeri - sunt materiale valoroase pentru istoria Rusiei. Discursul strălucit al scriitorului în apărarea vechii ortografii („Limba noastră”) a rămas singura scuză pentru ea publicată în Rusia sovietică în acea scurtă perioadă înainte ca cenzura să devină încă suverană. În felul lor, schimbul de replici de către reprezentantul Epocii de Argint cu participanții la Congresul Scriitorilor Sovietici din 1954, note necunoscute despre Dante și traduceri ale Divinei Comedie, o dispută lingvistică amuzantă asupra expresiei „baie în baie” sunt interesante și demne de remarcat în felul lor.

Materialele sunt structurate după principiul gen-tematic. Cartea se deschide cu o secțiune de ficțiune. Primele, în mare parte povești studențești, demonstrează formarea unui prozator novice, interesele și preferințele sale creative. Cinci dintre poveștile de aici au fost publicate înainte de revoluție, altele au fost scrise în exil, dar și dedicate Rusiei prerevoluționare. Pentru cunoscătorii operei lui Zaitsev, povestea uitată „Skoptsy” (1904), în care Zaitsev a adus un omagiu temei sectarismului care era la modă la începutul secolului al XX-lea, poate fi o surpriză.

Printre schițele despre copilărie și tinerețe se remarcă povestea „Mama” - un omagiu recunoscător adus memoriei mamei sale, Tatyana Vasilievna, a cărei imagine apare rar în proza autobiografică, precum și „Voronezh inutil” - o capodopera care transmite cu măiestrie atmosfera crescândă și tulburătoare a Rusiei pre-revoluționare, împerechere cu cheia pentru lumea artistică a scriitorului, opoziția duhovnicească și cotidiană, lejeritatea înstelat-cerească și asuprirea grea a grijilor pământești. În numele eroinei, se realizează narațiunea „Seara Blokului”, unde documentarul

Lectura de către Alexander Blok a poemelor sale la Moscova în 1920 este prezentată mai jos. S-a găsit o intonație care transmite imaginea tragică a poetului, obosit de viața din jur și prevăzând apropierea sfârșitului.

O nouă notă a biografiei creative a lui Zaitsev este publicarea a trei capitole ale romanului, a cărui idee a fost născută de Zaitsev în 1930, dar a rămas nerealizată.

Zaitsev a dedicat fie forme mari, noi (Călătoria lui Gleb), fie diferite genuri documentare vieții contemporane de emigrat. O excepție rară este schița artistică impresionistă „Întâlnire subterană”, care surprinde chipul Parisului: autorul observă picturi, tipuri, imagini ale vieții pariziene, dintre care majoritatea apar în fața ochilor săi în „burta Parisului” – metroul.

Cititorii sunt familiarizați cu cărțile de călătorie ale lui Zaitsev dedicate Italiei, Greciei (Athos) și Valaam. În jurnalele sale de călătorie, scriitorul este invariabil atent la cultură, istorie, artă, poeți și dramaturgi, sfinți și asceți. Această carte prezintă eseuri despre Franța și Finlanda. O nouă pagină de creativitate, până acum necunoscută - eseuri despre orașele franceze din Provence, precum și Chartres, Rouen, Nisa, Monte Carlo, pe care Zaitsev le-a vizitat în anii 1920-1930. Ciclul francez, care numără 12 eseuri, demonstrează percepția autorului asupra culturii și istoriei Franței și, ca întotdeauna, combină o privire de ansamblu istorică cu imagini ale vieții contemporane. Este completată de două eseuri voluminoase despre cartierele istorice ale Parisului, unde au trăit emigranții ruși și însuși Zaitsev - „Passi” și „Auteuil”.

Dar Italia, a doua patrie spirituală a scriitorului, l-a atras din nou și din nou. În exil, Zaitsev a vizitat fericit ținuturi familiare, surprinse în cartea „Italia” (1923). Și-a completat jurnalele de călătorie italiene cu eseul „Țara Sf. Francis (1929), iar în 1949 a descris un nou turneu în patru orașe italiene.

Cunoscuta carte retipărită a lui Zaitsev, Valaam, este dedicată mănăstirii și insulei, dar nu includea impresiile scriitorului despre „Finlanda rusă”, unde a stat în vara anului 1936. Eseul „To the Native Lands”, notează despre șederea sa în Kellomyaki (acum Komarov), despre o excursie pe râul Cernaya în locurile memoriei lui Leonid Andreev, alcătuiesc o serie de note finlandeze ale scriitorului.

Diversitatea tematică și de gen a moștenirii lui B. Zaitsev este impresionantă. Conține eseuri autobiografice și de memorii, eseuri de călătorie, articole literare și critice, recenzii, note jurnalistice, excursii istorice și culturale, portrete și necrolog, note despre viața religioasă și spirituală, jurnalistice.

13

apeluri și scrisori către editorii de ziare. „Lucrarea lui Zaitsev este excepțional de integrală, are o astfel de unitate internă, încât operele de genuri diferite nu se completează doar între ele în conținut, acoperire a realității, dar uneori este dificil să distingem linia dintre diferitele genuri și chiar grupuri de genuri”, A. V. Gromova crede pe bună dreptate. „Deci, de exemplu, există o linie instabilă între lucrările jurnalistice și cele artistice, lucrările literar-critice (recenzie, articol, siluetă, eseu biografic critic) explică nu numai mișcarea lui Zaitsev către genul biografiei și portretului literar al scriitorului, ci și dezvăluie trăsăturile lor de gen” .15

În opinia noastră, specificul eseului-documentar și al prozei jurnalistice a scriitorului poate fi definit prin cuvântul „răspuns”. Textele sunt într-adevăr răspunsuri la o varietate de evenimente din viața literară, socială și religioasă. Obiectele reflecției autorului sunt scriitori clasici și scriitori moderni, filozofi și oameni de știință, premiere și expoziții teatrale, viața bisericească, sfințenia rusă. Integritatea tuturor textelor este dată de personalitatea autorului. Ideile, conceptele, aprecierile, viziunea asupra lumii și gusturile sale estetice rămân neschimbate, indiferent de ce domenii ale vieții vorbește.

Zaitsev este cunoscut ca un critic atent și critic literar. Arta cuvântului a rămas întotdeauna pentru el subiectul principal și preferat. În ciuda faptului că au fost deja publicate sute de articole, note și eseuri ale sale istorice și literare, a fost posibil să se descopere și să plaseze în acest volum două duzini de materiale necunoscute despre literatură. Note despre Turgheniev, Cehov întruchipează comploturile biografiei lor, care nu au fost reflectate în cărțile celebre ale lui Zaitsev; cititorul poate, de asemenea, să se familiarizeze pentru prima dată cu percepția scriitorului despre Leskov și Lev Tolstoi. Interesante sunt evaluările artiștilor secolului XX - Adelaide Gertsyk, The Serapion Brothers, Vs. Ivanova, S. Semenov, S. Naydenova, notează despre Paustovsky și Pasternak, cu care Zaitsev era familiar și foarte apreciat. Zece recenzii ale perioadei 1923-1954 mărturisesc atenția sa constantă pentru procesul literar modern; autorii evaluați de colegi includ P. Muratov, M. Osorgin, F. Stepun, N. Teffi, N. Berberova, R. Kuefferle și alții.

15 Yarkova (Gromova) A. V. Originalitatea de gen a operei lui B. K. Zaitsev în 1922-1972. Genuri literar-critic și art-documentar. SPb., 2002. S. 18.

14

Zaitsev a avut un dar incontestabil nu numai ca critic literar, ci și ca critic de teatru. Acest lucru este dovedit de capitolele cărții

„Moscova” - „Începutul teatrului de artă” și „Nadezhda Butova”, eseul „Arta actorului” (despre Mihail Cehov și Stanislavsky) din „Jurnalul unui scriitor”. „, etc. În această ediție, acestea sunt completate de impresii din turneul grupului Praga Mkhatovskaya din 1926, producții Pescăruşul la Teatrul Mathurin (1939), concerte ale cântăreței Nina Koshits.

Printre clasicii epocii de argint, Boris Zaitsev s-a remarcat prin intuiția sa spirituală deosebită, capacitatea de a înțelege o persoană istorică, o cultură sau o epocă prin „sentiment”, care i-a permis să identifice principalele și cele mai semnificative. Proza de memorii a lui Zaitsev se distinge invariabil prin formă impecabilă, imagini subtile, atenție la detalii și gest. Memoriile sale sunt caracterizate de o privire proaspătă, ascuțită, acuratețe a gândirii, memorie uimitoare. Un portret viu este asociat cu evaluări perspicace ale creativității. Memoriile lui Zaitsev despre figurile culturii ruse (în această carte sunt A. Blok, A. Bely, K. Balmont, Vyach. Ivanov, I. Bunin, B. Pasternak, A. Remizov, N. Teleshov, N. Belotsvetov, E. Zamyatin și alții) rămân de neîntrecut în obiectivitate, ton calm și binevoitor și profunzime de înțelegere a esenței spirituale a omului.

Grupuri separate alcătuiesc eseuri dedicate vieții spirituale, culturale și chiar sportive („Alekhine”) a emigrației, eseuri lirico-filosofice în care scriitorul empatizează cu suferința incomensurabilă a patriei, discută despre sensul șederii rușilor în străinătate și misiunea care le-a fost încredinţată. Notele sincere pentru sărbătorile ortodoxe se disting prin aceeași magie a cuvintelor lui Zaitsev, intonația sinceră și înțelegerea creștină profundă a sensului spiritual al evenimentului.

Dacă înainte de război, principalele platforme pentru publicațiile lui Zaitsev erau Ultimele știri și Vozrozhdenie, atunci, în perioada postbelică, ziarul Russkaya Mysl a devenit un astfel de organ. B. Zaitsev a colaborat activ cu această publicație din momentul înființării ei în 1947. Aici, de mulți ani, a publicat ciclul de jurnal „Zile”, dar alte zeci de note și eseuri nu au fost încă republicate în Rusia. O treime din toate materialele din această publicație sunt publicații de la Russkaya Mysl. Printre acestea se numără portrete literare și eseuri aniversare, urări și necrologie dedicate lui V. Seeler, V. Smolensky, M. Aldanov, S. Lifar, E. Roșchina-Insarova, eseuri în memoria lui A. Remizov, E. Zamyatin, L. Sheinis, S. Vodov si multi altii; prezintă un interes indubitabil pentru istoria emigrării culturale ruseşti în Franţa în deceniile postbelice.

15

Activitățile sociale ale lui B. Zaitsev, care a ocupat funcția de președinte al Uniunii Scriitorilor și Jurnaliștilor Ruși din Franța, sunt reflectate în secțiunea „Apeluri, anunțuri, anunțuri”. Timp de decenii, Zaitsev a publicat apeluri pentru a-i ajuta pe scriitorii aflați în dificultate, veteranii de război, studenții, șoferii, orfanii, cărora li se cere să participe la evenimente de caritate, să doneze unei biserici sau unei case de caritate în construcție. În aceste apeluri, Zaitsev găsește cuvinte simple și foarte convingătoare care iau inima. Această latură a vieții lui Zaitsev ar trebui să fie acoperită cu siguranță în viitoarele sale biografii.

Zaitsev este cunoscut drept „cel mai blând”, „fericit”, artist pașnic. Mai puțin cunoscut este Zaitsev polemistul, care a denunțat fără compromisuri neadevărul, găsind argumente serioase și corecte, păstrând în același timp reținerea. Secțiunea Scrisori către editor include și apeluri colective semnate de B. Zaitsev. O serie de trăsături, atât semnificative, cât și stilistice, ne permit să presupunem cu încredere că Zaitsev a fost unul dintre autorii acestor texte.

Cartea se încheie cu materiale noi pentru biografia scriitorului: răspunsuri la chestionare în anii 1920 și 1930, discursuri la petreceri aniversare și interviuri.

Compilatorul speră că această ediție va fi un pas către viitoarea colecție academică completă de lucrări ale remarcabilului clasic al literaturii ruse a secolului al XX-lea.

Compilatorul este recunoscător lui M. A. Sollogub și P. A. Sollogub pentru permisiunea de a publica textele lui B. Zaitsev. Asistență semnificativă în colectarea și prelucrarea materialelor pentru carte a fost oferită de șef. N. V. Ryzhak, Departamentul Rusiei de peste hotare al RSL, și A. I. Bardeeva, angajat al acestui departament; custode al fondului NBFA A. A. Fedyukin (f 2012), angajați ai Casei Rusului de peste hotare im. A. Solzhenitsyna I. V. Domnin și V. V. Leonidov, angajat al bibliotecii Casei Pușkin H. S. Bykova, șef. sala de lectură a literaturii rusului de peste hotare BAN T. N. Klimova. Sfaturi valoroase au fost oferite de filologii O. V. Korostelev, prof. Manfred Schruba, V. A. Lukina, A. P. Dmitriev, O. L. Fetisenko, A. Yu. Romanov, P. N. Bazanov. Compilatorul își exprimă recunoștința profundă tuturor acestor persoane, precum și directorului editurii Rostok, L. I. Chikarova, care a susținut în orice mod posibil publicarea moștenirii necunoscute a lui B. K. Zaitsev.

A. M, Lyubomudrov

Vнvivou en nga T!î'vm:dv<j

♦♦
♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦ ♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦ ♦♦♦♦♦♦♦♦

B

ÎN STAȚIE

eu

Era trei și jumătate dimineața când operatorul de telegrafie al stației de mâna a doua, Fekla Grigorievna, a părăsit aparatul și s-a dus la barman să bea ceai. Ieșirea din camera de control prin ușa roșie cu semnul „Intrarea este interzisă străinilor”,

s-a uitat scurt în oglinda de lângă ieșire și, văzând acolo fața ei galbenă-murdară, cu părul uleios ușor alunecat pe spate și cu nasul pe jumătate înfundat, și-a strâns mâna într-un pumn plat și, în timp ce mergea, a ridicat-o. spre sticla palidă a oglinzii. În camera pentru clasa a treia, mucuri de țigară erau împrăștiate pe podea, se simțea

miros de șugăr, și transpirație și pe bănci, ca niște bușteni, erau împrăștiați mujici care sforăiau și fluierau; trecând pe lângă ei, Fiokla Grigorievna s-a uitat în fețele tuturor și o enervau acești păr roșu, îngrozit, dar fără marcă, care nu aveau nevoie să-și arate pumnii în oglindă.

Barmanul, un om gras și somnoros, într-o jachetă și o cămașă fantezie necurată, cu șireturi, punea îmbufnat brânză sub o șapcă de pe tejghea, un hering lent și egaliza șiragul de pahare pe o schelă lungă îngustă: așteptau. pentru un tren; doar o lampă a ars, mirosea a kerosen și ilumina o masă mohorâtă cu sticle cu gâtul roșu, bibelouri de sticlă pe sfeșnice și palmieri artificiali în căzi.

Barmanul s-a plictisit, iar pereții, și bătrânul lacheu Ionych, care tot mergea și îndrepta instrumentele, chiar și instrumentele în sine; masa semăna mai degrabă cu un sicriu de ochi; iar Fekla Grigorievna, trecând, a vrut chiar să cânte: „O pereche de golfuri înhămați până în zori”.

— În paharul greșit... tu! îi strigă barmanul lui Ionici și se urcă însuși la Fekla Grigorievna.

Au propriul lor pahar, nu știi?

Și a turnat-o pentru ea și a servit-o.

19

Când s-a întors cu ceai în camera ei, aparatul bătea deja ceva, iar semne misterioase se târau din Dumnezeu știe de unde dintr-o panglică nesfârșită și printr-o fereastră mare, ca o fereastră venețiană, o reflexie de ceață roz se înălța mult dincolo de râu. .

Dintre tot ce era în jur, Fiokla Grigorievna a iubit cel mai mult acest aparat; era ceva atât de misterios și semnificativ în bătaia lui modestă, încât Fekla Grigorievna chiar se temea de el; i se părea uneori că cineva care trăiește deasupra acestei lumi de gări, căi ferate, controlori și conducători șefi își dă semnele; și, urmărind cum liniile și punctele se târau încet și calm, uneori chiar se agita și se întreba ce va fi preferatul ei oamenilor - durere, bucurie sau altceva; și când în astfel de momente trebuia să citești de pe bandă că trenul nr. 27 a părăsit gara Lopouhov, a devenit ridicol și enervant.

Dar aceleași liniuțe și puncte neimportante s-au întâmplat și atunci când, adunându-le, ea a primit:

„Tata moare”, și din nou a crescut în ochii ei.

Atunci, aparatul era singura ființă care era profund, nu pământească, indiferentă față de Fekla Grigorievna; când oamenii îi vorbeau, se țineau la două extreme: fie căpătau un ton zaharat, dezgustător, în care vorbesc cu oameni bolnavi și idioți, fie nu își ascundeau dezgustul; când vorbea cu oamenii, i se părea că însăși respirația ei - aerul putred fără gust - otrăvea și pătrundea toate viețuitoarele din jur, punea un strat mortal pe fețele vii și le stingea. Iar aparatul nu cunoștea pe cei vii și pe cei neînsuflețiți, pe frumosul și pe cel

urât, pe cel deștept și pe cel prost, la fel cum nu le cunoștea cel care mișca toate acestea și atribuie un lucru altuia.

Și i se părea că oamenilor nu le plăcea acest dispozitiv misterios, iar acesta era un alt motiv pentru care ea să-l iubească.

Când erau mulți oameni la gară, muncitorii artel se plimbau, un șef de gară cu nasul roșu și o șapcă roșie se plimba, un comandant gras cu cataramă pe burtă plutea împreună cu călătorul - ea s-a micșorat cumva și s-a agățat de prietenul ei. ; i se părea că aici, lângă el și cu cel de care depinde și el, era în siguranță, făcea parte din ceva - o valoare pozitivă; iar cele care se află în preajma furnicilor sănătoase și supărătoare, cu diferite șepci, țevi, epoleți, jachete, fuste, toate sunt la fel de ostile și este groaznic să ajungi la ele.

II

Fekla Grigorievna a luat două înghițituri din paharul ei „special” cu pete înghețate și i-a dus a treia oară la gură, când ușa blocului a zbierat, iar Brykin a intrat în camera de control.

20

Brykin a călătorit ca controlor în trenurile de pasageri, era tânăr, puternic și era cunoscut ca un cuceritor de inimi; purta o uniformă de cale ferată cu țevi mov și îi plăcea să meargă de-a lungul peronului cu mâinile în buzunarele pantalonilor și mai ales apetisant călcând pe podea cu tălpi moi; ceea ce îi plăcea cel mai mult la ea era că purta cizme de ofițer joase și strălucitoare și o jachetă scurtă, turnată, care se plia puțin la spate și contura formele; și a încercat să leagăne aceste uniforme mai impresionant în timp ce mergea, pentru că arăta ca un student la calea ferată sau chiar ca un cavaler.

„A noastră ție”, îi spuse lui Fiokla Grigorievna și întinse leneș mâna; ea, fără să ridice privirea din aparat, l-a scuturat. - Cioc?

Nu a primit nici un răspuns și a căscat, astfel încât până și lacrimile i-au venit în ochi, iar mijlocul nasului i s-a făcut palid.

„La naiba, drumul ăsta nou... Anathema... Trenurile întârzie, sunt câți pasageri clandestini vrei, iar tu du-te, clic... Toate astea sunt o prostie! Da, toți sunt nenorociți. Aici este aparatul tău, de exemplu, Fyokla Grigorievna, și tu însuți... Ei bine, ce dracu?

S-a așezat călare pe un scaun, și-a sprijinit pieptul pe marginea mesei și și-a sprijinit capul de ambele părți cu mâinile; ochii lui arătau întunecați și răi, iar el însuși acum arăta mai degrabă ca un fel de carcasă grea și plictisitoare decât ca un leu și un bărbat într-o jachetă udă.

- Ei bine, când vine al șaptelea număr, știi? Târziu?

„Încă nu a ajuns la Podkolesnaya”, a răvășit Fiokla Grigorievna și s-a îngropat din nou în aparat. - Nu ştiu.

- Nu a sosit! Nu stiu! Oh tu! Ce stii? Cum conduci romante?

„Fără romance, nu romance... lasă-l, te rog”, mormăi ea furioasă, iar fața ei gri-galben a devenit gri-violet, iar ochii ei incolori au devenit și mai albi pe acest fundal.

Brykin căzu pe spate în scaun, își încrucișă picioarele și chiar păru să-și facă cu ochiul.

- De ce nu romantism? Si apoi, ce? Totul din romantism!

Fekla Grigorievna păli, s-a îndepărtat încet de aparat și și-a oprit în tăcere ochii pe Brykin. Brykin adulmecă batjocoritor.

„Vorbii despre mine că sunt urâtă”, a spus ea în cele din urmă cu un zâmbet liniştit, rătăcitor, aproape fără sens. Apoi scoase o mică oglindă de mână din sertarul biroului și o ridică la față.

— Hmm... hmm... După părerea mea, e și mai bine așa, nazaliza ea pe același ton ciudat, parcă șovăitor. - Asa e mai bine. Nu sunt de acord, sunt atât de drăguță.

21

Și, ridicându-și încet capul din oglindă, se uită la Brykin cu ochii ei bombați și incolori și din nou zâmbi fără sens.

Brykin sări.

- Ei bine, Fekla Grigorievna! Ei bine, au reușit! O, draga mea, până și visul a trecut, cu drag! Dragul meu! Uite, la urma urmei, Podobedov spune ce frumusețe ești - doar o încântare, spun ei.

„La fel ca Po-Podobedov, de ce Podobedov”, a pornit deodată Fiokla Grigorievna, iar ochii ei s-au aruncat în jur de frică.

- Da, - râdea Brykin tot timpul. - Foarte simplu. Așa că te-am lăudat pe mine ieri, îndrăgostit, la fel ca o pisică. Lăudat atât de...

Fekla Grigorievna, ca o nebună, s-a dat jos de pe scaun, s-a zvârcolit, a mormăit, a împroșcat salivă și aproape a dat peste Brykin.

„Nu e vina mea, nu e vina mea”, mormăi ea gâfâind și înghițindu-și cuvintele, „de ce este Podobedov, de ce ești aici... el n-a spus asta, minți... E ticălos, nu e vina ta... de ce esti, de ce, ce? Nu sunt depravat, nu sunt romantic... Eu, adică da, m-am născut ciudat, e ticălos, ca tine, doar ticăloșii fac.

Din zbor, l-a prins de șapca lui Brykin, i-a adus-o până la nas, apoi a aruncat-o deoparte și a sărit ea însăși din cameră.

III

Pe peron, Fekla Grigorievna s-a oprit și, ca un câine pe tejghea, și-a întins capul înainte și în lateral, de parcă ar fi ascultat ceva, deși nu avea nevoie să asculte nimic.

Într-un colț, pe o platformă umedă de rouă, un grup de țărani în saci s-au întunecat, așteptând un tren, căscând și vorbind pe un ton mic; mai aproape, sprijinindu-se pe o lampă mare de tren cu lumină roșie, conductorul moțeni; o locomotivă a manevrat deznădăjduit pe margini, iar lumini verzi și roșii se târau de-a lungul liniei cu oameni.

Stația nu era direct pe șosea, o pantă ușoară ducea la ea, de-a lungul căreia se afla o grădină de flori cu monograme regale uriașe în mijloc, iar mai departe, dincolo de linie, din nou o pantă - imensă și lungă, cobora în pajiști. . Fekla Grigorievna a coborât treptele până la șine și a examinat îndelung și cu atenție aceste fâșii drepte reci, cu o reflexie de oțel de fier. Păreau să împartă lumea în două părți inegale: aici, pe această parte, nu era decât Fiokla Grigorievna, stația, biroul de telegraf și dirijorul; unde în timpul zilei se întindeau pajiști verzi frumoase, un râu și o înălțime împădurită în spatele râului, acum o ceață roz pal se târa, târându-se în tăcere dintr-un loc în altul, împingând din sine acum o bucată de pădure, acum o clopotniță, împrăștiate ca un fel de panglică fantastică dedesubt și părea că era nouă

lacuri palide în pajiști, faptul că râul alb curge acum direct în Fiokla Grigorievna.

Parcă plănuiau ceva grandios, nu ca o stație și operatori de telegrafie, dar încă nu știau sigur cum va ieși și au încercat în diferite moduri.

Exact la ora trei în gară, ușile s-au închis trântind, undeva un claxon s-a văitat și un tren s-a târât înăuntru. Fekla Grigorievna s-a îndepărtat. Una câte una, ca niște umbre, trăsurile somnoroase pe jumătate goale treceau prin fața ei și în picături de rouă cenușie încă mai zăcea peste ele suflarea unei nopți vagi, blânde, câmpuri tăcute și liniște din care veniseră.

Când trăsura albastră, gânditoare și lungă a clasei întâi s-a târât în sus, ea a sărit hotărâtă pe scândură și a intrat înăuntru; în coridorul lung cu ferestre cu oglindă era liniște, gol și se simțea acel miros special, subtil și profund trist de dezertare, care se întâmplă în toate spațiile nerezidențiale. Fiokla Grigorievna a împins ușa din compartiment cu o măturare și a împins-o la fel de repede și de forță în spatele ei, de parcă ar fi vrut cu adevărat să plece.

Fereastra compartimentului era acoperită cu o perdea de mătase albastră, era un amurg albăstrui.

Fiokla Grigorievna a stat o clipă, apoi s-a prăbușit pe canapea și a rămas acolo mult timp și liniștit, ca într-un sicriu; nu era nicio stație, nici Brykin și nimeni decât o tăcere albăstruie și un miros subtil, de moarte.

Și ea simțea cu plăcere un singur lucru: acum se mișcau liniștiți și lin, mașina batea încet și ceva curgea sub podea - și așa pluteau și mai departe, peste podul de fier și râul, Dumnezeu știe unde .

- Biletul tau!

Fiokla Grigorievna s-a ridicat și a mers în tăcere spre ieșire. Dirijorul nu a înțeles nimic, a spus „intră, intră, hai să ne mișcăm” și, când a sărit, a înjurat. Un minut mai târziu, trenul a început să se miște, iar Fekla Grigorievna stătea din nou la aparat; capul îi era frământat, obrajii îi ardeau iarăşi şi cu unul dintre ei se lipi de arama rece a maşinii de scris; a putut vedea cum metalul galben se estompează cu fiecare respirație pe care o lua, se limpede din nou când inspira și se estompează din nou.

Și acum i se părea că trăia la fel ca ea și că simțea viața ei așa cum o placă fotografică se simte ușoară. Cumva, pe nesimțite, mâna ei dreaptă căzu pe o mică cheie neagră cu gropiță, iar cheia tremura de dragoste și bucurie, de parcă ar aștepta această mângâiere.

Și gâtul Fekla Grigorievna a fost strâns de spasme, a înmuiat și a topit ceva înăuntru - și acest nou, necunoscut anterior, dar arzător și dulce, a sufocat-o, izbucnind în toate direcțiile și, ca un pârâu sub un imens

presiune, bate cheia în aparat. Și aparatul s-a sufocat; aceste cuvinte incoerente, împletite, l-au inundat, iar Fekla Grigorievna a văzut cum cuvintele, care i se păreau groaznice și grozave, zburau în mulțime de-a lungul firelor în urmărirea trenului, s-au înconjurat, s-au ciocnit, l-au depășit și undeva departe, departe s-au oprit. în fața unor oameni cu litere roșii, arzând.

Și nevăzând, neauzind și neînțelegând nimic, ea a bătut și a bătut. Pe nas i s-au scos în evidenţă mărgele de sudoare.

IV

O zi mai târziu, pe Trinity, când Fekla Grigorievna era de serviciu, pe la unsprezece dimineața, Brykin a venit pe neașteptate la ea în camera de control.

Era o zi senină, nu fierbinte, luminoasă, camera era luminoasă și veselă, în colțuri erau mesteacăni, iar Fiokla Grigorievna a pus două coroane de nu-mă-uita pe aparat.

Brykin s-a întors de la liturghie, unde era cu domnișoarele, puțin parfumat. Și-a sprijinit cu grație coatele de grătarul care-l despărțea de Fekla Grigorievna, s-a uitat la cât de bine ieșeau faldurile degetelor de la picioare de sub pielea moale a cizmei și, încercând să fie elegant, l-a rugat să nu fie supărat pentru că a scapat. alaltăieri.

Fiokla Grigorievna îi aruncă o privire piezișă de sub sprâncenele ei și se îngropa din nou în aparat.

— Nu sunt supărată, nu sunt deloc supărată, mormăi ea cu vocea ei obișnuită nedeslușită. - Ce comun? Tu ești acolo, acolo... și eu sunt aici. Mergeți cu toții și mergeți acolo, vorbiți... dar eu îl am pe al

meu aici. Nu vreau nimic de la tine, ar fi bine să pleci”, a adăugat ea și a zâmbit, de parcă și batjocoritor, deși din nou totul a devenit roșu. Brykin a ezitat și a plecat.

Și Fekla Grigorievna, aplecându-se și uitându-se la animalul ei de companie, a mormăit pentru ea destul de mult timp.

„Dragă”, a spus ea, zâmbind afectuos către aparat, „dragă, amabil. Deloc groaznic. Obișnuiam să mă gândesc - înfricoșător, dar el este amabil... Lasă-i să meargă singuri acolo... Suntem cu tine.

Prin fereastra deschisă se vedeau pajiști de un verde strălucitor, râul albastru închis de la vântul tânăr, puternic și mângâietor și o mănăstire albă orbitoare pe o înălțime împădurită dincolo de râu; norii albi alergau vioi pe cerul albastru, mesteacănii foșneau puternic în grădina de lângă gară, răsunau de bucurie în mănăstire.

Femeile și fetele în roșu, cu bile albe haioase în loc de cercei, se cățărau peste linie din masă, râdeau și scuipau floarea-soarelui; vântul le-a umflat vesel poneii, batându-i și culegând cu el mirosul de kumach.

24

MUNTELE

i

S-a întors pe jumătate spre mine și și-a îndreptat inelul de pe degetul ei mic.

„La revedere”, mi-a spus ea, privind înapoi la vagoanele de la debarcader. „Respirați aerul aici, învingeți-vă febra, nu vă gândiți la nimic.

Am stat în fața ei, oarecum toată grea și nemișcată, și chiar nu m-am gândit la nimic; Știam un singur lucru - cu tot sufletul știam că acum o bucată din propriul meu corp mi-ar fi smuls într-un loc de viață și va fi forțată să trăiesc fără ea. Și am tăcut. Și ea și-a pus mâinile pe umerii mei și s-a uitat lung în ochii mei; uneori potârnichile doborâte la vânătoare au o asemenea expresie.

„Ce mic, minunat, slab ești”, a spus ea. - Ești îmbrăcat într-un pește-leu - cine îl poartă acum? Genele tale sunt roșii... și ce ale mele ești... ce dragă ești! Știi, sunt cu trei ani mai mare decât tine, dar încă mi se pare că tu ești... nu iubirea mea, ci fiul meu. Tu ești copilul meu, ești copilul meu bun!

Ea a încercat să zâmbească, dar o asemenea durere a fluturat în colțurile ochilor minunati și a buzelor tremurate, încât nu ieșea nimic din acest zâmbet; doar o mică lacrimă de diamant a ieșit și s-a oprit pe ochiul stâng; și mi s-a părut că este o bucată din sufletul ei transparent care ieșea și strălucea.

„Îți amintești”, am spus, „zile trecute spuneai că, în copilărie, îți plăcea să te încurci cu diverși pui șchiopi, pisici pe jumătate moarte... Așa că și tu m-ai iubit... Asta trebuie să fie același lucru.

Se pare că n-a avut timp să răspundă nimic: undeva, aproape deasupra urechii noastre, un „al treilea bărbat” a sunat poruncitor și tăios, au început imediat să se miște și să vorbească în jurul nostru și apoi, în clipa următoare, am văzut-o. pentru o secundă deja pe locul unei mici remorci montane; jumătate era deja în puterea altcuiva, dar încă mai aveam umezeala sărutului ei și mirosul subțire, rapid dizolvat în mirosurile urâte ale stației - mirosul „ei”; iar când a pornit trenul, timp de câteva secunde s-a văzut silueta vreunei femei subțiri într-un halat cenușiu dexter, dar din ce în ce mai mult ceața de seară se aduna între noi, iar ea a întunecat și a dizolvat în ea însăși acest desen slab, obscur și scump, până când a dispărut complet. Din gară am mers încet, cu pași lungi și fermi, prin aleile cunoscute de ulmi, frasin și platani; Nu simțeam nimic, iar înăuntru eram gol și fără zgomot, de parcă totul ar fi fost doborât de grindină.

25

Bilele electrice albe mate străluceau la intervale regulate pe alei, șuierau și tremurau din când în când, iar apoi cercuri violet deschis fluturau pe nisip. Oamenii au dat peste. Ca întotdeauna, mergeau pe aceste alei luxoase, mohorâte, mici, palide, îmbrăcate călduros și păreau să-și numere constant pașii, pulsul și tremurând constant după temperatură.

Pe platforma presărată cu nisip, cu un restaurant, unde de obicei cânta muzică și noi, bolnavi și nenorociți, ne împingeam, era gol și deprimant.

„Astăzi se dansează pe terasa de sus, pe pin”, mi-a spus paznicul cu insignă. - Bal-domnule. Numai că se va termina curând - după zece este dăunător pentru bolnavii din aer.

„Cu siguranță voi merge să dansez”, m-am gândit, râzând brusc înăbușit și răutăcios. „Cu siguranță o să dansez.”

Am mers tot drumul și am râs. A fost un râs complet inutil și nefast, nu l-am putut înăbuși în mine însumi și a răsunat ciudat pe aleile goale și reci. Curând am ajuns la ultima cotitură spre vârf - la ei, și m-am așezat pe o bancă; nu era electricitate aici; Deasupra mea, în unghi, pe fundalul cerului de seară, o masă de stânci se îngrămădeau una peste alta în dezordine, acoperite de păduri sălbatice, ieșite în unghi - celebrul Munte Sumbru.

De acolo, de sus, acest aer uimitor dătător de viață s-a târât spre noi, de dragul căruia ne-am târât cu toții aici - din toate bârlogurile și colțurile noastre.

Aici, pe bancă, am stat mult timp. Am ascultat muzica cântând acolo, la locul lor, mi-am imaginat cupluri învârtindu-se la aceste sunete, iar de-a lungul marginilor platformei erau margini de fețe galbene, pe jumătate torturate. Am urmărit cum noaptea fără stele cobora încetul cu încetul, cum grămezi de nori cenușii de altădată s-au transformat în

piatră și întuneric pe cer, iar acest întuneric negru, fără fund, a devenit în jur, cât de ciudat și masiv, ca și cum ar fi fost făcuți din fontă, a devenit pâlcuri de copaci liniștiți, înghețați. Nici o frunză nu îndrăznea să tremure, de parcă toate ar fi fost lipite împreună cu un fel de chit negru. Era ciudat să recunoaștem că în acest întuneric surd oamenii se puteau roi și se mișca, iar sunetele orchestrei, îndepărtate, târându-se aici, au început să pară treptat ca nu sunetele muzicii umane, adevărate, ci muzica acestei nopți negre. însuși, care a împărțit și a cufundat totul în întuneric și întristare. În curând muzica s-a oprit. De sus, de unde era mingea, luminile roșiatice ale felinarelor se strecurau una după alta în întunericul nopții. Nu era posibil să se vadă oamenii care le poartă și părea că ei înșiși se mișcă într-o linie lungă și plictisitoare, acum depășindu-se, acum păstrând aceeași distanță.

Zece, mi-au fulgerat prin cap, iar inima mi s-a scufundat: cât timp până la lumină! Și ce ar trebui făcut?

26

Iar luminile, una după alta, au plutit încet și necontrolat, au coborât, parcă s-ar arunca în adâncurile pământului, au dispărut pentru o clipă în spatele copacilor invizibili, iar într-un loc, aparent în jurul cotului, au dispărut una după alta, îngrijit. și neîncetat, ca Zile care au trecut și nu pot fi returnate. Și a devenit greu când ultimul dintre ei a dispărut dedesubt. am ramas singur.

„Ei bine”, am întrebat cu voce tare, tremurând, „ce ar trebui să fac acum?”

Vocea mea era instabilă și răgușită din cauza tăcerii lungi. Nu mi-au răspuns. Îngrijiți, liniștiți și infinit de străini, au plecat cu lanternele, se vor culca acum, se vor înveli strâns, vor adormi profund, iar de mâine dimineață vor începe din nou toată această plictisitoare și enervantă farfurie pentru a se târgui pentru un câteva zile suplimentare inutile.

Am stat și am ascultat.

- Unde să mergem? am repetat mai tare și mai tăios. Din nou au tăcut, doar întunericul înconjura totul mai dens și mai gros, și chiar a început să pară că acest întuneric în sine era ceva real, un fel de masă neagră vâscoasă care se lipește în jur și în care nu există nimic de respirat.

Apoi, într-o suferință de moarte, neștiind unde să mă împing și neînțelegând nimic, m-am repezit pe potecă, de parcă mă urmăreau și aveam nevoie să mă salvez. La o cotitură, după ce am dat peste vreun copac, gâfâind și transpirat, m-am oprit un minut și mi-a trecut prin cap ca un fulger ca să merg mai departe, spre un munte sălbatic, unde vânturi și frig, în întuneric și noapte - nebunie. .

- Și grozav! Am strigat imediat cu plăcere exagerată la propriile mele gânduri. - Și grozav! Mă bucur.

Și chiar și eu am vrut să adaug că m-aș bucura când vor muri cei de jos, ca mine.

II

Unde, de fapt, și de ce am urcat, fie călcând printre tufișuri, fie rătăcind pe niște poteci necunoscute de mine, fie chiar pur și simplu urcând pe undeva, nu puteam spune atunci, dar nu mă puteam opri să-mi revin sau să mă întorc: ceva. arzând, ca o minge de sârmă roșie, s-a așezat în mine și a condus irezistibil înainte, în frig și întuneric. Când, pe nerăsuflate, strângând din dinți, nevăzând nimic și fără să mă gândesc la nimic, m-am repezit înainte și înainte, s-a încremenit și nu m-a chinuit atât de mult, dar de îndată ce m-am oprit pentru o secundă, această ceartă a început din nou... Si am urcat si am urcat .

Uneori eram cuprins de o tuse; Știam că era cel care se instalase demult în pieptul meu și mâncase mai mult de jumătate din el; de obicei când, ca și acum, a început să mă zvâcnească în toate direcțiile, de parcă aș fi fost un clovn de jucărie cu săritură.

27

mâinile și picioarele – eram supărat, dacă nu întristat, că el era cel care alunga viața din mine.

Dar acum mi-a făcut chiar și plăcere.

- Furie, furie, prietene! L-am încurajat. - Încercați, lucrați, introduceți aldine!

Și această familiaritate cu un inamic teribil era extrem de plăcută.

Fie că am urcat sus, fie că s-a schimbat vremea, doar vântul urlă aici, nu într-un mod de stațiune, iar pădurile zumzăiau puternic și amenințător. Nu vedeam nimic hotărât, de parcă mi-ar fi legat ochii cu o batistă, dar uneori mi se părea că mai sus, în întuneric, deslușesc vârful, ieșind în unghi, chiar muntele Lumbru, și ea a fost cea care s-a supărat și mă trezește, intenționând să mă arunce în aer în mijlocul neantului.

- Iată, un munte... - mi-a fulgerat prin cap, - un adevărat munte! Excelent, Gloomy Mountain!

Și acest zgomot și urletul m-au prins.

Uneori luminile pâlpâiau undeva îngrozitor de dedesubt, dar nu aveam timp să le privesc: capul îmi ardea, cercuri de foc îmi săreau în ochi și îmi era imposibil să-mi dau seama dacă eu însumi mergeam undeva pe puntea o navă care dansează pe valuri în întuneric, sau tot acest bubuit, păduri, copaci, gemete și stânci într-o mulțime se apropie de mine și dansează în jur.

- Muntele Sumbru! îmi ţiuia în urechi. - Muntele Sumbru!

III

Nu trebuie să uit niciodată această trezire. Stăteam întins pe o margine stâncoasă îngustă. Îmi amintesc ce epuizare profundă și liniștită m-a îngăduit atunci; capul îi era gol ca paharul: atinge-l puțin și se va rupe. Cu greu, mi-am aruncat capul în partea cealaltă și m-am uitat în jos.

Spațiu uriaș, pustiu, albăstrui de lumina lunii, era acolo, la fund și înălțarea îndepărtată a acestui bazin infinit de liniștit și somnoros, se vedeau patru dealuri jale, cu părul cărunt, în lumina lunii; dintr-un motiv oarecare, pământul le-a stors din el însuși cu piramide tetraedrice obișnuite și astfel au înghețat pentru totdeauna, de parcă ar fi fost movile uriașe îngrămădite pentru cineva. Cețurile albicioase se încolăceau în jurul tălpilor. Și mai departe, deasupra orizontului, o panglică șerpuitoare, argintie de zăpadă, de munți. Ce munți îndepărtați, albi... și îngrozitori sunt! Parcă morții în giulgi stăteau unul lângă celălalt și se uitau - se uită rece, vag și totul în jur îngheață din privirea lor.

Luna stătea sus pe cer și strălucea rece și inaccesibilă. Pădurea, întunecându-se și argintindu-se pe alocuri sub lună, a alergat peste platforma mea, dar nu era departe să alerg până sus.

28

- Nimeni!

Și cine ar putea fi aici, pe acest bloc de granit aruncat sub cer, unde nu sunt sunete, nici mișcări, în afară de mersul lunii și al stelelor? Cine ar putea ajunge aici la această oră solemnă devreme a dimineții? Toată lumea doarme în stațiune de mult timp.

M-am uitat în jur.

- Nimeni!

Da, m-am gândit, da. Aceasta este moartea”.

Dar nu era nicio teamă, nici disperare, nici mânie în mine, ci ceva vag și sever vesel se ridica, de parcă armonii stricte mă legănau ritmic.

„Sunt ei”, m-am gândit la cineva mare, frumos și important, „or să mă tragă. Lasă să fie, am adăugat eu calm. - Ei sunt cei care stau, se întăresc, strălucesc, tăc perfect.

am tacut si eu. Încovoiat într-o minge și înfășurat în peștele meu leu, am stat întins liniștit și dacă trăiam sau eram deja o bucată dintr-o altă lume, misterioasă și frumoasă - nu știam. Odată, în creierul meu a apărut o imagine slabă, vagă, ca într-un vis: ea, gară, stațiune, și imediat toate acestea au plutit și s-au risipit ca fumul, fără să prindă nimic în mine. De parcă nu ar fi fost niciodată altceva decât această stâncă.

Nu am închis ochii, și erau plini, cu un șuvoi larg, totul din exterior a intrat și a fost livrat exact la creier. Dar ceva deosebit, vrăjitor, m-a cuprins, de parcă sufletul meu ar fi adormit liniștit și adânc, și doar la suprafață ceva îl brăzdează ușor.

„Este bine”, îmi repetam mereu, „e bine să mori.

Și mi s-a părut că nu mai pot pronunța asta cu voce tare, pentru că acum nu trebuie să am voce și nu mai este aer în jurul meu.

Așa că am stat întins și noaptea a continuat. M-am uitat, am văzut totul, la fel de calm și mândru de bucurie am văzut și mi-am amintit totul, dar am văzut și mi-am amintit de parcă nu eram eu, ci ochii și creierul meu.

Luna păli, iar cerul era acoperit cu un văl gri, înainte de zori; morții albi au dispărut undeva la orizont, movilele tetraedrice au devenit maronii și nivelurile inferioare nesfârșite, îndepărtate, fumegau de ceață; încet și cu teamă, de parcă îi păzește cineva, s-au urcat prin pădurile întunecate de ceață până la noi, sus, și aici s-au așezat în picături gri și reci pe pietre, pe fața mea și pe peștele-leu. Au fost momente în care au îmbrățișat complet totul și apoi părea că încă nu există o lume reală, că ceva cert și solid era pe cale să iasă din acești nori tăcuți, târât și învolburați. Apoi s-au despărțit și din nou această prăpastie goală și fără sunet era vizibilă dedesubt. Și chiar mai târziu s-au topit complet, și într-o dimineață senină

29

În depărtare, așezările îndepărtate, cu acoperiș roșu, ale coloniștilor germani apăreau în linii subțiri, iar în dreapta, în pădurile întunecate, minunate, eram o mică oază de stațiune. Cât de mic, corect și ușor accesibil era! De parcă ar fi fost desenată pe plan cu străzile, aleile și „kursalas” ale sale.

Îmi amintesc vag cum corpul meu s-a ridicat puțin și ochii mei s-au uitat la el. Au văzut o capră minusculă cenușie într-un pește-leu, ghemuită pe o stâncă sălbatică și nu ocupă mai mult spațiu decât era necesar pentru a pune un scaun - și un firicel de lichid roșu șerpui de-a lungul pantei stâncoase de la gura până la marginea abruptă, unde aceasta apa rosie a picurat jos. Apoi un vultur, un vultur uriaș liniștit, se tot învârtea peste pietre, cobora mai jos pe sânge și îndelung s-a uitat cu încăpățânare în direcția din care se târa pârâul, cu privirea lui rotundă, calmă.

Doar noi am fost aici - el și eu.

IV

O săptămână mai târziu, când puteam deja să înțeleg și să vorbesc ca un om, seara, terapeutul meu a stat cu mine mai mult decât de obicei și mi-a spus cum, pe jumătate moartă, în căldură și delir, m-au târât de pe vârful Muntelui. Sumbru și cum am tot repetat despre un fel de vultur .

- Și tu, prietene, pentru această plimbare ai nevoie de așa... pui, pui.

Și cu un zâmbet dulce, a descris cu un pix cum era necesar să biciuiască.

„Totuși,” a adăugat el la despărțire, „așa ar trebui să fie. Cei mai imposibil și absurd oameni suntem noi, rușii.

nu m-a deranjat. Din patul meu, prin fereastra deschisă, puteam vedea Muntele Gloomy, încă mândru și sălbatic sculptat în cer, neregulat, înclinat într-o parte. Asemenea mușchilor, munții pădurii se târau de-a lungul meandrelor, iar petele goale și pietroase dintre ei păreau a fi la fel de umede și reci ca atunci, dimineața. Și, ca și atunci, nori învolburați s-au agățat de vârf.

Amurgul a coborât. M-am așezat pe patul meu și m-am gândit la câte astfel de amurgi printre bolnavi și străini mai stăteau în fața mea; și mi-a părut milă de acea moarte, frumoasă și maiestuoasă, care a plutit apoi peste mine, mi-a părut milă acele ceasuri singuratice și solemne, acele stânci mohorâte, chiar și, de fapt, mi-a fost milă de acel vultur.

— De ce nu m-ai zdrobit acolo, Moody Mountain? am întrebat cu voce tare. - A fost dificil?

Muntele era tăcut și încruntat.

treizeci

eunuci

Fragment Unu

Pe lângă casa noastră, strada a coborât; acolo, lângă râu, stătea o veche închisoare; jumătate din ea a ars în urmă cu un an și acum s-a înnegrit cu un schelet neplăcut, funingină. Mai în spatele închisorii, destul de aproape de mal, se aflau tăbăcăriile. Și în spatele lor se întindea în depărtare râul, de oțel ușor, ducând Dumnezeu știe unde, ne aparținând nimănui, îngândurat, încins cu păduri proaspete peste dealuri. Pe partea opusă a străzii față de ferestrele mele era o casă veche — ghemuită, cu ferestre mici, parcă zdrobită de o piatră; ici și colo străluceau ca un curcubeu.

Adesea, în timpul zilei, în curte intrau cărucioare cu cânepă; porțile s-au deschis de la sine când primul a sosit și s-au închis la fel de tăcut în spatele ultimului. Nu am văzut niciodată o singură făptură vie în curte. Când s-a lăsat amurgul, peste tot în celelalte case ale străzii apăreau lumini, doar că în casa de vizavi totul era încă surd și lipsit de viață, iar în amurgul cenușiu ardezie era înecat într-o masă nedefinită, întunecată.

Și la etajul de jos, la acea vreme, obloanele erau închise arbitrar, strâns, strâns, de parcă, totuși, ar fi trebuit să protejăm pe cineva de pericol. Și doar sus, într-o fereastră, o lampă s-a înroșit.

Seara, stând pe pervaz, mă uitam adesea cu o atenție încăpățânată în această siluetă mohorâtă, de hambar de piatră, și planuri diferite, uneori sumbre, alteori absurde îmi treceau prin cap cu privire la ceea ce era acolo: și de fiecare dată când ceva dureros și plictisitor apăsa. asupra mea. Dar și mai ciudat a fost sentimentul când, într-o

cabină joasă, ponosită, cu funcționarul în spatele cocherului, proprietarii înșiși au ieșit cu mașina pe porțile care se destrămau - doi oameni cenușii, fără barbă și fără barbă, de o vârstă nedeterminată. Stăteau în cabină, nemișcați, demni, uitându-se mociți în fața lor, cu ochi incolori și rece, ca două broaște aspre în haine umane. Iar pe margini, când au apărut, ceva cenușiu, ca o pânză de păianjen, s-a întins, și s-a întins într-un strat subțire de-a lungul întregii străzi, învăluindu-le casa. Și numai când se ascundeau în spatele unei curbe a aleii, o rafală proaspătă de vânt din râu a împrăștiat această alee mucegăită și dureroasă.

♦ *♦* *♦*

Era seară: întuneric, liniște. Apoi, deodată, totul s-a liniştit pentru un minut într-o tăcere moartă, apoi o adiere năvăli impetuoasă din dreapta şi din stânga. Cerul era tăcut; semăna cu un glob de relief înghețat întors pe dos, cu mase nemișcate de munți-nori, care erau susținute prin mijloace necunoscute la înălțime. Și briza neagră și ceață flutura

doar puțin deasupra pământului și nu putea ajunge la acești uriași, întunecați deasupra. Am rămas singur în apartament și era timpul să mă culc, dar am rătăcit pe jumătate îmbrăcat prin camerele cu ferestrele deschise și am continuat să ascult, încercând să respir adânc. Erau și ferestre deschise spre râu – șapte în două camere; ramele cu balamale atârnau obosit, paralel cu nápaMH, ca niște oameni care se apleacă și privesc în întuneric. Totul era liniște în casa eunucilor; doar undeva în adâncul curții un cal pufni înăbușit, iar praful de pe stradă din fața fațadei lor se învârtea uneori într-o pâlnie verticală, ca o tornadă. Stingând lumânarea, m-am așezat, îndurerată, pe pervaz și mi-am ațintit ochii pe ferestrele de la etajul al doilea. Nu am stat mult; odată cu mine, vântul a căzut și el într-un somn ușor și într-o stupoare, și s-a făcut o tăcere lungă, încăpățânată... Și deodată fațada laterală a casei lor, cea care privea râul, a devenit cumva mai vizibilă, a început să se întâmple. devine albastru pal, parcă luminat de flacăra liniştită a arsului. Și acoperișul hambarului și alte acoperișuri din curte au devenit și ele violete.

Și am stat, într-o imobilitate dureroasă, cu brațele și picioarele grele, parcă lipite pe pervaz. În cele din urmă, s-a ridicat imediat și a intrat într-o cameră din apropiere, cu ferestre cu vedere la râu. Acum s-au înroșit în patrulatere chiar în peretele negru și acolo, mult dincolo de râu, sub greutatea unui cer greu, a aprins o flacără tăcută, ușoară, misterioasă; roșcat dedesubt, curgea în dungi violet pal și albăstrui, pe alocuri într-un chenar auriu în sus pe cer - de parcă ar fi fost curenți de vrăjitoare sumbre care se jucau și se distrau peste orizontul negru. Și era ceva fără greutate, intangibil în această flacără fluidă. Iar dedesubt, închisoarea roată, scheletică, se uita cu chipul ei de bătrână în această flacără și părea să-și simtă în ea propria, familiară.

Vântul s-a stins complet. Nimeni, nimeni nu era pe strada pustie; masele negru-violet erau nori pe cer; mult dincolo de râu, ceva foșnea

ușor – trebuie să fi fost flăcările unui foc – nemaiauzit până acum, un zgomot neobișnuit.

M-am așezat din nou pe pervaz, iar o slăbiciune grea m-a cuprins. Voiam să evadez undeva, să evadez din flacăra de neînțeles, formidabilă.

Deodată m-am uitat peste stradă. Cea de-a doua fereastră de la marginea lor se deschide încet, acum totul este deschis și o siluetă cenușie pal se înclină de la talie până la talie; apoi se deschide altul lângă el și același celălalt se uită și el, cu chipul deformat de groază. Multă vreme ei arată, parcă vrăjiți, acolo, în depărtare, și amândoi apar în flacăra diavolească, incredibilă, a focului în două pete înguste alungite. Și îmi erau clar vizibile printr-o stradă îngustă, nici eu nu puteam să-mi iau ochii de la ele. Aici ei șoptesc despre ceva, -

poate că nu șoptesc, dar în urechile mele ceva se zgârie și se rostogolește atât de îngrozitor; dar nu, sunt ei, sunt nativii palizi, fără sex, cu mâinile foșnind și oasele care își mișcă buzele, două schelete galbene care sunt legate printr-un lanț invizibil de o flacără îndepărtată. Vreau să le strig ceva, se întâmplă ceva în fața ochilor noștri, pe care nu-l înțelegem și în fața căruia suntem doar muți, dar nu există voce, și este atât de înghesuit, de înghesuit în piept.

Dar ce? Ce se întâmplă de fapt? Și de ce îți dorești atât de mult pe cineva real, de ce este atât de necesar ca o femeie fără îndoială și autentică să treacă pe stradă sau să treacă un taxi, dar pur și simplu nu este nimeni, iar această închisoare dărăpănată cea mai suspicioasă ți se strecoară în ochi acolo jos, iar lângă râu o grămadă de negri, copaci cârlige.

Mă îndepărtez de fereastră și mă uit în jurul camerei mele: de tavan atârnă un trapez. Îl scot din cârlige, îl prind cu o buclă de mânerul metalic al ușii și eliberez frânghia, bățul și celălalt capăt al frânghiei pe fereastră. Mă uit afară. Dacă te ții de vârf și stai acolo, vei sări un sazhen la pământ.

După ce am ridicat totul din nou, fără să aprind lumânările, mă întind în pat; Simt o ciudată mulțumire de mine, de parcă aș păcăli pe cineva și aș ghici ceva. Vreau să-mi apăs pumnul sub pături și să ameninț pe cineva cu el.

Într-o dimineață cenușie și noroioasă m-am trezit dintr-un zgomot urât, agitație și cod. Curând a devenit clar care era problema.

În fum murdar, cu o miros urât de cânepă arsă și explozii ușoare de la butoaie care izbucneau undeva înăuntru, moșia eunucilor a ars. Focul, care mistuise bogăția acumulată de-a lungul deceniilor, nu era cumva foarte fierbinte, în aer era umezeală, uleiul fumegând curgea de-a lungul străzii și geamurile necurate izbucneau indiferent.

Gazdele eunuci, în cămăși albe lungi și desculți, alergau pe străzi și țipau de groază sălbatică cu voci subțiri și înalte. Transpirația le curgea pe fețele păstoase, picăturile de trupuri se legănau ciudat și

totuși părea că în interiorul lor oasele erau subțiri, foșnind și moarte.

Un incendiu ciudat neînsuflețit, în ciuda umezelii și a luptei împotriva lui, i-a distrus rapid pe eunuci. Ziua erau doar stâlpi și traverse negre, stângace, printre care ceva fumea și plutea.

Și eunucii înșiși au dispărut.

Fragmentul doi

Într-o seară întunecată, pe vreme umedă și vântoasă, am stat pe pod. Podul arăta ca un pod de cale ferată: două plase de fier suspendate, dreptunghiulare, înguste, cu balustrade și un trotuar pentru pietoni. Râul bătea ca un val pe taurii de piatră, iar podul fredona și se legăna parcă viu.

33

Vântul părea să fie familiar cu acest schelet de fier; se tot chemau unul pe altul în straniul lor dialect; se înțelegeau bine, nu se temeau de nimeni și se bucurau să țipe și să țipe cu voci tăietoare de metal în acest întuneric mohorât. Iar râul și șirurile de felinare roșiatice aflate departe de-a lungul țărmului păreau liniștite și domolite în comparație.

Încet, o ceață a coborât de sus într-un văl vâscos, iar felinarele din suburbii s-au luminat cu pete slabe portocalii.

Seară de întâlniri ciudate!

Se întâmplă rar, la fel de rare sunt langoarea și constrângerile negre ale inimii care atacă brusc, conducând nimeni nu știe unde, pe străzile pustii din spate.

După colț apare o figură familiară, persoana la care te gândești cel mai puțin, care nu ar trebui să fie deloc aici, iar frazele stânjenite și încordate nu scapă decât din limbă - nu există o conversație reală. Și din nou totul dispare. Parcă s-a împiedicat de vreo jumătate de persoană, un fals, născut doar pentru această seară, iar proprietarul adevărat stă undeva în birou, departe în centru, și este ocupat cu alte lucruri.

Siluete de femei în depărtare... Oh, sunt ascuțite. Lumbru-ascuțit necunoscute, femei întunecate de la periferie.

Iată pași rapizi și clari în urmă; două perechi de picioare. O femeie înaltă și densă, care își mișcă imperios trupul, iar în spate, la zece pași depărtare, amorțită, inundată de poftă, se uită necruțător la acest trup.

Dar din nou malul râului și valul de valuri negre. Butoaiele lungi sunt țesute într-o sfoară și deodată caii se sperie, sunt ridicați de o carieră și totul se contopește deodată într-un șarpe huruit care este dus în depărtare; doar o fâșie de sufocare rămâne în urmă – dar e în

regulă, lasă un vârtej adevărat și bun să mături peste aceste locuri în descompunere!

Pe străzile din spate din stânga, printre mici fabrici roșii, fabrici de trâmbiță, printre străzi otrăvite acum cu miros de stearina, acum cu spălătorii otrăvitoare, acide, sunt băi murdare, joase; deasupra lor un nor de ceaţă.

Ceva pufăie din lateral și simți mirosul de brânză: o brânză interioară, specială, răutăcioasă este așezată undeva aici și oameni suspicioși se năpustesc cu pbrami.

Acestea sunt mirosurile serii, ușor putrezite, otrăvitor de dulce; ei sunt cei care otrăvesc capetele tuturor și întunecă vederea. Iar bătaia valurilor negre ale râului, terasamentul pustiu și coșurile înalte din lateral sunt cumva legate de crimele sumbre și misterioase de aici, de procesul zgomotos în care au fost menționate aceste locuri. Ca și cum ai simți aceste întuneric,

34

patimi criminale umane care au fiert aici de mai multe ori... Aici, în semicerc într-o alee tăcută, este roșu ziua, iar acum zidul mănăstirii sclipitor, negru ca stalactită; numai în unele locuri pe el petele de culoarea lanternului devin tulburi. De ce nu există un suflet viu aici? De ce nu au început copacii de lângă trotuar și nu s-au ofilit? De ce este înfiorător să ocolim acest mort de piatră?

Dar iată pașii...

♦ *♦* *♦*

Și din ce în ce mai departe. Străzile se încurcă, nu mai știi unde ești, ți se usucă gâtul și un tremur nervos ciudat duce totul înainte și înainte, iar creierul se înnebunește și slăbește. Cineva s-a așezat în ea, debilitantă, arzând sufletul și sângele - și simți mirosul de murdărie mocnind. Este vântul deșertului care se repezi aici, vântul otrăvit, uscat și fără speranță al întunericului care arde totul din interior? Dar mai sunt și alte locuri: aleile sunt din nou înguste, dar casele uriașe de piatră stau în mase solide, iar ușile de fier ale magazinelor sunt sub cheie.

Și aici este pustiu seara și mirosul ăsta de mărfuri, bani și baloturi stă din acea zi. Într-un loc, o dâră de lumină străbate pavajul într-un model. Nu este încă blocat undeva, altcineva lucrează.

trec pe acolo.

Sunt ei.

Opt siluete gri pal, două într-o fereastră. Importanti, liniștiți, fără barbă și decrepiți, ca frunzele uscate de tutun, își mișcă încet mâinile, iar prin pahare rotunde de fier, ochii lor fără sex privesc cu încăpățânare în jeturile curgătoare de aur, argint, cupoane. Buzele se mișcă și ele, dar nu se aude că șoptesc, iar sticla calmă oglindă a magazinelor de schimbător conturează totul strălucitor și fără suflet.

Lumina galbenă a lămpilor curge de acolo într-un val continuu, dar acolo nu există culoare. Nu există vârstă și oră din zi, de parcă acestor creaturi ciudate nu le pasă dacă stau în spatele geamului timp de cinci sau o sută de ore, de parcă nu ar avea nevoie să mănânce - și nu intră din stradă în magazinele lor cu aer curat.

Mă opresc și mă așez pe banca de vizavi. Ce mi se bate în cap și unde m-am dus? Și sunt chiar atât de inexorabil atrași de ei înșiși? Mă ridic, merg înainte și înapoi, dar toți stau, iar ceea ce văd devine din ce în ce mai deznădăjduit, ridurile și pliurile obrajilor și frunților le sunt din ce în ce mai dure, se apropie din ce în ce mai mult unul de celălalt, așa magazine de schimb îngrămădite - formând o minge mucegăită și grea, care eliberează o pânză tare uscată și mortală în toate direcțiile.

Și am plecat, desigur. După câteva benzi, foșnetul liniștit și moale al unui taxi pe cauciuc m-a făcut să mă întorc: nu mai era nicio îndoială - era el, unul din opt. Am simțit-o imediat,

stând în picioare, nu m-a putut înșela. Foșnea pe lângă imperceptibil și tăcut, precum zboară nopțile gri în serile întunecate de primăvară, precum o bufniță înoată la vale până la poalele copacilor și a dispărut în ceața cenușie închisă a serii.

M-am urcat într-un taxi și le-am spus să-l urmeze. La început părea că este imposibil să ajungem din urmă - taxiul fulgera doar ici și colo pe viraje, dar în curând ne-am apropiat atât de mult încât nu le-am putut pierde deloc din vedere. Întorcându-se din stradă în stradă și de pe o bandă pe alta, au urcat undeva din ce în ce mai adânc în întuneric și nămol, iar eu i-am urmărit fără milă și ceva familiar mi se părea în tot ce era în jur. Mi se părea că tocmai aș fi fost aici, rătăcind de-a lungul acestui teras, făcându-mi drum de-a lungul acestui zid, pe lângă acele băi.

Dar deodată se îndreaptă spre dreapta, după câteva secunde ne întoarcem în aceeași direcție, și nu e nimic, totul este tăcut, totul este liniștit și întuneric. Și în stânga, singur între toți, se așeza o casă joasă, surdă, ca o excrescentă patruunghiulară. Din nou câinii zdrăngănesc în interiorul lanțurilor și latră, și nici măcar o fereastră nu se aprinde. Ei bine, de. Din nou alei negre și împuțite. Deja par oarecum diferiți, deși le recunosc - acestea sunt, sunt indiscutabile. Și poate că acolo, când mă întorc în lateral, voi întâlni din nou față în față cu acești gri - nu va fi ciudat, aici totul este plin de viermi și otravă și nu este de mirare că cresc lucruri putrede reci și fără speranță. Așa că se pare că mergem cu toții - într-o mulțime, slăbănog și fără suflet, iubind întunericul și brânza ticăloasă, mergem și rătăcim, scotocit...

Și la podul de fier vântul țipă ca înainte. Este bucuros și nebun, știe că acesta este ceasul lui și el este domnul și domnul aici. El știe că stă în puterea lui să-l apuce, să-l împingă de perete și să-l bată timp lung, măsurat...

Și cât de fericit este! Ce fericit este!

Extras trei

Locuia nu departe de mine, la marginea orașului, ocupând o cameră minusculă înfundată. Cu unghi ascuțit, osos, părea bolnav și lipsit de comunicare. Se simțea că undeva în colțul îndepărtat, foarte adânc, trăiește alături de el cineva cu totul special, căruia nu-i place să apară la lumina zilei alături de ceilalți.

În cămăruța lui neîngrijită și apăsătoare, uneori vorbeam de serviciu până se lăsa seara. Seara i s-a temut pana se lasa seara. Îi era frică de seară, așa cum îi era frică de lovituri neașteptate, șoareci, păianjeni.

- Câți ani ai? L-am întrebat, când se încremeni brusc dureros la un zgomot gol – palid și tremura.

36

„Douăzeci și unu”, a răspuns el, „dar mi s-a părut că mai mult, iar în ochii lui inteligenți și obosiți era la vremea aceea ceva senil și trist.

Dar deodată fața i se schimbă: nările îi tremură, nasul devine ascuțit, iar în colțurile tremurătoare ale buzelor se află un demon murdar și întunecat. Femeile îl feresc timid, oarecum stânjenite de privirea lui rece și vicioasă, și se grăbesc să treacă.

Din când în când era atacat de accese de descurajare - uscată, fără speranță.

- Există doar voluptate și nu există iubire - auzi? spuse el atunci. Parcă cineva i-ar fi băut sângele fără milă în acel moment și ceva fără speranță și fără rod a emanat din el în acel moment. A renunțat la slujbă, s-a repezit la mine fără motiv și a stat zile întregi, palid, cu ochii încețoșați, întins pe pat. Sau, dimpotrivă, a dispărut de câteva zile, nimeni nu știe unde, și s-a întors înnegrit, subțire și din nou a tăcut.

Uneori mergeam cu el. Adesea ieșeam la „terrenul de paradă” - un loc gol gol în care artizanii din fabrică rătăceau în grupuri seara. Mai departe, pinii suburbani se întuneca; în apropiere - un puț cu ținte pentru soldați. Din acest meterez se vedea mult dincolo de crâng, iar în golurile dintre trunchiurile lui care se întunecau în semiîntuneric, o câmpie nisipoasă, deluroasă, cu case roșii împrăștiate ici și colo, se îngălbenea spre orizont. În zilele cu vânt, nisipul se învârtea peste câmpie în tornade, chiar zbura în terenul nostru de paradă și mătura peste el, învăluind fabrica plină de fum într-un nor.

Într-o zi mohorâtă, întunecată, spre seară, ne întindem pe metereze. Vântul batea deasupra noastră în firele telegrafice; vârfurile zbârcite foșneau și zgâriau oblic într-un câmp de cartofi. Ceva se mișcă încet în direcția de la avanpost către cimitirul Old Believer; din ce în ce mai aproape, acum cortegiul este deja destul de clar vizibil: sicriul, capacul se poartă în față, escortele în spate, toate pe jos. Apropiindu-se. Ciudat este că toți seamănă, toți au părul rar bătut în

vânt, iar fețele fără barbă și mustață, în pliuri, de culoare cenușiu-pământ.

El devine palid.

„Eunuci”, repetă el tremurând. „Uite, nenorociți!

Ei trec. Într-un sicriu de lemn, de asemenea, fără barbă. Tacem. Multă vreme stăm în tăcere.

„Știi ce”, spune el în cele din urmă: este diavolul, până la urmă! La naiba drept! Mormăie mohorât și neclar, parcă pentru el însuși. Nu poți desluși cuvintele.

37

Trec câteva zile. Se întinde pe patul lui. Ascult.

„Simt otravă în mine”, spune el. „Creierul meu este otrăvit. Până de curând, nu am înțeles foarte clar acest lucru - dar acum nu există nimic de ascuns... Creierul este otrăvit. Are nevoie de mâncare proastă nouă, nouă, condimentată. Și de asemenea... le simt. În amurg ele apar, sunt nenumărate, au săpat și sub toate - și acum sunt fără sex... Stau acolo lângă fereastră și toată lumea mormăie...

Așa trece timpul. Uneori mă roagă să nu plec - e neplăcut pentru el singur - și stau cu el toată ziua, într-o cameră prăfuită și rece.

Într-o dimineață vine amanta lui în fugă: noaptea i s-a întâmplat ceva. fug la el. Stă întins pe spate, cu ochii în gol, zvâcnindu-și brațul și piciorul și aproape că nu poate vorbi.

A fost o zi mohorâtă. Până seara, lângă patul lui, am ascultat exclamații semidelirante; toată ziua, un fel de sufocare stătea în cameră.

„Vreau dragoste, înțelegi, vreau iubire!” aproape că țipă.

„Da, da, nu voi iubi niciodată, nu voi sări niciodată din seră... Vedeți, vedeți, sunt acolo, toți stau acolo în mulțime... Ah, la naiba, la naiba... ”

Spre seară se potolise considerabil. Camera era îmbătată de mărturisurile și aluziile lui pe jumătate, de parcă sufletul lui steril și emasculat s-ar fi târât în cele din urmă peste tot și ar fi umplut totul în jur cu otravă întunecată.

Mai târziu, la lumina unei lumânări, l-am lipit cu lapte și ceai și din nou părea să-și revină în fire. Ochii lui erau plictisiți și triști acum.

„Nu există nimic pe care să te bazezi”, a spus el. „Totul este în dorință... Da, da... Dar dorința este goală... inutilă. Nu există nimic principal în ea... care să lipsească, fără de care totul este praf. Și neagă, până la urmă, până la urmă în sine. Se mănâncă singur.

Când l-am părăsit pe la miezul nopții, treptele scârțâiau suspicios pe scările mirositoare. Mi s-a scufundat inima... Și ce zici de cele cenușii? Au fost aici?

♦ *♦* *♦*

Am întârziat și ne-am întors acasă: era seară. Crângul s-a întunecat în spatele nostru. Orașul era vizibil în depărtare - o strălucire palidă, galben-verzuie, cu puncte aurii. Din fabrica de oțel ieșeau uneori dâre de lumină; roșii, patrulatere - zăceau în jur triumfător, aproape insolent.

El a spus. Nu-i puteam vedea fața – în întuneric doar o siluetă unghiulară era siluetă neagră, iar vocea lui părea să existe de la sine, născându-se undeva în întuneric, printre rafale de vânt.

38 ♦♦♦

„M-am împrietenit cu ei acum. Cu eunuci. Se pare că sunt mulți dintre ei în suburbii. Uimitor... „Arde, arde-te, taie cu un cuțit, arde cu fierul”. Și ce mi s-a mai întâmplat... Zilele trecute...

Ascult. Fraze tăiate, adesea incoerente, scurte ajung la mine – intermitent, cu râsete neașteptate la mijlocul propoziției, și minute în șir mi se pare că toate astea sunt un fel de prostie, prostie bolnavă.

Dar nu, se dovedește: în urmă cu o săptămână a cunoscut-o pe ea, o fetiță, în afara orașului, iar crima planează asupra lui, dar deodată, pe fundalul unui crâng, a văzut trei. Aceștia erau bătrânii care acceptau focul și fierul. În mijloc este cel a cărui înmormântare am văzut-o apoi. Apoi totul a dispărut; s-a trezit întins tot rupt.

Mergem în tăcere o vreme.

– Du-te, mormăie el... – Asta e, asta e. Acolo a venit. Da, dar mai există un gând, există un gând...

Pașii lui sunt îndepărtați.

- Unde esti, unde esti? strig după el. Dar nu există niciun răspuns. – Îl auzi alergând pe metereze.

- Unde? strigă vocea lui de jos. - Unde! Ha-ah!

Mă ridic și îi ascult chicoteala.

♦ *♦* *♦*

Dimineața zilei următoare. Stau acasă, nu vreau să merg nicăieri. Capul e rău, absurd. Am avut vise urâte noaptea. Îi mângâia infirmii fără picioare pe picioarele-kumps rotunjite, pe care le puneau mereu la vedere. Încă mai simt pielea aceea lucioasă, dezgustătoare pe degete.

Am primit un bilet de la el - au fost scrise doar trei cuvinte, fără semnătură: „Dacă spiritul este castrat...” Dacă merg la el acum, sau nu, nu are nicio diferență. E viu? Ceea ce este el? - Nu ştiu.

Cu toate acestea, cred că acele gri nu-l vor lăsa să iasă. Nu e de mirare că scârțâie pe scări. Tenace, la urma urmei, sunt gri vicleni...

ELOS <1912>

Seara, guvernatorul a venit la noi, iar a doua zi, dimineața, era programată o rechea cu elanii.

Deși este foarte interesant să-l vezi pe guvernator, vânătoarea de mâine, pe care tatăl meu a promis că o va lua, a durat mult mai mult. Era palpitant din toate punctele de vedere; și cel mai important: va pleca guvernatorul mâine dimineață? Dacă adoarme - atunci vom întârzia!

39

Luându-și rămas bun de la noi pentru noapte, guvernatorul a fost amabil și m-a sărutat pe frunte, dar m-am gândit la altceva - dacă eu și tatăl meu pregătisem bine cartușele. M-am târâit ca un băiat bine crescut și m-am culcat. În micul salon l-am întâlnit pe Nikita Ivanych, ofițerul de poliție; moţea într-un fotoliu, neîndrăznind să intre în sufrageria unde luau cina.

„Nikita Ivanici”, am întrebat, „la ce oră pleci mâine?”

Stanovoy căscă și zâmbi.

- Comandat la opt.

— Și vom merge mâine la elan, am spus. „Ma ia și tatăl meu.

- Da, elanul o să te înjunghie!

- Ei bine, hai să punem! (Am fost prezumțios). - Arma mea este încărcată cu un glonț!

Am adormit ușor, iar dimineața, în semiîntuneric, am auzit forfota, polițiștii au trecut în galop pe lângă ferestre, troikele au răsunat, cocherii au urlat - și, în cele din urmă, toate acestea, străine de căminul nostru liniștit, au fugit undeva. „Mulțumesc lui Dumnezeu”, m-am gândit și am început să mă îmbrac.

Am băut ceai în grabă, mama m-a înfășurat într-o glugă peste o haină de oaie, m-a sărutat și l-a rugat pe tatăl meu să nu mă lase să fac nici un pas. Apoi am urcat în sanie, Timofeich a închis cavitatea, iar în spatele săniilor altor vânători, colegii tatălui meu din fabrică, ne-am rostogolit de-a lungul așezării principale a satului, în direcția pădurilor îndepărtate. Am condus o oră și jumătate - și am ajuns în pădure. Aici drumul a devenit mai rău, a trebuit să fac aproape un pas. Ciocănitorii băteau, o veveriță țâșneau ici și colo printre ramuri: gerul acoperea totul cu haina ei și era atât de liniște în pădure, încât inima mi s-a scufundat. Uneori arcul atingea o ramură; apoi am fost acoperiți cu zăpadă de diamant. Alergătorii scârțâiau, se auziră

vocile joase ale celor care călăreau înainte; mirosea a fumul țigării tatălui său.

Săniile stăteau deja lângă cabana lui Yakov. Vânătorii au ieșit, s-au îndreptat, și-au scos hainele de blană, încercând să vorbească mai liniștit: elanii sunt foarte sensibili. Iakov, un țăran șchiopăt și agil, s-a năpustit între noi, șoptind cu bătăi - o mulțime de băieți și fete - și avea o privire misterioasă: acesta este cel care înghesuia elanul și părea că îi cunoaște personal. Și-a prins tatăl de mânecă și a dat din cap spre mine.

- Fiule, atât de prins? Deci, vânătoare? Deci, așa, așa, domnule... O afacere.

Zece minute mai târziu am pornit pe jos. Vânătorii au fost puși în lanț, conform numerelor planificate dinainte. Batătorii au venit din partea cealaltă și ar fi trebuit să conducă elanul spre noi.

Urcarea pe poteca minusculă a fost dificilă; Am încercat să merg pe urmele tatălui meu și să apar în largul meu, deși eram foarte încântată: atât întâlnirea care urma, cât și pădurea asta, atât de liniștită și nesfârșită, acoperită de zăpadă, misterul, șoaptele vânătorilor - totul m-a entuziasmat. A fost infricosator

face o greșeală, de exemplu, tușește tare, dor etc. În sfârșit, ce fel de elan sunt aceștia? I-am văzut în imagini, știam că sunt în siguranță - dar totuși, să-i întâlnesc în pădurea adâncă, cu elani adevărati...

Yakov ne-a plasat pe mine și pe tatăl meu. Restul a mers mai departe.

— Rămâi în spatele ciotului acela, spuse tatăl pe un ton mic. - Când încep să țipe - egali. - Și-a aprins o țigară și a adăugat, cu aer de om experimentat: - ai grijă de golul acesta. Aici e laz.

Mi-am făcut cruce în interior, am examinat pistolul (aveam o pușcă mică, cu o singură țeavă) și m-am pregătit. Tatăl meu stătea la cincisprezece pași distanță. Era ceva solid și încrezător în silueta lui - mi se părea că pentru el mă puteam ascunde de orice pericol.

Am stat așa vreo douăzeci de minute, deodată s-a auzit o bătaie slabă în depărtare; bubuitul plutea încet prin aer, reverberând ușor undeva; vocile bătătorilor urlă ca o mare îndepărtată: împușcătura era un semnal.

Îmi amintesc că s-a făcut frig în spate; M-am uitat la tatăl meu, el a luat pistolul gata - ciocanele bătute clincheau în frig. Am făcut la fel; degetele mele lipite de portbagajul înghețat, pistonul strălucea cu un punct auriu. Toate sentimentele combinate într-unul singur: a nu rata, a nu rata! nu am simțit trupul; mi se auzea un zgomot în urechi și totul era cumva înecat în țipetele bătătorilor. Dar am auzit și bătăile inimii mele.

Cât a durat, nu știu. Îmi amintesc că deodată au apărut creaturi ciudate în gol, deloc ca elanul pe care mi-l imaginam. „Ce este, capre?

- a fulgerat spre mine. - Unde sunt coarnele, de ce sunt atât de mici? Poate nici nu trebuie să tragi? Dar pistolul era deja la umărul meu, iar la capătul țevii am văzut un spate gri; Am apăsat pe trăgaci. A bătut - la început nu am înțeles nimic. Lovitura tatălui a răsunat în apropiere, un alt elan a fulgerat ca fulgerul, tatăl s-a întors și, aruncând cu dibăcie arma, a tras cu altul; mi s-a părut că pădurea era acum plină de vuiet, de împușcături, că sunt animale în jur și am început în grabă să bat o nouă încărcătură în butoi; dar glonțul era blocat și nu era nicio modalitate de a-l împinge. Deodată am văzut că tatăl meu alerga înainte, spre locul în care împuşcasem eu. Și el a fost entuziasmat și mi-a strigat:

- De ce stai in picioare? Nu vezi? Uau, ce elan!

Am vrut să răspund la ceva, dar buzele mi s-au zvâcnit neputincios și, continuând să bat glonțul, am înaintat șchiopăt și, în cele din urmă, am văzut un trup imens, căzut neputincios în zăpadă. Au venit vânători din toate părțile și nimeni nu a crezut că am ucis. Elanul și-a zvâcnit piciorul și un fierar, pe nume Drese, l-a împușcat în lateral. Rana a început să fumeze, iar elanul a tăcut. M-am uitat la toate acestea fără să înțeleg nimic și probabil că nu mă credeam că am ucis. eu kaza

acest elan era atât de incredibil și eroic, încât totul a dispărut: vânătorii, Yakov, tatăl, pădurea - toate acestea erau inutile și mici în ceața strălucitoare a unuia: eu!

- A? Fiule, atunci te-ai descurcat bine, nu? Yakov chicoti, bătându-și tatăl pe umăr. „Așadar, l-am pus exact sub mănuși, deși era mic.

Drese m-a sărutat și a spus:

- Păi, știam! El este tânărul nostru!

Mi-au examinat arma și mi-au spus că este imposibil să ucizi un elan cu o astfel de jucărie. Dar și-au dat seama că glonțul a lovit coloana vertebrală - și s-au calmat. Cu toate acestea, nu am avut nevoie de laudele sau îndoielile lor. Eu însumi știam că am făcut ceva grozav, iar acum sunt cu totul diferit de orice alt băiat la zece ani.

Au înălțat elanul pe traverse, au găsit pe altul, pe care tatăl său îl rănise de moarte și în mulțime, cu bătăi, au pornit spre cabană. Cam nu-mi amintesc ce s-a întâmplat mai departe. Se pare că Yakov a avut o gustare, iar vânătorii au băut vodcă. Apoi tatăl meu le-a dat bătătorilor zece ruble, au băut și ei și m-au legănat. În general, în ziua aceea am fost o jucărie și distracție pentru toată lumea. Eu însumi tăceam, eram, după cum spuneau ei, palid și, îmi amintesc, simțeam un singur lucru: gloria. Mă sufocam de la ea – și de la conștiința eroismului meu. Nu știu cum au fost aduși caii, cum am alergat acasă, iar tatăl meu m-a înfășurat cu mândrie într-o suită. Îmi amintesc că la început nu au vrut să creadă acasă, dar apoi surorile au scos un țipăit, iar toată seara tatăl meu a trebuit să spună același lucru: cum am ajuns, cine a spus ce, unde am ajuns. Când a fost vorba despre cum am tras, surorile au început din nou să țipe.

De atunci, această poveste a devenit o legendă casnică în familia noastră și se povestea de fiecare dată cum se adunau vânătorii să-l viziteze pe tatăl meu.

RAȚE

eu

Tatăl era înhămat la droshky: se ducea la Shakhta, la biroul de minereu.

Zhenya stătea în galeria de sticlă de la etajul al doilea, a inhalat vântul din iulie care zbura de peste râu, din ordinul Vysotsky, și a fost fericită: soarele strălucea uimitor, era o sărbătoare, Magdusha nu s-a chinuit cu verbele. După prânz, puteți juca rounders.

Un lucru l-a derutat puțin: a vrut să ia legătura cu tatăl său, dar tatăl nu l-a invitat. A considerat că este sub demnitatea sa să fie impus.

42

Zhenya coborî în grădina din față. Tata a băut ceai sub bătrânii tei. Purta o jachetă tip daltă și cizme înalte. Mirosea a tutun și a sănătate.

„Este păcat", a spus părintele, „trebuie să merg la Şahta". Altfel, ar fi frumos să cauți rațe, astăzi este ziua lui Petrov.

Zhenya oftă și se gândi. Invită sau nu? Ar fi putut conduce perfect, iar tatăl său ar fi stat în spatele lui.

- Iai un animal de companie? - el a intrebat.

Tata și-a terminat ceaiul din farfurie, și-a șters mustața și a răspuns.

-Nu.

El a turnat și Zhenya, dar acesta din urmă și-a luat paharul oarecum nemulțumit. Înfățișarea lui părea să spună: „E ciudat că nu înțelegi că și eu vreau să merg la Mină". Dar tatăl a continuat să nu înțeleagă, sau s-a prefăcut că nu înțelege: poate că avea propriile lui idei.

Și Zhenya a vrut să meargă din ce în ce mai mult, iar nemulțumirea față de tatăl său a crescut. În el s-a ivit un spirit nervos de contradicție, care îl făcea uneori să spună prostii.

Și așa este acum. Când tatăl meu a spus în treacăt că probabil că azi este mai răcoare în pădure, Zhenya a declarat că în pădure era mai cald.

- De ce? a întrebat părintele.

Zhenya a răspuns că primul lucru care i-a venit în minte:

- E mult mușchi în pădure, se încălzește.

- Nu, în pădure e umbră, umezeală, e mereu mai frig.

- Și e niște mușchi fierbinte în Sosonnik, sau în pădurea de lacramioare! Tata a început să-i explice că mușchiul nu poate deveni deosebit de fierbinte, deoarece nu conduce bine căldura. Este posibil să încălziți foarte mult vata sau fânul?

Zhenya a înțeles vag că tatăl său avea dreptate, dar din moment ce își exprimase părerea, trebuia să fie apărat.

– Cu toate acestea, spuse el, devenind puțin palid și agitat, este mult mai cald în pădure. Mi-ar plăcea să văd cât de cald este în pădurea de lacramioare.

În acest moment, Petka a servit „Atlas”.

„Când vei crește”, a spus tatăl meu, „vei studia fizica, apoi vei înțelege că mușchiul nu poate încălzi pădurile.

Pe tonul tatălui său, Zhenya simți dispreț. În ciuda celor zece ani ai săi, era obișnuit să fie tratat cu respect și chiar îi plăcea să fie numit Evgheni Ivanovici. Tatăl, desigur, îl consideră un ignorant. E oribil. Abia ținându-și lacrimile, Zhenya a răspuns:

- Știu fără fizică de ce e cald în pădure.

Tatăl și-a dat seama că Zhenya era supărat și, pentru a-l consola, s-a oferit să meargă la Shakhta. Dar era prea tarziu. Zhenya a înțeles asta: aceasta este mângâiere, milă. A refuzat sec.

43

- Cum doriți.

Zhenya s-a întors sfidător când tatăl lui i-a sărutat la revedere. Tata și-a pus șapca, a ieșit din grădina din față și, așezându-se ușor pe droshky, a plecat. Praful s-a ridicat în spatele lui.

II

Toată dimineața și prânzul Zhenya nu era într-o dispoziție bună. Mama lui a observat acest lucru și, dorind să-l distreze, s-a oferit să meargă la vânătoare cu Grishka seara.

Continuând să se prefacă a fi Childe Harold, Zhenya a răspuns:

- Acum nu e vânătoare, June!

– Puteți trage rațe în duze. Va fi cald la cină.

În parte, Zhenya a fost flatat că l-au privit ca pe un adult capabil să contribuie la gospodărie, dar a continuat să aibă un aspect obișnuit și „independent”: nu a putut fi cumpărat atât de curând!

Cu toate acestea, pe la șase, după ce a băut ceai, și-a pus cizme înalte și s-a aprovizionat cu cartușe pentru un pistol cu vergetă, a ordonat ca Capra să fie înhamată.

Apoi și-a pus șapca și geanta de vânat și, încercând să semene cu tatăl său, a ieșit la poarta grădinii din față.

Pe bancheta din spate a droshky stătea Grișka, un bărbat slab de vârstă nedeterminată, firav, cu picioarele arcuite, remarcabil doar prin faptul că avea o soție uimitor de frumoasă în sat. O pușcă cu două țevi atârnă în spatele lui.

Într-o seară aurie de iulie au călărit prin sat, apoi printre secară, cenușiu-cenușiu, cu flori de colț albastru, în mirosul acela minunat al câmpurilor, care este doar în Rusia. Droshki-urile erau prăfuite, salvianul zbârcea pe picioare. Grishka tremura din spate, ghemuit și sprijinindu-și degetele de la picioare pe puntea din spate. Norma alergă înainte.

La două verste din sat începea pădurea - Chertolom, și era necesar să treacă o poiană cu capelă sub Sfânta Fântână. A fost un târg aici pe Kazanskaya pe 8 iulie. Zhenya și surorile ei au cumpărat aici turtă dulce.

Mai departe, pădurea a devenit mai serioasă, umedă și umbroasă.

Erau stejari. În cele din urmă, prin golurile copacilor, argintul lacului s-a luminat, a fulgerat: au intrat cu mașina în pajiști de-a lungul Zhizdra, unde au fost găsite rațe. Grishka a legat puteca, numită Capra, de un mesteacăn. Ușor murind de entuziasmul vânătorii, au pornit în pajiști, spre lacuri.

Tantarii se invarteau in apusul soarelui. Nuferi pluteau peste lac; pajiştile erau pline de orbire nocturnă; mult în spatele lui Zhizdra, pădurea Bryn strălucea în albastru, inspirând-o pe Zhenya cu reverență mistică.

A uitat de tatăl său, de mamă, de necazurile lui de dimineață - era cu toții concentrați pe un singur lucru: să nu rateze un mallard sau un purcel!

Norma s-a repezit peste poiană, s-a cățărat în stufurile de pe malul lacului și trebuia să ții pasul cu ea, altfel îți lipsește doar barul.

44

Zhenya l-a uns pe primul uter în creștere. Acest lucru l-a supărat — a început să tragă fără discernământ, aproape fără să țintească, într-o pasiune cunoscută doar de vânători. S-a întâmplat să rateze, iar din spate, țintând și lăsând drumul, Grișka depune aceeași rață moartă. Zhenya a fost surprinsă de asta. Țânțarii mușcă, chinuiți de conștiința că nu era încă vânător, dar așa, gunoi, și a vrut să-și repare eșecurile. Cu mâinile tremurânde, a turnat praf de pușcă dintr-un cartuș de tablă, a ciocănit vasul cu o tijă, a pus pistonul - și din nou trecut, trecut!

În cele din urmă a apus soarele, pajiştile s-au înceţoşat; lacurile au început să sclipească purpuriu. Norma era epuizată, și-a zgâriat botul în stuf și a sângerat leneș. Era timpul să mă întorc.

Zhenya era nemulțumit, dar în amurg nu mai putea distinge muștele de la capătul butoiului și a mers abătut după Grișka: în punga de joc erau trei rațe, dintre care nu a ucis nici una. „Nu era nevoie să te entuziasmezi", se gândi el, „tot pentru că a împușcat în cap".

S-au apropiat de locul unde era legată capra într-un droshky.

- Se pare, aici, - spuse Grișka, - lângă mesteacănul ent... - Și se întoarse încurcat, - Capra nu era acolo, un halat zdrenț atârna pe mesteacăn.

„Ah, muștele și țânțarii te vor mânca!" a exclamat deodată. - Doamne, ea a plecat! Capul nostru este amar!

Degeaba au cotrobăit printre tufișuri, au alergat o jumătate de verstă de-a lungul drumului - capra, evident, a fost mușcată de un tainic - și ea a fugit.

Grișka și-a scos șapca și și-a șters transpirația de pe frunte.

— Putină nenorocită, spuse el. - Ce frumos!

- Ce să facem? întrebă Zhenya cu o voce ușor tremurândă.

„Nu este alt mod decât să mergi pe jos, Evgheni Ivanovici. Acesta este un cal obscen, îl cunosc de multă vreme.

Zhenya, cel puțin, a socotit să se întoarcă pe jos, noaptea, la șase mile distanță! Era complet întuneric în pădure. A oftat, a luat-o pe Grișka de mână și au plecat.

A fost groaznic - Zhenya nu a putut nega. Părea că pădurea e nesfârșită, că se vor rătăci. Că s-ar putea întâlni cu ceva îngrozitor - este chiar greu de spus ce anume. Zhenya s-a gândit că ar fi bine să-și încarce arma și să meargă cu ciocane armate, și a vrut să-i spună lui Grishka despre asta, dar a fost prea timid. Pădurea nu l-a speriat pe Grișka; dar credea că va primi de la stăpână pentru barchuk și de la stăpân pentru capră. Și-a recunoscut parțial propria vinovăție. Din când în când ofta și spunea:

- Ce ciupercă obraznică! Dacă aș fi știut, nu te-aș fi legat așa, mâncându-te cu muște și țânțari!

În poiana Fântânii Sfânte, Zhenya se simțea mai bine - trecuse cea mai îngrozitoare pădure. Dar oboseala s-a făcut simțită. Cu greu putea să-și tragă picioarele și mai erau trei verste de mers pe drumul de nisip. Toată Jenina

ambiția a scăpat, se simțea mic și neputincios, și până la lacrimi îi venea să meargă acasă, la creșă, unde mama lui, Dașenka, totul era liniștit și drag.

Nu plecaseră nici o jumătate de verstă de la Fântâna Sfântă când Grișka i-a sugerat să stea pe spate - îl va duce acasă. Și vor veni mai devreme.

Zhenya era mică, cântărea puțin. Dar a accepta o astfel de ofertă înseamnă a te preda rușinos, a te comporta nu ca o vânătoare, ci ca o fată. Toate acestea au fulgerat prin creierul lui Zhenya, dar picioarele lui abia s-au mișcat, ochii îi erau lipiți: a cedat fără luptă.

Luna răsare când Grishka cu picioare arcuite și Zhenya pe spate a intrat în sat. O armă atârna în spatele lui Zhenya, el însuși dormea cu brațele înfășurate în jurul gâtului lui Grișkin. Grishka era oarecum obosit, dar principala lui preocupare era unde se afla Koza și, în mintea lui, a continuat să o certa, numindu-o o pânză obscenă.

În sat, slavă Domnului, au dormit și nu au văzut această întoarcere, altfel vânătorii ar fi fost ridiculizati. Numai mama lui Zhenya era îngrijorată. Dar după ce a aflat care era treaba, s-a liniştit şi ea; Capra nu a interesat-o prea mult: Zhenya era în siguranță și că s-a întors călare pe Grișka nu era nimic. El este mic, iar Jeturile sunt departe.

III

A doua zi, Zhenya s-a trezit într-o dispoziție proastă. Desigur, era ridicol și lipsit de valoare, așezat pe spatele lui Grișka. Ce slăbiciune! Apoi - a împușcat toate acuzațiile și nici o rață.

Zhenya conjuga leneș verbul haben cu Magdusha, dar nu voia să facă nicio sarcină.

— Fräulein, spuse el timid, nu mă lăsa să fac aritmetică. Ceva îmi face rău.

Magdusha, un german roz din Riga, a fost de acord.

— Trebuie să fi fost obosit ieri? Ea a râs și și-a pus caietele pe masă. - Cum se numește, - Sopelki, unde ai fost?

„El știe”, gândi Zhenya, „totul este cunoscut”. Și a coborât cu descurajare în grădina din față, sub tei. Aici s-a întins într-un hamac și a început să se leagăne.

Pe balcon, mama stătea de vorbă cu bucătăreasa Varvara.

- Umple rațele, - spuse mama.

- Ce fel de raţe?

- Ei bine, Zhenya a împușcat ieri.

Zhenya s-a ridicat de pe hamac și, palidând, s-a apropiat de mama lui.

— N-am omorât nicio rață ieri, spuse el iritat. „Acele rațe”, o corectă el pe mama sa, întorcându-se către Varvara, „pe care Grișka le-a împușcat.

46

— E tot la fel? pe care le-au adus.

Mama nu era vânătoare, nu înțelegea ce fel de pumnal a aruncat în inima lui Zhenya.

Zhenya s-a dus din nou la hamac, a început să se legene, să cânte și acum i se părea că totul era mort. Fără îndoială, dușmanul său, cocherul Petka, va profita de greșeala sa și îl va batjocori în toate felurile posibile. Acest lucru se va răspândi în tot satul și nu va avea cu cine să se joace. Chiar și prietenul Roman își va pierde respectul pentru el când va afla că a intrat în satul de pe Grișka.

Așa a simțit toată ziua, până la ora patru, când s-a întors tatăl său, care petrecuse noaptea la Shakhta. Spre surprinderea lui Zhenya, tatăl său a fost indiferent față de aventura lui, numindu-l doar pe Grișka un zgomot, dar lăuda că măcar a ghicit să-l aducă pe băiat acasă. Capra s-a întors - un țăran din Kremenki a adus-o și a primit două copeici.

Tata s-a culcat și a spus că seara el și Zhenya merg la pescuit, ca să poată inspecta cârligele pentru a vedea dacă totul este în ordine.

Înainte de apus, Zhenya a mers în parc. Acest parc era imens, trecea dincolo de sat în câmp. În cel mai îndepărtat colț al ei se afla o mică râpă - un loc misterios pentru copii. În jur zăceau oase pe jumătate degradate și creșteau flori albe speciale.

Zhenya s-a cățărat peste gard și s-a așezat pe panta șanțului.

Soarele era jos, inundând câmpurile care se deschideau dincolo de parc cu o lumină constantă, liniștită. Din nou, ca ieri, mirosea a secară. Briza trecea peste ea, iar în agitația lină a secară era veșnic, care vorbea de mare pace. Acolo, în spatele secară, pădurile - Dyakonov Kosik, Pankina Pchelnya, Pădurea de lacramioare: un pământ liber, plin de prospețime, aer ușor, parfumat. Toate acestea sunt ale lui, Zhenino, deși nu-i aparțin. Oriunde poate merge, de pretutindeni poate bea bucuriile și poezia de care este plină această perspectivă largă. Și înaintea unei vieți îndepărtate, îndepărtate! Vor mai fi atât de multe zile însorite, vânătoare, excursii cu tatăl meu, minute luminoase și luminoase!

Jenny visa. Tot ce i se întâmplase înainte dispăruse și se părea că îngerul poeziei copilăriei, al vieții lui fără griji, cerești, îl umbrise cu o aripă. Ceea ce suspină adulții s-a repezit peste el într-un râu ușor, zilele au trecut ca picăturile de ploaie care cădeau din cer într-un curcubeu.

A stat multă vreme pe acest deal și a văzut cum apunea soarele, cum clopotnița bisericii satului s-a înroșit în razele lui. Știa că era

timpul să meargă acasă la ceai, că tatăl lui trebuie să se fi trezit. Dar nu am vrut să merg. Așa că stăteam mereu la apusul soarelui, admirând zig-zagurile rândunelelor, scârțâitul lor vesel.

47

PRITYKINO

În mai 1900, eu și tatăl meu am condus până la o mică proprietate din districtul Kashirsky. Tatăl meu căuta „Monrepos”, după cum spunea el - pur și simplu era sătul de Moscova, dorea să cumpere o moșie și să-și încheie zilele în ea.

Am ajuns pe un anunț în ziar. De la cine anume au cumpărat, am uitat. Proprietarul nu locuia în Pritykin.

Era prânz, tocmai ploua, soarele strălucea, trio-ul nostru a zburat în moșie, s-a oprit la anexe. Între el și casă, grădina de meri și cireși este inundată de flori albe, de acolo plutește un miros gros, delicat, picături cad și sclipesc în soarele pestriț. Managerul a ieșit din aripă și ne-a condus de-a lungul lui Pritykin.

A descuiat „casa mare” (foarte modestă), dărâmată, cu rămășițele unor mobilier și cu un miros fermecător de nedescris de dezolare. Chiar la balcon, cu vedere la un mic iaz, iasomia creștea atât de luxuriantă, atât de orbită și sufocată de aurul pal al florilor sale... Da, totul înflorise atunci. Nori sfărâmați străbăteau cerul. Ud, verde, strălucitor, tremurând de stropi. O grădină mare în jurul a două iazuri, situate pe terase de-a lungul versantului, este de asemenea înflorită, măr sălbatic, cireș și pere înfloresc, totul este atât de copleșit, plin de o asemenea putere de creștere și primăvară, sălbăticie, verdeață, farmec magic.

Așa a rămas în memoria mea May Pritykino. Ne-a sedus pe amândoi deodată - o moșie simplă, dar o moșie confortabilă, cu o expresie foarte dulce pe față. Inima tatălui a cedat. Aici se putea „poticni”, într-un calm, pe acest versant, cu privirea spre sud, acoperită dinspre nord de o alee de mesteacănilor bătrâni.

Am cumpărat Pritykino. Totul a ieșit așa cum și-a dorit tatăl meu. Doi ani mai târziu, a abandonat complet Moscova și serviciul. Avea cincizeci și ceva de ani. A vrut un port liniștit și l-a primit - s-a stabilit cu mama mea în Pritykin, unde și-a încheiat zilele.

♦ *♦* *♦*

Nu pot să explic de ce scriu despre asta. Cred că s-a trezit „nostalgia” pentru țara mea natală. Iar ocazia este o carte despre Roman Medox, „celebrul aventurier al secolului al XIX-lea”, care tocmai a fost publicată în Rusia.2

Acest Medox, „fiul unui evreu englez”, proprietarul unui teatru din Moscova3, a trăit o viață pe cât de furtunoasă, pe atât de ciudată, foarte tristă în felul ei însă, care a stârnit atenția atât a contemporanilor săi, cât și chiar postum. A fost un scriitor care i-a dedicat un volum întreg!

Medox este un amestec de Khlestakov cu Casanova și Azef. Sub Alexandru I, el apare în Caucaz cu documente adresate lui Șokovnin, presupus în apropiere

48

cineva lui Balașev, ministrul de atunci al poliției, - și complet în felul lui Hlestakov pedepsește Camera Trezoreriei cu 10.000 de ruble. El ajunge la închisoare timp de 15 ani pentru asta (anterior, însă, „umblat” cât a putut în Rusia). Închisoarea nu l-a spart. Medox iubea „strălucirea metalului și culorile vieții”, iubea viața însăși, femeile - încă mai trebuia să se întoarcă. Sub Nicolae I, a fost eliberat. El aranjează la Irkutsk o întreagă poveste provocatoare din punct de vedere romantic, în care sunt implicați prințesa Shakhovskaya și decembriștii care trăiesc în așezare. Din nou înșală guvernul creând o conspirație fantastică în Siberia (toți aceiași decembriști!) - sub acest pretext caută să-și cheme pe ai săi la Moscova și Sankt Petersburg, de ceva vreme păcălește autoritățile de acolo, dându-se drept un exponator al această „conspirație”, în cele din urmă, aleargă el, face din nou raidul lui Hlestakov asupra Rusiei și după un scurt triumf, ca Napoleon după o sută de zile, ajunge, dacă nu în Sfânta Elena, apoi în Shlisselburg, de data aceasta pentru 22 de ani. .

De acolo este eliberat în domnia lui Alexandru al II-lea și își petrece restul zilelor în moșia fratelui său, provincia Tula, satul Prity-kin.

Acesta este ideea. Cât de extraordinar a abordat acest iubitor al „strălucirii metalului și culorilor vieții” – ultimii săi ani i-au petrecut în Pritykin-ul nostru, lângă aripa în care am locuit douăzeci de ani! Multe, bineînțeles, erau diferite, atât casa, cât și clădirile, dar pinii bătrâni de pe aleea până la iaz, și niște mesteacăni și tei, existau și atunci. Totuși, Casanova a locuit aici. A murit în 1859. Nu-mi amintesc mormântul lui de la cimitirul nostru preoțesc, dar probabil că este înmormântat acolo, poate zăcând lângă tatăl meu, lângă pietrele funerare ale prinților Vadbolsky.

Mai auzisem de Medox, de la țărani, de la proprietarii vecini. Dar memoria oamenilor, evident, este de scurtă durată: nici una din „aventurile” lui nu s-a păstrat. A fost și a fost maestrul Medoskin, la fel ca și ceilalți. Îmi amintesc că se distingea prin sărăcia extremă. Asta e tot. Dar Hlestakov, Casanova... acest lucru nu s-a întâmplat. Și unde în modestul Pritykin să se întoarcă? Totul acolo este simplu. Nimeni nu a locuit vreodată în față.

Lângă casă, într-un crâng umbrit, sub tufele de soc, mai ies în afară rămășițele temeliei. Tradiția susține că a existat o casă de piatră „Medoskin”. Medoskin a jucat disperat. Iar vecinul lui era Balahev, în Zakharyin, cea mai bună moșie din județ. Odată ce Medox a pierdut totul, a rămas doar casa. A pariat și pe casă - a și pierdut. Și așa Balașev a trimis căruțe, casa a fost demontată piatră cu piatră,

toată lumea a fost luată. Nu se știe de ce aveau nevoie de aceste bucăți din casa altcuiva pentru Balașev, un nobil și un om bogat. Acum niște șerpi sunt găsiți în ruine.

Cât de diverse erau „culorile vieții” lui Medoskin în Pritykin se vede dintr-o astfel de poveste, pe care mi-o amintesc. (Potrivit legendei, „Me-doskin” este un ateu și un liber gânditor. Singurul indiciu asupra circumstanțelor reale ale vieții sale este știrea că „pentru o anumită infracțiune i s-a interzis să părăsească satul”).

Odată a venit un preot dintr-un sat vecin să-l vadă cu afaceri. Acest preot nu era contrariu să bea.

— Părinte, întrebă Medox, nu ți-ar plăcea Madeiras?

„Este posibil”, a răspuns tatăl.

Proprietarul s-a ridicat, a cercetat îndelung dulapurile, dar apoi a remarcat cu seriozitate:

„Din păcate, nu există Madeira!

După un timp a întrebat:

- Poate roșu?

Și poate roșu.

Dar după ce a examinat depozitele, proprietarul a spus melancolic:

- Ce păcat! Și nu există roșu.

Când preotul era gata să plece, Madox spuse:

- Și toate aceste Madeiras roșii sunt o prostie... Să bem mai bine mama-apă-chanki!

Tatăl a fost de acord. După ce a făcut întrebări, proprietarul s-a dus gânditor la fereastră, a privit, a remarcat cu modestie:

- Ai putea trimite după votcă în sat. Părinte Simeon, ai doi copeici?

Așa s-a terminat un bărbat care odată a făcut zgomot și a zăngănit în toată Rusia, îmbrăcat la cei mai buni croitori, care a lovit inimile doamnelor. Viață confuză, păcătoasă și în cele din urmă tristă. Desigur. Și totuși, aventurismul are propriul său farmec. „Strălucirea metalului, culorile vieții”... La urma urmei, Casanova la masa de cărți, când a fost foarte ghinionist, „și-a ajutat soarta”, așa cum recunoaște el însuși în memoriile sale. Iar lângă el - era generos, mărinimos. Poate că Medox, câștigând o casă de la un vecin pe jumătate sărace, nu ar fi ordonat să fie demontată piatră cu piatră. Dar Balașev și-a încheiat zilele de gentleman. Apusul aventurierii este întotdeauna mai mare sau mai mică Sfânta Elena. Totuși, mai multă inimă stă cu ei decât cu Balașevi.

„Cronica satului Pritykin” — o continui. În podul casei noastre s-a păstrat o coroană de dafin uscat. În momentele de lipsă, bucătarul nostru punea frunzele din el în murătură. A supraviețuit încă maro

50

dosar nou. Pe ea este gravat cu aur: „Dragă Alexandru Nikolaevici Borisovski, însoțitori iubitoare de scenă”. Pe vremea mea, o listă rânduită a fost pusă în acest dosar despre când vacă ar trebui să făteze.

Aceasta este o lume diferită. De asemenea, unul dintre predecesorii noștri, dar întârziatul Medox. Deci, Pritykin a avut norocul să găsească proprietari ciudați!

Actorul Borisovsky a fost cândva (în anii optzeci) bogat. Și-a iubit arta, a păstrat teatre în diferite orașe ale Rusiei, a rătăcit, s-a ars în Kaluga, a făcut taxe în Yaroslavl, și-a căutat faima, i-a plăcut femeile și talentele actoricești. Fără îndoială, s-a aruncat pe gâtul Andreev-Burlak[4], i-a îmbrățișat pe Glam-Meshchersky[5], numindu-i albaștri, mamă. Bineînțeles că am băut.

În Pritykin, se odihnea vara. El este amintit ca un tip amabil, deși suferea de indigestie. De obicei veneau cu el două sau trei actrițe, pe care bărbații le considerau soțiile sale temporare. Și actrițele păreau să bea. Uneori ajungeau la limita distracției, în alte zile se certau, plângeau. În momentele de descurajare, Borisovski a mers gol prin grădină.

♦ *♦* *♦*

Și așa, am fost ultimii proprietari ai Pritykin. Suntem tatăl și mama mea. Nu am avut niciodată nimic, în timpul dulce și liniștit în care am venit vara, m-am așezat în aripă peste cărți și mi-am scris scrierile. În anii de război și revoluție, a stat împreună cu familia, ca în poziții fortificate.

Multe sunt legate pentru mine de Pritykin. Și bune și rele. În orice caz, Patria Mamă, Rusia mi s-a scurs invariabil din peisajul Tula-Kashir din jur, de la oamenii noștri, țăranii și proprietarii de pământ. Poate că în acei ani trăiam prea livresc, închis (și părea țăranilor și în felul lor un „excentric”, aproape un vrăjitor). Cu toate acestea, sunt infinit recunoscător acestui colț îndepărtat. Cu toate acestea, să fie binecuvântate câmpurile noastre, toate pădurile Dedovskie și Rytovskie, satele învecinate, diverși Kopenkini, Mokrye, Popovki. Fie ca primăveri bune, verile fierbinți, toamnele fertile să dea o recoltă bună pământului nostru. Aceasta este dorința sinceră a ultimului dintre „excentricii” lui Pritykin.

Nu-l voi vedea niciodată pe Pritykin, chiar dacă mă voi întoarce în Rusia. Nu mi-ar plăcea să văd mormântul părăsit al tatălui meu, o casă murdară, o anexă în care am lucrat în liniște, transformată într-un grajd (acum există o secție veterinară în Pritykin. Conform ultimelor mele informații exacte, dependința mea este un grajd) . Dar nu am nicio răutate față de Pritykino și Pritykiniți. De fapt, vecinii noștri, Pritykinsky

Țăranii nu ne-au făcut nimic rău. Tatăl și mama au suferit mult în timpul revoluției, dar a fost de la revoluție, și nu de la țărani. Tatăl a murit în casa lui, pe patul lui, deși conform „legii” ar fi trebuit să fie dat afară de mult. Mama a petrecut câțiva ani în Pritykin și nu țăranii au deranjat bătrânețea ei.

Nu am simțit niciodată că Pritykin este al meu, în el, ca și în viață în general, am fost mereu un trecător. Prin el am văzut Rusia, dar chiar și în timp de pace am simțit acut slăbiciunea, trecătoarea vieții noastre domnișoare. Iată ce am scris cândva despre casa mea:

„Filosoful a fost de mult obișnuit cu ideea separării de pământesc. M-am obișnuit de mult să văd o eternitate părăsită, strălucitoare. Cu toate acestea, îmi pare enorm de rău pentru cei pământești! Este păcat de trăsăturile unice, dragi inimii, este păcat de viața lui și de ceea ce a iubit în ea.

Revenind în camera ta, uitându-te la portrete scumpe, la cărți scumpe, te vei gândi și cu un zâmbet că poate peste treizeci de ani Pușkinul tău va fi încălzit pe aragaz, iar paginile lui Solovyov vor fi cheltuite pe țigări de învârtit.

Toate acestea s-au întâmplat mult mai devreme. Iepele și castrații din stația veterinară au fertilizat perfect solul aripii Pritykinsky. Aceasta vorbește doar despre circulația veșnică, despre legile misterioase și triste ale vieții.

POVARĂ. DE LA „MOSCOVA CAPTIVE”

Trec prin tine, viață, și mă uit. Tristețe, bucurie și tragedie, prețul laptelui, coada la brutărie, noul decret, râsete, moarte, prăjituri și foame - văd totul. Știu tot.

Poruncile fericirii:

I. Adu-ți aminte de aragaz. Așezați piatra. Nu uitați de horn, iubiți lemnele de foc, cunoașteți semnificația buștenului. Dacă nu există fum și căldură, atunci ești în ajun.

II. Mânca. Vinde pantaloni, fusta soției tale, cărți, sfeșnice vechi și o bibliotecă, dar nu slăbi, altfel nu te vei ridica.

III. Dormi sau nu vei rezista. Dar poți îndura, trebuie. La urma urmei, alții îndură.... Da, iar înțelepciunea, totuși, nu este atât de mare.

... O cioară zboară. Ea s-a așezat pe crucea Bisericii Sfântul Nicolae Manifestat, crocnind. Zăpada albă încă cade peste mine, și comunist, și speculatorul în sable, și excentricul cu un monoclu, într-o pălărie de melon ruptă, recuzită, cu o pungă de gunoi și o privire elegant și înfiorătoare - mărșăluiește ocupat. strada, langa trotuar.

Alb, pustiu. Mergi. Ai suferit, ai fost fericit, ai făcut planuri?... Dar aici te înclini: sunt mulți cunoscuți pe Arbat.

Așa că trăiești, între economie și literatură, Arbat, o librărie în care faci comerț, printre politică, prăbușindu-se și construind. Fii umil și nu te lăsa dus, funcționarul din spatele tejghelei.

E bine că poți tranzacționa.

Băiatul aleargă.

- Vreo manuale?

- „Lumea antică”, Ivanova?

Actriţă:

— Există cărți despre teatru?

Chuyka:

- Maestre, alfabetul!

Doamnele îl întreabă pe Blok, Akhmatova. Filosofii - despre Hegel, doamnele mai în vârstă scotocește prin creșă.

La o oră liniștită, când sunt puțini cumpărători, te așezi pe scară, bagându-ți picioarele în cizme de pâslă, uitându-te cum arde soba. Intră o comunistă cu părul scurt, în haină de oaie, cu obrajii roșii. Eșarfă în jurul gâtului.

Există portrete ale liderilor?

Somnoros, parca nu intelegi, intrebi din nou:

Ce fel de lideri vrei?

- Desigur, conducătorii proletariatului!

În spatele geamului cu oglindă, pe Nikitskaya, circulă un taxi. Afară e ceață, puțin albastru.

Nu există lideri ai proletariatului.

E plictisitor să cobori din biban. Nu-mi place comunistul. Și cel mai important, „liderii” înșiși... Avem câte ne place - ei bine, lăsați-i să se întindă.

Sforâie.

— Ce ciudat!

Ușa de la intrare se trântește. Se inchide si se deschide. Aragazul trosnește, vin editurile, filozofii vorbesc despre darea de rații. Cei care au nevoie de mei își târăsc cărțile, alții lasă sute de mii și

efectuează mănunchiuri, ușa se trântește și se închide, doamne, băieți, snobi, studenți, poeți, tehnicieni, vânzători de cărți second-hand....

Și în spatele casei de marcat, Pallas, cu ochii limpezi, conduce afaceri cu o mână fermă. Electricitatea se va opri la patru. Închidem la șase. Întuneric, zăpadă. Străzi reci. Lumini verzui.

Micile baze ale vieții:

I. Nu dispreţui rațiile (nu fi mândru). Vorbește cu respect despre el. Nu ratați scrisoarea dvs., înscrieți-vă înainte de lumina. Ia destule cu tine

sfoară și pungi. Nu uita de sticle. Verificați săniile. Ai rabdare la coada, nu striga ca ti-au dat unt amar si carne cu os. Nu vă faceți griji și nu vă înfuriați.

II. Citește Primus. El este casa ta.

Urmărește-i viața. Curățați cu un ac. Pistonul, dacă este slăbit, se înmoaie într-un pahar cu apă clocotită. Fă-i libații cu cea mai pură benzină.

III. Astupa toate fisurile. Există suficientă ventilație. Probabil va veni frigul.

Vrei să te îmbolnăvești? Ei bine, întinde-te. La început, acest lucru poate părea ciudat. Soția mea este și ea bolnavă și nu are cine să meargă după pâine, să măsoare Arbatul iarna, să aștepte la casele de marcat, să ia schimb. Nu este nimeni care să trimită fata la școală, să încălzească aragazul, să gătească. Te întinzi, nu fără surpriză. Chill. Corp obosit. Zi albă de iarnă la fereastră, iar zăpada zboară. Dar odihnește-te în inima ta! Ei bine, ești nevinovat. Cât a putut, a muncit. Am instalat un samovar. A spălat vase. A aprins aragazul - are un nume uman: Mihail Mihailovici. Dar te-au prins. Nu contează. Este chiar plăcut să te relaxezi și să nu te gândești la nimic. Și viața se va îmbunătăți... probabil. Moscova este grozavă, plină de dragoste. Prietenii nu vor pleca.

Gândind cu un zâmbet

- La Moscova, ca să-i lase să dispară? Cu greu. Și într-adevăr, o vei face. Cineva va merge la farmacie, cineva va repara samovarul. Un suflet bun curăță camera, gătește pe aragaz, dă un termometru - și ești în viață - un rezident fără griji pe valurile haosului.

Și chiar dacă în haos, zilele de boală tot vor curge așa cum trebuie, și te vei trezi, cu un ulcior albastru de lapte, cu un coș, vei rătăci de-a lungul Arbatului de iarnă, dimineața pentru mărunțișele de viaţă. Omenirea lucrează de mii de ani, zi după zi. Luați și un colț al poverii - ca să nu vă lăsați duși de cap, nu vă puneți aer.

Dacă ai dormit prea mult, laptele s-a epuizat deja. Atunci este necesar să Smolensky. Virați la dreapta, trecând pe lângă două baraci, pe lângă

un teren viran pe care obișnuia să stea casa, iar acum iese un copac, atârnat cu zdrențe.

Un câine subțire se plimbă prin jur, sortând ceva într-o grămadă. Cântând la armonică, patru băieți, în haine de oaie, cu fețe clare vesele, merg. Cu sufletul cu ochi albaștri cântă:

Îmi amintesc, îmi amintesc, îmi amintesc

Cum și-a ucis tatăl și și-a spânzurat stăpâna pe un stejar.

54

O bătrână cu obrazul bandajat se înclină jos, străvechi și jalnic într-o rădăcină:

-Dă-ți milă...

La sfârşitul lui Tolstovsky, în ajunul pieţei, lăptătoare cu baloane. Un intelectual slab, o doamnă în mantie, i se toarnă căni cu un lichid alb cu particule de gheață - în ulcioare, cratițe de cârpă.

Piața Smolensk! Centrul Moscovei, steagul politicii, inima tuturor femeilor, soldaților și speculatorilor, locul de naștere al zvonurilor, un cuib de intrigi, deșertăciune, tristețe și rușine. Mulțimea este plină, mereu plină, de dimineața până seara. Îl vor împrăștia, îl vor jefui, vor planta niște oameni - se adună din nou, fac comerț cu benzi, plătesc, dar tot fac comerț, se străduiesc totuși să se înșele, să deraieze undeva, să profite de ceva. Au condus mult timp. Dar neobositul demon agil a biruit - iar mamona nestăpânit bâzâie. Corturile comercializează parfumuri și unghii, săpun, pantofi și diamante, figurine și țesături; iar vizavi, mizerabilii se întindeau în rânduri lungi, purtând mizeria asupra lor. În zăpadă, o călimară și ciorapi de damă; miniatura veche; dantelă. Iată mâna unei femei întinsă, într-o mănușă neagră - sunt inele pe ea. Bătrâna îngheță la aceleași cărți vechi ca ea. Fetele își aruncau rochii peste hainele de blană; un domn bărbierit cu o pălărie melon oferă păpuși de cârpă. Și uneori toată lumea se ferește - Ford bubuie, deschizând calea autorităților.

Rândurile de cerșetori s-au închis din nou - nasuri cenușii-albastru, ochi lăcrimați, doamne elegante, cumpărători, specialiști iarăși trec prin rânduri - fără sfârșit și început de hoardă - o forfotă sub un cer cenușiu cu ghioce zburătoare, un bulgăre de zăpadă. , un zig-zag zburând. Vorbesc, se târguiesc, încearcă țesături, mănâncă sită pe tăvi, mestecă carne de porc, sortează zahărul furat, înfășoară untul.

Gravura lângă sturz în zăpada străzii. Restul celor Preacurate în drum cu Iosif către Egipt. Fecioara a adormit. Și Pruncul se întinde către doi îngeri - unul întinde un castron, celălalt servește mâncare. Joseph în depărtare. Iar în dreapta, în spatele stâncii unde s-au adăpostit călătorii, un elefant calm, liniștit. „Buturum et mel comedet ut sciât reprobare malum et eligere bonum” — semnătură.

A mai jos:

„Ferdinando III Austriaco Magno Etruriae Duci - Nicolaus Poussin.”[1] Ne uităm și tăcem, trecem cu lapte proaspăt obținut, pe care îl vom fierbe cu grijă, potolindu-ne pe Mihail Mihail cu benzină proaspătă: ca să nu devină arogant, se aprinde. cu o flacără albastră-gălbuie.

- A murmurat, Mihail Mihailovici!

Dar atunci, nu rata nici un minut, călător, amestecă-ți laptele cu o lingură ca să nu se ardă, să nu treacă, să nu țâșnească într-un val de fierbere. Aceasta nu e

îl iubește pe Mihail Mihailovici. Și tu însuți îl vei târî la bătrânul de pe Arbat să-l curețe.

♦ *♦* *♦*

Mihail Mihailovici, nu ești rău, ești un prieten. Cuptorul este ajutorul tău. Lemnele de foc sunt aliate. Pereții sunt protecție. Ferestrele sunt ochii, vedem o stradă albă, cu zăpadă și iarnă, alergarea săniilor, mișcarea oamenilor, viața noastră puțin-tristă-vesela.

Bună, lustruitor de pantofi, bulgăresc în formă de gândac la colțul Krivoarbatsky. Făcătoare de plăcinte și doamne de țigări, căutători de fericire, înghețate în frig. Și casieriile din „gastronomii”, și fata care strânge cruste în spatele ușii cu oglindă a brutăriei. Mizerabili, tremurând la cozi pentru pâine, și bătrâne mizerabile, trăgându-le de mâini, și funcționari, și burghezi în prăvălii - salut.

Zăpada albă fluturând, viață albă, suflet alb. Și o mașină zboară, tramvaiul bubuie. Și îl întâlnește o femeie, înhămată la reclamă. Pe cărucior sunt inscripții. Există actori, cântări și cabaret. Beciuri, bucurie. Poate vin?

♦ *♦* *♦*

Amurg. Biserica Sf. Nicolae Dulgher. Ai putea la fel de bine să intri. Ușa e deschisă. E și întuneric și frig. Mai mulți oameni - un mic sicriu în mijloc. Toate în flori. Lumanari - dar vag in templu. Două fete în frunte, tată și mamă veșnici. - Am corectat pliul de pe copertă, am mutat florile, iar mâna ține lumânarea, nu va pleca. Iar mama continuă să se uite la buclele negre, la aureola îngustă de pe frunte, la golurile din ochi. Fata de lângă mine plânge. Soldat al Armatei Roșii la ușă. Un preot într-o haină de argint și un diacon.

M-a sărutat cu un sărut lung, s-a ghemuit și m-a umbrit cu crucea morții. Am reparat din nou florile.

Și cel din zăpadă? Cu Iosif și copilul? Poate că a părăsit pepiniera rece - ea decorează locuința specială. Egiptul este fierbinte în țara noastră înghețată, elefantul este uimitor, îngerii sunt liniștiți. Aici sau colo, în zăpadă sau într-o cameră, Cel Preacurat nu pleacă. Nu pleacă - vine. Întotdeauna cu noi.

ELOS <1932>

Mama, nu fără teamă, mi-a dat drumul (la fel ca la război), totuși, vânasem înainte, dar acum este o condiție indispensabilă: peste tot lângă tatăl meu. Palarie de ren, cu urechi lungi, blana Romanov scurta cu broderie

56 ♦♦♦

pe piept, cizme de pâslă și încă înfășurat într-o haină de blană, mâinile ajutatoare așezate, înfipte în cavitate: deja e greu de mișcat, doar inima bate, dar visul funcționează.

„Ei bine, cu Dumnezeu”, spune tatăl. „Kondraty, vezi că Dearest mă ia, nu s-ar petrece degeaba.

Ham în gât de gâscă - tatăl nu suportă faptul că gâsca nu a purtat. - Kondraty îl atinge din loc cu un bici lung și serpentin... și pe lângă lac (deșertul înzăpezit!), pe lângă biserică, prin așezările lui Lyudinovsky, plecăm spre acele câmpuri înzăpezite, spre pădurile sălbatice Jizdrinsky și Bryansk, care se află la granița Polisiei. Sania navighează ca o corabie în aceste zăpezi, vântul te înțeapă pe obraz, tatăl tău fumează în frig - tutunul e dulce pe câmp! În spatele nostru pe alte sănii, pe a treia, pe a patra - Bretz, Pavel Yegorych, diverși prieteni și colegi ai tatălui - toți vânători.

Dar iată pădurea... Drumul abia se vede, mergem mai liniștit: mai bine vorbim mai puțin.

... Fie pentru o lungă perioadă de timp, fie pentru scurt timp, fie într-o pădure de molizi, fie printre desele tufături sau o pădure de pini veche de secole, ajungem la sediul principal: o cabană de pădure. Iată stratul, iată bătătorii - în haine scurte de blană albă, zipunuri, în pantofi și onuch-uri, aceiași drevliani care l-au legat pe Igor de vârfurile copacilor îndoiți pentru a-l sfâșie mai ușor.

ȚyT trebuie să iasă. Ne întindem picioarele, demontăm armele, bandolierele, toate echipamentele noastre războinice. Maestrul fierar Bretz pune un hanorac alb.

- Și așa cum elanul nu va vedea....

— Unde ai de gând să-ţi pui barba? Uite cât de neagră este lopata.

Bretz este ofensat.

- Păi ce fel de lopată am. Animalul va arăta, gândește: un fel de tufiș... așa că va ieși direct asupra mea...

Drevlyanii merg într-o direcție, săgețile merg în cealaltă.

Conversațiile se opresc (poți doar să șoptești). Nu Susanin conduce, ci un anume Filka, un pădurar și vânător, un perceptor de taxe, un geniu pe jumătate, pe jumătate fiară. Mic, cu picioarele strâmbe, el șochează înainte, pe o potecă pe care numai el o cunoaște. Acesta este regatul lui! El însuși este discret, fața lui este subțire și incoloră, de

parcă ar fi prost. Când tatăl meu și cu mine venim la el vara pentru cocoș negru, el îi spune câinelui nostru „tu” - se înclină jos și mormăie ceva care nu este destul de clar: „acest, înseamnă, asta...” Dar simte și el. cocoș de munte și cocoș negru și lupi, elanul intestinul său bestial nu este mai puțin decât Norma. El a fost cel care a acoperit elanul astăzi. Poate vorbind cu ei? Știe că sunt doi, știe, probabil, care sunt numele lor, unde se întind și unde se vor muta de la bătăi.

Suntem mai puțini. Filka pune numerele unul câte unul. Aici Bretz stătea lângă aspen, suntem la optzeci de pași de el. Filka

șoptește ceva la urechea tatălui său, arată o poiană. Și să duc mai departe pe Pavel Yegorych și pe doctor.

Tata m-a pus la ciot. Sunt puțin mai înalt decât ciotul. Coperta este excelenta.

- Ai grijă de această gaură - ar trebui să iasă din pădurea de aspen, cel mai probabil - într-o adâncime ...

Stăm pe margine. În spatele burghiului, și o pădure puternică, minunată. În față este o pădure de aspeni frecventă - de-a lungul poienii, foarte densă, incomodă pentru mișcare, dar aici este într-adevăr o poiană, parcă intenționat, această Filka vicleană ne conduce la noi.

Tatăl meu a pășit puțin în lateral și în spate - asta înseamnă că eram în prima linie, în timp ce tatăl meu (un trăgător excelent) este ca artileria, gata să sprijine fiecare minut. Vrea să fumeze moartea, dar este imposibil: nu trebuie. Apropiați-vă din nou.

- Te-a lovit glonțul?

„Am ajuns acolo”, șoptesc eu, devenind palid, abia reușind să mă ridic în picioare.

Scoate o baghetă, o lansează în butoi.

- Asa de. Piston? Pe loc. Cocoșează cocoșul în timp ce bătătorii se mișcă. Țintește-l pe primul, al doilea este al meu. Ia-o ușurel...

Tatăl este scund, îndesat și mereu roșu, cu o barbă mică și rotunjită, vorbește în șoaptă, repede și, deși se stăpânește, entuziasmul îi trece și prin mine.

A plecat din nou. Liniște. Ce tăcere a pădurii geroase! Doar ceva cântă în vârfurile pinilor, un curent de gheață plutește încet de-a lungul vârfurilor, dar aici nu se mișcă. Este posibil ca o ciocănitoare pătată, un dulgher drag al pădurii, să bată dintr-o dată într-un pin, cățărându-se repede cu labele tenace - un sunet bubuitor, gol în deșert. Da, o ramură uscată va mormăi.

... Aerul sticlos-înghețat, parcă umplut cu un cristal, a izbucnit într-unul îndepărtat - b-ba-ah! - ceva crăpat: - A-u! - A-uu!

Semicerc de voci discordant, misterios - corralul se mișcă. Deci, acum între ei și noi - aceste creaturi ciudate - animale. Chik, chik, sunet uscat: tata bate ciocanul! De asemenea, cocoșez - singurul meu, am o armă cu o singură țeavă, iar reîncărcarea ei este o poveste întreagă. „Dacă iese ursul?” Ca vânător, știu perfect că un urs din pădure este ca un câine stângaci și fuge de orice foșnet. Dar când eram copil, încă mi-l imaginez pe picioarele din spate, mergând spre mine cu un vuiet sălbatic...

Drevlyanii au trezit pădurea! Ceva în fața lor a devenit neliniștit, magpies au început să murmură, iar coarnele de mare au început să zboare peste. Voci apoi încet

58

se apropie umflarea, apoi slăbirea, toate în pestriță discordantă, armonie sălbatică. Există ceva în jur? Necunoscut. Chiar și țipetele acelea vin de altundeva. Întreaga lume se află într-un material comprimat convulsiv al unui pistol, într-un piston strălucitor... și chiar și inima unui copil își bate fracțiunea.

Lucru ciudat - vânătoare! Pasiune întunecată, păcătoasă... Cine a experimentat-o, îi știe puterea. De ce este atras de uciderea fiarei, chiar și de sânge...

O crenguță mârâia slab, stropii tremurau, zăpada se fărâmița – ceva zdruncinat, ușor maro, imens, dar și de o uimitoare lejeritate, părea să fie în poieniș. În spatele altuia, mai mic, cu coarne. Omulețul din spatele ciotului, plin de nebunie vânătorie, maniacul acestei ore, ridică încet trunchiul. Pistonul strălucește magic. Vizorul se mișcă ferm, încrezător de-a lungul unui spate larg și plin - și când ajunge la un centimetru sub creastă - p-time! - pușca Tula tâmpină. Makhina, pur și simplu țâșnind pe picioarele ei subțiri ca o dansatoare de balet, se scufundă fără speranță în zăpadă. Însoțitorul face un volt fulgerător, - din lateral, vuietul loviturii tatălui său, un geamăt, un trosnet de ramuri rupte, un nor de zăpadă, un an mortal, o a doua lovitură (trunchiul stâng!), Sare prin calea noastră, cu ultimele puteri – și undeva în depărtare, în mijlocul unei păduri, un al doilea corp cădere.

... În mâinile unei arme, fum din țeavă, încerc să o încarc din nou. Pentru ce? Totul s-a terminat. Un elan uriaș este învins de un mic glonț care i-a rupt spatele. El se întinde pe o parte și își zvâcnește convulsiv piciorul. Ochiul frumos se strânge. Bretz apare în halatul său alb.

„Ei bine, asta ai ucis, bravo!” Ți-am spus că este un vânător! am zis...

Nu pot răspunde la nimic - dinții îmi clănțănesc și fața îmi zvâcnește. În mod inutil, continui să bat un glonț în țeavă și nu urcă - se pare că l-am reglat oblic. Bretz se apropie de elan, scoate pistolul de pe umăr.

- De ce ar trebui să lupte în zadar!

O lovitură - și abur cald iese din partea perforată, ca și penultima suflare... Drevlyans apar din spatele tufișurilor, un Drevlyan apare din fiecare aspen, toată lumea mă înconjoară. Eu nu înțeleg nimic. Poate că acum o să leșin...

Tatăl înroșit, vesel și vesel. Mă mângâie pe obraz, mândru.

- Bravo... nu am propus.

Bătătorii sunt fericiți.

- Uitate!

- Trafil cu pricepere!

59

- Degeaba, ca o ciupercă!

- Și acum din grația voastră pentru vodcă... Filka mă felicită și ea.

CAPRĂ

Am avut recent un vis. Era ca și cum aș fi stat într-un colț îndepărtat al parcului nostru din Usty, unde două alei de tei convergeau - un loc familiar din copilărie. Mai era o râpă mică în lateral, toată plină de flori albe. În ea zăceau oase și cranii de cal pe jumătate degradate: nouă, copiii, acest loc ni se părea misterios și ușor înfricoșător. Dar în spatele gardului s-a deschis o împărăție fericită! Este imposibil de explicat de ce este fericit, dar cu siguranță așa este: amintirea și-a păstrat o anumită perspectivă strălucitoare, câmpuri curgând în jos, mereu inundate de lumină și grație, mărginite de păduri fertile - există Pădurea Caprelor, iar în dreapta Pădurea Crinilor (am numit-o așa pentru abundența de crini). Sentimentul de paradis este asociat cu mine tocmai cu acest colț surd și sărac din districtul Zhizdrinsky.

Visul era că părăsesc parcul în câmp. Același cartier, câmpuri, păduri în depărtare, dar totul este străin. Asta, nu asta. Mă plimb, mă sufoc, plâng de dorința de încântare, dar aceasta este doar deliciul fostei amintiri, împrejurimile nu sunt deloc frumoase și nu arată ca un paradis. Dor, incapacitatea de a-și aminti. Și toate golurile, câmpurile, în sfârșit, o bancă de piatră - un fel de sarcofag: pe ea zace o femeie nemișcată, ca o călugăriță.

Nu consider acest vis profetic. Dar a ridicat niște straturi străvechi, le-a introdus în abisul mitului - de acolo a apărut simpla aventură a vieții unui copil, despre care vom discuta mai târziu.

Aducându-mi aminte de el, nu mai simt că aceștia sunt doar slujitori într-o realitate străveche solidă: mai degrabă, într-o ceață legendară, instabilă, ca în copilărie.

♦ *♦* *♦*

— Eu și Grișka mergem după rațe!

Mama este surprinsă. Cum se face? Nu există tată, s-a dus la o fabrică vecină și se duc. Dar nu este ușor să convingi o persoană mică.

- Nu înseamnă nimic, vom merge fără tată.

Grishka este de statură mică, destul de stângace și cu picioarele arcuite, trăiește în casa noastră ca un portar. El este și vânător, și pentru dădacă: când unul dintre noi adoarme la cină (din oboseala fericită a satului), îl ia în brațe și îl duce la creșă.

60

Mama este perplexă: să lase sau să nu lase? Mereu mereu la vânătoare cu tatăl meu. Dar, pe de altă parte, Grishka este de încredere, nu va ceda. Totuși, mi se pare prea târziu să mă gândesc măcar la asta: e de la sine înțeles că îmi pun vadurile, îmi iau pistolul, îmi pun o bandolieră, o plasă pentru vânat, iar în trăsură coșerul înhamă deja Capra pentru a drojdia.

Mi se pare, parcă din altă lume, o seară ușoară de iunie aurie - devreme, soarele este încă foarte sus, și se pare că nu va apune niciodată: așa va dura această zi oglindă. Putiga Koza se grăbește de-a lungul străzii late a satului Usty (strada noastră se numea ordine), pe lângă colibele din lemn de piatră în care locuiau prietenii mei Romany, Savoski, Masetki. Uneori plesnesc în frâiele, lovind un tai din spatele Caprei. Drozhki-urile sunt ușor prăfuite, aleargă veseli - ce instrument ușor, aproape lipsit de greutate! Aproape, ținem pasul cu noi, Norma. Și în spatele meu este Grișka cu pistoale, cu picioarele întinse, sprijinindu-și șosetele pe puntea din spate. Umbra lui ne urmează. Risipim puii de pe drum, un fel de mânz se întinde în spatele nostru, la marginea băiatului strigând: „Stăpâne, stăpâne, dă-mi un ban!”.

Și așa ne rostogolim la vale, printre secară albăstruie, până la Fântâna Sfântă, în spatele căreia se află pădurea Chertolom și Nozzle, unde tragem cu părintele cocoșilor pe tatuaj, și aducem acasă primii ghiocei. Acum vom căuta chiryats acolo.

Fântâna Sfântă este într-adevăr o fântână la marginea pădurii, cu o capelă, o icoană, diverse cârpe prinse, icoane, inele. Mergem aici la fiecare târg din Kazan, toate acestea sunt locuri minunate, familiare (frigul strălucitor al apei, mirosul de căruțe și haina roșie a târgului, femei deștepte în pisici cu pisicuțe, cu puf de rață în urechi, gustul de uimitoare turtă dulce - maro, miere și pufos - blând).

Numele „Chertolom” este înfricoșător. La început, este ca tufișuri, o pădure de molid peste câmpuri, dar cu cât mai departe, cu atât mai sumbru: pădurea sălbatică Kaluga, totul este amestecat în: molid, mesteacăn, tei, totul este neglijat, copleșit, cu mlaștini, furnici, paravan.

— Este o pădure deasă? - L-am întrebat pe tatăl meu (fiecare pădure, însă, mi s-a părut atunci densă, sau mai bine zis - magică), „Densă” — a răspuns tatăl meu filozofic. Și în întuneric, întorcându-mă de la curent, m-am simțit mai puternic în spatele gardului tatălui meu. Ei bine, să fiu aici singur...

O trecem destul de repede, ne oprim undeva și printre copacii răriți - o lumină aurie ca o oglindă, de parcă ar împinge tot amurgul pădurii. O capră este legată de un copac, înaintea noastră se află pajiştile din lunca inundabilă din Zhizdra, oglinzile lacurilor din pajiști, rogoz, potârnichi, nuferi pe ele ... Aici se găsesc „tual, scufundări, mallards”, iar în spatele pajiștilor Bryn-

pădurea este cu adevărat „desasă”, pe zeci de kilometri, cu urși și tâlhari (imaginație copilărească).

Norma, arătatorul nostru negru, cu spatele neted și lucios, se repezi imediat în pajiști, spre lacuri - rațe și becași, și porumb. După ce am bătut încărcăturile în pistoalele, am pornit și noi. Rămâne o capră cu un droshky. Tantarii danseaza in coloane si coloane deasupra ei.

Gadfly stick la spatele aburit. Capra pufnește din când în când și își scutură toată pielea. Dar dușmanii usturä peste tot. Și supărată, încearcă să-și scarpine piciorul din spate sub burtă cu genunchiul.

♦ *♦* *♦*

Soarele însă, în această zi, a respectat propriile sale legi: a coborât încet în pădurea Bryn. Aurul se înroșește încet. Strălucirea lacurilor s-a stins, a apărut ceața. Iar sus, pe cer, un berbec berbec behăia din când în când.

Doi oameni, unul adult și cu picioare arcuite, celălalt destul de mic, cu un pistol semi-copil, nimeni nu știe care dintre ele a fost mai nesăbuit, au alergat după Norma prin iarba înaltă, de-a lungul marginilor mlăștinoase ale lacurilor, printre rogoz și stuf cu funde maro înflorite. Nasul lui Normin este deja tăiat. Dar ea nu este obosită. Și din când în când, un mallard gras cu un fluier de aripi este îndepărtat din sticlă - vânătorii trag și ung mai mult. Fum peste pajiștile parfumate, deja în rouă, în mirosurile diferitelor plămâni, vopseaua lipicioasă a „zorilor”, fân cosit în depărtare.

Lăsăm să pătrundă o cantitate destul de mare de fum, vărsăm puțin sânge: eu, în tinerețe, Grișka, în mica mea practică (nu este atât de ușor să împuști un teal în zbor!). Trebuie să spun sincer - el a ucis cel puțin câteva rațe, dar eu nu am făcut nimic, „nu un pix”, și totul a continuat într-o emoție de vânătoare fără rezultat (foarte, așa cum cred acum, dăunătoare. Aceasta este o forță întunecată.).

Mi-am tot dorit să mai filmez, să aduc acasă măcar ceva — o, ambiție și „dragoste de dragoste”! (Degeaba consideră copiii îngeri: au deja totul de-al nostru, deși în embrion).

Soarele a apus. Am cerut să „iau” un alt lac. L-am ridicat și l-am ridicat din nou, iar Norma s-a aprins complet.Ceața era din ce în ce mai deasă răspândindu-se peste pajiști. Se întuneca repede și devenea puțin rece. Ar fi timpul ca sirenele să apară în Zhizdra, tâlharii să iasă pe drum în pădurea Brynsky. Grishka a spus că e timpul să plecăm. Cu inima devastată, parțial arsă de eșecuri, am rătăcit după el, deja foarte obosită. țânțarii au sunat. Apa curgea din limba Normei și sângele picura din nasul tăiat.

Ne-am amintit perfect locul unde am lăsat Capra. Și prin iarba plină de rouă ne-am îndreptat ușor spre marginea Duzelor. Iată pista, pistă, aspen, pentru care s-au înfășurat frâiele.

62

„Ah, muștele și țânțarii te mănâncă!” Nu a fugit...

Nu se știe cine trebuia să mănânce „muștele cu țânțari”, dar Capra, într-adevăr, nu era acolo. Ea, evident, a fost torturată de un tainic.

Ce să faci aici? Evident, caută. În anxietate și entuziasm, grăbindu-se pe un drum, apoi pe altul, încercând, în sfârșit, să se întoarcă în casă, după Capră, „ea, cățea, s-a oprit chiar aici, undeva...” - Au încercat totul. Și s-a întunecat complet. Spărgătorul de diavoli și-a arătat tăcerea și amurgul mare. Era groaznic să mergi pe poteca nisipoasă a pădurii, albindu-se ușor, ținând-o pe Grișka de mână, mișcându-și abia picioarele. Ne-am pierdut deja speranța de a găsi Capra. Am rătăcit, ca rămășițele unei armate înfrânte, printr-o pădure întunecată și cumplită, retrăgându-ne la Gurile noastre dragi. La Fântâna Sfântă, mi-am pierdut inima. Dintr-un vânător și un om ambițios, care urma să-și impresioneze mama, Dașenka și membrii gospodăriei cu numărul de trofee, s-a transformat în el însuși: adică într-un copil, plângând lui Grișka, care a declarat că nu poate merge mai departe. .

Dar pentru asta a fost Grishka un om credincios. A reacționat filozofic la dezastru, fără să raționeze m-a luat de partea lui. Cu răbdare și smerenie, am șoipat pe picioare strâmbe până la Gurile îndepărtate – printre aceeași secară, flori de colț care ne-au văzut ofensiva biruitoare în timpul zilei.

Toate acestea: cum m-a purtat și a călărit pe el, acum încerc doar să-mi imaginez, pentru că nu am văzut nimic. Curând m-am liniştit, strângând cu braţele gâtul necomplicat al lui Grişkin, aşezându-mi capul pe umărul lui şi am adormit... - nu mai este un om drept, desigur, ci pur şi simplu o fiinţă elementară, epuizată de o oboseală excesivă.

Noaptea târziu a avut loc intrarea noastră în Usty. Și din fericire, atât de adânc: toți prietenii mei sunt romani și Masetki; Savoska și Anyutki dormeau și nu puteau vedea dizgrația jalnică a vânătorului, cu pușca peste umeri, dormind liniștit pe spatele lui Grișka și întorcându-se acasă pe ea.

♦ ♦♦♦ ♦♦♦

Capra a arătat o dispoziție bizară. Ar fi fost firesc ca ea să se întoarcă acasă, dar „muștele cu țânțari” o întemnițaseră, evident, foarte mult – a rătăcit cu droshky-ul ei până în satul Kremenki, unde au găsit-o a doua zi.

Nu-mi amintesc să fi luat-o de la mama.

Grishka, desigur, „a primit o mustrare”, dar din moment ce Capra a fost înapoiată în siguranță și nu m-am îmbolnăvit și nu mi s-a întâmplat nimic, întregul incident nu a ieșit dintr-o cronică pentru copii mici. Dar a devenit și o verigă în structura vieții noastre. Cei trei care au fost participanții săi: Grishka, eu și Koza, și-au trăit fiecare timpul cuvenit

în destinele noastre date. L-am pierdut din vedere pe Grișka acum patruzeci de ani și nici nu știu dacă mai trăiește. Eu nu cred acest lucru.

Și eu însumi... poate într-o zi voi visa din nou la acest mic punct al vieții mele de altădată, poate cu acel strident, lacrimogen special, la care visează întotdeauna Rusia.

Între timp, toate acestea sunt un vis pentru mine: dar calm, doar puțin trist.

MAMĂ

Sasovo am ajuns seara, dar inca era intuneric - drumul de la Kaluga pana in provincia Tambov este un drum lung! Părintele tocmai se stabilise aici.[1] Și pentru prima dată ne grăbeam să ajungem la el de Paști: da, am întârziat puțin, era deja Sâmbăta Mare.

Stația Sasovo este prăfuită și nepotrivită. Totul aici mi s-a părut ciudat și nepoliticos. Și o troică la intrare, un car greu, cai mari, un cocher necunoscut... Ei, du-te, du-te, ce este acolo!.

Și-au îmbrăcat apartamentele de călătorie, s-au așezat și au pornit. Câmpurile au început să fie Tambov. Neted, ușor verde, umed în goluri și praf în spatele tarantasului, iar acest cartier tăcut părea sălbatic, pustiu. Nu, e mai bine lângă Kaluga!

Și caii nu sunt așa, iar tarantass-ul tremură. Satele imense sunt plictisitoare. Și unul este pur și simplu mordovian sau tătar.

Dar lângă mine se află mama, în ținută de călătorie, tot în aceeași pălărie neagră, cu o mică pană de struț, pe care o cunosc foarte bine - mama e calmă, puternică. Și tăcut.

„Trenul tău întârzie, stăpână. Vom avea timp să traversăm Moksha înainte de întuneric? Potopul este puternic.

- Ei bine, vom vedea. (Când mama a răspuns așa, înseamnă că o va face în felul ei. Și acum trebuia să ajungem la timp.)

... Soarele nu ezită: coboară spre orizontul fumuriu de aprilie, ignorându-ne, apune, iar când începe să atragă umezeală de departe, prezența unui râu mare, apusul de soare roșu-închis cenușiu deja se estompează.

Cocherul a calculat corect. Drumul era încă cenușiu printre câmpuri, dar noaptea deja cobora când ne-am oprit. Pe câmpul sălbatic, lângă râul inundat, rătăceau niște figuri. Cărucioare, cai. Tufișurile se profilau în lumina stelelor. Șoferul lacrimilor, a vorbit îndelung cu țăranii. Apoi s-a întors.

64

- Moksha a vărsat puternic, stăpână. Pajiștile sunt inundate de mile. Feribotul va trebui să aștepte. Să mergem la canotaj. Oamenii s-au strecurat deja decent, cum altfel ne vom potrivi...

Feribotul a trebuit să aștepte mult. O oră, două, mai mult? Faptul că s-a apropiat putea fi determinat de tam-tam, ciripitul mujicului spre dreapta în întuneric, lângă tufișuri. Apa stropi, vâslele fiind scoase zdrăngăneau.

Troica ne-a dat dreptul la respect. Eram respectați nu pentru șapca mea de gimnaziu, ci pentru caii tatălui meu, „ai directorului”, de la uzina Ba-lykovsky. Tarantasul nostru a fost primul care a fost lăsat să treacă – caii au călcat timid pe buștenii care dansau sub copitele lor. Tarantasul sărea, apa stropi undeva prin apropiere... - și deodată troica făcu semn cu încredere către feribot - boturile cailor se opriră chiar la balustradă.

În spatele nostru se mișcau căruțele sciților, mordovienilor - nativ Rus'! - țărani de picioare și femei care se grăbesc la utrenie.

Călătoria noastră a fost ciudată! Și asta înseamnă înotul. Căci bacul semăna mai mult cu Arca lui Noe decât cu feriboturile de frânghie glorificate de Tolstoi și Cehov. Moksha chiar s-a vărsat peste pajiştile plate! La început am vâslit în liniște, agățandu-ne ici și colo de tufișurile înecate, apoi am ieșit în aer liber, dar am intrat în curent și am fost duși - nimeni nu știe unde, la dreapta...

Caii noștri erau neînhamați - stăteau separat. Mama și cu mine stăteam pe scaunele tarantasului, cu arbori ieșiți în afară în fața noastră, trase în sus. În spatele lor - balustrade și apă, deasupra lor - cerul, pe care și-au trasat calea, atingând stelele. Au fost multe vedete! Și tot oțelul negru al apei din jur era zdrobit și șerpuit cu reflexe aurii. Uneori apărea un tufiș în lateral și din nou atlasul stelar plutea deasupra noastră.

A fost groaznic pentru mine. Cincisprezece ani! Nimic, nimic, încă nu trăit - nu experimentat. Și de jur împrejur este întuneric, bâlbâitul avioanelor, o barcă care se grăbește undeva...

Dar lângă mine se află mama – la fel de dreaptă, calmă a stat, ca întotdeauna. Lumina slabă a stelelor făcea posibil să se vadă ochi frumoși, un profil cizelat al lui Dante. S-a așezat pe pernele unui tarantas cu postura de împărătească. Și simțindu-i umărul cu umărul meu,

am simțit că nu te vei pierde în spatele ei și cu ea... - sentiment care a apărut aproape din leagăn.

— Venim în curând, mamă?

Ea a zâmbit. Dar acum, trecând pe lângă prostia mea, pe un ton de autoritate imuabilă:

65

„În curând, fiule.

Și dacă mama a spus „în curând” - atunci va fi așa, nu este nimic de care să vă faceți griji. Am început să mă gândesc dacă tatăl meu avea o tracțiune bună, ce fel de casă în Balykovo, dacă există priveliști frumoase - atunci mi-a plăcut acuarelă ... Am vrut să dorm și am vrut să visez.

- Intră în etrier! Acum la etrier!

„Oh, părinți, vom ajunge undeva...” mormăi o voce de femeie undeva în lateral.

Chivotul era acum dus rapid jos. Canoșii au înjurat din nou, a fost nevoie să se „aplece”, sau chiar Dumnezeu știe unde va duce.

„Mamă, îți amintești cum, când eram mică, aproape că m-am înecat în inundația din Zhizdra?”

- Cum, fiule, îmi amintesc...

Și mi-a mângâiat mâna în întuneric. „Etrier” nu a durat mult. Feribotul s-a izbit de un fel de bloc, a descris un semicerc ciudat, astfel încât puțurile au trasat o curbă uimitoare peste stele și au intrat din nou pe fairway-ul calm.

„Da...” mi-am amintit. „Tata a mers și el la Shakhta și i s-a trimis o scândură, iar eu l-am evidențiat...

A fost una dintre poveștile „îngrozitoare” de familie - unui băiat de cincisprezece ani îi place să spună despre sine: „când eram mic”... Apoi a derapat sub pod pe o scândură și am numărat grămezii și scândura s-a crăpat — apoi a fost chiar înfricoșător. Dar atunci mama nu era cu mine. Am înșelat-o, am fugit pe ascuns... - ei bine, și mama asta „calmă” s-a repezit ca un glonț de la moșie la Zhizdra... ce ar putea face dacă scândura s-ar fi crăpat? Încă a continuat. Cu toate acestea, s-a purtat pe ea însăși, cum ne-a adus viața ei în general, a dat-o - totul, curat ... dar nici nu am observat! De parcă ar fi necesar. Deci, oricum, s-a întâmplat.

.... Și arca noastră a continuat să navigheze. Caii călcau câteodată, alteori, dezvăluind dinții, nechezând — supărați unul pe celălalt, apucându-se de coame. Bunicile oftau. Apa a stropit. Noaptea se întunecă, părea mai întunecată. Unde este Ararat? Diferite stele, constelații au intrat într-un dreptunghi de arbori în fața noastră și au plecat. Nimeni nu știa cu adevărat unde să aterizeze.

Dar în acest dreptunghi, sub stele, deasupra apei, a apărut un fel de lumină. Luminile s-au aprins, aurii, și atât de departe... - acolo, în firmament. În întuneric, a apărut silueta bisericii, ușor aurie în lumină, parcă în fum: tocmai aceasta era împodobită cu iluminare.

Era mișcare pe chivot. Vâslele încetau să bată. S-au auzit voci. Dar e diferit.

- Nu altfel decât Voznesensky!

- Este chiar lucrul.

66

- Uite unde s-a dus....

- Unde, unde... vei înota în acest întuneric și nu vei merge acolo. Acum trebuie să te întorci.

Au făcut ceva zgomot, s-au certat, cârmaciul a certat ceva, iar bacul chiar și-a schimbat direcția: l-am luat în unghi spre stânga aproape împotriva curentului pentru a ajunge din urmă cu etrierul.

Merseră foarte încet, parcă stăteau pe loc.

Dar acum biserica era clar vizibilă deasupra apei, pe un deal. Binecuvântarea sună.

Mama s-a aplecat asupra mea.

- Ei bine, aici, și Hristos a Înviat!

Și sărutat.

Nu m-am angajat foarte mult în toate acestea, și nici ea nu era. Dar am fost purtați în viața de atunci, depozitul și obiceiurile sale - ca o apă aburindă nesfârșită. Am răspuns „într-adevăr” fără o ascensiune mistică, eram doar un școlar, un băiat pe punctul de a merge în clasa a cincea, dar acum a devenit imediat mai liniștit. Mi-am pus capul pe umărul mamei. M-a mângâiat cu mâna, ca pe vremea aceea când aveam șase ani și m-am legat cu Stepan de scândură.

- Ia un pui de somn, fiule. E tarziu, sunt obosit...

S-ar putea să fiu obosită, ea s-ar putea să nu. Aș putea ațipi cu capul sprijinit pe umărul ei, dar pentru asta a fost făcut umărul ei. Stătea dreaptă și calmă, cu profilul ei de Dante și postura de împărăteasă. Feribotul naviga încet. Stelele curgeau. Și părea că nu ne vom rătăci – de parcă calea cea dreaptă, cea dreaptă, ar fi în mâinile Maicii.

Am aterizat în întuneric. Dar estul devenise palid. Am fost ultimii care au plecat de data asta - caii puteau fi înhămați doar când bacul era gol. Și într-o dimineață răcoroasă devreme, în zori, au început o călătorie lungă către Plev și Balykov, câmpuri pustii - mai întâi Tambov, apoi Nijni Novgorod.

Am schimbat caii de două ori. Am mers cu mașina prin Diveevo cu mănăstirea femeilor, apropiindu-ne de țara Sf. Serafim. Capul meu stătea pe umărul mamei mele când pinii bătrâni Sarov se profilau - Balykovo era în apropiere. Mama nu a cedat oboselii. Și același care a plecat din Sasovo a condus cu mine la Balykovo. Și ea a trăit la fel toată viața. La fel și umărul ei. Și așa am pus capul pe el.

67

Inutil VORONEZH

S. G. Dolinsky[1]

Tatăl meu stătea la locul lui obișnuit la masă, sprijinindu-și capul pe mână, înclinând-o ușor în lateral. Mama juca solitaire. El a privit-o și i-a condamnat acțiunile, am sorbit din ceai. Toți trei, într-o seară de sat din decembrie, am fost luminați de o lampă suspendată. În spatele tatălui meu se află o oglindă și două ferestre spre terasă, spre grădina acoperită de zăpadă.

- Nu lăsați un nouă, vă spun...

Mama lui ridică privirea la el cu severitate.

- La urma urmei, ai un deuce acolo, strici rândul...

Mama i-a pus în tăcere pe cei nouă exact acolo unde el nu i-a sfătuit. Tata și-a fluturat mâna: ce poți face cu neînțelegerea umană.

Am privit prin ferestrele cu geam dublu în grădină, totul în lumina lunii, de la bila de sticlă din grădina cu flori până la iazurile de dedesubt și dealurile de dincolo de râu. Și ce îngheț! Din când în când vechea noastră casă împușcă...

Tatăl cu ochiul obosit, susținând ușor pleoapa cu palma, de parcă fără ea s-ar închide, s-a uitat la mine.

– Deci tot mergi la Voronej?

- Mă duc.

S-a uitat la mine calm și mai degrabă fără speranță.

- Ce ai de gând să faci acolo?

Nu am putut explica exact. Ei bine, conduci doar...

Tatăl a corectat din nou cursul mamei. Ea a făcut-o din nou.

Sunteți oameni ciudați...

Evident, a vrut să spună prin asta că atât mama, cât și eu facem lucruri foarte ridicole: a amanetat un doi, mă duc la Voronezh fără nimic de făcut.

Ceasul a bătut unsprezece. M-am ridicat, i-am sărutat mâna mamei, m-am apropiat de tatăl meu, l-am îmbrățișat pe jumătate. A luat o mână caldă și moale și a strâns-o. Mi-a mângâiat-o pe a mea cu cealaltă mână, s-a uitat la mine cu o privire familiară, de lungă durată, care spunea grosier: „Desigur, ești o persoană ciudată, dar ești fiul meu, te accept pe toți, cu toate prostiile tale.”

În hol m-am îmbrăcat și m-am dus în anexă, pe lângă grădinița de lângă casă, de cealaltă parte. Aici tufele de agriș sunt complet acoperite de zăpadă, și merii, iar lumina lunii a trasat modele de umbre din ei și ramurile lor pe un alb verzui-sclipitor. În fiecare dimineață și în fiecare seară mergeam pe această cale scurtă către aripa mea - în cizme de pâslă, o haină caldă, o pălărie, și era real, toate acestea existau în acel an al începutului războiului, deoarece tatăl meu mai exista

68

și mamă, am trăit într-adevăr în acea moșie a tatălui meu, pe care acum o văd doar uneori în vis, și cel mai adesea este această cale de la casa „mare” la anexă, o grădină cu o arcada preferată, un hambar și o trăsură în apropiere.

În aripă am o mulțime de cărți, un birou, o canapea. Dorm în a doua cameră. Aceasta este viața mea de sat. Dar de ce stai aici fără pauză? Și așa fac un pas ciudat, din punctul de vedere al tatălui meu.

♦ *♦* *♦*

Mi-a dat o haină cu el, blană caldă și deschisă. Este bine să călăriți în el, să ațipiți într-o sanie, să vă ascundeți noaptea într-un compartiment pentru trăsuri, când câmpurile de lună se întind în afara ferestrei, zăpadă de diferite Ryazhsks, Kozlovs. Acestea sunt pâine, locuri bogate și sălbatice din Rusia. Moscovitul nu se simte pe deplin acasă aici, dar nu poate să nu simtă cât de mare, chiar formidabilă în imensitatea ei, este Patria Mamă. Și dacă o iei spre est, dincolo de Volga, dincolo de Urali? Teribil de gândit.

Noapte în mașină. La marile stații este forfota armatei - vin trupele, vin trupele.

Conducem încă liniștiți, dar sunt deja pe drum. Ne este rândul înainte.

Acel Voronej, care pare fără sens pentru tatăl meu, m-a întâlnit dimineața, liniștit și cenușiu, în ger, într-o dimineață de iarnă rusească. Un prieten, un asistent profesor de la Moscova, a mers la gară, m-a condus pe un trapâi într-o sanie, cu o cavitate de urs3, pe lângă Corpul de Cadeți, pe străzi liniștite și spațioase. Glafira, soția sa, fiica unui morar de făină Voronezh, proprietar de pământ, proprietar de casă, aștepta acasă. M-au chemat de Crăciun la casa tatălui lor, unde ei înșiși au venit de la Moscova - în casa tatălui lor, Pankraty Porfirych are multe de toate. Ei trăiesc bine, trăiesc bogat, satisfăcător. „Era un om în țara Uz... - Și avea vite: șapte mii de turme și trei mii de cămile, cinci sute de perechi de boi și cinci sute de măgari și o mulțime de slujitori.”4

Troterul ne-a dus cu mașina la un conac mare, cu un singur etaj și solid, cu o serie de ferestre care dădeau spre stradă – totul părea construit pentru totdeauna – și ne-am trezit repede pe un hol, de asemenea deloc mic. Nu erau corturi, însă, turme, sclavi în apropiere. Prin ușă se vedea un hol imens cu candelabru și parchet strălucitor, cald, luminos, cu aer viciat. Pe pereți Trifoi, Semiradsky.5

Profesorul meu asistent, îmbrăcat elegant, cu capul chel strălucitor, mi-a prezentat noul proprietar. Ca să nu spun că acest proprietar este în milioane. Un bărbat înalt, slab, trist, cu o barbă pe jumătate cenușie, într-o redingotă neagră, destul de uscat, dar politicos, mai degrabă chiar modest. A ieșit și Glafira - cu ochi întunecați, fără lumină, mi-a zâmbit, și-a întins mâna neagră, destul de leneșă.

69

- Foarte fericit, foarte fericit...

Și viața mea în Voronezh a început.

Eram așezat într-o anexă - un conac întreg cu birou, sufragerie, bucătărie... Aici mi-am întins cortul - mai multe cărți și manuscrise. Dacă tatăl meu m-ar fi văzut aici, ar fi fost și mai convins de lipsa de scop a călătoriei mele: să parcurg câteva sute de mile pentru a trece de la o aripă la alta! Dar cu tot bunul său simț, tatăl meu nu ar fi avut dreptate, pentru că cu o astfel de anexă și aceleași manuscrise, viața mea la Voronej nu a fost o repetare a vieții de acasă - orchestra cânta deja o altă piesă, din care ascultătorul. a luat ceva diferit.

În fiecare zi dimineața lucram, iar apoi mergeam prin curte până la casa mare pentru micul dejun, pe lângă fântână, de care mi-am amintit de mai multe ori mult mai târziu. Căci aici, câțiva ani mai târziu, într-o noapte întunecată, Glafira și dădaca ei au îngropat argint de casă - rămășițele - pentru a nu-l dezgropa mai târziu, așa cum nu l-ar vedea niciodată pe Voronezh.

Dar acum totul mai exista. Zilele în Voronezh au fost liniștite, ușor ceață, fără vreme rece. Uneori chiar părea că căldura era pe cale să sufle dinspre sud. Micul dejun nu a fost atât de vesel, ci solemn și bogat. Pankraty Porfirych în redingotă, subțire și impasibil, soția sa Marfa Ilyinichna, o femeie caldă și rotundă din Ostrovsky - acestea sunt bazele. Suntem straturi. Și așa am băut cu strictețe profesorul asistent o cană, încă o treime. Marfa Ilyinichna i-a tratat cordial, Pankraty Porfirych rece, dar politicos. Glafira se uita cu ochii ei căprui, mici, nelumini, zâmbind, mâinile ei negre trecură calm pe lângă o farfurie de curcan, aspic, aperitive. Era foarte puternică. Sângele greu, gros, al morarilor de făină Voronezh, a intrat încet în ea - și nu s-a distrat niciodată. Acesta este însă stilul casei: nu e distractiv și nici nu poate fi distractiv, deși totul este plin de lumină, camerele imense sunt calde, miroase a brad de Crăciun care se ridică până în tavan în vecinătatea. cameră.

După micul dejun, jucăm șah cu profesorul asistent la o masă grozavă lângă aragaz în sufrageria verde închis. Pankraty Porfirych se plimbă încet prin hol, de la capăt la capăt, pe lângă bradul de Crăciun, în

tăcere și în lumina albă a zilei. Parchetul de dedesubt scârțâie puțin. Pleacă în sfârșit la birou, să facă afaceri imaginare, iar seara, la nouă, pleacă în club. Este greu de imaginat că peste câțiva ani acest om tăcut, care crede profund în puterea banilor săi, va trebui să fugă în secret la Moscova, să trăiască în sărăcie și să rătăcească. Și apoi: un cui înfipt sus în perete, un șnur puternic, o buclă aruncată cu propria sa mână, un scaun aruncat pe spate cu propriul picior...

În timpul zilei am mers singur în Voronezh. Oraș liniștit și spațios. A ajuns la mănăstirea Sf. Mitrofania din Voronej. îşi aminteşte

70

Xia, de la el priveliștea este cea mai extinsă. Pe panta merg așezările și partea veche a orașului, casele lui Petru cel Mare, barăcile joase sunt galbene, iar în spatele lor distanța devine ușor albastră, distanța devine albastră, spațiile libere Voronezh, stepele. deja incepand. Locuri semi sălbatice. Satele sunt rare, imense. Locuitorii se îmbracă și vorbesc altfel decât în apropiere de Moscova. Movile în stepă: au păzit pe tătari...

Cât de bogată este lumea și cât de puțin știi despre ea, cât de repede sunt zilele care ne iau viața.

Seara, după o cină copioasă, mergem și în club cu asistentul universitar, iar jucăm șah - cu jucători locali. Același trotter ne poartă. Glafira este cu noi: dar ea este de partea cărților.

♦ *♦* *♦*

Așa că, în timpul zilei, Pankraty Porfirych se plimbă prin hol, Marfa Ilyinichna tăce tricotând lângă fereastră într-un fotoliu, Glafira cu un zâmbet pe jumătate și o privire grea în ochii ei căprui. Piese de șah, un docent chel, un brad cu decorațiuni, o pisică lângă o sobă aprinsă...

Anul nou l-am sărbătorit solemn, în sufragerie, cu șampanie, în ceremonia sumbră a acestei ore misterioase. Ce ne-a pregătit anul? Vechiul ceas ticăie, pisica toarcă, Pankraty Porfirych era reținut și tăcut. „Nimic bun nu se poate întâmpla, nu-ți face griji”, părea să spună aspectul lui.

„Nimic în viață nu se poate schimba”, părea să spună toată casa. Și nici noi, nici Pankraty Porfirych, nici tatăl meu, nici mama mea nu am înțeles absolut nimic din mișcarea acelor zile de iarnă - fie la Voronej, fie lângă Moscova. Am citit despre victoria caucaziană a trupelor noastre6 și am simțit că ne uităm din cutia unui benoir la o etapă în care se juca o tragedie.

Și într-o anumită zi Voronezh s-a încheiat pentru mine - am fost la concert, dirijorul și-a fluturat bagheta pentru ultima oară și simfonia s-a încheiat. În aceeași doha, în același compartiment de trăsuri prin câmpurile de noapte, dar acum fără lună, am făcut drum înapoi spre casa mea, care era încă a mea, la părinții mei, care încă nu fuseseră duși în veșnicie.

Tatăl meu m-a întâlnit de parcă ne-am despărțit ieri. Ca întotdeauna, stătea la masă, sprijinindu-și capul pe mână, și citea. M-a sărutat și chipul lui a exprimat sentimentul că, deși fac lucruri ciudate, tot sunt fiul lui și mă iubește.

- Ați avut o călătorie bună la Voronezh?

- Bine.

- Ce ai văzut acolo?

Ți-am spus tot ce am putut. Cred că tatăl meu s-a convins în sfârșit că nu am luat nimic util din călătoria mea. Cum as putea sa transmit

71

imponderabil si imperceptibil, dar existent, care este urma a ceea ce se vede, se aude? Rămâne în suflet și îl hrănește.

După cină, tatăl meu, ca întotdeauna, a mers în biroul lui să se odihnească. Iar când a început să se întunece, mi-am luat schiurile și pe lângă camera oamenilor, unde era deja aprinsă lumina, pe lângă mesteacănii de la ieșirea din moșie, i-am coborât în năvală, într-o scobitură de lângă moșie. Totul este plin de stejari. Acesta este cel mai bun crâng al nostru. Am mers fără țintă, peste zăpada umflată și parfumată. Puternic vedetă, foarte rece. Am dat peste urme de iepure - ca o linie punctată complexă, frunze uscate de stejar maro foșneau în tufișuri, nu au cedat înghețului. Se apropia o iarnă, noapte înstelată strălucitoare. Schiurile mele, căptușite cu blană, se încăpățânează, urcau încet pârtia, golul se termina, încă două-trei zăpadă, iar eu eram la margine. Toți stejarii sunt în spatele meu, în fața mea este strălucirea misterioasă a zăpezii, în albastrul reflexelor stelelor. Câmpul s-a deschis, cerul deasupra lui. Schiul a mers mai ușor și iată abisul care s-a jucat peste mine toată viața cu aur și diamante, focul lui Sirius, cele șapte stele ale lui Orion - toți prietenii mei cerești, pe care încă mi-a fost dat puțin timp să-i admir, dar să nu înțelegi niciodată. Cât de puțin știam despre mine, despre soarta mea, despre soarta lui Voronej, din care tocmai sosisem, despre casa mea și anexa mea, despre părinții mei, la fel ca Pankraty Porfirych, care nu se aștepta la lucruri bune, dar nu imagineaza-ti ceva corect.din viitor.

Am stat pe marginea crângului meu, la hotarul nopții lumii, care se învârtea și se juca cu rafturile de stele, strălucea cu diamante în fiecare fulg de zăpadă și, poate, cea mai mare înțelepciune a ei a constat în a-și desfășura toate mantiile înaintea noastră, toate splendorile ei, a lua în pântecele tău.

Dar aici trăiesc, văd ceva, iubesc pe cineva, merg undeva, învăț ceva, nu este nimic inutil în viață, fiecare urmă este vie, sentimentul nu moare. Și poate că nu este cu totul inutil să extindem, să extindem și mai mult acest cerc de cunoaștere.

VRĂJITOARE

eu

Ridicându-se din pat, Ariadna se duse la fereastră.

- Ce fel de a ține perdelele jos! ..

Noaptea de iarnă s-a terminat. Camera lui Kazmin, la parterul conacului, era vag albastră sub lumina lunii din grădină. Zăpada în tufișuri, pe un mic brad de Crăciun, strălucea în multe culori.

„Totuși”, a răspuns Kazmin, „nimeni nu va vedea.

72

A fost surprins de sunetul propriei voci. Și, în general, în urmă cu câteva minute, Kazmin a devenit diferit. Acest lucru s-a întâmplat pentru că Ariadna a declarat că a venit pentru ultima dată. Ea nu-l iubește atât de mult; toate acestea sunt un minut, intoxicație etc. Kazmin credea, dar doar parțial. Știa că Ariadna se pregătește pentru operă, avea un patron, la care se va adresa cu toată vocea și înfățișarea de zeu. Dar el, un tânăr fără funcție, care locuiește cu rude bogate, ea chiar nu are nevoie.

Ariadna, o brunetă înaltă, cu un cap mic, ochi verzui și o siluetă subțire, dar puternică, stătea la fereastră în fumul palid al lunii. Mi-a amintit de Artemis vânătorul.

Revenind, și-a pus ciorapi de mătase pe picioarele lungi, și-a pus gluga și a ieșit.

„Sunt doar un fel de fată...” mormăi ea la uşă. - Orice servitor poate acoperi. Plimbare noaptea!

II

Kazmin a rămas singur. Nu a dormit. S-a întins pe pat, pe spate, s-a uitat în tavan și a fumat.

„Deci acum totul este nou, totul este nou.” A răsărit dimineața. Camera părea luminoasă, pustie. Țigara era roșie mocnind.

Când a venit ziua, s-a îmbrăcat și s-a spălat cu seriozitate, calm. S-a bărbierit, a pieptănat cu grijă despărțirea laterală, s-a îmbrăcat și a urcat la etaj în sala de mese să bea cafea înainte de slujbă.

Aici a fost întâlnit de Katya, sora de optsprezece ani a Arianei. Ea a băut ceai tare și a citit departamentul de ochelari din ziar. Zăpada din decembrie de la ferestre arunca o strălucire albicioasă asupra ei, iar chipul ei, subțire și nervos, părea și mai dureros de nervos.

— Iată, bătu ea cu degetul ziarul, l-ai auzit? Acesta este geniu!

Kazmin a zâmbit. Știa că vorbește despre faimosul pianist, cu care Katya alerga de câteva zile.

— Nu, nu am.

— Ăsta e un geniu, repetă Katya, iar ochii ei străluciră de nebunie. „Poți muri pentru el.

Kazmin știa că era isteric și zâmbi.

De ce să mor pentru el? Primește mii, are un milion de fani.

Katya era supărată.

„Nu înțelegi nimic. Doar mor de dragoste pentru el.

- Așa!

„Lasă-o să plece cu un patron într-o mașină, Artemisa mea...” Kazmin încetă să zâmbească.

Când, o jumătate de oră mai târziu, conducea un taxi spre serviciu, pe lângă bulevardele acoperite de zăpadă, de-a lungul străzilor vechii Moscove, unde fusese fericit, i se părea că tot el, Moscova și viața lui, au fost trecutul. Cu un picior stă în pragul unuia nou: ce, nu știa, acum și-a amintit de Katya.

III

Pe la patru a început să se întunece. Katya s-a așezat, s-a închis într-o cameră, plângând de dragoste pentru un pianist pe care nu-l cunoștea și a citit poeziile lui Safo în traducere rusă:

O, zeiță, de pe tronul florilor, ascultă-mă.

Fiica lui Zeus, născută din spuma mării!

Nu-l lăsa pe nefericitul Safo să moară rușinos de agonie!

Dar tot a murit! mormăi ea. - A sărit de pe o stâncă.

Ariadna la acea vreme mânca prăjituri dulci cu ceai și se gândea ce rochie să poarte patronului artelor.

Filantropul dădea acum prânzul în afara orașului, în moșia de lângă Moscova, pentru elită. Trebuiau să fie artiști, doi poeți și trei actrițe. Ariadna voia să nu-și piardă fața.

Era aproape întuneric când s-a îmbrăcat. O limuzină cu ochi aurii s-a rostogolit cu ușurință prin curte până la o intrare mică. Trandafiri roșii erau prinși de scaunul Arianei.

Când cobora într-o haină de blană, Kazmin alergă spre ea, ușor fără suflare, cu o servietă sub braț.

- Pentru numele lui Dumnezeu! Pentru un minut. Unchiul nu a sosit încă.

Ariadna trecu fără tragere de inimă pragul camerei în care fusese cu el în noaptea aceea și se opri la ușă.

- Bine? a întrebat ea, mestecând un caramel.

„Ascultă, am vrut să întreb…” a început el, clătinând. — Da, asta, spuse el brusc ferm, mi-ai spus azi-dimineață că... da... Ei bine... deci...

„Doar nu-ți face griji, te rog. De ce, ești chiar mai tânăr decât mine. Te vei îndrăgosti de o domnișoară, te vei căsători cu ea și vei avea o viață grozavă. Ei bine, scuze, nu am timp.

Și calmă, fără să se gândească la nimeni și la nimic, Ariadna a coborât scările, s-a urcat în mașină, a îndreptat trandafirii și i-a spus șoferului printr-un mic muștiuc:

- Statia.

IV

Seara, Katya a plecat la concert. Bătrânii erau acasă, tot Kazmin.

El nu a făcut nimic. Nu voiam să merg nicăieri, nu voiam să mă gândesc la nimic. Știa unde plecase Ariadna.

74 ♦♦♦

Intrând în camera Katya, a văzut o carte deschisă. Acestea erau poeziile lui Safo. El a citit același lucru pe care ea îl citea deja în lacrimi:

O, zeiță, de pe tronul florilor, ascultă-mă.

Fiica lui Zeus, născută din spuma mării!

Nu-l lăsa pe nefericitul Safo să moară rușinos de agonie!

Dar era bărbat și nu plângea. Nu i s-a părut decât că o mână de gheață i-a căzut pe inimă. L-a prins de cap și a plecat.

În acest moment, Katya a mers cu un taxi. A fost surprins că s-a întors atât de devreme. Kazmin a fost și mai surprins când a văzut cum, cu forța, ea și-a scos haina de miel pe mătase albă și, palidă, a urcat încet pe scări. Pe treapta de sus, ea s-a scufundat brusc. Kazmin se repezi la ea.

„Am fost otrăvit”, a șoptit ea. - Du-mă în dormitor.

Au venit bătrânii în fugă. Katya, pe jumătate închizând ochii și zvâcnind mâna, a repetat că s-a otrăvit la concert. Apoi a cerut ferm ca tatăl ei să-i aducă un pianist. Se va uita la el și va muri.

M-am grăbit după doctor. Bătrânul tată a zburat la concert. Katya a început să aibă convulsii. Mama și dădaca ei, care a crescut-o, i-au frecat burta, i-au dat lapte și au acoperit-o cu biberoane fierbinți.

Kazmin nu a înțeles. S-a dus în camera lui, a îngenuncheat în fața ferestrei, de la care Ariadna plecase dimineața, și-a pus capul pe pervaz; s-a încăpățânat să se uite în grădină, la zăpada care scânteia

sub lună, la stea, care strălucea violent de lumini în ger și a repetat: „Doamne, Doamne, ajută!”. Și-a adunat toată puterea spirituală, i-a unit pe toți într-o dorință: ca Katya să fie mântuită. Era ca și cum viața sau moartea ei ar fi fost viața sau moartea lui.

În cele din urmă, tatăl s-a întors. A adus flori de la pianist. Pianistul însuși nu a venit. În flori era cartea lui și câteva cuvinte jalnice.

Dar Kate nu a recunoscut pe nimeni.

V

O oră mai târziu, Kazmin s-a dus cu mașina până la marginea de cale ferată, unde locuia filantropul. A luat un taxi - era cam o verstă - și a mers cu mașina prin pădure.

Stătea calm, dar înăuntru tremura; îi era frig, deşi gerul nu era considerat mare. Și pădurea, și zăpada și luna, plutind în spațiile deșertice, păreau magice, iar viața lui s-a îndreptat magic către Ariadna, cea mai mare și prima vrăjitoare pentru el.

A lăsat taxiul la intrare și s-a dus la casă. Din anumite motive am urcat pe balcon. Era lumină la ferestre, râsete în afara zidurilor. Kazmin bătu cu degetul pe pahar și se gândi: „Am venit, am venit”.

75

Vocile erau tăcute. Ușa de la intrare s-a deschis și un bărbat a privit afară. Kazmin a coborât de pe balcon.

- Am ciocănit. Am nevoie de Ariadna Nikolaevna pentru o chestiune importantă. Ariadna a ieşit surprinsă în coridor. Ea a mâncat o bucată de ananas.

În lumina albăstruie a pasajului, Kazmin o găsi dureros de frumoasă.

- Ariadna, Katya a fost otrăvită.

Ariadna se cutremură.

- Ce s-a întâmplat? De ce?

Vorbea cu voce joasă. Ariadna și-a acoperit fața cu mâinile și a fugit. Patronul a plecat. El era suparat.

- Ce nenorocire! Ești verișoara Ariadnei Nikolaevna?

„Da...” Kazmin se ridică, epuizat. - Vărul al treilea. O duc acasă acum. Am un taximetrist.

- Nu vă faceți griji. Îl voi livra cu mașina mea, direct la Moscova. Va fi mai devreme.

- Cum doriți.

Kazmin a coborât și s-a urcat într-un taxi. „Lăsați-o să plece cu un patron într-o mașină, Artemisa mea... - Vânătoarea Artemis, care a fost intoxicată de lună.”

Dar el însuși era beat de lună, lumină, ger. Era un sentiment, ca o inimă în spatele munților și văilor, sub stratul de gheață de zăpadă. Șoferul l-a condus încet.

„Lângă Katya”, gândi el, coborându-se și pășind pe platformă, tuberozele și orhideele pianistului zac acum. Dar mâinile ei sunt la fel de reci ca inima mea.

În acest moment, claxonul a sunat: un expres mergea de la Moscova pe a doua rută. Kazmin înainta încet pe platformă. Ajuns la mijloc, am coborât pe scara laterală până la prima potecă.

— Trenul nu se oprește aici, mormăi paznicul din capotă.

Dar Kazmin l-a ignorat. A traversat prima potecă și a mers în continuare gânditor de-a lungul fâșiei albe înguste dintre poteci. Trenul expres era la două sute de pași. Ochii aurii ai motorului îi aminteau de lumina lunii și de felinarele limuzinei în care pleca Ariadna.

„Nu-l lăsa pe Safo să moară fără glorie în chinurile nefericiților!” si-a amintit.

- Unde te duci?! Tren! strigă cineva din spate.

Dar Kazmin mergea încet, acum de-a lungul pânzei, tot înainte. Câteva secunde mai târziu s-au întâlnit.

76

CRĂCIUN

(Capitol dintr-un roman)

Tatyana nu putea fi căsătorită fără documente. Metrica erau în sat. Da, trebuie să-i explici totul mătușii, să-l aranjezi. Andrei nu prea voia să meargă, dar nu putea să-și refuze sora. „Și de ce ar trebui să se căsătorească”, gândi el, conducând până la gară. - Ei bine, ei iubesc, ei bine, trăiesc împreună ... Nu, obțineți metricul, calmează-l pe mătușa ... ”Andrey era clar nefericit și căscă. Adevărat, a fost o noapte în trăsură, treizeci de verste călare și să-mi văd mătușa toată ziua. Zelnya este un loc frumos, iar mătușa mea este drăguță, dar totuși era leneș.

S-a consolat bând vodcă și s-a culcat în mașină.

Când m-am trezit, era lumină. Un viscol a suflat pe ferestre. Andrew s-a ridicat și s-a dus să se spele. Mai erau încă două ore până la stația lui.

S-a înveselit - acea dispoziție uniformă, calmă, veselă l-a cuprins, ceea ce se întâmpla de obicei - a început să se gândească la călătoria

care urma. Probabil că îi vor trimite un doha. Se împachetează și moțește până la Zelnya, la amurg se va prăbuși în casa mătușii sale, se va încălzi, va mânca covrigi fierbinți cu unt la ceai. BINE! Poate că nu e rău că a plecat.

Trenul, desigur, a întârziat, iar când Andrei a urcat în sanie, era vreo două. Viscolul nu s-a potolit, dimpotrivă, a izbucnit, o pompă de apă se profila ceață în el, iar oficiul poștal, tavernele nu se vedeau deloc. Omul solid Fedot, în glugă și mănuși, s-a urcat pe capre.

- Drumul e greu, - spuse el, atingând gâsca, - bate.

Gusevoi și-a mișcat urechile, a împins în lateral și a căzut vioi în rând; iapa cenușie a luat și ea o rădăcină – sania s-a rostogolit.

Sau mai bine zis, au navigat; era atât de multă zăpadă, încât drumul abia se simțea; când o jumătate de verstă plecase, stația, stația de pompare, clădirile – totul se cufunda într-o ceață lăptoasă; sania alerga lin în ea, cu un foșnet slab; urlă încet pe denivelări. Andrew știa toate astea. Nu o dată a trebuit să călărească așa; iubea iarna, caii, chiar și furtunile de zăpadă din copilărie. A iritat puțin că s-a mulat în ochi, nu poți să fumezi, s-a consolat cu faptul că și-a învăluit capul în respirație și a început să moștenească.

Cât timp trecuse, nu putea spune, dar când și-a deschis doha, era deja pe jumătate întuneric. Vântul a devenit mai puternic. Zăpada bătea într-o altă direcție.

- Ai trecut de Kuytevo?

- Am condus, - răspunse Fedot, - Zybrov nu se vede.

Zybrovo era la jumătatea drumului și se credea că vei trece de Zybrovo - atunci erai aproape acasă. Dar Zybrov nu era acolo.

77

„ Cred că da”, a spus Fedot, întorcându-se, „nu altfel am ratat cotitura. Înfundă foarte mult drumul, nu se vede”, a adăugat el, parcă justificându-se.

„ Hai să mergem undeva, hai să mergem!” strigă Andrey și se înfășura în respirație.

Din nimic de făcut, a început să se gândească la viața lui, la viitor. Oricât s-a străduit să-l imagineze mai clar, nu a ieșit nimic din asta. Studiază pictura, dar este artist? Artist, artă... Andrei clătină din cap. Acest lucru este grav, important, necesită întreaga persoană. Și nu a vrut să dea nimic. Era exact ceea ce îi plăcea să ia și cât de ușoară i-a fost viața, a fost foarte la inima lui. Care este profesia lui? Nu - „persoană drăguță”.

Andrei era ocupat în principal de femei. Era îndrăgostit - foarte și fragil. Acum îi plăcea artistul care a lucrat cu el în studio. Nina a fost, de asemenea, plăcută, iar unii dintre prietenii lui Tatyana - i-a fost greu chiar și să spună pe cine îi plăcea mai mult. Și i s-a părut

că în față vor fi mult mai multe chipuri feminine glorioase și inima lui va fi suficientă pentru toată lumea. „Nu am nevoie de drame, povești. Ce este acolo!

Până acum, tocmai asta a făcut. Deși era tânăr, iubise deja de mai multe ori și, căzut de dragoste, a plecat liniștit, fără chin - uneori știa să insufle asta celui cu care era asociat. Când o astfel de viață de dragoste avea să se termine, nu știa și nu se gândea: va veni și sfârșitul, așa va veni.

Între timp, Zybrov nu era acolo. Încetul cu încetul a devenit clar că nu există drum. Era greu de urmărit cum s-a pierdut; probabil că se rătăciseră pe un drum de țară puțin frecat, iar viscolul l-a nivelat cu pământ virgin.

Caii mergeau; Fedot și-a pierdut inima.

„Hei”, a spus Andrey, căscând, „unchiule!” Simte.

Fedot biciuia, caii zvâcniră, un minut gâștele călcau în picioare, de parcă nu voiau să meargă, dar Fedot îl scoase cu biciul cel mai lung, se cutremură, se repezi, iar Andrei și Fedot simțiră cât de moale zburau undeva în jos. Caii au încercat să iasă, dar s-au înecat în zăpadă. Au căzut într-o râpă.

„Uau…” a mormăit Fedot jenat, „ua…

Era prea târziu pentru a mustra; caii s-au oprit singuri; din ei se revărsa aburi și păreau fără speranță. Fedot a coborât, Andrey a coborât. Călcat în picioare, urcat în zăpadă; a devenit clar că nu se putea ieși din râpă cu pietre. Oricât s-au luptat, nu s-a întâmplat nimic.

„Ei bine”, spuse Fedot cu o voce schimbată, „trebuie să ne desprindem.

Andrei a fost surprins și puțin enervat. Am condus într-un mod bun la mătușa mea și iată-te, ce prostie. Încă nu credea că devine periculos. Era rău să întârzii.

Caii erau conduși din râpă de căpăstru. Când s-au așezat călare, au pornit, Andrei și-a dat seama că treaba era serioasă. L-a pierdut repede din vedere pe Fedot și la început s-au sunat unul pe altul, s-au ținut aproape, apoi s-a întâmplat să se audă vocea lui Fedot din dreapta. Andrei a luat-o acolo și i s-a părut că conduce corect. Dar apoi un strigăt a venit din partea cealaltă. Andrei a strigat cu toată puterea: „gop-gop!”, dar nu a auzit nimic ca răspuns. Apoi a lăsat frâiele în jos, a încetat să se mai gândească și a lăsat calul să meargă unde vrea. – Poate că va fi. Încă nu-i era frig, dar se simțea ciudat. Nu a văzut nimic și a auzit doar urletul vântului. Timp de minute s-a părut - dar este el în viață, este adevărat că călărește pe un cal în acest întuneric fără fund?

Începu din nou să îndemne calul, iar acum i se părea că acum satul, că deja lătrau câinii, apoi o aprigă melancolie. A încercat să o alunge cu melodii vesele.

Două ore mai târziu, era convins că poziţia lui era fără speranţă. Calul stătea în picioare, împotmolit până la burtă; nu era nicio modalitate de a o muta mai departe. Furtuna de zăpadă nu s-a lăsat: ca și înainte, era întuneric de jur împrejur, zăpadă și vântul urla. „Ce se întâmplă”, gândi Andrei, iar spatele i s-a răcit, „deci...” S-a coborât, a încercat să meargă, dar respirația l-a împiedicat. L-a scos, a rătăcit într-o haină - și-a aruncat un dokha peste umăr.

Nimic, îşi spuse el, dă-i drumul, nimic. A oftat, și-a amintit de sora lui, de artist, de toate dragele moscovite care l-ar iubi dacă ar continua să trăiască, - a oftat, - de parcă ar fi plecat pentru totdeauna, și lângă un uriaș zăpadă, pe care simțea că nu este în stare să o facă. depășit, Andrew se așeză. „Degeaba crezi,” i-a spus el unei persoane imaginare, zâmbind, „că nu suntem curajoși, din moment ce nu avem datorii. Suntem oameni veseli, dar nu suntem lași, domnule. Iar Andrei a râs cu un râs ciudat care l-a surprins.

S-a înfășurat într-un dokha și a hotărât să aștepte; si o sa vezi acolo.

♦ *♦* *♦*

Trei zile mai târziu, Andrei zăcea în călduri cu mătușa lui Anfisa Ivanovna. Nu a înghețat nimic, dar a răcit. S-a dovedit că zăpadă, lângă care s-a îngropat în zăpadă, era un hambar și s-au rătăcit în spațiul de două verste dintre sate. Fedot a plecat cu mai mult succes. Andrei a fost găsit de un țăran care urcase la treierat înainte ca lumina să treiera ovăzul.

Anfisa Ivanovna a fost șocată. Nu a dormit toată noaptea, a pus lumânări în fața străvechii icoane a Mântuitorului NeFăcută de Mâini, a chemat doi doctori, a turnat un ceainic cu zmeură în Andrei și l-a învelit în haine de blană. În prima noapte a dormit prost: coșmarurile îl bântuiau, s-a înfuriat de furtuna de zăpadă, de vânt, gemea și gemea. Dar, se pare, fondurile mătușii au ajutat; Dimineata s-a trezit mai linistit, s-a spalat si a vrut sa manance.

„Anisya”, a spus mătușa, „cafea domnului și încălziți mielul, iar prăjiturile, e adevărat, sunt gata”. Dă-l aici.

O sobă ardea în cameră; se simțea un miros de fum zdrobit, o zi strălucitoare era albastră în afara ferestrei. Andrey s-a ridicat, s-a uitat la sticla pictată cu ger, a văzut mesteacăni învăluiți într-o ceață de brumă, soarele și o bucurie adâncă și strălucitoare l-a inundat. Viață, viață! Tinerete, iubire, fericire! am amețit.

— Mătușă, spuse el cu o voce fără suflare, vino aici.

Mătușa se apropie liniștită, cu o privire preocupată, era încă în șapca ei albă de dimineață, dar deja spălată bine. Mirosea a parfum vechi.

„Poate ți-ar plăcea una mai bună cu kalach?” a întrebat ea și părea că a bea cafea cu sau fără chiflă era o problemă serioasă.

„Dragă”, a șoptit Andrey, „și deodată a îmbrățișat-o strâns, a râs, a început să o sărute și să o frământe. - Ești o mătușă bună, ești cea bună a mea!

Anfisa Ivanovna a fost rușinată la început, apoi a văzut lacrimile fulgerând în ochii lui Andreiușkin, a înțeles totul și a clipit.

„Ei bine, slavă Domnului, slavă Domnului”, a mormăit ea, „asta înseamnă că El nu a vrut să mori”.

Un minut mai târziu, Andrey bea cu lăcomie cafea cu prăjiturile sale calde preferate, iar mătușa, așezată lângă el, a spus:

„Sunt un bătrân și nu mă poți schimba într-un mod diferit. Cred că Tanya ar fi trebuit să-mi scrie în avans despre nunta ei, așa că cred. Este o fată bună, dar frivolă. Și sunt nefericit - m-a uitat. Același lucru este valabil și pentru povestea ta: cred că aceasta este providența lui Dumnezeu, o lecție care ți se dă ca o edificare, poate pentru a-ți schimba viața.

- Da, ce să schimb, ce? Andrew aproape că țipă. - Mătușă, Doamne, nimic. Ei bine, sunt tânăr, vreau să trăiesc, așa e.

- Doar atât, că acum nu ești la fel cu tineretul pe vremea noastră. Totul despre mine, pentru mine...

- E adevărat, mătușă, - spuse Andrey, - trăiesc pentru mine. Nimic, adăugă el nepăsător, vom trăi cumva! Nu interferez cu ceilalți, lăsați-i să se aranjeze după cum doresc. Și uite, ce soare, ce îngheț minunat. Pe o sanie ar fi acum, pe schiuri.

„Este exact ceea ce nu voi permite.

Și mătușa a dat dovadă de destul de multă rezistență: până când în sfârșit își revine, nicăieri.

Andrei a petrecut două săptămâni în colțul ei moale și cald. I-au scris lui Tatyana explicând motivele întârzierii. Andrei, în schimb, s-a distrat jucând biliard chinezesc și jucând solitaire cu mătușa lui.

80

Uneori venea un vecin tânăr, moșier, rumen, proaspăt. Și-a venerat foarte mult mătușa, i-a sărutat mâna și la început a fost puțin stânjenit de Andrei ca persoană din capitală. Apoi m-am obișnuit și am jucat împreună cu ciocurile.

„Îmi pare foarte rău”, a spus vecinul frecându-și mâinile, „că nu există biliard adevărat aici. Da. Ne-am juca cu tine un joc piramidal. Desigur, nici un interes. Așa mai departe așa. Da Da. Așa mai departe așa.

Apoi a întrebat despre aventura lui.

Ai putea îngheța? Spune-mi te rog. Ce păcat! Iată un caz periculos. Da.

Cuvântul „da” și „deci, așa”, a adăugat aproape fiecare frază.

Unii proprietari de terenuri chiar au venit să o felicite pe Anfisa Ivanovna pentru rezultatul de succes al poveștii lui Andreyushkina - Andrei i-a plăcut totul. Atât proprietarii indigeni, cât și prasolii, pe care a trebuit să-i văd și eu.

Dar cel mai mult mi-a plăcut Marya Lvovna, o domnișoară, pe care mătușa mea nu o cinstea cu adevărat, din satul Serebryani Bor.

Această Marya Lvovna era văduvă, trăia parțial în țară, parțial în străinătate. În sat, ea ducea un stil de viață energic, găzduia, vizita oaspeții și vâna; avea o haită de ogari și deseori galopează prin câmpuri pe anglo-arabul ei slab; vecinii au dus-o la vânătoare adevărate. Nu era proastă să bea, dar știa când să se oprească; putea spune o glumă; când era bine dispusă, dansa rusește și cânta bine cu chitara.

Cu Andryusha, au devenit imediat prieteni. Nu trecuseră patru zile, când clopotele troicii ei zdrăngăneau din nou la intrare. Coșer foarte mușțaș și ținut în frâu în cai, Marya Lvovna a sărit dintr-o sanie îngustă de oraș, într-o haină de blană, beretă, cu obrajii aprinși de foc; cocherul își ștergea mustața înghețată; caii de sub plasa albastră înconjurau curtea la plimbare. În spatele copacilor parcului, lânceind sub bruma, răsare luna.

„Ei bine”, a spus ea, sclipind ochii întunecați, „ți-ai revenit?” Ce mai faci?

Andrei știa că acum nicio mătușă nu-l va ține acasă. Dar, de fapt, era sănătos.

Au băut în grabă ceai cu unt proaspăt și covrigi încălziți într-un samovar. Anfisa Ivanovna era însă puțin uscată cu oaspetele ei: stătea deosebit de solemn, în jacheta ei albă, și din când în când părăsea camera - cu o expresie semnificativă.

- Există derapaje? întrebă Maria Lvovna, mușcând pâinea și untul cu dinții ei puternici. - Trebuie să fie; hai să facem o plimbare de la iaz, acest iaz e bun, știu. Și această seară nu trebuie ratată.

Silueta ei flexibilă, gâtul subțire și nările tremurânde spuneau că nimic nu trebuie ratat în viață. Într-un fel, arăta ca un cal de curse.

„Nu-ți rupe capul”, a spus mătușa, când s-au ridicat și și-au îndreptat nemulțumită mantia. - Andrey aproape a înghețat oricum ... E o gaură de gheață acolo, pe râu, fii atent.

„Nu-ți fie frică”, a strigat Marya Lvovna de pe hol, „vom fi în siguranță!”

A fost distractiv să te plimbi prin parc sub bruma țesătă cu aur. Cizmele scârțâie, săniile scârțâie. Amurg auriu, modele întunecate de ramuri, trunchiuri în zăpadă, un vis liniștit de brumă. Toate acestea sunt magice, extraordinare, ceea ce se întâmplă doar în iernile rusești în preajma Crăciunului.

Marya Ivanovna stă pe o sanie călare, Andrei o urmează. Se împing cu ușurință, - diamantele albastre, de foc ale zăpezii fulgeră din ce în ce mai repede și se face din ce în ce mai frig să respire: calea de la iazuri la râu este bine călcată, săniile zboară din ce în ce mai repede, cursele și firmamentul al raiului se scufundă în tăcere în spatele orizontului - aici este un râu. "Dreapta!" - Vreau să-i strig lui Andrey, dar nu merită, - dacă soarta este să zboare în gaură, atunci e soarta, o vor rezolva acolo. Mai bine s-o îmbrățișez mai strâns pe această Marya Lvovna, să simt un obraz de foc lângă al ei, să privești giulgiurile magice de zăpadă, cerul minunat din stele, cristalizat din ger. R-timp! Sania se repezi pe marginea gropii, apoi merg liniștite, blânde, foșnind ușor prin zăpadă: acesta este pământ virgin.

„Știu unde este gaura”, spune Marya Lvovna cu o voce fără suflare. - De ce suntem în gaură!

Ea sare de jos - un vânător abil și puternic - ridică sania și aleargă în sus.

Andrew este în spatele ei. Nu fugi după ea. Andrey va ajunge din urmă, vor zbura din nou și inima se oprește, îți taie respirația: cazi sub gheață, întorci capul nebun, dar este atât de minunat să zbori în lumina lunii. Lăsați-l să fie!

- Când pleci? spune Maria Lvovna.

Nu știu, în curând.

- Vino la mine azi. Îți voi cânta cântece țigănești. Eu pot. Sunt singur.

Andrei își imaginează privirea nemulțumită a mătușii sale, pentru o clipă îi devine amuzant, dar apoi spune imediat că e în regulă, să mergem. Nu se poate nega, asta e clar.

Și deși mătușa era tristă, deși nu prea convenea lui Andrei să meargă singur la domnișoara, totuși, într-o jumătate de oră s-au rostogolit la Serebryany Bor și lui Andrei i s-a părut că aceasta era tot continuarea călătoriei lor nebune. .

82

În Serebryany Bor, Marya Lvovna i-a cântat romanțe țigănești. Luna strălucea prin sticla mată în timp ce se sărutau.

— Am să merg și eu la Moscova cu tine, spuse ea, despărțindu-l. - Poimâine? Până la ora șapte?

Și oricât a încercat mătușa mea să mă convingă să rămân, Andrei a plecat a doua zi. Conducând cu stăruitul Fedot pe lângă Zybrov, pe care îl așteptaseră în zadar atunci, în mijlocul furtunii și al întunericului, își aminti de Maria Lvovna, de luna, de sărutări. Totul părea uimitor, misterios, iar viitorul era de neînțeles.

La întoarcerea în care se uită înapoi, clopotele au venit din spate. Era un trio familiar care alerga; i-a prins din urmă într-un vârtej și, un minut mai târziu, Andrei stătea deja cu Marya Lvovna, ei galopau în viteză până la gară. Fedot era nemulțumit, dar nu a putut ține pasul. Andrei a simțit că este purtat de un vârtej al noului său destin și a fost mulțumit.

NUNTĂ

(Capitol dintr-un roman)

Andrei nu s-a întors; nu era nicio veste de la el, cazul a continuat; se apropia postul, trebuia să ne grăbim.

Toate acestea m-au iritat, dar a fost suficient să mă odihnesc o oră sau două de necazuri, a fost suficient să o văd pe Lyudmila și toate necazurile au zburat. Era un sentiment de tinerețe, forță, dragoste.

În cele din urmă, documentele au venit prin poștă, cu o scrisoare în care se explică totul. A fost neașteptat - entuziasmat, încântat. Oricum ar fi, am decis să nu-l așteptăm pe Andrei. Faddey Ivanovich a intervenit în chestiune și totul a mers mai bine.

- La semn? – a spus când a aflat unde vor să se căsătorească. - Carcasa goală. O nuntă bună ar trebui să fie într-o biserică din casă.

Faddey Ivanovici s-a bucurat că putea să se dovedească într-un fel, să zdruncine vremurile vechi, nobilimea lui și, îmbrăcându-se o vestă roșie, s-a repezit la biserica cazărmii, la turnul Sukharev.

- Prietene, - i-a spus lui Alexei, - ai uniforma-το? Ești student - desigur, nu ai nevoie de frac, dar nu ai nevoie de jachetă ... Asta este ...

Alexei nu avea decât o jachetă; pentru a-l consola pe Faddei Ivanovici, a scos de la un tovarăș o haină. Haina s-a dovedit a fi decentă, dar talia era lungă: nasturii de la spate atârnau mai jos decât era necesar.

„Nimic”, a spus Faddey Ivanovici cu o zi înainte de nuntă. - Principalul lucru este curajul, o privire independentă. Amândoi sunteți foarte drăguți - pun pariu că totul va ieși bine.

83

Lyudmila era cu adevărat drăguță, dar totuși era îngrijorată, deși l-a ascuns, a sărit, capră. Cu ajutorul Ninei și al altor prieteni, și-a făcut o rochie glorioasă, totuși, puțin ca o rochie de mireasă.

Dimineața, în mijlocul forfotei, când unii alergau după flori, alții completau costumul Lyudmilei cu eforturile lor combinate, Andrey a izbucnit brusc. A adus cu el o nouă sursă de entuziasm, putere, distracție. A spus în grabă care s-a întâmplat și a fugit imediat la Serghei și Faddey Ivanovici, de asemenea, în legătură cu nunta.

Alex a fost puțin amuzant și amuzant. Mirii nu se văd în ziua nunții, dar aici locuiau în același apartament și în fiecare minut Alexei auzea zgomotul picioarelor pline de frumusețe. - Lyudmila a alergat la el „pentru un minut” să spună ceva, doar s-au sărutat, iar Lyudmila roz și fierbinte a zburat din camera lui ca o bombă, lovind cu picioarele și râzând.

La ora trei Thaddeus Ivanovici a apărut în frac și cravată albă. A fost întâmpinat cu aplauze, dar nu a aprobat.

- Ce e așa amuzant? De ce să râzi? Ei bine, ai ordona celui mai bun bărbat să fie într-o bluză?

Și Thaddeus Ivanovici a preluat rolul maestrului de ceremonii: a pictat unde pentru cine să se așeze, pentru cine să meargă înainte, cum să se întoarcă. Când a aflat că există o singură trăsură și că, în afară de mireasă, mai doreau să stea în ea patru persoane - era frig - Faddey Ivanovici ridică mâinile. Nu, o astfel de nuntă în cazarmă nu va fi niciodată considerată un vechi nobil!

În cele din urmă, a sosit trăsura. Faddei Ivanovici se uită la ea de la fereastră, iar fața lui grasă și până și gâtul i se înroșiră.

„Cine... a comandat asta?” întrebă el cu vocea frântă.

Alexei era stânjenit. Adevărat, dimineața în Piața Arbat trăsura arăta mai bine. Da, el nu știa că un cal era șchiop.

— Dar e mare, spuse el timid. A fost corect. Părțile laterale ale trăsurii s-au umflat și este posibil ca acolo să încapă opt persoane.

Faddei Ivanovici și-a șters fruntea cu o batistă colorată.

„Ei bine, draga mea, dacă nu ai fi logodnic, ți-aș găsi o expresie... că... neparlamentar. Într-un fel de trăsură... Doamne! Thaddeus Ivanovici oftă zgomotos. A fost o afacere proastă cu o nuntă la modă! .. Bineînțeles, trăsura a fost desemnată pentru mireasă. Când Lyudmila, într-o haină scurtă de blană și o bonetă, a alergat ușor pe scări și a sărit pe ușa deschisă, Nina și două domnișoare au sărit după ea. Spre deplina supărare a lui Thaddey Ivanovich, încă trei studenți au urcat acolo.

„Unchiule”, i-a spus studentul către cocher, „mă iei?” Se spune că caii tăi sunt dureros de jucăuși, așa că te simți mai bine.

Coșerul își întoarse fața bărbosă, bun, cu o mustață înghețată.

- Vom livra, domnule. Fundul nostru este slab, este adevărat: după cum se dovedește pe gropi, sunt mulți oameni și nu te poți așeza, altfel ora este neuniformă ... - zâmbi șoferul. - Sa incercam.

Faddey Ivanovici scuipă și îl urmă pe Alexei. Au trebuit să călătorească cu un ars pentru a ajunge mai devreme la biserică.

Alexei nu înțelegea clar ce instrucțiuni, îi reproșează Faddey Ivanovici - în capul lui era o ceață ușoară, vesel, râzând. Lăsați-l pe Thaddeus Ivanovici să vorbească prostii și nu este nevoie de ceremonii pentru inima lui, dar din moment ce merg la biserică, se căsătoresc, el este gata, desigur. Este dificil? Lăsați-l pe Thaddeus Ivanovici să se îngrijoreze, lăsați arzătorul să se repeze, asta înseamnă că este necesar, așa cum era necesar, ca o cometă strălucitoare să-i traverseze calea, purtându-l acum cu el. Iar Alexei alerga în trap, visând vag și dulce la cometa lui, iar cometa alerga spre Sukhareva, bătând uneori din picioare de nerăbdare.

— Imaginează-ți, spuse Nina. - La naiba, fundul cade, caii aleargă. Asta înseamnă că trebuie să alergăm și fără a părăsi același loc, din trăsură.

„Este o scenă de cinema”, a spus studentul, „este imposibil.

- Voi alerga. Ce crezi? - spuse Lyudmila, - chiar crezi că voi plânge?

În această dispoziție, au navigat timp de o jumătate de oră.

Dar când au ajuns la biserică, când au ieșit în întâmpinarea lor, Lyudmila s-a liniștit brusc și a devenit palidă. Toată lumea din biserică avea o privire reținută, serioasă: se fac afaceri, nu se fac glume. În întunericul întunecat al bisericii, străpuns de aurul lumânărilor — erau aprinse de o persoană îmbrăcată în galoșuri calde —, Lyudmila îl văzu pe Alexei, în ceea ce credea că este o uniformă deșteaptă, cu o față palidă. Masha se apropie de ea, apoi Sergey se înclină adânc. Ea vorbea cu Faddey Ivanovici, îi simți prezența și, întorcându-se, îi întâlni privirea.

„Ești cel mai bun bărbat al meu, cred?...” a întrebat ea, ușor fără suflare, ajustând floarea de pe corset cu mâna.

— Da, spuse Serghei scurt.

„Nu știu, sunt sigur că o să încurc ceva, mint... ajutați-mă atunci...”

Lyudmila, însă, a început să fie foarte lașă și jenată. Biserica s-a umplut treptat. Ea era centrul curiozității. Acum trebuie să-și mărturisească în mod deschis dragostea, să-și ia împlinirea jurământului. Nu putea să-și exprime sentimentele în cuvinte; dar aceste sentimente au copleșit-o.

Când Alexei și Lyudmila stăteau în spatele preotului, cu smerenie, jenă, și el a rostit cuvinte simple și semnificative de rugăciune, Alexei a simțit că îi ține respirația...

Lyudmila oftă, un roșu i-a trecut pe față. Conducându-i la pupitru, preotul se întoarse. Era ceva străvechi, oriental în ochii lui negri, vocea pieptă, în kamilavka și halatul alb.

- Ai o intenție fermă de a te căsători? l-a întrebat pe Alexei. Nu au promis altul?

Apoi, ochii lui strălucitori s-au întors spre Lyudmila. Le-a dat inelele, iar când Alexei a început să-și pună singur, încurcat, a spus cu severitate:

„Stai, schimbă mai întâi cu mireasa.

Cantarele, amplificate de unii dintre elevi, au cântat cu voce tare „Isaia, bucură-te!" Preotul le-a împreunat mâinile în ale lui, le-a înconjurat de trei ori în jurul pupitrului. Coroanele străluceau deasupra lor, iar cel mai bun om se mișca încet și precaut în spatele lor. Preotul a cântat și aurul hainelor, icoanelor, lumânărilor, starea de spirit înaltă și strălucitoare a sufletului, parcă, le-a ridicat la Dumnezeu. Făcând un cerc, încercând să nu stingă lumânarea pe care o ținea, Alexei se uită în jur cu un ochi la cei prezenți: toată lumea stătea liniștită, cu ochii umezi, un sentiment de reverență și lumină a crescut până la capăt. Când preotul, ținând crucea în fața lui, le-a rostit cuvinte de despărțire, ochii lui negri i-au ars cu adevărat. În acel moment, lui Alexei i s-a părut că există într-adevăr o putere mai mare în ei.

- Fiecare unire umană, oricât de bună ar fi, poartă praful și decăderea pământului. Numai prezența și intervenția plină de har a Domnului Isus îl curăță și îl pecetluiește în veșnicie!

Preotul ridică privirea. Pentru prima dată Alexei a auzit cuvântul rostit cu atâta fermitate - eternitate.

După aceea, serviciul s-a încheiat curând. Preotul a fost primul care i-a felicitat și s-a dus să se dezbrace - adresându-se ca un om simplu, căruia Faddey Ivanovici i-ar fi dat banii.

S-au apropiat de Alexei și Lyudmila și s-au sărutat. Serghei era oarecum palid, și-a strâns mâna ferm și nu a spus nimic. Masha o sărută cu căldură. Erau lacrimi în ochi.

Patruzeci de minute mai târziu au condus până la Kislovka și apoi au dat buzna în apartament. Coșerul a fost plătit din greșeală de două ori, lucru de care a fost mulțumit. Dar Thaddeus Ivanovici era și el într-o dispoziție bună - a constatat că tinerii căsătoriți s-au înțeles bine sub coroană - și nici nu a început să reproșeze greșeala.

♦ *♦* *♦*

Alexei a avut un sentiment foarte ciudat și vesel când a urcat scările de la Kislovka.

Ieri au fugit cu Lyudmila ca niște copii, au râs, s-au sărutat, iar acum această fată este încredințată mâinilor sale tinere; el este conducătorul ei, protectorul

o poreclă, un cavaler, un amant – îi întoarse capul, îl ridică în ochii lui.

La ușă gazda i-a întâmpinat cu flori; ea l-a felicitat pe Malvin timidă și toată lumea arăta de parcă ar fi fost, de asemenea, foarte încântați și fericiți. Nina a târât un tigru ponosit din camera lui Lyudmila; Aleksey iubea foarte mult acest tigru - stăteau adesea pe el cu Lyudmila lângă șemineu. Acum a fost aruncat sub picioarele lor - ca să poată trăi bine. Lyudmila imediat, în rochia ei de mireasă, s-a repezit la el.

„Bine, ești a mea, ei bine, ești draga mea”, a spus ea, ridicând capul și sărutându-l pe nas. Tu esti ingerul meu de aur!

Toată lumea era deja adunată. Faddei Ivanovici aranjase din timp flori și vin. Lyudmila a trebuit să-și schimbe hainele, dar deocamdată toată lumea se înghesuia în camera mare, frecându-și mâinile reci, studenții priveau gustarea. Masha s-a ocolit puțin; era stânjenită de zgomotul acestor oameni. Serghei s-a separat și de ceilalți. A așteptat un minut, când Alexei a ieșit în camera lui și, imperceptibil, și-a făcut loc după el.

În camera lui Alioşa ardea o lampă sub abajur, se încălzea o sobă; în momentul în care Serghei a intrat, Alexei și-a scos uniforma, profilul său subțire tineresc, paloarea feței, ochii întunecați - totul a fulgerat înaintea lui Serghei pe fundalul ferestrei de noapte, ca o viziune a tinereții, a fericirii. S-a apropiat de el și s-au sărutat.

„Îți doresc fericire”, a spus el serios și, așa cum i s-a părut lui Alexei, mișcat. - Îmi doresc din suflet.

Alexei avea lacrimi în ochi. Bunătatea tovarășului său, mereu oarecum sever, pe care obișnuise să-l respecte încă din copilărie, l-a atins. Încă stătea fără haină, într-o cămașă foarte albă cu amidon, ca un duelist, și l-a îmbrățișat și pe Serghei.

Serghei s-a așezat pe canapea și a zâmbit.

„Iată, tu și cu mine suntem adulți. Voi fi tată în curând... și probabil și tu.

Aleksey își îmbrăca cravata într-un mod diferit. Privindu-și fața în oglindă, a simțit brusc cât de amețitoare zbura viața în jurul lui și el însuși era în această viață. Cum, se părea, de curând era încă Sankt Petersburg, Polina, Olga Alexandrovna, sentimentele și gândurile lui de atunci - cât de repede totul a devenit diferit. Și-a amintit de primăvară, de sat. Da, părea să fi fost îndrăgostit atunci – și unde sunt toate acestea acum? Pentru o clipă, a lovit direct în inimă. E chiar atât de frivol, de vânt? De la distanța ceață, o față cunoscută îl privea, tristă și tandru. „Nu am fost niciodată fericit nicăieri”.

Dar apoi și-a amintit de Lyudmila și a uitat imediat totul - era plin de sine și nu era interesat de ceilalți.

87

„Scuzați-mă”, a spus Faddei Ivanovici, intrând, „aceasta este o mizerie, trebuie să vă spun. Soția și-a schimbat hainele de mult, așteptăm, șampanie și așa mai departe, și iată că aranjează o conversie. Da, chiar, du-te, filozofic.

Faddei Ivanovici și-a sprijinit stomacul moale de Alexei, l-a luat de braț și l-a condus la uşă.

- Acum, prietene, nu scăpa. Sunteți, ca să spunem așa, un proaspăt căsătorit și trebuie să îndurați toate ... inconvenientele * ale acestei poziții. Ce să spun, atunci nu era nimic cu care să mă căsătoresc.

Totul în sala de mese avea o înfățișare emoționată, furtunoasă. Evident, urmau să sărbătorească nunta zgomotos. Aleksey a trebuit să ajungă din urmă cu unul „în raport cu cenușa de munte”, celălalt - bizon. Lyudmila stătea lângă el. Era mișcare, râsete. Dragostea și fericirea străluceau în ochii ei, într-un fard blând, bucle aurii rupte.

„Bravo”, strigă Faddei Ivanovici. - Lyudmila Andreevna, bravo! Foarte, foarte dulce. Amar!

Nina a râs la celălalt capăt al mesei. A urcat în colțul cel mai îndepărtat, o tânără studentă stătea cu ea, s-a blocat de public cu un buchet.

- Știi unde este Andryusha? l-a întrebat Lyudmila pe Alexei.

— Nu... Serios, unde este?

Lyudmila a râs și i-a șoptit:

- Va aduce aici o nouă simpatie... M-a întrebat. Și cu mine cum rămâne? Cel puțin trei aprecieri.

Într-adevăr, o jumătate de oră nu trecuse, - a apărut Andrey. În spatele lui apăru Maria Lvovna.

- Wow! spuse Faddei Ivanovici. Ea nu este doar bine îmbrăcată, dar nici nu arată rău.

Marya Lvovna a felicitat-o pe Lyudmila și a spus că îi pare foarte rău că nu poate fi în biserică. Ochii ei licăriră și o mână uscată, în care era ceva masculin, îi strânse mâna.

— Foarte interesant, îi spuse Thaddeus Ivanovici lui Andrei. - Pentru sănătatea ta.

Și a clintit ochelari cu el. Andrei părea și el inspirat. A înghițit un pahar de șampanie. Mai rămăsese niște vin în partea de jos, unde jucau

bule ușoare. Andrei duse în tăcere paharul la nasul lui Thaddey Ivanovici.

„Te iubesc”, a spus Andrew. - Grozav.

Faddei Ivanovici s-a gândit o clipă și a scapat deodată:

- Ca un simbol al vieții!

* Costuri, dezavantaje (fr.).

Andrei a râs și i-a dat o palmă în genunchi.

Ah, ești un filozof!

Apoi a adăugat:

„Poate că ai dreptate... Nu-mi pasă. mai pot bea la asa ceva....

Și-a turnat mai mult vin.

Pentru dragoste, nu? - pentru o viață.

Marya Lvovna clinti paharele cu el prima. Elevii erau gălăgioși, toată lumea râdea. Nina a venit. Sergey a clintit și ochelarii.

- Ah, - spuse Andrei, - asta e cine! Ei bine, trebuie să fii împotriva mea.

„Ticănnesc pahare, așa că nu mă deranjează.

Faddey Ivanovici s-a îmbătat, i s-a înroșit nasul. El a sugerat să danseze. Marya Lvovna trebuia să joace.

Îndrăgostiții au târât vinul cu ei, toți s-au ridicat de la masă și a început o zarvă. Nina a sărit peste Thaddeus Ivanovici, iar el a galopat, gâfâind, devenind violet.

Serghei stătea în colț și privea. Nu avea nimic împotriva lor; dimpotrivă, îi plăceau, deoarece copiii pot fi plăcuti. Și numai când se uită la Lyudmila, râzând, grăbindu-se prin camere cu un vânt ușor, inima i s-a oprit. Este bine să trăiești pentru scopuri mărețe, dar este bună și dragostea unei astfel de femei, fericirea unui sentiment împărtășit.

„Nu trebuie să mă gândesc la asta”, și-a spus Sergey. Dar nu și-a putut potoli entuziasmul inimii.

Alex vorbea puțin. În el fierbeau diferite sentimente. Uneori râdea de Nina, Andryusha, dar sufletul lui tot timpul, parcă, zbura la o anumită înălțime, acolo unde l-a condus astăzi.

ARC

(Capitol dintr-un roman)

După nuntă, Alexey și Lyudmila s-au stabilit în Filippovsky Lane. Această bandă este liniștită și plăcută, deoarece există benzi în Moscova, între Nikitskaya și Prechistenka.

Era un gard lângă casa lor; de acolo un ulm gigantic îşi întindea ramurile peste toată strada; în spatele ei se aflǎ o bisericuță, una dintre celebrele patruzeci de magpie care umplu capitala de sunete de sărbătoare. Apartamentul lor era vechi, cu icoane, imagini, mobilier în huse, erau și păsări în cuști. Au închiriat două camere. Gazda a fost timidă la început – că erau studenți – dar apoi s-a obișnuit. Bătrână ca

îi plăcea pe Lyudmila, ceea ce însemna că putea s-o sugrume cu sărutări și tandrețe.

Aproximativ așa a fost și cu Alexei; dragostea lor era foarte fierbinte, aproape. În aceste luni, în Filippovsky Lane, Alexei a învățat fericirea de a deține o femeie tânără, iubită și frumoasă. Într-adevăr, pasiunea a fost elementul lui Lyudmila. Uneori lui Alexei i se părea că Lyudmila era, în general, o creatură oarecum pe jumătate înțeleaptă, îmbătată de lumină și tinerețe. Lumina strălucea în părul ei auriu, în pielea ei de chihlimbar lăptos, în sărutările ei, în ochii ei. Alături de ea, Alexei i se părea neinteresant și plictisitor. Desigur, o iubește și îi este devotat, dar este hotărât neremarcabil, destul de timid și tăcut în societate. Dacă nu ar fi Lyudmila, desigur, nimeni nu s-ar duce la ei.

Dar acum nu se putea plânge de asta. Adesea erau puțini bani, dar erau întotdeauna destui oaspeți. Ca și în Kislovka, oamenii s-au înghesuit mai mult după cină, dar impresia era aceea de vacanță veșnică.

Acest lucru nu a contribuit foarte mult la munca lui Alexei, dar facultatea a fost ușoară, oricum, nu se poate fi atras de dreptul roman, iar subiectele publice se dădeau ușor. În acest moment, Lyudmila i-a dat chiar și Karl Marx, „Capital”, pe carte era o inscripție făcută cu scrisul ei neglijent, strălucind de dragoste, luminând o carte fără speranță.

Deși nu avea prieteni la universitate, aici se simțea altfel decât la institut și existau oameni de știință cunoscuți în toată Rusia educată. Unii au simțit farmecul, care este dat de faimă, talent.

Așadar, a ascultat enciclopedia și filosofia dreptului. A fost citită de celebrul profesor, de care Alexei era chiar puțin îndrăgostit. Îi plăcea chipul palid, mâinile subțiri, ochii care păreau adânci și păreau să vadă Absolutul, Dreptatea, Bunătatea. Vorbea cu o voce uniformă, ușor mată. Alexei părea a fi o creatură rătăcită, dintr-o lume mai elegantă și mai sublimă. Platon, Socrate după chipul lui au fost deosebit de captivante.

Îmi doream cu adevărat să mă mențin la examene. Deși venise primăvara, iar zăpada se topea pe Aleea Filippovsky, taxiurile tunău, soarele se

revărsa în camere, tot a smuls timpul și a numărat. Pentru examen și-a pus o jachetă nouă și și-a pieptănat părul cu grijă; a devenit puțin amuzant, s-a privit în oglindă, a roșit și a rânjit.

Când a intrat în altă cameră unde era cafea, Lyudmila citea un ziar. Cafeaua se răcise - Lyudmila nu era prea cumpătată - un vânt de primăvară sufla prin fereastra deschisă; soarele strălucea auriu în părul Lyudmilei.

90

„Uite, ce reclamă pentru coniac astăzi”, a spus ea, căscând ușor, „teribil de amuzant!”

Și a început să citească cu voce tare poezii stupide, a râs de ceva, deși nu era nimic amuzant în versuri. Dar Lyudmila a avut două slăbiciuni: reclamă și o cronică a incidentelor. Alexei a râs și el de ceva după ea; ea a sărit de pe canapea, s-a aruncat peste el și l-a sărutat.

- Doamne, Dumnezeule! mormăi ea, trăgându-l de urechi și nas. - Wow!

S-a înecat de râs, a gâdilat-o, ea a sărit în sus și în jos și, în general, se purtau urât.

„Astăzi am un examen, voi pisa”, a spus Alioşa, „diavol neastâmpărat.

- Ei bine, Domnul este cu tine! - Lyudmila s-a speriat brusc și l-a botezat. - Bine. Vreau doar să te sărut din nou.

Când a ieșit în stradă și a trecut pe partea cealaltă, ea s-a aplecat pe fereastră și a strigat:

- Mă duc azi la Masha, are un copil! Nu fi lovit de o mașină!

Aleksey și-a amintit că Masha a născut, că nu totul era în regulă cu ea, dar o zi însorită strălucitoare, gânduri despre universitate, examenul l-a luat rapid în stăpânire. O uşoară nelinişte îl cuprinse. Să presupunem că știa subiectul până la urmă. Erau recife mici, dar nu periculoase. Totuși, am vrut să-mi arăt partea bună.

Am ajuns destul de devreme și, înainte de începerea examenelor, am avut timp să citesc despre Hume și legea cauzalității, cea mai dificilă parte a cursului.

Când profesorul l-a sunat și a amestecat biletele cu mâna albă, Alexei s-a gândit cu suferință: unde este blestemul Hume?

Dar am ajuns „despre direcțiile mentale ale secolului al XVI-lea”. Copernic și Galileo. Dintr-un roman citit recent, el ar putea spune o mulțime de lucruri bune despre Leonardo da Vinci. Alexei a făcut exact asta. Profesorul se uită la el cu ochi întunecați magnetizatori, mângâindu-și barba neagră, iar paloarea feței lui i se păru lui Alexei aproape ciudată. Privirea era binevoitoare, dar părea să pătrundă imediat.

— Da, spuse el. - Foarte bun. Aș dori să știu cum privești conceptul de cauzalitate conform lui Hume?

Alexei oftă și începu să vorbească. Copacii înfloreau în curtea universității, aer cald și cald pătrundea prin fereastră, iar soarele strălucea în nasturii jachetelor de studenți, frunți tinere încălzite și pline de cauzalitate. Nici Alexey nu a renunțat la Yuma, a primit cinci.

Acest lucru l-a încântat, dar când s-a dus acasă de-a lungul lui Nikitskaya, a crezut că pentru celebrul profesor era unul dintre sutele care știau despre Yuma.

91

El, Alexei, cu gândurile sale despre viață, sentimente, aspirații, profesorul nu știe și nu va ști niciodată. Ciupit inima. M-am gândit la faimă, la strălucire, la faptul că unii oameni sunt venerați ca niște eroi. Da, dar ce a făcut el să-l facă să iasă în evidență din mulțime?

Alexei îi plăcea să viseze și, mai des, despre lucruri care erau evident imposibile și nu i se potriveau. Așa că acum s-a așezat pe o bancă de pe bulevard și, privind la copii, s-a cufundat în fanteziile lui.

Lyudmila l-a întâlnit frustrată. Tocmai se întorsese de la Masha și ceea ce a văzut a făcut o impresie puternică asupra ei.

- Nu, e atât de groaznic, nici nu-ți poți imagina! Ea a suferit atât de mult.... Da, este doar ceva îngrozitor. Și acum se simte ciudat, spune că are niște gânduri ridicole, îi este frică de copilul ei. Și nu există bani, Serghei aleargă peste tot Moscova, căutând douăzeci și cinci de ruble .... Nu, acesta este ceva incredibil, acum alerg să amanetez o broșă, este și imposibil. Este ceva imposibil.

Ea l-a sărutat la revedere și a plecat. Alexei rămase pe gânduri. El știa că Lyudmila era o persoană dezinteresată de amabilă și, dacă era aprinsă, ar renunța cu plăcere la ultima ei fustă. Dar totuși, când și-a amintit de Serghei, s-a trezit un sentiment familiar de stângăcie: niște săruturi, fugi, viața lor este o vacanță. Soarta celorlalți este dură. Cum să fii? Da, și va face tot ce este necesar pentru Serghei, dar faptul că lui Sergei îi lipsește mereu ceva este cel mai amar și mai trist lucru pentru Alexei. Îi era doar puțin rușine de fericirea lui.

Și, desigur, s-a dovedit așa cum a simțit el: Lyudmila a dat bani, a ajutat și a mângâiat-o pe Masha și a alergat la asistente, dar toate acestea au durat două sau trei zile și nu le-au înecat viața veselă zgomotoasă - doar a dat o nuanță amuzantă.

Masha Lyudmila a fost jenată la început, dar a trecut repede. Lyudmila, într-adevăr, era simplă și prietenoasă cu ea. Mai mult decât atât: a decis că Masha era o femeie uimitoare, o mamă suferindă și, în curând, deja se strângea în brațe, admira copilul și i se simțea jenată că era cu Masha pe „tu”.

- Ai o soție minunată, minunată! îi spuse ea lui Serghei în camera alăturată. - Da, este doar un fel de înger. Nu, este o femeie minunată, ce suferințe a îndurat și măcar atât!

Serghei se înroși. Îi era greu cu ea. Când s-a uitat la Lyudmila, i s-a părut că era iremediabil vinovat de ceva. Acum, cu cât trecea mai mult timp, cu atât devenise mai clar că, cunoscând-o pe Masha, făcuse o greșeală teribilă. Masha a născut - s-a uitat la copil și a fost îngrozit că în inima lui nu a găsit dragoste pentru el.

92

Îi era milă de soția lui, care suferise atât de mult, și era chinuit de noul care a apărut în ea după naștere. Dar nu a fost dragoste, nu a fost dragoste deloc.

Era mulțumit și chinuit când venea Lyudmila și de fiecare dată se gândea că ar fi mai bine dacă nu ar fi venit, dar apoi s-a dovedit că era o fericire uriașă, dureroasă, când, fără suflare, înroșit și mereu îmbătat cu ceva. , Lyudmila zboară înăuntru.

Și nu are timp să stea mult timp: Faddey Ivanovich așteaptă acasă cu o idee sau Lena. Lena va fi cu siguranță alături de un admirator, nou sau vechi, în funcție de circumstanțe. Sau Lena are neînțelegeri, este necesar să le rezolvi. Și încă ceva: se citește un eseu în club, și trebuie să mergi acolo, pentru că partidul tineretului este mic, trebuie să-l susții pe poet când sparge burghezia.

Așa că Lyudmila a fugit de Masha când Lena a apărut cu vestea că Pan Kinsky a sosit din Polonia și va citi în Muzeul de Istorie despre simbolism, Przybyszewski și diverse lucruri curioase.

– Ascultă, spuse Lena, cu ochii ei negri strălucind misterios. - Destul de interesant! - farmec. Mi-a adus flori, vrea să te cunoască...

Apoi s-a așezat și a râs.

- Dragă, poartă o pelerină! - teribil de amuzant, vorbește rusește fără importanță.

Lyudmila, desigur, era încântată - din moment ce a venit din Polonia, despre Przybyszewski, înseamnă că există ceva.

Și imediat s-au repezit la cunoștințele lor comune și de acolo s-au întors cu o tigaie, care trebuia să bea ceai cu ei.

Pan s-a dovedit a fi un om european, impregnat de München, boemia germano-poloneză, cu două duzini de cuvinte groaznice care le-au făcut pe doamne să înghețe - într-adevăr, în pelerină și pantaloni pompați. A băut ceai cu patron, avea un aer atât de mare încât ar fi greu să-l surprindă cu ceva și că era probabil cel mai deștept și mai minunat dintre scriitori.

„Am fost informat”, i-a spus lui Lyudmila, „că simpatizați cu ideologiile noii arte. Foarte încântat să vă cunosc.

Alexei stătea tăcut și își mușcă buzele. Dar tigaia era amabilă, politicoasă cu toată lumea, dar era evident entuziasmat de sine. Era interesat de posibila figură de colecție. Și-a ținut prelegerea deja în mai multe orașe ale Rusiei și întotdeauna „cu succes colosal”.

A întrebat despre Moscova, scriitorii ruși, viața rusă. Tigaia mirosea limpede a șarlamăt, dar era ceva naiv în ochii lui albaștri strălucitori. În el se simțea Europa, pe care Alexei nu o cunoștea încă deloc. Poveștile lui erau oarecum amuzante.

93

Pan a rămas până seara, apoi a plecat cu Lena. După ce au convenit că se vor întâlni joi la o prelegere și de acolo va fi adus la Filippovsky Lane, unde va avea loc un banchet cu această ocazie.

În ziua prelegerii, Alexei a avut ultimul examen. A trecut cu bine, dar a întârziat, a venit acasă la șase; Lyudmila aștepta cu cina și era îngrijorată.

- In cele din urma! spuse ea când a intrat Alexei. — Uau, mă bucur că am crezut că ai fost lovită.

Ea s-a repezit spre el și l-a sărutat. În același timp, ea l-a prins atât de tare de ureche, încât l-a durut.

— Ce prostii, spuse Alexei, tresărind. - Cine mă va zdrobi? Lyudmila s-a îndepărtat de el.

— Pari nefericit că te-am sărutat? - Scuză-mă, te rog. Nu o voi mai face.

„Nu e vorba de sărut, dar mă doare urechea, așa e.

Lui Alexei i s-a părut că chiar l-a zgâriat. S-a privit în oglindă și i-a văzut fața iritată. Nu era sânge, desigur.

— De ce mă privești atât de urât? întrebă Ludmila roșind. „Ți-am spus că nu mă voi apropia din nou de persoana ta sacră.

Alexei a tăcut. Dar Lyudmila a înțeles asta în așa fel încât a fost șocat de tandrețea ei. De aici, gândul ei fierbinte a ajuns la concluzia că nu o iubea.

Au stat în tăcere la cină. Au mâncat supa în tăcere, Lyudmila nu a suportat-o pentru friptură.

„Pur și simplu nu înțeleg”, a spus ea, palidând, „de ce comedie? Dacă nu mă iubești, spune-mi direct. Nu-ți face griji”, a adăugat ea pe acel ton presupus rece care ascunde disperarea: „Pot scăpa. Nu am nevoie de milă.

Alexei era uimit. Așa-zisa lui prudență a condus Dumnezeu știe unde. Tensiunea nervoasă a crescut. Voia să argumenteze, să dovedească, să infirme.

"Lasa-ma", a raspuns el cu aceeasi fata suparata. – De unde ți-a venit ideea că nu te iubesc?

Nu l-am mâncat pe cel fierbinte. Lyudmila a fugit într-o altă cameră; disputa a izbucnit. Ambii au devenit din ce în ce mai îngrijorați. Lyudmila și-a imaginat brusc că nu a iubit-o niciodată, că căsătoria lor era o prostie, că totul ar trebui aranjat diferit. În căldura altercației, Alexei a numit-o femeie isterică, acest lucru a adăugat combustibil focului, Lyudmila a tremurat, fața contorsionată și a țipat:

94

„Ei bine, e grozav, nu mă vei mai vedea, nu vreau!”

Ea a dat jos de pe scaun, s-a repezit ca un uragan în hol, și-a aruncat pălăria pe ei și, un minut mai târziu, vocea ei de pe stradă a strigat:

- Te rog nu astepta cina!

A rămas singur, în cea mai uimitoare stare. Am încercat să mă gândesc, să mă întind, să merg - nu a ajutat. La început era supărat – toate acestea i se păreau niște capricii; era enervat că ar trebui să fie oaspeți astăzi, dar ea a fugit. Cât de ridicol este! Dar a trecut o oră sau două, Lyudmila nu s-a întors; a avut timp să se răcorească și cele mai sumbre gânduri i-au inundat capul; Adevărat, Lyudmila este o creatură nebună - ce se întâmplă dacă se aruncă în râul Moscova? Sau va face ceva? I s-a răcit complet. Am luat un băț, o șapcă și am ieșit și eu.

Era deja seară, nu mai era mult până la prelegere. Soarele apusese, Filippovsky Lane, atât de glorios și liniștit dimineața, era pustiu și mizerabil. Alexei a ieșit pe Bulevardul Prechistensky: totul era la fel. Este singur, un student nenorocit, neglijat, care nu are unde să-și lase capul. S-a plimbat, a privit zorii ieșind în spatele teiilor, s-a așezat pe o bancă - dar același sentiment de singurătate, de abandon îl chinuia. În cele din urmă, a început să facă planuri pentru cum va trăi singur: da, viața comună, plină de lumină și distracție, nu a funcționat - poate că acesta este doar un indiciu că ar trebui să dedice viitorul pentru a servi ceva mare. - Să fie această viață amară și singură, așa trebuie să fie.

A rătăcit și a fanteziat două ore, apoi a obosit. Avea un sentiment vag că mai trebuie să meargă la prelegere.

Așa cum era, fără să se schimbe, a mers la muzeu.

Cine nu cunoaște publicul mișto, băncile adânci, mirosul de curățenie și ceva care amintește de un cabinet de fizică, lumină electrică și figura unui lector la masă - azi chimist, mâine filozof, poimâine decadent? Acesta este Muzeul de Istorie.

În al doilea rând, de îndată ce a intrat, Alexei a văzut două pălării una lângă alta - Lena și Lyudmila. Lena dădu din cap veselă spre el, făcându-și semn cu degetul într-o manieră prietenoasă. Lyudmila stătea ca o piatră.

Alex și-a făcut încet drum spre ei. Lyudmila privi în trecut. S-a așezat și i s-a părut că acum totul era mort. Mi-am amintit de primele zile ale dragostei lor, de seara la Lena, de sărutări la ușa apartamentului de pe Kislovka. A dispărut ca fumul?

Lyudmila l-a aplaudat pe Kinsky exagerat; a crucificat pentru Pshibyshevsky, a spus că „arta este rugăciune”; și-a pus pieptul pe amvon și a pus grațios piciorul pe spate.

Aleksey și-a amintit că toată lumea va fi alături de ei astăzi, inclusiv acest polonez în frac, și ura s-a ridicat în el într-un val plictisitor. A fost încântat să vadă că cizma din piele lăcuită rupsese la cusătură.

95

Dar nu a acordat atenție acestui lucru: ca o sirenă, a cântat totul despre noua artă, realism dezosat, a citit traduceri proaste din Maeterlinck și Tetmeier.

- Iti place? o întrebă Alexei pe Lena.

Lena se uită pieziș la el cu ochiul ei negru și spuse:

„Nu înțeleg mare lucru. - Apoi adăugă: - Dar el este îngrozitor de drăguț, nu crezi, este îngrozitor de drăguț!

Iar Lena a râs veselă. Părea că acestei femei frumoase și plăcute nu-i păsa cumva ce prelegere, ce concert, ce artă, îi plăcea să râdă cu ochii ei negri și să-și amuze inima.

„Dar, după părerea mea, este foarte bine”, a spus Lyudmila instructiv, pe un ton rece care nu era al ei. - Totul este perfect clar.

Alexei știa că asta se spunea pentru el. Și îl durea inima de la o nouă injecție.

În pauze au mers să-l felicite pe Kinsky; toate acestea erau moarte pentru Alexei. Nu i-a spus niciun cuvânt lui Lyudmila.

La final, lectorul a fost aplaudat, dar nu mai ales, mai de-al lor. Kinsky nu a fost foarte mulțumit, colecția a fost modestă și, în loc de „Praga”, nu a fost contrariat să meargă pe Filippovsky Lane.

Era înconjurat de Thaddeus Ivanovici, Andrei, care sosise la final, doamnelor. Și mi-a mulțumit cu un zâmbet strâns. Mutat la ieșire.

„Sper”, a spus Faddei Ivanovici, „că nu veți renunța la votca rusească?” Sau preferi coniac, absint?

„Pot să beau și eu absint”, a răspuns Kinsky, ca și cum ar fi făcut o favoare.

— Da, spuse Faddei Ivanovici.

Kinsky s-a înfășurat într-o mantie vieneză, și-a întors pantalonii și, ridicându-și picioarele sus în taxi, s-a așezat cu Lena. Lyudmila s-a prefăcut că nu vrea să meargă cu Alexei, dar cu toate acestea s-a dovedit că au ajuns împreună.

Șoferul zdrăngăni, trecură cu greu pe lângă Grădina Alexandru. Alexei stătea abătut, lângă el era un străin care părea să-l urască. Peste tot era primăvara Moscova - simplă, atât de dispusă din fericire spre bucurie. Am trecut de arena, de universitate. La colțul Vozdvizhenka se simțea un miros de frunze proaspete: erau sălcii care înfloriseră în grădina Arhivei Afacerilor Străine – pâlcurile lor verde pal ieșeau limpede pe cer. Alexei simți un dor ascuțit și neobosit și o luă pe Lyudmila de mână. Lyudmila nu a tras-o înapoi. Dar ea nu a oftat, doar a oftat. Apoi a început să o mângâie cu mângâiere și tandrețe. A vrut să exprime în aceasta toată dragostea lui, întreaga sa cerere de iertare, de împăcare. Dar Lyudmila a tăcut, a început doar să ofte, iar silueta ei, până atunci exagerat de dreaptă, cumva slăbită, s-a scufundat.

96

„Iartă-mă”, șopti el. - Îmi pare rău, nu fi supărat.

Lyudmila din nou nu răspunse, dar mâna ei s-a mișcat ușor, de parcă ar fi vrut să-i găsească mâna și să-i spună ceva. Alexei a îmbrățișat-o pe jumătate, iar acum, în amurgul strălucitor de mai, a devenit pentru el din nou a lui, dragă și iubită.

Șoferul de taxi nu-i dusese încă la cotitura spre Filippovsky, când deodată Lyudmila a ordonat să se oprească - la începutul bulevardului Prechistensky, unde se află acum Gogol. Atunci Gogol nu era acolo. Lyudmila a sărit ușor, Alexei nu a întrebat nimic, l-a plătit pe șofer.

– Lasă-i să aştepte, spuse ea, făcând semn din cap către Kinsky şi Lena, care dispăruseră după colţ. Apoi îl trase de mânecă pe Alexei. Era puțină lume pe bulevard.

Lyudmila s-a ridicat repede, s-a uitat în dreapta, în stânga și l-a îmbrățișat strâns pe Alexei.

– Dragă, șopti ea, sărutându-l. „Dragă, sunt un gunoi, bine, bineînțeles... un gunoi groaznic”, șopti ea repede și pasional. - Desigur, sunt isteric. Ei bine, dacă vrei, bate-mă.... De exemplu, mă voi întinde, iar tu mă vei călca pe cap, și cu călcâi, cu călcâi...

Lyudmila era în acea emoție fericită, veselă și, parcă, creativă, care era elementul ei. Stând pe această linie, era pregătită pentru o ispravă, sacrificiu de sine cu aceeași ușurință cu care s-a aruncat pe gâtul lui Alexei.

– Nu, nu mă dispreţuieşti? Trebuie să spui adevărul. Dacă da, atunci voi sări de pe Podul de Piatră acum. Fara drept? Dar te chinuiesc îngrozitor? Sunt un gunoaie capricioasă, nervoasă... Mai poți să mă iubești?

Pe banca bulevardului, unde modăreștii își sărută seara iubiții, dar în aceeași primăvară, cu aceleași tei și stele în plină floare, Lyudmila i-a mormăit lui Alexei despre dragoste, fericire, acea orbire, cu care era sufletul ei tânăr. deplin.

Și Alexei era fericit. Lyudmila a uitat de oaspeți, de Kinsky, pe care ea însăși l-a sunat.

— Nu vreau să plec, spuse ea, ghemuindu-se lângă el. „Sunt bine aici, nu am nevoie de nimic altceva. Vor aștepta.

Ea a râs și l-a mușcat ușor pe Alexei de gât.

— Încă nu știi ce ticălos sunt, spuse ea. „Dacă ai vedea cum am jucat feste cu acest polonez. Dragă, strigă ea, parcă speriată. „Nu te gândi, sunt cu totul să te supăr - nici măcar să te detest, te-am iubit îngrozitor, îngrozitor tot timpul, doar mi s-a părut că ai încetat să mă mai iubești... Crezi că-mi place Kinsky? Iată-l, ugh.

Lyudmila scuipă entuziasmată.

97

Era ceasul al doisprezecelea, când devenise deja clar că este imposibil să mai stai, confuzia avea să apară acasă.

Ajunsă la acest gând, Lyudmila și-a dat seama rapid ce să facă: în momentul în care și-a ridicat fustele și, râzând, strigând: „acasă”, s-a repezit pe alee. Alexei abia a ținut pasul, au stârnit uimire la rarele trecători. Dar Alexei era teribil de vesel, cumva extraordinar de vesel, să zboare într-o noapte de mai de-a lungul aleii din spatele stelei sale.

Picioarele zvelte familiare străluceau în semiîntuneric. Trei minute mai târziu erau acasă.

SEARA BLOC

Și numai fulgere de foc Flăcărând în succesiune, Ca niște demoni surdo-muți, Conversând între ei.

Tyutgev1

Olga Andreevna, mama lui Alexandru, locuia încă în satul ei, nu departe de Moscova. Mergeam uneori să o vedem... - cu ce chin! Și-au procurat permise, înmuiate ore în șir în fața gării în ploaie, în întuneric s-au prăbușit într-o trăsură cu geamurile sparte. Ce să-ți amintești! Cine a văzut revoluția, știe. Cei care nu au văzut nu vor înțelege.

Am trăit mult în acest sat chiar și pe timp de pace. Am fost bun, am fost rău. Dar atunci toată viața din jur era un singur spirit, iar acum cărțile lui Alexandru din aripă păreau ciudate. Petrarh, Hugo Foscolo, Venturi. Au vrut să ia biblioteca o dată, dar s-au răzgândit. Și într-adevăr, de ce au nevoie „ei” cărți despre arta italiană, poeții italieni?

Alexandru mergea uneori la mama lui pentru o săptămână sau două. Îi plăcea să fie singur. Am adunat și cărți de la biblioteca universității, am vrut să scriu despre Elisabeta de Urbino și despre curtea Urbinsky în general.2

A plecat singur acum. Și am rămas la Moscova. Trăiam, ca de obicei pe vremea aceea: visam să plec în străinătate, mergeam la coadă, la rații (primim academic), găteam mei pe aragaz, mergeam la prieteni - și ei mă vizitau.

În acea seară de primăvară, stăteam pe balconul doctorului Blum.3 În apropiere, în sufragerie, frumoasa lui soție turna ceai - erau prăjituri și gem, prăjitură - apartamentul și viața lui Blum nu s-au lăsat distruși.

98

Și Blum însuși este încă chipeș - ochi întunecați, păr cărunt magnific, tandrețe cu femeile: un medic la modă și chiar iubit de Moscova.

„Știi,” spuse el, ieșind pe balcon, „la urma urmei, astăzi Blok citește la Politehnică. Noi mergem spre. Merg împreună?

Blum este un intelectual, iubește muzica, desigur, este modern, urmărește totul și știe totul. Cum poate fi fără Blok?

Îl cunoșteam și pe Blok de multă vreme, personal, el și Alexander al meu sunt în relații bune. De ce nu mergi?

„Va citi Cei doisprezece”, a anunțat Bloom pe un asemenea ton, încât acum este imposibil să refuzi. Un lucru atât de la modă și glorificat!

Nu mi-a plăcut de ea în mod deosebit. Mi-a fost greu să o seduc. Totuși, nu m-am răzgândit. Și când oaspeții s-au împrăștiat, noi trei am pornit – Bloom, soția lui și cu mine.

♦ *♦* *♦*

Nu este atât de departe de Bolshoi Afanasevsky, lângă Arbat, până la Muzeul Politehnic. Am mers. Ce seri sunt la Moscova! Cât de strălucitoare erau cupolele de la Kremlin, cât de tandre erau verzi sălcii în grădina Arhivelor Afacerilor Externe, la colțul Vozdvizhenka! Bloom a vorbit, eu am tăcut. Iubesc Vozdvizhenka, Mokhovaya, multe amintiri sunt asociate cu aceste locuri. Cumva m-am simțit trist. Cât de mult ne-am plimbat aici cu Alexandru în prima perioadă a dragostei noastre!

Ne apropiam de Politehnică când în depărtare a răsunat un foc. Așa mi s-a părut, cel puțin: o împușcătură de la o armă grea. În spatele lui este altul. Nu am fost foarte surprinși - o revoluție, ce este acolo. Poate cineva a aruncat în aer pe cineva, nu e de mirare.

O mulțime de oameni s-au adunat la Blok. Cele mai importante doamne. Nici pe mine nu m-a surprins.

M-am dus în camera lui de artă. Canonada a continuat, acum mai tare, acum mai liniștit.

Blok stătea lângă perete, cu mâinile la spate, vorbind cu cineva – înalt, cu părul ușor creț, ochi frumoși lăcrimați și frunte înaltă. Nu l-am mai văzut de mult. S-a schimbat mult. Am fost lovit de tenul nesănătos al feței lui, de moartea ochilor lui reci.

Când m-a văzut, a zâmbit ușor, s-a despărțit de perete și m-a salutat. O altă împușcătură icni, mai ales tare, apoi încă una și alta.

Se întoarse surprins.

- Ce este?

Se întuneca. Pe cer, prin fereastră, ceva a aprins și a tremurat. Bubuitul a măturat din nou, ca de la explozii mai mici

Scriitori, domnișoare-admiratoare s-au agitat.

99

„Acestea sunt depozite de artilerie care explodează”, a spus cineva. - Ei bine, nimic, lângă Moscova. Alexandru Alexandrovici va avea un acompaniament excelent.

Block s-a uitat la mine obosit, trist. Parcă nu-i păsa.

- Și soțul tău?

– Alexandru al meu este în sat.

Da, suntem pe nume...

Vei citi Cei Doisprezece azi?

Ceva părea să se schimbe în chipul lui nemișcat.

Block s-a uitat la mine încet.

Mă disprețuiești pentru chestia asta? spuse și el încet, cu o voce înăbușită, cu o tentă nazală.

- Nu de ce...

- Am crezut...

„Ca să fiu sincer, nu-mi place în mod deosebit. Celelalte lucruri ale tale sunt mai aproape.

El s-a oprit. Apoi spuse posomorât:

„M-am îndrăgostit chiar de ea. Nu o iubesc, repetă el aproape încăpăţânat. „Nu l-am mai citit niciodată.

Am fost întrerupti. Era timpul să înceapă.

Ei bine, vă doresc succes. Păcat că nu există Alexandru.

Blok s-a înclinat și m-a rugat să-l salut.

♦ *♦* *♦*

Nu mai visam la tandrețe, la glorie, Totul a trecut, tinerețea a trecut. Fața ta, în cadrul lui simplu, am scos-o de pe masă cu mâna...
4

- probabil asa. Și de aceea mă doare inima...

Block a citit bine. Stătea înalt și posomorât, rezemat din nou de perete, cu brațele încrucișate pe spate. Cât de deznădăjduiți erau ochii lui goali! Stăteam nu departe - Blum a luat locuri scumpe - și m-am tot uitat la Blok, a tot căutat...

Bloom aplauda cu entuziasm. Iar fetele, aceleași care stăteau la poalele lui Igor Severyanin, au aplaudat și ele cu entuziasm. Vocea lui Blok, surdă, nazală, răsuna ca un glas de moarte. Și nu numai aplauze i-au răsunat. Acum mai puternic, acum mai liniștit, sub forma unei orchestre groaznice, bubuia dincolo de Moscova. Au fost pauze, dar apoi exploziile s-au accelerat, iar la fraza: „mâneca ta cu model, colorată”, ferestrele tremurau brusc plângător - erau pe cale să zboare complet din vechiul muzeu pașnic. Blocul s-a oprit. Publicul a tacut. Și în această tăcere, gata să spargă din nou cu un vuiet, s-au auzit versuri îmbătătoare.

100

- Geniu-yal-dar! șopti Bloom, trecându-și mâna prin părul argintiu. - Absolut briliant!

A folosit un cuvânt puternic.

Dar, desigur, în aceste versuri era ceva de o obsesie magică. M-au străpuns și pe mine. Și minute în șir totul mi s-a părut fantastic - viața noastră, lucrul teribil care i s-a întâmplat, acest om jalnic, pe jumătate mort, care își pronunța cuvintele magice, bombardamentul cu rază lungă răsunând amenințător... Unde este Alexandru al meu acum? Pe o insulă rurală, printre cărți, discursurile lui Castiglione, poeziile lui Rimbaud... Aș vrea să fie acum aici, ca să mă pot sprijini de el, așa cum ne-am petrecut toată viața unul cu altul, când în fericire, când în chin. și suferință, dar de nedespărțit. Dar acum mi-e cam frică.

... M-am bucurat chiar și când s-a terminat seara. Ceva puternic, dar și greu, m-a zdrobit. Doamnele și tinerii din Blok sunau la nesfârșit. Au vrut doisprezece. A ieşit obosit, făcând o plecăciune mohorâtă. Nu am citit Doisprezece.

Exploziile au încetat. Mulțimea s-a împrăștiat încet, confuză. Undeva mai jos, la cotitura scărilor, am dat peste Blok. Purta o pălărie mare și moale, purtând neputincios un buchet.

— Bravo, Alexandru Alexandrovici. Suntem în puterea ta astăzi. Ești o persoană atât de hipnotică.

S-a uitat la mine întunecat.

- Hipnotic... Poate. Dar nu ma intereseaza. Sunt doar o persoană bolnavă.

Deja pe stradă, înconjurat de tineri, mi-a spus deodată:

Ai observat că nu am citit Cei Doisprezece? Dar situația era cea mai potrivită.

Apoi și-a adus fața mai aproape de mine și a adăugat destul de încet:

- Crede-mă, totul este foarte rău. Iar ceea ce s-a întâmplat astăzi nu a fost în zadar. Extrem de rău.

Noi trei ne-am întors acasă. Era întuneric, stelele scânteiau dulce peste Moscova, uneori erau înnorate de un nor, nimeni nu știa unde sau unde se duce. Blum a continuat să-l admire pe Blok, apoi a spus că SR-ii din stânga au aruncat în aer depozitele. (I-a spus cineva. Întotdeauna știa totul „din surse de încredere”).

Nu m-a interesat. Stânga SR sau dreapta, nu-mi pasă. Alții explodează, despre ce să vorbim.

— Păcat, spuse Blum, că Blok nu a citit azi Cei Doisprezece. Așa simte el muzica revoluției. Acest lucru ar fi foarte

mers. Blok citește minunat și astfel de artificii ... El este vestitorul fără îndoială al distrugerii lumii vechi, deși el însuși s-a născut din aceasta.

Am auzit toate astea de multe ori. Nu am vrut să vorbesc. Cuvintele lui Bloom au ajuns la mine ca o muzică plictisitoare - și au sărit. Nu au putut sparge misterul, extraordinarul nopții de la Moscova.

Am simțit asta mai ales când am urcat la etajul al patrulea. Nu am vrut să dorm. Am ieșit la balcon. M-am uitat la Moscova natală, la biserica de dedesubt, atât de cunoscută pentru mine. „Și ceea ce s-a întâmplat astăzi nu a fost în zadar”, a spus Blok. Da.

Era liniște în oraș. Se auzi o strălucire slabă în direcția depozitelor de artilerie. Poate s-a ars ceva?

Iar acolo unde stătea norul, mult la stânga, fulgere fulgeră și fulgeră în el. Fulger! Ceea ce am iubit mereu la țară. Și acum scânteie la fel și în fereastra aripii unde stă Alexandru. Da, desigur, el este principalul meu refugiu...

♦ *♦* *♦*

Alexandru a sosit a doua zi seara. În mod neașteptat pentru mine. Spunea că s-a plictisit în sat și că gândurile rele au început să-l asedieze. M-am prefăcut că îi reproșez că nu se odihnește puțin din oraș. Și ea s-a bucurat. Fără el, nu mă simt bine deloc. Acum mai ales.

Nu am mai văzut blocul. Alexandru de asemenea. Blok a plecat curând la Sankt Petersburg, un an mai târziu a murit acolo, iar revoluția cu muzica ei a prosperat fără el. Și când acum, în singurătatea capitalei mondiale, îmi amintesc de acea seară, cât de amenințător mi se pare! Mie mi se par diferit - un fragment, zburat în Dumnezeu știe de unde de la explozie... Și din acea seară, doar eu sunt încă în viață - nici Blok, nici Blum, nici soția lui nu mai sunt în lumea noastră formidabilă. Cel mai rău lucru pentru mine este că Alexandru a plecat. Sunt singur aici.

DATĂ SUBTERANĂ

Pământ, nu-mi închide sângele și strigătul meu să fie de neoprit.

Carte. Iov, XVI, 181

Era ziua în orașul Paris. Turnul Eiffel amenința norii și un avion zumzea în ei și un fascicul de lumină solară strălucea încet în motor. Pete aurii-albastru pluteau deasupra Senei, șlepuri, alei și piețe. Mașini

domnişoarele alergau, trenurile plecau, însoţitorii eficienţi se năpustiră în cafenele.

După ce a mâncat un croissant cu o ceașcă de cafea în dulapul lui minuscul, un bătrân rus într-un pardesiu ponosit, cu o barbă în formă de pană, a urcat pe podul peste Sena. Avea cinci franci în buzunar. S-a oprit la balustradă. „Se spune că ar trebui să înveți să fii o trupă de jazz. Poți câștiga. Iar șoferii... trăiesc bine... Se uită la mâinile lui – bătrâne și subțiri, cu păr cenușiu și noduri de vene. - „Avem nevoie de ceva mai puternic... Nu, nu se va potrivi”

Apoi a început. A mers încet mai departe.

„Cu toate acestea, Sena este lată. Adanc, probabil. Foarte adanc."

Și s-a mutat pe malul drept: spera ca fostul producător, acum bancher, să-i dea pentru corespondență capitole de reflecții despre socialism.

O jumătate de oră mai târziu, Henri Martin, un pictor francez cu părul negru, într-o pălărie mare, cu o cravată furtunoasă și o barbă ondulată, a trecut pe același pod. Și-a pus cei mai buni pantofi din piele lăcuită. Vântul din Sena îi ciufulia barba, soarele strălucea în vârful pantofilor. „Dacă Pichegru a vândut tablourile, va profita de ele nu mai puțin decât mine. Dacă nu l-a vândut, atunci nu contează, va vinde... pe altcineva... la Paris suntem treizeci de mii, ei bine, ai mei, desigur... totuși, e un nenorocit .

Henric avea trei franci în buzunar. De o lună mănâncă pâine și lapte fierbinte, pe care i-a împrumutat lăptașa pentru vadul negru și ochii de foc. Înainte de a ajunge la mal, Henri s-a oprit și s-a uitat la Sena. „Dar este adânc, chiar aici... Inundații, toate inundațiile... Da, adâncime”

Timpul a trecut și s-a făcut seară. Totul în metrou strălucea cu o lumină electrică incoloră, iar nenumărate trenuri s-au repezit neobosit prin galeriile subterane. Lumini roșii și verzi pâlpâiau în ele. În semiîntuneric, două trenuri puternic luminate, pline de oameni, zburau în direcții diferite, tunău unul în fața celuilalt — îi poți vedea pe cei așezați și în picioare — au dispărut în vene mohorâte și lucioase.

S-au oprit și au mers mai departe, ascultători.

103

Pe marile bulevarde era deja greu să traversezi strada. Doamne pe jumătate îmbrăcate în blană, bărbați în smoking pluteau într-un val în mașini către Operă. Cafenelele bâzâiau. Stralucirea reclamelor mi-a durut ochii.

Un bătrân cu barbă în formă de pană a urcat în metrou lângă Operă. Avea în buzunar patru franci șaptezeci. Îmi doream foarte mult să mănânc. Fostul bancher, acum producător, a plecat două luni la Nisa.

La Madeleine, în aceeași trăsură a intrat o brunetă cu pălărie mare și barbă creț. Pantofii lui din piele lăcuită sunt împroșcați. S-a așezat obosit lângă bătrân, a pus pe podea, rezemat de genunchi, trei poze înrămate.

Și s-au repezit. Trenul a săpat mai adânc în pământ - a fost necesar să treacă pe sub Sena. Lanternele luminau slab coridorul, aerul era viciat, umezeala se târâia în picături de-a lungul bolților.

Bătrânul ridică privirea. Ceva bătea și clocotea în ochii înflăcărați ai lui Henri, sângele, furtunos și neliniştit, nu s-a oprit.

„Ce chip drăguț. Câtă perseverență și tăcere. Poate viitorul Courbet,2 poate o nonentitate egoistă. Nu a vândut tablourile.

Trenul s-a oprit înainte de a ajunge la gară. Pe pânză erau bălți — apa se scursese prin ele. Henri s-a iritat.

„La naiba de guvern. Ce fel de metrou... Au fost deja două nenorociri. Deasupra noastră este Sena, iar tâlharii sunt zgârciți la reparații. Vine, vom afla atunci. Al naibii de guvern.

Bătrânul căscă.

Henri şi-a mutat privirea arzătoare, a oftat şi a tăcut. A observat o haină decolorată, o pălărie încrețită, un guler necurat de cămăși și ochi calmi, ușor decolorați. Bătrânețe și oboseală în mâinile noduroase pe mânerul unui baston.

„Străin și, bineînțeles, rus. Un anarhist la pensie, un aristocrat ruinat... Am avut puțini dintre ei în timpul revoluției.

Trenul a început în sfârșit să se miște.

- Sena adâncă în acest loc, ce părere ai? întrebă bătrânul.

- De ce trebuie să știi asta?

„Ma întreb cât de mare este coloana de apă deasupra noastră.

— Sena este adâncă, spuse Henric plictisitor.

După câteva minute, se ridică și își ridică tablourile. Plângeau la ferestre: „Montparnasse”, și două gâște grase au trecut pe lângă peretele de placare albă strălucitoare: „Foie gras. Maire" *. Căruța sa oprit.

* "Pate de Ficat de gasca. Primar” (fr.).

Henri se uită din nou la bătrân. El se uită atent la el. Și pe spate, în timp ce pleca, Henri simți privirea aceea.

Dar apoi coridoarele lucioase i-au zdrobit. Bătrânul la Porte de Versailles, Henri la Place Danfert Rochereau.

Amândoi s-au târât în cele din urmă din venele lor subterane și amândoi au fost primiți de Paris într-o seară cețoasă și rece, pentru a nu fi reuniți din nou.

Pe bulevardul Capucine, mașini transportau doamne de la Operă și bărbați în smoking. Funcționau cafenelele de noapte. Reclamele lui Citroën strălucea cu o strălucire obscenă, iar pătratele, dreptunghiuri de roșu, auriu și verde, au uimit Place Pigalle, unde tocmai se încheiase spectacolul: un candelabru cu trupuri feminine goale. Dar pe strada Danfert Rochereau totul era liniște. Și ceață. Picături cădeau din castani. Din cabine se întind subteran abur cald. Șobolanul a apărut sub gratiile din jurul copacului, a adulmecat, a fulgerat, s-a ascuns.

Nu este nimeni aici.

ESEURI

DESPRE FRANTA

PROVENCE

Draguignan

calea ferată cu vagoane minuscule este plăcută pentru că amintește de copilărie și de pădurile din spatele Rusiei; oameni modesti ai satului - negustori, țărani, un avocat subnutrit cu o servietă - câți dintre aceștia sunt în Italia, undeva între Empoli

și Florența. Un tren rapid care se mișcă printre dealuri și văi în măslini, uneori dens acoperit de tufișuri spinoase sudice, pini slabi; o mănăstire părăsită pe un deal, un cuib de piatră - orașul Flygec - în spatele ei Alpii provensali albăstrui. Și apoi o cotitură și valea s-a deschis, largă, strălucitoare, în ea Draginyan. Clopotnița ascuțită a catedralei și turnul cu ceas, ca în Santa Maria și Signoria din Florența, vor atrage imediat privirea. În general, există ceva asemănător cu Toscana în Provence. Din anumite motive, lui Petrarh îi plăcea să locuiască lângă Avignon. Tonuri gri-verzuie și maronie, subtilitate și claritate și uscăciunea unui peisaj care nu este bogat și pestriț, dar cât de nobil. Și valea însăși seamănă cu malurile sacre ale Arno: aceeași aerisire, lumină, lejeritate. Există o anumită binecuvântare în aceste locuri. Sunt iubiți de oameni, le place să se stabilească și să dobândească aici, să-și înceapă propriul fir de secole - de zi cu zi și muncă, viață liniștită și dulce.

Draguignan, capitala departamentului Var, este foarte veche. Ligurii au fost pionierii săi. Și atunci au apărut romanii, ca întotdeauna minuțioși și sensibili, au pus imediat un nou drum de la Alpi prin Antibes - Lezarks - până la Arles. Pe ramura sa spre nord, în valea Nartyubi, unde locuiau deja ligurii, Anteis a fost întemeiat pentru cetate. Și priveau ligurii. Alea și altele sunt pe dealuri, aproape una lângă alta în diferite părți ale actualului Draguignan. Probabil s-au apropiat, s-au cunoscut, s-au căsătorit. „Pax romana” * a dat roade.

* Lumea romană (lat.).

Și s-a dovedit a fi o fuziune, ca în majoritatea locurilor din Franța: o inoculare romană de încredere, desigur, și o legendă a îmbrățișat locuri glorioase - despre Sf. Ermanter, un pustnic, un călugăr care locuia undeva în apropiere, care i-a salvat pe Dragignani (drasenois,1 cuvânt amuzant pentru rusă) de la un dragon.2 Orașul însuși se numea Dragoman, catedrala sa în cinstea Sf. Michel sau Balaur. Deci dragonianii - oamenii par a fi plăcuti și pașnic rustici - sunt destul de draconici.

Sfântul Ermanter i-a ferit de balaur. De la vizigoți, burgunzi, sarazini nu au avut timp să protejeze. Draguignan, ca toată Provence, a suferit foarte mult din cauza lor. Coabitarea orașului liguric cu cel roman a fost complet distrusă. În munții care înconjoară Draguignan, apoi acoperiți cu pădure deasă, de secole s-au înghesuit în colibe foștii locuitori ai orașului dragon. Acum, aceste dealuri sunt cioplite în corniche pentru străzi în colte montane, podgorii, dar privindu-le, îți amintești de cursul lent, crud și dificil al istoriei, aici „smeriți-vă, om mândru”,3 aceasta este o amintire amară pentru exilații, cum trec deceniile și generațiile în triumf dușman. Și totuși inamicul a fost alungat. Contele Guyon de Provence în secolul al X-lea „a decis să facă un efort disperat”, a adunat o armată, iar lângă Draguignan „a ucis dragonul”. Probabil că cei care s-au uitat la vetrele lor întinate timp de o sută de ani s-au luptat cu furie. Probabil că nu ar fi „efort disperat”, nu ar fi voință, curaj, iar violatorii ar fi fost închiși încă o sută de ani.

Odată cu exterminarea lor, în același loc a luat naștere un nou Drăguignan, cu același Sfânt Ermanter, Sf. Michael, și sub același cer de lumină binevoitor. Locuitorii săi lucrau pe versanți cu struguri și măsline. Toamna, caravanele de catâri cu piei de ulei pe spate se mișcau de pe dealuri, iar clopotele clincheau sub gât, cu o muzică blândă, liniștită, în timp ce ghizii mergeau veseli în față, pe laterale, cu bețe. Vinul se ducea și pe aceiași catâri, tot în locuri de capră. În acest mediu, se poate vedea mai clar „bunul” și legendarul „Regele Rene”4 (secolul al XV-lea), proprietarul pământului din Provence, poetul și protectorul satelor întregi, căruia îi plăcea să fie prezent la culesul strugurilor, să întâlnesc turme care se întorceau din Alpi de pe pășuni, care spuneau că nu este nimic mai presus de viața satului. A lăudat-o în poezie. Poate că a vizitat și Târgul Draguignan – înființat în 1320 și încă existent. (Abia acum, din 15 august, „Ziua Adormirii” satelor noastre, a fost amânată la 1 septembrie.)

Tipul de viață medievală, după Provence, este aparent destul de tolerabil. Feudalismul nu a atârnat niciodată puternic - aceasta este din nou asemănarea cu Italia, Toscana. Florența a fost liberă cu mult înaintea lui Dante. Satele și orașele din Provence au primit libertate foarte devreme - cel puțin

acasă, afaceri. Dependent politic de conții de Provence. Dar această dependență nu a fost mare. La început, conții nici nu îi impozitau, trăiau din veniturile din moșiile lor, doar războaiele italiene i-au obligat să treacă la impozite.

Dar iată diferența față de Italia - acesta este afluxul de coloniști. După sarazini, Provence s-a depopulat. Pentru a o popula, conții de Provence au început să încurajeze relocarea. Italienilor li s-a alocat teren aproape gratuit, pe parcele, iar cerșetorii de ieri din Ventimiglia, Geti, Albania au devenit mici proprietari. Italia și-a pus mâna veșnică pe pământul din belșug și aceasta continuă până astăzi. Dar o altă caracteristică nouă a Provence-ului de astăzi sunt rușii. Coloniști noi, metal nou în aliajul vechi al țării. Cu toate acestea, acesta este un subiect special pentru un eseu special.

Din câte se poate înțelege, Draguignan a trăit destul de liniștit până la revoluție.5 Dar revoluția nu s-a dezlănțuit nici în el. De multe secole aici s-au păstrat mici proprietăți, astfel că lângă Drăguignan, se pare, nu era nimic deosebit de prădat – cu excepția mănăstirilor. A locuit aici. Dar mănăstirile Draguignan erau în declin de către revoluție. Nu au mai rămas multe mănăstiri - franciscanii au două, augustinienii trei, dominicanii au și trei etc.

Putere la Drăguignan erau minunate instituții – frății. Meșteri de diferite feluri de arme, cetățeni drepți, uniți cu scopul de a face împreună lucrări de milă, caritate și predicare. Iată un stil de viață înalt într-un oraș modest. Și aici este apărarea împotriva vulgarității. Au luat numele de sfinți: frăția Sf. Bernard, Sf. Sebastian sau Mântuitorul, Duhul Sfânt. Ultimul a fost foarte puternic. Avea chiar și terenuri lângă Lorg, lăsate moștenire unui binefăcător necunoscut. Acest lucru a făcut posibil să se ofere gratuit multora

pâine. Aceeași frăție s-a angajat în construcția de noi drumuri, poduri peste Durane și Rhone. Frăția Corpus Domini s-a dedicat în întregime ajutorării enoriașilor. Despre St. Ermanter, sfântul ocrotitor al orașului, a fost amintit destul de târziu, în 1664, de preocupările frăției sale cu privire la „paraclisul satului” și altarul Sf. Ermantera în templu.

În timpul revoluției au pierit comunitățile frățești, la fel ca multe mănăstiri. Probabil că erau deja subminate din interior - cu o pleoapă superficială. Catolicismul, însă, s-a ținut și s-a redresat, a răscumpărat parțial chiar și mănăstirile și, cel mai important, în persecuție a căpătat un temperament nou. Poate că revoluția pentru creștinismul occidental a fost tocmai un test de forță, pregătire pentru sacrificiu și răzbunare pentru o anumită depravare a clerului în timpul Renașterii. Acum Biserica noastră a intrat în această perioadă și va ieși și ea purificată și temperată, scăzând în număr și eliminând cele inutile și întâmplătoare. Este la ortodocși

111

Vedeți acum dezvoltarea acelor frății pe care le-am văzut (într-un mod diferit) în Dragi-nyan. Bisericile noastre se adună în jurul lor „inspirate din punct de vedere moral” pentru lucrări de milă și iluminare a vieții. A venit după furtuna noastră. Tinerii formează cercuri, părtășii pentru creșterea lor interioară și lupta împotriva răului. Răul nu este suficient. Dar este important ca el însuși să poarte un antidot: înseamnă că o persoană este în viață și nu este suferința rusă destinată umilinței și mizeriei să dea naștere unei religiozități noi, emoționant de inspirație?

Am spus deja: Draguignan nu a văzut nicio atrocitate anume în timpul libertății. Totuși, este imposibil să se facă fără sânge, iar la 7 septembrie 1792, „nobilul Jean Durand de Lamotte și soția sa au fost uciși, fără niciun motiv, de soldații falangei din Marsilia în trecere, prea înclinați să vadă spioni peste tot. .” Istoricul Draguignan nu a fost de acord cu acest „sânge” – pentru că fără proces, iar asta este o mizerie. Despre aceiași Draguignanti care au pierit la Grasse după toate regulile artei, menționează simplu, de afaceri. Ei bine, au murit și au murit. Dar tribunalul revoluționar.

♦ *♦* *♦*

Iar actualul Draguignan primește blând și amabil vizitatorul. Pe piața din fața gării, oameni fără jachete joacă la popice, totul are un aspect calm, familiar. Nimeni nu se grăbește. Ei nu fac zgomot. Pentru un oraș din sud, este chiar puțin ciudat că nu există zgomot, țipete, gesturi, așa cum cunoaștem și iubim în Italia. Dar se pare că în Franţa chiar şi sudiştii sunt mai reţinuţi, mai supuşi simţului proporţiei.

Nu numai că nu există metrou, ci și tramvaie. Și grozav. Ne aflăm într-o provincie îndepărtată, este mult mai îmbucurător pentru mine să respir spiritul său puternic, infuzat, să mă plimb pe strada principală - Esplanada - sub minunati platani, pe lângă magazine și cafenele, unde nu este nici aglomerație, nici revoltătoare. zgomot. Pe un semn de pânză este imprimat „Bourse aux Huiles” *, comercianții stau în fața ei, poate intermediari, și vorbesc despre profiturile lor - să fie

treaba lor. Trec femei cu o bluză albă și o pălărie mare neagră, așa cum purtau acum douăzeci de ani - ei bine, aceasta nu este Avenue de l'Opera. Conduce un taximetrist, un tip, ca și noi în Ialta, Sevastopol. Și întorcându-ne la dreapta, parcă ne găsim într-o încăpere cu jaluzelele coborâte: platanii cu frunze groase sunt atât de minunat de luxurianți, încât pe stradă este un amurg verzui, răcoare, acea binecuvântare a verdeață, puterea frunzelor puternice, pe care le recunoaşteţi doar în sud. Câteva castani Puget, platani, ulmi Lorg și această alee din Drăguignan trezesc un sentiment „druiic”. În verdeața și puterea lor nemărginită

* Schimb de ulei (fr.).

este, într-adevăr, sacru. Ele pot fi confundate cu zeități minore.

Pe strada platanilor, un hotel linistit, bine-manierat, o camera cu balcon chiar in verdeata platanilor. Amurg, răcoare, spălare răcoritoare, o senzație incitantă de locuri noi, o ușoară fior de rătăcire. Tăcere veselă, baldachinul străzii și mirosul de legume dintr-o piață din apropiere, un firicel de trabuc: mirosurile Italiei.

E seară. Soarele strălucește încet printr-un nor auriu. Înainte de prânz, puteți face un cerc rapid prin oraș, puteți vedea piața cu aceiași măgari în concerte, cu vânzătorii obișnuiți din piață. Treceți pe lângă Catedrala Sf. Michael cu Campanilla ascuțită și pătrundeți pe străzile străvechi din Draguignan, lângă Tour de l'Horloge *. Murdar și sărac. Casele sunt din piatră brută inegală, dezbrăcată, mohorâtă. În Italia, nu-mi amintesc această piatră, iar pavajul este o piatră goală, cu o pantă spre mijloc - acolo se toarnă pante. Mirosul... Femeile sunt la uşă, tricotează, coase, vorbesc.

Tour de l'Horloge este locul unei așezări antice din Liguria, iar acum un grup de colibe pe o mică stâncă cu un turn din vremea lui Louis. Are un ceas pe ea. Și în jur, până la porțile medievale ale Portaquières - crăpăturile fostului ghetou. Acesta este un loc trist al antichității. Peste două sute de evrei au trăit aici din secolul al XIII-lea până în secolul al XV-lea. Au fost închiși aici, au fost despărțiți de restul orașului. Era și o sinagogă. Iar pasajul subteran ducea în afara orașului, unde îngropau morții în cimitirul lor. Erau angajați în medicină, bancar, schimbător de bani și împrumut de bani. Unii dețineau și case excelente în cele mai bune părți ale orașului. Istoricul susține că s-au înțeles cu populația și chiar uneori, certându-se între ei, au apelat la mănăstiri pentru mediere. Dar acest lucru nu se potrivește bine cu faptul că au fost ținuți de parcă ar fi fost chinuiți, obligați să poarte un cerc galben pe haine, iar în final au fost alungați complet (sec. XV).

Din punct de vedere istoric, toate acestea sunt interesante, bătrânul Draguignan este pitoresc și, ca în antichitatea reală, există în el trăsături ale poeziei. Totuși, nu-i veți invidia nici pe provensali, nici pe evrei, care se înghesuiau aici în colțuri strâmbe și fetițe.

Și acum ceasul bate pe turn, cerul s-a întunecat, un liliac a zburat de sub pervazul acoperișului dărăpănat, a desenat neuniform în tăcere -

vei respira mai ușor când vei ieși sub semnul plataniului. De jos, sunt deja pline de aur, iar bâlbâitul frunzelor este la fel de liniștit și neîncetat. La hotelul mașinii noastre cu călători întârziați. Prăfuite, ies.

« ❖❖❖❖❖ ««« « ❖ o

* Turnul cu ceas (fr.).

DIN

Și sala sa mare - table d'hôte - este deja plină de lumină. Strălucire plăcută a cristalului, vase curate, fețe de masă și șervețele, draperii de modă veche, albe la ferestre. În orașele noastre de provincie astfel de tabloide (într-o formă mai mică) erau în acele hoteluri în care stăteau „domnii nobilimii”. Și aici sunt chipuri ale nobilimii de provincie, oameni de comerț și negustori foarte mici - dar, desigur, există și o englezoaică cu părul cărunt în alb, o călătoare, cu fiul ei - personajele eterne ale hotelurilor de pelerini. .

După ce ai locuit în Provence, îi poți simți vinul, așa cum înțelegi vinul Italiei. Nici italianul, nici localul nu este „artă înaltă” (italiana este încă superioară). Cu toate acestea, ele oferă o imagine clară și unică a țărilor - iar aceste imagini sunt frumoase. După o sticlă de Cavalier alb, moale și ușor feminin, e bine să rătăcim din nou prin Draguignan, deja noaptea. Străluciți două-trei cafenele, întuneric pe aleile Azemarului, sub castani și ulmi gigantici. Vântul va zbura, va foșni, steaua se va uita din spatele frunzelor. Liliecii se scufundă, iar fântâna stropește în grădina cu flori. Bufnița sună.

Această bufniță de Drăguignan ne păzea noaptea somnul, sau mai bine zis, insomnia mea. Ușa de la balcon este deschisă. Lumina felinarului curge de-a lungul draperiilor de muselină, de-a lungul tuturor pliurilor sale lin, și apoi încet, fire aurii ondulate de-a lungul tavanului. Întins pe spate, mă uit. Nu e rău la suflet, retras, liniștit în toată lumea. Doar bufnița de Draguignan strigă - misterios și melodios în platanii noștri. O, Înțelepciune cu chip de bufniță, o voce tristă și ținătoare a nopții, care vorbește despre pleoape cenușii.

Ceasul bate în turn: miezul nopții, un sfert și jumătate. Ies pe balcon. Pârâul gâlgâie pe trotuar... Pași singuratici. Aceasta este o anumită drasenua, „teribil de târziu”, grăbită acasă. Hangiul închide cafeneaua. Scoate găleți, le toarnă în căzi cu plante. Și apoi cu seriozitate, de parcă s-ar afla într-o biserică, își ștergea mâinile pe șorț, scotea scaunele și mesele și închidea obloanele de fier. Și se va culca cu conștiința că a făcut totul. La urma urmei, viața stă pe asta - bătrânul și prosperul Draginyan, păzit de bufnița lui. Timp de multe secole, oamenii s-au acumulat la fel de serios, au săvârșit rituri sacre în podgorii, magazine și birouri, nu mai rău decât în mănăstiri. Viaţă. O să mă întind și să închid și jaluzelele de fier - poate vei adormi mai devreme... Și Dumnezeu știe ce nu-ți va trece prin cap, și vei vedea cum acum aurul luminii prin crăpături se împrăștie ca raze peste tavan: înguste, luminoase la fereastră, slabe și late deasupra mea. Ei bine, cine are nevoie.

Dar dintr-un motiv oarecare, vreau să îmi amintesc și să înfățișez raze și modele aurii. De ce sunt singur și nu dorm, și singur, poate, doar eu simt profunzimea, eternitatea nopții.

Dragă bufniță, păzitor și muzician, păzește-l pe vechiul și liniștitul Darginyan.

114

Dimineața, proaspăt vesel, murmur verde de frunze, pe podea este o țesătură de fir auriu în cercuri clătinitoare. Ca fundul unui râu de mică adâncime într-o zi însorită. Totul strălucește, se joacă, se învârte brusc și se încarcă, de parcă suprafața ar fi fost suflată de vânt: acesta este vântul, a alergat peste vârfurile platanilor.

Ca să ne luăm rămas bun de la Draguignan, ieșim din oraș, în soarele strălucitor, de-a lungul drumului alb până la celebrul dolmen antic de piatră.6 În spatele gardurilor sunt vii, vile mici, în dreapta, dealuri - ca Fiesole peste Florența. Iată o bătrână cu ochi albaștri, bărbia în față, toată în riduri — rustică și însorită. Își caută câinele.

Unde putem merge...

- Și la stânga, acolo și pentru mine... Vizitatorii merg adesea. Cine nu a văzut-o, este interesant. Și știm deja ce? Piatra si piatra. Este în pământul doamnei Peyrarn. Madame Peyrarn a spus anul trecut: „Nu-mi pasă de această piatră, toată lumea merge să o vadă, o voi îndepărta mai bine”. Iar domnul Sivan, avocat, - bătrâna se uită cu severitate cu ochii ei șterse, dădu din degetul, - Domnul Sivan, om învățat, și-i spuse: „Ce ești, ce ești, madame Peyrarn, acesta este un monument istoric. Ce ești, madame Peyrarn.

Ne-am întors înapoi spre poartă. Pe un deal, sub doi stejari uriași, pe trei stâlpi de piatră, un bloc plat este și el o piatră. Și așa stau - platul se odihnește doar pentru doi, deasupra celui de-al treilea, timp de un sfert - de milenii. Iată, druidismul din Drăguignan, de acolo vine vaga reverență față de platani, stejari, ulmi, iată, în această seară, altarul bufniței. Pe vremuri, o victimă a fost sacrificată pe acest bloc - un taur sau un prizonier. Iar acum un drasenois bronzat în negru și amabil tunde lângă el, madame Peyrarn vorbește viu cu o bătrână cu ochi albaștri, așezată pe un taburet printre nalbe și mușcate. Găinile ciucănesc, dar departe, ușor de noi în vale, în fumul blând albastru, schița familiară a lui Drăguignan: clopotnița ascuțită a catedralei, turnul cu ceas.

Bătrâna s-a întors.

- Madame Peyrarn a spus anul trecut: „De ce am nevoie de această piatră? Ar fi mai bine să-l scoatem.” Iar domnul Sivan, un învăţat avocat, a spus: „Ce sunteţi, doamnă Peyrarn, acesta este un monument istoric, ce sunteţi, doamnă Peyrarn?” Și ea a plecat. Desigur, cei care nu l-au văzut niciodată sunt interesați. Și suntem aici tot timpul. Suntem obișnuiți. Piatra stă în picioare de mult timp, dar nu are nimic special în ea.

Câinele bătrânei nu a fost găsit în pământul druidic al doamnei Peyrarn. Bătrâna a primit un franc de la noi și, poate, s-a gândit că domnul Sivan, om învățat și avocat, a avut dreptate să ne sfătuiască să scoatem această piatră misterioasă.

115

Ne-am întors cu ea și am ascultat din nou tot ce era deja familiar. Dar nu poți să fii lipsit de respect față de ea. Într-adevăr, în ochii ei decolorați, riduri ușoare, bărbie, rochie modestă și viață neobservată, muncitoare, probabil cinstită - aceeași vechime ca și în dolmenul druidic. Ea însăși este același monument al istoriei, aceeași picătură mizerabilă, dar sfântă a vieții, care cu puterile ei misterioase a creat tot acest Draguignan - un oraș dragon - și face gălăgie cu platanii, sună clopotele, se zboară cu oamenii, la ceas din noapte hulă dulce și melancolic ca o bufniță.

Abația din Thorone

Dacă ies de sub minunatii castani ai Pugetului, cobor pe un bulevard de duzi și, ridicându-mă ușor din vale, traversând un drum prăfuit, intru pe potecă într-o pădure surdă, pustie - pini și arbuști, lavandă albastră. , chimen, mărar sălbatic la îndemână - atunci, poate, aceasta este selva selvaggia a lui Dante, ed aspra e forte.1

Poteca ocolește râpa în semicerc, pe ea sunt pietre cenușii, sumbre și importante. Nu vei trece prin râpă. Poate există o intrare cu o inscripție în apropiere. Voi întâlni o lupoaică sau un leopard? Nu a trebuit până acum. Dar, coborând într-un pârâu secat, întâlnesc albia lui pietroasă, calcaroasă, sfâșiând pantofi, întâlnesc o țâșă, o pasăre nebună de deșert. Se spune că aici a fost văzut și un mistreț. Nu l-am scos. Dar, trecând pe aici, simți un bubuit liniștit în vârfurile pinilor, parfumul lor și un sentiment aparte de singurătate și primitivitate,

Poteca duce înapoi la drum. Se îndreaptă pe lângă munții arși, o priveliște deloc neobișnuită în Provence. Pădurile ard aici în fiecare august. Incendiul a avut loc acum aproximativ doi ani în această zonă. Butuci ies în afară, copaci arși, dar verdeața tânără - mai mult ca un stejar cu frunze mici - plante târâtoare și spinoase - inundă totul și încearcă să o repare. Totuși, incendii și munți cu păduri care au supraviețuit deasupra, o fermă dărăpănată cu o vie sălbatică - totul îngroașă senzația de gol. Există vreo persoană aici? Nu a plecat, nu și-a uitat marginea, unde zboară și ciripesc doar magiile cu coadă lungă? Acoperișul s-a prăbușit la o fermă uitată. Strugurii cu frunza degenerată se strecoară pe pământ Nimeni nu taie măslinele străvechi.

În această țară ciudat de fermecătoare, iubită și neiubită de oameni, o clopotniță îngustă apare deodată deasupra unui pâlc de stejari cu frunze mici. Este surprinzător sau nu? Este brusc, ca dintr-odată un munte albăstrui îndepărtat se deschide în spatele lui - un nou deșert. Dar dacă există un loc pentru o mănăstire, atunci, desigur, este aici.

În fața noastră se află celebra mănăstire Thorone, una dintre cele trei fondate în această regiune de Sf. Bernard de Clairvaux.3 Apropiindu-te, vezi

grosul uscat al bisericii, drept și puternic, piatră cenușiu-brun, aspru, simplu, ca o pânză de sac. Drumul se sprijină aproape pe clopotnița cu verdeață în crăpături. În stânga este un zid sub iedera veche de secole. În dreapta, în fața altarului, un semicerc al unui cimitir - nici un mormânt pe el... Pietre, copaci, un pârâu l-au estompat oblic. Poate că a luat oasele. Sau iacobinii au încercat.

Intri direct in curtea abatiei, umbrita de castani batrani. În adâncul ei, lângă peretele din capăt, se află o fântână din secolul al XVIII-lea, cu două bazine împletite cu iarbă târâtoare, umedă, cu apă curgătoare. Aici este sălașul unde ne-a condus, chiar în inimă, poteca sălbatică de la Puget și drumul spre Cabass. Iată sensul de piatră, chipul înalt al epocii nu este iadul, ci casa lui Dumnezeu.

Sf. Bernard nu a construit personal aceasta manastire. Dar în aceste locuri era - a predicat împotriva ereticilor. Avea un mare dar al vorbirii (deși era strămoșul amortizoarelor). Sub influența sa, conții și oamenii suverani au dăruit pământuri, iar cei care doreau să întemeieze acolo noi mănăstiri, cu binecuvântarea bisericii. Sf. Bernard este o figură uriașă, combativă și ofensivă. Nu degeaba stareţul de Sito, strămoșii cistercienilor, l-au numit pe el, un călugăr tânăr și necunoscut, imediat stareț al noii mănăstiri (Clervaux). Deci era ceva în el. Flacăra, puterea, tunetul l-au însoțit de-a lungul drumului său ascetic și furtunos. Cine a răsturnat într-un mod nou un întreg ordin monahal, care i-a spulberat pe eretici toată viața, a luptat cu Abelard, a propovăduit cruciade, a intrat regal în politică - împăcat, pedepsit - a lăsat o urmă tăioasă, contururi uriașe și stricte?! Nu e de mirare că Abația din Torone este construită din piatră sălbatică, dar cioplită cu sârguință, goală și severă. Fara decoratiuni. Sac maro al unui cistercian este cea mai bună, pentru un sfânt, podoabă atât a unei persoane, cât și a unei mănăstiri. Spiritul vechii abații, spiritul lui Bernard, este susținut ferm în clădire. Timpul și-a impus culorile, slăbind și înmuiindu-se, dar acum, când toate acestea sunt înlăturate sau piere, mănăstirea arată cu adevărat bernardian.

Biserica imensă, cu trei coridoare, în stil romanic. Trecerea la gotic este puțin planificată. Gol, gol. Podeaua este praf. Lumina cade într-o coloană îngustă din priză. Altarele sunt goale, s-au păstrat doar urme de pictură în două abside mici. Este iluminat de ferestre înguste: la urma urmei, biserica era și o cetate în acele vremuri.

Din naosul stâng există o uşă şi trepte către mănăstire, sau mai bine zis, către curtea mănăstirii, înconjurată de o galerie. Câte astfel de curți am văzut în Italia! Așa, dar nu chiar. Aici totul este mai greu, mai strict și mai întunecat. Arcadele galeriei sunt semicirculare, susținute de o coloană grea, joasă.

kov, împărțind arcul principal în două perechi mai mici. Cât de greu este să ții o masă medie de piatră deasupra ta. Cât de lipsită de grația și subtilitatea „kyostro” renascentistei.4 Dar unde este

Renașterea pe vremea lui Bernard (sec. XII)? L-ar fi blestemat cu toată puterea unui blestem de Dante. Ce au însemnat „farmecele lumii” pentru o persoană care nu a observat dacă tavanul era boltit în chilie sau apartament, trei ferestre deasupra portalului din biserica unde mergea în fiecare zi, sau una. Cine „a privit fără să vadă, a ascultat fără să audă, a mâncat fără să guste”? Dumnezeu a fost gelos și strict cu el ca un ales. Și s-a predat neîngrădit lui Dumnezeu, înlăturându-se și pe sine și lumea pentru el. Cred că această viață a fost plină de bucurii aspre, inaccesibilă nouă, oamenii obișnuiți, dar mult mai strălucitoare, mai fermă decât orice trezire și har. (Feat!) Nu este nimic de surprins că arcadele curții mănăstirii din Toron seamănă cu coifurile semicirculare ale cavalerilor cruciați cu o săgeată puternică în mijloc care protejează fața. Pentru Bernard, locuitorii mănăstirii erau cavaleri cruciați care mergeau să cucerească Ierusalimul spiritual, să elibereze mormântul Domnului de necurat – într-un mod diferit. Pentru această luptă trebuie temperate zilnic, totul în jur trebuie să arate ca o bătălie, ascetică. De aceea a interzis orice decorare a mănăstirii.

Cu toate acestea, viața nu a ieșit așa cum se aștepta el. Mănăstirea a desfășurat palid lucrarea spiritului. Istoria sa este mai mult istoria unui domeniu vast decât a unei mănăstiri. Este plin de procese cu vecinii, tot felul de hărțuiri și protecție a privilegiilor și taxelor, Thorone s-a prezentat la tribunalul din Aix, s-a târguit, a mers la înțelegeri mondiale. Conducând de-a lungul drumului către Lorgues, peste podul antic de pe râul Arzhan, printre verdeață și pajiști - o raritate pentru Provence - vă amintiți că acest pod îngust, dar puternic de piatră a fost construit de mănăstire și a fost încasat o taxă pentru trecere (droit de pe-age *) si mult timp s-a certat cu orasul Lorg pe bani de colectare.

În secolul al XV-lea, un suflu de „slăbire” a trecut prin toate mănăstirile. Lumea se dărâma după tensiunea din Evul Mediu. Am vrut să trăiesc mai confortabil, să mănânc mai gustos și să construiesc mai bine, să pictez tablouri mai bune - asta a ajuns la mănăstiri. A trebuit să înmoaie severitatea vieții vechi. În loc de cămin, au apărut celule. În loc de o sărăcie strictă a alimentelor - permisiunea de carne de trei ori pe săptămână. În loc de vechiul sac sau sutană maro, zece livre pe lună pentru haine. Torone nu s-a ridicat deasupra celorlalți. Dimpotrivă, a continuat. Toți istoricii săi citează un „registru de economie” din arhivele din Drăguignan: „Placi de faianță, decantoare de sticlă albă, precum

* Taxa rutieră (fr.).

aceiași ochelari; carne, pasare de tot felul, vanat, peste de mare si de rau, branza, mere si pere de la munte, portocale, pepeni, smochine de la Salerno, castane, prune de la Digne, stafide, legume, napi, ceapa de la Gard Frenet, mazare, numită „amator”, sfeclă”. La mănăstire, pe lângă brutar, bucătar, grădinar, mai era și un vânător. În grajd sunt șei, căruță, căruță, catâri, cai. Desigur, luxul de „smochine din Salerno” sau „ceapă de la Gard Frenet” nu este grozav - la urma urmei, fiecare provencal mănâncă asta, iar acum fiecare fermier împușcă potârnichi în august. Dar zidurile St. Bernard. Obligă. Și apoi, și

acest sentiment este prea uman: „Aici te urci în sfinți și mănânci tu pește, s-a inventat mazărea de amatori, preotul adulmecă tutun, s-a adăugat o trapeză nouă, s-a deschis o cramă”. Cât de fericiți s-au bucurat micii și marii filisteni ai revoluției, profitând de sângele altora, că nu toți monahii erau în frunte! Cât de multă bullying și calomnie, prostie și vulgaritate s-a răspândit și se răspândește din Renaștere până în prezent! Punctele slabe sunt vizibile pentru toată lumea. E frumos să le exagerezi. Dar ne face, de asemenea, plăcere să realizăm că marele ticălos Aretino a început lanțul calomniilor (a se citi „Ragionamenti” 5) și îl încheie cu neînțelegerile analfabete ale „fără Dumnezeu”.

Când stai în curtea interioară a mănăstirii, de jur împrejurul arcadelor galeriilor, în fața ochilor tăi, rezemat de galeria de nord - un baptisteri hexagonal, parcă, de piatră - faimosul lavoar pentru cincisprezece oameni. Acoperișul său este piramidal, din piatră cioplită. În mijloc erau două bazine: superior, inferior. Apa era adusă din munți în cel de sus, iar de acolo în formă de evantai, curgeau în cel inferior. Sub pâraie, călugării se spălau.

Mai în spatele lavoarului se află acoperișul ușor înclinat al galeriei și peretele mănăstirii.Se poate merge de-a lungul celor trei acoperișuri ale galeriilor (est, nord și vest). De aici se văd țiglele dărăpănate cu tufișuri verzi, ghirlande de iederă, clădirea bisericii, turnul clopotniță, cerul, iar spre nord, în spatele zidului, dedesubt - rămășițele unei noi trapeze, a unei biblioteci și a unui han. - într-o râpă acum sălbatică, complet acoperită de ulmi și smochini, tufișuri, sălbăticie mohorâtă. Smochinii își pun frunzele palmate pe marginea peretelui, iar trunchiurile ulmilor sunt împletite cu târâtoare. Între copaci se vede pădurea de-a lungul dealurilor, iar în albastru au dat o fermă provensală singuratică cu patru chiparoși. Și la îndemână, pe marginea peretelui vechi - pluș, pluș, uitare, uitare ...

Lucrul măreț din mănăstire, care conținea spiritul lui Bernard, a fost păstrat. Chilii cu „dulapuri”, o trapeză cu „pești de mare și de râu”, decorațiuni baroc în biserică, un hotel pentru vizitatori – au pierit. Scriitorul catolic spune cu importanță: „În Thoron, Bernard ne poate arăta creația sa din 1146; ce ar putea arăta

stareți-ispravnici, care erau angajați în mănăstire doar cu venituri? Nisi Dominus aedificaverit domum, in vanum laboraverunt qui aedificanteum *.

Judecata este destul de strictă, un credincios și o persoană bisericească. Dar dacă stai doar pe acoperișul galeriei, privești acest monument pustiu, nu poți să nu recunoști marea sa frumusețe, măreția sa aspră. Să nu dea sfinții! Lasă slăbiciunea umană să se abată de la calea isprăvii lui Bernard! Și totuși simți clar: de secole s-au rugat aici, în fiecare zi, și totuși mult, și au slujit în această biserică, acum goală și tristă. Mișcat treptat, spălat calm de sub pâraie. Cineva a adunat o bibliotecă, cineva a studiat în ea. Au lucrat la vie. La urma urmei, dacă comparăm această viață cu grosolănia și cruzimea, cu depravarea vieții de zi cu zi, diferența este izbitoare - clară la

prima vedere. La urma urmei, toată lumea va spune aici: casa lui Dumnezeu, și nu lupanar.

(La urma urmei, lupanarii au supraviețuit din antichitate. Am văzut unul lângă Napoli, la Pompei. Și expresia feței lui după două mii de ani rămâne aceeași. Nu, cum au trăit și ce au făcut, rămâne în piatră. Trăiește în Thoron și îi dă un nume: o mănăstire și nimic altceva.)

În 1793, „statul” vinde particularilor aproape degeaba „mănăstirea, curtea ei, lavaboul (lavoarul menționat mai sus), sala capitulară și vechea ei capelă”.

„Unele din spații au fost adaptate pentru adăpostirea cumpărătorilor și pentru efectivele necesare cultivării terenurilor acestora”. Iată-l. Vitele au intrat în casa lui Dumnezeu. Lucrătorul pașnic, patruped, fără cuvinte, modest nu este jignit de El, cel cu două picioare care l-a adus este jignit. Celor cu două picioare nu le pasă de altar. Este negustor și negustor, bunicul celor care în Europa au creat cea mai mare comandă de negustori. La Grasse, în catedrală, în 1794, va amenaja un depozit de furaje, vechea mănăstire Silvakan6 se transformă în fermă (curtea mănăstirii este o casă de păsări, trapeza este o fân, sala capitulară este un grajd - și așa până astăzi, domnul André Allais l-a văzut pe Silvakan în 1911. !).

Nu știu dacă măgari au fost puși în sala capitulară de la Toron. Dar în 1854, sub Napoleon al III-lea, rușinea a fost în cele din urmă oprită, mănăstirea a fost cumpărată și, când te uiți acum din galeria cu ecou puternic în sala semisubterană a sălii capitulare, unde două coloane îndesate susțin bolți, arcade și arcuri sub formă de palmieri, Evul Mediu se ridică din nou liber. Lumina abia trece prin fantele înguste-lacune. Bănci de piatră de-a lungul pereților - în semiîntuneric. Pe capitelurile coloanelor sunt sculptate frunze, conuri de pin și o mână care ține un toiag - iată, sacru

* Dacă Domnul nu zidește casa, în zadar muncesc constructorii (lat.).

acel Bernard! Nu a fost niciodată stareț de Torone, dar nu este oare mâna lui, ca mâna legendară a lui Carol cel Mare cu o sabie din lac, care amenință cu o sabie spirituală dintr-un basorelief de piatră?

Pe langa sala de mormant, mai multe locuri de odihna langa zid, prin grosul gol al bisericii, vom merge din nou pe acea platforma care este plantata cu castani, vom admira fantana din secolul al XVIII-lea - o umbra, o nisa, ierburi de apă, un strop de pârâu - și vom părăsi mănăstirea în direcția cealaltă. Urcă puțin la dreapta și urmează poteca în pădure. Poteca se transformă rapid în fundul uscat al pârâului, adaptat pentru plimbare. Aici este drumul străvechi spre mănăstire - și din nou Evul Mediu. Nu poți să trapești aici, într-o trăsură. Aici un catâr este condus de frâu și este bine dacă există o șa pentru Bernard sau acel cardinal cu care a venit în Provence să-i spargă pe Henry. Pârâul a spălat calcarul. Sunt fie netede, fie înclinate, uneori trepte, cu repezi, de parcă ar fi aranjate în mod deliberat în așa fel încât să interfereze cu călătoria. Magpies din nou. Într-un desiș de pini, un iepuraș va clipi, vântul bâzâie la

nesfârșit. Catârul de aici trebuia să-l poarte pe călăreț atât de atent.

Când am mers odată pe acest drum până la mănăstire, am vrut să mă apropii, complet. Se întoarse și se îndreptă în direcția în care se gândea la mănăstire. A despărțit tufișurile, a trecut prin poieni și, în cele din urmă, dintr-un chiparos singuratic, a văzut o platformă familiară, clopotnițe. Ei bine, aici, foarte aproape - am mers la ea. Au început corzisuri, pereți cu pământ odinioară presărat, măsline stricate, o coborâre într-o râpă. Cât de sălbatic au crescut aici spinii de nepătruns! Ar trebui să sar de pe zid în brațele unora răsucite, atot-zgâriaturi, confuze, uscate și puternice... Iată pădurea sufletelor sinucigașe din Dante. Rupe ramura, sângele va curge și spiritul trist îți va spune viața. Iar în spatele râpei, apropiată, nemișcată și tăcută, mănăstirea este o clopotniță uscată, o grămadă grea a bisericii, ziduri... Deasupra ei este un munte împădurit cu pete chele - de acolo se trage apa. Si nimic. Tăcere, obstrucție, descântec!

Se apropia seara. Soarele a dispărut. Ca să nu se piardă complet, a fost nevoie să ne întoarcem – tot pe un surd, pietros, al lui Dante – tot pe aceeași cale.

1 sept. 1925. Puget

Toulon

excursie la tara

Zori, ceas binecuvântat. Pe cerul liliac, luna este palidă de cristal. Jupiter abia briză, semiîntuneric, liniștit și răcoros. Drum alb. Du-te, ți se pare un modest Ivik, din copilărie,

alte macarale.1 Pe ambele părți ale pădurii de pini și apoi pleacă. O pajiște acoperită de iarbă cu tufe de ienupăr, o fermă ruinată, o vie, în depărtare munți cheli cu pete roșii de mine. Sunt vânători. Cel gras umblă de-a lungul autostrazii, doi cu câinele întreg, pentru levănțică, chimen uscat - pe care Dumnezeu îl va trimite. Cel puțin fulgi de ovăz. Și dacă o potârnichi... Dar care dintre câinii locali va putea face un suport? Toți cresc pasărea.

Stone Torone tocmai s-a trezit. În mijlocul străzii se află un autobuz vechi, sub el se târăște mesagerul însuși2 - un om voinic, tăcut, cu o mustață uriașă cu o mustață. Va dura mult timp pentru a face mizerie. Poți să aștepți pe o bancă și să privești - un spectacol mereu nou, veșnic străvechi. Ușa scârțâi și ieși o bătrână cu o șapcă albă. Fereastra s-a trântit – capul fetei. Trezire! Mame, bunici și străbunici tocmai se ridicau odată cu zorii, în același Toron, la fel de somnoroși, ieșind pe pragurile caselor cenușii de piatră sălbatică. Așa erau bărbații grasi în pantaloni albaștri, cizme roșii pe unghii uriașe. Negustorul gras rostogoli butoiul, zdrăngănind. Și câinii alergau așa, în lateral, pe picioare ușoare. Cafeneaua, cu botul ascuțit, a alergat spre mine, a scâncit, s-a uitat cu ochii roșii rotunzi și transparenți, și-a ridicat coada - nu, mai departe, fără timp.

Trâmbițăm înainte de a pleca. Nimeni în afară de mine. Sticla zdrăngănește, conducem liniștiți, tăcem. Soarele răsare în spatele Alpilor îndepărtați, salutul său auriu este inexplicabil de tandru. Munți și ceață în depărtare - totul fumegă încet și devine auriu, veche, bucurie copilărească, emoția este necunoscută înainte de ce... Dumnezeu știe unde vei ajunge într-o lume atât de strălucitor de frumoasă.

Prima oprire este Pont d'Argent, un sat, un pod străvechi peste un râu argintiu, la rece transparent şi zgomotos, cu apă limpede, parcă izvorăşte. Podul este îngust, foarte înalt, pe un taur puternic: două arcade regulate se sprijină pe el. al XVI-lea, și construcția mănăstirii Torone. Cât de calm, de durabil și de veșnic! Îmi aduce aminte de podul Ammanati de pe Arno - Florența.

Curierul scoate scrisorile din cutie. Sub spalierul de struguri stă o fată slabă, îngustă, grațioasă, cu ochi căprui uriași, bombați. Toate la soare, nespălate încă, dar tinerețe în ea - acolo este prospețimea. Mângâind câinele. Găinile șarlatan, praf. Iepurii sunt ocupați într-o cușcă de fier, mușcatele ard puternic deasupra lor, în ghivece. - Din nou curierul conduce și din nou Provence tăcută - pădure de pini de-a lungul stâncilor, măslini și vii. Urcăm, apoi coborâm, ocolim golurile surde. Tufele mici de stejar din laterale sunt atât de dens pudrate. Deci praful se ondulează și devine auriu în spatele nostru.

În orașul vechi Lorge, sub platanii de o sută de ani ai străzii principale, schimb trenurile. Noul autobuz este plin. Vine cu italiană

muncitorii să se urce pe acoperiș și să se așeze pe valiză. Mă țin de balustradă cu mâinile. Incomod, dar distractiv, un nou tărâm zboară spre, în depărtare, munții violet pal ai Mor, iar întregul peisaj desfășurat, iluminat cumva de ei, a devenit mai maiestuos. Pe jumătate aşezat, pe jumătate în picioare mă repez la înălţime, coborând peste văi împădurite abrupte şi adânci. S-a întrezărit un turn pe o stâncă, dedesubt s-a deschis un câmpie - acea cale străveche prin Lezark, de-a lungul căreia Roma mergea în Galia.

La stația de autobuz din Tarado, erau locuri la parter. Stau lângă un stareț subțire și cu nasul cârlig, cu barbă neagră. Ochii mari și gri de sub ochelari sunt foarte obosiți, subțiri, aristocrați. O cutie peste umăr, parcă ar fi pentru un herbar. Pe lângă el: o doamnă de prune cu puf negru pe bărbie, cu ea o fată, un vânător cu un câine și mai mulți negustori. Tot ce vezi în fiecare zi tot timpul. Autobuzul se scutură. Vecinul și-a deschis pleoapele obosite. Ochii arată serioși și calmi. Cu o mână obișnuită a scos o Evanghelie mică, citește cu sârguință, rând cu rând, prin ochelari și nu vede munții More, valea fertilă, lumină albastră și aer.

La gară, cu mâna pe îndelete, ascunde o carte. Deci, s-a stins din nou.

de coastă

Ziua - în Sainte-Maxime, pe o plajă albă, în valuri albastre, într-un restaurant sub palmieri - într-un cadru de munți azurii și îndepărtați, albaștri cețosi deasupra Saint-Tropez.

Iar seara merg la Toulon cu o cale ferată de coastă cu ecartament îngust, un test de răbdare. Este greu de imaginat că oriunde în afară de țara latină a existat un astfel de mod. Încă lucrează. Remorca mea este complet deschisă, cu bănci transversale, pânză pliată la rafturi, ca un balcon de țară.

Sub picioare roțile sunt în carcase de tablă. Dar câtă lumină și aer! Da, soarele și vântul provensal m-au mângâiat în toate cele cinci ore până în noiembrie. La stânga era marea - la început foarte aproape, apoi am traversat zonele joase ale peninsulei Saint-Tropez, am mers păduri sălbatice și minunate: stejar de plută. Ocazional stații. Stăm multă vreme, marea fie este aproape, apoi ne ridicăm, și este dedesubt, facem bucle, în tuneluri, în jos, în sus... Păduri, munți, deșert. Și în stânga este toată marea, unele insule din ea sunt în ceață.

În față, pe o bancă, sunt doi marinari frumoși. Sanatoasa, puternica, tanara si cu ochi negri. Urât. Acesta este Iulon. Acesta este un oraș care se apropie de noi - să vedem.

Multă vreme s-a apropiat. Într-un „tobogan” trenul nostru s-a oprit cu totul. Locomotiva a pufnit jalnic, a luat abur, în cele din urmă s-a mișcat,

123

iar pe de altă parte, când a început panta, a uitat complet de tot și ne-a repezit ca un nebun. În amurg am inhalat mirosul unor câmpii, munți în depărtare; apoi mlaștini și lacuri sărate ale Ierei, un oraș pe stâncă, turnuri și ziduri medievale la un apus sângeros, apoi întuneric, un cer violet în stele, un vuiet, fum, fluieră disperată trenul nostru).

În cele din urmă, în întuneric, cu luminile suburbiilor, semaforele și locomotivele cu abur pufnind, strălucirea de-a lungul șinelor, aurul luminii - oulon.

Oraș

Tramvaiul merge pe o stradă lungă, îngustă, bine luminată. Magazine, baruri la fiecare pas. Toate ca una. Cele mici, placate în interior, cu tejghea - proprietarul este în spatele lui. Doi marinari în alb, cu gulere albastre, o fată care i se plesnește pe umăr, pe spate. Același în partea dreaptă, același lucru în stânga. Traversam piata toti in platani, plini de plimbatori. Pe străzi noi, mai liniștite, ajungem la hotel.

Iată un alt oraș în care a adus șansa și spiritul rătăcirii. Nu cunoști pe nimeni în ea, nimeni nu te va suna. Ai sosit azi, pleci mâine și probabil că nu vei mai fi niciodată aici, iar asta mă îngrijorează. Viață pestriță! Câte străzi, catedrale, oameni, mirosuri au strălucit în ea - și au dispărut. Câte necunoscute mai multe. Câte - nu vei vedea niciodată!

După cină mă duc la o plimbare. Noaptea de sud este toată albastră. Căldura, stele în platani, întunericul familiar, foșnetul frunzelor. Pe strada principală sunt cafenele. Mulțimea și la mese, și pe trotuar. O sală de dans luminoasă - cuplurile se mișcă. Există catifea pe cer, un munte la stânga, cu lumini rare - gloria lui Napoleon.3

Dar acum gloria ulonului sunt marinarii. Un oraș al pantalonilor albi cu evaze, bluze albe, șepci și panglici. Singuri și în perechi, treji, beți, plictisitori - dar marinari. Aici este parcarea marinei. Pe aceeași piață, sub platani, cobor din nou în port și în orașul vechi, mă uit la toate. Merg la cafenele, baruri, mă uit atent la marinari. Și din nou, doar rătăcesc.

Iată o casă imensă cu inscripția „Abri des marins”*. Ferestre superioare cu gratii. Marinarii se înghesuie la intrare, aparent, acesta este un adăpost pentru siropos, un loc pentru a se înghesui, poate închisori. Peste stradă este un bar, lângă el este un semn: „Chambres pour la nuit” **, din nou un bar, din nou un hangout. Cu cât trece timpul mai departe, cu atât devine mai gol: doar marinari

ooooooooooooooooo

* „Adăpostul marinarilor” (fr.).

** „Numerele pentru noapte” (fr.).

călători. Locuitorii pământului s-au dus acasă și s-au culcat, în timp ce locuitorii mării, de pe toate crucișătoarele și navele de luptă, cutreieră, încercând să se îmbată oriunde este posibil. Se distreaza? Nu simt. Cald, înstelat, minunat. Sunt mulți oameni sănătoși, frumoși, toată lumea are bani, toată lumea de aici „se distrează” și „se bucură”, dar... ce întuneric de la ei, ce spirit greu!

Ies la teras pe o alee întunecată cu semne strălucitoare de bordeluri. O amintire puternic tristă – în caricatura de bază a lui Riva Schiavoni4 și a serii venețiene. Lespezi de piatră și apă, întunericul unor clădiri, lumini roșii, verzi, șerpi gemeni în apă, deșert, trepte în plină expansiune și stele... Veneția este în mâinile „tovarășilor marinari conștienți”. În loc de gondole - bărci cu cei care se întorc la navă. În loc de Palatul Dogilor, sunt cafenele crude, dincolo de ape, nu S. Maria della Salute, ci un fel de barăci sau depozite. Chiar și un monument pe malul apei. Desigur, nu unificarea Italiei. Există un marinar, iar la poalele acestuia, diverși Dybenki, Batkins dorm, cască, fumează și sughiț.5 Navele lor urâte strălucesc cu lumini în depărtare. Privind fețele plictisite, în care nu poți citi nici modestie, nici puritate, vei crede că, în esență, nu e nimic de cerut nici de la ei. Cum este viața lor? Ce au văzut ei și ce sunt învățați? Serviciu, beție și călătorii fără sens, și iarăși beție, taverne, vizuini din Asia, Europa, Africa... Unde le este religia, familia, tandrețea pentru un copil? Unde este iubirea oricum?

Și într-o astfel de seară, stând sub stele într-o cafenea de pe terasamentul Ulonului, vei simți cu ascuțit cum moare dragostea în

acest oraș. Dar Provence, o țară luminoasă și veselă... Unde este Petrarh, unde este Mistral, cum pot respira? Laura este de vânzare, Mireille nu strânge coconi la fermă. Dar Petrarh se afla în mănăstirea din Montreux, în munții de lângă Julon. Mistral locuia nu atât de departe spre nord, spre Avignon. Trăiau liber, în natură, în templul-lume... Dar dacă sfântul ar fi trecut prin acest oraș?..

Pe o alee dintr-un bar, o femeie îmbrăcată într-o rochie de bărbat strigă trecătorii. Dar sunt puțini. Aproape de miezul nopții. Nu era nimeni pe strada lungă pe care conduceam astăzi. Este străbătut de alei și complet surd, întunecat, doar felinare la intrările în adâncuri - inscripția: Rue de la République *. Unde mă va duce? Merg drept înainte, iar tramvaiul a făcut dreapta. Da, niște vizuini! Aproape în fiecare casă. Așa că vei ajunge la capătul străzii Republicii, una dintre străzile principale din oraș, nu vei mai vedea nimic... Și iată inscripția: Bar Toussaint et chambres pour la nuit **. Ah, starețul meu Don Quijote, în timp ce citești Evanghelia într-o vale liniștită, uite aici!

oooooooooooooooooo

* strada republicană (fr.).

** Bar „Sărbătoarea Tuturor Sfinților” și camere pentru noapte (fr.).

Și poate că este necesar să se îndepărteze și să anuleze complet tot acest oraș? Ar fi mai bine dacă flota franceză nu ar sta aici, nu ar fi case, negustori, militari, doar în golful provensal pescarii obișnuiți să prindă pește, să planteze vii, să culeagă măslini în noiembrie? Da, dar atunci de ce un Toulon? Poate Marsilia, Paris, Londra, Berlin?

Unde este însă crucea peste acest oraș? Nu este atât de ușor de găsit. Pe o piațetă vizavi de un fel de „Academie de muzică” între case, o bisericuță este strânsă, alungată. Pe colț este o inscripție: „Rue Louis Blanc”.

Câteva minute până la doisprezece, ceva emoție: marinarii s-au repezit brusc, aruncând în grabă schimbătoare în baruri și aproape alergând pe trotuare. La intrarea în „Abri des marins” este o mulțime întreagă: se pare că se încuie la miezul nopții! Da, este timpul, după o zi atât de laborioasă, de sublimă răcoritoare. Undeva, bețivii încă țipau. Dar orașul era pe moarte. O seară tristă și mohorâtă sub stele minunate.

Mergeam încă pe stradă cu inscripția: „Luptător pentru pacea mondială lui Jean Jaurès”7 - doi marinari beți au mers în îmbrățișare, cinematografele alternau, ca întotdeauna, cu bordeluri, fetele râdeau. Această stradă ducea la o mică piață. În cafenea sunt doi patroni și, spre surprinderea mea, nu sunt în uniformă. În mijlocul pieței este un iaz. Ierburi târâtoare, verdeață alunecoasă, dulce, murmură fântâna. Deasupra lui este un ulm puternic și calm maiestuos. Ce prospețime, liniște! Ce voce nemărginită, nobilă lângă apă! Cine a făcut? Probabil Jaurès care a sfințit strada cu numele lui? Mă duc și citesc pe o piatră veche. Nu, nu asta. Sculptorul Puget, vechiul nostru provensal, a trăit acum două sute de ani.

Și atât de plăcut, înviorător, mi-am amintit deodată de nenumăratele fântâni, platani și ulmi din multe orașe provensale, unde femeile tricotează pe scaune lângă pâraie vii, vorbesc cu decor, iar copacii seculari, plantați de bunici, dau cu decor umbră, cu sfințenie. păzește mica viață a inimilor simple. Da, în sfârșit, Provence, un colț de Provence!

A doua zi dimineața soarele, aerul albastru și murmurul verde al frunzelor de pe platani. În adâncul străzii, un munte, cu pete chelie, fermecător în aerul albastru - gloria lui Napoleon. Transparent, și ușor răcoros, umezește chiar și trotuarele de sub platani. Nu se vad marinari. S-au deschis magazine, pe alocuri miroase a legume, chipuri de fetiță cu ochi negri în spatele tejghelelor. Încă în sud, Franța! Nu totul este disprețuitor în acest oraș. Astăzi respiră altul - aceeași forfotă cotidiană și lumească ca peste tot, muncă, liniște, prietenie din Provence... Într-o librărie imensă există încă cărți, și bune; un preot merge pe stradă; ochi

126

flori se vand langa catedrala, verdeata, peste, renasterea sudica, soare in piata. Astăzi marea strălucește cu un astfel de albastru, iar aurul scânteie în valuri atât de ușor, bărcile se leagănă pe sticla ei, așa că lumina arde pe lespezile terasului din spatele copertinei restaurantului - atât de pline de toată lumina și soare. . Acesta este un dar, ca vinul din Provence, ca peștele de mare în preparatul sudic „bouille abes”,8 ca măslinele, uleiul, strugurii, ca sclipirea ochilor negri și sunetul vorbirii neînțeles de blânde.

Spre deosebire de multe orașe, în timpul zilei Toulon este mai simplu, mai frumos, mai curat, soarele îl ajută, oamenii îl ajută, marea și munții, aerul.

Furia de seară se potolește. Iar când la ora cinci zburați în valea pustie, albăstruie, care duce la Sfântul Rafael, cu o margine liniștită de munți în dreapta și stânci, împădurite și pârjolite, în stânga; grăbindu-te într-un tren pe lângă ferme singuratice, vii și culturi, cu un oraș-cuib străvechi zburând peste tine, pe o stâncă, vei simți din nou: o, un pământ fertil!

Și din nou vei înțelege idila din Provence.

Arles

Primii chiparoși din Viena, primele măsline din Valencia.

Vaudoyer1

Dimineaţă

Toată noaptea a plouat. Dimineața s-a dovedit a fi răcoroasă, în lupta soarelui cu ceața. Pe drumuri sunt bălți de sticlă. Dealurile din spatele Ronului strălucesc acum în lumină, acum se cufundă în nor, iar râul însuși clocotește îmbufnat de ondulații - puțin adânc, curg rapid.

Silueta familiară, și cumva deja umbrită, a Palatului Papal din Avignon a zburat - ochiul este mai ascuțit, privind cu mai multă nerăbdare în împrejurimi. Până la urmă, aceasta este „inima Provencei”, țara „bunului rege Rene” și a marelui Mistral. Aspectul pământului nu doare imediat, precum Toscana, Lațiul. Poate ai nevoie să te obișnuiești cu detaliile, să te îndrăgostești de fiecare goan galben de pe malurile pietroase ale Ronului? Fiecare buchet de lavandă albastră, mentă, fiecare tufă de mărar sălbatic? Chestia generală este un peisaj uscat și intermitent, rupt de mici dealuri, pietros, mai degrabă gol, puțin expresiv. În stânga în câmpie sunt ferme, cu bordură de chiparoși - protecție de mistral. Totul este bine făcut. Se cresc multe flori (pentru semințe), legume; mai puține podgorii. Și dintr-o dată, din cauza virajului - Alpilla. Aceștia sunt munți mici faimoși. Acum, în dimineața târzie semi-solară, ele ies în evidență ca un model subtil de culoare gri-albastru pe cerul înnorat. Nu Apeninii, nu Alpii - lucrarea delicată și capricioasă a dalții cuiva,

127

se ridică deasupra câmpurilor într-un grup închis și solitar, jucăria cosmică a unui anume Benvenuto Cellini. Joc ușor, fermecătoare coafură a țării Arles...

Din ce în ce mai mult vă simțiți în manoperă strictă și fină din jur, geometria uscată a pământului cultivat - o imagine a antichității. Și Alpilles în sine sunt comparați cu munții din Attica. Aici, la Maiana, la poalele dealurilor, Mistral ducea o viata de sat. Lângă Saint-Remy, cu antichități celebre din vremea Romei.

Facem un semicerc, Alpilles sunt acum vizibile dintr-o parte nouă. S-au deschis noi distanțe spre sud, spre Camargue, unde deșerturi, mlaștini și turme... Pe lângă desișuri mici, cu o strălucire variabilă a soarelui, umbre pestrițe de-a lungul câmpiei, intrăm în Arles la fel de imperceptibil, de neglorios, ca la Avignon, Tarascon: orasele antice nu vor sa te prezinti magnific.

vânător de viață

Una dintre marile bucurii ale călătoriei este sentimentul unei alte ființe care a venit pentru tine. Totul nou! Nu vei întâlni un prieten, nimeni nu se va închina în fața ta, nu-ți cunoști casa, patul, gazdele din hotel. Te plimbi pe străzi necunoscute și ești entuziasmat de neașteptat: ce templu, ruine, poduri, râuri, oameni, culori și mirosuri... Prinde totul.

Trebuie să vii seara. Un oraș, mai ales unul străvechi și nobil, se va deschide mai bine seara. Locurile care au stat de secole au ceva de nedescris și nocturn. O zi le simplifică puțin, iar fără o noapte Roma nu este Roma, Verona nu este Verona, Avignon nu este Avignon. Așadar, Arles în această zi incertă, pe jumătate însorită, pe jumătate cenușie, părea destul de săracă, aproape inestetică. Cu toate acestea, farmecul Arlesului ca oraș nu este deloc atât de mare. (Este remarcabil pentru monumentele sale). Stă pe câmpie, pe malul Ronului, și este foarte modest, domnule, foarte mult „sat”. Mici negustori și artizani, negustori locuiesc în case destul de incolore, țăranii se înghesuie în cafenelele din Piața Forumului. Viața este ca în orice Lorg provensal

sau Luke. Și, în mod surprinzător, mai puțin decât farmecul obișnuit al unui oraș provensal - umbra adâncă și întunecată a platanilor, castanilor și ulmii și jocul apei în fântâni.

Fidel unui vechi obicei, m-am instalat într-un hotel „local” – niște negustori din Beaucaire sau notari de la Salon. Proprietarul a explicat că aici a fost o mănăstire. Spiritul măreției deșertului este de netăgăduit în această carcasă dărăpănată, cu un smochin în formă de palmier în curtea de deasupra fântânii, coridoare care răsună, mirosuri vechi, podele reci ale camerelor, așternut de gheață umedă și liniște, liniște... Numai a rămas singur în cameră (fereastra direct pe acoperișul de țiglă, acoperită de verdeață strălucitoare de mult timp; pisica merge pe ea nestingherită,

128

iar din curte se aude cum se pompează apa din fântână) – imediat apare senzația unui regat tăcut. Nu, nu poți suna sau suna pe nimeni.

Seara, în pat - liniștea fără margini a nopții de Arles. Tăcerea și întunericul camerei, curții, orașul și lumea sunt atât de invincibile, încât spatele se răcește: într-un pat imens, sub cearșafuri umede - ca într-un sarcofag. Ar fi fost îngrozit, țipat, râs - nimeni din lumea mormântului oarb nu ar fi răspuns. Dar asta este și viață, special, întuneric, odihnă, îndreptare - și asta este bine.

Antichitate

Nu departe de hotelul meu Arles Arena. Chiar mai departe, tot străzile pustii - teatrul antic. Arena este grandioasă și aspră. Arcade severe și sumbre, piatră întunecată, coridoare, totul amintește de Colosseum, arena de la Verona - acea romană grea, în care Apollo respiră mai puțin. La ora șase seara în această Arena am ascultat opera „Mireio” (pe tema poemului Mistral) 2 – un spectacol profund provincial. Era duminică. Toți oamenii liberi din Arles și din împrejurimi au convergit aici, în jachete și pălării și în șepci vechi arlesiene. Pe o scenă împodobită cu verdeață, cântăreți modesti au cântat modest. Nu a fost suficient doar ca publicul să curețe semințele. Iar în vârful zidului se plimbau mai multe pisici – aici, împreună cu bufnițe, simbol al antichității! Neclarele verzui-portocalii ale cerului au devenit roz pal, noi, ascultătorii, ne-am despărțit la amurg, iar pisicile vechiului amfiteatru vor merge la vânătoare la lumina lunii, vor vedea zborul vag al unui liliac și urletele melancolice și adânci provensale. de bufniţe.

Teatrul (adică ruinele lui) mi s-a părut mai uman și mai grecesc, este cumva mai ușor și mai elegant și, ca întotdeauna, două coloane smulse supraviețuitoare au înțepat inima, ridicându-se singure deasupra tristeții celui prăbușit. O femeie de vârstă mijlocie de o frumusețe uimitoare mi-o arăta. Capul ei nobil, bine sculptat în marmură, ar fi înfrumusețat teatrul însuși.

femeile arlesiene

Seara, pe marile alei noi ale Vulpilor, avea loc o festivitate si, parca, un festival popular. Au dansat sub cerul negru provensal. Din

cafenea nu s-au scos doar scaune, ci și bănci întregi de undeva - în jurul unor mese modeste din lemn, cetățeni buni stăteau la ele. Artificii au izbucnit în aur verde, stele roșii se topeau în aer, zgomote trosnitoare ca comete cu praf de aur pe cerul întunecat. S-au tras poligonul de tragere, caruselele se învârteau - totul era la fel de familiar ca oriunde altundeva. Dar sub platanii vechi,

129

luminate de jos, sub strălucirea lor, în electricitate, verdeaţă, fetele din Arles se plimbau liniştite cu mame, mătuşi, sau în grupuri, braţ la braţ, ca şi noi în iulie, Kashira.

Frumusețea unui chip uman nu poate fi descrisă. Ce poate fi surprins în acest tip antic arlesian? Figuri subțiri și grațioase de fete foarte simple, probabil chiar femei țărănești (unul din satele de lângă Arles este considerat pepiniera frumuseții mondiale a femeilor), figuri asemănătoare figurinelor Tanagra.3 Profiluri delicate, ușoare, foarte regulate, antice, de acelaşi tip ca Gogol albanki An-nunziata.4 Ochi de gazelă, mereu întunecaţi, umezi, mai ales cu o expresie foarte dulce. Nimic complicat. Acestea sunt nepoatele eroinei lui Mistral „Mireio”, frumusețea unei țări rurale și binecuvântate. Pur și simplu se nasc din acest pământ, semiconștient, fermecător în însăși provincialitatea lor, care are însă emblema universalității: până la urmă, aceste fete au un amestec de sânge din Grecia și Roma, celți, gali, fenicieni și liguri. .

Sunt îmbrăcați modern, dar nu cunosc sălile de dans ale Parisului și nu au asupra lor praful capitalei. Stelele din Provence sunt încă reflectate în ochii negri. Se plimbă solemn pe sub aripile găinilor, dintre care unele sunt împodobite cu faimoasele, istorice tatuaje ale Arlesului... și, simțindu-se în siguranță, își trage uneori ochii de sub pălărie, în timp ce mama crește o tămălie cu altă bătrână. .

Soare

A doua zi a fost deosebit de fericită pentru mine. Soarele a inundat Arlesul. Un vânt proaspăt, tremurător, cerul albastru a intrat direct în oraș, pe străzi și frunzele platanilor din Piața Forumului, zgomotul vesel al umbrei și cercurile de soare pe pământ - totul este atât de plin și dens, atât de plin de parfum și umiditate încât te vei sufoca dulce. Și aceasta este o dimineață de întâlniri minunate.

Pe piața Dumei Orașului stau la umbra fântânii vizavi de portalul Sf. Trofimy - o biserică romanică, cea mai bună pe care am văzut-o de acest gen. Umbre albastre, praful intră, soarele se coace, totul este atât de adânc și ascuțit. Cât de minunat sunt modelate sculpturile portalului! Iar când intri în mănăstirea Sf. Trofimy, cât de bogat și variat par a fi împodobite toate coloanele și capitelurile lor din curtea mănăstirii. Am văzut multe mănăstiri în Italia. L-am văzut pe Torone antic în arcade aspre, goale. Mănăstirea din Arles îmbină măreția romanicului cu complexitatea și rafinamentul sculpturilor din vremurile de mai târziu. Curtea Sf. Trophimia este pur și simplu ceea ce se numește „decorul coroanei”, un fel de „diamant albastru” din Evul Mediu.

Mistral

Când ești norocos, ești norocos. În aceeași dimineață parfumată (într-adevăr, „mirosea a soare”), am ajuns în Muzeonul Arlatin5, un muzeu al iubirii pentru Provence, opera lui Mistral.

Oricine are un simț al pământului, al patriei și al conexiunii de sânge cu acesta, acest muzeu străpunge. El atinge mai ales un rus dintr-o țară străină. Aici a locuit Mistral, la câțiva kilometri de Arles, și și-a dat întreaga viață pământului natal. A creat o nouă limbă și poezie și a scris epopeea Provencei. I-a exprimat pe toată lumea. Ca și Dante, Mistral este o enciclopedie a țării sale: oameni, peisaje, obiceiuri, aer, soarele Provencei... - are de toate. După ce a primit Premiul Nobel, l-a dat - pentru dispozitivul muzeului - pentru glorificarea patriei.

Muzeul din Arles a fost ales de cei pentru care totul este iubit și totul este sacru în Provence: o monetă modestă și o roată străveche, un ham de cal Camargue și mâncăruri de la o fermă și un animal de pluș. amuzant Tarasque, și o ținută țărănească și un model al unui arc antic din Saint-Remy. Câte muzee am văzut! Dar acesta mic, modest, în care alți doi-trei oameni rătăceau pe lângă mine, a evocat un sentiment aproape religios: iată, legătura cu pământul, cu zeii indigeni, firul misterios pe care îl numim cultură, respect (un nou definiția culturii: cultura este respect) .

În liniștea completă a unei după-amiezi de primăvară, cotind pe un coridor, m-am trezit într-o cameră cu vitralii înfățișând (în manechine) o întreagă familie la o fermă în Ajunul Crăciunului. Aceeași vatră pe care o văzusem de mai multe ori printre țăranii din Var, scuipat, o masă cu mâncăruri din acest ținut - miel, măsline, țelină, brânză de capră, un ulcior de vin. Gazda la roată, tineretul din jur, bunica, probabil spunând ceva, tatăl familiei. Totul nemișcat și înghețat, sub lumina colorată a ochelarilor multicolori – ca o obsesie.

Dar obsesia este ușoară. Oferă o imagine a unei vieți pure și fine și a iubirii filiale pentru ea. Mistral a iubit totul puternic, sănătos, bine coordonat de secole. Aici în care nu era nevrastenie, fluturații mizerabile! Bona l-a învățat, când era copil, să meargă – la altarul bisericii. „Awene*”, a spus ea, lăsându-l un minut pe picioarele legănate, strigând-o „Awene!”. Și Mistral din copilărie lecții în biserică a învățat să meargă drept și ferm în viață. Tot ceea ce a creat el (ca și acest muzeu) este opera unor mâini calme și curajoase, pline de bunătate și lumină.

Și când în camera finală vezi leagănul lui Mistral însuși, jacheta lui de catifea (pe care, probabil, mama lui o purta

<><><><><><><><><><><><><><><><>

* Vino aici! (probabil un dialect al occitanei).

duminică la biserică), o șuviță de păr, manuscrisul celebrului „Mireio” - atunci adevărata emoție se acoperă: da, este vrednic, așa e, și portretele lui, busturile de jur împrejur sunt și ele necesare, și de desigur, cât de minunat este să trăiești pe propriul pământ, să o iubești și să lucrezi pentru ea – atât de multe de făcut!

melancolie

Am vorbit deja despre noaptea de Arles. Are si o seara. Spre seară, Champs-Elysées din acest oraș merge - Aliskan, calea mormintelor.

Cândva, acest cimitir era atât de faimos încât trupurile morților au fost aduse de departe de-a lungul Rhonului pe șlepuri speciale de doliu. Ca multe lucruri de aici, Aliscan este de vremea romanilor. Dar chiar și în epoca creștină, mormintele mărgineau drumul de lângă Ron, probabil la fel de umbrite de platani și chiparoși ca și acum. Acum, din mormântul cândva luxos, au mai rămas câteva sarcofage goale și două sau trei capele. Dar după-amiaza târzie, când soarele încă bate ca aurul din spatele unui nor liniștit, când muștele plutesc peste canalul vecin într-o coloană, când un concert modest trece pe lângă sarcofage de la umbra copacilor prăfuiți, cu frunze dese, sentimentul Champs Elysees, tărâmul uitării și al oftului, este foarte puternic. Parcă pentru a arăta cât de trist și de muritor este totul, chiar aleea Aliskan se sprijină pe ruinele bisericii Sf. Honoria. O capră paște pe pajiște. Copiii se cațără peste gard și, întinsă, o femeie se odihnește - toate acestea într-o ipostază de indiferență, de lipsă de respect pentru ruinele lipsite de apărare ale templului cândva „glorios”, din care ies pereții și o absidă, și ferestre dărăpănate și zăbrelele sunt împletite cu plante târâtoare.

Rhone nu este departe de aici. Dacă îi treceți podul spre cealaltă parte, atunci Arlesul este văzut de o anumită vedere generală - un morman de clădiri vechi, grele din piatră, scheletele Arenei, Teatrul, clopotnițele ascuțite ale bisericilor.

... Digul acestei suburbii, Trinquetai, la o oră după apusul soarelui. Cerul arde roșu, roz jeturile unui râu cu curgere rapidă și plină o reflectă cu tristețe. Arles la amurg mov. Sub platani, lângă râul unde stau, este complet întuneric. Se aprind focuri. Vânt proaspăt din nord. Iar pâraiele răcoroase reci, transformându-se rapid din roz în reflexul lor de oțel, singurătatea, întunericul copacilor și presiunea de nedescris, distinctă a antichității, distrugerea, mormintele dărăpănate - totul s-a contopit în sentimentul etern al rătăcitorului într-un pământ străin, în seara, la prima stea - ce a spus Dante!

Arles intră în noapte. În locul unde stătea, din ce în ce mai multe lumini.

132

Trebuie să ne întoarcem. După vechea credință, pe podul pe care ar trebui să merg, pe 8 iunie, în noaptea de Sf. Medara, 6 spirite secrete speciale, numite trevas, își conduc misterioasele dansuri rotunde, strălucind și scânteietoare ca licuricii zburători.

Nu am văzut tramvaiele. Dar încă o dată Ronul nocturn, bătrânul Arles, încolțit de o mică viață în antichitate, mi-a suflat haos.

Avignon

...Sărbătorile Rhonului. „Reprezentanți ai râului” s-au adunat de peste tot. Ziua au fost banchete, procesiuni, fete aruncate de pe podul Sf. Benezeta1 coroane în apă. Seara strada principală este iluminată. Ghirlande de felinare atârnă peste el. Toate în lumini și piața care închide această stradă. Avignonii simpli și Avignonii ascultă o orchestră în aer liber - de asemenea, muzică simplă. Iar din turnul primăriei, clopotele străvechi de ceas în sculpturi viclene, fine și complexe se termină melodios și un pic trist strigă sferturile.

Toate acestea amintesc de Italia. Și o piață mică și grațioasă, mărginită de palate, toate căptușite cu plăci deschise la culoare, și o mulțime veselă care se năpustește de-a lungul ei. Lumini și mese de cafenea, avignon cu ochi negri, spiritul sărbătorii și, în sfârșit, mirosuri încântătoare pentru cei care iubesc sudul - un amestec de trabucuri cu legume, flori, mucegaiul caselor vechi. Dacă mergi mai departe, de-a lungul unei alee înguste, te vei găsi imediat într-o altă lume: o piață neasfaltată întunecată, ușor în sus, cu pietricele neuniforme, un monument pe ea, iar în depărtare clădirile se contopesc cu pâlcuri de copaci în întuneric. Turnuri uriașe, ziduri, contraforturi, galerii au apărut brusc în dreapta...

Dacă ridici capul sus, stând la turn, vei vedea cerul, adevărat, albastru închis în stele. Turnul se urcă în el ca un uriaș deformat. Undeva în apropiere, apa gâlgâie, strada din spate care ocolește Palatul Papilor este neagră și mută. Mare muțenie, amurg și în aceste clădiri ciclopice. Așa că atunci când o vezi pe Vega cu Lyra ei strălucitoare pe cer peste colțul turnului, este chiar plăcut: ceva familiar, mai atractiv și mai uman decât acești colos.

Trecând piața, mă așez pe o bancă de piatră sub un copac. De aici se poate vedea întreaga înfățișare bizară, cu mai multe turnuri, fortificată cu pupa, a Palatului. Că Avignon, cu vorbăria mulțimii, iluminarea, cetățenii pașnici, s-a retras. Nu a mai rămas nimic din strălucirea lui. Cartierele melancolice de pe turnul orașului vin aici deosebit de clar. În general, totul este tăcere, tăcere eternă.

Dar cât de dulce este să respiri! Acest mistral slab poartă din spatele Ronului mirosul de pajiști, flori, miere - toate binecuvântările Provencei.

133

Treptat, ochiul se obișnuiește cu amurgul albastru și înstelat. Constelațiile sclipesc ușor. În stânga palatului se află silueta Catedralei, încoronată cu o statuie a Maicii Domnului. Mai jos, în fața templului, se află un Crucifix uriaș, în aer liber – mi-l amintesc din vizita mea anterioară la Avignon. Și apoi, și acum s-a comportat atât de ciudat, pătrunzător de emoționant...

Pe pătrat apărură două sau trei figuri. Ocupație nenorocită, indiscutabilă, femeia, bărbații sunt foarte suspicioși.

Prima dată când am fost în Avignon a fost în preajma Paștelui. În nava întunecată a Catedralei s-a înclinat și Răstignirea. Copiii au venit să I se închine. Îmi amintesc bine de copiii cu flori - s-au lăsat într-un genunchi, s-au făcut cruce și l-au sărutat pe Cel Răstignit. Și-au mângâiat și picioarele rănite, un băiețel simplu și mic chiar s-a agățat cumva de copacul întunecat, l-a mângâiat, și-a întins florile pe el - parțial la cap, parțial la picioare - mi s-a părut uimitoare această atitudine a copiilor față de Dumnezeu. . Nu se temeau de el, dar îl iubeau. Aproape că s-au jucat cu El, dar cu mângâiere, cu compasiune... Desigur, a existat reverență, dar tratamentul a fost uimitor de simplu: de parcă ar fi vrut să-I facă pe plac, să facă ceva plăcut. Cine poate: unul va pune o floare mai bine, celălalt va săruta fierbinte. În acea zi răcoroasă și vântoasă din Avignon în biserica Maicii Domnului, Dumnezeu era cumva printre copii, iar copiii erau cu adevărat în Dumnezeu.

Uriașul Crucifix din fața pridvorului este întors direct spre oraș, privește partea cea mai mizerabilă, cea mai rușinoasă a acestuia, la acea rețea de străzi și alei de sub piață, unde sunt aproape în întregime bordeluri, unde seara roșu. felinarele ard peste uși și soldații albaștri rătăcesc de la unele „nimfe” la altele.

De aceea s-a amintit, și străpunge: Domnul se luptă, Domnul cheamă... Copiii Îl aud. Adulti...

O dimineață foarte plăcută, curată, în grădinile de lângă Catedrală, deasupra Ronului. Albastrul dulce al depărtării, peisajul luminos și luminos - podgorii, ferme, măslini, pajiști, meandrul Rhonului, insula Barthelasse. În depărtare, Muntele Ventoux într-o ceață strălucitoare albăstruie - Petrarh a urcat pe el. O adiere parfumată, ușoară, gol... Miroase a pini și a verdeață încălzită. Pe vremea lui Mistral aici era un cimitir, dar acum a crescut o grădină minunată. Pe turn, în depărtare, ceasul bate trist.

Deci lume fără griji, blândă și fără păcat de aici! Nu vreau să mi se amintească nimic altceva. Coborând la Catedrala Maicii Domnului, mă uit la palid

o nouă frescă blândă a lui Memmi în portal. Sienna! Aspect nobil, atât de înalt.

Un cocher de modă veche duce două bătrâne pe un cal frumos în grădinile din Avignon. În depărtare radiantă, deasupra acoperișurilor maronii, Vaucluse, unde locuia Petrarh.

♦ *♦* *♦*

Interiorul Palatului Papal este uimitor. Cât de străine sunt toate acestea pentru inima rusă, pentru omul ortodox! Totuși, poate că nici catolicul nu este aproape. Căci în general este departe de creștinism. Cetatea uriașă a conducătorilor care au fugit din Roma. Este complet impregnat cu un spirit secular. Papii au trăit în Avignon înainte de adevărata Renaștere, dar într-un fel prea renascentist. Acum camerele

lor fantastice sunt dezbrăcate și goale, asemănând mai degrabă cu o închisoare uriașă. Cât de terminate erau aceste scări mărețe, săli de audiență care puteau găzdui sute de oameni, „capele” care depășeau templele bune! Ce este pe această scară: dorința de a uimi, de a apărea în splendoare și glorie, să zicem, Cezarii romani? Într-un mod ciudat, palatele din Avignon au asemănări cu palatele Cezarilor. O imaginație sănătoasă le-a creat? Și ce este în comun în aceste mase magnifice cu Cel Răstignit, cu copiii care I se închină?

După săli gigantice, ascensiuni elicoidale, coborâri și tranziții, ne aflăm în „camera de lucru a Papei Clement”. Acesta este unul dintre puținele locuri în care s-au păstrat picturi murale. Matteo Giovanni da Viterbo a pictat fresce.

Pictură de aproximativ aceeași epocă cu Capela Spaniolă din Florența (sec. XIV) sau primitivii pisani.[4] În Florența sunt înfățișați profesorii Bisericii, binecuvântarea celor drepți, pedeapsa păcătoșilor. La Pisa, „Triumful morții”... În biroul conducătorului întregului creștinism occidental - vânătoare de căprioare, pescuit, femei care fac baie. Cu aceeași dulce naivitate, angularitate fermecătoare și grație pe care o pictează colegul florentin Matteo Giovanni da Viterbo câini de vânătoare, pești, oameni cu plase pe malul iazului și femei pline - mai târziu va fi Susanna cu bătrânii.

Fereastra camerei oferă o priveliște minunată la distanță în aceeași direcție ca de la grădinile din Avignon - spre Muntele Ventoux. De cealaltă parte a Château-neuf-du-Pape, reședința de vară a papalității, renumită pentru podgoriile sale - acest vin este renumit până în zilele noastre.

În aceeași direcție este și Vaucluse, unde Petrarh a trăit și a scris în anii treizeci. Acest om uimitor, născut în exil, care a trăit cei mai buni ani în el, a petrecut o tinerețe furtunoasă la Avignon. Și acum, el însuși este plin de senzualitate, eros, dragoste de glorie, chiar deșertăciune

135

Viya - încă mai fuge din Avignon. În Vaucluse locuiește singur, cu un câine și un fermier. Prietenii îl vizitează rar. Da, și nu este necesar. Se plimbă toată ziua prin munți, păduri cu o carte. Sau lucrează acasă. Dintre toate femeile, Laura a rămas - un vis, „farmec”. În dualitatea sa, Petrarhul profund religios o iubește și consideră iubirea însăși un păcat - o trădare. În singurătate se educă, lânceind, suferind, căpătând mare faimă și în același timp, culcându-se în fiecare noapte, amorțit de frica morții.

Dualitatea din Avignon a fost dusă de fiul său în singurătate, dar nu a fost învins - poate tocmai pentru că nu a fost înfundat în viața curții, a luminii și a nobilimii.

♦ *♦* *♦*

Cu ocazia sărbătorilor pe strada principală, o expoziție de artiști ai Rhonului, câteva bazaruri, un magazin sătesc „Mas de Misosoulies” [5] (numele este preluat de la Mistral). Tatăl, mama și fiica în costume

populare provensale vând tot felul de mărunțișuri la tejgheaua din fața intrării în „coliba” lor, tuns cu trestie. Am cumpărat două cicade provensale, făcute destul de inteligent. O fată în corsaj de catifea, într-o batistă albă, de sub care priveau modesti și fermecați ochi de catifea, mi-a înfășurat cicadele într-o hârtie. Aceste chipuri și acei ochi dulci de țară pe care i-am văzut și în Arles: rodul unui pământ străvechi, nobil, pur și calm, ca peisajul Vauclusei din turnul Palais des Papes.

Mulțumind fetei, luând aceste cicade, am simțit o amărăciune ascuțită, aproape invidie - pentru oamenii care trăiesc în țara lor, care o iubesc și o cultivă. La legătura misterioasă a unei persoane cu câmpul său, satul său, biserica lui.

♦ *♦* *♦*

Insula Barthelas este formată din două ramuri ale râului, este toată vegetată, verde și luxuriantă. Există și podgorii, grădini, alei de copaci umbriți. Unele ferme.

Am decis să iau masa aici, să arunc o privire la Avignon în ultima seară.

Terasă chiar pe mal, mese sub ulmi uriași și platani. Eram aproape singur, liniștea și singurătatea locului erau puțin tulburate. Un vânt parfumat, mirosind a miere și fân, s-a aruncat din lateral, a agitat frunzele, a ridicat praf curgător de-a lungul cărării și a legănat ierburile de pe coastă. Apele Rhonului curgeau repede. În general, râul în aceste zile era plin de apă și acum părea chiar puternic. Unele avioane, vârtejuri în mișcare se învârteau și se repeziră în el. Dacă cazi, este puțin probabil să înoți.

136 ♦♦♦

Direct peste râu, pe stâncile întărite cu ziduri, se înalță grădini verzi, crucea și cupola Catedralei cu statuia Maicii Domnului, palate. Un loc de verdeață densă și bulgări cenușii-maronii, doar puțin încălzite de apusul soarelui, și mici gunoi de acoperișuri, țigle, țevi înguste. Mai jos - arcadele podului antic St. Benezeta, celebrul „Pod Avignon”. De parcă odată s-a dansat o farandolă pe ea - seara. În orice caz, sfântul păstor Benezet, smerit și încăpăţânat, a construit-o cu propriile mâini, din dragoste pentru Dumnezeu, și cu ajutorul altora de aceeași inimă curată.

La cină am băut vin Châteauneuf-du-Pape. Mi s-a părut că apusul va înflori minunat Avignonul și palatele. Dar nu a fost deosebit de pompos. Din cărămida Avignon s-a transformat într-una vag carmină, dar râul a căpătat un ton strălucitor, albastru-oțel, iar când luminile au început să se aprindă, apa și-a răsucit violent reflexiile, înecându-le în fiecare minut - au ieșit din nou la suprafață, zdrobit, pâlpâit.

Apoi a venit noaptea albastră, ușor vântoasă. Din Avignon a rămas doar o împrăștiere de flăcări care dansau în pâraie negre. Și răstignirea jalnică, și frescele vesele ale Palatului, și Maica Domnului, și ochii negri ai unei fete cu cicade, și felinare roșii pe străzile murdare, și

ostași albaștri, și podul sfântului și Petrarhul. , și viile lui Clement... Toate acestea erau acoperite de întuneric.

Scrisoare despre Ex

Dragă prietene, iată că îți scriu, așa cum am convenit, de pe alte meleaguri, dar dintr-o amintire proaspătă.

Am stat în Aix într-un hotel de vârstă mijlocie, respectabil. Era foarte liniște acolo. Bustul lui Homer din vestibul a sugerat în special că orașul este un învățat, calm, nimic ușor în el. Hotelul este la fel de lent și de modă veche, la fel de bun ca totul în jur. Sunt puțini vizitatori. Un provincial cu o doamnă, un stareț și cu mine. La momentul potrivit, au luat micul dejun și au luat masa jos, în hol - se hrănesc la fel de sârguincios precum trăiesc. Aix a fost cândva capitala Provencei. Ca toate orașele foarte vechi, a trăit multe, a fost devastată, ruinată de diverse trupe, diverși tâlhari care au umplut biata „istorie” cu sângele faptelor lor. A înflorit sub Louis. Revoluția a pus capăt. Acum Ex este o amintire.

Aici se întruna Parlamentul. Primii președinți, procurori, comisari, consilieri ai acelor vremuri au fost atât umaniști, cât și anticari. Au înființat o mare de palate. Au fondat academii, au înființat biblioteci, au adunat colecții. Unul dintre ei, marchizul de Mezhan, se uită acum la mine dintr-un bust al lui Houdon,

137

Kim, grațioasă și cât de modernă! Privindu-l, crezi că nu e greu cu el, ar fi destul de ușor să vorbești despre lucruri frumoase - literatură, artă... A lăsat o amintire bună despre sine: a două sute de mii Bibliotecă Mezhan,1 unde se află King. Miniaturi scrise de mână ale lui René, manuscrise rare, unice

Din vremurile „regale”, Aix și-a păstrat un stil, un depozit și un obicei aparte. În general, provencalii sunt „mai liniștiți” decât vecinii lor italieni. În Aix, reținerea generală franceză și bunele maniere sunt și mai puternice. Deși acesta este sudul, dar cât de liniștiți sunt oamenii aici, cât de ușori și zgârciți în mișcările lor, cât de puțin „Tartaren” este în ei. Chiar și în fiii săi simpli, Ex și-a păstrat demnitatea, tonul său domnesc. Francezii cred că nu este dăunător să înveți aici bunele maniere. „Buna veche Franța”, conversații plăcute, mâncare bună, vin bun, un număr mare de oameni educați de direcție „umanistă” (universitare de 500 de ani, liceu, muzee, biblioteci...). În general, în acest oraș nu sunt atât de mulți locuitori. Ar fi ca și cum ar fi mai multe palate decât oameni și cu siguranță nu ar fi atât de rău. Cel puțin în călătoriile mele de două zile acolo, oamenii erau mai mult ca un fundal sau un acompaniament muzical pentru oraș decât invers. Mărturisesc: asta nu este deosebit de amar! Nu pentru că oamenii sunt răi. Dimpotrivă, locuitorii din Aix sunt simpatici. M-am uitat cu afecțiune la oamenii de rând ai pieței din fața Primăriei, la bătrânul în gulere drepte, cu rozeta Legiunii de Onoare, ieșind din universitate, la liceenii care mergeau în mulțime, vorbeau veseli. și nu disolut – ci „omenirea” nu a inundat niciodată, ca în capitală unde uneori trebuie să faci un efort asupra ta ca să nu-l urăști. Există viață și viață în Aix, dar sparge pietre vechi.

Totuși, acest oraș nu poate fi numit nici mormânt. Nu este înclinat spre nimic excepțional, copleșitor - o trăsătură a latinismului. Ex este profund latin. Totul în ea este o măsură, o ordine. Pe aceeași piață a Primăriei, am urcat pe vechiul turn, unde ceasul bate cu farmecul obișnuit al clopotnițelor provensale. O figură sculptată în lemn, simbol al anotimpului, privește piața prin golul turnului. Vara, toamna, iarna, primavara se invart in functie de soare. De pe locul acestui turn, care se ridică deasupra palatului fostului parlament și a bibliotecii din Mezhan, se vede întregul oraș mic cu împrejurimile sale.

Acoperișuri de țiglă maro, austeritatea liniilor, ascuțimea clopotnilor și un peisaj înconjurat de munți joase - un peisaj al unui regat de viță de vie de măslini cu ferme și chiparoși negri, amintește de Florența și lumea ei. Aici puteți vedea simplitatea sa elegantă. Aceeași adiere albastră și parfumată intră, la fel (proporții gar

dées *) soarele strălucitor al văii, bucuria aerului, a păcii, a spațiului.

Francezilor le place să compare Aix cu Florența. Respectând foarte strict „măsura”, nu te deranjează, mai ales dacă iei orașul în peisaj. Dar orașul ca oraș, viața de stradă, aspectul său intern sunt toate diferite.

Mie, Ex, când am rătăcit în ea, mi-a amintit mai degrabă de Pisa, unde odată - cu atâta timp în urmă! - a curs mai luminos al vieții noastre cu tine. Percep să fiu pe aceste trotuare la fel de rece, transparent, nu fără tristețe. În Aix există melancolia și deșertul Pisei. Poate că în nenorocul oraș ghibelin, care nu cunoștea decât nenorociri, acest lucru se exprimă și mai puternic. Dar măreția trecută, alături de mediocritatea modernă, poartă întotdeauna o linie de tristețe.

Aix este bogat în ape. Nu am văzut apeducte în el. Dar apa se mai aduce din muntii vecini, este multa, este si apa minerala. Aix este renumit pentru fântânile sale, care îi sporesc atenția deosebită.

Mi-a plăcut Cours Mirabeau**. Devotamentul provensal pentru platani și iazuri este adus aici la cel mai înalt. Stradă largă, priveliște foarte impresionantă. Format din două rânduri de palate din secolele al XVII-lea și al XVIII-lea. Două rânduri corespunzătoare de platani de-a lungul marginii trotuarului sunt atât de împletite cu vârfurile lor și atât de atent tăiate, încât se obține o boltă verde pozitiv, o umbră densă de culoare verde închis, semi-întuneric și răcoare veșnică. Patru fântâni împodobesc Cours Mirabeau. Aici este o statuie a regelui Rene, regele-poet, Don Juan și vânător, vechiul binefăcător al Provencei. Stă într-o coroană, cu părul lung, tuns bretele la ceafă, și ține în mână strugurii de muscat pe care i-a introdus în Provence. Rene a cântat la lăută, a fost artist, a scris poezie. Îi plăcea să cunoască turmele provensale care se întorceau de pe pășunile de munte. Acum tăce peste rezervor. Gloria transparentă curge la picioarele lui.

Mai departe mai sunt două fântâni mici, de vârstă mijlocie. Bolurile și gâturile lor sunt acoperite de alge, mușchi, o floră specială a fântânilor - una curge cu apă minerală caldă. Iar prin tunelul verde de platani, la capătul îndepărtat, se vede uriașul tun de apă al Rotundei cu jeturi scânteietoare și care se intersectează. Regatul de argint! La apus, pe fundalul unui cer trandafiriu, inundând cu strălucirea ei ieșirea luminoasă de sub Cours Mirabeau, Rotonda se joacă atât cu un curcubeu, cât și cu o sclipire ușoară de diamante - aerisit, ușor și plin de viață completează strada palatelor mohorâte.

❖❖❖❖ """" ❖❖ SRL

* În consecință (fr.).

** Bulevardul Mirabeau (fr.).

Am locuit nu departe de aici. Intimitatea mea era completă. Am luat cina și micul dejun cu cinste cu starețul tăcut, am citit scrisorile lui Petrarh, reflecțiile lui despre singurătate și prietenie, despre melancolie și despre viață. Știți că în vremurile noastre grele din Moscova, de foame și frig, îmi plăcea să-i citesc Canzoniere, un volum maro cu cotor alb de pergament, pe care l-am cumpărat cândva de la un comerciant de cărți second-hand din Florența. Petrarhul este asociat pentru mine cu tristețea. Și îi voi fi pentru totdeauna recunoscător.

Am rătăcit cu conștiință pe străzile din Aix, examinând biserici, palate, admirându-le adesea. Am văzut o catedrală străveche, cu un baptisteri și mai vechi, ale cărei coloane au fost luate din templul lui Apollo. Am văzut în muzeu primitivi sinezi, minunata Buna Vestire de Simone Martini, și în aceeași cameră câteva mici icoane rusești cu, după cum mi s-a părut, o scriere neimportantă.

Cu melancolia lui rece, Ex m-a infectat oarecum. De ce, eram singur! Ceva „Elysian”, de pe Champs-Elysees, a intrat și a ascuțit puțin inima. Cu toate acestea, mă bucur că am văzut acest oraș - să fie mai fericite rătăcirile noastre tinere în Italia.

Termin la fel cu fântâni. Fereastra mea dădea spre o piață mică, cu o fântână, desigur. În timpul zilei a stropit și a vorbit ceva sub obeliscul său - nu i-am dat atenție. Într-o noapte am dormit destul de prost... Trezindu-mă înainte de zori, într-o cameră complet întunecată, am fost surprins de sunetul ploii. Ploaie de noapte în Provence, vara? Când a fost seara fără nori?

Mergând la fereastră și deschizând jaluzelele, am văzut, desigur, un cer tăcut în stele. Orașul era complet tăcut. Au încercat doar fântânile. Iar al meu, cel mic, s-a dovedit a fi tenace noaptea, iar chiar din Rotondă, ca o orchestră de apă liniștită, venea vuietul continuu și confuz, stropirea acelor jeturi care biciuiau ziua. Iată, ploaia!

Îți amintești Via Veneto, pensiunea Franchini, toamna, liniștea Romei noaptea, stropirea unui mic pârâu la o oră târzie - împotriva casei noastre? Cu greu am uitat!

Toate acestea au fost cu mult timp în urmă, dar într-o noapte pustie din Aix mi-am amintit. Am stat la fereastră, m-am uitat la stele și m-am întins din nou. „Ploaia” m-a bântuit în visul elizean - dar nu m-a chinuit.

Despre Grasse (Scrisoare)

Culmi muntoase

Dormit în întunericul nopții...1

... Am locuit destul de sus deasupra orașului. De pe terasa vilei noastre se vedea intregul Grasse si distanta, linistita, plina de aer si albastru.

140

un peisaj inchis in fata ochilor de mare, in dreapta de muntii Esterel, in stanga de dealuri - peste ele sunt imprastiate vile pur toscane cu vii, plantatii de maslini si chiparosi. Această priveliște mi-a însoțit toată viața în vilă. I-a dat un fel de ton de oglindă. Pentru mine, Grasse a rămas imaginea unui oraș foarte liniștit, „cu înălțime”. Când îți amintești de asta, îți amintești de mările de aer, un tărâm îndepărtat care se contopește cu marea la orizont – uneori, cu abisul ei cețos, ea însăși poate coborî în mare. Uneori, faldurile, crestele și văile sale ondulate seamănă cu o hartă geografică convexă.

În grădina noastră au crescut - palmieri, smochini, portocali. Câteva necunoscute pentru mine iarbă argintie și lavandă dulce și albastră.

Nu am văzut aici portocali nici în floare, nici cu fructe. Îmi plăcea doar să le smulg frunzele, languid parfumate, purtând aur în chiar verdeața lor și, mestecându-le, să merg în sus și în jos de-a lungul pantei terasei la ora șase seara. Pentru a privi cu atenție cum în lumina albastră, atât de uimitor de transparentă, munții Esterel devin albaștri și violet, arătând ca niște falduri uriașe de piele de elefant. Cât de subtil și de afectuos desenat în lumină, turnând deja cu un miere-stu de aur, clopotnița catedralei și turnul comunei deasupra dulcelui grămadă de acoperișuri. Binecuvântat este soneria ceasului! Iată-l bat pe unul, după un minut alții, al treilea se contopește cu ei în muzică modestă.

Această muzică este la fel de frumoasă înainte de zori, când te trezești să închizi jaluzelele, vei vedea un cer liliac, o lună palidă răsturnată, munți violet, puritatea nepământeană a liniilor florentine ale Grasse.

La amiază se poate sta pe terasă doar sub un palmier, care aruncă o scurtă umbră albastră pe pietriș. Totul este plin de o asemenea tensiune de lumină, strălucește atât de puternic, atât de aproape, cât și într-o ceață ușoară la mare, atât de saturat de fericirea fără greutate, divină a soarelui, de parcă lumea întreagă tremură într-un fel de lumină. dragoste. Acesta este farmecul sudului, vara.

Viața într-o astfel de vilă, lățimea orizontului, frumusețea plantațiilor de măslini argintii care îmbracă aceste versanți, simplitatea, noblețea orașului de dedesubt și liniștea, nederanjată nici de mașini, nici de pietoni, toate conspiră la creativitate. . Aici poți trăi în pace, poți lucra în pace. Dacă să fii fericit sau să suferi, depinde de inimă. Niciun peisaj nu are putere asupra asta. Dar sunt locuri în lume în care este deosebit de rușinos să lucrezi prost, să zicem, să scrii prost. De exemplu, în Florența, Roma, la Paris pe strada Lille. Grasse aparține unor regiuni asemănătoare binecuvântate. În simplitatea lui, parcă, este un oraș foarte solicitant, la fel cum este exigent peisajul său. Mai curat, mai puternic decât alte orașe ale Rivierei, a păstrat uscăciunea și sănătatea bună.

141

oraș al tonului său. Clopotnițele sale, turnurile medievale și țiglele sale stau în fața locuitorilor vilei cu farmec zilnic, reproș zilnic.

Nu există nici un sentiment de tinerețe în Grasse. Iarba pentru maturitate. Se simte în ton cu el, a cărui mână a devenit deja mai puternică, în părul căruia este cărunt. Poate părea excesiv de important și monoton pentru tineri, așa cum mănăstirile nu sunt pentru tineri.

Mergeam uneori pe potecă, de obicei și înainte de seară. În vecinătatea, deasupra noastră, o mică vilă-ferme de construcție provensală simplă, ușa camerei de la parter este mereu atârnată. Un pat mare este vizibil prin sac. Miroase a creozot. O călugăriță cu șapcă albă bâjbâie în jurul celui mincinos. Uneori face o plimbare liniştită în aer curat chiar acolo sub măsline: înseamnă că el doarme. Aici morea un tânăr, care fusese adus în această regiune orbitoare fără niciun motiv.

Puțin mai sus se află o platformă numită Belvedere. Odată, sora lui Napoleon, care locuia la Grasse (cred că acolo a murit), a fost adusă aici pentru a admira priveliștea.2 Acum s-au așternut poteci aici, s-a făcut un parapet de piatră peste abrupt, iar din laterale a fost așezat. pe o bancă de piatră, aproape de pereți. Ziua devin foarte calde si chiar seara isi pastreaza caldul. Le amintesc din vizita mea anterioară. Chiar și atunci, am atras atenția asupra chiparoșilor subțiri, marginind băncile în perechi. Este foarte elegant. Stând aici acum, și eu, mult timp, ca odinioară prințesa Louise, m-am uitat la peisajul din Grasse. Ce era cu ea și ce nu? Acolo erau distanța, munții, marea, Campanillas. Orașul Grasse s-a schimbat oarecum. Orașul Oribo, abia vizibil în ceața de la poalele Tanneronului, în dreapta vârfului ascuțit al Napoulei, nu numai că se profila cu turnuri, clopotnițe și ziduri în același mod, dar în al XV-lea și poate chiar în secolul al XIV-lea, totul era la fel.

Nu exista Grand Hotel. Nu existau două sau trei coșuri înalte ale fabricii de parfumuri, ale căror flori sunt crescute în valea Plan de Grasse (violete, mignonette, tuberoze, aceste flori fac aerul Grassei atât de parfumat vara).

Chiar pe acest site, uitându-mă la chiparoșii subțiri (mi se părea că au crescut oarecum în doi ani) - m-am surprins cu un gând ridicol:

dintr-o dată a fost clar și mi-am imaginat atât de convingător cum vor fi ei peste cincizeci de ani, și cel mai important, exact așa, stând pe această stâncă încălzită cu piatră gri, îi voi vedea deja puternici, verzi-negru, cu trunchiuri puternice ca piatra... Peste cincizeci de ani!

Când cădea amurgul, mergeam adesea la o plimbare - de-a lungul drumului prăfuit de sus, la stânga căruia erau îngrămădiți munți în păduri, iar la dreapta

142

abisul liliac al nopții se întinde cu luminile Grasse, ferme, orașe de câmpie. Licuricii zburau. Vântul mătăsos a suflat. Misterios de palid și tremurând, farul clipi în direcția Antibes. În casa de la cotitură, zidarii italieni urlău, lucrând ziua la aşezarea autostrăzii.

Și după ce am descris un semicerc în jos, trecând de-a lungul drumului de la Nisa, toți, în aceeași suflare a prăpastiei calde a nopții, ne-am întors în sus pe poteca prin grădina unei vile vecine. Mi-a plăcut în ea un tuf uriaș de lauri care împodobesc un rezervor pe jumătate uscat - ceva antic, din crângurile misterioase ale vilelor Palatine și Romane, l-am simțit în el. Pe întuneric, la întâmplare, am smuls o frunză de dafin. Ce dulce-puternic are aroma!

Prin labele pinilor, luminile lui Grasse sclipeau ca stelele dedesubt. Uneori păreau să stea pe ramuri, ca niște lumânări de pom de Crăciun. Într-un fel ciudat, în această noapte tăcută Grasse, cu jocul de lumini, nu eram singurul care și-a imaginat o amintire îndepărtată a Orientului: de exemplu, Tiflis la această oră poate părea așa.

Repet: poți fi fericit și nefericit în Grasse, vesel și trist, dar prin toate acestea „geniul localității” va străluci. Fericirea și tristețea au aici o expresie facială specială, așa cum mi se pare, dar nu am experimentat-o și eu cu greu va trebui să o experimentez: iarba s-a mutat în îndepărtarea timpului, precum munții se îndreaptă în noapte.

CHARTRE

Înainte de Versailles, suburbii, aglomerație, verdeață, case mici. În spatele Versailles, există deja ceva de respirat - într-o dimineață blândă de aprilie, verdeață peste câmpuri, orizonturi îndepărtate. Dar Parisul este încă în urmă. Și treci de Rambouillet cu o pădure uscată de primăvară care strălucește în soare, cu o frunză maro de stejar, poieni, lemn mort - satul începe ... Doar vine: verdeață nesfârșită, perspectiva Voronezh, panglici de drumuri în platani și castani - ei se profilează la orizont ca autostrăzile noastre . Lumea s-a întors. Considerăm Franța o țară a gardurilor și a restricțiilor, dar aici, destul și nu departe de Paris, ne surprinde nemărginirea... și golul. Câțiva oameni! Pur și simplu nu există. Autobuzul se repezi pe aleea nesfârșită. Prin oglinda de sticlă a câmpului, câmp, neclară verde moale, transformându-se în blur ceresc albastru. Ici-colo țăranii ridică aburi pe cai uriași. Nici moșii proprietarilor de pământ, nici măcar ferme (există, dar ascunse undeva). Aceasta este vechea regiune galică Carnutia, mai târziu provincia La Bose, din cele mai vechi

timpuri locul cel mai cultivat de cereale din Franța. Sub Cezar, au existat complet

143

păduri - întindere pentru druizi, pământuri sălbatice, misterioase. Acum nu există mister, ci spațiu liber, lumină, albastru în verdeață. Aer, aer...

Și deodată, în acest deșert rural, în timpul plecării furtunoase a autobuzului spre izvolok - în stânga în depărtare, într-o ceață albastră, două turnuri deasupra unui corp imens, o fiară ciudată cu două coarne, cunoscută de mult din desene (un turn este mai sus, celălalt mai jos), - Catedrala Chartres.vom zbura la ea destul de mult timp, dar a apărut deja, a intrat în viața noastră ca clopotnița de la Combray a elocventului Proust. Dar nu-l lăsa acum.

Și când va fi nevoie, un șofer vioi ne va împinge pe toți într-o piață mică de lângă catedrală. Acum, de aproape, este gri, ascuțit, deloc greoi fantastic, ca de la distanță: totuși, doar fațada ei este vizibilă - îngustă.

♦ *♦* *♦*

Când rătăcesc, prefer întotdeauna hoteluri și restaurante locale - niște „Albergo Commerciale”, „Albergo della Posta” * - unde veți vedea oameni de pe pământ, nu călători cu ghizi. Hotelul de la Poste este același în toată lumea.

O cameră mare și luminoasă a restaurantului cu culori incredibile pe tapet, mese mici, curate, decente, neprevăzute: totul este ieftin și simplu. Mesele sunt pline de nuci. Iată-l, satul francez! fermierii din Chartres. Ce lume diferită după Paris - și doar optzeci de mile. Cursă puternică, aspră croită. Acesta nu este Provence, nu Arles. Ar fi interesant să găsești măcar o față grațioasă. Capete patrulatere, castori, frunți joase, ochi mici. Costumele maro stau ca un urs, coloana vertebrală este puternică, fețele sunt roșii, bătute de vreme - totuși, sănătoase. În grădinile de legume, în livezi sub meri se îngroapă capsule - cu aceleași mâini uriașe care știu să are și să semene și, uneori, să sugrume un hoț dacă îndrăznește să atingă proprietatea sacră. (Cât de tentat ar fi fost Stalin să decupeze toți acești „kulaci”! — pentru ca străvechea La Bose să comande pâine prin poștă de la Paris).

♦♦♦ ♦♦♦ *♦*

Și în această țară țărănească pustie o asemenea catedrală! Vin să-l urmărească germani, britanici, americani, artişti, antroposofişti, istorici. El va spune câte ceva tuturor. Și aproape nimeni nu-l va condamna.

Pentru mine, este ca un dublu. Din piață, unde arată fațada, în unghi ascuțit, uscată și nobilă, atât de simplă și atât de lipsită de reflexie.

<<<<<<<<<<<<<<<<<

* Hotel comercial, hotel postal (it.).

iarna... - prietene. Este o față recunoscută, familiară, ca o clopotniță deasupra Signoriei Florentine, ca colțul Loggiei Lanzi și Uffizi. Al meu și Hristos pe portal, cu semnele Evangheliștilor, regii și reginele mele evreiești, înfășați în coloane, cu chipuri neașteptat de expresive. Îngerul meu cadran solar, care își arată capul pe colț din spatele unui cadru, este tot din secolul al XII-lea! Și cei doi măgari de piatră ai mei - bătrâni, nenorociți și tineri, veseli. Vârsta lor este, de asemenea, secolul al XII-lea.

Mai în spatele măgarilor, când ocoliți catedrala, începe celălalt aspect al acesteia - muzeul. Portalul sudic al secolului al XIII-lea, absida, capela gotică cu o scară vicleană, portalul sudic (tot din secolul al XIII-lea) - toată complexitatea acoperișurilor, versanților, contraforturilor, galeriilor, un întreg crâng de statui în ambele portaluri (și, de asemenea, clasa întâi!) - aceasta nu este același lucru, de la unele vrac și a opta minune a lumii. Grozav, dar diferit. Fațada mi se pare vie. Nu este acesta Sfântul Gheorghe (Donatello) - un tânăr cavaler sprijinit pe un scut, cu o față subțire, nobil alungită?

Intri înăuntru, totul s-a schimbat din nou. Ziua este foarte luminoasă și însorită, iar lumina se revarsă prin ușa deschisă pe plăci într-un unghi decent, ca râurile. Și totuși, aceste râuri de lumină nu pot depăși amurgul - cât de întuneric este în jur de îndată ce te îndepărtezi de pătratul solar! Este posibil să vedem ceva aici într-o iarnă, ziua noastră obișnuită pariziană?

Acest întuneric este colorat și depinde de una dintre gloriile catedralei - vitraliile. O priveliște ciudată, fermecătoare: artificii, fântâni de culori de-a lungul pereților reci și goi! Și totul este pe sticlă. Direct din mijlocul catedralei, la dreapta și la stânga, există trei rozete uriașe - fie bucăți dintr-un șal violet închis, negru-liliac, cu puncte verzi pal, fie bucăți de coadă de păun în cercuri muzicale. Ce este reprezentat? Cum este pozat? Ghidul vă va spune ceva despre Blanca of Castile4, că o rozetă este cu zece ani mai veche decât celelalte și observă deja diferența de stiluri. Dar, să spun adevărul, nu există timp pentru stiluri și decenii: doar decorațiuni uimitoare.

Același decor și vitralii de ferestre înguste - o întreagă galerie de parcele sacre, medalioane mici, scene mai mari, dar de jos toate acestea se contopesc într-un joc de pietre prețioase: rubine, iahturi, safire. Pe o fereastră există un ton violet, pe cealaltă este roșu, albastru și toate împreună - o plenitudine uimitoare ...

♦ *♦* *♦*

Cripta este o biserică subterană, primitivă, încă din secolul al IX-lea există un cult al Maicii Domnului, statuia ei, o misterioasă fântână de vindecare. Cea mai veche statuie a lui La Vierge devant enfanter își are rădăcinile, ca și cum, într-un cult druidic.5 Doar o copie a supraviețuit. Legenda spune

despre o anumită statuie a Fecioarei, pusă înainte de nașterea lui Hristos, printre imagini păgâne. Este, parcă, profetică, prevestind venirea lui Hristos. În aparență, chiar și copiile acestuia văd o asemănare cu cele mai vechi imagini galo-romane ale zeiței pământului. Atât de infinit de adânci sunt rădăcinile subterane ale catedralei. El este conectat cu druizii și cu respirația elementelor, Mama Pământ - s-a ridicat deasupra ei.

Și a crescut organic. Toată lumea a construit-o încetul cu încetul. Episcopi, duci, orășeni, țărani, pelerini. Țara însăși a construit cumva. De la vitralii se pot vedea - darurile cizmarii, manufactorilor de stofe, bijutierii, macelarilor, zidarilor, brutarii. Și veneau pelerini din țări îndepărtate: Spania, Germania. Au donat și ei.

Ciudat și minunat mod medieval! Atât corporațiile, cât și artiștii erau oameni simpli, ca aceleași carnuts cu care luam micul dejun la hotel. Dar ce gust, ce simț al frumuseții și al sublimului! (Acest lucru este întotdeauna uimitor și în Italia). Oh, desigur, și erau în multe privințe nepoliticoși, stângaci, dar au înțeles ceva dincolo de faptele lor mărunte. Actualii oameni din Chartres au înscenat recent aproape o revoluție din cauza unor ambiguități cu taxele - și acesta este dreptul lor, nu poate fi condamnat. Dar ce va rămâne din activitatea lor pământească? Dar ce a mai ramas din acelea...

Cercetătorii sunt surprinși de originalitatea școlii de sculptură din Chartres (Franța de mijloc), de creativitatea oamenilor fără nume - nici măcar nu se știe ce origine. Frumusețea, splendoarea vitraliilor. Mișcarea istoriei, de la un portal la altul și al treilea: la nord Vechiul Testament, la apus Mântuitorul, la sud învățătorii Bisericii și martirii - parcă în sensul acelor de ceasornic... Și toate acestea ar fi avut născut ca de la sine, în câmpiile albastre și deșertice ale Franței.

Liniște în piața din fața catedralei, soarele se scufundă, iar aerul, aerul... ca o băutură. E o chestiune de domenii. Și înainte de apus, un autobuz cu oglindă îi va transporta în abisul luminii serii. Pentru o lungă perioadă de timp, vă veți întoarce, uitați-vă la vrac ciudat cu două coarne: un turn este mai înalt, iar celălalt este mai jos.

RUEN

Cu mulți ani în urmă, acest oraș a apărut înaintea mea. Nu ca nume, ci ca un fel de apariție. S-ar putea să nu-l vezi încă, dar poți avea deja o idee - intră și trăiește.

146

Prin Bovary, prin viața solitară și liniștită a lui Flaubert la Croisset, prin scrisorile sale, Rouen a devenit pentru mine mai mult decât un oraș („vechea capitală a Normandiei, centrul industriei bumbacului”). Dacă simt o toamnă însorită în grădina Croisset, unde Flaubert și-a citit perioadele cu voce tare, dacă în Catedrală este un vitraliu care înfățișează legenda Sf. Juliana Milostivă, dacă străzile și terasamentele cu miros de râu, șlepuri, gudron au intrat în mine -

Emma s-a rostogolit de-a lungul lor într-o fiacre închisă cu dragostea ei - atunci Rouen nu este doar un cuvânt dintr-un manual. Și știi ceva despre Catedrală, ceva a ieșit și la iveală. Aproape la Shchukin, în celebra galerie din Moscova, atârna „Catedrala Rouen” a lui Claude Monet - o rozetă cețoasă a fațadei... Părea un fel de dantelă delicată.

Chiar și din îndepărtata Rusia (câmpurile Tula!) am vrut să vizitez Rouen, Croisset. Viața s-a schimbat fantastic. A trebuit să devin cetățean francez. Și după zece ani parizieni să vizitez Rouen pentru prima dată.

La două după-amiază. Din câmpurile binecuvântate ale Normandiei, pădurile ei de fagi și stejari, autocarul zboară în vale, aproape un defileu, face viraje, zig-zaguri. Ici și colo, turla ascuțită și subțire a Catedralei pâlpâie în față. Au început vestitorii: case mici, praf, zgomot. Angajații și domnișoarele pe biciclete se întorc la muncă. Și există un râu, șlepuri, bărci cu aburi, un terasament, de-a lungul căruia ne rostogolim deja. Camions, coarne, fluiere, polițiști în căști albe. În depărtare, într-un albastru vag, nu pur, dealurile, lângă casele mohorâte ale unui oraș greoi, nu atât de plăcut. Și peste tot este o ceață roșie, densă - ceea ce pur și simplu nu inhalați în acest aer! Rouen în bazin, renumit vara pentru căldură, iarna pentru ploaie.

După ce s-a stabilit, după ce s-a așezat, începi zilele Rouen - te cufundi într-o viață extraterestră, ca și cum nu era nouă pentru tine, dar s-a deschis într-un mod diferit. În imaginație, prin artă și tinerețe, totul a căpătat o nuanță puțin diferită, ca un curcubeu ușor care atinge marginile obiectelor prin cristalul unei prisme. Realitatea este atât mai simplă, cât și mai crudă. Din satul Pritykin, după Flaubert și Claude Monet, și chiar după fotografiile monografiilor, Rouen părea un oraș muzeu. Antichitate, frumusețe, poezie. Restul este undeva pe fundal.

Dar exact Rouen nu este un muzeu - și poate chiar este un lucru bun! Are muzeu, dar și viață spontană. Nu atât de întreg, nici atât de sublim (cum ar fi Florența, de exemplu), dar colorat, când dur, când neplăcut – ce poți face! - Viaţa.

Când mergi la Catedrală - fie că este o stradă îngustă cu mirosuri acre, laturi proeminente ale caselor renascentiste sau o stradă inteligentă, comercială, cu magazine, pahare cu oglindă, flori în coșuri pe stâlpi - nu poți uita că acesta este un vechi , oraș gras, foarte păcătos, foarte carnal . „On mange bien à Rouen” *. Opacitatea și materialitatea sunt în ea. O cursă puternică și grea a creat-o și dă tonul. Nu atât de mare este gloria normanzilor. Nu sunt foarte iubiți în Franța - pentru insensibilitate, grosolănie, lăcomie.

Peste râu vedem o suburbie funcțională, țevi, fabrici, nenumărate macarale pe râu - toate acestea sunt o activitate de achiziție de lungă durată și persistentă. Sena în sine ajută la acumulare. Navele, șlepuri vin din țări îndepărtate, toate cu „bun” și scot „bun” de aici. (Am văzut pe apele acestei Sene un vapor murdar încărcat cu scânduri, pe pupa este o inscripție: „Riga” - nu este o pădure sovietică?).

Când stai pe terasament de sub platanii <în> cafenele, ești surprins de mișcarea, zgomotul, zgomotul, neliniștea celor care se zbârnesc. O abundență de cerșetori. Abundența negrilor. Arabii sunt la fel ca la Billancourt. Acestea sunt încărcătoare - oameni cu o soartă grea, beată și murdară. Sunt mulți fermieri care vin din sate: tot un trib puternic, voinic, cu creierul strâns, cu poșete strânse. Sunt aici pentru afaceri și plăcere. (Există destulă distracție. Sunt străzi întregi cu niște stele lângă case! ..)

♦♦♦ ♦♦♦ ♦♦♦

Rouen este un oraș gotic târziu. În celebra fațadă a Catedralei, cea mai izbitoare este secolul al XV-lea, al XVI-lea. Tot în minunata biserică Saint-Maclou, din Palatul de Justiție. Încă se construiau în stil gotic, dar viziunea gotică asupra lumii a plecat deja, înlocuită de Renaștere. Goticul este eroism. Acest lucru nu este suficient în spiritul Renașterii, în spiritul Rouenului.

Oricum ar fi, nu vei uita fațada Catedralei. De câteva ori a trebuit să mă trezesc brusc în fața lui, părăsind străzile întunecate, cu miros răcoros, el lovește mereu ochiul cu o coardă muzicală complexă - o confuzie albitoare de piatră, indistinctă, dar fermecătoare de decorațiuni, statui, triunghiuri, coloane, bucle fin sculptate. În mod surprinzător, timpul a trecut peste el, iar ploile, albind capetele sfinților, cornișele, vârfurile colțurilor - o undă fantastică de alb și negru.

Toate acestea au fost construite, desigur, „pentru slava Domnului”, dar câte trucuri „prea omenești”, gust pentru eleganță, bijuterii. Principalul lucru este să decorezi! Mai mare, mai distractiv.

* Mâncare bună în Rouen (fr.).

În interiorul Catedralei este foarte simplu, elegant și maiestuos. În absidă, vitraliile de la Chartres sunt de un ton incomparabil și de nefalsificat violet-catifea. Iată-l, la stânga, iar St. Iulian cel Milostiv!2

Plecăm prin ușa laterală către minunata Cour des libraires*. Aici obișnuiau comerțul dealerii de cărți second-hand. Portalul lateral al Catedralei cu curte este o jucărie gotică. Zâmbim micilor medalioane cioplite în piatră din nișele portalului: demoni, caricaturi de oameni – un grotesc amuzant, nu în totalitate clar. Câtă invenție, ingeniozitate! În lumea trecută mai existau trăsături ciudate.

Astfel de colțuri – biserici, alei, case – sunt poate principalul farmec al Rouenului. Îți amintești cu plăcere de Rue de la Grosse Horloge** cu ceasuri uimitoare care încă bateau couvre feu*** (stinge focul la ora nouă seara! – Evul Mediu). Fațada casei în sculptură pe lemn (Renaștere). Stema Rouenului sub ceas: oaie, berbeci, Păstorul cel Bun. Străzi din jurul Saint-Maclou cu case vechi în stil normand - cruci negre pe un câmp alb. Dar sărăcia, mizeria, mizeria din aceste case, care arată atât de drăguț în fotografiile turistice și în look-

urile luxoase, sunt izbitoare.3 În micuța Place Saint-Maclou, în fața bisericii unei variante rare de gotic și uluitoare armonie, ruptă. , copiii netunși aleargă, subțiri, uneori într-o crusta ... fără adăpost - acesta este cuvântul sovietic, reamintit cu amărăciune pe piața „muzeului”.

În același loc, nu departe, am avut șansa să intru într-un loc uimitor din punct de vedere amenințător și posomorât (Flaubert nu o are nicăieri, dar este în spiritul lui) - mănăstirea Saint-Maclou.

Printr-o stradă din spate de nepătruns, sub grinzi lăsate, cu mirosuri urâte, ne apropiem de o ușă și batem. Aceasta este cel mai puțin ca intrarea într-o mănăstire, deși a fost desființată! O femeie tăcută, destul de nenorocită (ca toți ceilalți din acest cartier) deschide ușa. Prin alte colțuri se duce la o curte pătrată înconjurată de o galerie vitată. Conform planului - ca un chiostro italian. Aproximativ așa este... dar în mijloc este ceva ca o fântână, deasupra ei este Răstignirea. Acesta este o groapă comună. Oasele celor care au murit de ciumă în secolul al XIV-lea. În general, era un cimitir, cu el o mănăstire... La un moment dat, oasele erau ținute la etaj, în poduri. Înainte trăiau călugări, apoi exista un adăpost pentru fete.

Treci pe sub castanii de lângă mormânt nu fără ciudată. E seară. Frunze uscate, maro, sub picioare. Crucifix de fier ca-

* Curtea librarilor (fr.).

** Ceas mare (fr.).

*** Curfew (lit. „Stinge lumina”, fr.).

se răsucește pătrunzător. Pe buiandrugi sunt sculptate cranii, oase, pică de mormânt, târnăcopi și torțe.

„În jurul tuturor galeriilor, aceste coloane înfățișau dansul morții”, spune dirijorul liniștit. „Vedeți, încă supraviețuiește: moartea dansează cu episcopul. Dar majoritatea au fost distruse.

A fost distractiv pentru fetele de la orfelinat să locuiască aici!

♦♦♦ ♦♦♦ ♦♦♦

Tot ce în Rouen este legat de Ioana d'Arc este neplăcut pentru mine. Nu prea arătam. Au ars-o în Piața Pieței. Zona este acum desfigurată de o nouă clădire. Era o bucată din pavajul antic pe care stăteau Caiafa și Pilat de atunci. În locul focului este o placă netedă. Da, cele mai bune două restaurante privesc acest Calvar. (Dacă ar fi ars acum o nouă Zhanna, mesele s-ar fi epuizat pe bani mari - ar fi încercat americanii!).

Fecioara din Orleans nu a decorat Rouen-ul atât de bine. Au ars-o, însă, britanicii. Dar, se pare, toți erau răi - episcopi și regi, și generali și notabili4 - unul mai bun decât celălalt. Au vândut, revândut, au câștigat din „combinație”... - Nu este vina lui Rouen că

eroina a fost ucisă în careul lui. Și totuși: aici a murit! Și Rouen nu a născut-o.

Și când (în timpul Războiului de o sută de ani) englezii l-au asediat, rouanii au alungat bătrâni, femei, copii din ziduri - douăsprezece mii! - pentru a scăpa de gurile inutile. Gurile au pierit de foame in fata ochilor sotilor, tatilor, fiilor intre ziduri si tabara engleza.

Porumbei albi, cenușii ca porumbel, se năpustesc de-a lungul cornișelor, flutură în sus, se așează pe trotuar în fața restaurantului La Couronne*.

— On mange bien à Rouen.

Un Rouen neprihănit stătea nu departe de hotelul nostru, pe pod. Un pod din două coturi, ușor înclinat, convergând spre o insuliță. Din el se ridică un platani uriaș, iar sub acel copac se oprește bronzul verde Corneille5 - acel Corneille ale cărui poezii sunt acum înghesuite în școli și care a murit la vremea lui în sărăcie.

Treceam pe lângă Corneille în fiecare zi. Un alt om drept a trebuit să meargă cu mașina în afara orașului.

Croisset pe malul râului. Coasta de munte, toate în păduri, este frumoasă. Era minunat aici pe vremea lui Flaubert!

* Coroana (fr.).

M-am apropiat de acest loc nu fără entuziasm. Mă gândesc la Croiss de douăzeci și opt de ani, din vara fierbinte din provincia Tula, când am citit Corespondența6, și an de an s-a dezvăluit viața artistului.

Mașina s-a oprit la o cafenea rustică de pe malul apei: „Quai Flaubert” *. Femeia grasă arătă binevoitor — acolo, mai departe. Fabrică. Teava uriasa. În stânga e Sena, în spatele ei sunt fabrici, macarale. Avion pe cerul albastru. Strălucirea soarelui. Unde este Flaubert?

Peretele fabricii este terminat. Grădină. Un pavilion verzui împletit cu caprifoi are vedere la stradă. Tabletă cu o inscripție despre Flaubert. Întâlnește un paznic cu dizabilități cu ochi triști. Se duce prin grădină, de-a lungul pietrișului, până la pavilionul-muzeu.

Foișorul este simplu, de modă veche, cu ferestre uriașe, pline de lumină — cât de nobil!

— Face parte din casa lui Flaubert, nu-i așa?

- Studiază. Casa era lângă locul unde este acum hornul fabricii.

Mă îndoiesc că biroul. Doar o anexă, unde vara era plăcut să mergi, ca într-un foișor, să privești Sena. O, dacă proprietarul s-a ridicat din sicriu! M-aș uita cu dezgust la lifturi, la acoperișuri, la fabricile de dincolo. Și o mare rușine - Société des papeteries ** - ar fi văzut în locul casei sale.

... Dar aici, într-o cameră-muzeu singuratică, plină de lumină, s-a păstrat o urmă liniștită, nobilă a celor plecați. Vulgaritatea nu l-a atins.

Pușcă cu un declanșator uriaș, ramrod. Bagheta este destul de simplă, am mers cu ea. Un scaun de lucru gotic, piele uzată, dar bună. Portrete - atât ale lui, cât și ale celor apropiați. Louise Colet, pe care a schimbat-o pentru literatură și schit. Un prieten al lui Louis Bouillet, un scriitor și poet rouenian, cunoscut doar prin prietenia sa cu Flaubert. Turgheniev al nostru. Papagal umplut (pasărea bătrânei Felicite din „O inimă simplă”). Cărți, manuscrise... (Scrisul de mână seamănă cu cel al lui Turgheniev, dar mai pasionat și mai nervos. Iată, „armonia” prozei lui Flaubert!

A stat destul de mult timp. Apoi s-au așezat pe o bancă sub copaci. Soarele strălucea. Fierbinte. Vaporul alb a navigat de-a lungul Senei cu o excursie. Tăcerea este uitare.

♦ *♦* *♦*

Cimitirul Rouen sus deasupra orașului este un loc minunat. De la porțile de piatră iese o alee de brazi slăbiți, drept în sus. Copaci, monumente.

O zi foarte fierbinte. Ace de pin uscate. Inscripții pe pietre funerare. Întoarce-te - în ceața albastră a Rouenului - clopotnițele străpung

<><><><><><><><><><><><><><><><>

* Chei Flaubert (fr.).

** Societatea magazinelor de papetărie (fr.).

zazh, inundat de neclaritatea abisului aerului. Îmi amintește de grădinile Jus-ti de deasupra Veronei.

Mormântul a fost găsit curând. Iată, Gustave Flaubert, o modestă lespede albă.

Aproape de tată, mamă. Câțiva pași mai târziu, fratele Ahile și soția sa - toți în grămadă, pe pământul lor natal. Fratele meu are un monument mai mare, scrie că acest Ahile a fost un cavaler al Legiunii de Onoare. Și Gustav are un singur nume. Orașul Rouen nu l-a onorat cu nimic! Flaubert este egal în viață și în moarte.

S-a închinat lui pământesc. Pe mormânt, unde zac trei coroane mizerabile, a pus o crenguță de arborvitae. Da, soția a aruncat flori mici.

... Poți zăbovi pe aleea de molid, să te așezi, să-ți ștergi transpirația de pe frunte. Iată, mai jos, orașul Rouen... Adevăratul Rouen nu este un muzeu. Și nu ficțiune. Sub un astfel de soare de la

înălțime pare mai atrăgător. Și-a întins fața de masă peste dealurile albăstrui, a îngroșat fumul peste el însuși, își duce propria viață, mohorâtă și veselă, importantă și lipsită de importanță, dă naștere negustori și sfinți, cârciumi și Flaubert, cămătari și constructori ai Catedralei. Cum să-l judeci? Și de unde vine acest drept?

GROZAV

Însuși numele are. Este un sunet ciudat, ciudat? Pot fi. Și apoi - un lucru special a fost asociat cu Nisa de mult timp. Iarna, cei mai eleganti oameni au plecat din capitalele noastre - Sankt Petersburg, Moscova, in trenurile expres nordice, direct la soarele sudic. Și de acolo se trimiteau flori proaspete în coșuri. „Dacă vând bine recolta toamna, atunci m-am hotărât ferm să merg la Nisa pentru o lună”, a spus vecinul nostru, un proprietar de teren din „mijloc”, sedus de povești. - Cu conducătorul nobilimii. Da. Merge în fiecare iarnă și spune: un oraș frumos. Da. Asa si asa. Da".

Kum și vecinul se întâlneau în fiecare toamnă. Liderul chiar a mers, dar Ivan Andreevici doar visa.

Drăguț pentru el, ca și mie, părea un oraș al splendorii, al soarelui, al florilor și al luxului.

Vecinul lui Tula nu a fost niciodată la Nisa - acum împușcă mistreți, gâște sălbatice în Turkestan. Dar eu, în mișcările mele de emigrant, am văzut-o de mai multe ori.

Nice s-a justificat. Nu doar un sunet plăcut. Departe de a fi un oraș al „sclipiciului și luxului”, așa cum părea din provincia Tula. Dar este încă un loc festiv. Un rus a spus zilele trecute despre Nisa:

152

Există ceva în el care corespunde depozitului nostru, suflet. Radiația, pentru noi, este foarte potrivită: un amestec de poezie și nepăsare, ceva înmuiere și frumusețe cu prostia... Sau așa ceva.

♦ *♦* *♦*

Nisa este plină de suflu de mare. Pe oricare dintre străzile sale îl simți – iar aerul său este blând, oarecum îmbătător cu spiritualitatea sa, parțial relaxant. Nice este foarte feminin în sentimentul său general.

Camere mobilate la colțul dintre Buff și Meyerbeer, la o aruncătură de băț de mare și de Hotelul Westminster pe malul apei - un microcosmos al Nisei pentru un vizitator și împreună: chipul vechilor mele rătăciri italiene.

Prima dă naștere unor observații. Al doilea este tânăr.

Într-o cameră cu jaluzelele italiene verzi, cu un pat imens, o masă pe care trebuie să mănânci și să scrii, te simți întinerit, aproape un student care și-a întins corturile simple într-un loc nou, cu zgomot italian în afara ferestrei, lumină divină. și soare, strălucim pe cei

care nu obosesc, la fel cum tu nu te sături să iubești această lumină. Om viu! Și când, după o lungă despărțire de natură, se găsește în sud, unde chiar și un oraș mare este invadat de natură necontrolat, începe imediat să respire altfel. La urma urmei, este suficient să treci strada, cu un fel de ulcior de lapte, în lactarie, ca să respiri în mare și să auzi ciripitul ascuțit beat al rândunelelor și să sperie un stol de porumbei, pe care îi hrănești. de la fereastra cu firimituri de pâine și să vezi verdeața densă a platanilor și un castel îndepărtat pe dealul Montboron - toate acestea într-o lumină zburătoare, blândă a soarelui, cu mirosuri de legume, case vechi, mare, uneori flori .

Întotdeauna mi-a plăcut Promenade des Anglais. Am rătăcit de-a lungul ei la ore diferite. De la ceața roz al dimineții până la albastrul amiezii al mării, până la seara liliac cu o mare palidă și strălucitoare și noaptea în aurul lanțurilor de pe coastă, în ținută aurie de-a lungul Montboron - cu înclinarea melancolică a farurilor.

Puteți vedea clar viața naturii și „naturalitatea” oamenilor din sud pe plaja Nisa - o plajă neimportantă, dar cu toate plutele necesare, scări pentru sărituri și mingi de cauciuc multicolore.

Omenire tânără, pe jumătate goală... Evocă parțial un zâmbet, parțial enervează, dar totuși subțiri, uneori Niceri și Niceri construiti de Dumnezeu, în mod constant înotând, scufundându-se, zburând de pe podurile cu comete, capul în jos în apă, uneori provoacă gândul: da, poate, aceștia sunt cu adevărat „locuitori ai mării”, creaturi antice, semi-

Grecii, jumătate fenicieni, jumătate tritoni și naiade pot doar să-și scalde corpurile maro și uleioase în Mediterana?

Marea și tot ce este „litor” la Nisa aduce spiritul păgân, în cea mai bună formă: frumusețe și elemente. Corpuri frumoase, tinerețe veselă, flexibilitate, armonie. Umiditatea albastră în sine este frumoasă. Puteți sta mult timp sub o umbrelă de cort într-un scaun ușor de pe terasament, ca și cum ar fi citit o carte și toți uitându-se la mare. Uimitor este efectul luminii și albastrul etern al mării și stropirea veșnică! Persoana nu se gândește la nimic. El doar respiră și se bucură. Chiar și gândurile negre, „muștele negre” ale sufletului se dizolvă în mare albastru: cerul, marea... Poate că aceasta este adevărata odihnă, efectul liniștitor al „razelor Adevărului” (culoarea albastră nu va trăda! Nu este degeaba acel albastru este cerul).

Și cu puțin timp înainte de tunul de la amiază, și chiar după el, vezi în stânga, lângă far și intrarea în port, peste mare tremurând în aur deschis, o siluetă albă - și deja familiară -: o barcă elegantă de pachete” Ile de Beauté" *. Cu o țeavă joasă, ascuțită și rapidă, taie umflarea și în curând dispare peste orizont. Corsica! Iată calea lui. Corsica îndepărtată, și cu viteza ei și aproape: doar cinci ore.

Mi-a plăcut această navă zveltă și am considerat-o prietena mea.

♦♦♦ ♦♦♦ ♦♦♦

Cel puțin viața este ca o idilă. Iar când în soarele de la Nisa sau sub umbra verde de platani, sub palmieri vezi o mulțime vie și veselă, știi foarte bine cât de înșelător este sentimentul că toată lumea este fericită și prosperă. Foamea, drama, crima și moartea sunt aceleași în această Nisa strălucitoare ca și peste tot. „În colonia ta”, mi-a spus doamna rusă, „nu sunt atât de mulți răi. Dar sunt mulți nefericiți.”

De asta nu am nicio îndoială. Și nu numai printre ruși - sunt destui atât printre germani, cât și printre localnici. (Există un număr fără precedent de germani la Nisa acum.) Un tânăr francez și consumator locuia în spatele zidului meu - pe jumătate mort, cu ochi de altă lume: mama lui l-a adus din nord pentru a fi tratat. Într-o altă cameră, o germană este căsătorită cu un socialist în exil. În al treilea, un refugiat evreu singur din Germania.

Și rușii! Nisa rusească este mare și destul de diversă. Sunt și bătrâni și tineri, nobilimi și ofițeri, și negustori, și biserică, și foști demnitari, și intelectuali, și scriitori și artiști. Majoritatea, desigur, în dificultăți. Am văzut și am întâlnit ruși care sunt pur și simplu într-o stare tristă, duc o viață fantastică,

* Insula Frumuseții (fr.).

fără speranță și înfometată. În general, a trebuit să învăț și să aud multe... - și totuși, Nisa este veselă, vie și poetică și foarte mulți ruși o iubesc și nu vor să o schimbe cu alta. Adevărat, unii cred că, având în vedere climatul său picant, prea umed-feminin, Nice se relaxează și se strânge. Totuși, am fost invitat de mai multe ori să stau la Nisa. Iar domnișoara aristocrată, o umilă icoană-scrib2 (pentru asta trăiește), întrebată dacă se simțea bine la Nisa, a răspuns: „Desigur. Orașul este frumos, frumos. Lângă mine se află biserica noastră, domnul nostru.3 În jurul nostru, rușilor, am prieteni buni. Ce mai mult?

Da, există ceva în „expresia feței” de la Nisa. În acest oraș luminos, răspândit armonios de-a lungul golfului, cu o margine armonioasă de munți, simți o anumită bucurie de a fi, deși necugetat și infantilă. Însuși „veșmântul” vieții, viața ei de zi cu zi, capătă aici o nuanță elegantă. E plăcut să mergi pe stradă, să respiri aerul, să vezi templul verde al platanilor - nava lor lungă deasupra bulevardului - să ieși în căldura orbitoare către mare, să admiri munții de garoafe, lalele, trandafiri, crini din piata de flori. Seara aglomeratie de pe Promenada, printre stralucirea luminilor, masinilor, fantanilor luminoase, observati miscarea mereu necrutatoare - viata inepuizabila.

La cinci dimineața mă trezesc - vecinul din spatele zidului zăbovește, se sufocă și se sufocă, tușește. Îmi amintesc de ochii lui uriași cenușii, frumoși, chinuiți. Uneori iese pe coridor, în pantofi, într-un fel de jachetă - arată blând și neputincios (nu cu un aspect francez. Fie tânărul Bartolomeu, fie țareviciul Dmitri).

Da, lângă mine, conform unor decrete misterioase, viața, încă foarte tânără, moare. Nu pot face nimic. O să o întreb pe mama lui, un fermier francez puternic:

— Comment ça va? *

Și ea răspunde cu tristețe:

— Mieux, better**.

(Vorbește minunat cu noi: malad, tre malad, v și trei sute *** - crede că un străin înțelege așa.)

Mâine pleacă în sfârșit. Acasă în Picardia. Și urăsc acest Nis strălucitor!

* Ce mai faci? (fr.)

** Mai bine, mai bine (fr.).

*** Bolnav, foarte bolnav, atât de trist.

Mă bucur că au plecat. Nu mai suntem copii și știm și ceva despre moarte. Îmi pare foarte rău pentru tânărul dus la măcel. Ies din casă, traversez strada îmbătată de lumină, ochi de altă lume se uită după mine de sub jaluzelele ridicate — cu reproș? Nu, zâmbește timid. Dar iată egoismul meu: inima mi se strânge, din nou de milă, dar nu vreau. Mă bucur de porumbei că soția mea hrănește firimituri de la fereastră, de rândunele, atrăgând aerul în toate direcțiile, străpungându-l tăios cu un țipăit. Și țareviciul Dmitri ... - lăsați-l să plece cât mai curând posibil spre Calais.

Așa este diversitatea vieții și singurătatea suferinței. Și acum voi merge la mare și voi vedea toți tritonii și naiadele mele. Voi uita de vecinul meu și nu vreau să mă gândesc la el și, pe cât posibil, voi inspira acest aer luminos, saturat de prospețime, sare și iod al spațiilor marine. Distanța de la mine până la cei care i-au sărutat pe leproși este incomensurabilă decât marea. Și cu „bucuria mea de a fi” merg pe Bulevardul Gambetta și înapoi, mă așez pe un scaun ușor sub o umbrelă.

Voi vedea multe în ziua aceasta în Nisa strălucitoare - cupluri tinere și tandre și trunchi asemănătoare lui Dumnezeu și Diana cu părul auriu decolorat, în pijamale bărbătești cu pantaloni, cu scuturi mici pentru sâni. Și satiri lânoși și tineri fără minte care se joacă cu mingi zile întregi - și apoi pe aceeași Promenadă a unui rus cu barbă. Stă pe un scaun, cu o scrisoare. Pe hârtie sovietică gri, mâzgăli. Din ochi inteligenți, de sub ochelari inteligenți, o lacrimă se scurge pe hârtie. Ei bine, își va vinde pantalonii și va trimite cincisprezece franci rudelor înfometate în țara bunăstării.

La amiază, peste dealul verde al vechii cetăți, unde se află acum parcul, va zbura în sus un nor alb rotund, bâta se va sparge și într-o secundă va zbura doar sunetul: bang, amiază, tun. Trecătorii își verifică ceasurile. Scăldatorii, nu foarte turbați, vor începe să se adune (și unii chiar iau micul dejun pe plajă).

Prietenul meu alb, tăind valuri cu nasul, va părăsi în curând defileul portului spre Corsica.

A fost trist pentru mama să plece înainte de sfârșitul lunii - o parte din sou dispare pentru cameră. Și mie îmi pare rău de fiul meu, dar ce zici de bani... Dar un unchi vesel din Picardia a sosit, zgomotos și îngâmfat, și vecinul a fost luat. Una dintre femeile noastre germane, hitleristă, a susținut că Germania a fost salvată. Spre surprinderea noastră, prietena ei, soția unui socialist exilat, a fost de aceeași părere, deși s-a dovedit a fi emigrantă și a împărtășit părerile soțului ei. „Desigur, este foarte greu pentru mine și soțul meu, dar dacă nu ar exista evenimente, atunci țara noastră ar fi acum în aceeași stare ca a ta.”

156

Nu știu cum s-a uitat evreul păros din camera îndepărtată la asta. Într-o seară minunată cu lună, l-am întâlnit pe Promenadă. Stătea singur, pe aceeași bancă în care plângea rusul cu barbă. În toată strălucirea, vioarea, farmecele nocturne ale Promenadei, în strălucirea barului Fregate și printre sunetele orchestrei, chipul lui subțire și urât exprima cea mai mare singurătate - și tristețe.

Pe cheltuiala a doi franci, spre deliciul unui astronom rătăcitor cu un telescop inferior pe malul apei, am examinat Jupiter și suprafața Lunii. Planeta strălucea în ocular cu o lumină constantă, aurita-verzuie. Am observat niște curele pe el, prost marcate. Ea a fost la fel de departe de noi precum este inima mea umană obișnuită de inima celor care pot apăsa toată suferința la pieptul lor.

Iar suprafața lunii este un mormânt de aur. Da, am vizitat rapid „lumea cealaltă”.

Cât de zgomotos, pestriț... — și părea atât de volatil în forfota de carnaval de pe Promenadă!

Iubesc terasamentul modest din zona veche a orașului cu bărci de pescuit și plase, cu case cu un singur etaj, restaurante de pește celebre, cu un turn vechi și o calotă verde de pini.

Seara mergem de-a lungul ei. Facem la dreapta, pe lângă hotelul de modă veche Suisse, unde stăteau scriitorii moscoviți. După ce ocolim stânca cu vedere la mare, mergem în portul vechi.

Bărbatul și prietenul meu chipeș, fumând ușor cu o pipă albă, îmbrăcat elegant, strălucind cu hublouri în oglindă, stă la debarcader. Pasarele sunt aruncate la mal. Urcă-te, așează-te, vei merge în marea nesfârșită, va fi distractiv să tai nasul alb al valului mediteranean, pescărușii te vor însoți. Vânt și soare, marea de foc se umflă în splendoare... Viață! Respirația ei.

MONTE CARLO

Întorcându-te acasă de-a lungul străzii Bel Respiro, într-o seară transparentă de iunie, simți liniștea ei uimitoare, parcă spirituală. De ce depinde? Poate o combinație între o perspectivă clară de vile,

grădini, palmieri - cu un munte care se închide în depărtare? Se pare că dă liniștea caselor luminoase ultima mângâiere.

Voi deschide fereastra din camera mea și voi privi muntele. Vârful lui este gri uscat cu crăpături, dedesubt - pete verzi ale unei păduri de pini, pe alocuri există case. Deasupra vârfului nemișcat - broderie aurie nori mici -

157

în cel mai îndepărtat rai! Mai aproape de pământ, nu într-o cameră atât de înaltă - nori întunecați ca scoici.

Iată din nou seducătorul Monte Carlo. Ciudat, ciudat loc! Conform aspectului obișnuit - mulțimea este internațională, lux, lenevie, frumusețe exotică, ruletă.

Puțin mai târziu, când bile electrice se aprind palid, în înălțime, deasupra muntelui meu chel Tête de Chien *, deasupra fortificațiilor sale va apărea o lună foarte blândă și timidă. O reflecție timidă va arunca o reflecție timidă asupra întregului pământ străvechi și frumos.

Poți observa viața de ruletă în săli, poți și din „camembert” - acesta este numele aici pentru băncile circulare din fața Cazinoului, unde oamenii leneși stau de dimineața până seara, uitându-se la intrarea în „templu”. ”. Ocupația este curioasă, deși de-a lungul zilelor precipită tristețe și zâmbet în suflet.

De aici puteți vedea „întreaga lume”.

Monte Carlo este locuit de monegheci1 și italieni - aceștia sunt oameni indigeni, mai ales din cei simpli. Apoi vin britanicii, americanii - barul local. Și nemții sunt la mijloc. Dar la Casino vezi lumea pentru că aici totul este decisiv - din toată lumea, până la japonezi, australieni, brazilieni și mulatri.

Unii merg cu mașini de lux, alții pleacă de la Hôtel de Paris în rochie de seară, traversează o piață mică și merg acolo. Și sunt tineri turiști din Germania sau Estonia, Cehoslovacia. Dacă în rada este o navă cu aburi engleză, atunci deodată apar călătorii -excursiști - au fost aduși aici, trebuie să arăți ruleta. Pereche după pereche apar. Smoking, rochii colorate de vara: functionari si functionari ai Marii Britanii cu doamne.

Te simți parțial la teatru. Privind oamenii intrând și ieșind. Aici au fugit tinerii căsătoriți, veseli, râzând. Poate au câștigat? Și dacă au pierdut puțin, atunci se mai distrează atât de mult unul cu celălalt încât să piardă este ridicol. Ies doi domni pe jumătate gri: unul scrie ceva într-o carte, bate cu creionul, dovedește. Sistemul „de data aceasta” nu s-a concretizat. Și ca să-i întâlnească, cu picioarele obișnuite, ușor tremurătoare, subțiri, o bătrână subțire în pălărie în formă de ciupercă urcă pe treptele Cazinoului, ca un parc străvechi, va intra, va răsuci un câlc al soartei unui mic jucător. la masa: de la o zi la alta, la aceeasi ora, de la o zi la alta intr-o zi...

* Cap de câine (fr.).

Aici sunt în special multe bătrâne monstruoase singuratice. Sunt printre ei grasi si slabi, mari, mici, toti imbracati fantastic - naftalin si un sicriu - toti au un singur suflet, fermecat. Zilnic in fiecare zi...

Și mai departe, pe celebrele terase din Monte Carlo, orchestra Mark Scotto2 cântă acum simfonia lui Haydn sub cerul înstelat și la ferestrele deschise ale sălilor de jocuri de noroc. Dacă există un vapor cu aburi în rada, cu călători, atunci este totul aprins și iluminat, totul strălucește cu o strălucire aurie transparentă, ca o fantomă luminoasă - ei îl ascultă și pe Haydn acolo. Dar Scotto, planând deasupra orchestrei, aruncându-se la violoncel, apoi la țevi, acum săpând pământul cu bagheta lui magică - de parcă și-ar fi înșurubat-o acolo în entuziasmul unui dirijor - îndreptând șuvița de pe fruntea lui dezordonată, chel și dolofan, Scotto fierbinte nu se vede de pe navă.

Concertul lui s-a încheiat la zece. Până la unsprezece, puțini oameni vor rămâne pe terase.

Marea va rămâne înaintea ta, stelele deasupra ei. Acest lucru nu are încotro, precum și eternitatea, numărându-ți minutele deasupra ta.

În dreapta, o stâncă misterioasă în întuneric cu lumini rare, cu reflexele lor serpentine în apa portului - Monaco, orașul și palatul prințului local, o fortăreață a vremurilor genoveze.

În stânga, o împrăștiere de lumini de coastă mai des, mai vesele și mai strălucitoare - Roque-brune, Cap Martin, iar în dreapta, destul de departe, lumini ușor curgătoare: Bordighera - Italia.

Sunt două stele slabe în marea îndepărtată, vine o navă. La Genova sau de la Genova? Dacă urmărești mult timp, atunci bineînțeles că vei distinge dacă la dreapta sau la stânga. Dar, în orice caz, va dispărea în curând cu totul. Tufa de oleandru înflorește în spatele băncii tale. Pe scurt, pe scurt! Acel sentiment letean care este și la Veneția.

♦ *♦* *♦*

Coborând pe lângă oficiul poștal, ieși în vechiul port din Monaco („portul Hercules”). În dreapta, în defileul îngust și abrupt, pitoresc al Gomat, în spatele arcadelor prin care trec trenurile, se află biserica Sf. Devotați, patrona Monaco și Monte Carlo.3 Locul este uimitor. În dreapta și în stânga sunt stânci aproape abrupte, pe ele sunt case, treptele scărilor sunt înălțate în sus, bougainvilleasele mov închis4 împodobesc stâncile cu covoare.

Biserica este mereu deschisă. Semi întuneric în adâncul ușii din față, rânduri de scaune, statui de sfinți, deasupra altarului principal însăși Fecioara Muceniță, Sf. Devotat. El ține o ramură de palmier în mâna dreaptă, iar un porumbel stă în stânga lui.

Poți veni aici – și mai ales în momentele grele – să stai în tăcere, tăcere. Acolo nu există Lethean! Nu numai că nimic nu trece, dar totul este etern. „Dumnezeu este iubire”, a spus Apostolul. Radiază aici. Și ea este veșnică.

Acum o mie șase sute de ani, în Corsica, în persecuția lui Dioclețian, o fată – aproape o fată – Devota, a fost chinuită pentru mărturisirea neînfricată a acestui adevăr: „Dumnezeu este iubire”, „Hristos este Dumnezeu”. Viața ei povestește că preotul Bennat și diaconul Apollonius i-au răscumpărat trupul, au îmbălsămat-o și au decis să-l ducă pe bătrânul pescar Grațian în Africa cu barca. A fost o furtună pe mare. Gratian s-a zbătut cât a putut, în cele din urmă, epuizat, ațipit. Devota i-a apărut în vis și i-a spus să schimbe direcția. Când s-a trezit, a luat volanul și a întors spre nord. Porumbelul alb care a zburat din gura Devotei în momentul morții a apărut imediat în fața bărcii - a condus-o pe țărmurile Galiei.

Restul este clar. Barca ancorata in acelasi port albastru in care stau acum iahturile englezesti si americane, barcile se albesc in randuri peste azur si sar de dimineata pana seara de la baie in apa, inoata, stropesc baietii si fetele monegasci, aratand toata gratia de originea lor fenician-greco-italiană . Rămășițele martirului au fost îngropate la gura defileului Gomatov, iar de-a lungul secolelor, printr-o serie de clădiri în schimbare, această (nouă) biserică a ajuns până la noi.

Virgin Devota este patrona Monte Carlo. Nu mulțimea internațională care curge și reflux în Cazinou, fără să știe de altar. Dar aici sunt oameni, localnici, Monte Carlo nu este alcătuit din bătrâne și ruletă. Sunt mulți muncitori aici, lucrători care au crescut de generații în această țară radiantă semi-tropicală - pentru ei este nevoie de un altar și aproape. Devota nativa lor. Și când intri în biserică în mijlocul zilei, seara, vezi mereu mai mulți oameni rugându-se de aici.

26 ianuarie, cu o zi înainte de St. Devotează, după slujba de dimineață în prezența familiei domnești și a autorităților din pridvorul bisericii Sf. Devotei i se dă izolvare tuturor victimelor mării, tuturor celor care au murit în ea - sfântul este venerat și ca patron al marinarilor. Seara, cu aceeași solemnitate, se face o slujbă. După ea, Prințul de Monaco dă foc unei bărci simbolice în piața din fața bisericii. Tunurile trag, muzica cântă imnul monegasc. Iar a doua zi, o slujbă divină în catedrală și o procesiune cu rămășițele Fecioarei într-o raclă de aur.

♦ ♦♦♦ ♦♦♦

Pe băncile Camembert sunt multe chipuri cunoscute, dar seara este ca un club. Un bărbat în vârstă și trist, cu un imens îngroșat

nasul - imaginea eternă a diformității triste. Italiana este mereu în conversație. Un neamț plinuț, într-un hanorac maro fără mâneci, care arată ca un cârnați. Un irlandez cu un profil diabolic, o față obosită, ochi sticloși. Nu-i cunoști niciodată pe alții... Si-dyat-sta,

vorbește, mergi la Casino - joacă. Irlandezul va inventa un alt sistem. Dar principalul lucru sunt conversațiile.

Monte Carlo îi atrage pe cei singuri. Cine are ocazia să trăiască fără trudă, chiar dacă modest, care a văzut totul în viață, răcit la toate, poate, într-adevăr, să-și creeze aici un fel de existență letheiană, eterică și lipsită de griji. O minge de ruletă se învârte, spatulele cu mânere se mișcă cu îndemânare în jurul mesei, adunând jetoane, un mic câștig, o mică pierdere. Banii vin, banii pleacă, oamenii vin și pleacă. Ziua soarele, palmierii, cactușii, munții și fața de masă albastră a mării, ziua un ziar, un bar, seara discuții cu cunoscuți pe Camembert, cunoștințe ușoare cu vizitatorii, deloc obligatorii, ușor , întreruptă pentru totdeauna.

Doar bătrânele monstruoase nu vorbesc cu nimeni. Vino în tăcere, pleacă în tăcere. În aer liber din apropiere, în Cafe De Paris, muzica cântă la plimbarea lambeth, dansul acestei veri, iar cuplurile obișnuite își dansează propriul lor - de asemenea, un etern carusel uman.

A douăsprezecea oră din noapte. Să ne mutăm acasă. Sus de la Cazinou sunt două rânduri de palmieri și copaci cu frunze mici. Între ele este o grădină de flori. Aleile sunt mărginite cu tufișuri verzi. Astăzi, din interior, strălucesc cu aurul electricității - tufe verzui-aurii, foarte frumoase.

În față, pe picioare subțiri, este o bătrână cu o pălărie pestriță. Încet se va târî până la ea. Unul dintre aceștia în urmă cu doi ani a fost ucis chiar la ea acasă, pe o alee din spate - sperau să profite de pe urma câștigurilor... Au luat, se pare, cincizeci de franci.

♦♦♦ ♦♦♦ ♦♦♦

Dacă coborâți pe bulevardul Peyrer, apoi spre dreapta prin grătare va clipi dedesubt vasul albastru al portului - culoarea apei sale este uimitoare, verde-albăstrui închis, cu o împrăștiere de bărci albe pe ea. Bulevardul Peyrera este tăcut, aristocratic. Toată partea stângă se află în vile a milioane de oameni, în grădini de palmieri, plantații de ficusi. Într-un singur loc, acești ficusuri de pe două părți ale străzii sunt conectați prin vârfuri - într-o zi strălucitoare a lui Monte Carlo, treci sub baldachinul lor protejat. În general, ficusurile, frunzele lor lucioase, grase și grele, trunchiurile netede - uneori și alte tuburi auxiliare se întind de jos, contopindu-se cu ramurile principale de deasupra - acest copac tropical este abundent aici. Peste tot Monte Carlo se află reflexia frunzelor sale lăcuite. Și cactușii! Nebuni gigantici în grădina Cazinoului, unde e atât de bine

să stai într-o după-amiază însorită, admirând viața lentă, orbitoare și stinsă din jur de sub umbră și să ridici ochii - să vezi munții deasupra ta și Edenul deodată, într-un fum eteric.

Frumusețea este vărsată peste tot aici. Inundă acest loc ciudat, unde ești mereu oarecum entuziasmat, unde este ușor să fii și aproape entuziasmat și profund trist.

„Seducția” de aur înconjoară paradisul celor obosiți și singuratici, dar și colțul celei mai vechi țări nobiliare cu mari tradiții spirituale. Nu numai St. Devota - la câteva verste de Monte Carlo, la munte, în mijlocul unei păduri minunate, și mănăstirea Lage5 cu o statuie miraculoasă a Sfintei Fecioare - mii de credincioși tocmai și-au făcut călătoria în zilele de septembrie. Iar în orașul Roquebrune, din 1467, în fiecare 6 august, celebrele Patimi, Patimile lui Hristos, sunt jucate pe străzile medievale de către locuitorii orașului, conform jurământului strămoșilor lor, de a scăpa de ciumă. .

♦ *♦* *♦*

Căldură uscată. La ora patru, coborând în port, vezi într-o adiere ușoară, fumurie de sticlă, casele multicolore din Monte Carlo atârnând peste râpa Gomat și St. Devota aproape mozaic covor. Totul este atât de cool! O casă deasupra unei case, de la distanță pare că toate sunt în același plan, pictate multicolor pe o pânză uriașă în picioare.

Digul portului este un șir de pini mici, verzi ascuțiți, semicercuri. În spatele lor se află al doilea semicerc de oleandri roz înfloriți - aceste două ghirlande înconjoară portul, pline de țipete de copii de înotători, pânze ușoare, albe, cormorani6 pe apă azurie, unde se găsesc moneghezi bronzați. Muntele în formă de sală deasupra portului și abruptul pestriț al caselor este în cel mai fin eter auriu.

Trenurile ies încet din tunel la ora stabilită, numărând orele pentru noi. Unul la cinci și jumătate, celălalt la șase – „și trenurile care pleacă undeva în depărtare” – cum pleacă în fiecare minut cel care seduce lumea asta.

Unsprezece seara. O grădină de ficusi uriași, palmieri, cactusi, cu crini în mijloc, într-un lac. Nu mai este nimeni. O plimbare lambeth zboară de la Café de Paris. Sub melodia lui de cuplu, toate rândurile se leagănă, dansează ușor, la un moment dat țipă în cor pe muzică.

Totul e în urmă. În fața ochilor tăi este întunericul grădinii nopții și deasupra ei o priveliște ciudată: vârful muntelui fumegă roz. Uneori, focul se aprinde mai puternic, merge mai departe ca o scânteie strălucitoare - pini noi au preluat - apoi din nou mai liniștit.

162

Păduri arse peste Monte Carlo. Știți că focul nu va ajunge, ei bine, dacă ar fi venit și ar arde? Nu este o afacere bună pentru Monte Carlo! Dar nici pentru Pompei nu era potrivit... Poate și Vezuviul a fumat și roz afumat pentru o lungă perioadă de timp, apoi a icnit...

Un pustnic singur mi-a spus, într-o seară liliac, înainte de furtună, privind la Muntele Athos:

- Iubire iubire! iti spun direct. Văd toată frumusețea, farmecul... Frumusețe uluitoare... Știu că se va prăbuși, mâine în focul Domnului, poate va arde, prin țeava Arhanghelului... dar iubesc. Și scuze.

Mâine, acest loc din vârf, unde este acum focul, va deveni gol, violet, cu cioturi pe moarte. Dar acum strălucirea ei este misterioasă... Pădurile ard peste Monte Carlo!

TRECE. NOTE

... Proprietarul nu era acolo. A intarziat. Am intrat într-o cameră de zi destul de mare, o cameră luminoasă. Liniște, caldă, pași tăcut pe covor. E frumos să ai așa liniște... E bine că sunt multe cărți pe rafturile bibliotecii. Există literatură germană în acest dig, literatură italiană acolo.

Ce cărți cunoscute! Este ca o parte a vieții vechi. Venturi, Vasari în legături de pergament alb, Petrarh, Scartazzini.1 Sărmanul Scartazzini, se pare că și-a pierdut ochii în această enciclopedie a lui. Și până la urmă a recunoscut cu amărăciune - și-a dat toată viața idolului său! - care „se sufocă sub povara literaturii”.

Pisica siameză a venit din spate și și-a frecat botul de mână. Ce asiatic! Blana este elastică, lucioasă, de culoarea șoricelului și are ochi uimitori de topaz. S-a dus la ușa de la balcon și, de asemenea, se uita la Paris de pe acel deal din Passy. În fereastra palidă, atât pentru pisică, cât și pentru mine, obeliscul Turnului Eiffel este la fel de ceață. Vârful lui este în nori, apoi plutește, apoi pleacă. Iar îndepărtatul Paris, peste râu, a dispărut complet în lăptosul cald.

Dar un raft de cărți... O privesc cu tandrețe, tristețe. Laudă lumii îndepărtate, tinerețe-idilice! Toate acestea se citesc. Italia, lumină, frumusețe, artă... mereu laudă. Ceață dulce prin care nu vedeam viața. Sau, poate, fericirea ei, farmecul ei cel mai înalt, părea așa: stând într-o zi însorită pe înălțimile nemuritoare ale Fiesolelor, inspirând albastrul Toscana. Și nu mai este nimic.

Și apoi totul s-a răsturnat. Ei bine, poate am fost arăți din nou.

Dar Toscana, aceea, prima, este o amintire veșnică. Amintire tandră.

163

Eram tânăr pentru prima dată la Paris, destul de timid și „hillbilly”. Locuim într-o pensiune de hotel pe rue Notre Dame des Champs. Și acum, trecând pe lângă acest conac, îmi amintesc mereu acele vremuri.

Am călătorit de la Odeon pe vârful omnibusului, cvadrupleți. Metroul era doar circular și transversal. Doamnele purtau rochii lungi, pălării mari plate. Taxiștii cu nasul roșu în căciuli de cilindru se certau cu caprele și băteau din palme. Aproape că nu erau mașini. Și Paris încă înăbușit și speriat. Place de la Concorde era practic pustie. Trecu pe lângă un taxi, o doamnă, ridicându-și poalele rochiei, o traversa, pufă din când în când și fuma un automobil înalt, amuzant pentru ochiul prezent.

Și totul părea după Pritykin și Moscova a fi un fel de iad infernal, Leviathan. (Cu toate acestea, la Moscova existau deja tineri urbaniști, opera regretatului Bryusov. În imaginația lor, ei aveau „omnibuze,

taxiuri și mașini care se grăbesc” de-a lungul Kozikhas-ului lor natal, Vshivy Gorki”2).

Passy la acea vreme era foarte diferit de acum. Erau puține case noi. Rue du Colonnel-Bonnet este de nerecunoscut, la fel și Avenue St.-Philibert. Maeterlinck locuia într-un hotel de modă veche de pe strada Renoyard.3 Iar chiar strada Renoyard, pe care ar fi mai corect să o numim rue Balzac, era chiar mai liniștită, mai surdă decât este acum. În Passy chiar și acum există o astfel de „învechire”. Reflecțiile apusurilor de pe rue Renoyard amintesc de apusurile de soare din Arbat - totodată de tinerețea noastră.

Balmont locuia nu departe de Maeterlinck, pe strada Singer. L-am vizitat la etajul șase, îmi amintesc de la ferestrele biroului Parisul albastru de mai, înălțimile lui Meudon, pădurile și Parisul seara, în lumini blânde, irizate.

Și lângă noi, pe rue Notre-Dame des Champs, Huysmans se stingea.4 Simbolismul stătea atunci într-un nor uniform și, părea, de neclintit peste Paris, Passy, peste Cartierul Latin... și chiar peste rural. Moscova. Cât timp a stat nu se știe. În orice caz, războiul a izbucnit. Lumea s-a schimbat. Au venit oameni noi în locul lui Maeterlinck, Verhaern, visătorii Rodenbach.5 Oameni mai puternici și mai aspri... Au fost construite grădinile din Passy. Acest loc este încă solitar, există încă o umbră a anilor Sorrish în el, dar ora nu este departe când piatra va cuceri în sfârșit verdele.

Regreți trecutul, ofta? Suntem într-o eră specială. E greu să o iubești. Nu ar trebui să-ți fie frică. Sper de asemenea. Trăiește calm, încercând să nu-ți pierzi curajul în fluxul „omului mediu”, mergând într-o masă solidă. Vrea să trăiască, să se bucure, o dată

a se implica. Reprezentantul său ideal, reprezentantul milioanelor care se agita, nu dorește matematică superioară. Are dreptate, desigur.

Matematica superioară nu se poate preda lui. Da, și nimeni nu va renunța. Dar nu-ți fie frică să fii singur.

♦ *♦* *♦*

Cu toate acestea, literatura franceză ține cu o persistență surprinzătoare. Lumea latină este puternică. Întotdeauna a rezistat cu înverșunare barbariei. E plăcut de văzut. Ordinea și măsura, bunele maniere, gustul - ceva de care rușii nu prea au, nu pot decât să se bucure de latină, care ne este infinit străină - totuși, cu o bucurie rece. Mulțumesc pentru tot ce nu este prost.

Balzac, s-ar părea, este oarecum special, nu un scriitor francez. Ce măsură? Unde este gustul și educația? — Cu toate acestea, Balzac este o persoană foarte indigenă în literatura franceză. Cel mai recent Mauriac îl consideră fondatorul romanului „logic”, cel exterior psihologic, și îl opune lui Dostoievski.6 (Și am subliniat mereu că Balzac l-a influențat pe Dostoievski!)

Nu voi intra în asta. Mi-am amintit acum de Balzac pentru că viața lui este legată de Passy - acolo este muzeul lui8, pe care tocmai trebuia să-l vizitez.

Muzeul ocupă un apartament pe care Balzac l-a închiriat cândva. Ea este în curte, în aripa noastră. (Și Flaubert a locuit lângă Rouen într-un astfel de „pavilion", iar Cehov a lucrat în aripa Melikhovsky ... și cine altcineva nu le-a avut!)

Prima cameră în care intri este dormitorul. Apoi un salon și un birou. Ferestre spre grădină. Acolo, într-o nișă verde, se află un bust al lui Balzac. Ca în toate astfel de muzee - fotografii, cărți, relicve de îmbrăcăminte, mobilier. Muzeul este foarte sărac. Provencalii din Arles au adunat mult mai multe despre Mistral! Dar există un erou regional, provincialii au întotdeauna mai multă dragoste pentru fiii lor. Parisul este imens, indiferent. Pe vremea lui Balzac, era deja indiferent față de lumea de atunci - deja Leviathan, deși atunci în Passy, desigur, privighetoarele cântau, în biroul lui Balzac, privind Sena dintr-un unghi, era un parfum de dimineață. de grădini de coastă, și nici măcar Eiffel nu au fost îngrămădite peste râu, nici Citroen. Trebuie să recunoaștem că era liniște, poetic romantic (și frig iarna!) în aceste trei camere, pentru care proprietarul plătea șase sute de franci pe an și de unde, într-un moment dificil, îngrijitorul a fugit de creditori printr-un coridor îngust (zâmbind, chiar și acum îngrijitorul îl arată).

În birou există o masă, un fotoliu, biblioteci, un crucifix deasupra șemineului. Totul este vechi, nobil dărăpănat, atât de simplu. În dulapul păpușii

de asemenea simplu: lui Balzac îi plăcea să le pună pe birou când lucrează. Fondatorul romanului „logic" și „rezonabil" a fost, desigur, cel mai mare fantasmagorist. „Je suis né pour l'amour impossible"9 – se ruga celui răstignit şi în acelaşi timp credea în favoarea micilor fetişuri. În loc de Rembrandt, pe care nu l-a putut cumpăra, a atârnat un cadru în biroul său și a scris „Rembrandt" pe un spațiu gol din el. Nimeni nu-i putea interzice să viseze la un Rembrandt inexistent.

Muzeul nu este bogat, dar aerul său este infuzat de trecut, introduce anii patruzeci în „Balzac", adică în acel element ciudat și în general nepotrivit pentru Franța, care, în ciuda tuturor romanelor „logice", ar trebui să fie numit romantism. Sărăcia, mândria, singurătatea, visarea cu ochii deschiși... - o casă în Passy. Care dintre scriitori este străin de toate acestea?

AUTEIL

Ani și ani, pământ străin. Castanii de pe strada Claude Lorrain, singurătatea din Boileau, grădinile lui Chardon-Lagache - toată lungă perioadă de viață în Auteuil. Bucuriile, mici și mari, tristețile, mari și mici, sunt deja asociate cu aceste meleaguri liniștite. Ei ne aduc ceva. Le dăm ceva. Poate că, din trecerile noastre zilnice, străzile nu sunt chiar la fel, iar noi nu suntem chiar la fel - din ele. Ne influențăm unul pe celălalt, deoarece generații întregi care au trăit

înaintea noastră au influențat aceste meleaguri, așa cum au fost cândva influențate de plantațiile proaspete și strugurii din Auteuil.

Onorarea trecutului! Nu o imitație oarbă a lui, nici cătușe. Sentimentul mișcării, dar și al adevărului etern al fiecărui timp, al „părinților și fraților predecedați” este unitatea veșnică a ființei, fluidă, plutitoare, „râul vremurilor”.

Și acum desfășurăm încet analele locurilor nobile.

Pădurile de-a lungul dealurilor Senei sunt stejari, fagi, probabil tei și aspen. Pe actuala rue La Fontaine sunt altare de druizi. Pietre plate uriașe de dolmene, pietre întinse orizontal pe suporturi, ca niște capace de ciuperci, pot fi chiar în locul în care locuiește acum Moscova Nadezhda Andreevna.

Iunie. Căldură, dușuri. Shaved Labienus, cel mai bun general al lui Caesar, tabără la Chatelet. El este trimis să cucerească Lutetia. Pe Saint-Michel, peste râu, Camulogen cu barbă cenușie cu galla

mi. Labien nu îndrăznește să treacă deschis Sena. În timpul unei furtuni nocturne, romanii, insesizabil din Galii, merg de-a lungul malului de-a lungul cursului râului, trecând pe lângă actualul Trocadero până la noi în Oteil. La podul Mirabeau se traversează pe „lintre”, bărci cu fund plat din lemn masiv de stejar.

Dimineața, pe câmpiile Grenelle, unde, să zicem, locuiește acum Kaluga Maria Yakovlevna, Labien l-a învins pe Camulogen, în ciuda formațiunii triunghiulare inventate de bătrân, în ciuda întregului curaj, împotriva tuturor impulsului galilor. Cei rasi i-au invins pe cei nerasati: au urmat Roma, cultura.

Roma a înlocuit dolmenele druidice. Nu i-a stricat — nu s-a luptat niciodată cu religiile locale (a clătinat doar înaintea celei mondiale) — au plecat singuri.

Roma a descoperit apele feruginoase din Auteuil și a pus apeducte de-a lungul malurilor Senei, de-a lungul actualului Cours Albert I, unde acum s-au stabilit și rușii. Apeductele au mers în orașul Lutetia de lângă Sf. Michel - acolo romanii au deschis prima instalație de hidroterapie din Paris.

Dar chiar satul Auteuil a apărut în secolul VI, deja sub creștinism, după Sfânta Genevieve.

Era aglomerat în Lutetia. Au tăiat pădurea unde se afla Trocadero, au întemeiat satul Nizhon, iar din Nizhon s-au mai remarcat câțiva spre sud, au format așezări Authueil (din cuvântul altitudine - înălțime, și nu din latinescul altare - altarul druidilor). , așa cum se credea anterior). Ce vechime dincolo de satul nostru! Deja în secolul al XII-lea s-a format parohia bisericii Auteuil. Călugării Ordinului Sf. Soții Geneviève dețineau versanții podgoriilor și plantațiilor până la Sena, produceau vin din abundență, aprovizionau cu el capitolul Notre Dame și chiar l-au exportat în Danemarca. La mijlocul secolului al XIII-lea au

abolit iobăgia. Copii crescuti. Bătrânii și bătrânii se maturizau. Și acum pe avenue de Versailles puteți citi: „A Dieu dans ses pauvres” * - o inscripție pe o instituție de binefacere. Toate acestea sunt legate de antichitate. Și trecând de-a lungul Chardon-Lagash pe lângă grădini umbroase, unde clădirile grațioase sunt pline de Zeițe, să nu uităm că rădăcinile acestor fapte sunt vechi de secole, în mila evlavioasă a îndepărtatei „Genevieve”. De asemenea, școlile din stânga, din grădini, sunt un ecou al acelor școli pe care Biserica le-a plantat în timpuri imemoriale.

În Războiul de o sută de ani, Auteuil a fost pustiit și jefuit cât au vrut ei. Pădurea din jur era plină de bande de tâlhari. Același Du Guesclin1, căruia i s-a ridicat acum un monument și în cinstea căruia îi poartă numele restaurantul din Montparnasse, faimos pentru stridii și homari - acest venerabil Du Guesclin a eliberat cartierul de bande, a stabilit pacea.

* Dumnezeu în săracii Săi (fr.)

Iar în Evul Mediu, spre Renaștere, Oteil este așa: centrul său este o biserică cu clopotniță romanică și cu ea și o casă domnișoară. Aproape de actuala rue d'Auteuil, apoi de „Strada Mare”. Avenue de Versailles se numea Coastal, o rue Boileau, la colțul căreia sunt scrise aceste rânduri - route des Garennes, ducea la cuștile iepurilor și la Curtea fostului Oteil. Curtea a fost nebună, lângă spânzurătoare (nu departe de casa în care locuia călăul parizian anul trecut).

Henric al IV-lea a avut ceva de-a face cu Auteuil. Ludovic al XIII-lea a venit aici ca într-o casă de vară. Doctorul său scria în jurnalul său: „Regele a urcat pe cal... a pescuit în cușca domnului de Broe, pe Strada Mare... a distrus cuiburile de sturzi din grădina lui... a înotat pe insula Makerel. ... a luat masa la domnul Kou-anye, în Auteuil ... a ucis doi lupi în pădure.

Pe scurt, am avut o zi distractivă.

În secolul al XVII-lea, Auteuil s-a dovedit a fi un loc foarte literar. Tăcerea, frumusețea, ieftinitatea, aparent, i-au atras pe scriitori. „Aș vrea să vedeți Auteuil în toată splendoarea lui, adică într-un soare demn de iunie”, i-a scris Boileau președintelui Lamoignan.2

Oamenii din profesia noastră au prețuit de mult liniștea. Horace Maecenas a prezentat o vilă lângă Roma, iar poetul a locuit de bunăvoie acolo, a cântat despre natură. Petrarh iubea singurătatea din Vaucluse. Bembo3 a scris poezie lângă Padova, într-o moșie bună, decorată cu statui antice, fresce și manuscrise rare. Da, iar Turgheniev al nostru a înflorit în Spasskoye, unde biblioteca lui avea cinci mii de volume.

Molière, Racine și Boileau au făcut faimosul Hauteuil. Pe numărul casei 2, rue d'Auteuil, se află o placă bătută în cuie cu inscripția: „Molière a locuit aici”. Aici, după cum i-a mărturisit lui Boileau, Molière i-a citit cu voce tare bucătarului său noile comedii scrise, iar după impresia ei a judecat cum va accepta publicul. Aici a primit și prieteni - peste drum, pe locul unde se află acum școala lui Jean-

Baptiste Say, s-a stabilit 4 Racine, puțin mai departe - Boileau. La Moliere s-au adunat, pe lângă cei amintiți, Lully,5 Mignard,6 Chapelle7 și alții, care a aranjat mese cu băuturi abundente. Peisajul rural, soarele, grădini minunate, vin local bun... - cinele au fost distractive.

În acele vremuri dulci, un preot auteuilian încă mai putea interzice să bea în bistrouri și taverne în timpul Liturghiei. Biserica era în apropiere. Dar au ales orele mai confortabile și uneori se îmbătau atât de mult încât într-o zi, în miezul nopții, când Molière însuși s-a întins să se odihnească la etaj, oaspeții au hotărât brusc să meargă cu toții să se înece în Sena. . Molière i-a convins, însă, să aștepte până dimineața.

Alături de Molière locuia actrița Chammele8, o prietenă cu Racine. Atât ea, cât și celebrul Ninon de Lanclos9 se întâlneau adesea cu poeți într-o tavernă,

păstrat până în zilele noastre (25, rue d'Auteuil) - acum este un bistro modest, iar printre micii angajați, comercianți din piață, zidari care vin aici să bea un coup de blanc *, aproape nimeni nu știe că s-au așezat cândva. și cărțile jucate aici oamenii sunt mai cunoscători. Casa, cu două etaje, mică, s-a păstrat - este strânsă, parcă uzată de vecini, și dă aproape direct în rue des Perchamps - cea mai veche stradă din spate din Auteuil, cu un pavaj mizerabil de pietruit.

Puțin mai departe de-a lungul rue d'Auteuil, restaurantul „Mouton Blanc” este, de asemenea, un loc extrem de literar. Intrând în încăpere, proaspăt împodobită (dar păstrând vechiul miel pe panou și pe meniu), vezi imediat, în stânga, o poză veche: Molière citește cu voce tare Mizantropul prietenilor - în aceeași instituție. Tabloul a fost renovat, casa a fost renovată și totuși în viața de zi cu zi, în masa lui, s-a păstrat o tradiție - soliditate, bucătărie bună, cultură veche.

Dintre cele trei vedete literare ale secolului al XVIII-lea, Boileau a fost cel mai potrivit pentru Oteil. Racine s-a dovedit a fi prea complexă, mohorâtă și pătrunzătoare. Doar anii săi tineri, plini de ambiguități, petrecuți „în nebunia libertății dezastruoase”, în patimi, în păcat, sunt parțial legați de Oteil. Mai târziu a plecat de aici. A doua parte, cea mai tristă a vieții sale, resemnarea și respingerea poeziei, a avut loc în altă parte. Molière este prea mult un rătăcitor și prea mult un om în culise pentru a se stabili aici. Dar aici este Boileau pentru Hauteuil - un adevărat genius loci **. Când mergi încet acasă de la Mouton Blanc de-a lungul rue Boileau și ajungi la numărul 26, unde se află acum pensiunea fetelor (casa a păstrat, în ciuda „înviorării”, ceva confort vechi), îți imaginezi clar cum se potrivește. să locuiască pe această stradă liniștită „profesor” de literatură.

O mică poartă în zid duce în curte. Iedera o împodobește, spalierele sale sunt vizibile și în adâncuri. Totul, desigur, nu a fost așa sub proprietar, dar probabil că au existat spaliere. O scară dreaptă ducea

la primul etaj; în adâncuri se află o grădină mare în care a locuit Riquet, grădinarul și au crescut faimoșii castani. Tocmai fuseseră aduși în Franța din India la acea vreme. Castanii din grădina lui Boileau au fost primii din Auteuil.

O casă liniștită, locuri liniștite, o viață retrasă, dar asigurată, filistean-corectă, fără mare adâncime și nu fără pedanterie - ce mai ai nevoie pentru Boileau? Era departe de pasiuni.

* O înghițitură de alb (fr.).

** Geniul locului (spiritul păzitor) (lat.).

Dragostea nu a jucat un rol în viața lui. În literatură, ca într-o grădină, a pus lucrurile în ordine, a curățat, a măturat, a construit diverse garduri peste care era imposibil să se urce. Unitatea de timp, loc și acțiune - încercați să scrieți o piesă în formele lui Shakespeare - profesorul lui Boileau va pune o notă nesatisfăcătoare.

Bunul simț, raționalitate, geometria latină în literatură. Sufletul este mic și tuns. El însuși nu a fost poet, deși a scris poezie. Avea un gust impecabil, măsură, inteligență batjocoritoare. Și a curățat literatura contemporană. Ulterior, din regulile lui s-a făcut catehism școlar. Și în timpul vieții, a susținut și a nominalizat persoana potrivită - același prieten al lui Racine. Și cine nu ar trebui, „micuții” pretențioși – înecați. Toți marii critici au făcut întotdeauna asta.

A locuit aici timp de douăzeci de ani. Era căsătorit, dar soția lui a vegetat incolor cu el și s-a decolorat. Se pare că el însuși nu a observat moartea ei: nu era timp. Cărți și manuscrise distrase. Îi plăcea să mănânce – dar cu moderație. Bea - dar nu ca Molière și prietenii lui. Probabil de aceea le-a supraviețuit. Îl iubea foarte mult pe Racine și, când a murit, a simțit o puternică singurătate și întristare.

În general, bătrânețea acestui scrib era rece și tristă. Nu a fost încălzită de nimeni. Și iarăși – verdele Auteuil, grădinile sale, castanii, sunetul melancolic al clopotniței Auteuil vorbeau atât de convingător și adecvat despre permeabilitatea lentă, inevitabilă.

Dar Boileau a murit la Paris. Era deja academician, ca și Racine, istoriograf al regelui. A început un nou secol al XVII-lea, de care nu era aproape.

Acest nou secol s-a dovedit a fi nu mai puțin, ci o glorie mult mai mare pentru Auteuil-ul nostru.

După ce a luat micul dejun la Mouton Blanc, ieșind pe rue d'Auteuil, acum plină de tremurături de primăvară, reflectare a norilor, cu un vânt trecător nervos (vorbind despre un zâmbet, despre fericire...), vei vedea casa numărul 45- 47 oblic.

Acesta este vechiul hotel din Auteuil. Construite sub formă de odihnă, pavilioanele sale laterale sunt mai noi. Zabrele din iedera, in decorul unei ghirlande de flori si fructe. Coloane mici pe acoperiș.

La începutul secolului al XVIII-lea, îi aparținea Mademoiselle Antier10, o cântăreață de operă, o primadonă care nu a avut rivali în toți cei treizeci de ani de cântat. S-a căsătorit cu „Inspectorul de sare” Dorva-

170

la, iar în casa ei excelentă a început primul salon adevărat din Auteuil, au apărut vedete ale lumii artistice, financiare, mondiale. În parcul din spatele hotelului, ea a dat baluri grandioase primăvara și vara - au dansat până în zori.

Hotelul a fost apoi cumpărat de actrițe, surorile Deverrier, Geneviève și Marie.11 Ele au continuat viața strălucitoare și elegantă a lui Antje. De asemenea un salon, de asemenea baluri și sărbători. În grădină a fost amenajat un teatru excelent pentru câteva sute de oameni. Un pasaj subteran îl leagă de hotel, astfel încât pe vreme rea se putea trece pe sub parc, aproape toată lungimea lui, pe lângă această galerie.

Au fost puse în scenă cu mare succes piese de Calardo, 12 Marivaux, 13, Vânătoarea lui Henric al IV-lea, 14, care era interzisă să joace în teatrele deschise. Președintele Salabéri15, care a jucat rolul principal, era izbitor prin asemănarea sa cu un rege. S-a format o întreagă trupă de amatori, de o bună compoziție: Moritz de Saxonia16, Voltaire, Marquis du Chatelet.17 Laharpe18 a scris pentru ei comedii, iar Maria Deverrier a crescut romane – mai întâi cu Marmontel19, dar apoi l-a preferat pe Maurice de Saxonia (este greu pentru un scriitor să concureze cu celebrul comandant și bogăție umană considerabilă!). Latour20 a pictat aici și portrete ale lui Maurice de Saxonia, regina, Buffon,21 Voltaire: din cele mai vechi timpuri, Oteilul nostru se putea mândri cu celebritățile sale.

Casa și moșia marchizei de Boufflers22 se aflau și ele în apropiere, în actualele rue Raffet și Porto d'Auteuil (în acea vreme întreaga zonă era grădini solide!). Marchiza, văduvă și vorbitoare, lua mese mari de trei ori pe săptămână și zece sau cincisprezece persoane se adunau zilnic la cină. Era inteligentă, ascuțită, capricioasă. Contesa Amelia23, nora ei, nu era mai puțin potrivită pentru ocupațiile de salon - se distingea mai ales prin inteligența ei. Marchiza a trăit multă vreme – chiar și când era oarbă, a continuat să vorbească și probabil că s-a săturat de viața ei. La șaptezeci și trei de ani, era încă veselă. Atât ea, cât și nora au ajuns amândoi direct din saloanele din închisoarea revoluționară. Au fost salvați de ghilotină de un cunoscut al starețului, care a obținut de la Fouquier Tanville24 ca chestiunea să fie târâtă până la sfârșitul terorii.

Mama lui Buffler a murit în 1800. Amelia i-a supraviețuit. În timpul revoluției, a fost complet distrusă, a fost nevoită să închirieze un apartament ieftin pe rue d'Auteuil (numărul 14, o casă mică, veche, bine păstrată), de la fostul ei bucătar. Am trăit tot ce se presupune că ar fi în astfel de vremuri: închisoare, amenințare, moarte, ruină.

Bătrânețea ei a fost încălzită de două servitoare credincioase, „Doamnele Morta și Martin”, care au avut grijă de amanta odată strălucită: o hrăneau, o îmbrăcau din economiile lor și din rodul muncii lor modeste.

171

Lângă vechiul hotel Antje Deverrier se află acum cinematograful „Mozart-Palace”. Pe trotuar, în fața afișelor lui, copiii și domnișoarele se uită. Seara, linia la casierie. Vin taxiurile. Se aude vorbirea rusă.

Din Hotelul Latour care a stat pe acest site nu a mai ramas nimic! – și, în general, totul în jur este diferit. Un pătrat mic în platani, pe el este o piață. Platanii nu sunt la fel, vânzătoarele cu fundul lat, în pălării tricotate de lână, cu fețele bronzate, izbitoare în sănătate și putere, în fuste scurte și încălțăminte grosolane nu sunt la fel. Până și fântâna din Auteuil, de unde a venit însuși regele din Muette, iar fântâna este acum terminată într-un mod diferit. Și nu era nici un bistro, unde vânzătorii merg să ia o înghițitură de aperitiv.

Casa, care a făcut loc teatrului de umbre, a devenit însăși o umbră: dar celebră. Palatul Mozart a ajuns la mare faimă.

Această faimă este asociată cu numele Anna Helvetius25, care i-a succedat lui Latour, soția faimosului filozof materialist. Baronul Helvetius26 a servit mai întâi, apoi a părăsit serviciul, s-a ocupat de literatură. S-a căsătorit cu Anne de Lignyville. A dus viața unui înțelept sceptic, dar bărbatul era (ca și soția sa) vrednic, clar, plin de bunăvoință. În Vora, satul în care au petrecut câțiva ani, soții Helvetius au lăsat o amprentă bună: i-au ajutat pe săraci, i-au ridicat, i-au tratat. Crezând în absurdul universului, ei erau atrași inconștient tocmai de sens, de bine. Salon deschis la Paris. Cu ei s-au întâlnit toate luminatele din acea vreme. Iar când a murit baronul, Anna Helvetius s-a mutat în Auteuil-ul nostru. A cumpărat casa pictorului Latour și a adus aici tot spiritul salonului ei parizian.

Saloanele erau diferite. La unele, doamnele se ocupau cu acul (smulgeau fire de aur din brocart), în altele bârfeau, în altele primeau artiști într-o zi, scriitori în altele etc.

Unii flirtau intens. La doamna Helvetius – vorbeau, nu pedant, dar nici despre fleacuri. „Ieri vorbeam la Auteuil despre artă, poezie, filozofie și dragoste... despre spațiu, despre timp... despre moarte și viață”. Pe atunci nu existau prelegeri publice. Au fost înlocuite cu argumente demne, rostite una câte una, în saloane. Poate că amintea de micile curți ale Renașterii italiene, revărsări lin și elocvente undeva în Urbino în fața ducesei Elisabeta. Madame Helvetius nu arăta ca o frivolă

172

doamna din secolul al XVIII-lea Dimpotrivă, regele, în salonul ei, a adus în el decență și modestie, inteligență, educație, har. Era oarecum sentimentală. Dormitorul ei avea vedere la grădină. Peste balconul acestui dormitor se apleca un salcâm alb în flori. Aici îi plăcea să

hrănească păsările, se juca cu copiii Auteuil, îi forța să citească fabulele din La Fontaine. S-a luptat cu caprele angora. Am plantat rododendri, hortensii și rodii în parc. În adâncuri era o alee de tei bătrâni, unde fiul ei adoptiv, fragilul Kabanis, locuia într-un mic foișor.27

Dacă despre Oteil se spune că nicăieri în Franța nu s-au adunat atât de mulți oameni celebri într-un loc mic, atunci acest lucru se aplică mai ales hotelului Madame Helvetius. Cine pur și simplu nu a vizitat-o! Voltaire, Da-lambert, Turgot, Condillac, Diderot, Malserbe, Houdon, Franklin, Chateaubriand (pe atunci tânăr ofițer), Condorcet, Andre Chenier, Madame Rolland, Mirabeau28 - și însuși Napoleon.

Trăsăturile relației ei cu Franklin sunt fermecătoare.29 Era în șaptezeci și doi de ani. A locuit în Passy, pe ceea ce este acum rue Raynouard. În ciuda vârstei sale, avea sentimente tandre pentru ea - ieșea din casă de două-trei ori pe săptămână, cu un baston, cobora liniștit pe strada La Fontaine, vorbea cu copiii, cu țăranii pe care îi cunoștea - Franklin se distingea printr-o curtoazie uimitoare și delicateţe - şi se îndreptă spre cină.- Doamna Helvetius. La masă, fie că venea sau nu, aparatul îl aștepta mereu. Doamna Helvetius însăși nu mai era tânără, peste cincizeci de ani.

A trebuit să-i rețină confesiunile – și totuși el a cerut-o în căsătorie. Așteptă un răspuns cu entuziasm tineresc. Răspunsul s-a dovedit a fi negativ. A avut noblețea și dragostea de a îndura în liniște înfrângerea pricinuită de mâinile dulci ale celei pe care o numea „Notre Dame d’Auteuil”*.

Această amitié amoureuse ** a durat mult timp - și așadar nu se potrivea vârstei „acțiunii directe” în dragoste! Franklin, după ce și-a îndeplinit misiunea de stat, a trebuit să plece. Simțea că nu o va mai vedea niciodată pe doamna Helvetius. Amândoi au plâns când se despărțiră. Franklin nu era bine. Regina i-a oferit propriul palanchin și în el a făcut călătoria la Le Havre. În prima sa scrisoare către Volney30 din America sunt rândurile: „Scrie-mi despre Academia de Arte Frumoase Auteuil, despre draga noastră Doamnă, pe care o iubim cu toții și a cărei amintire o voi binecuvânta până la ultima mea suflare”. Și i-a scris așa: „Îmi întind mâinile către tine prin imensitatea mărilor care ne despart, așteptând momentul când, sper cu fermitate, să te sărut în ceruri”.

<><><><><><><><><><><><><><><><>

* Lady Auteuil (fr.).

** Dragoste-prietenie (fr.).

Salonul doamnei Helvetius a pregătit într-o oarecare măsură revoluția - ideile ei s-au născut și s-au maturizat acolo. Iar madame Helvetius a supraviețuit terorii destul de calm - nu a fost atinsă. „Fiul ei adoptiv” Kabanis, un tânăr medic și om de știință care locuia în parcul ei și cu care avea o relație afectuoasă și semi-maternală, a deținut chiar funcția de primar al orașului Auteuil. (Trebuie să ne gândim că

distrugerea bisericii parohiale a avut loc fără participarea lui). Dar Condorcet31, unul dintre prietenii ei, nu a supraviețuit. A locuit și în Auteuil (nr. 2, rue d'Auteuil). La un moment dat a trebuit să fugă, s-a refugiat într-o noapte la madame Helvetius, cu câțiva dintre prietenii săi la Paris. Degeaba a încercat Cabanis să-l salveze. Din Paris, Condorcet s-a repezit la Fontenay la academicianul Suard32, cerându-i să-l adăpostească. Suard l-a tratat rece, iar Condorcet s-a dus la Clamart. Acolo și-a petrecut noaptea în cariere, unde a fost arestat. A murit cu demnitate, cum se cuvine - s-a otrăvit într-o închisoare din Bourlaren, a luat otrava pe care i-a dat-o Kabanis (a ținut-o în cadrul unui inel).

Madame Helvetius a supraviețuit revoluției, dar nu a intrat în noul secol: a murit în 1800. Mormântul ei este aproape de mine, în cimitirul lui Claude Lorrain.

Acest cimitir liniștit, mic și aristocratic a fost fondat în pragul secolului al XIX-lea de Benois, primarul orașului Oteil. Madame Helvetius s-a întins pe el unul dintre primii. Pe piatra funerară, lespede gri, ea este numită după dulcele nume Franklin „Notre Dame d'Auteuil”. Nu departe de ea, la umbra chiparoșilor unei înmormântări vecine, se află mormântul familiei Kabanis (doamna Helvetius s-a căsătorit cu el) - soția este înmormântată lângă inima grațioșilor, slabi și bolnăvicioase Kabanis. Un copac cu frunze spinoase, ca un porc, este plantat în gardul mormântului său. Și cumva e bine că toți zac împreună. Poate că doar Franklin lipsește, așteptând sărutul vieții de apoi.

„La 16 noiembrie 1793, biserica a fost închisă, vasele sacre au fost luate cu toate decorațiunile și totul până la sculptura în lemn a fost scos din sacristie”, a scris atât de trist starețul Washald, rectorul parohiei Auteuil. Cu puțin timp înainte, el însuși a fost insultat în timpul înmormântării. (Din răsturnările revoluției, s-a îmbolnăvit nervos și a murit în spital.)

Biserica Auteuil a fost fondată în 1319, clopotnița sa romanică a fost înconjurată de patru clopotnițe mai mici. În jurul copacilor seculari, un cimitir, o casă de preot, podgorii pe versanții spre Sena. A fost greu pentru revoluție să suporte toate acestea. Biserica a fost pusă sub sechestru, transformată în club, apoi în hambar. Tot ce puteau a fost jefuit, picturi și cărți liturgice au fost arse în piață. (Și nunțiul papal a condus la aceasta

viață de vagabond, s-a ascuns în Bois de Boulogne și, uneori, mergea la Auteuil și își petrecea noaptea din milă într-un dans.)

Toate acestea au avut motivele ei. Povestea a continuat ca de obicei.

Până la sfârșitul secolului al XVIII-lea, catolicismul a slăbit și s-a răcit cumva. Renașterea și-a jucat rolul. Mănăstirile au început să se golească, iar obiceiurile semi-seculare s-au instalat adesea în cele care au mai rămas. Epoca „vesela” (care s-a încheiat tragic) a stins fervoarea religioasă. Au apărut stareți sceptici, politicieni și vorbitori în saloane, iubitori de antichitate, uneori cunoscători ai

poeziei clasice, cercetători ai „locației Vilei lui Horațiu”, etc. Acest lucru nu a putut dura mult timp. Sistemul politic al Franței s-a dovedit a fi destul de fragil. A venit o revoluție - un fel de socoteală, un fel de reamintire - și au început să sufere bisericile și nunții papali din Auteuil. Sânge vărsat. În biserică au apărut mucenici. Biserica s-a obișnuit cu asta. Mai des, ea însăși a devenit o pedepsitoare. Dar acum sângele celor uciși în închisori, înecați, toată violența și batjocura din temple - s-a zguduit, a reînviat. Creștinismul occidental după revoluție a devenit sărăcit fizic și s-a înălțat moral. Spiritul catolicismului din secolul al XIX-lea este destul de diferit de cel al secolului al XVIII-lea. (Iar literatura noului secol, post-revoluționară, a început cu Chateaubriand creștin.)

Biserica și parohia din Auteuil au îndurat umilința pe care trebuie să o aibă, dar au supraviețuit. Și - în comparație cu actuala Golgota a Ortodoxiei - aceste dezastre s-au dovedit a fi mai scurte.

În 1795 s-au reluat serviciile, în 1800 cimitirul a fost mutat pe Rue Claude Lorrain. Iar în anii treizeci, preotul auteuilian a arătat deja un exemplu de spirit eroic: a murit fără teamă vizitând holera. Iar tânărul Musset, care a crescut în casa tatălui său de pe rue Boileau, a rătăcit visător prin Bois de Boulogne, compunând poezii, a văzut luna peste turla gotică a acestei biserici antice și a exprimat-o bine: „ca un punct peste eu. ". Ulterior biserica, din păcate, a fost refăcută. Aspectul său actual nu este foarte plăcut, dă prost gust lui Viollet le Duc.34 Nunțile, botezurile și înmormântările se desfășoară fără întrerupere – biserica este impresionantă. Trecând printr-o piațetă din fața ei, vezi adesea un car funicular și întunericul doliu, sau mașini și o mulțime veselă, pe verandă veșnic stânjeniți (și rustici) proaspăt căsătoriți, flori, rochii lejere, frac, fețe transpirate, strălucitoare. ochi - fericire precomandată.

Din piața din fața bisericii cu monumentul lui d'Aguesso35 există o stradă liniștită - Chardon Lagache, umbrită de platani, într-un amurg verde, dar cu o expresie a feței diferită față de străzile din Provence (unde bufnițele grindină).).

dar bufnița nu sună. Acesta este Parisul. Mașinile cu oameni plini de spate în ochelari cu ramă de corn la cârmă lasă în urmă o ceață albăstruie și senzația de ghiule zburătoare când trec pe lângă.

Odată în aceste părți a trăit doctorul Chardon, „medicul săracilor”, dr. Haaz de atunci. A cutreierat cu dezinteres baracile lui Napoleonic și a lui Louis Philippe Auteuil. A câștigat, desigur, puțin - nu a avut ocazia să țină servitori. Dintre cei doi fii, doar cel mare a putut face studii superioare (tot medicale), cel mai mic trebuia luat dintr-o institutie de invatamant si „pus pe latura comerciala”. Dar cel mai tânăr a fost cel care a avut noroc.36 După ce s-a căsătorit cu o anumită fată Lagash, a deschis un magazin cu tot felul de produse noi, Aux Montagnes Russes, în Faubourg Saint-Honoré * - de ce i s-a amintit Rusia, nu este cunoscut, dar a adus noroc. Baroneasa Barant, soția ambasadorului francez la Sankt Petersburg, a devenit interesată de „Munții Rusiei”, i-a introdus în modă în lume - și tânărul Chardon-Lagash a înflorit: au început să primească ordine de la curțile

europene. Averea lor a crescut. S-au stabilit pe actuala rue d'Auteuil într-un minunat hotel vechi (nr. 16; în parcul său se mai pot vedea rămășițele transferate ale bisericii antice - coloane, capiteluri etc.). Neavând copii, cuplul Chardon-Lagash a donat două milioane orașului în scopuri caritabile - sângele tatălui a fost transferat și a imortalizat numele modeste ale soților Auteuil Haas și ale fiului său.

Lângă biserică, începând din strada Chardon Lagash, numită după binefăcător, se află un hotel vechi, cumpărat din banii lui pentru bătrânii fără adăpost. Este remarcabil faptul că în Evul Mediu existau adăposturi și școli ale Ordinului Sf. Genevieve. O tradiție îndelungată, parcă, sfințește acest loc - tăcut, oarecum melancolic. Pe aceeași parte, tot în parc (dar și mai mare) - St.-Pé-rine, pomana pentru femei. În apropiere se află o instituție caritabilă pentru artiști, care poartă numele lui Rossini. Grădinile acestor adăposturi sunt uriașe, cu vedere la Avenue de Versailles - este puțin probabil să reziste mult. Până când au fost împărțiți în loturi și vânduți, nuanța și prospețimea lor sunt atât de minunate. Sub castani, salcâmi, ulmi prin gratii vezi adesea bătrâne pe bănci. Supraviețuitori! Nu este nimic mai trist decât cele mai confortabile Champs Elysees... Iar noi, „viața”, ne uităm la ei nu fără groază.

♦♦♦ ♦♦♦ *♦*

Aerul din Auteuil diferă de cel al Parisului. Florile de castan de sub ferestre sunt întotdeauna plăcute. În serile umede și înfundate, miroase a tei înflorit - un val dulce vine din Bois de Boulogne (doar albinele

* „Pe munții Rusiei” (fr.).

Nu!). Și mergând de-a lungul vreunei rue Michel Ange, sau Erlanger, cu două palate și grădini de parc, văzând flori în spatele gardurilor vii, claritatea oglinzilor cu oglindă, porți grele de fontă, simți cât de încet și temeinic a fost populată regiunea noastră de oameni cu mijloace. , cu gust si dorinta de o viata discreta dar eleganta - in liniste si verdeata. Este bine să colecționezi biblioteci, mobilier, tablouri, timbre, porțelan...

Anii cincizeci și șaizeci - perioada de glorie a Franței mijlocii-superioare - au întărit Auteuil. De atunci, s-a intensificat introducerea aici a oamenilor cu mijloace, gusturi și vârstă cunoscute (Oteilul nu este potrivit pentru foarte tineri).

Există o categorie de locuitori, mai ales cei care iubesc Auteuil, aceștia sunt scriitori. Evident, încadrarea Auteuilului corespunde însăși ocupației noastre. Racine, Molière și Boileau au fost deja menționate. Secolul al XIX-lea (și al XX-lea) este și el plin de scriitori. Cine nu a locuit aici! Victor Hugo, Dumas, Mérimée, Balzac, Alfred de Musset, Goncourt, Maupassant, Anatole France, Proust - pentru a numi doar cei mai celebri. Dintre cei vii – André Gide, Mac Orlan, Claude Farrer, Henri Bordeaux37 și alții – în cea mai mare parte tipul de scriitor din Auteuil este „solid”, net diferit, ca și cartierul însuși, de „monparno” și „Rotonde”. 38

Cu toate acestea, prosperul și lent Otheil a avut și șansa să vadă zilele furtunilor – chiar și să fie în fruntea cazurilor dificile.

În 1870, bateriile prusace stăteau la Saint-Cloud și pe Mont-Valeri-Ain, s-au deghizat destul de inteligent și de acolo au tras în Auteuil. Auteuil era plin de refugiați. Bois de Boulogne a fost tăiat, tunurile au stat pe fortificații, răspunzând fără succes prusacilor. Confortabilul Goncourts39 de pe Bulevardul Montmorency a început să simtă neplăcerile vieții, dar a trecut cu conștiință totul într-un jurnal. – Pelageya a primit astăzi de la brutar o pâine de mărimea unui sous. „Bombardamentul continuă: obuzele cad pe rue Boileau, Lafontaine... în adăpostul St.-Périne...” Acesta este cimitirul nostru, Claude Lorrain. Întreaga zonă, începând de la viaduct, a fost îngropată - se pregăteau baricade. Iar în spatele viaductului, între actuala rue Eure-lange și Miquel-Ange, se aflau parcurile de artilerie ale asediaților.

Când a venit comuna, în primăvara <18>71, soții Goncourt au fost nevoiți să se mute din conac. Bombardamentul a început din nou - de data aceasta și mai puternic, iar cartierul nostru liniștit a văzut adevărate bătălii: Versaillesii din Thiers au înaintat spre Port St. Cloud, iar luându-i, au înaintat rapid de-a lungul bulevardelor din Murat, Montmorency până la gara Hauteuil, până la Muette. , de îndată ce această linie fortificațiile au fost în mâinile lor, a început o ofensivă în interior de-a lungul rue d'Auteuil până la Trocadero. Iar pe Sena era fericit

177

dar o bătălie ciudată: canoniera comunarilor a schimbat foc de sub podul de la Point du jour cu bateriile Versailles-ului de la Meudon.

Deci Auteuil a fost primul gol prin care au intrat trupele guvernamentale. Comuna nu a durat mult. Dar dacă era deosebit de lacomă de cineva, atunci desigur că era Oteil - în conacele și vilele lui se putea profita foarte mult. Bolșevicii de atunci nu au avut timp să facă asta.

Iar acum, în vremuri postbelice și postrevoluționare, la Oteil a apărut un nou trib ciudat: rușii.

Aici ne auzi limbajul la fiecare pas. Uneori vagonul de metrou pare rusesc. Copii ruși, bone rusești pe străzi, public rus la Palatul Mozart, studenți ruși la Lycée Molière. Există o oarecare ciudățenie aici, uneori vă întrebați de ce noi, tumbleweeds, care ducem cea mai „întâmplătoare” viață, am ajuns în așa număr într-un loc atât de „serios”?

... Oricum ar fi, totuși ne-am dovedit a fi, și trăim, și putem chiar să rusificăm oarecum zona (și, desigur, noi înșine îi acceptăm caracteristicile). Oteil va ocupa un loc semnificativ în istoria emigrării.

... Primăvara aceasta, a trebuit să merg la o cafenea din piața din fața bisericii, lângă monumentul lui d'Aguesso. În camera de jos a

acestei cafenele („Au bouquet d'Auteuil” *) s-au adunat... scriitori ruşi, a avut loc o întreagă întâlnire. Lângă casa lui Molière și taverna Racine, nu departe de moșia Boileau, s-au discutat despre particularitățile limbajului lui Leskov. (Rușii și-au adus lucrurile sfinte în locul latin, nu ne putem lipsi de el și ar trebui să ne bucurăm că există ceva de adus.) A fost o întâlnire bună. A lăsat un fel de urmă: Russian-Oteyl.

* „Buchetul de Auteuil” (fr).

ESEURI DESPRE ITALIA

ȚARA ST. FRANCIS

După o călătorie grea de la Rimini, am ajuns seara în gara Assisi. Durere de cap. O vagă iritare, un semn de oboseală, a luat stăpânire. Părea să nu existe nicio cale de urmat. Nu am vrut să-mi mișc mâna, să-mi mișc mintea. Totul nu este pentru tine. Toată lumea ar fi condamnată. Primul zâmbet batjocoritor - hotelul „Giotto”.

- Ei bine, desigur, italienii vor profita de tot. Francis însuși va fi târât afară, nu ca Giotto!

Așa că m-am urcat într-o trăsură mică acoperită cu inscripția: „Hôtel Giotto” cu aur. Echipajul a plecat. Luminile gării au rămas în urmă, autostrada se ridica încet. Am cotit la dreapta, la stânga, am trecut cu mașina pe lângă grădini întunecate, podgorii, garduri de piatră și luminile aurii de dedesubt, unde motoarele șuierau, s-au micșorat, iar luminile raiului - stelele care ardeau puternic pe cerul de toamnă - mai sus. O ceață ușoară a acoperit pământul.

Am condus până la șanț, l-am traversat peste pod. De sus, de pe laterale atârnau blocuri sumbre - ziduri și turnuri ale orașului. În unele locuri, ferestrele străluceau în ele. Ne-am cufundat în adâncurile porților străvechi și un minut mai târziu mergeam în sus, printre casele întunecate și adormite, de-a lungul unei străzi înguste și strâmbe.

La intrarea în lumina strălucitoare sa oprit. Îmi amintesc de scările care duceau în jos. Din anumite motive, mi-a plăcut imediat. Poate că aici a fost odată un magazin de pânze și tocmai așa, cumpărătorul, intrând, a coborât ușor. Aspectul casei vechi s-a păstrat aici, în hotelul Giotto, în grosimea zidurilor, în arcade, într-un miros deosebit, deși, desigur, tânărul englez cu aspect bolnăvicios stătea întins în hol pe o răchită. scaun, bea cafea și citesc o carte.

În camera care mi-a fost alocată, am deschis ușa și am ieșit pe balcon.

Marginea s-a deschis, aparent fără sfârșit. Căci ceața acoperea totul cu un baldachin ușor, fără greutate, și doar ușor, abia pâlpâind, stația strălucea în depărtare dedesubt. Dar în spatele acestei cețe se afla un spațiu adânc și vast, plin de liniște incomensurabilă! Deasupra stelelor. În apropiere, chiar la picioare, acoperișurile, turnurile crenelate și Campanilele gotice. Și totuși - blând și slab, de nicăieri

un clopot plutitor, în două note: ta-ta, ta-ta, glasul unui clopot de biserică din ceață.

Era țara sfântului, tăcerea vastă și blândă care este sufletul Assisi; care introduce întreaga structură a unei persoane în acea claritate, ușurință și flotabilitate, atunci când sentimentele mici și pătrunzătoare dispar - îndepărtatul devine al tău, iubit. Uită de toate pauzele - doar uită-te, uită-te.

Din acel moment, care mi-a deschis Assisi, m-am îndrăgostit de el pentru totdeauna, fără rezerve, fără priviri piese la Hotel Giotto – deși, de fapt, nu am văzut Assisi la acea oră a nopții. Am ajuns să-l cunosc.

Dimineața, tandrețea lui, calmul supra-pământesc, s-a deschis în ochii mei. Acum, de la înălțimea aceluiași balcon, am văzut ceea ce ieri era atât de misterios de tăcut... Am văzut figura acestei tăceri, era un abis aerisit, cufundat în tonuri palide, sidefate de liliac, închis adânc în depărtarea pe lângă o creastă de munţi. Valea Sacră a Umbriei! O ceață subțire se strecoară în ea dimineața, acoperind sate modeste, din care fum se ridică în pâraie înguste: acelea, parcă, Bettons și Bevagni biblici, lângă care sfântul a propovăduit păsărilor și a vestit lumii o nouă bucurie, logodit cu sărăcia. Pe drumurile acestei văi, printre aceleași culturi, meri, vii, a sărutat un lepros, s-a rugat, a plâns.

Primul pelerinaj la Assisi a fost biserica Sf. Francis, unde zac rămășițele sale. Acest templu este în apropiere. Trebuie să mergi puțin pe stradă, căptușită cu lespezi mari, și să urci, ajungând imediat în curtea mănăstirii. În adâncul ei se află o clădire cu unghi ascuțit, grea, dar atât de aproape de inima clădirii gotice San Francesco. Momentul creării sale este 1228. Aceasta este una dintre principalele creații ale goticului italian. Greutatea, baggy nu sperie - nici privitorul, nici artistul, tocmai pentru că este eroic. Templul a fost construit spre slava sfântului. Acesta nu este un loc pentru harul lumesc, ușor. După cum sfântul este întreg, tot așa este întregul, în măreția sa și un monument al lui. Și poate că San Francesco este mai gotic decât Santa Croce și S. M. Novella.1 - Este mai zgârcit și mai strict. În biserica lui Francisc, scopul este același - Sf. Francisc.

Totul îi servește și totul, în esență, este de un singur stil, un timp, o stare de spirit.

Acest sentiment de densitate al franciscan-goticului este trăit mai ales în biserica de jos, care este mai veche decât cea de sus. bisericile inferioare

182

Ai întotdeauna un caracter oarecum catacomb. El este și el aici. Arce joase, arce cruciforme, toate pictate cu fresce antice, fundal albastru închis, auriu, ferestre înguste cu vitralii, amurg, un fel de constricție, strălucirea lumânărilor. Cripta în care zac rămășițele sfântului este o lume diferită, în care te arunci imediat din lumina zilei.

Această biserică a fost decorată de Giotto. A pictat aici alegorii virtuților, scene din viața lui Hristos și a Sf. Francisc. Assisi nu este cel mai important lucru din munca lui. Dar el a dat tonul. Picturile murale ale studenților și imitatorilor săi conferă această integritate, care a fost menționată mai sus.

Biserica de sus este mai ușoară, mai întinsă. Tot pur gotic, dar aici este deja mai de zi, sobru. Pereții săi sunt pictați în întregime cu scene din viața sfântului, de la tânărul Francisc până la apariții postume și miracole.

Când părăsești ușile sacre ale S. Francesco și cobori scările de piatră, ziua caldă de Assisi te îmbrățișează cu moliciune, liniște. Doi călugări se plimbă, o englezoaică arătosă rătăcește, porumbei se gângă, vrăbiile se distrează. Aici ar putea spune St. Francisc: „Surorile mele, păsări, îi datorați mult lui Dumnezeu, Creatorul vostru, și întotdeauna, în orice loc, trebuie să-L lăudați: pentru că v-a dat libertatea de a zbura în aer liber și v-a dat și haine duble și chiar triple. ... nu ai nevoie să semeni sau să seceri, iar Dumnezeu însuși te păstorește și dă râuri și izvoare de băut, copaci înalți pentru cuiburile tale ... ”2 Păsările, după cum știi, și-au exprimat mare bucurie, și-au întins gâtul, și-au încrețit aripile și l-au privit. El i-a binecuvântat și au zburat.

Orașul medieval Assisi, la această oră de dinaintea cinei, este la fel de calm și de bine ca trebuie să fi fost cu mulți ani în urmă. În același mod, străvechea cetate se înalță deasupra acoperișurilor sale de țiglă; la fel, muntele Subasio se îngălbenește și maroniu în spatele ei, unde s-a păstrat peștera sfântului. La fel, aerul albastru, strălucitor al Umbriei suflă peste acest loc modest, iar puținii orășeni bat cu călcâiele de lespezile străzilor – denivelate, apoi coborând, apoi urcând, apoi răsucind brusc. Nu știu ce fac acești oameni acum. Dar din înfățișarea locuințelor lor se poate crede că ei nu s-au îndepărtat foarte departe de sărăcia sfântă pe care a propovăduit-o învățătorul.

Pe o stradă mică intrăm într-un magazin cu o simplă ușă de sticlă: se vând cărți sacre, relicve, imagini ale Sf. Francisc. Vom primi Fioretti, celebrele „Flori ale pr. Assisi”. Ediția este săracă, tipărită chiar în Assisi.

Și iată o mică capelă a S. Francesco il Piccolo, cu o inscripție deasupra ușii:

Hoc oratorium fuit bovis et asini stabulum. In quo natus est Franciscus mundi speculum *.

Aici, conform legendei, Sf. Francisc. Mama lui, Regina de Pică, nu și-a putut rezolva în niciun fel povara. Deodată, rătăcitorul a bătut la ușă și i-a spus servitoarei care a deschis-o că copilul aflat pe lume va naște atunci când va fi transferat din camera luxoasă în grajd. Acolo, pe paie, totul se va întâmpla în siguranță. Deci, de parcă s-ar fi întâmplat. Ne aflăm acum în fața locului în care se afla casa tatălui lui Francis, casa pe care a părăsit-o atât de neașteptat și irevocabil.

Se apropie amiaza. Puteți privi și porticul Minervei, la mănăstirea Sf. Clara, prima însoțitoare a sfintei femeilor, prima sa soție Purtătoare de Mir : și încet - Assisi nu se grăbește - vom coborî mai jos, la ușa deja familiară a Hotelului Giotto.

Table d'hôte într-un hotel liniştit şi liniştit este o cameră mare luminoasă, cu ferestre cu vedere la valea Tibrului.

Doi stareți francezi plini de sânge vorbesc, gustoși - și beau bine vin roșu. Englezul slăbănog de ieri cu doamna este distrat, umil, aparent pe jumătate bolnav. Da, un polonez elegant, deloc lipsit de elegie, cu două domnișoare. Pereți albi, conversație joasă, zgomot de feluri de mâncare în mâinile camarelanului; în afara ferestrei, munții de un albastru pal și marea vale a Umbriei... Timpul trece liniștit și tăcut.

Seara ne întâlnim cu starețul în sala de lectură. Prin ochelari, el citește ca de afaceri și ferm. Îmi deschid Fioretti St. Clara trebuie să mănânce la St. Clare. Maria a Îngerilor, lui Francisc. „Și când a venit ceasul cinei, s-au așezat împreună cu Sf. Francisc și Sf. Clara, și unul dintre însoțitorii Sf. Francisc cu tovarășul Sf. Clara și apoi toți ceilalți camarazi s-au așezat cu umilință la masă. Iar pentru primul fel, St. Francisc a început să vorbească despre Dumnezeu atât de dulce, atât de sublim și atât de minunat, încât harul lui Dumnezeu a coborât peste ei din belșug și toți au fost prinși de Dumnezeu. Și când erau atât de încântați și stăteau cu ochii în sus și mâinile ridicate la cer, locuitorii din Assisi și Bettona și din împrejurimi au văzut că Sf. Maria Îngerilor, toată mănăstirea și pădurea care o înconjura, ardeau puternic și părea că o flacără mare a cuprins imediat biserica, mănăstirea și pădurea. Așadar, Assisii cu mare grabă alergau acolo să stingă focul, în credința fermă că totul era în flăcări. Dar când au ajuns la mănăstire și au constatat că nimic nu arde, ei

* Această capelă era grajdul unui bou și al unui măgar, în care s-a născut Francisc, oglinda lumii (lat.).

a intrat înăuntru și l-a găsit pe St. Francisc cu Sf. Clara și cu toți însoțitorii așezați la acea masă umilă și absorbiți de contemplarea lui Dumnezeu.

Fereastra bibliotecii este deschisă. Briza intră, suflând ușor un parfum ușor. Acolo jos, această Bettona, ai cărei locuitori au fugit să stingă focul. Și Sf. Maria Angelskaya - și foarte aproape, la gară. Acum St. Maria Îngerilor nu arde. Ziua este blândă, ușor înnorată. O vale nesfârșită în tonuri delicate albăstrui-opal. Peste munți, în depărtare, un nor este liliac, iar sub el ploaia atârnă ca o plasă tăcută, care se revarsă pe zeci de mile. Iar în dreapta, soarele, izbucnind din spatele unui nor, a smuls un deal auriu, unde, ca o coroană, se etalează Perugia îndepărtată, învăluită într-o ceață ușoară, sidefată. „Odată în timpul iernii, St. Francisc, umblând cu fratele Leu și suferind foarte mult de frig, a strigat pe fratele Leu, care mergea în față, și a zis așa: Frate Leon, Doamne ferește, frate Leon, pentru ca frații mai mici, în orice țară s-ar afla, dă un mare exemplu de sfinţenie şi bună zidire. Totuși, notează și notează bine că

aceasta nu este o bucurie perfectă. Din cele ce urmează reiese clar că bucuria desăvârșită nu constă în scoaterea demonilor, vindecarea etc. Dar dacă, pe furtună și vreme rea, îmbibate de ploaie, ei vin la Sf. Maria Îngerilor și portarul supărat îi vor izgoni afară, confundându-i cu vagabonzi și hoți, în frig și îi vor apuca de bici și îi vor arunca la pământ în zăpadă și vor bate un băț în jurul lor. îndurați cu răbdare și umilință insultele - „O, frate Leo, scrieți că va fi o bucurie perfectă în ea”.

Ce simplu și uman! Cât de greu este iarna celor flămânzi, frigului, jigniților! Ce poveste veche și atemporală. Aici este doar ridicată la culmile umilinței creștine.

Așa se citește în sala de lectură liniștită a Hotelului Giotto, cu vedere la valea Tibrului. Timpul trece invizibil, foarte ușor, ușor, dar aceasta este în general proprietatea Assisi - de a da vieții un fel de transparență muzicală de vis. Cu adevărat, aici s-a păstrat spiritul mănăstirii, cel mai sublim și curat. Se pare că este greu să fii supărat, să urăști, să faci rău aici. Nu există un spectacol bogat și vibrant al vieții aici. Aici, dacă locuiești, atunci este exact ca într-o mănăstire: lucrând la o muncă limpede, departe de agitația pământească, frecventând slujbe, plimbându-te în împrejurimile binecuvântate.

Printre plimbările de seară din Assisi, este bine să vizitați cetatea în ruine, Rocca Maggiore, unde urci abrupt sălbatic printre pietre și tufișuri pipernicite. Rocca domină Assisi. De aici priveliștea este și mai largă, și mai nemăsurat de aerisită, Oceanul Pacific, și mai aproape este cerul, atât de aproape de sfânt. Mai aproape sunt vulturii care plutesc peste muntele Subasio, unde Francisc avea o peșteră. Vedere la muntele pustiu și gol Subasio govo

rit despre schit, despre un fel de ore detașate date numai lui Dumnezeu.

Un alt drum de jos din Assisi. Când apune soarele, părăsești porțile S. Pietro, iar pe lângă vii, câmpuri cultivate, cobori în vale. În dreapta se află mănăstirea Sf. Francisc. De aici se văd uriașii stâlpi cu bolți pe care se sprijină clădirea. Ele seamănă cu mai multe arcade de apeducte romane. Munții îndepărtați devin violet pal și roz la apus. Valea începe să se încețe puțin. În mănăstire și în S. Pietro, un clopoțel slab melodic, atât de familiarul Angelus de după-amiază târziu.

Pe drum întâlnești țărani care se întorc de la muncă. Au o privire obosită, dar cu amprenta acelei grații și noblețe, care se sprijină pe fermierul Italiei. Aproape toți se înclină. Nu văd în asta un ecou al sclaviei și al fricii. Nu este nimeni aici de care să se teamă. Și nu înaintea unui pelerin modest, a rătăcitorului în locuri sfinte, un cetățean al Umbriei nu trebuie să se umilească. Mi s-a părut că acesta este doar un salut prietenesc, un simbol al faptului că în țara lui Francis oamenii sunt frați unii cu alții.

Așa merg zilele în Assisi - ușor, fără gânduri - și la fel de irevocabil plutesc. Și într-o dimineață însorită, la Hotel Giotto a apărut un vetta-rin,4 lucrurile noastre s-au încărcat și, trosnind cu un bici, italianul ne coboară, de-a lungul plăcilor denivelate ale trotuarului Assisi, înșurubând ușor frâna. Drumul nostru - pe lângă cunoscutul St. Maria a Îngerilor, prin calea ferată, de-a lungul văii roditoare, roditoare până la Perugia. Assisi rămâne în urmă. S-a lipit de muntele său, Campanilele, zidurile, substructurile uriașe5 ale mănăstirii sunt vizibile de departe. Soarele strălucește astăzi, iar umbrele de nori strălucitoare, albăstrui, trec peste șirurile de meri, grâu copt și ghirlande de vii, de-a lungul autostrăzii albe. Assisi se cufundă într-o ceață albastru deschis.

Nu departe de Perugia, când un șofer ne tăvălea ușor, se află un hipogeu etrusc.6 Ne-am oprit pe acolo. Morminte antice etrusce pe deal, peșteri întunecate pe care ghidul le luminează cu o torță. Există sarcofage de piatră albă, cu morții întinși pe pleoape. Sunt în ipostaze calme, importante, pe jumătate înclinate. Uneori sunt grupuri întregi de familie. Acolo este antichitatea. Întreaga lume s-a dus deja pentru etrusc, nu există speranță, rămâne o statuie de piatră, o încercare slabă de a întârzia eternitatea. De aici severitatea și tristețea. Pentru Francisc, însă, moartea, oricât de amară ar fi (sfântul însuși a murit dureros), este doar comuniune cu cele mai strălucitoare, cele mai înalte lumi.

E bine să trăiești în Assisi. Moartea este formidabilă și teribilă peste tot pentru o persoană, dar în Assisi capătă o formă specială - ca un arc de curcubeu în Eternitate.

186

ITALIA

Respirați puțin cu aerul dulce al pământului...

F. Sologub1

Pentru mulți dintre generația mea, Italia nu este doar o țară: o „lume mai bună” în care poți scăpa de oboseală, rutină sau groază și te poți împrospăta.

Cu mulți ani în urmă, în singurătatea peisajului rusesc, în zăpadă, dezastrele revoluției, viziunile Florenței salvate. În fleacuri, totul frumos, văzut și trăit acolo „în zilele fericirii” a fost amintit și înregistrat. Prima întâlnire cu Europa a avut loc atunci și sub semnul Italiei. Și douăzeci și cinci de ani la Paris nu au stins dragostea. Dar nici măcar nu mi-au dat ocazia să vizitez: doar uneori, din Menton, Italia strălucea albastră în fumul alb al surfului.

Și cu a douăzeci și șasea ocazie, și participarea amicală, totul neobișnuit și neprevăzut - a ajutat, cel puțin fluent, să se grăbească prin locurile natale în zbor.

Genova si Certosa

Am intrat in Italia de la Nisa. De-a lungul mării în aurul serii unei zile italiene, palmierii din Ospedaletti, 3 Campanillas s-au repezit peste orașele din munți, porturile mici - și imediat o altă lume, cumplită, a izbucnit în farmecul Italiei: bombardamente, clădiri distruse, poduri . Seara, Genova s-a apropiat într-un peisaj familiar, după ce a îndurat atât de mult în război! O stație uriașă, pe jumătate reconstruită, piață plină de viață, lumini, bicicliști, clădiri noi - în lumină și marmură. Carrara este în apropiere, cât de multă marmură îți place, nu trebuie să te zgâriești la finisare, dar aici este atâta forță și muncă cât îți place, ridicând una nouă, tratând vechiul. Genova, ca întotdeauna, este doar un prag - portul Italiei, clocotitor, zgomotos, așa cum ar trebui, dar într-o triplă splendoare - hoteluri, clădiri, tramvaie, mașini.

Dimineața a răsărit într-un albastru atât de auriu, liniștea cerului și în lumină, așa cum ar trebui să fie în aprilie Italia. Un castello roz, cu un turn crenelat, s-a ridicat pe munte – totul aici este muntos, denivelat, întins, complex. Și azi dimineață a rămas dimineața rătăcirii aproape fără țintă pe străzile din spate ale Genovei, crăpăturile străzilor oamenilor săi cu lenjerie veche de secole atârnând - Genova mi s-a părut întotdeauna primul oraș din lume cu lenjerie - și totul în sus, într-un sete elementară de a vedea de sus atât orașul, cât și marea. S-a întâmplat așa. Principalul lucru în Genova este diversitatea și naționalitatea sa, o anumită rusticitate,

187

dar suflarea mării peste tot – în cele din urmă a devenit albastră înaintea noastră în ceața îndepărtată, în catarge și coșuri, în fumul vaporilor oceanici.

Prietenii care plecau și în cealaltă direcție ne-au întâlnit la hotel în jurul prânzului.

Știți câte case au fost construite la Genova după război?

-Nu.

Eram acum într-un nou cartier. Adică unul în care aproape totul este distrus, iar acum reconstruit, doar la scară mai mare.

- Păi, cât?

- O mie noua sute. Este dificil să luminezi case noi. Dar acesta este un „impuls de viață”, creativitate, efort. Nici tu nu poți trece.

Când, în după-amiaza de aur, trenul a părăsit încet, parcă nesigur, Genova, urcând ușor pe drumul spre Milano, și dealurile au început să cedeze câmpuri verzi blânde ale Lombardiei, saturate de căldură și lumină, atunci aceste case, și creativitatea și efortul - toate uitate. Era aprilie, o lume strălucitoare, ici și colo la poalele castellaselor și mănăstirilor, liliac, înflorirea albă a copacilor printre paradisul-unic-verdeța mea.

Întâlnirea cu Italia artistică a avut loc la Pavia, înainte de a ajunge la Milano. Liderul călătoriei, prietenul nostru și iubitul Italiei R.,5

a decis să ne arate împreună cu soția și tovarășul său minunata noastră artistă spaniolă Anita M.,6 Certoza Pavia.7

Pe la ora patru, mașina, măturand larg din Pavia, zburând prin pajiști joase și umede și câmpuri încadrate de plopi subțiri, ne-a lăsat în fața intrării în mănăstire, începută de Gian Galeazzo Visconti. , la sfârșitul secolului al XIV-lea, a înflorit în secolul al XV-lea, ulterior completat și stratificat . Iar fațada templului său, cu toată complexitatea, bogăția decorațiunii lombarde, care nu este covârșitoare, totuși, este un monument de primă clasă: Renașterea timpurie a nordului Italiei, în general, crearea mai multor maeștri ornamentali decât arhitecți. (Cât de diferit de Brunelleschi sau Leon Battista Alberti! - dar aceasta nu este Toscana.)

Am rătăcit mult timp în fața acestei fațade și în interiorul templului - parțial mormântul ducilor milanezi. (În frigul naosului, sculpturi de marmură pe spatele lui Lodovico Moro și a soției sale subțiri, Beatrice d'Este, înclinați unul lângă altul. Un monument mormânt al lui Galeazzo Visconti cu barbă ascuțită - și pe frescă îngenuncheat pe Francesco Sforza. - războinic, umanist, anticar... - ca toți ceilalți, „tiran”).

Din capelă în capelă, printre „Madonele” dolofane și dulci din Borgoniene, uimitoare intarsii renascentiste8 în fața altarelor, din

apartamente monahale (trei-patru camere, cu birou, grădină, sufragerie), printre roșeața caldă a teracotei din decorul exterior al templului, găzduindu-ne la soare și azur, am ieșit într-o curte imensă cu porticuri. Aproape fierbinte. Și aici, obosit și din slăbiciune de inimă, tânărul nostru tovarăș s-a lăsat pe parapet. Jumătate leșin! Dar viața este peste tot, oamenii sunt peste tot. Dar aceasta este Italia cu o față prietenoasă și simpatică. Un minut mai târziu, aproape singurul călugăr supraviețuitor, după ce și-a ridicat tivurile halatului, s-a repezit la chilia lui și s-a întors la Anita cu o sticlă de răcoritoare. Și a fost încălzită de soarele de aprilie, susținută de mâini prietenoase. Tineretul a preluat controlul. După ce a băut o înghițitură, oftând, a început să se întoarcă la tineretul ei, încă înflorit de frumusețe, dăruirea vieții, care, cu toată reținerea, izolarea modestă a spaniolului, vrea să absoarbă mult mai mult, să ia din mediu. (Mai târziu, la sfârșitul călătoriei, ea va spune: „Italia este ca un vis uimitor pentru mine.”)

Între timp, o șopârlă mică aleargă de-a lungul marginii. Două albine de aur se repezi peste grădina de legume și grădina de flori a călugărului.

♦ *♦* *♦*

Mai târziu, în mașina spre Milano: cerul apusului, trenul s-a oprit într-un câmp. Paradis tandrețe verdețuri, lăstari de grâu. Structura subțire a plopilor este grația tinerească. În depărtare, Po este lent, acum puțin adânc și întortocheat, cu bancuri de nisip. Și liniște fericită. Ciocoasa, tot aceeasi, vesnica, pe cerul mereu auriu, nu o intrerupe.

Prin Milano

Ne-am oprit la Milano întâmplător, din cauza unei mici afaceri, și să respirăm.

Nu a fost niciodată orașul meu și nu a devenit niciodată unul. Așa cum în tinerețe am avut ghinion aici (iarna, nămol, revenind prin Germania), așa și acum Milan a primit cu tristețe, nu doar pe mine, ci toată mica noastră trupă.

Ne-am băgat vineri la Pasiunea Catolică, și chiar și în târgul orașului, foarte celebru în Italia. Asta înseamnă că totul este aglomerat, prețurile sunt speciale. Oricine este interesat de expoziția de unelte agricole, automobile, avioane9 (foarte remarcabile) din Milano ar putea aprecia Italia modernă, această țară veche de mii de ani, plină de vitalitate, care a păstrat o tinerețe uimitoare și o explozie de creativitate.

Catedrala din Milano ... - toate aceeași marmură caldă a fațadei, cu unele umbre și curbe, deasupra ei complexitatea unor figuri nesfârșite de sfinți cu cruci, halouri, războinici cu sulițe, toți se repezi direct spre cer - și în jurul pieței este ca un câmp de luptă. Catedrala este intactă, în jur

proprietatea este dărăpănată (pentru ce? Este greu de înțeles. Fabricile sunt mult mai departe). Dar tot aceeași forță, care nu eșuează niciodată în Italia, reconstruiește pe cei căzuți, dar sub ce formă! de zece ori.

Catedrala nu se atinge deloc, iar când liftul se ridică la înălțime și rătăciți printre populația de statui de marmură, himere, ca într-o pădure albă, în orașul întins dedesubt, vedeți groaza războiului și puterea. de restaurare. Dar Stendhal nu și-ar fi recunoscut orașul iubit.

Parcă greșit în sentimente, Milan nu a vrut să ne lase să plecăm. După micul dejun, am alergat rapid în jurul Castello Sforzesco (amintește evident de Kremlinul nostru cu turnuri și creneluri), eram destul de pregătiți să plecăm spre Veneția... Dar nu este atât de ușor: era imposibil să ne urcăm în trenul de patru ore pentru că a zilelor de Paște.

Pauzele nervoase și eșecurile minore apar aproape întotdeauna în timpul călătoriei. Ca și în călătoria vieții, ele trebuie depășite. După cum ar trebui să fie, acest lucru este mai ușor de spus decât de făcut. Ca de obicei, răbdarea femeilor, ruse și spaniole, s-a dovedit a fi mai mare decât a bărbaților.

Noapte inutilă... Dar dimineața, de la ora șapte, un zbor lin spre Veneția prin câmpurile aceleiași liniștite și verde Lombardie, cu o viziune îndepărtată a munților care se apropie din ce în ce mai mult. Oglindă blândă, ușor încețoasă a Lacului Garda. Ziua continuă. La stația fiasochka chianti, sandvișuri. Dragă Verona, unde am rătăcit cândva de-a lungul Piazza delle Erbe și noaptea, când stăteam într-o

piață pustie în apropierea monumentului lui Dante, o pană de porumbel, încovoiată, a zburat asupra mea din întuneric - acum totul, dimpotrivă , este la soare, iar dincolo de Vicenza în palatele palladiene. Chiar mai departe, dincolo de Padova, în ceața albastră a lagunei Veneției.

Veneția

Amiaza unei zile minunate de aur. R., liderul nostru, un călător cu experiență care a călătorit peste tot în lume, ne găzduiește într-un mic hotel lângă gară.

Deschizi fereastra - totul este la fel în fața ochilor tăi, așa cum ar trebui să fie la Veneția: un acoperiș de țiglă, lenjerie pe frânghie, un tufiș de verdeață, o pisică arcuindu-și spatele, aer umed de mare și un clopoțel melodic. Plăcut, primul clopoțel adevărat care sună din Italia. „Nimic, totul este bine. Lumea este încă la locul ei”. Și Veneția s-a dovedit a fi orașul Italiei, unde nu s-au simțit deloc nici războaie, nici revoluții. Cum a stat secole pe margine, acoperită de laguna sa și trăind propria viață, așa a rămas. Palate, Campanile, canale, acest sunet binecuvântat...

Totul este bine, totul este așa cum trebuie. Bucuria luminii și aurului de pe Piazzetta, mulțimea, porumbeii, mozaicurile strălucitoare și podelele sacre și șubrede ale Sf. Mark, tot în mozaicuri.

190

Un ceas peste Merceria și doi mauri de bronz, batând clopotele volatilității zilelor noastre. Veneția nu se pretează la nimic. „Domnul mi-a dat o lume strălucitoare, marmură, canale, artă, oamenii mei simpli și prietenoși, harul femeii mele, dialectul melodios al limbii... vreau să trăiesc în pace și singurătate.”

— Orașul tău a fost vreodată bombardat?

— Nu, slavă Domnului. O singură bombă ar fi distrus totul.

Probabil că adevărul s-ar fi prăbușit. E bine că nu au fost la înălțimea asta. Dar poți fi la înălțimea orice. Și acum, spre deosebire de Milano și Genova, am văzut în Veneția doar o singură casă în curs de reconstrucție: palatul de pe Grand Canal.

♦ *♦* *♦*

Dimineața, în strălucirea soarelui, în prospețimea litoralului, în umbrele albăstrui ale caselor, peste podul dincolo de Hotel Germania, ne îndreptăm spre Scuola di S. Rocco.1 Pe două etaje ale hotelului. vechea Frăție a Sf. Roja Tintoretto s-a imortalizat în cele din urmă - o creație veche de douăzeci și opt de ani: și-a pus furtuna și tunetul în zeci de tablouri din Sfânta Scriptură. Gigantul „Răstignire”, întregul perete al ultimei încăperi, completează totul. Să cred că aceasta a fost pictată de un artist venețian! Iată contemplația lui Bellini, aurul lui Tițian, mătăsurile verzi ale lui Veronese. Dar prin Tintoretto a venit pictura Veneției din orașul său natal pentru a deveni lume. Poate și-a ucis-o pe ai lui, familiar în el. Aceasta este

o rivalitate cu Michelangelo. Și ce forțe, pasiuni, uragane au trăit chiar și în binecuvântata Veneție, retrasă și parcă leneș petrecută în mătăsuri, aur, bucuriile zburătoare ale vieții!

Dar această Veneție se arată în Academie. O încăpere întreagă a Bellini liniștit și chibzuit cu Madona albastră, dominând totul. Procesiuni religioase, sărbătorile venețiene ale altui Bellini (Gentile), ciclul „Călătoria Sf. Ursula” de Carpaccio – ne-am plimbat aici și pe jos, nu e departe.

Aici ne-am întâlnit pe R. și pe tovarășul nostru spaniol. Anita stătea pe o bancă de catifea. Ochii ei uriași păreau să fie încețoșați.

- Ce cu ea? Din nou, ca și în Chertose, este rău?

R. a zâmbit uşor.

- Nu, totul este în regulă. Pur și simplu i-a plăcut. Aproape că a plâns pe Bellini. Aruncă o privire la Carpaccio! Sfânta Ursula. Ai putea la fel de bine să plătești.

Nu plângeam, ci rătăceam, într-un farmec lent, în acel sentiment că ei te stăpâneau, te predai unei puteri misterioase, parcă invizibile, dar fermecătoare. Ne-am atins în acea dimineață, poate, cu cel mai bun care este în Veneția.

191

Si prin <asa!> ora s-a intalnit din nou cu Anita si R. inainte de <asa!
> sv. Mark, sub un ou de Paște uriaș, ridicat triumfător pe piață de dragul sărbătorii - steaguri pe trei stâlpi fluturau în liniște peste el. Leul Sf. Marca s-a ondulat și s-a dezvoltat pe una dintre ele, iar maurii peste cadranul albastru și auriu nu s-au săturat să bată orele.

La un mic restaurant la micul dejun, am întrebat-o pe Anita:

– Ce ți-a plăcut cel mai mult la Academie?

Ea a numit Bellini. Iar conversația, într-un dialect aproximativ francez-rus-spaniol, s-a îndreptat către artă. Spania, păstrându-și încă seriozitatea tinerească și, parcă, melancolia uriașilor ei ochi întunecați, s-a exprimat în așa fel încât pentru ea cel mai de preț lucru în artă este ceea ce este de nedescris și inexplicabil, dar ea însăși radiază - și care nu poate fi învățat. Multe lucruri sunt posibile, dar nu asta. Ea știe din propria ei opera de teatru.

Rusia a fost pe deplin de acord cu acest lucru, iar micul dejun s-a încheiat cu o conversație despre Calderon și Turgheniev, care l-au iubit pe Calderon și au învățat spaniola pentru el. Turgheniev și tot ce Turgheniev s-a dovedit a fi aproape de inima tinerei Spanie.

♦ *♦* *♦*

Odată, în vremurile legendare dinaintea războiului, artistul Pervukhin2 a trăit la Moscova - slab, înalt, cu ochi bombați, brațe lungi nervoase. A predat pictura, a trăit modest, a cheltuit cât mai puțin și

a cheltuit economiile în fiecare vară cu soția plecând la Veneția. Acolo a închiriat o cameră și dimineața, răsărindu-se odată cu zorii, cu credincioasa lui tovarășă Sofia Alekseevna, un șevalet, un scaun pliant și vopsele, a mers „pe schițe”: a pictat cel mai adesea biserica S. Maria della Salute. Sofya Alekseevna, tot cu un scaun, broda sau citea ceva.

Konstantin Konstantinovich era miop, vorbăreț și bun. Apropiind fața de chiar nasul interlocutorului, pentru persuasivitatea tăindu-se cu o mână de-a lungul celeilalte întinse orizontal, el a spus:

- La Moscova, sunt profesor și salvez solidi. Locuiesc aici ca artist. Aceasta este viața mea adevărată. Iubesc Moscova și Rusia, dar acolo sunt o umbră, și aici sunt un bărbat, pentru un artist. Iubesc Veneția.

Și și-a pus ochii pe fața ta. Nu a vorbit în gol. Era cu adevărat un pasionat de Veneția: totul l-a ispitit în ea. După ce a terminat munca, a stat într-o cafenea. Și toată lumea îl cunoștea pe „Signore Costantino” în beretă, costum lejer și lat, pantaloni albi – toți ospătarii restaurantelor, băieți, floricele, gondolieri, cârciumii. Nu se știe cu cine nu a știut, cu cine nu a vorbit vesel.

În zilele noastre tinere venețiene, el a fost ghid, consilier și patron. Și acum, când nici el nu mai este, nici smerita Sofia Alekseevna (care și-a dat viața în revoluție pentru credința lui Hristos), umbra lui, la care mă închin, ne-a însoțit la biserica S. Giorgio degli Schiavoni: odată ne-a dus acolo să căutăm Carpaccio.3 Și biserica și Carpaccio sunt toți la fel. Și aceeași veche custodie care îl arată pe Sf. George.

- Eccolo... San Girolamo con leone... guardia che bello... *

- și cu obișnuitul lui zâmbet italian ingenu, se bucură că bl. Ieronim a adus cu el un leu la mănăstire, iar călugării au fugit îngroziți. (Pe același ton, părintele Mily a vorbit odată în Nikolsky Skete of Valaam despre isprăvile lui Nicholas Făcătorul de Minuni.)

Da, din nou Carpaccio, din nou nu doar un zâmbet către călugări, ci și bucuria artei (acum percepeți și mai bine: biserica este puțin întunecată, a făcut dificil de văzut, iar acum toate aceste scene minunate sunt luminate cu electricitate, ele par atât de strălucitoare)...

Dacă Konstantin Konstantinovich ar fi în viață, s-ar împrieteni imediat cu acest custode. S-ar găsi prieteni comuni.

Există puțină vegetație în Veneția. Este cu atât mai plăcut să vezi un uriaș platan verde pal în colțul Campo S. Zaccaria, 4 lângă biserică. La trei și jumătate, nu este încă deschis. Ne așezăm în fața ei, găzduindu-ne în soarele de aprilie, admirându-i Fațada uimitoare - Renașterea timpurie, dar pe mai multe niveluri și cu volute în colțuri. Verdeața platanului dă o rețea de umbre peste lespezile pieței, ușoare, zburătoare. Apa gâlgâie în iaz.

Un bătrân vine, întinde mâna, bea.

- Apă bună?

— Ah, signore, nu e din lagună. De la munte, acquedotto. Acqua foarte bună**.

Și zâmbește cu o față bronzată și sănătoasă - soarele venețian se încălzește perfect.

Biserica a fost deschisă în sfârșit, în amurgul și răcoarea ei Bellini ne reîntâlnește, important, calm și muzical — profund chibzuit. Madona pe tron, sfinți în jur. „Opera principală a lui Bellini” - și, ca întotdeauna înainte, o anumită zonă de tăcere reverențioasă

* Iată-l... Sfântul Ieronim cu un leu... uite ce frumos... (it.).

** ...din apeduct. Apă foarte bună (it.).

niya. Câteva scaune, vizitatorii stau în picioare, stau, tăcuți. Și ar fi ciudat să discutăm în fața lui Bellini.

Mai departe, în drum spre SS Giovanni e Paolo5, ne-am îndreptat către două femei obișnuite - una purta un copil în brațe:

- Cum să obțineți?

Întreaga ei față a devenit un zâmbet.

A predat copilul altuia, s-a inspirat, a început să arate cu degetul - la dreapta, la stânga, canalul, podul. Înfățișarea și tonul sunt de așa natură încât îi facem o favoare, îndreptându-ne spre biserica ei... - Toți aceiași oameni, aceeași Italia! Război, un nou regim, mai mult război, mai multă pace - și toate la fel ca sub signore Costantino.

Același Colleone Verokiev pe un cal de bronz în fața bisericii. Și în interiorul templului-mormânt, aceiași dogi în statui de piatră - războinici solemni, magnifici Dandolo, Mocenigo, Bragadin. Frig și pustiu. Totuși, nu degeaba călărește pe eternul său cal Colleone, dogii sunt înclinați. Gloria militară a Veneției.

În tinerețe am primit-o melancolic. „Leteyskie vody”, capitolul minunatelor „Imagini ale Italiei” a lui Muratov dedicat Veneției se intitulează. În același sens, am scris. Cu asta, și acum am condus, și cel mai mult sa dovedit a fi însorit și vesel. Chiar și seara, când rătăceam prin cartierul oamenilor de rând, era ușor și distractiv - distracția muzicală strălucitoare a oamenilor acestui popor (erau sărbători, Paște) s-a infectat: felinare, sclipirea cafenelelor modeste, dansuri, mese. chiar pe stradă - totul într-un spirit natural decent, elegant...

Florenţa

V. A. Zaitseva

Am văzut Florența pentru prima dată în urmă cu aproximativ jumătate de secol. Încă din prima zi, la prima vedere sa dovedit - „acesta este orașul meu”. De ce? Nu am putut explica. Nu există sânge italian în mine, nu a fost aproape nicio pregătire mentală și spirituală. Dar „orașul meu” — a rămas pe viață. Însuși numele „Florence” este fermecător. Este suficient să vezi turnul Palazzo Vecchio sau cupola Catedralei pe o carte poștală pentru a se înfiora de bucurie: „al nostru”.

Florența a oferit cele mai bune zile din viață. Tinerețea este lumină și încântare. Anii maturi, tăiați de dezastrul războaielor, al răsturnărilor, sunt consolarea amintirilor (a doua lume, alături de insuportabil).

Și acum, în împrejurări aproape imposibile, a fost necesar să o revăd - pe scurt, aproape printr-un vis: dar să vezi și să te înclini. Probabil spune la revedere.

♦ *♦* *♦*

Și creați o lume nouă în lacrimi, în toate - o aparență a trecutului...

V. Khodasevig1

Nu este necesar să ne gândim că viața se repetă. Să nu crezi că e imobilă. Cât de mult a trecut de pe vremea tinereții, ceea ce este încă surprinzător - Florența este încă la locul ei.

Dar drumul greșit duce acum dinspre nord. Apeninii sunt tăiați, un tren electric zboară pe o linie de tuneluri și înainte de asta, Dumnezeu știe unde am fost duși de la Bologna la Pistoia, târându-ne încet.

Oricum, miezul nopții, Florence. Trenul este atât de mare încât când cobori din mașină nu vei ști unde te afli: nu este în afara orașului, undeva pe șinele ferate? Nu, în oraș, toți patru ajungem în siguranță la gară... Și nu recunosc gara - o nouă clădire uriașă joasă - sau piața din fața ei. Mașina se grăbește spre vechiul nostru albergo, unde am stat toată viața, pe via Nazionale. Nu există nici restaurantul unde s-au luat masa, nici cinematograful împotriva albergo, din zgomotul și strigătele cărora, din palme din biciul taximetriștilor, soția plângea uneori în camera ei. Albergo în sine, însă, este intact, doar extins, mai modern, strălucind de electricitate. Dar refuz imediat: totul este plin.

Au fost zile de Paște. Dacă nu ar fi Virgil al nostru, un prieten cu experiență R., soția mea și spaniola Anita ar petrece noaptea pe stradă.

După o serie de eşecuri, totuşi, printr-o cunoştinţă, R. s-a stabilit chiar în centrul Florenţei, pe via Calzatoli.

„Nu fi surprins”, mi-a spus el. „Prima noapte va trebui petrecută în condiții ciudate. Dar mâine vă vor oferi o cameră bună.

Am petrecut noaptea într-un colț al unui coridor imens, în spatele unui paravan. Bătrânul cămăril m-a pus acolo cu o veșnică bunăvoință italiană, o prietenie de nescăpat și pe un ton de scuze, parcă. am mulțumit. Eram mulțumit și fericit, doar entuziasmat. Soției mele și prietenilor li s-au dat dulapuri la alte etaje, deși eram obosită, nu am putut adorm mult timp, deschizând fereastra, m-am uitat în jos, spre distanța întunecată a străzii. După colțul din dreapta, la vreo sută cincizeci de pași, s-a născut și a trăit până la vârsta de treizeci și cinci de ani Dante, primul mare emigrant al Europei. În diagonală peste drum - Sau San Michele cu statui de sfinți în nișe cu vedere la stradă, Verrocchio,

Donatello... Eu însumi am mers tânăr și fericit pe aceste străzi cu cel care, desigur, nici nu doarme acum în camera de sus îngustă, se uită și la străzile pustii din Florența, unde era și bucuria ei.

Vântul începe. Cocoșii cântă. Ar trebui să-i încurajeze pe cei care caută cazare pentru noapte, rătăcind jos cu valize.

♦ *♦* *♦*

Galeria Uffizi, așa cum era de clasă mondială, a rămas, chiar și parcă s-ar fi înălțat: totul este acum foarte bine aranjat în ea - agățarea tablourilor, așezarea lor, iluminarea. Și când treci printr-o serie de săli într-o clădire de neuitat creată de Vasari, istoria picturii din Florența, parțial și Siena, se desfășoară în fața ta într-o ordine calmă, tot marele Quattrocento, în care trăim și astăzi. Și chiar originile sale, primitivii de la Giotto, Cimabue prin Simone Martini, îi aduc în mijlocul tuturor florentinilor Uccello, Angelico, Polayolo și Garlandio, Piero della Francesco și însuși Botticelli, terminând cu câțiva Leonardo, Rafael și Michelangelo.

Emoția începe cu primii pași și nu se lasă. Iată ceva familiar din tinerețe, care însoțește viața, devenind, în imaginație, o parte din ea, acum prezentată din nou. Este persoana în viață? Nu a slăbit percepția, nu a estompat ceea ce părea frumos? Omul este încă în viață și orice ar fi el, dragostea și entuziasmul lui sunt aceleași, doar că boala artei s-a acutizat, iar în camera lui Botticelli, în fața Madonei, Venusului și Primăverii, își putea aminti cum Anita a plâns înaintea lui Bellini la Veneția. Este greu de spus care este mai frumos obiectiv. Dar unul mai străpunge inima, celălalt mai puțin. A fost o vreme când Botticelli nu spunea nimic oamenilor, poate mai târziu nu le va spune multora, dar iată-ne, hrăniți cu el, străpunși de tandrețea, lumina, tristețea lui, așa că vom pleca cu el. A te despărți târziu este inutil.

Și portretul ducelui de Federigo de Urbino de Piero della Francesco a fost, de asemenea, întâmpinat ca un vechi prieten - un profil cu nasul cârliș pe fundalul unui peisaj italian ușor - toate acestea sunt o mână pură și fidelă a celui care a dat. unsprezece ani din viața sa la Catedrala din Arezzo, scriind acolo principala opera a vieții. (Iar ducele era unul adevărat: un condotier, un războinic, proprietarul

celei mai bune biblioteci din Italia. Socotea tipăritele ca fiind mărunte. Culegea doar manuscrise, unice cu miniaturi).

Pe vremuri, de la Uffizi pe coridoare lungi, traversând Ponte Vecchio, se putea merge chiar în spatele Arno, până la Palazzo Pitti. Acum nu poți. Ponte Vecchio este intact, dar cartierul din spatele Arno este distrus, aproape până la Pitti, la fel ca toate celelalte poduri peste Arno (unul dintre ele, Trinità, este prețios). Războiul a atins aceeași Florență

196

și asta nu poate fi iertat. Dar îi mulțumești și lui Dumnezeu că principalul lucru a supraviețuit: deși a fost distrusă și la o aruncătură de băț de Uffizi, biserica San Stefano, unde Boccaccio a comentat pentru prima dată despre Dante în urmă cu șase sute de ani, se află printre ruinele care ajung la Mercato Nuovo. (Acolo, din botul unui mistreț de bronz încă se revarsă un firicel de apă - cândva soția mea i-a legat o panglică, iar acum l-am mângâiat și noi și ne-am luat la revedere).

Ne-au explicat că ceea ce a fost distrus nu este restaurat atât de repede, pentru că a existat o dispută cu privire la modul de restaurare. Acum este permis: o vor face în stilul defunctului.

♦ *♦* *♦*

Florența timpului nostru era un oraș, deși viu, dar oarecum provincial, simplu. Acum, ca majoritatea orașelor din Italia, a devenit mult mai strălucitor, mai inteligent și mai populat. (Puteți simți abundența de oameni peste tot în Italia).

Pe via Calzatoli, în loc de magazine modeste, sunt vitrine magnifice. Traficul este de așa natură încât colțurile străzilor sunt împrejmuite cu garduri, nu poți traversa decât la semnal. În Piazzo Vittorio Emmanuele, în loc de o simplă cafenea cu frac roșii, unde cândva citeam seara ziarul Rech, acum un Gigli luxos, foarte scump, cu înghețată celebră. Ce prăjituri, ce alb de pâine, chifle, ce cafea! - nu numai aici, ci în general în Florența. Dar ținute, haine, pantofi? Este aceasta Italia, care era considerată aproape ultima, provincie și înapoiată?

Am avut puțin timp, am încercat să ocolim toate locurile noastre preferate și sfinte. Fiecare oră și minut este umplută. Nu putem spune că în Florența suntem leneși.

În splendoarea înghețată a Capelei Medici, „Noaptea” este la fel de frumoasă, adormând într-o tristețe veșnică, pe jumătate dispărută. Michelangelo a trecut pe acolo.

Și în apropiere, pe piața goală și uscată a S. Lorenzo, condotierul Giovanni delle Bande Neree stă încă pe un piedestal de marmură. Dar prin preajmă, într-o piață simplă, nu există paltoanele alea roșii cu gulere de câine, de treisprezece lire, care atârnau la rând pe umerase - erau cumpărate de taximetriști. Nu există librării second-hand, de

unde i-am luat pe Petrarh și Sacchetti, Dino Compagni.[2] Acum mai comestibile.

Palatul Pitti, plin de Rafael, este la fel de grozav de magnific în spatele lui Arne. În Muzeul Bargello, o astfel de selecție de Donatello și Verrocchio - acum sunt așezate una lângă alta - este uluitoare. (Dar trebuie să ne grăbim, grăbiți-vă!) Verdeața demult familiară din curtea mănăstirii Sf. Marko, cedrul încă a crescut, umbrește porticurile renascentiste și St. Dominic Beato Angelico și celula tragică din Savonarola.

197

Am văzut și înălțimile strălucitoare ale Fiesolelor cu chiparoși, o priveliște albăstruie incomensurabilă a Florenței și a văii Toscanei, parcă îmbrăcată în fum ușor, în care strălucesc răsucirile Arno - argint topit.

Seara toți patru au fost la pr. K., rectorul bisericii noastre[3] - vechea prietenie rusească, ospitalitate... - R. a vrut să-i arate Anitei biserica ortodoxă fără greş. Era destul de târziu, nu exista service, totul era deja încuiat. Trecând peste o oarecare oboseală, pr. K. a luat cheile. Pe o alee liniștită am ieșit în grădină, unde în spatele gardului s-au ridicat spre stelele florentine în noaptea albastră cupolele și crucile templului. OK, înalt, slăbit, cu ochi gri uriași și păr deschis, pe jumătate cărunt, zdrăngăneau o grămadă de chei, grele și solide. În cele din urmă, de parcă paznicul împărăției de sus, ne-a deschis ușa. Electricitatea a fulgerat. Anita a trecut pragul unei lumi noi pentru ea.

Templul din Florența este o moștenire a familiei Demidov (San Donato).[4] Baza sa este biserica lor de casă, peste care a fost ridicată ulterior cea de sus. Liniște, lumină și lumină aici. Anita și-a pus o batistă, examinează cu atenție catapeteasma, minunatele uși regale, icoane. Înainte de a pleca, ea a îngenuncheat cu umilință în mijlocul bisericii și s-a rugat îndelung.

„Ei bine, este bine, este bine”, a șoptit pr. K., iar el însuși a fost botezat. El, ca și noi, s-a bucurat că iese ceva din templul lui în inima unui străin.

Nu a greșit. La întoarcere, în mașină, Anita era gânditoare. Apoi s-a întors spre mine:

— Boria, mi-a plăcut foarte mult biserica ta. M-am simțit calm și cald în ea. Chiar mai cald decât al nostru.

Am condus până la Piazza della Signoria - cafeneaua Orcagna este puternic luminată. De câte ori, odată (în altă lume) ne-am așezat după o zi de rătăcire la cea mai modestă masă a acestei cafenele, lângă Loggia lui Lanzi, unde cerșetorii moțeau la poalele lumii statui și porumbei duceau o viață nepretențioasă. in jurul lor. Vetturinii care treceau pe acolo și-au oprit sâcâiele, s-au coborât de pe capră și au băut cafea la masa de lângă zece chen-tezimi.

Acum nu mai sunt vehicule deloc, zece centesini e un preț ridicol. Pe piață sunt expuse mese excelente, verdeață ornamentală în căzi, vermut și prăjituri de primă clasă, cafea parfumată. La șaptezeci de pași distanță este locul unde Savonarola a fost arsă. Pe crenelurile Palazzo Vecchio

198

de mai multe ori spânzuraţii s-au legănat. Dante a stat în acest Palat, a fost alungat de aici, același Palat i-a ridicat mai târziu un monument.

De undeva dedesubt, luminează un zid aspru, un turn subțire în albastrul nopții. Totul pare a fi o producție teatrală frumoasă.

♦ *♦* *♦*

Conform vechiului nostru obicei, înainte de a părăsi Florența, trebuie să vizităm San Miniato.

Noi am indeplinit-o. Tramvaiul ne ducea doar la Arno, podul a fost distrus. Am traversat pe jos de-a lungul stinghiilor, pe partea cealaltă o trăsură nouă, scârțâind pe viraje, ne-a ridicat spre Viale Dei Colli, de pe platforma căreia se deschide o vedere spre Florența. David (copie) al lui Michelangelo stă pe platformă, în spatele templului și a cimitirului San Miniato (unde aș vrea atât de mult să găsesc mormântul Amaliei Riznich5), în fața ochilor mei, în spatele Arno, Florența încadrată de dealuri joase. .

Această vedere este faimoasă, o știi pe de rost, face parte din viața ta. Stai din nou în fața lui, ca în fața unei oglinzi eterne care o reflectă. Nu există imobilitate în ea. Și ea însăși, și tot ce era în ea, pleacă - la revedere, la revedere! Dar tot ceea ce a fost experimentat va fi binecuvântat. Fie ca tinerețea și fericirea nemeritate să fie binecuvântate.

Înapoi la Roma

V. A. Zaitseva

Legătura cu Roma este la fel de veche ca și cu Florența, dar mai calmă. Roma este și ea o parte a vieții, dar a intrat mai încet. Și a durat mai mult.

În această ultimă călătorie a noastră, Roma s-a dovedit a fi ultimul oraș - a căzut puțin mai mult de o zi pe el - există ceva de care să fie îngrozit de cineva care știe bine cât de complexă, pestriță este Roma, cât de încet, uneori și nu. ușor, ajunge (și ia în posesie).

Nu a fost însă de ales. Nu plecați din Italia fără să vizitați Roma! Și am decis dinainte că va fi, de fapt, nu o vizită, ci o salutare necunoscută instantanee. Și așa au aterizat la Stazione Termini, pe care nici ei nu au recunoscut-o ca stație din Florența. Ne-am cazat în apropiere la un hotel modest - într-o clădire nouă cu șapte etaje, cu sute de camere - și în aceeași seară am mers la Monte Pincio.

Un autobuz aglomerat ne-a condus acolo. (În Roma de astăzi, totul este aglomerat și toată lumea se grăbește.) Ținându-ne de curele și legănându-ne, nu am recunoscut Piazza Barberini în amurgul albăstrui, atât de plin de oameni.

199

casă și mașini că fântâna lui Triton, mândria Romei, a fost complet înecată. Da, iar casele sunt construite așa...

Târziu la Monte Pincio.

Noaptea albastră se apropia deja, celebrul apus era ratat. Acum, în fața noastră zăcea, strălucind ici și colo cu lumini aurii, baldachinul monoton al acoperișurilor Romei, întunecându-se în depărtare spre Janiculum, uneori întrerupt de clopotnițe. Domul Sfântului Petru abia se vede. În stânga se află cea mai mare parte a sumbru monument regal

Ne-am întors la Vila Sistina. Casa în care a locuit Gogol este intactă. Este de modă veche și uzată de nou. Aici, într-o încăpere modestă, pe o masă pliantă din mijloc, erau scrise „Suflete moarte”. În spatele zidului, Annenkov le-a copiat. Placa cu inscripția de pe casă, atașată de ruși la începutul acestui secol, este intactă. Ceva vesel și trist când o privești.

Și din nou Piazza Barberini, și o cină prietenoasă veselă în trattoria "San Basilio" din apropiere și în locul desemnat R. și Anita. Roma ne întâmpină cu un frascati excelent - îl primim și noi.

♦ *♦* *♦*

... Colonada lui Bernini din fața Sfântului Petru părea pur și simplu gigantică. Ce fel de coloane, câte dintre ele sunt într-un semicerc armonic - trecând pe sub ele, pari o furnică. Nu degeaba această colonadă a mâncat casa lui Rafael, care stătea cândva aici, la fel cum însăși Catedrala a mâncat fosta bazilică a Sf. Petru și, la urma urmei, a fost minunată și decorată în primul rând. (Din toate frescele lui Giotto, doar una a supraviețuit).

Intrarea în muzeu este acum diferită. Trebuie să ocoli aproape tot Vaticanul și, din nou, ești lovit de enormitatea și atingerea modernității: liftul, ca o mașină de pasageri, se ridică foarte sus, merge lin și repede, aterizează în coridoare și holuri nesfârșite, galerii, totul. strălucește de curățenie, noutate de decor, totul este plin de vizitatori.

Câte enfilade, parchete, marmură, vaze, vederi de la ferestre și loggii deschise au fulgerat înainte să ajungem la Capela Sixtină, la Michelangelo, și apoi, în Strofe și Loggii, la Rafael.

Viața merge înainte, nici Michelangelo, nici Rafael nu se pot schimba, indiferent de fascism și comunism!, politica papei, modernitatea și americanismul pătrunzând în Roma. Rafael și Michelangelo sunt la fel. Ei sunt priviți la fel de reverenți în Capela Sixtină, ridicându-și capetele pentru a vedea tavanul. Sunt mai mulți vizitatori acum. Nu doar străini, ci și propria lor tinerețe cât îți place – și e plăcut de

văzut: excursii din provincii, și chiar Roma, sub îndrumarea stareților pentru băieți, călugărițe pentru fete. (În Capela Sixtină, un băiat ghemuit chiar și pe o bancă, trebuie să fi fost obosit.)

200

Orele petrecute la Vatican sunt de neuitat. Forța directă a lui Michelangelo este condensată aici în senzația unui nor tunător. De acolo, din tavan, de la Sibile, Profeți, Zilele Creației, făptura și Tatăl, vine ca un element. Michelangelo este foarte deschis aici, s-a arătat foarte clar. "Iată-mă aici. Iubește-mă sau nu, dar nu-mi poți rezista.”

Nu există gândire, melancolie a capelei Medici. Și mai ales în Judecata de Apoi, un lucru senil și cu adevărat formidabil, fără milă din Vechiul Testament.

Dar, în general, există mai puțin mister în ea decât părea înainte. Rafael, cu tinerețea și armonia sa veșnică, atât de echilibrat și calm, cu acea muzică interioară care pătrunde fiecare din „liniile” sale în artă, este mai misterios, un oaspete mai vagabond în această lume - devreme, misterios plecat, fără să spună totul, foarte dispus la neguri de simbolism, un admirator al lui Platon și al lui Dante.

Dar, apropo, ce putem spune despre ceea ce sunt dedicate volumele, cu excepția, poate, despre impresiile lor sărace, mici și instantanee: de data aceasta Schimbarea la Față, lucrul lui pe moarte (cu un flăcău furios dedesubt, simbol al umanității neliniștite în păcat), s-a prăbușit mai mult de data aceasta, da covoare uimitoare bazate pe desenele sale („O captură minunată de pește...” - ce farmec!).

Aceste două-trei ore petrecute la Vatican, când încă mai ai o privire superficială la Pinacoteca cu primitivi de primă clasă, dai peste Melozzo da Forli și minunatele sale fragmente, capete de îngeri recent transferate aici, toate acestea umplu sufletul de presiunea atâtor atmosfere încât te simți în stare de ebrietate.

Da, și există ceva. Am respirat cel mai grozav aer pe care l-a dat bietul nostru pământ (repede, repezindu-ne până la capăt. Dacă vedem noi înșine, dacă plecăm mai devreme, tot veți suspina de Rafael și Michelangelo).

♦ *♦* *♦*

Am luat micul dejun într-un restaurant simplu de lângă Vatican. Soția mea a vrut, cu siguranță, să-l cheme pe Vyacheslav Ivanov.[1] „L-am cunoscut toată viața, poate nu îl vom mai vedea niciodată...” Am vrut și eu, dar am ezitat: suntem foarte constrânși de timp, vom avea timp ? Dar ea a insistat...

Via Leon Battista Alberti... Unde este? În goana călătoriei noastre, nici nu m-am uitat la plan.

Aici ne-am comportat ca un copil, dar s-a dovedit a fi grozav pentru Italia: tocmai l-am întrebat pe cămăril unde locuiește Vyacheslav

Ivanov? (adică unde este strada lui). Nu a stiut. Dar întrebarea a fost auzită de doi zidari - ei stau

sau la o masă fără față de masă, au băut vin roșu cu brânză de capră, au mâncat propria pâine. Unde era această stradă, nici ei nu știau, dar s-au interesat de caz. Câteva minute mai târziu, toată operaria restaurantului, toți micii negustori și matronele, muncitorii, funcționarii care luau micul dejun aici, știau deja de ce stradă erau preocupați străinii. Au apărut discuții, apoi s-au certat, unii au reprezentat un lucru, alții pentru altul, s-a iscat o bătaie de cap, dar s-a și domolit - totul s-a dovedit: era pe Aventina, trebuia să ocolim jumătate din Roma. Dar autobuzul circonvallazione ** trece foarte aproape, drept și vă va duce.

Dealul Aventin, unul dintre cele șapte dealuri ale Romei! Mi-au plăcut serile lui luminoase, gânditoare, când clopoțeii Angelus-ul, ferestrele vilei malteze devin aurii în semn de rămas bun, plimbarea oarbă în curtea mănăstirii, plină de portocali cu fructe strălucitoare, ca pe copacii paradisului din frescele străvechi.

Era un loc ciudat. Aici au locuit cândva părinții lui Alexei Omul lui Dumnezeu (de aici a intrat în sărăcie, în obscuritate, iar aici s-a întors nerecunoscut).

În zilele tinereții mele, aici se întindeau grădini, grădini de bucătărie, garduri. Roma, dar de parcă nimeni nu trăiește. Printre țâșnii de varză, broccoli a dat peste zonele joase, complet acoperite de stuf. Între aceste stufări și grădini se află ruinele zidurilor ciclopice ale lui Servius Tullius, construite din blocuri gigantice de tuf. Deasupra mănăstirii Sf. Sava, iar în depărtare s-au ridicat scheletele Băilor din Caracalla. Totul este umed, tăcut... totul este extraordinar.

Acum celebrul poet și filozof, un pilon al simbolismului rus, și-a trăit zilele pe acest Aventin. Și în Vinerea Mare, în ziua morții lui Rafael, pe care tocmai îl întâlnisem la Vatican, autobuzul ne-a dus la încă viu Vyacheslav Ivanov, pe care îl cunosc de aproape o jumătate de secol, care l-a ascultat pe Rafael pe mulți. cu ani în urmă în grădina unui conac din Moscova, răposatul Loseva2, în primii ani ai revoluției. Toate acestea păreau ciudate, semnificative.

Dar nu am recunoscut-o pe Aventina. Case noi, maro cărămidă, foarte moderne, s-au ridicat din stuf vechi. Ce grădini sunt acolo! Autobuze și mașini. Spre deosebire de omul lui Alexei Dumnezeu.

Eu și Viaceslav Ivanov ne-am sărutat după treizeci de ani de despărțire în biroul lui dintr-una dintre acele case roșii și roșii. Anii sunt ani. Dar legat atât de Momsen,3, cât și de Tyutchev, în apariția sa a rămas. Stătea într-un fotoliu, învelindu-se, într-o șapcă și ochelari - șuvițe pe jumătate cenușii de sub șapcă, înaintea valului de aur. Are optzeci de ani

❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖

* Muncitori (it.).

** Ruta de inel (it.).

Acesta este al patrulea an și, în ciuda slăbiciunii, s-a schimbat mai puțin decât Aventin și Roma, deși putea deja să facă doar „patruzeci, cincizeci de pași în jurul apartamentului”.

- Când am fugit din Baku în anii douăzeci, așa am spus: o să mor la Roma... Da, la Roma.

S-a oprit, a tras aer în piept.

„La început a locuit în Pavia, apoi a venit aici... a citit la Universitatea din Roma. Când am devenit mai slab, au venit studenții la mine, dar acum nu mai merg... nu pot. Numai mărturisitorul vine și se împărtășește.

În spatele meu, soția mea vorbea cu fiul lui, iar eu îl ascultam pe tatăl meu. A început să vorbească despre poemul său, grandios și misterios, a cărui primă parte a fost scrisă, „iar a doua nu știu dacă voi reuși, după cum vrea Dumnezeu.”4

Încă nu repede, ușor sufocat de o inimă slăbită, a povestit multă vreme, tot același Viaceslav Ivanov, așa cum l-am cunoscut toată viața, același interlocutor sublim și strălucitor, ca odinioară la Sankt Petersburg, la fel cum s-a ridicat imediat. și s-a ridicat deasupra obișnuitului, iar înotul a început în straturile superioare ale atmosferei, unde vocea lui „cu voce de miere” suna la fel de mare și lină, de parcă ai fi navigat cu el într-o barcă cu aer calm, pe care el o conduce pe îndelete.

Este un sentiment ciudat să-ți iei rămas bun de la o persoană știind că nu o vei mai vedea niciodată.

♦ *♦* *♦*

Fă zgomot, valuri, grăbește-te, grăbește-te, iartă-mă, frumoasă, dragă Roma! ..

M. Kuzmin. „Alexey omul lui Dumnezeu”5

Autobuzul ne-a făcut rapid prin Roma. Luminată de templul rotund al Vestei, ca o ciupercă, biserica Santa Maria din Cosmedin. Apoi Piazza Venezia, Corso, Piazza Colonna. Aici, pe vremuri, eu și soția mea aruncam cartofi în ferestrele Palazzo Chigi (pe atunci ambasada Austriei) - a fost o demonstrație a studenților italieni împotriva Austriei - toată piața era plină de tineri, desigur, nu se putea lipsi de ruși.

Anita si R. nu ne-au asteptat in Excelsior, am intarziat. Acum trebuia să așteptăm. Hai să mergem la o plimbare. Am urcat pe Via Vittorio Veneto: pensiunea Franchini, vizavi de Villa Borghese și zidul Aurelian, aici se păstrează, aici am locuit, aici am plătit șase lire

de persoană pentru pensiune completă - un bucătar excelent care a servit la Vatican. gătit pentru noi. De aici, odată ce am plecat spre Calea Appian și ne-am lăsat atât de duși încât am parcurs douăzeci și cinci de kilometri pe jos, serile s-au întors.

203

rom în lumina lunii, într-un farmec de neuitat... Totuși, toate acestea au fost, au fost și rămân doar în amintire.

Și pe atunci acest loc se citea elegant, dar cum se poate compara cu prezentul. După ce ne-am rătăcit, ne-am uitat la vitrinele magazinelor, ne-am amintit de frunzele galbene de platani și de mirosul de prospețime pătrunzătoare – trăiam apoi toamna – ne-am întors la Excelsior. Am așteptat prietenii în hol în lux impersonal și în forfota unui carusel de oameni care intra și ieșesc. Pălării, doamne, blănuri, toalete, străini, sineastos...6 Fața asta a lumii trece ca fumul. Nu rămâne nimic.

În cele din urmă au sosit R. și Anita. Drumurile noastre, care converiseră atât de minunat în Italia, acum s-au despărțit. Ne-am întors la Paris, ei, câteva zile mai târziu, în Spania.

„Je vous embrasse, doroguiya Vera et Boris”, a spus Anita, strângând mâna cu noi.

A doua zi, dis-de-dimineață, pe vreme minunată, trenul ne-a dus departe de Roma. Într-un mod ciudat, l-a ocolit. Roma ne-a arătat pentru ultima dată zidurile ei, porțile S. Sebastiano, de unde începe Calea Appiană, Tibru, Trastevere... Domul Sfântului Petru s-a uitat la noi, și a dispărut.

Viaceslav Ivanov a murit curând.

❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖

* Te imbratisez (fr.).

ESEURI

DESPRE FINLANDA

w

FINLANDA. LA TERITORIILE NATIVE

ai dimineata. A cincea zi taie nasul albului „Baltika” al apelor mărilor - Nordul, Baltica. Am văzut Anvers, țărmurile puternic verzi ale Olandei, Canalul Kiel (de asemenea, totul verde), insula daneză Bornholm,

noaptea treceau pe lângă Gotland. Și acum, pe nas, sub nori posomorâți, albici, cu un vânt proaspăt, privim în depărtare. Unde este Helsingfors?

A nu fi văzut. În stânga este o margine joasă a coastei, păduri de culoare albastru închis. Iar în față, în depărtare, la orizont, o fâșie îngustă și argintie de gheață de mare, iar deasupra ei nori fantastici cu bucle și ciomete albe. Nord! Aici am înotat. Cum va fi totul în aceste locuri noi? - Vântul, parcă ar confirma că aceasta este cu adevărat o lume diferită, aduce un miros ciudat, pe jumătate uitat... dar ce simplu! - păduri de conifere îndepărtate. Aici, în marea sălbatică, pare special și emoționează - respirația unei țări de o mie de mile cu vedere la Oceanul Arctic.

La vremea sa, Helsingfors a apărut, desigur, cumva „a suprafațat” - cu un contur elegant de turle, cupole de catedrale, un model mic de case, coșuri de fabrici. Și se apropie încet. Printr-o strâmtoare îngustă, pe lângă decrepitul Sveaborg, intrăm în portul Helsingfors, mic, dar confortabil, atât de adăpostit încât o navă sosită aici ar trebui să se simtă ca într-un leagăn.

Chiar și de la distanță, turla lungă de deasupra bisericii joase mi-a amintit de Acul Amiralității. Vederea terasamentului sporește rudenia cu Sankt Petersburg - acesta este vechiul Helsingfors, cu palate joase, în coloane, din piatră cenușie și granit roșcat (președintele, ambasada Suediei, etc.) moguri „baltice”. Fără tam-tam, fără strigăte, fără begonii din porturile sudice. Cei care salută se înghesuie în jurul pasarelei. Un taxi merge de-a lungul digului. Comercianții comercializează pe piață. Chiar și taxiul rulează încet - totul este ca într-un cinematograf cu încetinitorul.

207

Impresia de încetineală nu se intensifică decât în drum spre gară. Aici se află partea mai nouă a orașului, în arhitectura modernistă, se exprimă puternic în gara uriașă. Există mult granit în clădiri, totul este solid, reținut și sănătos. Simți că te afli într-o țară care se mișcă lentă. „Nicăieri să te grăbești” este motto-ul ei. „Și nu există nimic care să facă zgomot” - totul poate fi făcut destul de decent și fără a striga. Nu poți obține aur din granit, nu poți crea bogății fabuloase, dar poți dobândi un capital cultural și elegant (totul în verdeață) - poți obține locuințe curate și ordonate, bune pentru „muncitori”, școli, spitale , drumuri și așa mai departe.

La gară, într-o sală imensă, aproape că amintește de o biserică protestantă, curățenie: nici o pată pe jos. Trec în tăcere oameni, majoritatea îmbrăcați modest. Doamnele finlandeze - de o asemenea blonditate naturala, pe care parizienii cu parul decolorat l-ar invidia - domnisoarele putin machiate, cu aspect mai simplu, natural si uman. O bătrână cu o lopată și un tel se plimbă pe îndelete - mătură cea mai mică bucată de hârtie. Femeile în batic stau cu lucruri. Treci oameni cu cizme înalte.

Peronul din fața trenului rapid este plin de oameni. Aceeași tăcere, regularitate, ca pe dig. Parcă nu e nimeni. În trăsură, locurile sunt numerotate, nimeni nu se grăbește, curățenie și un flux ușor de limbaj melodic, misterios.

Odată cu începerea mișcării trenului, cu desfășurarea țării - ce să spun! - Un rus este mai preocupat și mai interesat de Rusia decât de

Finlanda. Da, aceasta este regiunea finlandeză, dar și nordul nostru, aceștia sunt brazi, pini, dachas și mesteacăni, culturi slabe de secară, sărăcie și sălbăticie și, cel mai important, mirosuri. Nu miroase așa nicăieri în Europa și sărind de pe piciorul vagonului înainte de seară, la o oprire de un minut la o stație îndepărtată, inspiri brusc... - pur și simplu Rusia! - în ace amare și fermecătoare, în mesteacăn mereu de primăvară, în parfum mereu de vară de cosit (aici încă doar se recoltează).

♦ *♦* *♦*

Locuim într-o casă mare, de vârstă mijlocie, cu o terasă de sticlă acoperită, cu un mic balcon privat, acoperit de asemenea, în nasturții înflorite.1 Un gazon mare în fața casei, iar în spate pini și un drum. Puteți vedea marea prin ele.

Pe vremuri era o cabană de vară binecunoscută. Capitala Rusiei a umplut-o de sine. Nu, totul este liniștit. Câte cabane goale! Câți se prăbușesc, cu sticlă spartă sau chiar complet dispărut, care cu adevărat „vor crește cu iarba uitării!” Dar hotarul minunatei păduri de pini de lângă mare a rămas. Era o „plajă” nisipoasă, pe alocuri fragilă

„barca” finlandeză, plase sărace, pietre sărace, părând singuri din apele puțin adânci. Seara, după apus, cu ceață de muselină, o lună uriașă care se ridică deasupra orizontului liliac, ducând un drum auriu de-a lungul apelor liliac, această coastă pustie, cu o colibă scânduri sub pini - fie de la „Călărețul de bronz” , sau de la „Kashchei” - până la Baba Yaga și foarte aproape.

În primele ore, când soarele este strălucitor, pe plajă sunt câteva figuri: copii care fac baie, doamne. Și... cineva cu binoclu.

Dacă cu binoclu, atunci rusă. Finn nu este interesat să privească în depărtare. Rusul, în schimb, nu vede nimic mai mult, nimic mai puțin - patria sa. În colțul extrem din stânga al orașului Sestroretsk se află clădirile Kursaalului, case, păduri. Chiar în fața ochilor tăi, o catedrală se ridică din mare la orizont îndepărtat.2 Aceasta este Kronstadt. Și când îndreptați binoclul, puteți distinge și clădirile, coșurile de fum și turnul clopotniță al bisericii în care pr. Ioan de Kronstadt.3 Toate acestea par a fi complet „pe apă”, ca Veneția, într-o viziune albăstruie-violet, strălucitoare. Nu trebuia să văd Kronstadt când aș fi putut să mă îmbarc pe un vapor și să merg acolo, iar acum te uiți la el nu fără un sentiment ciudat și emoționant. (O fantomă de suprafață, care se ridică în paloarea liliacului, în ceață ușoară și obscuritate...)

„Golgota Rusiei”, a spus doamna, luând binoclul.

Și în orice caz: locul apariției pr. Ioan, una dintre cele mai spirituale figuri ale Rusiei pre-Golgota. A apărut tocmai pe cea mai întunecată insulă plină de otrăvuri (în mare parte o moștenire a trecutului!) și explozibili. Insula a devenit curând faimoasă pentru prima sa răzbunare, primul sânge fratern vărsat - și primul steag al revoluției.4 Și apoi ... - locuitorii locali își amintesc cum aceiași

rebeli au fugit pe coasta finlandeză pe gheață, acum ei fugeau de ai lor, mărşăluiau din Petrograd.5 A. Ioan a manifestat împărăţia Duhului. Altceva a fost dezvăluit în acest Kronstadt.

În stânga acestuia, mult mai aproape de noi, văd clar insula-fort Totleben. Ciupercile albe sunt vizibile pe insulă - arme de acoperire? Ochiului agitat i se pare că distinge și boturile întunecate.

♦ *♦* *♦*

Da, aici simțiți Rusia altfel decât în Occident. Este foarte aproape, vizibil, se aude - în timpul zilei tunurile trag în Kronstadt, în zorii de seară se aude uneori vuietul îndepărtat al fluierului în direcția Petrograd: probabil un vapor.

Rusia, Rusia, Rusia, Mesia zilei viitoare!6

Ce fel de Mesia, și ce zi și când va veni el? (Toată suferința este în zadar?). — Între timp, din asta vin respirații sumbre

209

Da. Destul de recent, în luna martie, mulți bătrâni, din fosta burghezie și inteligență, au fost evacuați din acest Petrograd vecin în cinci zile? Bieții bătrâni și femei au fost trimiși la Orenburg, Vyatka. La sosire, unii locuiau în corturi la gară. Nu este de mirare că în trei cazuri cunoscute de mine personal, doi dintre deportați au murit în prima lună.

Nu este de mirare că rușii de aici (cei care au o mamă rămasă acolo, care au un tată, care au un frate) simt totul acolo cu atâta acuratețe. În pensiunea noastră, vizitatorii din Helsingfors, Stockholm, care se odihnesc lângă mare după o iarnă grea - toți simt o poftă de această linie care desparte cele două lumi.

Doamnele pleacă pe biciclete după micul dejun.

- Unde te duci?

— La Rayajoki, la graniţă.8 Vezi Rusia.

Iar cei gânditori se întorc, aduc flori, cărți poștale: un pod de cale ferată peste râul Sister, această jumătate de pod e albă, aia este roșu, iar dincolo de râu e un arc cu o stea cu cinci colțuri. Există un polițist de frontieră rus, iată un soldat finlandez.

Pe plajă, lângă un buștean, proprietarul pensiunii stă întins, sprijinindu-și coatele pe un buștean, arătând cu un binoclu marin uriaș.

- Ei bine, cum te gândești?

„Totleben este clar vizibil astăzi. nu vrei? Doar ca să nu-ți tremure binoclul.

Într-o mașină încărcată cu doamne și copii, plecăm și mergem la graniță, dar în alt loc.

Ne întoarcem după Kuokkala 10. Drum de nisip, pini, un cimitir abandonat. Masina tremura. În fine, la coliba extremă a satului ne oprim. Mașina - în pădurea de molizi, mergem mai departe pe jos, de-a lungul drumului dintre grădini. Mai mult binoclu.

— Vezi casa mare cu steagul roșu? Sunt ei deja, peste râu”, spune fostul ofițer alb care ne-a adus aici. „Vom merge la dreapta, la acel deal de acolo, se vede mai bine de acolo.

Între culturi slabe, grădini de legume, mergem. Miezul cald, dar pe nori, ziua. Nu un suflet. Ne târăm sub sârmă ghimpată, ieșim pe deal. Mai jos este un râu, o poiană, arini groși pe partea cealaltă și pe un deal „bloc”. Antenă radio, steag roșu. O femeie în alb se plimbă cu o fată. Doi polițiști de frontieră pe bancă. În spatele lor sunt colibe, iar dincolo de ele sunt păduri, iar deasupra lor sunt nori posomorâți.

Acest deal a fost o dașă rusească. Acum sunt cioturi, pomi de Crăciun, rămășițele fundației. Toată gașca noastră pestriță tace. Toată lumea se uită acolo, unii cu binoclu, alții cu un simplu ochi.

210

- Vedeți, în depărtare, în stânga, acesta este turnul lor de observație. Casele mari sunt ferma lor colectivă.

Doamnelor, copii se repezi spre râu. Fără bariere, fără oameni! Se pare că a luat-o și a mers mai departe - a stat un minut pe pământ rusesc.

Ofițerul se încruntă.

— Nu, te rog... Nu te duce acolo. Nu stii niciodata. Ești sigur că nu e nimeni acolo, în arini?

Un sentiment ciudat, ascuțit, vag - nu unul ușor. Aici este țara, patria noastră, iar chiar la marginea ei deja simțim mirosul dușmanilor noștri. Chiar în război! Bărbații ruși care fumează acolo, o femeie albă, vor mulge o vacă seara - aceștia sunt dușmani? Este ca și cum ar fi amuzant ... - dar este mai bine să nu te apropii de râu. Da, și dealul în sine, noi înșine suntem aici - în totală lipsă de apărare. Este suficient ca doi dintre ei, înarmați, să sară din tufișuri — și oricare dintre noi, parcă, poate fi luat.11

Ne întoarcem fără grabă. Un băiat finlandez, de vreo cincisprezece ani, stă lângă mașina noastră. Însoțitorul meu îi vorbește - într-o limbă liniștită, cu șaisprezece cazuri.

- Ce ți-a spus?

„El spune că toată partea a fost evacuată. Acolo locuiau carelieni, erau trimiși în Siberia, iar aici și-au pus ai lor, comuniști, soldați ai Armatei Roșii.12

Pădurile devin de un albastru foarte sumbru. Norii se învârte. Aproape cald, liniștit. În spatele pădurilor albastre se află ținuturile îndepărtate ale Rusiei. La stânga, la nord - Lacul Ladoga, Valaam, și acolo - spații nemărginite... - locuite de cei care sunt sortiți lagărelor de concentrare, care taie pădurea, sapă canale, îi surprind pe străini.

Arată-mi un loc ca acesta

Nu am văzut acel unghi.

Gthe ar fi semănătorul și păzitorul tău, Gthe țăranul rus nu s-ar gea.13

Nekrasov de modă veche s-ar fi răsturnat în mormântul său dacă ar citi din Solonevici câte mii de țărani ruși geme în această regiune de iobăgie penală.14

Mașina a început să se miște din nou. Tremurând pe roțile unui drum de țară. Cald, linistit. Din nou o țară calmă și pașnică. Pe drumul mare vom întâlni o fată cu fructe de pădure, un bărbat respectabil într-o taratayka - calul său nu se grăbește, el însuși fumează cu încredere o pipă: un cetățean al unui stat mic, dar puternic. Finlanda a început din nou.

211

BALAAM

Nu pot număra puterea sfinților tăi asceți.

cântecul mănăstiresc

Pe Ladoga furtunoasă și sălbatică, în partea sa de nord, se află o mică insulă. Granitul și Luda îl formează. Potrivit acestor roci de piatră, Dumnezeu știe când a fost creat, un strat subțire de pământ este ca un sediment de praf vechi. Pe ea au crescut păduri minunate. Insula este indentată cu golfuri care intră adânc în ea, conectându-se între ele, formând strâmtori. Unele locuri din jurul insulei principale sunt puțin adânci, la o distanță mică. De asemenea, stâncos și acoperit cu pădure de conifere.

Sfinții Serghie și Herman sunt considerați întemeietorii vieții monahale locale. Nenumăratele icoane ale lui Valaam înfățișează doi călugări bătrâni, în haine întunecate, cu suluri de litere în mâinile coborâte. Formele lor sunt antice și legendare.

Se crede că au venit „din țările estice”. Serghie este numit „pictorul”, se pare că acest călugăr-preot a fost și pictor de icoane.

Se pare că au trăit în secolul al XIV-lea. Dar este posibil ca Balaam însuși să fie și mai în vârstă, iar înaintea lor a existat monahism. Numele lor au trecut în istorie, evident, au consolidat și au întărit pentru totdeauna viața monahală a insulei.

Poezia profundă este plină de fapte de lungă durată ale unor oameni extraordinari, precum Zosima și Savvaty lui Solovetsky, Sergius și Herman din Valaam, Arsenie Konevski, care și-au făcut drum pe jos sau cu barca în cele mai aspre colțuri ale Nordului, încă destul de păgân. , aducând acolo o lume nouă, o lumină nouă. Acestea sunt figuri eroice, învingători într-o formă umilă. Balaam își onorează sfinții și duce o istorie veche de secole în spiritul lor. Este plin de muncă, luptă, lipsuri. Și deși în mănăstirea antichităților s-a păstrat puțin - din cauza jafurilor, catastrofelor, războaielor grele - totuși, vizitatorul simte lanțul tradiției care leagă actuala mănăstire destul de nouă de secole îndepărtate.

Insula cu stâncile și pădurile sale i-a atras pe toți cei care căutau de lucru și contemplarea unui tip de viață mai înalt. Aici au venit țărănimea rusă, meșteșugarii, negustorii, nu numai din nord, ci și din centrul Rusiei. Valaam este o mănăstire a oamenilor de rând. Celebrul stareț Nazarius, renovatorul vieții sale spirituale, era fiu de funcționar. Și mai faimos este Damascul, vindecător și constructor, care a condus Valaam timp de patruzeci de ani în secolul al XIX-lea, fiu al unui țăran. Și la nivelurile inferioare

212

ierarhie, fermierul rus era cel care înlănțuia și ținea mănăstirea la înălțime în interior - se ruga în biserici și chilii, în schițe, deșerturi, dar muncea necruțător și în păduri, pe pășuni slabe, în grădini de legume, prinzând pești, construind clădiri, făcând pictură de icoane, creând un loc sfânt și poetic: nu fără motiv unul dintre fondatorii săi a fost un artist sfânt.

♦ *♦* *♦*

În odăile liniștite ale starețului, pe perete este un tablou: iarnă, o coastă abruptă, valuri cenușii bat în ea, formând stalactite de gheață, transformând întreaga stâncă într-un bloc de gheață. Deasupra, cu capul în coarne, stă o căprioară cu fața spre Ladoga înfuriat.

Aceasta este o imagine a severității iernii din Valaam, furtunile de toamnă târzie, puterea nordului și vânturile sale. Lacul îngheață în ianuarie. Și există o perioadă în care insula este complet izolată de pământ.

Probabil, Valaam este frumos și maiestuos chiar și iarna. L-am văzut vara, s-a deschis față de mine chiar și cu o latură neașteptată - luminos, prietenos, atât în natură, cât și în oameni.

Mănăstirea în sine, cu o catedrală uriașă, un clopot de o mie de lire sunet, clădiri ghemuite de chilii, albire printre verdeață, cu o grădină minunată, un cimitir umbrit, cu un hotel cu mai multe camere - toate acestea sunt puterea vechii Rusii . Aici au vizitat Alexandru Fericitul și Țarul Eliberatorul, și marii prinți, mitropoliți, negustori din Moscova și Sankt Petersburg. Dar și țărani, femei, negustori - Rus de casă - au venit să venereze altarul Sf. Sergiu și german. Atât aceștia, cât și alții au hrănit mănăstirea, au susținut-o și și-au lăsat amprenta. O țară cu adevărat nu mică a creat o mănăstire. Și în toată înfățișarea sa, spiritul și depozitul, cu cât te

uiți mai mult, cu atât vezi mai clar combinația de forță cu spiritualitatea, puritatea, liniștea.

Pe lângă slujbe, clopote, hore, rugăciuni, aerul de bunăvoință a atras mereu pelerinii la mănăstirea rusească. „Cu dragoste, cu dragoste” - vizitatorul aude adesea cuvinte atât de rare în lume. Valaam este pătruns de ele, iar acest lucru este mai important chiar și decât clădirile sale grandioase, toată splendoarea fațadei sale.

O simți mai ales în schituri, schituri, capele și pădurile insulei, mai departe de politică, economie și guvernare.

Rătăcind prin păduri vechi de secole, tăiate de golfuri cu oglindă de sticlă, unde pinii și stâncile de coastă sunt răsturnate, simți lumina Valaamului cu ascuțit și cu o bucurie înălțătoare. Este turnat atât în natură, cât și în oameni. Într-o seară liniștită de iulie, Ladoga devine liniștit albastru, liniștea sa este uimitoare, iar dealurile sunt fermecătoare, mărginind-o cu un miraj îndepărtat. Fără sunet, ca o oglindă sunt apele interioare - golful și strâmtorii. Multe peluze strălucitoare cu iarbă, flori, arome minunate

Mănânc păduri de conifere. Iepurele îți sare de sub picioare și amuzant, dar nu timid, se înfundă în desiș. Veverița se va cățăra cu labele tenace pe un pin cu piei de scoarță aurie fluturând în briză. Și când, obosit, intri în capelă – sunt mulți aici, retrasi, liniștiți, dar îngrijiți – se va uita la tine Chipul Maicii Domnului cu Pruncul.

Te vei crucea, stai în tăcere, poate vei citi troparul, care este chiar acolo, și odihnindu-te, înviorată, sub acoperirea forțelor grației, te vei trece mai departe, la vreo schiță.

Poate vei întâlni o căruță cu fân, doi călugări bătrâni, îmbujorați, în sutane albe. Se înclină cu seriozitate, iar poteca noastră merge mai departe, de-a lungul unui drum forestier, cu miros de ace de pin, ciuperci, lacuri, până la vreo schiță.

Locuitorii încrețiți de deșert vor fi primiți acolo, toți cu același zâmbet, în simplitate și tandrețe. Te vor trata cu căpșuni parfumate, samovarul va fierbe, vor apărea căni cu flori. Și să nu credeți că învățăturile vor începe. Doar vorbeste. Dar există ceva plin de har în ei, care se revarsă și dă bucurie.

Mâncând napi, comunicând zilnic cu Binele Superior, fără teamă nici de viață, nici de natură și hrănind vulpi, bătrânii ne oferă o imagine a lumii spirituale, un indiciu al Împărăției lui Dumnezeu.

♦ *♦* *♦*

Revoluția a trecut de Valaam. S-a retras în Finlanda și a supraviețuit. Cu toate acestea, Rusia nu mai este în spatele lui, așa cum nu mai este în spatele lui Athos. Finlandezii tratează mănăstirea cu respect. Aparține Bisericii Ortodoxe Finlandeze, iar pelerinii din Karelia din jur se adună în uriașa catedrală de sărbători. Există, de asemenea, mulți turiști finlandezi. Mănăstirea este vizitată de britanici,

germani și suedezi. Dar afluxul de ruși este mic... - nu pelerini, ci cei care ar fi înclinați să accepte monahismul. Rusia le dădea. Acum este întreruptă, în timp ce rușii din Finlanda, emigranții, nu o pot face, sunt prea puțini. Iar finlandezii ortodocși nu sunt înclinați către monahism.

Mănăstirea rămâne fără oameni. În vremurile de înflorire erau mai mult de o mie de frați, acum sunt aproximativ două sute cincizeci, iar acest număr ar trebui să scadă în viitor. Deja, majoritatea călugărilor sunt bătrâni. Declinul în rândurile lor este din ce în ce mai puternic.

Fără îndoială, amenințarea cu dispariția este mare. Dar în istoria creațiilor vechi de secole, precum Athos, Valaam, trebuie măsurat cu o măsură mare. Athos a suferit la un moment dat din cauza cruciaților și a „latinilor”, dar toate acestea au trecut și au fost reînviate. La începutul secolului al XVII-lea, Valaam a fost jefuit și distrus de suedezi până la pământ. Hegumen Macarius și o parte din frați

ucis. Restul călugărilor s-au înghesuit timp de un secol în mănăstirile din jurul Ladoga. Dar la momentul potrivit, sub Petru, s-au stabilit din nou pe insulă. Ei au considerat șederea lor în Mănăstirea Vasilyevsky de lângă Volhov ca fiind temporară, iar Valaam, unde moaștele Sf. Sergius și Herman („s-au odihnit în adâncul mormântului”). Astfel, voința și perseverența au câștigat.

Nu știm nimic despre viitorul lui Balaam. Deși trebuie să fim recunoscători că, de fapt, a supraviețuit, în Rusia ar fi murit deja. Și viitorul va depinde de soarta Patriei noastre, de soarta Ortodoxiei însăși. Acum, când te uiți la câtiva tineri călugări Valaam, crezi că ei sunt cei care vor trebui să țină singuri altarul rusesc. Nu se știe dacă vor supraviețui până la momentul în care Rusia va înceta să mai fie un dușman al religiei și de acolo va veni o schimbare, sau nu vor supraviețui. Poporul rus în exil nu poate decât să-i ureze putere și binecuvântarea lui Dumnezeu în isprava lor în continuă creștere.

<LA O SFANTA FAMILIE>

Popularul scriitor rus Boris Konstantinovich Zaitsev a trăit câteva luni în Finlanda. Într-o conversație pentru Zarya, el a împărtășit impresiile sale extrem de interesante despre viața din acest colț - aproape de Rusia.

Am vizitat, - spune el, - mormântul lui Leonid Andreev. A fost înmormântat într-un mic cimitir rural din Vamelsuu - lângă Teri-ca 1 Mormântul se află într-o stare extrem de neglijată. Crucea neagră de lemn se legăna, nu există nicio tabletă sau inscripție pe ea. Întregul mormânt era acoperit de trandafiri sălbatici. Când Andreev a fost îngropat, mai mulți tufe de trandafiri sălbatici au fost plantați pe mormântul lui într-un scop simbolic. La urma urmei, decedatul și-a plasat o serie de lucrări în colecțiile populare de atunci în Rusia „Rosehip”. Abia recent a fost organizată o colecție pentru a aduce mormântul lui Leonid Andreev într-o formă adecvată. Trei mii de mărci finlandeze au fost deja colectate.

Eu și soția mea am vrut să vizităm și celebra vilă a lui Andreev, a continuat B.K.Zaitsev. „Dar se dovedește că vila care a aparținut scriitorului a fost dărâmată la pământ!” Cineva a cumpărat-o și din anumite motive a distrus-o. Nu a mai rămas nicio urmă.2

Am vizitat și dacha lui Ilya Repin din Kuokkala - celebrele „Penates”. Dacha a fost transformată în Muzeul Repinsky și este condusă de fiica artistului, Vera Ilyinichna3, o bătrână foarte bună. Ea urmărește cu gelozie muzeul. Muzeul este frecvent vizitat de străini, în principal finlandezi și suedezi. Fiica lui Repin organizează expoziții

215

în Helsingfors, primește vizitatori la muzeu, oferă informații complete tuturor celor care sunt interesați de Repin ...

Scriitorul continuă:

- Am vizitat Helsingfors, Vyborg, Terioki, Raivol. Peste tot am ținut prelegeri pe tema „Poporul rus în vremurile moderne”4, precum și fragmente din noul meu roman „Călătoria lui Gleb”. La prelegeri au participat compatrioții noștri din coloniile locale ruse, unde viața intelectuală este foarte dezvoltată.

Pretutindeni oamenii citesc mult, sunt interesați de noutățile literare, există biblioteci rusești peste tot. Mulți provinciali sunt abonați la biblioteca publică rusă din Helsingfors, unde există peste două sute de mii de volume. În Rusia prerevoluționară, exista o regulă: un exemplar al fiecărei cărți publicate în Rusia urma să fie trimis la Biblioteca Publică Imperială din Sankt Petersburg, iar celălalt la Biblioteca Helsingfors... Abonații provinciali primesc cărți de la Helsingfors de către e-mail și tratați-i cu grijă, cu dragoste.

Un fenomen foarte curios se observă în coloniile rusești din Finlanda. Acestea sunt, ca să spunem așa, „prelegeri de călătorie”. Lectorul ajunge, să zicem, în Kuokkala și dă prelegeri la casele private unde este invitat. Acolo se adună cunoscuți, 20-50 de persoane. Gazdele percep o mică taxă în beneficiul lectorului. Și prelegerile sunt un succes. De exemplu, când eram în Finlanda, lectorul I. E. Oreshin5 a susținut un întreg ciclu de astfel de prelegeri despre istoria artei ruse a secolului al XIX-lea și istoria literaturii moderne.

În Helsingfors există două cluburi rusești: „Comerciant”6 și „Emigrant”7 și cercul literar „Svetlitsa”.8 Iubitorii de literatură și forțele literare locale sunt membri ai „Svetlitsa”. Acolo se publică lunar o revistă literară: Commonwealth Magazine.9 Fondurile sunt rare, iar revista este tipărită pe un hectograf, iar doar coperta este tipărită în mod tipografic. Abia recent Commonwealth-ul a recurs la colectarea de donații.

Și viața în Finlanda este foarte ieftină - cel puțin în comparație cu Europa. Locuim în Kellomyaki”, a încheiat Zaitsev. - După Paris, ne-a lovit ieftinitatea! .. Aveam două camere cu balcon cu vedere la grădină, iar cu pensiune completă plăteam 10 franci pe zi în bani francezi. Un pui costă trei franci în Finlanda, vreo 25 de franci la Paris...

Viața este calmă, liniștită, te poți relaxa de tot felul de griji. Finlanda trebuie amintită ca un paradis, după Franța, unde campania împotriva străinilor a epuizat complet nervii rușilor...

216

REGIUNEA FINLANDEZĂ. ÎN PĂDURI

...De la gară până la noi este necesar să coborâm pe un drum larg de poiana. Ea coboară drept în jos, la capătul mării ei, iar deasupra ei, în ceața îndepărtată, țărmul rusesc al golfului. Niște Oranienbaums, Peterhof-uri... Rusia!

Pensiunea este din lemn, destul de veche, locuită, cu o terasă imensă din sticlă. Suntem în vârf. Văd gazonul, poteca în flori, fâșia îngustă de pădure de-a lungul autostrăzii și marea. Din dormitor - o curte, un mesteacăn uriaș care plânge, un molid, iarăși o peluză și dincolo de ea o pădure. Ce aer! Poți să stai la curent și să-l mirosi ca parfum.

Viața este uniformă. Dimineața sunt singur la biroul meu. Pe comoda sunt trandafiri într-un ulcior de majolica - din grădina prietenilor noștri. Sunt căprioi palid, strâmți, mătăsos delicat, dar ceața i-a atins. Ridică-te, adulmecă, mângâie și înapoi la afaceri. Sau iesi pe balcon, stai intr-un fotoliu printre nasturii inflorite. Soarele strălucește puternic. Finn pliază bănuții - a doua cosire, atav este îndepărtat. Miroase a fân. Liniste, linistita la suflet.

Pe la amiază îți pui căciula, iei un băț, un cuțit și un coș, mergi la ciuperci. Este posibil să te gândești la o astfel de ocupație la Paris? Dar aici vechiul prinde viață - nu este copilăresc? Conexiune misterioasă cu natura, estompând în orașe!

Ciupercile sunt creaturi ciudate, sub pământ. Nu au frumusețea „dreaptă” a trandafirilor de pe comoda mea. Dar puterea umedă și spirituală a pământului este exprimată. Și cât de izolati sunt! Par să se ascund mereu, nici nu le place zgomotul, nu le convine, dar au nevoie de pământ umed, frunze putrezite - de sub ele brusc cu o forță misterioasă, dintr-un fel de spor, un strâns, puternic, hribi mirositori într-o cască maro, pe o căptușeală ușor răutăcioasă. Sau un hribi roșu. (Există ceva umflat, mai de zi cu zi în boletus, și există mai puțină forță. Dar sunt buni, tocmai din cauza modestiei lor rusești.)

Ciupercilor le place sau nu le place locul. Ce are special acest colț al grădinii noastre, de-a lungul autostrăzii? Molizi, pini, un șanț cu apă, iarbă lungă și mototolită în el ... - și acesta este un loc de ciuperci. Începi cu el. Nu va înșela. Și apoi poarta, drumul și te duci într-o altă poiană adevărată.

Au fost zile liniștite, gri, cu o mare liliac în dreapta. Pietre lângă mal, puțin adânc, plase de pescuit. O fată finlandeză, slabă, blondă, merge pe bicicletă, un tânăr într-o altă mașină, câteva cuvinte într-un limbaj de neînțeles, zâmbește și iar liniștea va zbura. Undeva în stânga sunt dachas goale.

Mă apropii de una dintre ele - cu două etaje. Se odihneau aici. Poate că tânărul dansa, râdea. Acum geamurile sunt sparte

217

ferestrele sunt pe jumătate scânduri. Ușa din față de pe verandă este, de asemenea, scânduri. Din pridvorul acestuia, prin fereastra laterală, se văd scările către etajul doi - praf, pânze de păianjen, liniște. Loc trist! De când m-a prins ploaia aici, am așteptat-o pe verandă, printre geamurile sparte. Picură de pe acoperiș. Jale, dar și străpungătoare de oglindă, picăturile băteau pe paharul de pe pământ – părea că cânta sub ele. Și când se va coborî amurgul, pinii vor foșni, fie că umbra lui Gapon va fi amintită: undeva în aceste locuri, într-o dacha goală, l-au spânzurat.

O viață a plecat de aici, și a apărut alta, sub pământ, Proserpinina: în fața ruinelor, poiana este mereu plină de ciuperci.

Și e greu să nu spui o vorbă despre pădure, care începe imediat - o pădure surdă, sălbatică, cu brazi, întuneric, cu ace uscate moarte dedesubt sau o catifea verde de mușchi, cu cioturi, mlaștini, cu acea liniște și măreție. care sunt inerente unei păduri adevărate, există un fel de tristețe și bucurie a copilăriei, frumusețea, importanța pădurii rusești. Da, poate exista ceva Hamsun, din „Pan” – „prima noapte de fier”, „a doua noapte de fier” – dragoste, dor, rătăcirile locotenentului Glan în pădurile din Norvegia... 2... Poți sta în picioare sau stai pe un ciot, aici asa, singur, in padurea asta, cu un cos de ciuperci la picioarele mele, in amurg si parfum.

♦ *♦* *♦*

Seara ne ridicăm din casă la gară, intrăm să cerem corespondență și de-a lungul peronului, unde, ca pe vremea lui Cehov, domnișoarele merg, așteptând trenul, mergem pe șină la prietenii noștri de la Vila. K<aushe>.3

O casă cu un etaj, construită complex, împletită cu struguri sălbatici, înconjurată de o grădină cu o piscină în fața ferestrelor, trandafiri, pin albăstrui, tufe de conifere tunse și o linie de cale ferată în spatele gardului. Există un apus de soare. Și în jurul pădurii - o mică pădure de pini pe sol nisipos.

Nu vei uita aceste seri la Vila K<aushe>, la fel ca nu vei uita saluturile, atentia prietenoasa a gazdelor, a poporului rus care s-a stabilit aici de mult timp, intr-un adapost linistit si solid. Totul aici este înainte de război, solid și, parcă, aliniat pentru totdeauna, în rândul monoton și regulat al zilelor. Lumina unei lămpi sub imagine, un fotoliu după portretul lui Vladimir Solovyov, flori pe masă, pestrița toamnașă a copacilor în geamul oglindit al ferestrelor. Apus înroșit.

Proprietarii înșiși fac deja parte din istoria acestei zone. Fetele finlandeze servesc în casa lor, crescute de ele din copilărie - de aici se vor căsători. Ei cunoșteau, de asemenea, mulți tineri ruși din cartier în copilărie și care în vremuri dificile nu au găsit ajutor,

atenție, participare. Desigur, au existat vieți asociate cu această casă.

„Pe fotoliul în care stai acum”, spune gazda, „baronul stătea adesea. 4 A venit exact la patru, a plecat exact la șase. Baron!

218

Bărbatul era special. Domn. Cu vechile maniere, la Sankt Petersburg. Aici a trăit în sărăcie, dar uite cum a suportat această viață cu demnitate... Totuși, a avut un bărbat cu el. Și deși baronul s-a gătit singur, dar când s-a așezat la micul dejun, a spus: „Stepan, dă-i!” Oh, era un excentric, desigur!

Ea a râs, toată fața ei era plină de lumină și un zâmbet prin care i-a strecurat tristețea. S-a ridicat repede, a ieșit cu o lumină, ca și cum ar fi mers zburător și s-a întors cu un baston. Un mic baston cu cap aurit, sculptat, de la începutul secolului, așa cum îl poartă eroii lui Henri de Regnier, marchizii și viconții.5

„Din distragere, aproape că ți-am dat-o ieri, când plecai în întuneric seara. Nu, nu-l voi da pe acesta... este o amintire. A venit la noi cu ea iarna, și vara, și toamna în noroi - mereu curat, ordonat. Și am citit volum după volum din Solovyov. Baron...

Și altă dată, arătând casa, toate colțurile și colțurile ei complexe de deasupra și dedesubt, când ne-am rătăcit în etajul inferior, la demisol și am intrat într-o cameră confortabilă, cu o fereastră acoperită cu muselină, ea a spus:

- Aici a locuit fratele meu Phi la Delph.6 si a murit.

Fratele Philadelph este și Rusia, dar nu un baron, o familie de Moscova, un negustor, cândva și cel mai bogat om care și-a încheiat zilele pe pământ finlandez alături de sora sa.

- A tot vorbit despre casa noastră: casa ta e înghesuită, Nina! Ce fel de casa este asta! Și el era obișnuit cu o viață largă... și de mulți ani din urmă a trebuit să o suporte. Nu i-a fost atât de ușor... Ei bine, dar Dumnezeu și-a adus refugiul aici să-l găsească.

Auzisem deja despre Philadelph, un om cu temperament înfierbântat, se pare, și un visător care și-a făcut planuri mai mărețe unul pentru celălalt.

„Da, da, da”, spuse ea brusc repede, poate cu aceeași emoție pe care a avut-o Philadelphus, „Vreau de mult să spun că ar trebui să mergem la Pike Lake, în direcția aceea este un cimitir, mormântul baronului. și Philadelph vă voi arăta.

Am mers, câteva zile mai târziu, într-o dimineață senină și însorită. Din nou la noi un coș - primele zile ale lunii septembrie, vremea ciupercilor! Gazda ne-a condus cu mersul ei rapid și ușor.

- În această dacha iarna se adună uneori, seara, citesc cu voce tare scriitori ruși. Da, da, aceasta este pădurea noastră și acolo ieșim pe drum.

Am intrat adânc în sălbăticie, în spatele căsuțelor, iar apoi pe o potecă spinoasă, dar pustie, pe alocuri cu nisip în șanțuri, ne-am plimbat prin tufișul Finlandei, îndepărtându-ne imediat de casele noastre. Iată-ne, noi trei, în stânga e calea ferată, în dreapta sunt păduri fără sfârșit, la aproape o mie de mile până la Oceanul Arctic și toate, probabil, aceleași poieni, mlaștini, rămășițe ale unei păduri mari, toate sub același soare palid și neîncălzit.

219

Gazda s-a bucurat de fiecare adiere, nor, fiecare ciupercă pe care am găsit-o pe drum. Pelerina ei albă ne-a condus cu ușurință și bucurie din ce în ce mai departe.

- E o casă în pădure, locuiesc o mamă și o fiică, tot a noastră, ruși. Cât de greu e să mergi iarna la lucru la gaterul de aici! La urma urmei, aduce totul, ar fi trebuit să vezi... Da, și acesta este începutul cimitirului... dar ne vom opri la întoarcere. Nu, nu, nu luați ciuperci din acest șanț, acesta este pământul cimitirului, nu puteți lua ciuperci din el.

Am trecut pe lângă un cimitir modest în spatele unui gard viu - rușii zac, sub pinii finlandezi, locuitori din dachas, case dintr-o zonă simplă. şi baronul şi Philadelphus.

A început o pădure mare, minunată, toată pătrunsă de râuri solare, cu întuneric dedesubt, preludiu, umezeală, pe alocuri peluze verzi de mușchi și apoi o adâncime neagră-fabuloasă.

- Porcini? Amenda! Ah, ce bine!

Și mijind ușor ochii, încercând să vadă și să ajute, ea arătă cu mâna:

- Si apoi, ce? De asemenea, se pare, boletus?

Era deja mare tăcere și seriozitate în aceste păduri. Numai noi i-am anunțat cu conversațiile noastre prietenoase, poate, și i-am reînviat.

S-a dovedit a fi pustiu pe lac - atât de nordic, atât de finlandez! Toate s-au înecat cumva în păduri, singurătate, tăcere. Strălucea fin în mijloc cu argintiu sub soare, de parcă ar fi vorbit în tăcere. Fără șoim, fără pescăruș. Undeva stropește un pește.

♦ *♦* *♦*

Și am vizitat cimitirul. Am văzut mormintele baronului și ale Philadelphului. Sunt aproape unul de altul...

Gazda era entuziasmată.

- Da, aici sunt niște flori pentru ei... așa de simple, da. Și mă voi culca chiar acolo, totul este gata aici. Erau atât de diferiți. Iar

Domnul a trimis o moarte uşoară la amândoi: i-a luat drept la Sine, fără suferinţă. Ei bine, bine, bine, s-a înclinat și a plecat și a plecat acasă.

De fapt, ne-am dus, tot vorbind animat, cu aceeași tufiș finlandez. Morții zac în liniște. Suntem încă în viață, ocupați cu micile noastre treburi: să nu întârzii la micul dejun la pensiune, să mergem seara la Terijoki, să scriem scrisori, nu se știe niciodată ce. Viața noastră merge încă pe calea ei uniformă, cu același mister cotidian, care este puțin mai de înțeles decât misterul morții. Această zi luminoasă, unică va clipi, dimineața voi sta la masa mea puțin diferit, voi mirosi trandafirii și voi merge să culeg ciuperci. Soția va pleca

220

lu Kaushe, și în fiecare vilă vecină, în casa noastră, în toată această regiune, viețile rusești împrăștiate aici își vor țese în mod invizibil tiparele.

„Știi că Philadelph a fost un om foarte, foarte religios. Când am călătorit cu el în Italia, intenționat, la cererea lui, ne-am oprit în Sicilia, unde am găsit locul Lentini, unde Sf. Philadelph.7 S-a închinat în fața moaștelor sale.

Da asta e. Și a intrat în viața mea, iar mâine, mergând după ciuperci, voi fi eu, plus Philadelphus, plus baronul, plus Lentini.

REGIUNEA FINLANDEZĂ. PE RÂUL NEGRU

Liturghia se încheia în marea biserică albă din Terioki. Am stat oarecum în față, în spatele prietenei noastre Nina K<aushe>. Întorcându-mă, i-am văzut fața emoționată, cu ochii umezi strălucitori. S-au apropiat de cruce împreună.

„Ei bine, ei bine, asta e bine”, spunea deja pe verandă, sub soarele palid de septembrie. Este foarte bine că te duci la mormântul lui. Era o persoană apropiată ție, tot scriitor... și a murit aici, în exil. Grozav. Deci mașina așteaptă, acest șofer este o persoană fidelă, îl cunoaștem de mult.

Noi am stat jos. Un buchet de trandafiri roșii zăcea pe poala soției lui.

Deci, amintiți-vă, trenul este la ora două. Nu întârzia.

Mașina a pornit. Nina și-a fluturat batista, înaltă și iute, în pelerină albă, a urcat pe strada Teriok.

Șoferul nostru a luat-o la stânga, în jos. După ce am făcut mai multe viraje, am decolat, într-un zbor moale și aproape tăcut, pe autostrada de la malul mării. Pini, dachas, marea liliac este din ce în ce mai vizibilă în stânga. Aerul este ușor încetos și razele bietului soare care coboară în el, ca într-un regat subacvatic, sunt plăcute.

Am stat odată aici, am petrecut noaptea. Știu că în Terioki, în această parte a lor. Dar unde mai exact? In ce cabana? Și în general, a fost

sau nu a fost? Mașina se rostogolește încet. Pinii uneori mai des, alteori mai rar, dachas sunt uneori locuite, alteori scânduri, alteori doar resturi de fundații.

Fără îndoială, aici a locuit scriitorul Chulkov2, iar editorii Grzhebin, Kopelman - din Rosehip ... 3 Dar poți găsi o urmă a acestor nomazi de moment?

Terioki a fugit repede. Era o singură pădure și marea, și malul ei nisipos, care zbura cu noi, despărțindu-ne de mare cu o margine gălbuie.

221

În cele din urmă, el nu este. Marea a plecat, ne-am întors, a zburat în aer liber ca o nișă. Acesta este râul Negru, unde a locuit Leonid Andreev.

♦ *♦* *♦*

Nina K<aushe> a spus corect că Andreev era o persoană apropiată nouă. L-am cunoscut de mic și i-am datorat mult în primii pași ca scriitor. În memoria mea, a rămas prieten și binevoitor.

În vara anului 1908, noi din satul Tula ne-am adunat pentru Sankt Petersburg și Finlanda. Leonidas era în mijlocul faimei - zgomotos, fragil, îmbătător. Tocmai am jucat „Viața unui om” la Art Theatre și la Sankt Petersburg la Meyerhold. Banii au curs de la sine, dar nici nu s-au oprit. Nu în zadar a numit dacha de pe râul Negru, construită în grabă, „Advance”.

Dacha era imensă, în stil Art Nouveau, cu turn și balcoane, mohorâtă, incomodă.4 Populația din ea este considerabilă. Leonid tocmai se căsătorise, prin a doua căsătorie, cu Anna Ilyinishna Denisevich 5 Mama lui, o bătrână Nastasya Nikolaevna, 6 fiul lui Leonid din prima căsătorie, 7 fiica Annei Ilyinichna din primul ei soț, 8 alte rude locuiau cu ei. Dar este loc suficient pentru toată lumea. Dormitoare, camere albe pentru copii, uriașul birou al lui Leonidov cu ferestre orizontale, toate acestea pe etaje diferite și peste tot există o viață proprie, spațioasă, liberă și neglijentă, așa cum trebuia să fie în Rusia înainte de război . Și ce iepure de câmp, nativ, Oryol, a fost însuși proprietarul, în ciuda tuturor părtinirii sale internaționale!

Nastasia Nikolaevna s-a plimbat prin vila modernă din nord, gemând, oftând, pur și simplu pentru că bătrânele rusoaice trebuiau să ofte.

Le plăcea să mănânce în rusă - casa mirosea adesea a supă de varză. Samovare s-au înființat la nesfârșit, oaspeții s-au înghesuit, au venit, au plecat. Leonid a fumat, a băut ceai tare - l-au servit noaptea. Am stat până târziu, m-am trezit târziu. Am discutat, desigur, toate problemele lumii și cele de nerezolvat.

Două-trei zile petrecute la această vilă, în aer prietenos, au rămas o amintire pestriță, dar plăcută de prietenie, forfotă, prostia ruso-sătească. Au urcat în turn pentru a vedea marea, au mers, au călărit cu o barcă de-a lungul acestui râu Negru însuși - apa pădurii este cu

adevărat întunecată, cu vârtejuri și zgomote. Soarele strălucea puternic, arinii erau verzi, rochia lejeră a Annei Ilyinichna era albă. Leonid, bărbierit, oarecum corpulent, în calotă, dar cu aceiași ochi frumoși și fierbinți, ne-a dus pe motor și la malul mării. La volan îi plăcea să arate ca un căpitan, un bătrân câine de mare. Era în floarea vârstei, îndrăgostit de frumoasa lui soție și îmbătat de succesul scrisului.

222

nya. Cu toate acestea, nu era nici un sentiment de putere în el. Tocmai a scris „Viața unui om”...

Ni s-a oferit o cameră de colț. Îmi amintesc că m-am trezit dimineața devreme. De sub draperiile întunecate, soarele bătea în afara ferestrei, un pictor stătea pe o clădire tremurătoare, terminând ceva și fredonând. Mare rusă, melodie modestă! Melancolic și monoton, dar care exprimă ceva, nu la modă, ci indigen, crescut în câmpurile Orel și Tula, atât de departe de „Foamea de țar” sau „Ocean”.

Pictorul cânta încet. Trist și fatal era în cântarea lui.

♦ *♦* *♦*

Mașina a încetinit. Șoferul se uită în jur. Și ne-am uitat... - un loc pustiu, în dreapta este o coborâre abruptă, și se pare că acolo curge acest râu Negru, de-a lungul căruia ne-a călărit Leonid. În spatele lui este un sat și păduri îndepărtate. Ceva familiar, parcă printr-un vis, în peisaj. Da, de parcă am fi fost aici. Și vila? Nu vezi nimic. Înainte, la stânga, din cauza tupusului - cupola bisericii. Acesta este cimitirul, așa că ni s-a spus în Kellomyaki (dar atunci nu era așa ceva).9

Șoferul a ieșit pe autostradă spre stânga, pe o potecă îngustă printre culturi. S-au oprit la periferie.

- Te aștept aici, mergi pe potecă, acolo vei vedea un gard de biserică și un cimitir.

Am pornit. Soția și-a purtat buchetul. Știam că acesta este un cimitir retras, încuiat, dar există și un paznic care îl descuie. Unde este el?

Poteca ducea pe lângă fermă. Fata atârna haine în grădină. Am întrebat-o despre paznic, despre mormântul lui Andreev.

Ea se întoarse, ridicând privirea fără tragere de inimă.

- Paznic la parter. Ar fi mai aproape de mare.

- Cat de departe este de aici?

- Mai mult de un kilometru. Acum aproape că nu este acasă.

Andreev este îngropat aici?

Ea nu a răspuns imediat. Apoi și-a dat seama.

Da, toată familia. Toți sunt aici.

- Ce face familia?

– Ei bine, spuse ea, aproape furioasă. „Au dat bani pentru construcția bisericii și pentru cimitir. Negustorii erau bogați, Andreevii...

- Și scriitorul Andreev?

Ea nu știa despre el. Și s-a ocupat cu sârguință de treburile ei.

După câteva minute am ajuns la gard. Aparent, oameni solidi au construit. Porțile sunt încuiate, prin zăbrelele lor se văd cruci și o bisericuță frumoasă, austeră, în stilul templelor antice din Novgorod, cu doar o cupolă aurita.

223

Mergem de-a lungul zidului la dreapta, apoi cotim, drumul coboara usor - si deodata apare un loc deschis, la a treia latura a cimitirului, privind aici padurile care coborau mult. Cat de bine! Destul de pustiu, pe o pantă blândă de păduri de molizi și pini, în spatele lor, într-o nebuloasă sidefată, marea albicioasă a Finlandei, o adiere ușoară parfumată. În spatele gardului, pe această latură inferioară, am recunoscut imediat mormântul lui Andreev - Leonid, cel adevărat.

Dar cum ai un paznic? Este cu adevărat posibil să cobori, să-l cauți, dar îl vei mai găsi acasă... - ne-am hotărât să o ușurăm: urcând la gard, am ales un loc mai jos, am sărit pe perete. Mi-am ajutat și soția. Ea a aruncat trandafirii.

Și iată-ne la mormânt și ne-am închinat în fața lui. Este simplă și nobilă, dar tristă: nu există o mână iubitoare care să aibă grijă de ea. Cruce neagră din lemn, fără inscripție. Fără placă, în jurul graniței de măceșe dense și joase. „Rosehip” este numele editurii la modă de atunci, aceasta este tinerețea noastră, succesele zgomotoase ale lui Leonid. „Macesele” erau Grzhebin și Kopelman, editorii lui Andreev și alții. În mod corect, modestul trandafir sălbatic nu este uitat și la locul de odihnă al lui Leonidov.

Soția și-a întins trandafirii pe pământul mormântului. Ea a decorat și crucea cu ele, introducând tulpinile în crăpăturile ei. Crucea este bine vopsită în roșu închis.

Și în timp ce roiim încet în jurul mormântului, culegând flori locale, aruncându-le lui Leonid, sau pur și simplu stând lângă gard și admirând frumusețea, liniștea locului, din trandafirii strânși ai Ninei K<aushe> curgeau picături de rouă. crucea: am adus cu noi această umezeală de cristal, în adâncul jantelor.

„Uite,” a spus soția, „pară lacrimile”. Ei bine, să fie lacrimi pentru tine, Leonid.

Da, gândește-te doar – după câți ani, din cauza mărilor îndepărtate, ne-am trezit și noi la mormântul lui.

♦ *♦* *♦*

Perioada în care am stat pe râul Negru a fost poate ultima prosperitate din viața lui Andreev - apoi au fost eșecuri, răcirea publicului și apoi războiul, revoluția.

Ultima dată când l-am văzut pe Leonid a fost la Moscova, cred că în 1913. Era piesa lui „Cel care primește palme în față”. Am fost împreună la premieră. Leonid s-a schimbat mult din tinerețe, sau chiar de la râul Negru. Multe otrăvuri acumulate, amărăciune. Da, iar sănătatea i-a fost zdruncinată (a avut mereu inima rea). Performanța s-a dovedit a fi un semi-reușit, un semi-eșec, dar în piesă, cu toate neajunsurile evidente, există ceva pătrunzător Andreev. Performanța i-a provocat multă suferință.

224

A fost doar o introducere în durerile războiului și revoluției. Era dureros de îngrijorat pentru ei: ceva, ceva, dar Andreev nu putea fi ocupat de excitabilitate, fantezie și nervozitate. Abia acum, în Finlanda, am dat peste însemnările lui din acești ani, până la moarte. Câtă tristețe au! Și a fost necesar ca soarta să urmărească această persoană remarcabilă până în ultima zi. În toamna anului 1919, când a fost complet spulberat de o boală de inimă, a fost chinuit de avioane care zburau aici, aruncând bombe. Și-a părăsit dacha. Locuia acum în Raivol, acum în Mustamy-kah, sufocându-se din cauza atacurilor de cord. Și într-o zi de septembrie nu a suportat - a plecat complet, pentru totdeauna.10

♦ *♦* *♦*

Am petrecut destul de mult timp la mormântul lui și ne-am plimbat prin cimitir. Ziua s-a limpezit, a fost cald, ușor însorit, poate, ca în acel septembrie, ultima sa zi.

Domul de aur al bisericii strălucea. Norii au trecut prin ea. Printre pietre funerare, am găsit cu ușurință mulți Andreev, tocmai cei pe care fata i-a cunoscut. De asemenea, zac în eternitate, ca Leonid, și nu sunt vinovați că gloria lor în acest domeniu este mai mare decât Andreev Leonid.

Șoferul moțea când am ajuns. Și din nou ne-am regăsit în peisajul viselor - tinerețea celor plecați - și când mașina a pornit, am arătat-o pe soția mea în dreapta, pe neașteptate pentru mine, un patrulater de brazi a apărut la periferie, nu departe de Cimitirul. Conține rămășițe de fundații, clădiri – tot ce rămâne din vilă, unde pictorul își fredona cântecul.

Zile <Kellomyaki. Kiriola. Helsingfors>

Mi s-a întâmplat să vizitez Finlanda de două ori: înainte de Marele Război și acum patru ani.

Călătoria timpurie a fost scurtă, urma lui era trecătoare. Am respirat apoi neîngrădit Rusia, marea abundență a Tula, locurile Moscovei.

Patria ne-a hrănit. Finlanda - doar o mică parte din imensul patronim - nu a fost atât de interesantă.

Îi plăcea, dar mediu. Cel mai important, nu am fost surprins. Îmi amintesc de Imatra - zăpadă clocotită printre bolovani, ceață peste ea, păduri, un hotel alb uriaș. Lacul Saimaa cu pensiunea Rauha - o seara roz pal, ape argintii, chiar usor transparente. Pini, granit, mușchi. Sălbatic, dispune de poezie. Dar nu poți spune că inima a stat atât de mult pentru asta.

225

A doua oară am venit în Finlanda dintr-o țară străină - nu fiii Imperiului, dar așa, fără supuși.

Locuiau la câteva verste de graniță, pe malul Golfului Finlandei. De pe plaja cu nisip se vedea Kronstadt, curte sticloasa deasupra apelor. Inima îmi bătea tare când am mers până la graniță și am văzut Patria la câțiva pași de noi - iată-o, în apropiere, dar nu o poți obține.

După țara latină, nu numai Valaam, ci și modestele noastre Kellomyaki, Terioki, Kuokkala - totul s-a dovedit a fi Rusia. Fetele lui Cehov s-au plimbat de-a lungul peronului gării, rușii din Helsingfors, Vyborg, care vacancă aici vara, s-au adunat la pensiune pe veranda de sticlă la cină. Corul bisericii Kuokkala ne-a susținut un concert. Am ajutat la curățarea fânului de pe gazonul din fața casei, mirosea ca în Rusia. Uneori ne înhămau o simplă patine la un cărucior. Stând pe capre, trăgând cu biciul cu biciul din spatele calului, am simțit că nu mă aflu în niciun caz la Paris. Mâinile miros ca frâiele curelei, calul putrezește încet spre Terioki sau spre biserica din Kuokkala.

Aceste păduri de pini ale „țărmului nisipos”, viața de zi cu zi lentă, dar decentă din jur, dădeau un sentiment de liniște, un mod de viață, deși nu bogat, ci bine înființat și așezat.

„Ei bine, desigur, suntem rătăcitori, fără un clan-trib, iar localnicii stau ferm, acasă.”

Dimineața, se întâmpla uneori să mergi în pădure cu un coș, în poieni tăcuți, ca în copilărie, pentru a culege familii întregi de ciuperci. Molizi, pini, întuneric, parfum umed. Sunetul liniștit al unei ciocănitoare care scoate viermi dintr-un copac... - Am avut chiar și un prieten ciocănitoare. Nu i-a fost frică de mine, lasă-mă să închid. M-am dus să-l ascult și am iubit munca lui modestă, deși am fost surprins de puterea capului ciocănitoarei. A bătut fără încetare, aducând o notă moale, fracționată, sunetelor pădurii.

Seara urcam sus la gară să ne întâlnim cu trenul de la Helsingfors (hornul de la locomotivă este un con cu baza sus, se încălzește cu lemne de foc. Ce fum delicios! - totul e ca în Rusia acum jumătate de secol).

unde prietena noastră, doamna Kausche, a ieșit cu soțul ei, mantila ei albă, mersul ei ușor se vede de departe. Ea duce la casa ei, lângă patul drumului.

Amintirea serilor Kellomyak este asociată cu această dacha într-o pădure de pini de dimensiuni medii, într-un loc uscat și nisipos. Radiația bună nu dispare. A rămas — prin toată vara aceea Nina K<aushe> trece în pelerină albă cu „geniul localității” ei ușor. Dacha ei este complexă în construcție, confortabilă și elegantă. Trandafiri în grădină, pini albaștri, un iaz, casa este curățenie ca o oglindă, soliditate: așa cum era înainte de război, s-a păstrat. Totul este durabil, convenabil, confortabil și va dura atâta timp cât proprietarii sunt în viață. Century va moșteni lucrurile în locurile lor, tineri liniștiți

226

finlandezul, care a crescut în propria lor casă, va mătura la fel de tăcut peste lucruri, mese, lămpi aproape fără praf. Parchetul va străluci la fel de perfect ca acum trei, patru ani. Iar gazda le va tăia cu drag prietenii ei trandafiri fragezi.

Într-una din plimbările noastre, destul de departe de lac, trecând pe lângă cimitir, ea a spus:

„Aici zace prietenul nostru, Baronul. Și fratele meu Philadelph. Mă duc să mă culc și aici.

Vyborg are o veche cetate, străzi largi, un bulevard magnific, biserici rusești squat și nobile din vremurile lui Alexandru.

Acesta este mai mult decât un oraș semi-rus. Suedia și Imperiul Rus i-au dat o aromă deosebită. În sala de întruniri a Liceului, se poate simți ca în secolul războaielor napoleoniene, Alexandru, Bernadotte.2

Lângă Vyborg se află un minunat castel al familiei Nobel.3

Era toamna. Întors în Franța, eram în drum spre Helsingfors - două zile în castelul Kiriola au trecut sub semnul toamnei și al liniștii. Prin geamul cu oglindă a salonului nostru, cu Diana de marmură, se vedea lacul. Rațele s-au aruncat peste el, decolând din stuf. Pe insuliță se află sere uimitoare, pepiniera exemplară a proprietarului4, unde a cultivat pere extraordinare, prune, struguri (în Finlanda!). Dimineața ne-a dus acolo pe o barcă cu motor. Macaralele au zburat sus, izolate și în mod misterios spre sud - ne-au blestemat soarta, dar nu am înțeles profețiile lor întunecate. Bietul nostru proprietar a pierit curând în același lac, iar patru ani mai târziu aceste pământuri și-au pierdut pacea. Dar apoi erau doar păduri de jur împrejur, liniște, mici valuri ale lacului, depărtarea, care se înalbăstră spre litoral, unde sunt tot felul de Bjerke, skerries, Koivisto.5

În castel era o viață liniștită, oarecum solemnă, în maniera suedeză-rusă. La cină, au clintit „skool”, uitându-se misterios unul în ochii celuilalt6, iar gazda a rostit vizitatorilor un scurt discurs de bun venit.

Toate acestea au venit și au plecat în tăcere. Kiryola a apărut brusc, și-a urmat turnul, castelul, salutările proprietarilor, lacul și pădurile - și s-a retras, pentru a nu se mai întoarce niciodată.

Helsingfors este deja îndepărtată Finlanda. Cu greu auzi limba rusă. Dar chiar și acolo Rusia... se simte uneori. palate de terasament

227

Noah este rechemat de Petersburg. Pe una dintre piețele antice se află un monument al lui Alexandru al II-lea. Catedrala Rusă, universitatea - biblioteca ei este renumită: împreună cu Muzeele Publice Imperiale și Rumyantsev, posedă tot ce s-a publicat în Rusia în secolul al XIX-lea - încă de pe vremea lui Alexandru cel Fericitul. (În sălile sale tăcute am întâlnit un profesor la Sorbona, care lucrează la istoria educației ruse).

New Helsingfors este foarte modern, „modern” într-un sens bun, cult și democratic. Dar, în același timp, este liniște, ca și cum finlandezii sunt tăcuți, nu vorbăreț, lenți, lipsiți de mișcări inutile. După Paris, ceea ce frapează în Helsingfors este liniștea și puritatea.

Prin Helsingfors am intrat în Finlanda, iar din ea am plecat. Zi mohorâtă și ceață de la sfârșitul lunii septembrie. La debarcader, o Ariadna albă îngustă, la bord, la balustradă de lângă noi, se află mitropolitul Alexandru, care a venit aici din Estonia.7 Pe terasament sunt cunoscuți ai zilelor scurte ale Helsingfors. Vârâitul unei sirene, zgomotul blocurilor, trolii. Se încarcă ultimele cutii.

Sub pupa, un șurub a început să clocotească - prova Ariadnei se mișcă încet în lateral față de dig. Pupa este încă pe loc, dar unghiul în creștere al apei ne îndepărtează din ce în ce mai mult de pământ. Ei flutură batiste și pălării de pe mal. Mitropolitul îi binecuvântează pe cei care rămân cu un semn larg al crucii. Deodată, ceva s-a eliberat din spate, a fost aruncată o frânghie în formă de inel, Ariadna a pornit. Merge încet, adăugând doar treptat viteză. În Helsingfors, catedrala și bisericile bâzâie încet cu un clopoțel - salut mitropolitul care pleacă. Sub clopotele capitalei finlandeze, Ariadna a trecut într-un arc destul de complex pe lângă șlepuri, nave cu aburi, bărci cu pânze ale portului. Era fantomatică în alunecarea unei corăbii ușor tremurătoare, dar, ca finlandezii, navă cu zgomot redus, la vocea clopotelor Rusiei. Și la revedere. Helsingfors se învârtea liniştit în depărtare, casele şi terasamentele pluteau într-o direcţie, apoi în cealaltă. Am trecut pe lângă Sveaborg mohorât, străvechi, care închide intrarea în golf. Helsingfors s-a așezat pe pământ, a început să se îmbine cu coasta. Turla lungă a bisericii tăia cumva câmpia cu un ac vertical, amintind din nou de Petersburg.

A ieșit în aer liber. A devenit distractiv și trist în marea pustie. Oțel rece, un cer albicios spre Revel, alergarea ușoară a Arianei albe - înaintea noastră este întoarcerea acasă. În spate este o țară cool, prieteni cu care viața i-a adus și separat.

S-ar putea să-și amintească și să se gândească la viitor, și poate să suspine despre fluiditatea, efemeritatea a tot. Nu știi niciodată ce a fulgerat prin sufletul tău, doar nu ce s-a întâmplat de fapt.

228

O persoană ar trebui să fie întotdeauna pregătită pentru încercări teribile. Dar vrea bucurie, nu necaz - este chiar ilegal? Și toate necazurile încă nu pot fi imaginate.

În vara rapidă a Arianei, nu am simțit în niciun fel ceasul groaznic care a fost rânduit pentru noi toți – și pentru această Finlandă.

Este greu de imaginat că pe coasta unde am petrecut vara în liniște... - pur și simplu nu mai este nimic acum! Au rămas marea, pădurea, stâncile, lacurile, oamenii au plecat. Casele lor sunt arse. „Vai de tine, Babilon, cetate puternică!”[8] Ce este însă Babilonul – Kellomyaki? Raivola, Kuokkala? Ce este babilonian în vila din spatele gării, unde în sufragerie atârna un portret al lui Vladimir Solovyov, pe rafturi stăteau clasici ruși și enciclopedia Brockhaus? Sau în pensiunea aceea în care locuiam lângă autostradă din Teri-oki?

Întreaga fâșie, aproape până la Vyborg, este acum deșert. Toți rușii noștri sunt fie în armată, fie în adâncul țării. Totul s-a întâmplat instantaneu și, probabil, cu minuțiozitate finlandeză. Odată, rușii și-au ars Moscova înaintea lui Napoleon. Acum finlandezii au ars în fața Armatei Roșii cât de puțin i-au dat.

Ne putem imagina cu ușurință dachas singuratice în pădurea din jurul lui Kellomyak, aprinzând noaptea: liniște, o pădure în brumă, acea poiană în care ciupercile cuiboară toamna - totul într-o strălucire roz de foc, într-o flăcări misterioase, în fața unui cer mort, numai scântei aurii zboară în ea . Și apoi focul se va prăbuși - un întreg foc de artificii de aur în sus.

Iepurii fug, animalele pleacă, păsările zboară. Deci - de la coasta finlandeză, trecând prin Ladoga, cu mănăstiri celebre, la sute de mile spre nord, țara laponilor până la Oceanul Arctic și vechea mănăstire Sf. Trifon din Pechenga.

Pe o fâșie de o mie de mile de păduri, tundra, aurora boreală, căprioare, stânci și granite, monstrul îi alungă pe nefericiții ruși la moarte. Laponii, căprioarele pleacă. Peters și Ivans, împotriva voinței lor, mergând să ruineze o țară străină, nu se știe de ce, se culcă cu oase. Munți de ruși înghețați. Răniții, bolnavii, morții. În spate - orașe finlandeze arse de bombe, femei muribunde, copii.

Iată-o, Finlanda „liniștită” a călătoriilor noastre. Iată modul de viață așezat, locuința de viață, care ne-a surprins. Ce a mai rămas din pensiunea noastră? Din vila elegantă din spatele gării? Vyborg este dărăpănat de raiduri

229

și artilerie grea. Nu știu ce s-a întâmplat cu castelul din Kiriola. Alexandru al II-lea încă stă în piața din Helsingfors, în timp ce oamenii trăiesc luni de zile în adăposturi sub case, ca alunițele.

Nu se știe unde se va odihni la vremea ei proprietara vilei Kellomyak, dar nici în cimitirul la care s-a gândit în timp ce se plimba pe lângă vilă. Stăpâna lui Kiriola credea că avioanele sovietice vor zbura deasupra castelului?

Deci, doar păduri, da ciuperci, da lacuri, iar acum zăpadă, brumă, urme de animale fugitive pe crustă.

ARTICOLE ȘI ESEURI

DESPRE LITERATURĂ

LIMBA NOASTRĂ

Prietena noastră Masha, un muncitor sârguincios, s-a întors acasă de la școală și a spus: „Ce este cu noi! Acum suntem fără solid ||| Scriem semne, și fără yat. De asemenea, eu cu un punct nu este necesar. Profesorii -J ordonă. Ce amuzant! Cu toții greșim, iar profesorii înșiși greșesc!”

Harnica Masha, desigur, se va obișnui dacă i se „comandă”. „Obișnuiți-vă” și profesorii - au fost comandați de oficiali din minister. Probabil că se va obișnui și rus analfabetul, fără cuvinte. Poate chiar și nativii vor simți ceva: inscripțiile cu cretă și cărbune pe garduri și în latrinele democratice - o imagine familiară din copilărie - au adoptat de mult o nouă ortografie. În acest sens, ele sunt naționale.

De asemenea, va fi acceptat cu ușurință de acei numeroși oameni care o consideră emanciparea limbii de „țarism”. Numărul frunților solide a fost întotdeauna foarte semnificativ.

Societatea rusă educată chicotește, se trezește ușor, numește reforma „prostia”, dar în general, desigur, este și indiferentă. Unde se vorbește despre nefericitul ѣ, când nemții sunt pe nas. Totuși, dacă nu pentru germani, și nu pentru revoluție, puțini ar fi interesați nici: cui îi pasă de limbă! Teribil de interesant. Nu știi niciodată ce a spus Turgheniev pe moarte despre „marea și puternica” limbă rusă. De aceea e scriitor, asta e treaba lui. Există, într-adevăr, oameni pentru care întrebările de limbă nu sunt indiferente; este și adevărat că aceștia sunt în primul rând scriitori-artști, cei care și-au petrecut jumătate din viață în comuniune cu cuvântul, pentru care cuvântul este viață și aer. Nu pot fi indiferenți față de reforma limbii.

Cred că problema unei noi ortografii are două laturi: filologică și estetică. Nefiind filolog, nu mă voi extinde asupra primei, voi semnala doar următoarele: să presupunem că după

Petru a început să scrie ѣ în locul greșit și în unele cuvinte unde ar fi trebuit să fie scris după rădăcină - a fost scris e. (Așa spun filologii.) De aici rezultă că ѣ ar trebui să fie aruncat cu totul afară? S-ar părea că există o singură concluzie - este necesar să se restabilească ortografia lor anterioară în unele cuvinte distorsionate. ѣ însuși este, fără îndoială, un ecou al unui sunet antic (e iotat sau o altă vocală lungă este indiferentă). Semnul de longitudine există în greacă. În accentul francez circonflexe,1 „casa” peste vocale, familiară nouă din copilărie, indică vechea noblețe a sunetului, genealogia sa, parcă, eminentă (din ceea ce s-a întâmplat, Dumnezeu știe când fuziunea). Să fie mai clar în pronunție decât ѣ. Este necesar

să faceți o rezervare - pentru francezi este mai clar; noi, rușii, în pronunția lui de foarte multe ori nu prindem. În ѣ nostru există și o diferență de sunet față de e, totuși, una foarte subtilă - limba noastră și, în general, un instrument foarte subtil și complex. Yat este mai ascuțit, aș spune - mai otrăvitor în sunet decât e. Mai fierbinte decât el. Aproape întotdeauna provoacă stres și înmoaie consoana precedentă. Ecoul i-ului antic nu se pierde în ea.2 A-l arunca înseamnă a simplifica limbajul într-un sens rău, a-l lipsi de umbra sa.

Aici parcă ajungem în miezul reformei, la estetica acesteia, căreia îi acord o atenție deosebită. Estetica ei este neglijabilă. Totul se face din motive utilitare. Utilitarismul și plebeianismul sunt bazele „transformării”.

Despre ce „nuanțe” putem vorbi când niciunul dintre reformatori nu s-a gândit la vreo culoare din limbă; despre orice frumusețe a limbii - nu se punea îndoială, și nu se putea ridica, pentru că reforma vine nu de la artiștii cuvântului, ci de la contabilii săi. Nu poeții, ci profesorii gimnaziilor și universităților sunt ocupați să creeze o limbă reînnoită, care ar trebui să fie mai bună decât cea veche. Este clar că spiritul profesorului de gimnaziu este peste încercarea de a converti limba rusă în Esperanto*.

Înainte, profesorul de gimnaziu tăcea, deși era liberal și „nobil”. Acum a vorbit. Oh, el are propriile lui treburi casnice. Are elevi care greșesc multe cu litera ѣ. Sub Kasso4, le-a dat doi și i-a lăsat pentru al doilea an. Acum este mai uman, și îi ușurează pe elevi, „simplifica” limbajul, nu creat de el, moștenirea prețioasă a trecutului. Limba este adaptată pentru școala inferioară, pentru confortul ei. De asemenea, îl adaptează pentru birouri comerciale, bănci, industrie, pentru ziare, apeluri bolșevice. Există o simplificare aici - salvarea forțelor, rubla, în ultimă analiză. Practică America.

* În Franţa, a existat recent o încercare de reformare a ortografiei, dar a eşuat sub loviturile scriitorilor francezi (vezi, de exemplu, Remy de Gourmont, un articol din „Promenades Philosophiques”)3 (nota lui B.K. Zaitsev).

234

Un scriitor înfocat, care a devenit faimos pentru că a referit cărțile Profeților la vremurile post-Evanghelie, a scris direct despre scrisorile „inutile”: acestea ar trebui scoase din tipografii și turnate în tunuri pentru a apăra patria. Nu este la fel pentru o persoană „practică” cum să scrie o poezie Pușkin:

Creasta zburătoare subțiază norii

sau

Creasta zburătoare este nori subțiri.

Ce este mai ieftin și ce este „mai avansat” este mai bine. Ar fi interesat de magia cuvântului farmacistul lui Flaubert, Homé6, nemuritor bun simț? El nu o vede, nu aude - și nu percepe.

Pentru cei care nu au nici ureche, nici ochi, reforma merge destul de bine. Trei litere au fost anulate astăzi, acordul unui adjectiv cu un substantiv la plural.[7] De ce să nu anulați tipurile de verb mâine? De ce există nuanțe care sunt atât de dificile pentru un străin și complică treburile - „lasă-le deoparte”. Și deja acolo, aproape de cele mai verbale forme. „Reduceți”, „simplificați”, faceți astfel încât toată lumea să înțeleagă. La urma urmei, esperantiștii lucrează la limba lor, în felul lor - nu fără succes. Adevărat, își amintește cu un ho-munculus, o replică chimică... Ei bine, ce poți face. Dar este convenabil.

Urrâțenia, caracterul necreativ și mort al reformei este deosebit de clar când ții în mâini paginile tipărite pe acel volapuk ticălos. Trebuie să fii fie un fanatic orb, fie să nu înțelegi nimic în limbă, ca să-ți placă. Spiritul lui Pușkin, Tolstoi, Gogol este transmis prin aceleași metode pe care le scrie un huligan analfabet pe un gard. Pe cuvintele grozave este un raid al altcuiva, urât. Combinațiile ee, ia în loc de ie, ia seamănă cu siguranță cu Mica Rusie, adică din nou, un dialect comun. Pușkin, așa cum spune, este tradus într-un jargon plebeian. Nu vreau să jignesc ucrainenii, dar nu se poate nega că limba lor este limba țărănimii; și cât de bun este pentru cântecele populare, sună la fel de slab pe el, de exemplu, Ibsen („Lyalkina Khata”[8]).

În redacția revistei, din care au fost tipărite mai multe numere după noua ortografie, angajații-pictori au protestat împotriva acesteia. Ei au susținut în unanimitate că din punct de vedere vizual, grafic, noua scriere este dezgustătoare. Distruge pe toată lumea, chiar și cel mai bun font. Menționez acest lucru pentru că nu consider că este posibil să ocolesc vocile artiștilor. Această ortografie a trebuit să fie abandonată.

Din tot ce s-a spus, e clar, cred că reforma nu ridică limba, ci o coboară, nu reforma intenționează să ridice mulțimea

235

torus și coboară la nivelul mulțimii. Aceasta este conotația plebea a reformei.

Modul în care a fost introdusă această inovație este și el caracteristic: au ignorat complet oamenii de artă, artiștii cuvântului. Acesta este deja un vechi aluat birocratic rusesc. Literatura rusă, care a glorificat Rusia în întreaga lume, este aproape singura noastră proprietate de nezdruncinat - literatura rusă era în stare proastă atât cu Nicolae I, cât și cu toate cele ulterioare, cât și cu actualii maeștri. Artiștii ruși, pe care toată lumea îi certa în timpul vieții și care nu este leneș, pot fi uneori ridicați monumente (dacă oasele s-au degradat complet). Dar să socotiți cu ei, să le recunoașteți vocea ca fiind influentă - acest lucru este excesiv pentru farmacistul Ome. Preferă să-și depună proiectul unui congres de „profesori în școlile orașului”[9] decât lui Merezhkovsky, Bunin, Viaceslav Ivanov... Ei bine, scriitorii ruși sunt obișnuiți.

Cred, totuși, că unele organizații, de exemplu, clubul scriitorilor din Moscova, ar trebui să se pronunțe. Printre poeți, romancieri și filozofi, nu am întâlnit încă un singur apărător al noii scrisori.

Toată lumea râde și spune inevitabilul: „prostia”. Dar poate că doar râsul nu este suficient. Desigur, viața este în întregime în mâinile oamenilor de afaceri, politicienilor și oficialităților; Cuvintele noastre, pumni de oameni nepractici, nu vor avea nici un sens practic. Cu toate acestea, literatura rusă contemporană poate și trebuie să-și dea vocea asupra unei întrebări care o privește îndeaproape. Nu trebuie să uităm că peste cincisprezece ani nu numai copiii noștri vor începe să scrie în esperanto, ci proza și poezia noastră vor fi și ele tipărite într-un jargon străin, pentru a face pe plac o mână de funcționari, cu Rusia fără voce și fără voce. Dacă nu ne place, vom fi întrebați: „de ce ai tăcut”?10

LEGĂMÂNT

Din jubilul, zvârcolind leneş Mâinile acoperite de sânge, Du-mă în tabăra celor pieritori Pentru marea pricină a iubirii.

Nekrasov1

Foamea este un geamăt rusesc! Cât de familiar, cât de familiar. Când eram copii mici, am auzit și despre Samara, Volga, despre niște locuri, departe și groaznice, unde oamenii mor, unde se duce foamea, tifosul, holera, moartea, unde este nevoie de ajutor. Surorile și verii au spus, în secret de la părinți, că trebuie să meargă acolo.

236

să meargă să hrănească oamenii din cantine. Ne-am dus - studenți, domnișoare, studente în țara necazului și a fost groaznic, dar și bucuros pentru noi să le desfacem: până la urmă, nu ies la plimbare, nu pentru distracție - foame! Unii nu s-au întors.

Și ne amintim că au existat oameni ale căror scrieri le cunoșteam deja, care pentru noi stăteau deja în ceața gloriei legendare - Lev Tolstoi și Korolenko, mai târziu Cehov. - Toți au tot repetat invariabil: da acolo, nu uita! Există nenorociri, sunt frați care pier.

Și anii s-au târât. Uneori, Rusul respira în voie, iar apoi: holera, foamete, tifos. Am crescut ca studenți, iar tinerii au întins mâna să ajute, iar cei dragi și-au repetat-o pe a lor. Dar ei nu doar vorbeau. Ei înșiși s-au dus și au muncit, au înființat cantine, au strâns bani, au dat putere, nervi, suflet cauzei. Momente amare au căzut uneori: medicii au fost zdrobiți, bătuți pentru holeră. Chiar cei care au lucrat, tratând oamenii. Întuneric, iadul! Și ca tineri, cu indignare, entuziasm, citim din Veresaev despre atrocitățile oamenilor întunecați.2

A trecut destul de mult timp de atunci. Rusia a trecut prin două războaie, două revoluții, un război civil - și din nou foamete. Totul este familiar, totul este al nostru, ca o zi gri rusească, hambare, cai pe verdeață, copii desculți.

Cei care locuiau la țară au văzut până în ziua de azi, primăvara trecută și anul trecut, un tablou familiar patriei lor: rătăcitori cu saci pe câmp, capete cenușii, cheli, plecați jos, bețe lungi rătăcind, veche descurajare în ochii suflați de vânturile câmpurilor. - „Dă-i,

mamă-doamnă, pentru numele lui Hristos! Noi murim.” Iar mama, proprietarul bibliotecii, va tăia o felie; vizitatorii sunt atrași de sat, luptând cu câinii cu un băț lung. Dar satul e pustiu. Totul a fost mâncat de mult. Fetele din pajiști sfâșie pervazul ferestrei, măcriș de cal; mamele framanta paine pe ea; ei mănâncă mastic verde, care arată și are cel mai dezgustător gust. Așteaptă cu durere când toarnă puțin ureche, iar când este cel puțin pe jumătate copt, poți să-l tai, să-l usuci, să-l treierați cu un bip și să-l mâncați. Între timp, toată lumea este slabă, posomorâtă și iritată. Dar aceasta este, la urma urmei, în provincia Tula, unde nu există nicio eșec de recoltă, unde pur și simplu nu a fost suficientă „pâine” după alocare pe care provincia liniștită a realizat-o cu brio.

Tolstoi nu se va mai ridica de la Yasnaya Polyana la o înălțime gigantică și nu va striga lumii întregi, astfel încât toată lumea să poată auzi - dreapta, și stânga, și roșu, și negru, și alb și alt albastru: „Pot nu taci!" Cehov nu va scoate un cuvânt, ajustându-și modest pince-nez-ul pe nas. Dar acum deschid foaia tipărită... Korolenko. El este viu și vorbește.3 Și iarăși, la fel de mulți ani în urmă, toate forțele, slăbite și infidele deja, dar putere, dar dragoste, dar casa lui, dar darul făcut de uniuni - toate din nou acolo, cărora viața este dată, din cauza cui a fost în Siberia - pentru patria-mamă. Bolnava, chinuita la nastere, in sange, violenta si spasme mama

237

Rusia. „La fel și bătrânul ei fiu, credinciosul paladin, sans peur et sans reproche *, iar în necaz cu ea, nu va ezita să-și pună în pericol capul decrepit. Da, cum ar putea fi altfel. Este un scriitor rus. Într-o țară în care nu există încă o cultură politică, socială și puțină personală, unde aproape totul este corupt, unde nu există nicio limită pentru grosolănie, există, totuși, ceva măreț, nepătat și strălucește pentru întreaga lume: rusă. Literatură. „Este frumos să fii chiar și un mic scriitor”, spune cineva în cea a lui Cehov.4 Este drăguț, dar și înfiorător, pentru că ai o tradiție puternică în spate, pentru că nu este iresponsabil să fii scriitor rus.

Literatura rusă nu s-a înclinat niciodată în fața nimănui - nici în fața statului, nici în fața puterii, nici în fața bogăției, nobilimii, succesului și nu i-a păsat prea mult de trucurile politice, de intrigi, de subtilități. Dacă a mers împotriva statului și a lânceit în exil, atunci în numele adevărului, al iubirii, al bunătății. Din ce in ce mai sus! La politique c'est une sale a ales. Guvernele se schimbă, oamenii pleacă, sistemele se prăbușesc - frăția omului rămâne, iar iubirea și compasiunea vor rămâne, indiferent cine conduce pe cine. Un caracter profetic, de învățătură de viață și de sacrificiu a fost întotdeauna inerent literaturii ruse și Dumnezeu să-i dea să rămână așa pentru totdeauna; ca atare, ea nu putea să răspundă altfel prin buzele patriarhului ei decât răspunde ea: „Din nou cu tine, umilită și jignită, săracă, pieritoare, disperată. Pentru tine - puterea mea slăbită. Pentru tine este mâna mea nesfârșită.”5

Din ce in ce mai sus! Răutate din trecut și calcule meschine, nesemnificație trecută, întuneric, violență și urâțenie - la cauza bunătății, la vechiul, vechiul testament al literaturii ruse, la

închinarea veche a popoarelor creștine, la porunca neclintită: „Iubire. aproapele tău ca pe tine însuți”.

PUSHKIN

Bătrânul Turgheniev, cu o voce subțire și tremurătoare, a citit „Ultimul nor al furtunii împrăștiate...” și a izbucnit în lacrimi. Dostoievski a inundat toată sala cu foc. Străinii s-au îmbrățișat, domnișoarele plângeau în hohote, vechii dușmani s-au iertat între ei. Mamele noastre, apoi încă fete, își amintesc asta, am auzit de la ele despre „o zi minunată, cea mai uimitoare.”1

Din acea zi, a stat pe Tverskoy, înfruntându-se cu Pasionatul, un om nou - cauza acelor emoții și delicii. Nu are entuziasm. El fara-

❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖

* Fără teamă și reproș (fr.).

** Politica este o afacere murdară (fr.).

smuls în ploaie și zăpadă, în zorii dimineții, în fumul lunii! Este simplu, grozav. El este Pușkin.

Anii trec. Turgheniev și Dostoievski au plecat, domnișoarele s-au transformat în bătrâne. Sta în picioare, se uită și vede totul. Se schimbă costume, oameni, steaguri. Cortegii de încoronare, vestitori și trupe, și bannere roșii, mitinguri și fluierul obuzelor, curse de-a lungul bulevardului, strălucirea unui incendiu...

Pușkin - cu o pălărie Pușkin - cu capul ușor coborât, cu privirea la Moscova - este tot la fel. La poalele acestuia se joacă copiii, băiatul se leagănă uneori pe un lanț. Doamnele și tinerii sunt pe bănci.

Calm o eternitate îndurerată-gândită.

1 iunie 1926

APARIȚIA PUSHKIN

Pușkin, Gogol, Tolstoi, Dostoievski par Rusiei ca un miracol – creșterile naturale ale pământului nostru. La fel ca Turgheniev, Tyutchev, ele exprimă miezul sufletului rusesc, fiecare în măsura eliberată. Este imposibil să nu-l admiri pe Tolstoi, dar este suficient să te uiți la fața lui, să citești capitolul „Război și pace” pentru a clarifica totul.

Tolstoi a încolțit prin Rusia și ea l-a îmbrățișat inextricabil.

Dar este imposibil de înțeles cum într-un mic om plin de veselie, cu cap creț și perciune, creația nobilimii ruse cu un amestec de sânge „Arap”, într-o țară grea, tristă, cu zăpezile, spațiile deschise, grandoarea sumbră. - ar putea apărea Dionysus îmblânzit de Apollo? De ce s-a întâmplat ca Rusia să arate, în zorii noii sale ființe, în

mijlocul „mlaștinii și blatului” o viziune de armonie desăvârșită care a apărut peste „furia nerușinată a dorințelor”? Rafael cu strofele Vaticanului peste focul patimilor? - pătrunzând în toate, „luând” totul din toate, transformându-l în armonie? Asemenea armonie, ca și așa „pur și artistică” în sensul de a fi, literatura noastră nu a cunoscut-o, nici înainte, nici după ea.

În Italia Renașterii nu este surprins de Ariosto sau Rafael, dar Pușkinul nostru din Nikolaev Rusia...

Semnificația sa este mai mare decât rusă locală. Lumea îl cunoaște puțin din cauza imposibilității de a asculta într-un limbaj de neînțeles „cântarea strofelor cu sunet dulce”.2 Dar însuși „sunetul” lui Pușkin are un anumit ton universal, precum cel al lui Rafael și al lui Mozart. Tolstoi este purtătorul de cuvânt al lumii întregi pentru „rus”. Pușkin, pe pământ rusesc, este purtătorul Arielianului complet uman.3 Este un foarte rus, dar un geniu rătăcit. A fulgerat ca o cometă în Rusia. A ajuns devreme, a plecat devreme.

239

Și iată o nouă ghicitoare: cel mai personal, cel mai neîngrădit „artist”, Pușkin, a devenit dintr-o dată idolul acelei Rusii, care aproape că i-a spulberat lira și tot ceea ce era legat de ea în bucăți. Dar - și-a venit în fire... 4 De parcă mai mult decât alții, el a ajuns din nou în patria sa.

La o oră bună. Dacă aparține mai multor Rusii, atunci să fie din nou o stea strălucitoare a dimineții. Este timpul să aruncăm întunericul. Este timpul să vă umili, să vă spălați pe față, să urmăriți steaua.

PUSHKIN

(reexperimentând-o)

Cum este, dacă te uiți la el cu un ochi neînnorat? Adică să-ți imaginezi că nu există nici un monument al lui, că acesta nu este un idol, ci un poet viu, născut acum o sută cincizeci de ani?

Principala impresie aici va fi bucuria. Te bucuri de radiația stăpâniei luminii, a simplității, a sincerității. Zborul rapid al versului, introducerea în muzică, ușurând totul în jur. Nu există spirit de gravitație în Pușkin! Indiferent cât de bine cunoaștem satul rusesc, viața proprietarului terenului - ritmul și strălucirea trecătoare a cuvintelor „Eugene Onegin” transformă toate acestea în ceva zburător și dantelat. Pușkin nu era nici mistic, nici visător, dimpotrivă, era o natură pasională vitală, dar în arta sa poseda magia spiritualizării, „înălțării” și iluminării (ceea ce înseamnă că era și în el însuși). Acest spirit de armonie este cel care dă bucurie - necugetat. Scriere de mână fără presiune, rapidă, uscată, desenând mereu ca o siluetă, acesta este Pușkin.

La ce folosește el? Ca un fel de heruvim, El ne-a adus câteva cântece ale paradisului, Pentru ca, răzvrătindu-se dorința fără aripi În noi, copiii de țărână, să zboare după aceea.

Așa spune Salieri despre Mozart, dar Pușkin este invariabil amintit aici. Era, desigur, ceva „muscă” în el: a apărut brusc, a radiat devreme și a dispărut. Despre inutilitatea lui s-a vorbit serios în anii şaizeci. Dar nu arată deloc ca un heruvim și nu a cântat cântece „cerești”. Cânta mereu despre lucruri pământești. Cei pământeni au cunoscut, iubit, i s-au predat cu nestăpânire, chiar înfiorător, dar într-adevăr, ca și în Mozart, a existat ceva în armonia lui interioară care duce întotdeauna la armonie și armonie (este remarcabil că până și tragicul niciodată

240

nu a fost haotic cu el, și ca un poet tragic, fără a rezolva nimic, a dat aceeași bucurie – artă pură). „Sunetele raiului nu puteau fi înlocuite cu cântecele plictisitoare ale pământului” ale lui Lermontov nu este deloc lumea lui. Cântecele pământului nu erau plictisitoare pentru el. Pe toate le-a luat cu lăcomie – le-a dat cu o strălucire de cea mai înaltă. Nu raiul, ci muzica, chiar și în tragedie. A vorbit muzical, adică permisiv, despre cele mai groaznice pasiuni umane - a văzut lumea în toată diversitatea ei, dar a simțit-o ca pe o temă a artei. Păcatul și conștiința însăși („fiara cu gheare”), ea însăși „citindu-mi viața cu dezgust, tremur și blestem” - toate acestea au devenit poezie și muzică, precum bietul cavaler și profet. Pușkin știa totul, înțelegea totul. Dar a acceptat doar ca artist. „În groază sacră”, el a ascultat „harpa serafimilor” nu doar un bărbat, ci un poet pentru a scrie o poezie minunată.

Instrumentul lui Magic Pușkin, desigur, melodie și versuri. Este suficient ca el să atingă un vers pentru a trece imediat dincolo de toate comparațiile și rivalitățile. Aceasta este firea lui, este într-adevăr un „cântăreț misterios”, Arion, aruncat la mal de valuri. Poate fi atribuit cu siguranță întregului - pentru alții deja depășit - dicționar: „liră”, „zdrăngănit”, „cântăreț”, fuga „pe malurile apelor deșertice, în păduri largi de stejari și zgomotoase.”1 Sau poți Luați-o mai simplu, va fi și bine El a spus asta despre sine:

Lâncezim cu melancolie și cu rime, Rătăcind peste lacul meu, înspăimânt o turmă de rațe sălbatice: Auzind cântecul strofelor cu sunet dulce, Zboară de pe maluri.

Acesta este cu adevărat viu, un adevărat Pușkin în Mihailovski. Chestia este că tocmai strofele cu sunet dulce au fost cântate în ea. Așa cum un romancier își notează halucinațiile, la fel și un poet „varsă” aceste strofe și apoi el însuși recită.

Poetul nu este doar un muzician, ci și un „nume de nume”, primul poet a fost Adam, care a dat nume păsărilor și animalelor - câte „nume” strălucitoare sunt împrăștiate în poeziile lui Pușkin, comparații bine țintite și clare, epitete născute din elementele entuziasmului poetic!

Și uit lumea, și în dulce tăcere

Sunt dulce amânat de imaginația mea,

Și poezia se trezește în mine:

Sufletul este stânjenit de emoția lirică, Tremură și sună și caută, ca în vis, Să reverse, în cele din urmă, cu manifestare liberă.3

241

Povestea și povestea nu i-au permis să-și risipească atât de mult darurile. Averea lui nu se încadra în proză. Proza lui Pușkin este și ea un eveniment: Fiica Căpitanului este unul dintre începuturile romanului rusesc. Cu toate acestea, proza lui, cu toată înălțimea, lejeritatea, uscăciunea nobilă, nu poate fi comparată cu seducția poeziei. Proza este o lume complet diferită. Pușkin, care a apărut aici, s-a dovedit a fi o epocă aici, dar principalul lucru în el a fost regizat nu aici. Nu s-a născut romancier ca Tolstoi. Pur și simplu a spus ceva cu geniu natural în limbajul poveștii, care îi era semi-străin, a adus în ea toată directitatea, vitalitatea, simțul adevărului și simplitatea, toată claritatea superficială a scrisului său artistic („Regina Spades", „Călătorie la Arzrum").

Fiind primul născut al artei rusești, i s-a oferit ocazia să încerce tot felul de literatură. A atins și dramă. Fără să-și pună teatrul ca scop, a dat cele mai înalte mostre de poezie tragică - aici norocul lui este limitativ, și pe cât de rus este în „Eugene Onegin" până la capăt, este la fel de supranațional în „Mozart și Salieri" . Acesta este ceea ce îl face atât de uimitor - pe lângă lejeritatea și armonia sa - încât încă de la o vârstă fragedă, de pe vremea lui Ruslan și Lyudmila, a combinat organic rusă cu lumea, o poveste populară cu Ariosto, Boris Godunov cu Mozart, Eugene. Onegin „și „Fiica căpitanului" cu „Oaspetele de piatră" și „Stingy Knight". Rusia se uită mereu din scrierile sale, iar în spatele Rusiei se extinde lumea. „Toată responsabilitatea" a celebrului Pușkin despre care s-au spus atât de multe! Proprietatea este cu adevărat misterioasă în mod voluntar, mai ales dacă vă amintiți că a „cântat" despre lucruri străine nu numai că nu mai rău, ci uneori mai bine decât despre rusă.

Cu cât te uiți mai mult la el, cu atât mai frapantă pare însăși apariția lui în Rusia acelor vremuri, o țară care părea grea, mohorâtă și semi-sclavă, printre întinderile nedezvoltate, „blat de mlaștină". Și deodată un astfel de Arion...

Numai eu, tainica cântăreață, Am fost aruncată pe țărm de o furtună, Cânt vechile imnuri Și haina mea udă Aterizează în soare sub o stâncă.

„Cântărețul misterios" se aseamănă cu Mozart, cu Rafael și cu Orfeu, dar vocea lui este rusă, cuvântul rusesc, găsit într-un mod nou, a sunat într-un mod nou și într-o mare armonie - peste o țară care era încă tăcută. Dar un poet care a inclus atât lumea, cât și patria sa nu poate apărea în zadar. El este o promisiune, un prototip - li se spune ce fel de putere, ce fel de daruri au fost date oamenilor care l-au născut. „Cântărețul" însuși își cunoaște propria fatalitate, simte

242

esența patriei, puterea istoriei ei, puterea lui Petru - aici din nou uimirea naturii sale: chiar îl ia pe Peter poetic.

Artistul măsurii Mozart-Raphael, aproape de neînțeles pentru Renașterea rusă a armoniei (precum și atitudinea Renașterii față de viață) găsește un ton și cuvinte de o rară grandoare pentru Călărețul de bronz, pentru erou - Petru.

Soarta lui Pușkin este extraordinară în toate. Însăși sosirea lui este neobișnuită, strălucirea apariției unui tânăr în zorii literaturii noastre, sclipind cu toate culorile curcubeului. Creșterea și dezvoltarea rapidă a talentului, la punctul său cel mai înalt - declinul succesului literar. Ca Rafael - o moarte timpurie. Ca Mozart - un mormânt singuratic. Trecerea în posteritate în aureola tinereții eterne este greu de imaginat pe Pușkin ca un bătrân, ca Goethe. Nu se poate scăpa de sentimentul că, în ciuda experimentelor sale strălucite în poezia dramatică, Pușkin din interior este străin de tema suferinței, care a devenit aproape cea principală în literatura rusă generată de el și a făcut apel la rezoluție religioasă. Aceasta nu este lumea lui. Pușkin a binecuvântat primele experimente ale lui Gogol (dar nu prea l-a ghicit), iar Dostoievski l-a glorificat pe Pușkin la ceremonia de deschidere a monumentului, dar atât ei, cât și Tolstoi, care era epuizat de întrebările eterne ale ființei, aparțineau unui curent complet diferit. a vieţii spirituale a Rusiei. Pușkin, Arion, a rămas favoritul radiant al secolului.

E ca prima dragoste

Inima nu va uita Rusia (Tyutgev)4 - tocmai fără a aștepta vreo „permisiuni”, pur și simplu admirând-o - ușoară, misterioasă, întreagă, maiestuoasă...

Această admirație, pentru o clipă doar întunecată în anii șaizeci, în mod surprinzător, a rezistat revoluției. Pușkin în Rusia modernă este citit, se organizează un pelerinaj la Mikhailovskoye, este venerat ca cel mai mare scriitor al Rusiei, în ciuda faptului că este un domn și un aristocrat. Aceasta înseamnă că atracția pentru frumusețe, poezie, simplitate, vitalitate simplă și umanitate nu s-a secat în Rusia. Vine dragostea de libertate a lui Pușkin, dragostea lui Pușkin pentru țara natală. Este o bucurie să aud asta - pentru acei ruși pentru care Pușkin este steagul libertății, al culturii spirituale, al iubirii pentru patria în cea mai înaltă formă: nu ca dispreț și negare a altcuiva, ci ca o combinație armonioasă de diferite culori ale curcubeul, dintre care al cuiva, rus, este cel mai aproape de inimă.

Faptul că Pușkin a câștigat în acea Rusia, care ani de zile a fost bătută în opus, este marea noastră speranță, victoria spiritului nostru, într-un anumit sens, victoria noastră. Cine îl iubește pe Pușkin este pentru libertate. Cine este cu Pușkin, este pentru o persoană, patrie și altar.

243

TURGENEV ŞI MOROIS

... Pe Bulevardul Saint-Germain, lângă Societatea Geografică, o mulțime. Sau mai degrabă, coadă. Majoritatea sunt doamne bine îmbrăcate, bine hrănite și vesele. Au venit să asculte la modă despre demodă, Maurois despre Turgheniev.

Morua este cunoscută de toată lumea de aici. Cărțile lui se vând excelent. Și ei îl iubesc. Unii chiar laudă. Probabil este unul dintre preferatele mele acum. Turgheniev este cunoscut după nume. A fost odată un astfel de Ivan Tourgué-neff, grand écrivain *, a scris ceva respectabil și l-a iubit pe cântărețul Viardot. Toate acestea s-au întâmplat cu mult timp în urmă. Și pare să fie la Paris.

... Stau pe scena, aproape langa lector. În spatele lor sunt respectabili francezi cu părul cărunt, scriitori, profesori (cum ar fi domnul Mazon, expert în Turgheniev și Goncharov). În față este o sală mare și aglomerată. Scări tencuite peste, stând pe culoar. O hartă geografică uriașă de pe perete ne arată lumea.

Morua este slabă, grațioasă, cu unghiuri ascuțite. El stă la o măsuță cu un manuscris în fața lui. Spune uitându-se la ea. Aplecându-se puțin. Foarte literar înapoi, puteți vedea imediat că un profesionist. Păr cărunt timpuriu, mâini nervoase. Ochii sunt frumoși și inteligenți. Și, în general, în întregul aspect există ceva subtil - manopera delicată. Plăcut neted, mat. Vocea este un tenor, de asemenea plăcut, - în general, tot el, Morois, este tenor. Nu vreau să spun lucruri rele despre asta. Nu există în el sau vulgaritate. Dar știe să țintească foarte mult publicul luminat. Imediat, fără luptă, se acceptă. Nici mai mult, nici mai puțin decât un cititor.

... Te uiți la acest cititor cu prietenie. Morua poate spune că are un prieten cititor. Un prieten se menține calm, se menține simpatic și cu inimă simplă. Există multe femei englezești și americane în mulțimea de doamne elegante. Mulți au o expresie facială „penetrantă”. În cele din urmă, toate acestea sunt umane și nu sunt rele.

♦♦♦ ♦♦♦ ♦♦♦

Însuși tonul lui Morois poate fi numit și uman. Nu se poate spune că în aceste prelegeri a dat ceva nou, mai ales despre viața lui Turgheniev. Morua este un străin. Nu știe rusă. I s-au tradus câteva fragmente din documentația rusă, le-a folosit. Dar nu a mers mai departe decât foarte binecunoscutul (pentru noi). Am schițat puțin, destul de puțin aspectul lui Turgheniev - nu m-am aprofundat serios, nu am trăit cu el și nu mi-am făcut griji pentru el. Art Turgheniev știe bine, abordarea ei este inteligentă, simplă, subtilă. Curios să văd gustul și senzația

❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖

* Ivan Turgheniev, mare scriitor (fr.).

străin în rusă. Desigur, el nu poate aprecia rotunjimea, libertatea limbii lui Turgheniev - tu însuți trebuie să fii un rus de foc, să crești din cel mai pur element rus. Dar a definit corect „Prima dragoste” (și foarte înalt), „Rudin” a fost pus mai sus decât am pus noi și poate că are dreptate: Rudin însuși este prea nou și neobișnuit pentru el. Din cauza lui, iartă imperfecțiunile de construcție ale romanului, o oarecare umezeală și totuși: principalul este Rudin însuși, care explică atât de multe cu sine în personajul rus.

L-a lăudat foarte mult pe Maura și Tați și Fii, un lucru perfect și matur, dar cool pentru ruși. A aprobat multe lucruri din Cuibul nobililor, dar a trecut cu vederea ceva dintre cele mai secrete, ușor ascunse și timid. Nici el nu sa oprit în mod corespunzător asupra misticului Turgheniev (dar a menționat „Klara Milich”). A vorbit foarte bine despre sfârșitul lui Turgheniev, despre boala lui teribilă, Bougival - despre lucrul infinit de trist care este viața lui Turgheniev. Și când a citat celebra frază a muribundului despre Viardot: „Iată o regină a reginelor”2 – sala a devenit serios liniștită.

S-au întâmplat unele co-sunete. Inima rusă a fost mulțumită de atitudinea sinceră, inteligentă și sinceră a unui străin la modă și deștept în Rusia, literatura rusă și un mare scriitor rus - fără apărare.

Și Turgheniev este fără apărare. Din ea nu veți extrage nimic pentru moment, și nici abisuri, nici un subiect pentru conversații religios-filosofice. De asemenea, nu există „stil rusesc” ascuțit, care este ușor și nu lipsit de lucruri ieftine asimilate de Europa. Neapărarea lui Turgheniev este lipsa de apărare a artei pure, de care, în esență, nu este nevoie de nimeni. Împărtășește soarta lui Pușkin și probabil ar fi mândru de ea. Turgheniev este un subiect nerecunoscător și demodat. Modernitatea este prea ascuțită, aspră, poate tragică pentru culorile calme ale unui contemplator pur. În timpul nostru, puțini oameni vor aprecia strofele lui Rafael - armoniile lui Parnas, Dispute și Școala din Atena. Prea elegant, melancolic, „argintiu” și Turgheniev. Nu există condimente și condimente în el deloc - este cel mai puțin potrivit pentru snobii literari.

Cu cât meritul lui Morois este mai mare. El l-a trimis cumva direct pe Turgheniev pe lângă magazinele literare și grupul3 - în inima cititorului. La gel. (Așa cum Cehov a ajuns acum la heloera iluminată engleză și americană.) Într-un fel, Maurois merge împotriva curentului, pentru că nu ține cont de modă. Nu se poate conta pe propaganda lui Turgheniev în „cercuri” și în publicul stradal. Dar scriitorul francez dezvăluie o nouă figură a Rusiei intelectualității europene : un poet vechi și frumos. Și nu putem să nu îi fim recunoscători pentru asta.

245

TURGENEV LA CONGRES

În 1852, Gogol a locuit la Moscova cu c. Tolstoi, pe Bulevardul Nikitsky.1 Vechiul conac - casa lui Talyzin - este liniștit, cu o curte vastă, iar acum este intactă. De câte ori a trebuit să trec pe lângă el, să stau pe o bancă pe bulevard, să-ți amintești de Gogol, care și-a petrecut aici ultimele zile din scurta lui viață!

Șcepkin l-a adus aici pe Turgheniev să-l întâlnească.2 Gogol îl cunoștea pe Turgheniev în lipsă. A considerat-o principala speranță a literaturii tinere. Turgheniev l-a tratat cu evlavie și l-a descris bine în memoriile sale.3 Aici stă Gogol cu un stilou în mână la birou, într-un pardesiu, o vestă verde și pantaloni maro. Un profil ascuțit, un nas lung, buzele ușor umflate, dinți neplăcuți, o bărbie mică pentru

a intra într-o cravată neagră - ochii sunt mici și ciudați, ca și cum întregul el este ciudat, bolnăvicios și „deștept”.

Gogol a vorbit minunat despre vocația scriitorului, despre opera în sine, a citit și a înfățișat uluitor, dar din el a venit un spirit dificil. Turgheniev aproape că l-a simțit așa - un monstru strălucitor.

Cunoștința s-a dovedit fluentă. Da, Gogol nu a avut mult să lânceze în lumea noastră. Se știe cât de groaznice au fost ultimele lui zile. În februarie 1852 a murit.

Turgheniev a luat cu atenție moartea lui Gogol, ca ascensiunea ulterioară și succesul lui Tolstoi. A scris un articol despre Gogol, a încercat să-l publice în S. Petersburg Vedomosti”, dar cenzura (cea pe care Gogol o admira atât de mult!) nu a permis. Turgheniev a dat dovadă de încăpățânare - a trimis manuscrisul la Moscova lui Botkin și Feoktistov.4 L-au publicat în Moskovskie Vedomosti.

Ce a supărat și a enervat acest articol pe autorități? Neclar. Nu este absolut nimic în neregulă cu ea. Regretatul Gogol este lăudat ca scriitor. Se spune că aceasta este o mare pierdere pentru Rusia. Doar daca. Dar părea jenant. Cât de bine, pentru a lăuda vreun scriitor! Scriitorul „Lakeysky”, ca Conte. Musin-Puşkin.5 Să acorde o asemenea importanţă morţii lui! Mai mult, să aibă îndrăzneala de a tipări la Moscova, când era deja interzis la Sankt Petersburg.

Turgheniev a fost arestat. „Ieri, Turgheniev, autorul Notelor vânătorului, a fost trimis la un congres pentru un articol pe care l-a publicat despre Gogol în Moskovskie Vedomosti, unde Gogol este numit mare. Turgheniev a primit ordin să fie ținut la congres timp de o lună, apoi trimis din capitală în sat, sub supravegherea poliției ”, a scris A. Nikitenko în jurnalul său.6

În primele minute, Turgheniev a fost jenat: vremurile au fost grele. Dar deja Yazykov, care a venit imediat la el în „închisoare”, a spus:

246

— Sunt calm, pentru că nu mă chinuie necunoscutul. Mi s-a spus tot ce trebuie să trec și nu mă mai tem că mă vor tortura.7

Nu a ieșit nimic dramatic din acest scaun. Marele avantaj al lui Turgheniev s-a dovedit a fi că nu era doar un „scriitor excedentar”, ci și un domn. Și un domn mare. Chiar la „mutarea” l-au tratat așa. I-au dat o cameră separată, unde putea studia, scrie, citi. „Totuși, trebuie să spun că mă tratează cu multă milă”, i-a scris el lui Viardot. - Am o cameră bună, cărți; Am ocazia să scriu.”8 Adevărat, mai târziu această cameră s-a transformat (într-o scrisoare către Flaubert) într-o „celulă mică”, unde era „căldură sufocantă”. Se relatează imediat despre distracția amuzantă a „prizonierului”: „De două ori pe zi căram 104 cărți (două jocuri), una câte una, de la un capăt la altul al camerei. Aceasta se ridica la 208 capete - 416 pe zi - fiecare capăt de 8 trepte - era de aproximativ 2 kilometri 9. A făcut asta pentru a se întinde, altfel „tot sângele mi-a năvălit în cap”.

Turgheniev a condensat uneori prietenilor străini „exotismul” Rusiei și propria sa viață în ea - acest lucru este foarte tentant și sugerează de la sine. Dacă executorul judecătoresc privat, căruia i-a dat să bea șampanie, a clintit pahare și l-a înghiontat cu cotul, și-a ridicat paharul „la Robespierre” – Dumnezeu știe, în orice caz, Goncourt l-a notat în jurnalul său. i-a făcut bine (la fel și expulzarea ulterioară la Spasskoe).

I-a avut pe Nekrasov, Panaev, Yazykov, în general, la început au fost atât de mulți vizitatori încât aceste vizite au trebuit oprite. Citea mult, concentrat. A scris faimosul „Mumu”. Ziua se plimba în curtea gării, unde îl păzea un bătrân înalt și sever. Acest lucru nu putea fi acceptat nici cu zâmbete, nici cu respect – dar este imposibil, desigur, să ceri ca locul de detenție să se transforme într-un hotel-pensiune.

Ceea ce era cu adevărat rău pentru el era apropierea de sala de execuție, unde „pedeau” servitorii iobag trimiși de proprietari pentru diverse infracțiuni. Turgheniev le-a auzit strigătele... El însuși a fost biciuit mult în copilărie de mama lui. Avea o inimă moale și plină de compasiune - cruzimea bestială este întotdeauna dezgustătoare.

A fost eliberat în mai. Rămășițele lui Gogol se odihneau în acel moment în cimitirul Mănăstirii Danilovsky din Moscova. Liliac înflorit, cireș de pasăre. A citit „Muma” la o petrecere la A. M. Turgheniev din Sankt Petersburg11 și a plecat cu mașina spre Spasskoye pe drumul Nikolaev recent descoperit. Acolo s-a bucurat de vara rusească, a vânat și recitit același Gogol, din cauza căruia „a suferit”.

247

Cine avea nevoie de comedia arestării și expulzării lui Turgheniev?

Scriitorul a câștigat. Întărit, maturizat în singurătate. Nicolae I, responsabil personal de toate, a pierdut.

CONFORT

La mijlocul anilor cincizeci, Turgheniev a trăit la Sankt Petersburg după exilul Spasskaya. A avut mare succes în comunitate. A fost invitat la mare căutare - seara își îmbrăca frac, cravată albă și mergea la prieteni seculari pentru a distra doamnele cu povești, pentru a surprinde cu puritatea și strălucirea vorbirii franceze. Viardot nu este aproape. A trăit în Rusia cinci ani fără ea, inima lui nu era complet liberă în acel moment - o inimă slabă, în ciuda magnetului îndepărtat, aplecându-se în lateral, totuși, nu atât de mult, întotdeauna departe de pași decisivi. Dar magnetul a rămas un magnet. Până în anul 1856, cu corespondența aproape blocată cu Viardot, Turgheniev a simțit că este necesar să se întâlnească din nou, să se verifice atât pe el însuși, cât și „acolo” - o anumită anxietate a pus stăpânire pe el. Era în treizeci și opt de ani; a început să se încarnească, iar viața inimii nu era aranjată în niciun fel.

În timpul războiului din Crimeea, oamenilor li s-a permis să plece fără tragere de inimă în străinătate. Era deloc imposibil să ajungi în

Franța. Dar acum războiul s-a terminat. E timpul să te deranjezi cu un pașaport străin.

Necazurile nu au fost atât de simple. Turgheniev era încă considerat suspect. A trebuit să caut sprijinul unor prieteni laici influenți. Turgheniev a fost ajutat de Jägermeister Ivan Tolstoi și de contesa Elizabeth Lambert. Jägermeister Tolstoi nu a jucat niciun rol în viața sa. Contesa Lambert - foarte mare, ingrată, dar nobilă.

♦ *♦* *♦*

Era fiica contelui Georgy Frantsevich Kankrin, ministrul de finanțe - o fată foarte modestă, educată și religioasă. S-a căsătorit cu contele Joseph Lambert, un bărbat laic, adjutant al țareviciului Alexandru. Ei locuiau în Sankt Petersburg, pe Furshtadtskaya. Elizaveta Georgievna nu era atât de îndrăgostită de lumină, zgomot și convențiile sale: ea prefera camera ei mică de pe Furshtadtskaya, cărți, caritate, prieteni luminați și eleganti.

Într-un moment ciudat, viața ei a convergit cu cea a lui Turgheniev: într-un moment al anxietății lui - și nu este a ei? - Turgheniev i-a fost prezentat ca un scriitor celebru. Aș putea apărea uneori în sufragerie, în fotolii moi, cu părul cărunt, să vorbesc întregii societăți și să împodobesc statul.

Mor. Dar s-a dovedit diferit - mult mai bine și mai semnificativ: el a devenit un vizitator în camera ei liniștită privată de pe aceeași Furshtadtskaya.

Elizaveta Georgievna avea sânge german. Ea poate fi imaginată ca o femeie de culori palide, slabe, nu foarte frumoasă, dar grațioasă, ușor bolnavă, predispusă la gândire și melancolie. Se îmbracă modest. Lumina nu ia parte la luptă, intrigi. Biserica, caritate - asta e domeniul ei. Poate e muzica. Literatura spirituală. Turgheniev și-a remarcat puritatea spirituală și noblețea. Ea nu este dintre cei care l-ar putea „ia”. Este mai mult Diana decât Venus. Dar în cuvintele ei liniștite, ochii frumoși și mâinile frumoase, era o strălucire favorabilă lui. În poveștile lui, în „Fetele lui Turgheniev”, în mintea lui, stăpânire blândă și melancolie, ceva îi răspundea.

Între ei s-a ivit o prietenie, nu o dragoste, ci ceva tandru nedefinit, în general potrivit pentru Turgheniev, acel semisentiment, jumătate afecțiune, care se numește cu vechiul nume amitié amoureuse *. Relația a durat ani de zile, lăsând o amprentă curată și frumoasă în așa-numitele „Scrisori ale lui Turgheniev către contesa Lambert.”1

În mai 1856, contesa a plecat pentru o vreme la Revel. Acolo a primit prima scrisoare de la Turgheniev de la Spassky. În Spasskoye, frigul de la începutul primăverii rusești este încă rece. Dar deja verzi, câinii de pe iarbă luminați puternic de soare fac o „impresie de imagine”. Turgheniev singur, plecând în străinătate. Din scrisoarea lui miroase a rural, a Rusiei, tonul lui este recunoștință pentru ajutor la plecare, dar și o oarecare franchețe sinceră asociată cu „anxietatea”.

„O, contesă, ce prostie este nevoia de fericire, când nu mai există credință în fericire! Totuși, sper că toate acestea se vor liniști și voi dobândi din nou, deși nu în totalitate, acel gen special de calm, plin de atenție interioară și mișcare liniștită, necesar unui scriitor, unui artist în general.

Mergea la Paris să-și verifice afacerile cu Viardot, pe care nu-l mai văzuse de câțiva ani, și spera să dobândească un fel de „calm” din acest cec. Cât de mult ar zâmbi dacă ar fi interesat pe altcineva! Dar el nu a zâmbit în sine. Și pentru vară, el a sfătuit-o pe contesa să recitească Pușkin - a vrut să o „scuture” puțin, să o aducă la viață, smulgând-o de la autoaprofundare.

„Îmi pare rău, încă nu te cunosc prea bine, dar mi se pare că tu, cu intenția, poate din smerenie creștină, încerci să te îngustezi.” Și adaugă: „Apropo, ce ochi buni și dulci ai!” - Aici

<><><><><><><><><><><><><><><><>

* Dragoste prietenie (fr.).

nu i-a scris niciodată lui Viardot... Ochii lui Viardot erau minunați, dar nu „drăgălași”, și nimeni nu se aștepta la „bunătate” de la ea.

O lună mai târziu, în iunie, și-a primit pașaportul. Va merge în iulie. Și acum anxietatea preia... ceva va fi acolo \ „La vârsta mea, plecarea în străinătate înseamnă: să te hotărâm complet pentru viața de țigan și să renunți la toate gândurile legate de viața de familie”. Adică, cu alte cuvinte: aici, în Rusia, era încă posibil să se căsătorească aproape cu o rudă îndepărtată a lui, tânărul O. A. Turgeneva, dar deja acolo, Viardot ar umbri totul cu el însuși. Un alt lucru este Contesa Lambert. Este ușor, sigur, plăcut cu ea. Cu plăcere se gândește la viitoarele întâlniri cu ea. „În viața unui bărbat, ca și în viața unei femei, vine un moment în care prețuiești cel mai mult relațiile liniștite și de durată. Zilele luminoase de toamnă sunt cele mai frumoase ale anului. - Sper că atunci vă voi putea convinge să nu vă fie frică să citiți Pușkin și alții. Sau încă ți-e frică de „anxietate”? (Cât de asemănător este cu Elțova din Faust, care se temea și de literatura „anxioasă”.)

Și despre mine: „Nu mai contez pe fericire pentru mine, adică pe fericire în acel sens din nou tulburător în care este acceptată de inimile tinere. Nu este nimic de gândit la flori când timpul pentru înflorire a trecut.

S-au înșelat inconștient pe ei înșiși și unul pe altul - atât Turgheniev, cât și contesa? Oh, desigur, atât el, cât și ea (în ciuda pietismului ei) și-au dorit fericirea. Turgheniev îl urmărea imediat după el. Din anumite motive, contesa i-a scris scrisori tandre lui Turgheniev (și nu soțului ei!) Ambii sunt tristi. Amândoi încearcă să se convingă că trebuie să se smerească, să accepte „viața fără fericire”. Ambii sunt încă în captivitate.

♦ *♦* *♦*

Călătoria lui Turgheniev a fost, desigur, o mare înfrângere. A vrut să „afle” totul, să-l stabilească. A aflat ceva infinit de amar pentru sine. S-a cufundat în suferința iubirii cu o gelozie neîmpărtășită, otrăvită. Iarna 1856-57 la Paris era groaznic pentru el. Nu putea să facă nimic, scrisorile lui din acea vreme sunt mai degrabă ca gemete. Ca toți nefericiții, a încercat să călătorească. Vara a locuit la Sinzig, un orășel german de lângă Rin, iar toamna a plecat la Roma cu Botkin.

Din iarna pariziană, singura scrisoare către contese a supraviețuit - există rânduri interesante despre propria lor relație: de la ei este clar că a existat o învățătură în Elizabeth Georgievna. În odaia ei mică de la etaj, ea îi „instruia” uneori „mintea” și îi explica „deficiențele” creșterii lui.

La Roma, a trăit bine - mental și spiritual. Roma și-a pus în joc toate farmecele. Toate cerurile albastre, toate au crescut

250

pisica scărilor spaniole cu turnurile roșiatice ale Trinità dei Monti, toată măreția Vaticanului, chibzuința bazilicilor, liniștea Campagnei, imensa transparență a distanțelor, toate fântânile, toată primalitatea misterioasă a pământul lor... Și deși Turgheniev era uneori chinuit de boală aici, totuși Roma l-a vindecat. „Roma este exact genul de oraș în care este cel mai ușor să fii singur”, i-a scris el contesei în noiembrie 1857. „... Urmele mărețe ale unei vieți mărețe... nu te copleșesc cu un sentiment al nesemnificației tale în fața lor, așa cum te-ai aștepta, ci dimpotrivă, te ridică și dau sufletului tău o dispoziție care este oarecum trist, dar înalt și vesel.”

„Sunt momente de cotitură în viața umană, momente în care trecutul moare și se naște ceva nou. Vai de cel care nu știe să le simtă – și fie se agață cu încăpățânare de trecutul mort, fie până când timpul vrea să aducă la viață ceea ce încă nu s-a maturizat.

Este foarte potrivit ca Turgheniev să scrie așa unei femei - nu celei pe care o iubește dureros, dar pe care o iubește într-un mod camaradeșesc și despre care știe că fiecare cuvânt al lui ajunge la inima ei, trezește simpatie, un răspuns.

„Gândindu-mă la viața mea trecută, nu pot, în ciuda numeroaselor puncte din ea, să nu mă recunosc fericit. Eu, Dumnezeu știe cu ce merit, m-am bucurat de locația a două-trei suflete feminine frumoase și crede-mă, consider locația ta pentru mine nu ultima fericire a vieții mele..."" Tu însuți știi cât de drag și apropiat ai devenit pentru mine.

El a scris adevărul. Chiar se simțea mai bine cu ea. S-a gândit la ea? Era el interesat de viața ei? Cu greu mai ales. A umplut-o cu ale lui. Și din adâncul inimii și-a împărtășit cu sinceritate planurile sale literare: la Roma, la începutul adevăratei smerenii, a conceput și a început să scrie „Cuibul nobil”. Poate că era mulțumit că cea mai creștină Lisa ar fi pe placul melancoliei și, de asemenea, cea mai creștină Elizabeth Lambert.

Despre „Cuibul Nobililor” se poate spune că este irigat cu sângele lui Turgheniev, vărsat din cauza lui Viardot. Dar în anumite sunete ale acestui roman, în tăcerea și resemnarea lui, există încă influențe - Roma, Rusia rurală, pe care a respirat-o în vara anului 1858... și Contesa Lambert. Unele dintre lecțiile ei - inimile, viața - nu au fost în zadar.

♦ *♦*

<18>58 și primăvară <18>59 Turgheniev petrecut în Rusia. La Sankt Petersburg s-a întâlnit adesea cu contesa. Prietenia lor a crescut. Este adevărat, a vizitat foarte mult Furshtadtskaya cu „apele sale vindecătoare”, deoarece putea să bea

251

lui Elizaveta Georgievna în aprilie <18> 59, plecând în străinătate: „Cunosc puține locuri în lume unde m-aș simți la fel de bine ca în cămăruța ta. Multe amintiri despre seri liniștite și conversații bune sunt asociate cu gândul la ea.

Apoi urmează o frază care deja dezvăluie ceva în însăși contesa: „Îți amintești cum ai plâns odată? Îți amintesc asta deloc ca să-mi bat joc de tine, sau ceva, nu, Doamne ferește.

Nu lacrimile tale m-au atins, ci faptul că puteai și nu ți-a fost rușine să plângi...”

Despre ce a plâns în seara „liniștită” de pe Furshtadtskaya? Nu spune. Dar faptul că putea plânge cu el spune deja multe. Nu a fost singurul care s-a simțit trist. Ea știa și lucruri amare. Afinitatea a ceea ce au trăit a fost cea care i-a adus mai aproape... „Și, îndrăznesc să cred, ne-am atașat unul de celălalt nu din cauza speranțelor noastre, ci din cauza amintirilor și a experiențelor comune de viață”. „Mă bucur foarte mult că îmi exprimi direct tot ce este în sufletul tău; Îmi pare rău pentru tine doar când sufletul tău este întunecat și aș vrea să fiu alături de tine pentru a te ajuta puțin și a risipi acest întuneric. Speră din nou la întâlniri frumoase, la Sankt Petersburg, cu ea, când „se poartă bine, liniștit, calm, ca niște copii în Săptămâna Mare. Sunt responsabil pentru mine.”

Aceasta este o scrisoare de la Courtavenel *, unde în <18>47-<18>49. prima lui, tânără și mai fericită dragoste pentru Viardot a trecut. Acum totul este diferit. „Sănătatea mea este bună, dar sufletul meu este trist”. „Știu ce a murit în mine; de ce să stai și să te uiți la sicriul închis? Nu sentimentul a murit în mine, nu... ci posibilitatea realizării lui.

El poate privi fericirea lui (fostă) doar ca fericirea altcuiva, tinerețea altcuiva. Într-o astfel de dispoziție, prietenia contesei este deosebit de valoroasă. „A mai rămas un singur lucru: să stai pe valurile vieții și să te gândești la dig, dar după ce ai găsit un tovarăș drag și dulce, ca tine, un tovarăș, în sentimente și gânduri și, cel mai important, în poziție (noi suntem amândoi ne așteptăm puțin pe noi înșine) - ține-l strâns de mână și înotăm împreună până...”

Aceste scrisori <18> din 1959 îi introduc în perioada de glorie a relației lor prietenoase și duioase (și coincid cu cea mai dificilă perioadă a aventurii cu Viardot). Corespondența este foarte vie. Turgheniev mulțumește acum pentru laudele subtile și înalte (probabil despre „Cuibul nobililor”), apoi mijlocește pentru un ofițer Belenkov, apoi informează despre fiica sa. „viața de familie corectă”, iar el însuși nu a avut nimic de-a face cu asta. , Turgheniev ajunge în Rusia în toamnă. Ai putea crede

* Castelul Viardot langa Paris. - Accept. B. Zaitsev.

că a venit momentul când Contesa aproape că a trecut linia de separare a amitiñ amoureuse de... mai mult. Dar vocea ei nu se aude niciodată. Aceasta face parte din farmecul corespondenței. Contesa este mereu în culise, modestă și profundă, adăpostind un fel de forță, nefolosită și condamnată. Numai în cuvintele lui Turgheniev poți ghici aspectul ei, ca un dagherotip palid.

„Ce scrisoare ciudată, dulce, arzătoare și tristă - la fel ca acele furtuni scurte și liniștite de vară, după care totul în natură lâncește și crește și mai mult. Dacă aș fi soț, iar soția mea ar fi scris adesea astfel de scrisori, m-aș simți puțin înfiorător. Deși scrisorile lui anterioare nu au fost în urmă și au fost tandre, ei i se pare că „începe să se plictisească” de ea - pare complet în zadar, dar acest lucru foarte „solicitant” nu este deja un „semn”?

Turgheniev răspunde cu erotică ușoară și subtilă: „Când îmi sărut mâna, sunt mulțumit că mâna mă face să simt că ea știe că sunt încântat să o sărut.” (Îi plăceau foarte mult mâinile contesei Lambert.)

Și în concluzie – o descriere exactă a locului contesei în inimă: „Eu iubesc doar două creaturi din lume mai mult decât tine: una pentru că este fiica mea, cealaltă pentru că... știi de ce”.

Da, contesa știa multe despre Viardot, dacă nu totul. Și dacă m-aș putea ridica acum din adâncul sicriului, viața și inima lui Turgheniev ni s-ar părea mult, mult mai aproape.

♦ *♦* *♦*

În toamna anului 1859, Turgheniev a trăit în Spasskoye, a scris „În ajun”. Avea mari speranțe în chestia asta. Voia ca contesa Lambert să o placă. „Știi că povestea mea îți este dedicată, dar nu am vrut să scriu această dedicație până nu ai citit-o singur, în special capitolul 28.” Capitolul douăzeci și opt de la acea vreme ar putea fi considerat îndrăzneț: Elena, care l-a vizitat în secret pe Insarov de la rudele ei, ea însăși îi mărturisește dragostea. („Deci ia-mă...”, etc.) Turgheniev se temea că evlavioasa contesa nu ar fi de acord cu asemenea cazuri. S-a dovedit a avea dreptate. Nu numai această scenă, ci întregul roman, Elizaveta Georgievna a respins: nu i-a plăcut deloc - evident, în măsura în care impulsul Elenei, încântarea ei, afirmarea fericirii pământești (chiar „fără lege”) sunt departe de smerenie. a Lizei „Cuib Nobil”. Când Turgheniev a venit mai târziu la Sankt Petersburg, la Furshtadtskaya l-au așteptat nu lauri, ci spini.

Reproșurile Contesei au avut un efect atât de mare asupra lui încât avea de gând să distrugă chiar „În Ajun”.

Romanul a fost scris de la Katkov în Russkiy Vestnik. Turgheniev a mers la Moscova pentru a păstra dovezile. S-a instalat cu prietenul lui

Maslova, managerul biroului Udelnaya, de pe Bulevardul Prechistensky - în acel frumos conac, pe care oamenii din Moscova îl cunosc bine. În scrisorile sale de aici este o iarnă la Moscova, înghețuri și gropi, el însuși tușește, preocupat de boala lui, patronat de credinciosul Maslov, de mulțimea constantă de vizitatori și prieteni, printre ei Fet, Borisov,5 Nikolai Tolstoi. Turgheniev a reușit să aibă grijă de „două sau trei personalități feminine” (pe care, bineînțeles, contesa nu le-a aprobat prea bine). În a doua jumătate a iernii, el este deja la Sankt Petersburg, schimbând note scurte cu Elizaveta Georgievna, totul este bolnav, uneori se joacă puțin cu asta, ea îl numește „copil răsfățat”. Se pare că ea s-a plâns de răcoarea scrisorilor lui. El se apără.

„... Nu voi fi niciodată de acord că ceva de la mine la tine ar putea fi rece”. „Știu, știu foarte ferm, că te iubesc profund și neschimbat.” Cu toate acestea, a reușit să facă cunoștință cu un rus drăguț, de 18 ani, născut în Italia, care știa puțin rusă. El i-a sugerat să-l citească împreună pe Pușkin... Era bucuros cât de glorios a roșit în același timp. În același timp, el mijlocește imediat la contesa fie pentru o bătrână - la o pomană, fie pentru o fată Olga Zgurskaya - la un institut. (Viața lui a fost plină de treburi pentru diverși oameni). Contesa a simpatizat cu aceasta în el, a încurajat-o în toate felurile posibile, iar într-o scrisoare de primăvară către Paris, el îi mulțumește direct pentru protejații săi *.

Turgheniev a petrecut vara la Soden, apoi la Ems, Wiesbaden, a vizitat Anglia, s-a întâlnit cu contesa la Paris. I-a prezentat-o fiicei sale, dar nu și lui Viardot. El a vorbit despre fiica lui în așa fel încât, deși este o fată frumoasă, au puține în comun. „Nu-i place muzica sau poezia sau natura sau câinii și asta e tot ce-mi place.” Există două rânduri despre Viardot, dar sunt semnificative: „... și peste celelalte relații pe care le știi, se așterne un fel de ceață tristă.”

Iernile la Paris au fost întotdeauna grele pentru el. Anul 1860 s-a încheiat și el cu tristețe. Îi cere contesei să scrie mai des. „Trebuie neapărat să vă văd scrisul de mână corect și simpatic de cel puțin două ori pe lună. (Rețineți că spun: corect, nu calm - dar sufletul tău este corect, nu calm). Era în acest suflet drept, nu foarte fericit, dar având temelii de nezdruncinat, și simțea un anumit refugiu, el, care tocmai nu avea ancoră, o ducea cu vântul ici-colo, dar o purta cu tristețe. „Da, pe deasupra, mi-a murit inima zilele trecute. Vă spun acest fapt. Nu știu cum să-i spun. Înțelegi ce vreau să spun. Trecutul era complet separat de mine, dar când m-am despărțit de el, am văzut că nu mai aveam nimic, că toate

* Se bucură de patronaj (fr.).

viața mea s-a despărțit de el. Mi-a fost greu, dar m-am transformat curând în piatră. Și acum simt că încă se poate trăi așa. Acum, dacă cea mai mică speranță de întoarcere ar fi reînviată, m-ar zgudui până la capăt. Am experimentat deja această gheață a nesimțirii, sub care pândește durerea mută... Lasă această lătrat să se întărească, iar durerea de sub ea va dispărea.

Despre felul în care tânjea în viața sa neliniștită, aproape învinsă, iată o dovadă - o scrisoare din decembrie: cuvintele finale sunt în cea mai mare parte începutul unor noi neînțelegeri. Fii aproximativ mulțumit cu fericirea aproximativă... Fără îndoială și clar pe pământ doar nenorocire.

Această nenorocire pentru el în acei ani avea un nume clar: Pauline Garcia-Viardot.

♦ *♦* *♦*

Nu numai Turgheniev avea nevoie de consolare. Ca orice suflet, și contesa Lambert avea nevoie de el.

Pentru o întărire și purificare, ea s-a adunat în ianuarie 1861 la Mănăstirea Tikhvin de lângă Kaluga. Acolo trăia în mijlocul tăcerii, al bunătății, în zăpezile Kaluga. A început un an deosebit de dificil pentru ea - fiul ei, fratele ei s-a îmbolnăvit, viața se apropia cu cele mai întunecate amenințări. Din păcate, scrisoarea ei către Turgheniev de la mănăstire nu a fost păstrată. Dar răspunsul arată cât de înaltă este impregnată starea de spirit - și, în același timp, cât de departe era Turgheniev de biserica propriu-zisă:

„Ce liniște, rece, tristă și în același timp plăcută, mi-a suflat scrisoarea ta, începută în Mănăstirea Tihvin! Cât de îmbucurătoare mi s-a părut această viață, acoperită de zăpadă, toate impregnate de imobilitatea morții dinainte! Iar acest ceva, dacă nu ucide, nu sugrumă inima umană, nerăbdătoare, ar trebui să-i dea calm inexprimabil și chiar vitalitate. (Nu și-a imaginat deloc ce bucurie și ce lumină poate da mănăstirea. Dar sentimentul smereniei îi devenise deja clar în unele privințe.) Este posibil ca în propriul suflet, după o lungă luptă cu dragostea-pasiune. , a simțit o oarecare pace.— în renunțare.

„Mă simt ca și cum aș fi murit cu mult timp în urmă, ca și cum aș fi aparținut unei ființe dispărute de mult...” „Privind un chip tânăr și frumos, mă gândesc la fel de puțin la mine, la

255

actul sexual între această persoană și mine, de parcă aș fi un contemporan al lui Sesostris.

Inima lui nu s-a liniștit până la capăt, dar în acel moment i se părea că se transformă într-o mumie, iar asta dădea un anumit echilibru. Cel mai amar cu Viardot, cel mai tare a trecut deja. În acest an <18>61, el a trebuit chiar să schimbe parțial rolurile cu contesa: acum ea împărtășește multe cu el și devine din ce în ce mai evident că are nevoie de el mai mult decât are el de ea. Mai des trebuie să se

justifice prin răspunsuri inexacte. Relația lor are deja ceva istorie. Din nou îi scrie de la Spassky, și tot în luna mai, cu un strop de autojustificare: „Dragă contesă, am primit scrisoarea dumneavoastră mică, tristă, dar încă scumpă și vă scriu un răspuns în aceeași cameră și pe același tabel în care, acum șase sau șapte ani, ți-am scris prima scrisoare... Multe s-au schimbat de atunci, dar sentimentul meu pentru tine a rămas același, sau nu, a crescut și s-a întărit, estompându-se puțin, dar era inevitabil: scoarța pe 6 - copacul de vară este mai dur decât la puii tineri, dar este mai puternic. Sunt și rânduri care spun cât de triste erau scrisorile contesei: „Mă plimb mult prin grădină și îmi amintesc... Am observat că acum îmi sunt plăcute doar acele amintiri de care mi-am amintit deja înainte, amintiri familiare, vechi. Viața este totul în trecut, iar prezentul este doar drag, ca o reflectare a trecutului... Sunt de acord cu tine în acest sens. Și scrisoarea din iunie dezvăluie complet cărțile: Turgheniev regretă în ea complicațiile și dificultățile familiale ale contesei - și, în același timp, se bucură că este atât de sinceră cu el („Numai în fața unei persoane dragi pe care o vrei și poți turna afară așa").

Contesa avea ceva de turnat: fratele și fiul ei erau grav bolnavi. Deja în toamnă, Turgheniev amintește de acest frate din Paris, unde a ajuns să fie tratat: „e foarte rău, pare fără speranță". Iar în scrisoarea următoare, ea insistă cu ardoare să-și ducă imediat fiul în străinătate, „într-un climat mai cald, du-te aici pentru fiul tău, pentru tine, pentru bietul tău frate".

Dar era deja prea târziu. Câteva zile mai târziu, ea îl anunță despre moartea fiului ei – iar „mângâietorul" îi scrie rânduri pline de emoție și sentimente fostei ei mângâietoare: „Ce să-ți spun – o mamă care și-a pierdut singurul fiu! Dacă aș fi la Petersburg, aș plânge cu tine; iar acum îmi întind amândouă mâinile către tine și le strâng pe ale tale ferm și tăcut.

Din acest moment, diferența dintre depozitele lor spirituale este mai clar conturată: Turgheniev vorbește aproape cu invidie despre credința pe care nu o are, iar ea o susține și ajută la îndurarea loviturii „cu smerenie creștină și credință în Dumnezeu, care duce totul la ce e mai bun."

256

„Cine are credință are totul și nu poate pierde nimic; iar cine nu o are nu are nimic, iar asta simt cu atât mai profund, cu cât eu însumi aparțin celor care nu au! Dar încă nu mi-am pierdut speranța." Acest lucru se repetă în viitor (în legătură cu moartea fratelui contesei):

„Fericiți cei care cred". „Numai religia poate învinge această frică" (de moarte).

Nenorocirile, parcă, au închis-o și mai mult pe contesa, s-au cufundat în misticism. Într-un mod ciudat, ea a devenit mai exigentă, mai geloasă pe Turgheniev. Acum i se pare (în ciuda scrisorii foarte prietenoase și arzătoare citate mai sus) că tristețea ei a „devenit un zid" între ei. Ea însăși nu scrie de mult timp și, în general, nemulțumirea ei față de Turgheniev crește. Turgheniev i se pare prea „plin de viață pământească", prea înrădăcinat în ea. (Vera Sergeevna

Aksakova, de asemenea profund ortodoxă, l-a considerat și ea un om de senzații și, în cel mai bun caz, sincer, dar nu spiritual). Acest lucru l-a jignit oarecum pe Turgheniev. El obiectează: „... Dacă nu am avut încă timp să mă gândesc la nepământesc, atunci pământenul m-a părăsit de mult, iar eu sunt într-un fel de gol, cețos și greu și nu sunt deloc înclinat. să se îndepărteze de imaginile distrugerii; coperți negre, durere. Și se bucură că contesa poate întâlni deja viața „față în față”.

Și în propria lui viață, între timp, se pregătea un eveniment care l-a îndepărtat și de contesă: Viardot, terminând cariera de operă, s-a mutat în Baden - acolo a început să predea. Turgheniev a urmat-o de la Paris, ceea ce a fost nefericit pentru el. Ceva s-a schimbat în relația lor. S-au potolit pasiunile? Turgheniev s-a împăcat în cele din urmă și a acceptat dragostea-prietenie? Sau, în general, dragostea lui a trecut într-o sferă mai înaltă, neinteresată: în orice caz, a găsit o anumită imagine a unei ființe pașnice și blânde cu Viardot (nu lipsită, desigur, de tristețe și suferință, dar pictată în culori diferite) . Când a fost nevoit să părăsească Baden, a scris din nou, ca și înainte, scrisori străpuns de dragoste lui Pauline Viardot. „Mângâietorul” a devenit redundant.

Este remarcabil faptul că prima sa vizită temporară în Baden (în toamna anului 1962) se datorează faptului că, într-o scrisoare către contese, își cere scuze pentru tăcerea sa lungă („Încă mă mângâi cu speranța că îl observi. ”). Și mai departe: „Ar fi foarte trist pentru mine dacă acele comunicări vii dintre noi, cu care sunt obișnuit și pe care le prețuiesc atât de mult, ar înceta între noi.” Deci, „întrebarea este pusă la coadă”. Și dey

257

Îi sunt cu adevărat dragi aceste „mesaje” sau este mai „obișnuit” cu ele? Cel mai important, acum nu mai are nevoie de ele.

Desigur, viața sub Viardot (și nu cu Viardot) nu i-a dat bucurie finală, satisfacție finală. Dar consola se îndepărtează vizibil. Scrisul lui din acea vreme („Părinți și fii”) nu poate fi aproape de ea. Depărtarea lui de biserică – de asemenea. Corespondența devine uneori aproape un argument - deși Turgheniev păstrează întotdeauna un ton de înaltă deferență, chiar admirație. „A dori și a nu aștepta nimic pentru sine și a simpatiza profund cu altul - aceasta este adevărata sfințenie. Nu vreau să spun că ai ajuns la el, dar ești pe drum. Este deja o mare afacere.” Și în același timp: „de ce crezi că Polinka” (fiica lui) „nu merge la biserică? Nu numai că „nu l-am luat pe Dumnezeu de la ea”, dar eu însumi merg cu ea la biserică. Nu mi-aș permite o astfel de încălcare a libertății ei și, dacă nu sunt creștin, aceasta este treaba mea, poate nenorocirea mea personală.

Acum contesa îi reproșează direcția generală a scrierii sale. Ea ar dori ca el să scrie o „poveste simplă și morală pentru oameni”. Turgheniev, slavă Domnului, nu a făcut acest lucru și, apărându-și libertatea artistică, este puternic și elocvent. „Tocmai aici se exprimă cea mai slabă latură a celor mai inteligenți oameni, non-artiştii: obişnuindu-se să-și aranjeze întreaga viață după propria voință, ei nu pot înțelege în niciun fel că artistul este adesea

nedoritor în propriul urmaș – și sunt gata să-l acuze de lene, epicureism etc. Credeți-mă: fratele nostru, și într-adevăr toată lumea, face numai ceea ce i se dă să facă, iar a se forța este și inutil și inutil.

Ce este de adăugat? Aceste cuvinte sunt din catehismul artistului, Magna Carta a lui, marele gard împotriva oricăror încălcări: politice, sociale, chiar religioase. Într-un mod ciudat, Contesa Lambert cade aici într-un fel de tolstoianism ortodox - și se trezește brusc mai jos decât Turgheniev.

♦ *♦* *♦*

Baden a divorțat complet de ei. Contesa Lambert nu a putut concura niciodată cu Pauline Viardot, dar acum victoria celor mai vechi (de douăzeci de ani deja!) Marii iubiri asupra sentimentelor reci și subtile s-a dovedit a fi irevocabilă. Literele devin mai rare - din ambele părți. Asemenea fraze se întâlnesc: „... din unele dintre expresiile tale, trebuie să trag concluzia că tu însuți ai considerat că este mai bine să taci”. Și mai departe, deja în <18>anul 64: „Îți sunt foarte recunoscător pentru scrisoarea ta, deși mă certați și îmi luați rămas bun de la mine...”

Este trist să vezi o relație lungă și frumoasă murind. Corespondența se estompează - nimic nu o poate restabili. Fular

necesar în timp ce Turgheniev este complet singur. Și când este pe jumătate singur, și ea este pe jumătate nevoie. În plus, consola a devenit mai strictă, mai severă, mai pretențioasă...

Iată rândurile uneia dintre scrisorile „sinucidere”: „Nu vrei, mai ales după ultimele pierderi care te-au lovit, să pui capăt trecutului, din adâncul căruia îți vin doar amintiri triste? În acest caz, nu-mi vei răspunde și te voi înțelege. În orice caz, ceea ce vă propun este foarte modest și nu deranjează și nu ridică nimic de jos: este un simplu schimb de salutări amicale, un mesaj de câteva văluri de viață.

Era imposibil să țin pasul cu ea. Diana se potolește. Poate că, în curățenia ei strictă, rece, este oarecum nemulțumită de Turgheniev. Nu a fost posibil să-l refaci, să-l transformi. Ea i-a părăsit viața pentru totdeauna: nicăieri altundeva nu există un cuvânt despre ea. Dar aspectul ei trist și pur este pentru totdeauna legat de el și strălucește în fiecare scrisoare pe care i-o scrie.

Contesa Lambert nu a supraviețuit lui Turgheniev: a murit în același 1883.

NOU TURGENEV

După eșecul lui Novi, la sfârșitul anilor șaptezeci, Turgheniev era într-o dispoziție deosebit de mohorâtă. „... Oricum ar fi, mi-am lăsat condeiul și nu-l voi mai lua”, scria el la 9 februarie 1878, redactorului Pravdei. Ca și înainte, era profund atașat de Viardot, dar el avea nevoie de „tinerețe” .... dându-și seama, desigur, că din

pasiunea pentru baronesa Vrevskaya nu se poate naște nimic. Viața se termina clar: literar, cordial. El a prevăzut și sfârșitul fizic. El credea că va muri în 1881 (născut în 1818 - o rearanjare a ultimelor două cifre).

Dar nu s-a oprit din scris. Din fericire, mijloacele i-au permis să facă acest lucru fără a tipări ceea ce a scris - și așa a încercat un nou gen, Poemele în proză. În <18>78 a scris treizeci și șase de piese, în <18>79 - douăsprezece.

Genul s-a dovedit a fi foarte seducător: era ceva intim, secret, trist în el. Puteți să vă așezați sub impresia de un moment și să scrieți rânduri care vă rănesc. Este posibil să turnați un flux liric în această miniatură (uneori străpuns în scrierile sale narative anterioare). Și apoi - ascunde totul într-un birou (chiar și departe de ochii Polinei).

259

Au stat acolo de ceva timp - și apoi au fost totuși tipărite la cererea lui Stasyulevich în Vestnik Evropy (1882).2 S-a dovedit că genul nu era doar atractiv, ci și dificil. „Poezii” au ieșit colorate, nu toate reușite – deși toate importante ca expresii sufletești. Totuși, lirismul nestăpânit inundă mult în ei.

Ea duce la o muzicalitate superficială și pentru proză excesivă (mai degrabă simplificată). Apar puncte (maniera feminină), și recitație, sentimentalism („Mi-e frig... mă racesc... și au murit toți... au murit...". „Ce buni, ce proaspeți erau trandafirii" 3). Actrițele au recitat de bunăvoie acești „trandafiri” - dar nu s-au mai bine.

Cele mai bune „poezii” s-au dovedit a fi acelea în care Turgheniev și-a arătat din nou darul său uimitor de a povesti, a atins din nou oamenii, simpli, minunați oameni ruși. (Este uimitor cum acest „occidentalizator” a iubit cel mai fundamental rus!). „Sat”, „Schi”, „Doi bogați”, „Sânzură-l!”, „Hristos” - excelent. Rolul viselor este de asemenea remarcabil. „Doomsday”, „Insect” - oroarea sfârșitului universal, moartea în aceste scrieri vizionare este atât de exprimată... ce mai mult!

Tonul general este: amărăciune, deznădejde, bătrânețe! Nu există nimic în Poezii, chiar fără succes, întâmplător. Totul vorbește despre cel mai important, formidabil, despre cel mai important și chiar și despre ceea ce pare a fi prea „literatură” în aparență, în realitate este viața, autentică. Și groaznic.

♦ *♦* *♦*

Turgheniev, însă, nu a publicat toate poeziile. G. Mazon a găsit o serie de piese de teatru în arhiva Viardot - acestea sunt acum publicate, cu o traducere franceză a domnului Salomon, în ediția lui Shifrin.biograf - aceasta este semnificația lor principală - domnii. Mazon și Salomon au oferit literaturii noastre un serviciu fără îndoială.

„Poeziile” apărute sunt și mai multe ligna, chiar mai multe „Viața lui Turgheniev” decât cele dintâi. În exterior, pictural în ele este și mai puțin. (Probabil, autorul le-a considerat mai mult viața lui decât literatura: și a preferat să nu publice).

Este curios cum s-a infiltrat această „viață” într-una dintre piesele de teatru ulterioare („U-a, y-a”5), scrisă în noiembrie 1882, când Turgheniev era deja bolnav în stadiu terminal. Apoi și-a amintit despre prima sa tinerețe - despre o călătorie în Elveția (după Italia) - despre starea lui de spirit din acel moment:

„Am trăit în Elveția: eram foarte tânăr, foarte mândru și foarte singur. Am avut o viață grea și nefericită. Inca nu stiu nimic

după ce am dat, eram deja plictisit, descurajat și furios. Totul pe pământ mi s-a părut nesemnificativ și vulgar - și, așa cum se întâmplă adesea cu oamenii foarte tineri, prețuiam gândul de... sinucidere cu o bucurie secretă. „Voi dovedi.... Mă răzbun...”, m-am gândit... Dar ce să demonstrez? De ce să se răzbune? Eu însumi nu știam asta. Sângele pur și simplu a rătăcit în mine, ca vinul într-un vas cu plută.., dar mi s-a părut că trebuie să las acest vin să se reverse, că era timpul să sparg vasul de constrângere... Byron era idolul meu, Manfred al meu erou.

Că Turgheniev, chiar și în tinerețe, a fost supus melancoliei romantice (cu o tentă caustică, „demonică”), asta se știe. Cu toate acestea, mai devreme părea că călătoria sa prin Italia și Elveția din 1840 a fost cea mai strălucită serie a tinereții. Dar el însuși spune că tocmai atunci a visat la sinucidere...

„Într-o seară, la fel ca Manfred, m-am hotărât să merg acolo, pe cununa munților, deasupra ghețarilor, departe de oameni, unde nu există nici măcar vegetație...”

Voia să simtă singurătate, moarte. „Poate să se sinucidă”. A mers mult timp și a urcat într-adevăr foarte sus, unde nu mai era nici o locuință, zăpada apropiată, dar încă invizibilă, a suflat rece. Se apropia noaptea. Aici este - tăcere, întuneric, moarte.

Dintr-o dată, a auzit strigătul unui bebeluș („Woa, yah!”), Cu un sentiment de bucurie fără suflare, a alergat spre el și a ajuns la colibă, care a servit săptămâni întregi drept refugiu ciobanilor alpini. Erau un soț și o soție stând lângă foc, o femeie care alăptează un copil. Se uitară surprinși la tânărul care izbucnește. „Dar nu am putut spune nimic... doar am zâmbit și am dat din cap”. Strigătul - fierbinte, uman, l-a vindecat - Byronismul a sărit, inima i-a prins viață. Viață, viață! Lumină, căldură, dragoste. Toate acestea au fost imaginate și amintite de un bătrân de șaizeci și patru de ani mâncat de cancer - sperând la ce? Ce strigăt l-ar putea readuce la viață?

„Scream” nu se găsește în această carte, dar există gemete: pe moarte, autentice. „Cerul albastru, nori ușori ca puful, mirosul de flori, sunetele dulci ale unei voci tinere, frumusețea strălucitoare a mărețelor opere de artă, un zâmbet de fericire pe chipul unei femei

drăguțe și acei ochi magici... ce , pentru ce sunt toate astea? „O lingură de medicamente proaste, inutile la fiecare două ore – de asta ai nevoie” (1882, iunie).5

În timpul vieții sale, Turgheniev a vânat mult, a împușcat mult vânat - a vărsat mult sânge. Acum, pe moarte, își amintea cu tristețe despre potârnichi, despre cumplita „nedreptate” a morții.

Un stol de potârnichi tinere sapă în pământul afânat, pe miriște. Sunt veseli si lipsiti de griji. „Deodată un câine îi înspăimântă - decolează împreună deodată; se aude o împușcătură, iar una dintre potârnichi, cu aripa ruptă

261

rangă, toți răniți cade și târându-și cu greu labele, se înfundă într-un tufiș de pelin.

În timp ce câinele o caută, nefericita potârnichie, poate, se gândește și ea: „Noi eram douăzeci ca mine... De ce anume am fost, am fost împușcat și ar trebui să mor? .. Este nedrept!”

Același geamăt în „Prins sub roată”: se spune direct că gemetele nu vor milă de nimeni - acestea sunt aceleași sunete ca stropirea unui pârâu, la fel de mute și fără răspuns în marea indiferență a lumii. . „Nu le rețineți - dar amintiți-vă: toate acestea sunt sunete, sunete, ca scârțâitul unui copac spart. Sunete și nimic altceva.

♦ *♦* *♦*

Cea mai veche poezie „Drozd”, 1877, este dedicată dorinței de iubire („Am iubit atunci cu o iubire fără speranță, întristată...”). Aparent, acest lucru se întâmplă în Spasskoye. Dimineața de iulie, înainte de zori. Ușor scârțâit. Rouă. Bărbatul nu a dormit toată noaptea - era chinuit de gânduri grele (despre dragoste târzie, inutilă). „Și în această rouă, în grădină, chiar deasupra ferestrei mele, mierla cânta deja, fluiera, înjură – în tăcere, cu voce tare, încrezătoare în sine.” Vor trece o mie de ani, viața se va risipi, nimic nu va rămâne din iubire, din draga Vrevskaya, dar acest sturz va saluta și soarele. „În cântecul lui nu era nimic propriu, personal; era aceeași mierlă care acum o mie de ani”... etc. - filosofia obișnuită a lui Turgheniev: natură nemiloasă și impersonală, naștere indiferent, distrugând indiferent... Dar tinerețea, prospețimea cântecului evocă o altă imagine. "Oh! și acea ființă – nu-i așa de tânără și proaspătă precum sunetele tale jubile, cântăreață înainte de zori?

Soarele răsare. „Pe obrajii înroșiți”, luminează lacrimile.

Deja în primăvara acestui an, relația lui Turgheniev cu Vrevskaya (o poveste de dragoste vag colocvială de trei ani – neconcludentă) a avut un punct de cotitură, acel moment fatal în care totul s-a lămurit și nu mai era nicio speranță. Ea este tânără, el este bătrân. A dezlegat ceva în ea. Poate că dacă ar fi fost mai îndrăzneț, mai hotărât, i-ar fi oferit totul, viața, căsătoria, totul ar fi ieșit altfel. Dar peste el era puterea vârstei și... Viardot. Romantismul de lungă durată, „de-o viață”, deși și-a pierdut ascuțimea, și-a păstrat puterea. Părul cărunt

al lui Viardot și ochii magnetici l-au oprit. În mai, Vrevskaya a plecat la război ca soră a milei - acolo și-a așezat capul iubitor de libertate - dar în luna iulie, umbra ei fermecătoare l-a chinuit pe Turgheniev toată noaptea, ca un sturz.

Baroneasa Vrevskaya a fost o tânără strălucitoare, neobișnuit de frumoasă și înflăcărată. Impulsul ei de a-și sluji vecinii a dus la moarte - se poate spune cu adevărat că „își dă sufletul pentru prietenii ei”.

262

Ale mele". Dar în iulie<18>77 era încă în viață. La moartea ei, în primăvara <18>78, Turgheniev a scris faimoasa „Poemă” (din publicată anterior: „Pe noroi, pe paiele umede mirositoare... murea de tifos”8). Iar în august <18> 78 din nou în sat, iarăşi insomnie şi iar ascultând sturzul îşi aminteşte de ea („Drozd II” 9). Adevărat, aici tonul este diferit. Îmi amintesc de toți cei care pier pe câmpurile de luptă, în lupte și boli. Există chiar și o anumită aromă „socială” în piesă (profesorul Mazon leagă asta cu șederea recentă a lui Turgheniev cu Tolstoi) - cu toate acestea, „umbra dragă” este prezentă și aici („Și din nou, sub fereastra mea, mierla cântă și in aceeasi rana arde inima.

Se pare că aceasta este ultima urmă a lui Vrevskaya din viața lui Turgheniev.

Moartea (cu gândul la ea, văzând-o) l-a ocupat pe Turgheniev la fel de mult ca și pe Petrarh. Era un fel de „specialist” în asta. Moartea apare și în noi „poezii” – fie într-o înfățișare tradițională, „osoasă”, cu o clepsidră în mână, fie într-una mai „turgheviană” – ascuțită și oarecum erotică („Întâlnire”). Într-un vis, merge pe o stepă stâncoasă, sub un cer negru și joasă. Deodată, pe potecă, ca dintr-un nor subțire, apare o figură feminină, „zveltă și înaltă, într-o rochie albă”. Se grăbește după ea, dar nu o poate ajunge din urmă. Nu-i pot vedea fața. Dar „mi s-a părut frumoasă, dragă și dulce”. În cele din urmă, peste potecă, o piatră este lată și plată. Încet, fără să se aplece, se întinde pe aragaz. Și el se întinde pe spate lângă ea, „întins peste tot, ca o piatră funerară”. Asta a durat câteva clipe – apoi ea s-a ridicat, s-a ridicat și a plecat. Voia să o urmeze din nou, dar nu putea. Ea s-a întors, a zâmbit, iar el a văzut „ochi luminători, strălucitori”. „Dar nu m-am putut mișca. Apoi a râs din nou și a plecat repede, clătinând veselă din cap, pe care o coroană de trandafiri mici a strălucit brusc.

Și am rămas nemișcat și mut pe piatra funerară.

Femeia-moarte s-a dovedit a fi chiar atrăgătoare, are ochi strălucitori...

Și te duce într-o altă lume. Ce este acolo este necunoscut. Potrivit lui Turgheniev - nimic. Dar nici „de acolo” gândul la cel local („Când sunt plecat”...) nu îl părăsește. Acest lucru este deja îndreptat în mod clar către Pauline Viardot. Oricare ar fi Vrevskii, Savini, dar iată „tu, singurul meu prieten, o, tu, pe care l-am iubit atât de profund și atât de tandru, tu, care probabil îmi vei supraviețui – nu te duce în mormântul meu.”10

Își dorește ca într-un moment de tristețe, când își amintește de el, să ia una dintre cărțile lor preferate, să-și găsească locurile preferate - și să citească.

263

După ce l-am citit, închideam ochii și întindeam mâna... unui prieten absent. — Poate că vei simți o atingere ușoară pe braț.

Viardot a făcut asta? Și ai plâns de la atingerea misterioasă? Dar înainte de moartea ei - nu mai în literatură, ci în semi-amăgire, Turgheniev a numit-o „regina reginelor” - și a trăit greu plecarea lui: a plâns amarnic un prieten care a suferit atât de mult din cauza ei în timpul vieții, dar - și iubit atât de mult.

MOARTEA LUI TURGENEV

Toată viața lui Turgheniev i-a fost frică de boli. Întotdeauna i s-a părut că este bolnav. A fost afectat în special de holeră. În <18>49, în vara la Paris, a hotărât complet că moare, a avut crize - fie din suspiciune, fie reale (o epidemie a doborât oamenii în oraș!) - așa că Herzen a fost nevoit să-l alăpteze. Mai târziu, atât la Sankt Petersburg, cât și la Spassky, la simplul cuvânt „holeră”, la vestea că a apărut în Bryansk sau pe Volga, a pălit și a căzut într-o dispoziție mohorâtă. Turgheniev cunoștea această slăbiciune în spatele lui, dar nu putea lupta. Am văzut holera în vis, a prins contur în sufletul lui într-o imagine teribilă, dezgustătoare. Bătrâne groaznice și osoase ale poeziei în proză sunt imagini în care holera și moartea s-au contopit. Pentru Turgheniev, ele sunt, parcă, echivalente.

Petrarh, un credincios, era mereu chinuit de frica de moarte. Se gândea la ea în fiecare zi și, ducându-se la culcare, s-a întins ca într-un sicriu. Turgheniev nu era credincios (și considera asta nenorocirea lui), dar avea multe în comun cu Petrarh - apropo, în sensul morții. Trebuie să spun că i s-a arătat de mic. În copilărie, aproape că a murit la Berna, unde a urmărit cu tatăl său celebrii urși (a căzut într-o groapă cu ei, l-au scos cu forța). De tânăr, a căzut într-un incendiu pe mare, lângă Lübeck... Și acolo, chestiunea s-a încheiat fericit, dar a supraviețuit mult. De la vârsta de patruzeci de ani, când au apărut semnele bolii de pietre (din care tatăl său a murit la aceeași vârstă), Turgheniev a început să se pregătească „sistematic” pentru sfârșit. Aici s-a produs din nou o greșeală: în realitate, nu a avut o boală de pietre, cu soarta tatălui său, marele Don Juan, care a ars devreme, viața lui nu avea nimic în comun - și a murit la șaizeci și cinci de ani. . Dar ultimii douăzeci și cinci dintre ei au purtat moartea în inimile lor — cu amărăciune cu adevărat petrarhică.

Și soarta lui s-a dovedit a fi mai grea (dar nu mai puțin tristă) decât credea. Îi era frică să nu moară din cauza unui incendiu - nu a murit. Degeaba îmi era frică de pietre

boala, holera. Sumbru, și tot greșit, a calculat că va muri în toamna anului 1881 - așa i s-a părut și i-a susținut cu superstițiune cifrele: dacă le rearanjați pe ultimele două, obțineți 1818 - anul nașterii.

Dar când, în aprilie 1882, i-au apărut dureri „nevralgice” în braț și omoplat, nu le-a acordat prea multă atenție. Dureri și dureri. Neplăcut, dar gunoaie. Cu toate acestea, a apelat la Charcot, o celebritate a vremii, care tocmai o tratase pe Savina. Charcot a definit „angine de poitrine” * și „nu a ordonat să părăsească camera timp de zece zile”.

La acea vreme, razele X nu existau. Nu au știut să detecteze cancerul coloanei vertebrale (poate în bine: este o bucurie bună să identifici și să nu reușești să vindeci!). Turgheniev și-a început ultima călătorie suferintă.

♦♦♦ ♦♦♦ *♦*

„Boala nu reprezintă un pericol – dar te face să stai întins sau să stai nemișcat, pentru că nu doar când urcăm scările, ci chiar și atunci când mergi pur și simplu sau chiar stai în picioare, se fac dureri foarte puternice la nivelul umărului, umărului dorsal. lame și întreg pieptul - și există dificultăți de respirație”, i-a scris el Josephinei Antonovna Polonskaya din Sankt Petersburg.2 În aceeași scrisoare, i-a chemat pe ea și pe soțul ei la Spasskoye: lăsați-i să se întâlnească, fără să-l aștepte, el va conduce cât de curând va putea. Polonsky, prieteni ai credincioșilor, boala lui l-a entuziasmat. Și el însuși, cu cât trecea timpul, se gândea mai serios la ea. Ca pacient „iluminat”, a întrebat medicii despre orice, a fost interesat de toate. Și acum știe deja că există angină 1) essentialis - mor din cauza ei și 2) cardialgia nervalis - exact asta are. Este prelungită și cronică. Nu este periculos pentru viață.

Și i-au cauterizat metodic umărul, de parcă ar fi fost pielea săracă a lui Turgheniev, și nu suferința secretă a coloanei vertebrale. Nu poate merge deloc. Și când se adaugă „nevralgie intercostală pe partea dreaptă”, atunci nu te poți întinde: trebuie să stai noaptea.

În această formă - nemișcat, suferind, a fost transportat la Bougie-Val. S-au gândit: primăvara, natura, aerul - vor reînvia. Dar la Bougival în mai, cu toți fluturii, florile, cu toată suflarea albastrei și a luminii, simțea doar mai acut că lucrurile sunt rele. „Sunt o persoană nenorocită”, scrie Josephine Antonovna, „deși pot scârțâi mult timp.”3 Sunt puține speranțe pentru Spasskoe și o întâlnire cu ei vara. El este bucuros că Polonskys au fost de acord să meargă la Spasskoe chiar și fără el (după multă convingere;

* Angina pectorală, angina pectorală (fr.).

265

Zh<ozefina> A<ntonovna> avea să zboare chiar la Paris să aibă grijă de el). Și acesta este despre el însuși: „când ești în Spasskoye, înclină-te de la mine către casă, grădină, stejarul meu tânăr - înclină-te în fața patriei tale, pe care probabil că nu o voi mai vedea niciodată.”4 Polonskii i-au trimis flori și frunze ale lui. Spassky Garden într-o

scrisoare (a cerut „floare de liliac”). Iar acasă, medicii i -au atașat de umăr un aparat care apăsa pe claviculă – părea să fie mai ușor cu el: putea face câțiva pași. Dar cum! „Orice broasca testoasa ma va depasi.”5 O alta inovatie: la sfatul unui alt medic celebru, au inceput sa-l trateze cu lapte. Omul chinuit se prinde de toate: laptele este lapte! Bea douăsprezece pahare pe zi. Și între timp au injectat morfină pentru durere, acoperită cu șervețele fierbinți.

Și totuși Turgheniev trăiește - și chiar demn. Nu există resentimente. Nu există murmur. Reușește și să scrie ceva (din „Poezii în proză”), rescrie mult. Tonul literelor este invariabil uniform, devenind poate oarecum „asupra capului” (deși el scrie mereu despre lucrurile mărunte ale vieții sale, boală etc.). Savina s-a căsătorit în cele din urmă cu Vsevolozhsky.6 Pentru scrisorile afectuoase către Turgheniev în boala ei, i-au fost atribuite diversele ei păcate - i-a oferit un zâmbet și tandrețe. (Cred că ea a scris adevărul - un sentiment ciudat pentru el a fost păstrat în ea pentru totdeauna). „Amintește-ți uneori cât de greu mi-a fost să-mi iau rămas bun de la tine la Paris, unde vorbeam atunci \”7 (Poate că Turgheniev plângea pe patul de martir, citea asta...) S-a întâmplat și așa: ea scădea o frază duioasă – și ea însăși va uita de ea. Dar ontoto nu va uita - el vă va aminti de la mii de mile distanță. („Fără să mă socotesc că-l admir pe minunatul Ivan Sergheevici fără granițe” ... - El, ca răspuns: „Înțelegeți că pentru astfel de cuvinte trebuie cel puțin să îngenunchezi. O problemă: dacă ai uitat această frază, prin urmare, i-ai scris nu destul de serios”).8 Acesta este cu adevărat necazul. Dar nu este prima dată când i se întâmplă asta lui Turgheniev. Îi spunea Paulinei Viardot, încă înainte de a se îmbolnăvi, la Paris: „Îți amintești, atunci eram în vizită la Georges Sand la moșie, Chopin încă se juca, același nor stătea deasupra grădină și ploaia tocmai încetase. , într-o furtună... " "Unde?" „La Georges Sand”. „Ei bine, de cât timp a fost asta. Nu imi amintesc". Și-a amintit mereu. Și femeile pe care le iubea, le-au uitat.

În boala lui, lângă el se afla această Pauline Viardot, prietenă și chinuitoare, cândva ființă semi-divină (pentru el), acum femeie vie, cu ochi de foc, în bucle cenușii. Cred că l-a urmat cu conștiință, ca și fiicele ei. De asemenea, cred că acest suflet nebun n-ar putea da căldură, afecțiune. Ea, după cum se spune, „era de serviciu”. Dar nu s-a încălzit.

Cum explici că laptele l-a ajutat? Iulie și august au fost mai ușor. Se pare că există ceva speranță. Ar putea să se ridice puțin, să meargă. A scris „Clara Mee Lich”. Medicii au insistat cu încăpățânare că nu există niciun pericol, trebuie să înduram: boala este nervoasă, mulți artiști, scriitori și artiști sunt supuși ei în anii lor de declin. Se poate întinde mult timp - trebuie să bei lapte și să aștepți.

Dar ușurarea, desigur, a fost temporară. Boala, care „nu reprezenta niciun pericol”, a reluat iarna la Paris - cu o forță dublată. Acum nu numai umărul și omoplatul - tot spatele, pieptul a durut, totul a durut în general, era absolut imposibil de mișcat și nici laptele, nici injecțiile, nici aparatul nu au ajutat. Doar morfina a funcționat. Charcot a inventat consolarea și aici: tecile nervoase au fost cele care s-au inflamat, de aceea doare atât de tare... Turgheniev a fost

operat - nimic nu a ajutat. Primăvara și vara trecută în Bougival au fost groaznice. Chinul l-a adus într-o frenezie, la o rugăminte să-l pună capăt. Părea să fie la limita nebuniei. Părea a fi otrăvit. Apoi Polina s-a imaginat sub forma Lady Macbeth.

Dar la ora morții, când nu a mai recunoscut pe nimeni, i-a spus aceleiași Polinei („care s-a apropiat de el, s-a trezit”):

„Iată regina reginelor, cât de bine a făcut ea!”

Și apoi tuturor celor din jurul lui:

- La revedere, draga mea, albiciilor mei!

♦ *♦* *♦*

Așa că Turgheniev și-a ajuns din urmă pe cel mai mare dușman al său, coșmarul său constant: moartea. Nu în acel an, și nu cu acea boală - ci lovit. Suferința din ultimele luni, severitatea extraordinară a plecării sale, parcă, explică, din urmă, o mare parte din oroarea lui Turgheniev înainte de moarte. Este clar. Dar nu asta i-a provocat o groază mistică. Marea durere a lui Turgheniev a fost credința în lipsa de sens a vieții, în cruzimea și inexorabilitatea Naturii – și mai presus de Natură, nu voia să știe nimic. (Cel puțin, prin rațiune. Au existat înclinații interne, vagi, dar s-au manifestat doar în artă). Și totuși acest om (prin gura unui necredincios) a murit smerit, poate că a aflat ceva în chiar suferința. Suferința lui pare nemeritată și, cumva, nu duce la viața lui lină, în general liniștită. Dar aici nu este de la noi să judecăm, la fel cum nu este de la noi să judecăm soarta ulterioară a acestui spirit subtil și sublim.

Se poate spune doar: în sicriu Turgheniev a devenit extraordinar de frumos. Nu existau urme de chin pe chipul lui, iar pe langa frumusetea care aparea in el intr-un mod nou, era surprins de expresia a ceea ce nu fusese acolo in viata: vointa, forta - moale, chiar afectuoasa, dar forta.

267

Moartea lui a provocat un fel de durere generală - liniștită și profundă, durerea iubirii. O femeie puternică, Pauline Viardot, nu a ieșit două săptămâni, nu a dat lecții, nu a trăit. Savina și-a păstrat pentru totdeauna cultul. Prietenii au fost atinși, dușmanii au fost tăiați. Scriitorii francezi au ținut discursuri emoționate. Preoții din Paris și Rusia au vorbit cu dragoste pietre funerare despre un bărbat care și-ar fi dorit să fie creștin.

Rămășițele lui au pășit încet, triumfător prin patria lor. Mulțimile i-au întâmpinat în stații mari, s-au slujit slujbe de pomenire. Și toată Petersburgul a ieșit să-l vadă la cimitir: au simțit pe cine pierd.

TURGENEV

(La 50 de ani de la kongina)

Cu un an înainte de moartea sa, deja bolnav, Turgheniev a absolvit Clara Milic. Iarna a selectat pentru Vestnik Evropy acele poezii în proză mai puțin personale. Iar în primăvara anului 1883, când s-a simțit foarte rău, a ținut nedespărțit dovezile lucrărilor adunate. „În ciuda durerii de la omoplat, el recitește, corectează, își curăță liniile (viața lui!). „Însemnări ale unui vânător”, „Rudin”, „Părinți și fii”, romane, piese de teatru și povești – patruzeci de ani de existență, cel mai bun care a fost în el. 1

„Nu este un scriitor care nu se gândește la gloria postumă”, a spus Gogol.2 Glorie sau nu glorie, eternă sau nu veșnică - se poate judeca diferit. Cuvintele lui Gogol sunt zgomotoase, dar adevărul din ele este incontestabil: nu un scriitor adevărat este acela care, cu toată puterea, din urmă, nu vrea să scrie mai tare, mai mult, nici măcar un minut și un succes instantaneu cu ignoranții . , dar ferm. Dacă nu pentru totdeauna, atunci pentru mult timp.

Turgheniev știa cine este. Au existat două linii principale în viața lui: dragostea și literatura. A pierdut dragostea. Literatura a câștigat. Și știa că trebuie să stea aici până la capăt, să nu cedeze. Slab, „voință slabă” – a dat dovadă de perseverență, luptând pentru perfecțiune pe patul de moarte.

Adevărata afacere! Strânge totul din tine și stai devastat, sărac în fața lui Dumnezeu.

„Nu am nimic altceva. Ia-o, judecător!

Turgheniev avea puțină credință în Dumnezeu. Dar în fața cuiva în cele mai grele momente, totuși, pregătea un răspuns.

♦ ♦♦♦ *♦*

Moștenirea lui este grozavă. Nu pentru că ar fi scris mult. Dimpotrivă, doar puțin. Dar nu a făcut nimic în zadar. Și de aceea nu există apă în scrisul lui.

268

El a scris Rusia și el însuși în ea. Natura, iubirea, moartea și tu însuți în ele. Putem spune că Turgheniev a încolțit ca un copac imens de-a lungul vieții rusești din anii patruzeci până în anii optzeci. Rădăcinile sale sunt și mai adânci, dar întreaga parte vizibilă a copacului exprimă Rusia și viața ei în epoca iobăgiei și post-iobăgie.

Fără „Notele unui vânător” nu se poate înțelege tăcerea verde a Rusiei semi-sclave (și, în același timp, „Sfânta Rus’!”), în comparație cu Rusia stăpânului - cu întuneric în ea, dar și primitoare, nepoliticos, imprudent, dar si poetic. Turgheniev se presupune că „luptă” împotriva iobăgiei – și într-adevăr nu-l mângâie pe cap, dar iubește și Rusia stăpânului său. Și cum să nu iubești? La urma urmei, nu a constat doar din tiranie și violență. La urma urmei, ea a creat și Lisa și Lavretsky, Elena, Asya, Rudin. Moșii, iazuri, parcuri, entuziasmul visător al tinereții, tandrețea femeilor, sentimente înalte, vagi? Poeți, artiști și muzicieni, scriitori ruși - de unde sunt?

Stratul popular are propriul farmec: Turgheniev, „occidentalizatorul”, cum a simțit-o! Și iubit. Putea să vorbească uneori ascuțit despre Rusia, dar... - Kasyan cu Săbiile Frumoase, Lukerya din Moaștele Vii, diverși vânători, morari, curți, Kalinich, în sfârșit („I-am admirat multă vreme chipul, blând și clar, ca cerul de seară ”), - pentru a scrie asta, trebuie să iei totul în inima ta, până chiar pe cerul serii.

Rudin și Lavretsky sunt primii noștri intelectuali. Din ei au ieșit trei sferturi din oamenii „Cehovi”. Rudin, primul roman al lui Turgheniev, nu este Dumnezeu știe cum a fost făcut. Tolstoi l-ar fi întruchipat mai bine pe Dmitri Rudin. Dar acest Rudin însuși, Dmitri Nikolaevici, cu toată vorbirea lui înaltă, prostia și eșecul, este indispensabil pentru literatura și viața rusă. Levin este scris mai strălucitor, dar nu există o categorie de „Levinsky”, iar categoria „Rudinsky” există. Pentru că are o generalizare. Ca la Lisa.

O generalizare este dată în întregul „Cuib de nobili” - cel mai complet, bogat și parfumat dintre romanele lui Turgheniev. Îmi amintesc de casa soților Kalitin din Orel din copilărie , în diagonală peste casa unchiului meu - dar prin casa Kalitinilor se vede toată Rusia domnișoară a anilor cincizeci.

Fără a fi stânjenit de vreun snob implicat în corupție, trebuie să spunem direct:

- Mijlocitoare Liza pentru o rusoaica. Minunata noastră icoană.

Cât de ușor este să râzi de demoda ei! Nu își vopsește unghiile, nu dansează în sălile de dans, consideră că este un păcat că s-a îndrăgostit de un bărbat căsătorit (nici nu știa că este căsătorită!).

A dispărut complet din viața noastră? Păcat dacă a dispărut. Dar nu cred. (Recent, în pragul templului, am văzut-o la Paris. O tânără zveltă în rochie albă a intrat în biserică cu un marș ușor.

269

care, făcând cruce, a îngenuncheat. Apoi s-a ridicat. Dar în toate: cum arăta cu ochi căprui, cât de elegantă, cum îi șopti ceva unei bătrâne – și era Liza).

Rar, dar viu. Și în Rusia este în viață, doar sub un bushel. Nevăzută ici și colo este o femeie dreaptă.

♦ *♦* *♦*

Rusia pre-reforma s-a terminat. Venea unul nou. Anii șaizeci sunt un secol de acțiune, nu de poezie. În acest secol, faima lui Turgheniev a crescut și mai mult, dar mai zgomotoasă, mai aspră, a devenit publică, și nu pur artistică. Și strada în curs de dezvoltare a luat parte la ea.

„În ajun”, „Părinți și fii”, „Fum”, „Nov” - acestea sunt, parcă, cele mai importante, cele mai faimoase lucrări ale sale din Rusia pre-reformă. Dintre aceștia, norocul este „Părinți și fii” cu omul lor

fatal, primul bolșevic rus Bazarov. Eșec complet „Nov”. Și între ele sunt alte două romane.

Când a scris Rudin și Cuibul nobil, Turgheniev nu a urmărit modernitatea. S-a dovedit că din adâncul poeziei, viața modernă a căpătat o reflectare eternă. Romane din anii 60-70 mai puțin legat de măruntaiele pământului, de elementele Rusiei. Erau mai superficiali. Dragoste, dragoste, feminin și frumos în ele. Publicismul, sarcasmul, modernitatea lejeră îi slăbesc.

♦ *♦* *♦*

Au existat întotdeauna două rânduri în arta lui Turgheniev. Parcă zi și noapte, evident și secret. Uneori, în lucrările sale, aceste linii se îmbină sau se împletesc - s-a întâmplat ca doar în cele mai bune ("Prima dragoste", "Cuib Nobil"). Uneori erau complet separate. În timpul zilei - Rusia a participat întotdeauna, imaginea vieții, a oamenilor, a personajelor. În ezoteric - o reflectare a sufletului, foarte intim, propriu, mai ales asociat cu dragostea și moartea. Acest lucru este cel mai bine exprimat în lucrări mici și se distinge invariabil printr-un spirit mistic. De la o vârstă foarte fragedă, Turgheniev s-a simțit „o altă lume”, și mai ales formidabilă în ea, mohorâtă și îngrozitoare. De aceea o anumită umbră a suflat mereu asupra lui. Cât de trist „Lunca Bezhin” este primul lucru mic, presupus „obiectiv”, dar deja plin de moarte și amărăciune de fantome. Urmează „Faust”, „Fantome”. Există ceva din aceeași lume în „Prima dragoste”. Lumina i-a fost dezvăluită lui Turgheniev doar în imagini feminine (Lisa, Lukerya). Dante a considerat înțelepciunea sa divină Beatrice. Turgheniev o simțea pe Beatrice, dar ea a fost ferită de el de altceva - lângă ea este întotdeauna o femeie-suveran, un distrugător. La fel și lângă blândul Kasyan

270 ♦♦♦

sau Kalinych, lumea teribilă și fără speranță a „Călătorii la Polissya”. Dante credea în binele suprem, Turgheniev... voia doar să creadă. Uneori îi apăreau „viziuni ale paradisului”, dar nu le putea păstra. Toată filozofia lui, toată viziunea lui asupra lumii și unele înclinații întunecate, aproape dureroase ale sufletului, le întunecau ca un nor. (În general, Turgheniev este mult mai dureros decât se crede de obicei!)

Este remarcabil că „ascunsul” și misticul a crescut în el de-a lungul anilor. Iată-l, deja într-un cadru clasic de argint, luând prânzul cu scriitori francezi, cumpărând tablouri la Hotel Drouot3, făcând cunoștință cu Lavrov și dând bani pentru o revistă revoluționară...4 - și care este cel mai secret pe care îl scrie în timpul anii astia? Nu este „Visul” sau „Povestea lui. Alexei"? Sau „Relicve vii”? „Coc...cioc”?5

Viața rusească a mers într-o direcție complet diferită. Anii 60-70 au fost vremea lui Bazarov, a pozitiviștilor, a populiștilor. „Tineretul sensibil” a cerut o portretizare eroică a oamenilor „avansați”. În parte, Turgheniev însuși și-ar dori foarte mult să dea ceva „consonant” cu timpul, care ar putea găsi un răspuns și succes. Dar s-a dovedit altfel.

A scris lucruri secrete, puțin înțelese și complet depășite. A mai mult decât reușit. Și „Smoke” și „Nov” erau zgomotoase, dar lipsite de bucurie.

„Cântecul iubirii triumfătoare” și „Klara Milic” sunt lucrările sale pe moarte, amare și cele mai magice. Reflectarea iubirii nereușite - în poezie. Dacă nu există un răspuns de la o inimă iubită, acesta trebuie luat cu forța, prin magie! Sau răzbunare din lumea interlopă.

Turgheniev era într-o stare spirituală teribilă înainte de moarte!

♦ *♦* *♦*

... Totul a plecat - atât timpul, oamenii, cât și metodele lui. Turgheniev a devenit un vechi scriitor. Nu ieri (ca Cehov), ci cu mult timp în urmă.

Acum îl putem judeca calm, imparțial, atribuindu-i un loc în epoca de aur a literaturii noastre. Va fi printre cei patru, cinci primul.

Puteți vedea acum mai clar ce se păstrează mai bine în scrisul lui, ce s-a stins.

Scris pentru totdeauna „Notele unui vânător”. Poezia lor, simplitatea și modestia, adevărul și rotunjimea limbajului liber sunt nestingherite. Fedless, deci, în creația sa sunt câteva imagini, feminine și masculine, ale Rusiei pre-reforme. Imaginea iubirii nu se estompează - Turgheniev este primul poet al erosului din literatura noastră. Locul lui în acest sens este lângă Petrarh.

Romanele sunt mult mai retrase, mai ales în a doua jumătate a vieții. Chiar și „Părinți și fii”, ca să nu mai vorbim de „Fum”, „Novi”.

271

Și acele lucrări mici, despre care se vorbea ca fiind „ascunse”, care în timpul vieții sale nu au făcut zgomot și nu au dat glorie - acestea s-au dovedit a fi diamante („Prima dragoste”, „Faust”, „Puteri vii”, „ Clara Mi Lich” etc. Dar într-un mod ciudat, „Poezii în proză” nu a rezistat. Se pare că ele conţin prea mult lirism intens şi muzicalitate excesivă pentru proză).

...Turgheniev nu este atât de citit acum. Este clar. Pentru o modernitate aspră, împuțită, este prea aristocratic. Pentru a o iubi, trebuie să iubești poezia și tăcerea. Este depășit.

Dar Dumnezeu este cu ea, cu modernitatea. Turgheniev este superior ei și mai bun - nu e ea să-l judece. Ea va trece, dar el va rămâne, deși nu pentru mulți.

Nu pentru mulțime, și Flaubert, și Goethe și Petrarh!

TURGENEV

Aveam unsprezece ani. Tatăl meu conducea o turnătorie de fier în Lyudinovo, provincia Kaluga. Locuiam într-o casă uriașă de regizor, camera mea de la etaj, mare și ea, cu vedere la lac, albăstruie și imensă. În dreapta este barajul fabricii, cascadele sale au fost puse în mișcare de mașini. Două limbi de foc au aprins pentru totdeauna peste furnalele.

În fața acestui lac, în lumina unei dimineți de mai din 1892, am luat o carte veche care a aparținut mamei mele (anii șaizeci), legată de vremea aceea și, întins pe canapea, am citit o poveste numită „Prima dragoste. ". Știam numele autorului: Turgheniev - a fost întotdeauna pronunțat cu respect în casă.

A citit necontenit, a terminat, a alergat jos. Parcul este la doi pași. Mai radiat. Limes-ul este verde pal, totul este proaspăt, vesel, strălucitor. Și la duș, verde moale, frunze înflorite, culoare drăguță de primăvară, lumină de primăvară, nebunie de primăvară. Vreau să nu merg – să alerg, cu această Zinaida (nume argintiu deschis). Totul este plin de ea, poate sunt doar băiatul care a sărit din seră în picioarele ei, iar ea l-a sărutat în lacrimi (dar îl iubea pe altul, pe propriul său tată)... totul poate fi în această dimineață magică - complet diferit băiatul, fără nicio Zinaida și fără niciun scop, doar în stare de ebrietate, se învârte pe aleile vechiului parc Lyudinovsky.

Și așa a fost și rămâne. Nu există Lyudinov, nici parc, nici copil, „Prima dragoste” rămâne, iar Turgheniev rămâne. Se poate să-l iubești pe unul sau pe altul mai puțin cu el sau mai mult, dar Turgheniev rămâne, un scriitor vechi și nu la modă, dar stă ca înainte și despre avangardă.

272

nu se gândește la știri. Și în țara natală, la Orel, i se ridică un nou monument1 (unul este deja acolo. Ar fi timpul să ajungem la Moscova). În Spasskoe Lutovinovo, există pelerinaje anuale ale tinerilor. Iar Ediţia Academică în douăzeci şi opt de volume este acum terminată.2

O sută cincizeci de ani. (La un moment dat, mama nota: „La 28 octombrie 1818, luni, s-a născut fiul Ivan, înalt de 12 centimetri, în Orel, în casa lui, la ora 12 dimineața.”3)

Viața s-a schimbat incredibil. Și iată-l, calm, modest... - și frumusețea literaturii noastre. La Orel, la Spassky, vin conferințe din toată Rusia, care citesc și conduc tinerii de-a lungul aleilor parcului, iar tineretul se alătură marii forțe pașnice - cuvântul artistic rusesc.

Aşa să fie.

TURGENEV

„La 28 octombrie 1818, luni, s-a născut fiul Ivan, înalt de 12 centimetri, în Orel, în casa lui, la ora 12 dimineața”, a scris Varvara Petrovna, mama sa, în cartea ei memorială. Mai puțin de toate m-am gândit, desigur, că ea a dat naștere gloriei viitoare a Rusiei.

Așa s-a întâmplat acum 150 de ani. Prin urmare, ne-am adunat astăzi aici - pentru a ne închina slavei acestui lucru.

Nu știu dacă este mult sau puțin pentru un nou-venit de 12 inci, dar a crescut uriaș. Era foarte înalt. Cu toate acestea, nu pentru aceasta Rusia vastă îl onorează acum în capitale și provincii, în Orel natal și în modesta emigrare a Parisului.

Un copil de douăsprezece inci a devenit un mare scriitor. Mulți dintre noi cred că am lovit de mici.

În 1860, Turgheniev a scris povestea „Prima dragoste”. El însuși a considerat-o aproape cea mai bună lucrare a lui - în orice caz, l-a iubit foarte mult.

Lasă-mă să-mi amintesc ceva din trecut. Din copilărie, numele lui Turgheniev a fost pronunțat aproape cu evlavie în casa noastră. În 1892, în luna mai, am dat de o carte a lui Turgheniev - o ediție veche, din anii șaizeci, din vremea tinereții mamei. Am citit această poveste „Prima dragoste” într-o carte, am citit-o dintr-o înghițitură, nu m-am putut smulge. A alergat în parc și în verdeața de mai, printre teiul verde moale, ca un nebun a înconjurat aleile, scăpând de entuziasm. Eu am fost îndrăgostit de Zinaida, și nu tânărul Turgheniev, eu am sărit din seră în abur.

ke la picioarele ei, seara târziu, când a mers la o întâlnire cu tatăl acestui tânăr.

Și acum se pare că nu a fost cu totul în zadar că Turgheniev a apărut chiar așa, în ziua mai, în verdele timpuriu al teiului și farmecul primăverii rusești - nu numai mie, un băiat necunoscut, ci și literaturii ruse din general. Rusia adultă - într-o radiație ușoară și liniștită, începând cu „Notele unui vânător”, prin „Asya”, „Cuib nobil”, această „Primă dragoste”, „Ape de izvor”, „Puteri vii”.

Desigur, nu toate sunt. Bineînțeles, era și pesimist și sceptic și tânjea după cele mai înalte, spre care era atras.

I-a fost dezvăluit doar parțial - în dragoste, închinarea femininului, principiul feminin. Acesta este erosul care este viu în viață.

Turgheniev a fost un poet, nu o oglindă a formelor în schimbare ale societății. Și, în general, aș spune, nu prea romancier. Nu în romane este principalul său lucru, nemuritor (cu posibila excepție a Cuibului nobil și chiar și atunci nu tot).

Tinerețea și prima jumătate a vieții sale au trecut în vremurile grele ale Rusiei - epoca Nikolaev, iobăgie în cele mai dificile forme. Dar aceasta a fost epoca lui Pușkin și Gogol, Lermontov, Tyutchev. Primii pași ai lui Tolstoi și Dostoievski. Sunt multe lucruri dezgustătoare și insuportabile în acea viață, dar adevărul nu poate fi ascuns: sunetul unei lire extraordinare! Epoca de aur a literaturii noastre a început.

Turgheniev nu suporta iobăgie, la fel cum nu suporta violența și despotismul în general. „Notele unui vânător” este pe bună dreptate considerată o mină tăcută pentru sclavie. Numai că aceasta nu este propagandă, ci artă - diferența este uriașă. Poezie, nu jurnalism. Alexandru al II-lea, un elev al lui Jukovski, a citit aceste „Însemnări ale unui vânător” și le-a citit din motive întemeiate. Amândoi îi plăceau literar și, cu toate acestea, i-a eliberat pe țărani și le-a dat pământ (dacă reforma a avut succes tehnic sau nu este o altă întrebare).

A început o nouă eră, grozavă din punct de vedere social și foarte ciudată în literatură. Cei mai mari creatori ai noștri, Tolstoi și Dostoievski, au înflorit, iar criticii „progresiști” ai vremii, cum ar fi Pisarevii și Dobrolyubov, au spus Dumnezeu știe ce despre diversele Război și Pace, Anna Karenina, Idiotul și mai târziu Frații Karamazov. Dostoievski a fost pur și simplu amestecat cu murdărie („Demonii” au fost interziși multă vreme chiar și sub actualii conducători ai Rusiei). Dar un critic proeminent al acelui timp a scris și despre Război și pace că acest roman este reacționar și e bine că autorul nu are mare talent. Această carte nu poate fi deteriorată de incendiu.1

„Prima iubire” Turgheniev a fost și el sub foc. După cum a apreciat Dobrolyubov, este mai bine să nu-ți amintești.2 Este rușinos și jenant să repeți.

Aici a înflorit o serie de romane lui Turgheniev - anii șaizeci, șaptezeci - Insarov, Bazarov, Nezhdanov. Zgomot, vuiet, succes, reproș, toate amestecate - exact ceea ce Turgheniev nu i se potrivește deloc.

Nu avea puterea lui Tolstoi și a lui Dostoievski. Ei nu au luat în considerare pe nimeni decât pe ei înșiși și nu s-au oprit la nimic. Spărge. Turgheniev, în ciuda creșterii sale enorme, era cumva timid și indecis. Și în chestiuni de dragoste, și în literatură. În dragoste, a jucat rolul unei voci pasive, în literatură aproape la fel. Nu am avut încredere în mine, înainte de a tipări le-am citit cu voce tare prietenilor. Pentru Cuibul nobililor, o lucrare minunată, nu în toate o capodoperă, ci Turgheniev strălucitor în interior, pentru această poveste despre dragoste nereușită și o fată uimitoare Lisa (nu din anii șaizeci, ortodoxă, profund religioasă) - prietenii s-au dovedit a fi deosebit de dăunătoare pentru Cuibul Nobililor. Caracterul lui Lavretsky, vedeți, nu este suficient conturat. Trebuie să adăugăm ceva. Și Turgheniev introduce un insert complet inutil, încetinitor, despre strămoși, genealogie, educație a lui Lavretsky.3

Slavă Domnului, parcă nu s-a consultat cu nimeni despre „Prima dragoste” și „Notele unui vânător”. Și în romane șovăia mereu, îi era frică să rămână în urmă vremurilor, chiar s-a întâmplat - se explica prin tipărire, parcă justificându-se. (Tolstoi ar începe să se explice! „Sik Volo, Sik Yubeo”,4 - așa cum ar trebui să facă un artist). În general, toți acești ani șaizeci, remarcabili prin reformele lor, nu se potriveau bine cu spiritul scrierilor lui Turgheniev. Bazarov este scris excelent, dar Dumnezeu este cu el, doar moartea lui este înduioșătoare. Nu este nevoie să vorbim despre Insarov din „În ajun” -

aceasta este o umbră, ca Rudinul de mai devreme, puțin întruchipat (dar Rudin a exprimat încă o epocă romantică întreagă).

♦ *♦* *♦*

Turgheniev nu era un credincios. Dar el invidia darul credinței. Lisa din Cuibul nobililor a fost scrisă cu deosebită dragoste, poate chiar cu o tristețe secretă - invidie pentru totalitatea și organicitatea ei. Și în corespondența cu Contesa Lambert5 (un document remarcabil) există această trăsătură: Contesa se dă cu totul religiei, pentru ea nu există nicio ezitare, iar el este mereu în prag, dar nu poate trece. Și nu a ieșit nimic din conversațiile intime în privat. La fel și din corespondență. Contesa Lambert nu l-a mișcat.

Turgheniev a avut stări mistice, mai ales la sfârșitul vieții (Klara Mi lich, Cântecul iubirii triumfătoare, Visul). Dar acesta este un misticism nebinecuvântat, care nu vine din Lumină, aproape de vrăjitorie și vrăji. Ea nu putea da pace sufletului lui.

Și iată un simplu Lukerya „relaxat” în „Moaștele sale vii”, una dintre decorațiunile „Notele unui vânător”, această țărancă își așteaptă moartea în pace și lumină - cu ea cea mai înaltă putere binecuvântată.

275

Sfârșitul lui Turgheniev însuși este trist și provoacă o profundă simpatie.

De ce acestui om cel mai înzestrat și demn i s-a dat un final atât de greu? Nu este treaba noastră. Nu putem cunoaște secretele Providenței. Dar putem simpatiza, regreta, iubi.

Amintește-ți mereu cu profundă tristețe <aproximativ> aproape un an și jumătate din suferința pe patul de moarte a acestei cele mai pure persoane. Cancer al coloanei vertebrale! Iar celebrul doctor Jacques l-a tratat cu lapte - zece până la douăsprezece pahare pe zi. Acest lapte dulce și lipsit de apărare a alinat suferința cu atâta succes, încât Turgheniev striga din când în când de durere în Bougievalul său de lângă Paris, unde a murit. Mâhnirea pentru suferința lui însoțește întotdeauna și nu există niciodată un răspuns.

Tot ceea ce putem face acum, la o sută cincizeci de ani de la nașterea lui, este să ne plecăm jos, cu respect față de el - un artist minunat, vedeta matinală a literaturii noastre.

H. S. Leskov

(La centenarul nașterii, note)

Leskov este un secol trecut, dar și o „vârstă veșnică” — în măsura în care se poate vorbi de eternitatea marii literaturi ruse. A scris multe despre cei plecați și unici, dar a scris pentru totdeauna. Gloria lui este mai târziu: a gustat puțină miere în timpul vieții. Și nici acum nu este bine cunoscut - ca să nu mai vorbim de Rusia sovietică, dar nici aici (mai ales în rândul tinerilor).

Viața lui a fost studiată? Poetică? Corespondenţă? Singura ediție a lui Leskov — chiar și fără date ale lucrărilor.1 Ultima lucrare despre el (P. Kovalevsky) — în limba franceză2 — este aproape necunoscută cititorului rus. (Și din articolul introductiv la colecția Niva, nici măcar nu știi în ce an a murit Leskov...)

Rusia a fost foarte generoasă. Astfel de recolte, astfel de bogății - nu există nimic de numărat, adunat și prezentat în mod corespunzător. Crește — că Dumnezeu va trimite, iar specialiștii-supraveghetori ai domeniului literar au fost de așa natură încât ar fi mai bine dacă nu ar exista deloc. Dar Leskov s-a dovedit a fi prea tenace, puternic, prea crescut pe uimitorul pământ negru al Rusiei, astfel încât să-l poată distruge în cele din urmă. De la începutul acestui secol, a fost într-un fel de ascensiune. Soarta lui literară poate fi parțial comparată cu cea a lui Tyutchev: timpul nostru s-a dovedit a fi decisiv, înălțător pentru amândoi. Deși Leskov este încă pe margine și nu a devenit încă un manual, nu mai este posibil să-l reducă la tăcere acum. A avut o anumită influență asupra literaturii ruse tinere. Și dacă nu ar fi ceea ce este acum în Rusia, acolo ar lua locul unui cu adevărat scriitor popular.

276

Leskov are tot dreptul la asta. Rusia a fost ca element, ca popor, ca un copil mare pe care a luat-o în suflet și și-a afișat.

Epocă

Leskov a început într-un moment dificil pentru artist: în anii șaizeci, când mureau Pușkin, Turgheniev, Tolstoi, Fet, Dostoievski - adică absolut totul real în literatură. Da, iar literatura însăși era considerată inutilă.

Leskov, în schimb, are un astfel de dospit (din viața lui personală): „Timp de încă șase ani, bunica mea și cu mine am mers pentru prima dată la schitul L-sky pe puietele ei roșii și de atunci am însoțit-o de fiecare dată. până când am fost dus zece ani la gimnaziul provincial. O excursie la manastiri a avut multe atractii pentru mine.

... Mergeam la trap: e atât de bine de jur împrejur: aerul este parfumat, copacele se ascund în verdeață; oamenii se întâlnesc, se înclină înaintea noastră, iar noi ne înclinăm înaintea lor. Ne plimbam prin pădure, povestește bunica despre al doisprezecelea an, despre evadarea ei de la Moscova... „Și apoi - mănăstirea, prietenii egumenilor, vistiererii („L-am iubit pe tatăl vistierului cu toată inima mea mică. Era cea mai bună creatură din lumea sublunară..."").3

Bebelușul rămâne toată viața. Și Leskov a înțeles pentru totdeauna, a luat în inima lui Rusia simplă, ortodoxă, minunată. Cât s-a potrivit cu anii șaizeci și șaptezeci! Admirați aromele, pădurile, vistiererii din vremea Bazarovilor și Volohovilor!

Trebuie să spun: nici pe bolșevicii de atunci nu i-au plăcut lui Leskov. La fel ca toți scriitorii noștri din acea vreme, i-au provocat multă durere: pur și simplu prin nepotrivirea lor, nepotrivire - urâțenie. Ce să faci, era modernitate. Din anumite motive trebuia

scris. Toți acești admiratori ai lui Buchner și Moleschott, spărgători de broaște, negatori ai lui Rafael, s-au plimbat prin „grădinile” literaturii noastre. Nici grădinile nu au câștigat, nici Bazarov nu au reușit. Poeții s-au oprit înainte de ei (pentru că de la nesfârșit - nihiliștii nici artistic, nici uman nu pot fi iubiți, iar fără iubire nu există artă). Leskov a fost prins și el, împreună cu Turgheniev, parțial de Goncharov. „Cuțite”, „Nicăieri”, câteva capitole din celebrele „Catedrale” - toate un fel de „performanțe”. Trebuie spus că au eșuat, iar dacă de la Leskov ar rămâne doar primele două (uriașe) romane, atunci nu ar trebui să se spună mare lucru despre el.

Aceste lucrări nu i-au dat glorie literară, ci l-au răsfățat extrem de. El a fost definit drept un scriitor „reacţionar”. Pisarev credea că nu va exista cel puțin o revistă în Rusia care să „îndrăznească” să publice ceva Leskovsky. Porecle la

277

se topește mult timp. Reputația de „reacționar” a atârnat peste Leskov toată viața. Acest lucru a înstrăinat publicul de el. A creat o prejudecată ireparabilă în presă. Cu toate acestea, pentru critici precum Pisarev, Shelgunov, mai târziu Skabichevsky și Protopopov, Leskov, ei sunt în general prea duri. (Protopopov a intitulat un articol despre el - cel mai sănătos și iubitor dintre scriitorii ruși - "Talent bolnav"! 4)

Crescând tocmai ca un talent „sănătos”, Leskov a trăit o viață singuratică, departe nu numai de vorbitorii avansați ai timpului său, ci și de podoabele sale: nu se aude nimic despre legăturile sale cu Turgheniev sau Dostoievski (cărora le putea răspunde în multe feluri). Spre sfârșitul vieții, Tolstoi l-a atras - dar nici atunci nu a rezultat din asta.

Cu toate acestea, Leskov este atât de ciudat încât poate că are întotdeauna un loc „pe margine”.

Leskov și Rusia

Din copilăria și tinerețea natală, a mâncat Rusia - călătoriile la mănăstiri au fost înlocuite cu călătorii în jurul provinciei Kiev (a slujit în camera de stat), iar apoi - timp de cinci sau șase ani, Leskov a rătăcit ca agent al englezului Shkot - pentru scopuri comerciale. Deci anii cincizeci au fost cheltuiți pentru „absorbția” sucurilor rusești. Tinerețea lui Leskov nu este livrescă - viața. Și cât a primit? Pe cine, ce nu am văzut, cu cine nu am vorbit, ce dialecte nu am auzit suficient! A început să tipărească târziu, la treizeci de ani, și foarte modest: ca corespondent la un ziar. Acest mare scriitor nu avea ambiții „poetice”. Nu s-a gândit la nimic, dar tocmai așa, a crescut singur, atât cât ar fi trebuit.

... Sau mai degrabă, nu m-am gândit la mine. Și despre ceea ce a văzut, a auzit - s-a gândit mult și, probabil, a notat. Și cu cât a învățat mai mult, cu atât se îndrăgostit mai mult de patria sa.

Cine a făcut această dragoste „reacționară” în ea? Oameni populari simpli, emoționați - în mare parte. Un fel de Luka Kirillov (Bătrânul

Credincios, șef al artelului zidarilor din Îngerul pecetluit). „Golovan neletal”, care în timpul ciumei nu se temea să îngrijească bolnavii din Orel. Vagabondul Ivan Severyanych - jumătate călugăr, jumătate aventurier; umilul soldat Postnikov, piticul Nikolai Afanasich, diaconul Ahile, protopopul Uberozov, care este veșnic asuprit de oficiile ortodoxe... De fapt, aproape toți favoriții lui Leskov sunt dintre cei care „merg împotriva lumii” (și „ lumea merge împotriva lor”) – lumea celor bine hrăniți, nepoliticoși, formaliști, fără inimă. „Boul mosc” – un seminarist-predicator rătăcitor, un profesor entuziast Koza, denunțând cu îndrăzneală minciunile – acestea sunt toate favoritele autorului – ci mai degrabă revoluționari (doar, bineînțeles, fără „cartele de membru”). „Vai de cei bine hrăniți, vai de bogați, vai de creditori”, spune cineva la Che

hova.[5] Toată scrierea lui Leskov respiră asta. Este anarhist? Cu greu. Ar vrea să „vadă” Rusia (din exterior) „țăran mijlociu”, economic, personal - confortabil, cald. Fără „feudalism!” nu a fost desenat. El însuși din nobilime, dar cu un amestec de sânge de negustor și „spiritual”, Leskov nu-i plăcea nobilimea, sau mai degrabă, latura sa arogantă și arogantă. Rusia rurală, ortodoxă și cu siguranță bună - aceasta este regiunea Leskov.

El a pictat această Rusia cu o strălucire uimitoare. Sentimentul general al acestei imagini este remarcabil: nu există sentimentalism, minciună, zaharină în ea. Nimic îngrozitor din viața de iobag nu este tăcut. Sunt prezentate și părțile întunecate ale Ortodoxiei. Dar recitindu-i cartile acum, la varsta matura si departe de casa, te gandesti mereu: Doamne, ce tara minunata! Ce popor!

Pentru mulți dintre noi, însă, acesta este un subiect dificil. S-ar putea spune chiar bolnav.

De fapt, de ce iobagii ruși le-au dat lui Tolstoi Karataevs; Turgheniev, Dostoievski, Goncharov, Leskov, există un șir întreg de fețe fermecătoare, de ce altceva are Cehov „strălucire” asupra unor figuri, iar toți acești scriitori, născuți din nobilimea rusă și din clasa mijlocie, prosperă, sunt oameni- iubitoare (deși nu au aparținut niciodată partidelor populiste). Și de la Maxim Gorki există deja un fel de blestem pentru oameni. Bunin are și alți oameni. S-a întâmplat ceva, ceva s-a rupt și s-a rupt în viața rusă. Ei spun că la bătrânețe Tolstoi tânjea că oamenii „începuse să se deterioreze”. Dostoievski, slavă Domnului, nu a trăit ca să-și vadă „purtător de Dumnezeu” în toată înălțimea sa. Acele trăsături - distructive, neîngrădite, blasfemiante - pe care le-a văzut, au preluat: au condus Rusia pe calea crucii (dar nu pe cea provincială!). Murind, dacă ea va învia din nou într-o putere nouă, extraordinară, nu știm. (Trebuie sa crezi). Dar că drumul ei, tragic și teribil, este neobișnuit, asta se poate spune deja și acum.

În Rusia Leskoviană, nu există semne directe ale viitorului. E prea domestică, patriarhală, pașnică. Leskov însuși nu poseda darul premonițiilor. Cu toate acestea, avea anxietate. Nu este nicidecum un scriitor idilic care fluieră pe un flaut peisan. Se pare, însă, că anxietatea era mai puternică în el când era tânăr, când s-a întâlnit

față în față cu anii șaizeci, cu diverși Thermosessov și Prepotensky.6 Mai târziu, parcă a uitat de inamic. Ajuns într-o viață grea, cu puțin noroc, a intrat în vechea lui dragoste rusă, în Ortodoxie (cu un strop de eficacitate, practic anglo-saxon). Soarta Rusiei l-a interesat mai puțin.

279

"Catedrale"

Nu poți spune că a fost o „romantă”. Nu o poezie, nici o cronică poetică, nu doar câteva fresce monumentale. Scris în maniera „medie” a maestrului, nu tineresc, dar încă fără acea densitate deplină și parfum, care a apărut mai târziu în el și uneori dau bucurie de la fiecare cmpozKu. Probabil, dacă aș fi scris mai târziu, aș fi redus mult paginile (pe jumătate necesare) despre nihiliști: lucrarea ar fi câștigat.

Dar nu este important. Este important ca „Catedralele” să fie o creație binecuvântată – una vie, veselă, curgătoare. Acesta este cu adevărat un râu puternic! De îndată ce Leskov atinge clerul, el depășește imediat cumva, nu pentru că în rușii spirituali însăși aspectul „Rus” este deosebit de pur și luminos?

Protopopul Tuberozov, diacon uriaș bun al lui Ahile - perfecțiune. Dacă Tolstoi celebru unchi păgân Ershok („Cazaci”), atunci Ahile este într-un fel „Christian Eroshka” - dar nu mult mai atractiv. Oriunde apare el, nu se poate să nu zâmbească și să fie vesel (veselie foarte ușoară și înaltă). „Cât de copilăresc este acest Ahile aproape de natură și cât de mult îl ocupă totul în ea!” - a scris despre nm în „notele” sale de uberoze. („Văzând că mă plictisesc de boala mea și vrând să mă alunge, mi-a adus câinele lui Pisonsky, un pudel nenorocit, căruia, ca Ahile, îi spunea: „câine, râde!” - ea, parcă, râde cu adevărat, dezvăluind dinții.în fața ei este un diacon uriaș ghemuit și repetând: „Râde, cățelușule!” – va râde din nou).

Scăldarea lui Ahile, dragostea lui pentru uberose, Ahile călare (erou), elementul său, furie violentă, blândețe violentă, deschidere, bunătate ... - toate acestea sunt arătate astfel încât, închiderea cărții (ca la Tolstoi), - Știi, că-l cunoștea pe Ahile, doar a trăit împreună ani de zile. Vizual, îl vezi cu claritatea unei fresce Castagno („Farinata degli Uberti”).7

Uberozele sunt mai complexe, mai profunde, dar scrise cu aceeași forță - viața și faptele acestor oameni din „clerul”, deloc „istorice”, capătă caracterul a ceva deosebit de semnificativ, mai important decât oricare altul. istorie. Ei trăiesc, trec, mor... Plângea lui Ahile pentru tuberoza moartă are ceva de-a face cu mine și cu orice cititor.

Trebuie să fii deosebit de ignifug pentru ca „Catedralele” să nu cedeze.

Rătăcire

Dacă un scriitor este unul care stă mereu și scrie pentru totdeauna, atunci Leskov nu este un scriitor tipic. Nu are loc. Totul în ea este mișcare,

observare, rătăcire. S-a născut la Orel, dar acțiunile lucrărilor sale au loc la Sankt Petersburg, și în Ucraina, la Mtsensk și Siberia, în Caucaz, în posesiunile din Asia Centrală și chiar la Paris. Tolstoi, Dostoievski sunt conectate cu centrul Rusiei. Au un mod de viață stabil, atât fizic, cât și mental. Vă puteți imagina că stând, aceștia sunt marii Sidney ai literaturii ruse. (Poate că de aici provin gândurile profunde și contemplarea.) Și Leskov este un călător. Și creația sa este oarecum diversă, multi-tribală, precum „Imperiul Rus” însuși: dacă îi aplicăm un cuvânt la modă, acesta este un scriitor foarte „imperial”. A fost ocupată de întreaga Rusie, sub diferite latitudini, longitudini - Polonia (la acea vreme - Rusia) și regiunea Yakutsk, nordul și regiunea Kiev. A găsit cuvinte și culori pentru orice – până la Revel, Estonia și sălbaticii din Orientul Îndepărtat.

Din păcate, se cunosc puține lucruri despre viața lui. Cred că nu mă voi înșela foarte tare dacă spun că rătăcirile în sens fizic au căzut mai mult asupra tinereții lui Leskov. În anii săi de maturitate, a călătorit mai mult spiritual, în istorie, vieți, apocrife (îi plăcea și să se miște, cufundându-se în lumi noi). El, desigur, a fost atras și de lucrurile de zi cu zi din viață - în unele locuri poți găsi chiar și o aromă etnografică în el (dar, desigur, nu acesta este ideea, scrisul lui are un conținut interior).

Rătăcirea lui Leskov urmează nu pur și simplu din curiozitate („mare reportaj”), ci, parcă, este legată de însăși soarta lui: aceasta a fost misiunea lui de rătăcire în viața lui. Tolstoi și Dostoievski și-au dobândit familii, au pus niște rădăcini, au creat un grup de admiratori în jurul lor. Leskov, cu toată viața sa aparent bogată și plină de culoare, nu a primit o reședință de familie. Deci exact de asta avea nevoie: libertate și singurătate. În general, iubește rătăcitorii singuri (și singuri), diferiți - Boul moscat, profesorul fără adăpost Koza, rătăcitorul Ivan Severyanych. Licențiat și diacon al lui Ahile. Singuratici sunt toți călugării și episcopii pe care îi iubește. (El are chiar și o pasiune specială pentru acestea.)

Una dintre lucrările lui Lesk legate de spiritul rătăcirii se numește direct „Rătăcitorul fermecat”. Aici se dă o anumită soartă, metafizica călătoriei. Din răutate, băiatul de postelion l-a biciuit pe călugărul care dormea pe căruță. Calul l-a purtat și l-a ucis pe bătrân.Noaptea, el i-a apărut în vis băiatului și i-a prezis o viață plină de aventuri și rătăciri - parcă în mântuire.

„... Vei muri de multe ori și nu vei muri niciodată până când va veni moartea ta adevărată și atunci îți amintești de promisiunea mamei tale pentru tine și mergi la negri.” (Mama i-a promis la naștere lui Dumnezeu.) Și așa începe viața - ceva ca rătăcirile Evreului Rătăcitor (după strălucirea, densitatea fascinantă a poveștii „Fermecat

Wanderer" este una dintre cele mai bune creații ale lui Lesk, alături de „Sealed Angel"). O soartă misterioasă îl aruncă pe Ivan Severyanych oriunde merge, indiferent de ce i s-ar întâmpla, dar chiar nu arde în foc și nu se scufundă în apă. Și în cele din urmă ajunge la mănăstire, dar nici acolo nu este pace: se luptă cu demonii, simte în sine un „duh de difuzare", și așa (pentru a scăpa de el) îl trimit la „rugăciunea lui Dumnezeu" la Solovki. ...

Acest Ivan Severyanych este un om nelinistit, inconfortabil. El este foarte ciudat. Dar Nikolai Semenovici Leskov însuși a trebuit să fie întotdeauna „nepotrivit". El cunoaște foarte bine această poziție. Acesta este motivul pentru care „The Enchanted Wanderer" este atât de aproape de el.

Dragoste

Leskov a scris puțin despre dragoste - trebuie să vă încordați memoria pentru a da exemple („Lady Macbeth din districtul Mtsensk"). Și nu dragostea îl încununează. Dar din puținul care a coborât despre viața lui, se vede că „femininul" a ocupat un loc mare în ea.

De ce acest lucru nu este exprimat în Scriptură?

Regretatul Volynsky8 citează o conversație cu Leskov. A venit la Leskov de la un concert unde a văzut o doamnă de rang înalt.

„Leskov s-a animat imediat:

- Ce este ea?

„Destul de plinuță, roșcată.

- Bine? îl întrerupse Leskov nerăbdător.

– Cu ochi verzi de pisică.

Leskov râse nervos.

„Am cunoscut astfel de oameni", a spus el și a tăcut.

Pentru o clipă, fața lui a murit, ochii i-au strălucit, apoi a spus:

- Se spune - senzualitate. Este și asta o glumă! Senzualitate! Ce este ea? Ea este și în noi. Ce să faci cu ea? Este un mister. De unde este ea și de ce?

Că Leskov era o persoană carnală, senzuală și arzătoare este clar chiar și fără Volynsky: în chiar cuvântul Leskov există un fel de căldură a sexului. Leskov a fost, desigur, „sufletul purgatoriului."10 (Însuși cuvintele lui, farmecul lor, ascuțimea lor – nu au rădăcină erotică? În acest sens, există întotdeauna un anumit „păcat" într-un artist) .

Așadar, elementul de sex, ardere și (ca întotdeauna) chinuire (dar și oferind o claritate extremă ființei) - toate acestea sunt măsurate pentru Leskov în deplină măsură. Pe haosul de foc s-a ridicat mult în arta lui.

... Ei bine, cum rămâne cu iubirea însăși? Ce iese din el, dar se ridică deasupra lui? Ce știau Dante, Petrarh, Goethe, Turgheniev - și despre ce vorbești

282

Leskov nu a spus și se pare că nu a avut multe de spus aici. S-a rupt la jumătatea drumului. Ca și cum ar fi stânjenit de dragostea lui - acest lucru este de înțeles, dacă presupunem că de fapt nu a fost dragoste, ci bunătate.

Leskov era un credincios, un om ortodox. Nu puteam permite vreo atitudine „păgână” față de iubire și senzualitate, ca a lui Rozanov. Era foarte sfâșiat de contradicțiile firii (și conștiinței) lui, s-a pocăit violent, a păcătuit violent... Dar cumva nu putea spune nimic important, semnificativ în acest domeniu. Dragostea nu este glorificată. Este ca și cum ar avea un fel de zonă întunecată, „rușinoasă” - și nimic mai mult.

Nu trebuia să se pocăiască de felul în care Turgheniev îl iubea pe Viardot. Această iubire putea să dăruiască (și să dăruiască) o mare suferință, dar nu era nimic „rușinos” în ea și nu avea să renunțe niciodată la ea (pe patul de moarte a numit-o pe Polina „regina reginelor”). Dar lui Tolstoi îi era rușine de dragoste și nu iubea o femeie. La bătrânețe, a ajuns la misoginie, a scris Sonata Kreutzer, teribilă prin grosolănia și orbirea ei. În ea, dragostea este egală cu senzualitatea brutală. Lipsit de tandrețe, tandrețe, totul sublim și poetic.

Leskov este mai moale decât Tolstoi. Nu am ajuns niciodată la extreme. Dar dintre cele două tipuri de atitudine față de iubire - vai! – era mai aproape de a lui Tolstoi decât de a lui Turgheniev.

Poetică

Cum a scris Leskov? Definiție negativă: mai puțin de toate arată ca un roman fin, elegant și „literar”. S-ar putea chiar întreba: este romancier? Și răspunsul va fi și negativ. Romanele au avut cel mai puțin succes pentru el. Acest lucru este de înțeles. Deși i-a plăcut intriga, iar intriga lui este uneori foarte complexă, complicată, narațiunea este fascinantă - dar imaginația romancierului nu este. Nu exista aproape deloc simțul compoziției. Și apoi, poate, principalul lucru: aproape că nu era deloc atras de psihologie. Toate acestea separă brusc pe Leskov de tipul Balzac-Tolstoi-Dostoievski. Cred că principala lui forță stă în darul unui povestitor, un dar uimitor, în literatura noastră, primul articol. Povestea lui este foarte des spusă la persoana întâi, este întotdeauna magnifică, înflorită, atinge strălucirea și puternica, nu pătrunde niciodată adânc în circumvoluțiile sufletului, respiră mereu cu depozitul oamenilor - nu fără viclenie, bună fire, ascuțit. - vioiciune inteligentă. Rusia oamenilor de rând, într-o formă fermecătoare, vorbește prin gura lui Leskov - iar stiloul lui abia are timp să scrie.

Nu ține de compoziție și nici de autocritică. Sunt atâtea ce vreau să spun și sunt atât de multe cuvinte fierbinți, strălucitoare, rânduri, o astfel de discuție

283

stâncă, ceea ce este păcat să tăiați lungimi lungi. Și într-adevăr, respirația lui Leskov îndură totul: retrageri și greoaie.

Ca orice artist real, organic, maniera lui este fluidă - se schimbă de-a lungul anilor. Este supusă regulii generale de creștere; la maturitate devine mai puternică, se îngroașă. Lucrările sale timpurii („Boul de mosc") sunt mai subțiri, cu lungimi lungi. „The Sealed Angel" a fost deja scrisă ca o capodoperă (în egală măsură „Lefty" este o poveste despre un Lefty oblic Tula și un purice de oțel). Prin maturitate și bătrânețe, Leskov a început să apară în limbajul unui bucle atât de înflorit încât i se reproșează adesea acest lucru. Înainte, am împărtășit această părere. „Lefty", de exemplu, mi s-a părut prea popular. Dar nu, la lecturi repetate, în anii mai maturi, Leskov nu numai că rezistă testului, ci și crește (și lasă-l să aibă diferite „credințe", „agitări" și alte lucruri care nu puteau fi îndurate de altul - totul merge cu el mâinile).

Latura muzicală a prozei sale a crescut și ea de-a lungul anilor.

Poveștile creștine (de epoca târzie) sunt foarte caracteristice — scrise cu acea ironie și ritm impecabil, care amintesc de Flaubert. (La aceste lucruri a lucrat în felul lui Flaubert!). „Munte", „Bufon Pamphalon" - exemple de poveste istorică „liberă" rusă (din vremea creștinismului timpuriu). În muzica uimitoare, cuvintele sunt surprinzător de rusificate în Egipt.

Dar Leskov nu a scris „romanul" nici măcar la vârsta adultă. Nici nu pare că a încercat. Poate pentru că, ca artist deștept, observându-se, și-a înțeles corect zona specială: știri, cronici, semi-povestiri, „povești" etc.

aspect

Se poate spune despre Turgheniev, Tolstoi, Dostoievski, după ce le-au citit scrierile, că le este, parcă, familiar. Nu poți spune același lucru despre Leskov. Cine era el? Este Nikolai Semenovici Leskov? Există puțină psihologie, „imagini spirituale" în creațiile sale - la fel de puțin simți înfățișarea umană a lui Leskov însuși. Este un scriitor (predominant) în exterior pictorial. Prin metode foarte linguale el dă ceva care se află în afara lui. Acesta este un paradox, dar Leskov, cel mai subiectiv artist într-un lucru, este super-personal în altul. El este singurul nostru scriitor eroic. Îi plăcea extrem de mult să scrie „vieți" în viață, să înfățișeze eroi — și nu numai că i-a plăcut, dar a și reușit. O întreagă secțiune a scrierilor sale se numește Drepții. Acesta este purul noroc. Dar însuși autorul se ascunde în spatele personajelor sale, ca un pios hagiograf. Poți, desigur, să afli ce iubește și ce apreciază în ei, dar nu și el însuși. (Poate că secretul norocului său era să se ascundă de astfel de subiecte.)

Cazul lui Leskov este rar în literatură. Ceea ce Gogol nu a reușit, Leskov a venit ușor. Și invers: nici un „bot de porc” Leskov, dacă ar fi vrut, nu ar putea scrie. Minunata este lumina si bunatatea creatiei sale! Poate că, cu o asemenea străduință spirituală, suprapersonalul ar trebui să domine...

Lumina și bunătatea lui Leskov sunt de natură creștină. În Îngerul pecetluit, el îl înfățișează pe sfântul pustnic Pamva (amintește de Sfântul Serafim de Sarov) în așa fel încât de ce să vorbim despre „personal” atunci când este dat unei persoane să simtă și să reflecte cel mai înalt!

A fost Leskov un mistic? În ciuda imaginii lui Pamva, mă îndoiesc. Din scrisul său, reiese clar că a apreciat mai ales iubirea activă. (Mâna întinsă de om către om în numele lui Dumnezeu). Există ceva anglo-saxon în asta. Îi iubea englezii. Încă din tinerețe, au lăsat asupra lui o amprentă binecunoscută. Îi plăcea direcția practică a spiritului creștin în ei.

Un scriitor strălucitor, vesel, însuflețitor. Centenarul nașterii sale este amintirea lui veșnică.

gros

În copilărie timpurie, în vremuri care acum par mitice - cărți mici în legături colorate, hârtie subțire, pe alocuri translucide. Inestetice douăsprezece volume: Tolstoi, lucrări adunate de la sfârșitul anilor optzeci - începutul anilor nouăzeci.

Aceste volume au intrat fizic în abisul vremurilor, războaielor, revoluțiilor. Dar ceea ce conțineau a rămas pentru totdeauna, nu doar într-o singură amintire, ci în memoria Rusiei și apoi, mai târziu, a lumii întregi.

Tolstoi a crescut în mod misterios populația globului: Natashas, Bolkonskys, Bezukhovs, Rostovs, Prințul Andrei, Anna Karenina cu fiul ei și diverse alte arte chemate din uitare de vrăjitorie se plimbă acum în jurul ei. Nu numai oameni, ci și fraze individuale. „Atacul celui de-al 6-lea Chasseurs a asigurat retragerea flancului stâng”. „Toate familiile fericite sunt la fel, fiecare familie nefericită este nefericită în felul ei. Totul s-a amestecat în casa soților Oblonsky.”[1]

Fantomele sunt încarnate. Literatura a devenit parte a ființei - în ceea ce privește puterea acestei întrupări, Tolstoi nu are egal, la fel ca în general, în titanismul său, pe cine poate egala? În mod ciudat, vine în minte Michelangelo. De parcă sunt foarte diferiți, dar îmi amintesc. (Și o altă pereche, de asemenea neașteptată: Dante și Dostoievski.)

285

Soarta omului este misterioasă. Tolstoi în Iasnaia Poliana. Marea artistă, Război și pace, Anna Karenina, faimă, tânără soție iubită, familie, prosperitate, dacă nu bogăție, sănătate, dragoste pasională pentru viață - și dintr-o dată, după Anna Karenina, o perioadă în care

trebuie să ții pentru a putea nu te sinucizi. Și nu niște necazuri din exterior. Totul este fin și neted, suprafața este oglindă, iar în interiorul vulcanului. Ce s-a întâmplat? Da, nu este așa. Totul trebuie refăcut, schimbat cumva în stilul tolstoian, iar chestiunea morții trebuie rezolvată, altfel viața nu merită trăită. „Despre Lev Tolstoi... puteți auzi că este complet nebun” (Dostoievski către soția sa, înainte de deschiderea monumentului lui Pușkin).2

Tolstoi nu a înnebunit, ci era în cea mai mare și dureroasă fermentație. Și este surprinzător că a evocat sintagma „nebun” de la epilepticul Dostoievski, care își termina marea sa carte, Frații Karamazov. Doi uriași – într-un mod diferit – au trecut prin pământul rusesc și nici măcar nu s-au întâlnit. Dar arta lui Tolstoi se află pe un cu totul alt plan decât a lui Dostoievski. Trei dimensiuni și geometria euclidiană sunt un lucru, a patra dimensiune și Lobaciovski, ale cărui linii paralele nu sunt aceleași cu cele ale lui Euclid, sunt o altă chestiune. Și astfel „sănătos” Tolstoi, cu măreția sa de figurativitate a cărnii și începutul spiritual, s-a trezit într-o fundătură, iar bolnavul Dostoievski, tocmai la sfârșitul vieții, a ieșit din Svidrigailovi, sub pământ, abisul căderii lui Stavrogin sub aripa Cana Galileii.

Tolstoi a început să refacă Evanghelia, Dostoievski i s-a închinat cu umilință. Tolstoi a primit daruri grozave, dar nu totul i-a fost la îndemână, iar el, cu o perseverență uimitoare, a spart ușa care i s-a închis fatal.

Bătrânețea și sfârșitul lui Tolstoi sunt teribile. Această veșnică luptă acasă, petreceri ostile în familie, anumiți guelfi și ghibelini nu ai Florenței, ci ai lui Yasnaya Polyana, viață în antipatie (dacă nu în ură înăbușită), tentativă de sinucidere a unei iubite de viață de jumătate de secol, fuga de acasă a unui om în al nouălea deceniu, conștiință veșnică de remuşcări, lacrimi senile ale marelui scriitor, încercări dureroase de a „ierta”, „deveni mai bun”, o luptă titanică cu sine și dorința de a aprinde bunătatea în sine cu propriile forțe: de ce nu este o tragedie?

Tolstoi nu era unchiul primitiv Broshka.4 Dar el era încă înăbușit de carnalitatea lui. L-a simțit și l-a iubit pe Hristos, dar l-a luat doar ca moralist. Mistic în creștinism, a patra (sau a cincea) dimensiune a sa i-a fost străină. Dar nu numai străin, ci a provocat mânie. I se părea că el însuși poate înțelege totul, decide și simți totul. Și ceea ce este departe și de neînțeles (pentru el) este nimic. Cu puterea temperamentului său, acest lucru a dus la Dumnezeu știe ce. Rândurile sale despre închinarea creștină sunt pline de o asemenea răutate încât devine înfricoșător pentru Av.

286

Tora. Ce fel de pace, lumină și iubire ar putea fi în jurul lui? Viața lui este extraordinară în putere și tristețe. Nu este pentru noi să-l judecăm pe Prometeu. „Renan s-a îndepărtat de Dumnezeu într-un fel”, a spus Mauriac, „dar nu știm dacă Dumnezeu a plecat de la Renan”.

În aceste zile de comemorare, trebuie să ne înclinăm în fața celor mai buni și mai grozavi care a fost la Tolstoi.

GLORIA RUSĂ

Cehov ar fi acum aproape de șaptezeci. A murit acum douăzeci și cinci de ani, de fapt tânăr: ce înseamnă patruzeci și patru de ani! Și când îți amintești de el, nu există nici un sentiment că este tânăr, Cehov a intrat în literatură și a rămas matur în ea și a făcut atât de multe în scurta lui viață, încât pare că a trăit foarte mult timp.

Este greu de spus ce s-ar fi întâmplat cu el dacă ar fi trăit până astăzi. După cum aș scrie, nici noi nu știm. Dar s-a întâmplat așa - el a trăit în epoca lui și a murit în ea. Arta lui nu s-a stins, este destul de vie, iar epoca a trecut. Atât de mult încât oamenii lui „Cehov” par acum mai îndepărtați decât chiar și ai lui Turgheniev, pentru că aceia sunt deja profunzimea istoriei, iar acestea sunt ieri, dar o zi trecută a unei alte lumi.

Este imposibil să-l uiți pe Cehov, este imposibil să te îndrăgostești, așa cum este imposibil pentru tineretul de astăzi și pentru noi de azi să-l urmăm. Un cu totul alt ton al sufletului - nu vorbesc despre răul care este în epocă, ci despre bine, dar deloc al lui Cehov. Este imposibil să repeți „Cehovian” acum.

Da, Cehov a crescut chiar ca artist. El este în Panteon. A intrat în cultura spirituală rusă ca un clasic, el este gloria noastră. Copiii noștri din școli ar trebui să citească și să cunoască lucrurile lui ca modele. Cehov este în afara disputelor, petrecerilor, tendințelor. S-a retras în „epoca de aur” a literaturii și a fost canonizat. Va veni vremea și nu va dura mult să-l așteptăm – i se va ridica un monument la Moscova1 și cu cât de respectuos, cu cât de drag ne înclinăm în fața acestui monument!

În urmă cu douăzeci și cinci de ani, într-o dimineață strălucitoare de iulie, cu lacrimi în ochi, am purtat sicriul lui Cehov de la Gara Nikolaevsky în Piața Kalanchevskaya, apoi am urmat cortegiul funerar de-a lungul Domnikovskaia. Prin toată Moscova, Cehov a mers pentru ultima oară, la Mănăstirea Novodevichy. Nu erau atât de mulți oameni, dar toată lumea îl iubea sincer. Cimitirul era însă aglomerat. Ploaia ușoară foșnea, serveau, frunzișul umed strălucea și tremura - a rămas mormântul lui Cehov, cu o lampă pe monument și o inscripție.

287

Să ne amintim de acest mormânt îndepărtat, departe la Moscova, astăzi, să ne amintim cine zace în el - modest în viață și frumoasă glorie rusă. Și - cine va ofta, care, făcând cruce, va striga numele lui Anton, care doar va tăce un minut. Și toată lumea ar trebui să-și amintească.

CEHOV ÎN ITALIA

Pentru poeții și scriitorii epocii Pușkin, totul în Italia era aproape, totul intra ușor și liber, inspirat. Pușkin nu a văzut niciodată Italia, dar pentru el ea

... un pământ magic O țară de înalte inspirații.1

Batyushkov a scris o poezie despre Tasso, tradus Petrarh. Boratynsky a lăsat rânduri despre turnurile Livurnei2 și a murit la Napoli. Gogol adora Italia, împreună cu Jukovski a schițat la nesfârșit în 1839 ruinele Romei, capre la Forum, stareți, femei italiene obișnuite. Jukovski l-a întâlnit pe Tyutchev la Chiavari. Ultimul pe această linie a fost Turgheniev - „Cuibul nobililor” a fost conceput, parțial scris la Roma.

Prima jumătate a secolului al XIX-lea în vârful culturii ruse este o tendință a Europei, o profundă non-provincialitate. Până și slavofilii, care au luat armele împotriva Europei, erau cei mai culți oameni, cunoșteau literaturi străine, limbi străine.

Epoca tinereții lui Cehov, anii 80, este complet diferită. Rusia din această epocă poate fi confundată cu o apă spațioasă uriaș de vegetație.

Cehov însuși era în multe privințe un provincial, dar cu un dar atât de ascuțit, de inteligență și de un gust natural, încât nu se putea bloca în provincialism - el singur și curajos a ieșit din el atât în literatură, cât și în viață.

Pentru prima dată a plecat în străinătate în primăvara anului 1891 cu Suvorin, după o călătorie lungă și grea la Sakhalin. Acum totul era diferit, era ca odihnă și înviorare.

Călătoria a început din Viena și Veneția. Italia i-a deschis Veneția - cu succes din toate punctele de vedere. Și vremea a fost minunată, iar orașul în sine este de așa natură încât ia imediat stăpânire. („Nu am văzut niciodată în viața mea un oraș mai remarcabil decât Veneția.”)

Cehov avea 32 de ani. Nu atât de puțin pe atunci. Da, și s-a maturizat repede, ritmul vieții lui a fost accelerat - la vârsta de douăzeci și opt de ani a scris o „Poveste plictisitoare” foarte bătrână.

Italia îl face mai tânăr. Sunt sunete entuziaste în scrisorile de la Veneția. Entuziasmul nu este caracteristic lui Cehov, dar aici, totuși, este vorba

a apărut. „... Și astfel de clădiri, prin care simt că cântă din note, simt o frumusețe uimitoare și mă bucur”. „Merezhkovsky, pe care l-am cunoscut aici, a înnebunit de încântare”. „Vreau să rămân aici pentru totdeauna.”3 „Vreau să plâng, pentru că muzică și cântec excelent se aud din toate părțile.”4 „Dacă se întâmplă vreodată să vizitezi Veneția, va fi cel mai bun din viața ta”5 (fratele Ivan).

Știa puțin despre Italia, nu avea pregătire, prin urmare, în recenziile sale despre ea există uneori naivitate (în Palatul Dogilor a fost lovit de „un tablou înfățișând aproximativ 10 mii de figuri umane”). Uneori se reflectă gusturile acelei vremuri. („Magnifice sunt mormintele lui Canova și Tițian.”6)

Dar nu este asta. Italia, cum a intrat mai târziu în sufletul generației noastre, Rusia nu știa încă. A fost introdus, printre altele, de către tovarășul de atunci aleatoriu la Veneția - Merezhkovsky. Era încă să sosească timpul pentru deschiderea deplină a Italiei către inima rusă. Cu toate acestea, Cehov, cu toate puținele sale cunoștințe în acest domeniu, s-a simțit imediat și s-a îndrăgostit de Italia - pentru totdeauna.

„Mi-e dor și de Veneția și Florența și aș fi gata să urc din nou pe Vezuviu”, i-a scris el lui Suvorin în mai, întorcându-se deja în Rusia. Două săptămâni mai târziu, de la același Bogimov lângă Aleksin, cu neplăcere vădită: „Trebuie să fii taur pentru a ajunge pentru prima dată la Veneția și Florența, să devii” să devii de la Occident. Există puțină inteligență în această abatere. Dar ar fi de dorit să știu cine încearcă, cine a informat întregul univers că nu mi-a plăcut „în străinătate”?

Se pare că aici era implicat acel bătrân, foarte vorbăreț Grigorovici, care în <18>86 l-a salutat cu entuziasm pe Cehov. La un moment dat, Cehov l-a numit „un evanghelist foarte iubit”, dar apoi și-a pierdut interesul pentru el. Cred că și cazul Italiei a fost important aici.

Cehov nu s-a putut abține de la glume și cuvinte tăioase. Desigur, el are „Veneția seamănă cu Luke”9 (moșia prietenilor săi Lintvarevs din provincia Harkov.), etc. - nu se poate judeca după astfel de spuse. Grigorovici, probabil, tocmai a divulgat asta. Trebuie spus că în cercurile noastre literare s-a susținut de multă vreme opinia că Cehov era indiferent față de Italia. Acum că toate scrisorile lui au fost tipărite, se vede clar că acest lucru nu este adevărat.

♦ *♦* *♦*

Ideea nu este în cuvinte de glumă, ci în faptul că pentru Cehov Italia a fost un pământ binecuvântat, un fel de Eden al artei. Acest lucru a fost puțin observat și notat, dar acum nu poate fi ignorat. ("Ocharova-

tara corpului. Dacă aș fi un artist singur și aș avea bani, aș locui aici iarna. La urma urmei, Italia, ca să nu mai vorbim de natura și căldura ei, este singura țară în care ești convins că arta este cu adevărat scopul tuturor, iar o astfel de convingere dă vigoare. 10)

Veselia pentru o persoană rusă care stătea în vreun Melihovo toamna sau iarna era foarte lipsită. „Astăzi mă plimbam pe un câmp în zăpadă, nu era un suflet în jur și mi se părea că merg pe lună.” „Dacă aș avea timp și bani, m-aș duce din nou în Italia...”11 (1892).

În toamna anului 1894, a plecat din nou în Italia și a ajuns - vremea unei povești confuze și nereușite pentru el cu Lika Mizinova. Am vizitat Milano, am vizitat teatre. „Actorii sunt, de asemenea, extraordinari. Noi, rușii, nu am visat niciodată la un asemenea joc.”12

Că Catedrala din Milano este „atât de frumoasă încât este chiar înfricoșătoare” nu este surprinzător. Mai surprinzător, îi plăcea atât

de mult aspectul Lombardiei. „Peisajele din Lombardia sunt uimitoare – poate ca nicăieri altundeva în lume.”13

Aceasta vorbește deja despre originalitatea gustului său. Peisajul Lombardiei nu poate „uimi” ca a opta minune a lumii. Dar aici lui Cehov îi plăcea modelul său delicat, fără pretenții, dar elegant, decorat cu granița îndepărtată a Alpilor. Este ca și felul lui de a vedea și de a scrie lumea - cu un scris de mână mic, aproape dantelat. Alpii îi sunt buni când sunt înmuiați, potoliți de depărtare, ca o minunată însoțire la câmpie cu rânduri ușoare de plopi, uneori mlaștini, boi care trag plugul, țărani lângă ferme.

Ianuarie 1901 Cehov a petrecut la Nisa. La Moscova aveau loc ultimele repetiții ale filmului „Trei surori” - premiera a avut loc pe 31 ianuarie. „Cât de încântat a fost Anton Pavlovici la prima reprezentație din Cele trei surori poate fi judecat după faptul că cu o zi înainte de spectacol a părăsit orașul unde îi știam adresa, nimeni nu știe unde, pentru a nu primi nicio veste despre cum spectacolul a mers.”14

Poate că așa a fost, sau poate că nu a fost. De la începutul lunii ianuarie, Cehov mergea în Africa, în Algeria și în Sahara. El vorbește despre asta în scrisorile din ianuarie de la Nisa - vreau să văd ceva nou. („Sunt deja crunt obosit aici”, 7 ianuarie 1901).

Însă marea este furtunoasă, călătoria este incomodă, iar pe 26 ianuarie pleacă în Italia (deloc „cu o zi înainte de spectacol”). Producția l-a entuziasmat, desigur, dar, spre deosebire de Stanislavsky, i-a dat adresa lui O. L. Knipper (Napoli, poste restante*). Da, iar când a crezut că merge în Algeria, a dat și o adresă poste restante în Algeria, cerând să fie trimisă o telegramă detaliată.

* La cerere (fr.).

În orice caz, pe 27 ianuarie se afla deja la Pisa, orașul cel mai puțin potrivit pentru Cehov. Florența a doua zi. „Cu toate acestea, voi spune că este minunat aici. Cine nu a fost în Italia nu a trăit încă. Și asta în ciuda faptului că „în camera mea este atât de frig încât aș pune o haină de blană”. „Sala este foarte bună, aici costă 3 franci, mâncarea este și ieftină, iar vinul este gratuit la cină.”15 De data aceasta, actorii de la teatru au fost mai puțin agreați. Apoi au jucat la Florence Ibsen, „Doctor Shtokman”.

Pe 2 februarie se află deja la Roma, la Hotel de Russie, lângă Monte Pincio, unde pe versantul sudic portocalele se încălzesc și parfumează pe copacii lor paradisiași. „O, ce țară cerească este Italia asta! O țară uimitoare! Nu există colț aici, nu există niciun centimetru de pământ care să nu pară foarte instructiv.”16

Acum Roma îi arată prof. Modestov.17 „Astăzi, cu o familie rusă și două domnișoare, vizitam Roma antică. Explicația a fost dată de prof. Modestov, iar domnișoarele sunt foarte drăguțe.”18

Dar fără noroc din cauza vremii. Deja împachetat foarte sever, chiar a nins. Nefiind, așa cum presupunea, în Napoli, pur și simplu a plecat în Rusia.

Cehov nu a mai văzut Italia. Mi-am amintit de asta înainte de moartea mea, în caniculă din iunie din Badenweiler, în 1904.

„Sunt frenetic atras de Italia”. Dar era deja prea târziu. „Mi-ar plăcea să merg de aici în Lacul Como și să locuiesc puțin acolo; Lacurile italiene sunt renumite pentru frumusețea lor.”19

Și în ultima scrisoare: „Am vrut să merg în Italia la Como, dar acolo toți au fugit de căldură.”20

A murit patru zile mai târziu.

CUNĂ (1904-1964)

În urmă cu 60 de ani, pe 2 (15) iulie 1904, a murit Anton Pavlovici Cehov. Câteva zile mai târziu, Bunin s-a dus călare la gară pentru poștă – era în sat – a primit un ziar cu vestea, a lăsat frâiele în jos și a plâns aproape până la casă. Asta a spus el însuși. Bunin plângea! Nu Karamzin, nu Jukovski. Deci era vorba de ceva. El nu este însă singur. Câteva zile mai târziu, studentul, care a purtat sicriul lui Cehov cu alții din gara Nikolaevsky din Moscova, l-a efectuat și el cu fața pătată de lacrimi. Atât domnișoarele, cât și domnișoarele, care l-au înconjurat pe tânăr, l-au văzut pe Cehov ca pe al lor, dragă, nu numai ca pe un minunat

291

scriitor. Prin toată Moscova s-au dus la Novodevichy, unde zăcea tatăl său, unde în <18>97, după o boală, lui Anton Pavlovici îi plăcea să meargă - asculta cântarea călugărițelor Novodievichy, sprijinindu-se modest de zid.

Și acum șaizeci de ani. Aproape nimeni nu a mai rămas din cei care l-au dat drumul. Și a plecat și nu a plecat. Se află în Novodevichy, monumentul este același, sculptorul Brailovsky. Cehov trăiește și crește, face înconjurul lumii sub ochii noștri. „Voi fi uitat în șapte ani”, a spus el în timpul vieții sale.1 Și au trecut șaizeci de ani, numele a devenit mondial. Europa, America, totul este luat. Pașnic, fără război. Într-o modestie extremă, fără publicitate și agitație, așa cum se cuvine cu adevărata măreție.

Să ne amintim și noi, ruși dintr-o țară străină și ruși din patria noastră, de mândria și gloria literaturii ruse, să ne întoarcem inimile spre înfățișarea ei. Într-un anumit fel, asta ne va ridica pe noi înșine, o rază de noblețe va aluneca. Și cine poate, să se roage pentru el.

15 iulie 1964

SORTĂ <S. SEMENOV, S. GĂSIT>

Într-o jachetă simplă peste o cămașă albastră, modestă la înfățișare, nu foarte vorbăreț, discret, față ruso-țărănească cu ochi mici, cenușiu-verzui, dar atentă. O barbă simplă, părul pe spate, ușor uns cu ulei, sunt trăsăturile apariției lui S. T. Semenov,1 scriitor țărănesc, de aspirații lui Tolstoi. (Dar, se pare, nu un „Tolstoian".) Așa îmi amintesc de el câțiva ani, în „miercurea" lui Leonid Andreev, Teleshov, Goloushev la Moscova. A apărut dintr-un colț al satului său - nu departe de Moscova - i-a ascultat pe scriitorii capitalei și a tăcut mai mult. Toată lumea știa că acesta este Serghei Terentici, a scris pentru țărani, un populist, un om bun, dar ce a scris exact, au citit puțin. Privindu-l, părea: aici este o viață calmă și liniștită. O persoană scrie, accelerează, 2 scot gunoi de grajd. El poate face totul singur. Nu are nevoie de lichard, ca noi, batoanele. A călătorit cu noi la Moscova la „Praga", „Echituri"? Ai înțeles vinul? Ai putea să înghiți o stridie? Desigur că nu. Nu era nicidecum acea spumă de la suprafața vieții oamenilor, ca „alții".

Îmi amintesc de el în timpul revoluției. Așa cum a făcut cândva miercuri, a venit la noi la Uniunea Scriitorilor, unde noi, sfâșiați, pe jumătate înfometați, pe jumătate rece, ascultam poeți, ficționari și ne citeam. Este într-o haină de oaie, la fel de tăcut, imperceptibil de modest. Revoluţie. Dar, ei bine, este greu pentru femeile cu mâinile albe, și totuși el este un țăran (și nu un „pumn", o adevărată „țărănime muncitoare"). „Sângele nostru albastru" a devenit subțire și slăbit

292

in viata mai severa, dar pentru el haina de oaie este tot aceeasi in care a mers toata viata. Am putea fi evacuați din apartamente, din moșii, diverse lucruri au fost luate - dar el a fost mutat din unele Osovka sau Telyakovo - asta e altă poveste...

Se pare că voi avea dreptate dacă spun că, pe lângă fermele sale, Serghei Terentievici s-a angajat în comerțul cultural în sat: în ceea ce privește școlile, bibliotecile, teatrul popular etc., sub semnul lui Lev Tolstoi. Le-a făcut ceva rău sătenilor! În general, a existat o persoană inofensivă și este imposibil de crezut că a făcut rău satului. Casa oamenilor nu este rău; iar biblioteca nu e rea etc. A vândut câteva din scrierile sale la Editura de Stat. Dar nu a dislocat repartizarea, nu a încasat impozitul în natură și, din câte știu eu, nu era comunist.

Deci pare să fie mai calm pentru el decât ar putea fi pentru oricare dintre scriitori. Cu pasul lui lejer și calm, va trece pe orice vreme rea.

Dar se dovedește... Este chiar greu de înțeles care este problema, dar Serghei Terentyevich a fost ucis și propriii săi oameni. Parcă evoca, dezlănțuind un fel de rău asupra satului. Deci, fără case ale oamenilor și fără biblioteci... Ei doar și-au ucis pe ale lor și pe ale lor.4 Pentru tipărirea cărților la Editura de Stat? Sau că – un țăran – le-a scris? Sau a vorbit pentru cei defavorizați la adunări? Lecții ciudate de viață și de destin. Eu, Boris Zaitsev, am trăit aceiași ani la țară, pe moșia răposatului meu tată. N-am făcut nimic bun (și rău, se pare) țăranilor noștri și am scris și cărți mici, dar pentru țărani erau

obscure și nimeni nu a pus degetul pe mine. Nu am fost evacuat din casa, m-au tratat cu respect; Când au intrat în bucătărie, și-au scos pălăriile. Faptul că, scrie maestrul, nici nu este surprinzător, aceasta este treaba maestrului său.

Nu sunt jignit că nu am fost jignit și lăsat în viață. Dar acum, amintindu-mi cel mai tăcut Serghei Terentievici, simt o nedreptate: de ce este totodată al lui, al lui, binevoitor? Așa i s-a întâmplat. Nimic nu poate fi înțeles.

Soarta unui alt scriitor pensionar, Serghei Alexandrovici Naydenov5, așa cum l-am numit la Moscova, „Copiii lui Vaniușin”, a avut o altă soartă. Îmi amintesc de el nu la fel de viu ca Semyonov, l-am văzut cu mult timp în urmă, în aceleași cuvinte. Ce a mai rămas: un bărbat în costum maro și pince-nez, cu păr multi, roz, cu umeri rotunzi, cu capul oarecum dat pe spate și de aici mărul lui Adam înainte. Făcu o impresie ciudată, de parcă s-ar fi înțepat. De fapt, el nu s-a încremenit deloc și nu a avut nimic de-a face cu mândria Turciei. Dimpotrivă, este și foarte modest, nici vorbăreț, cred că este foarte mândru, dar cumva pentru el însuși, niciodată pe alții.

293

nu și-a revărsat mândria. Moale, aproape timid, dar, mi se pare, ar putea să fiarbă, să se aprindă: așa, totuși, nu l-am văzut.

Calea lui de viață este ciudată. Fiul părinților bogați (cred că de la negustori). După tatăl său, primește mulți bani - încă foarte tânăr. Fondurile se scurg repede. Și lucrează ca cerșetor la Moscova ca funcționar, cu conștiință bună (atunci nu erau zile de opt ore). Dar scrie pe ascuns. Nici măcar nu a fost cel mai bun moment - speranțe, secret, mândrie. Vise de glorie și un număr de bănuți pe mobila Tverskaya, Moscova. Fără legături, fără cunoștințe cu scriitorii. Sergey Naydenov, funcționar (cred) mercerie. În ziarul, cumpărat cu trei copeici, am citit că a fost un concurs de teatru la Sankt Petersburg, la Teatrul Suvorin. Scoase un manuscris din valiza roșie și îl duse entuziasmat până la colțul Gazetny până la poștă. Timpul trece, - dintr-o dată în ziar (e adevărat, același trei-kopeci) scrie: „Premiul întâi pentru piesa” Copiii lui Vanyushin „sub deviza... La deschiderea plicului, autorul s-a dovedit a fi Serghei Naydenov „!

Nu a spus nimic nimănui, și-a pus lucrurile într-o valiză și a plecat la Petersburg. Piesa a fost pusă în scenă. Premiera este un triumf.6 Cine a văzut faima, printre scriitorii celebri care scriu de mai bine de un an? Nu prea multe. Și ea a venit la Naydenov chiar de la primul pas - glorie toată rusă, cu zgomot, bani, deschizând uși peste tot celor mai buni și mai faimoși oameni ruși.

Nu știu cum a suportat-o. Dar pentru a doua oară soarta l-a ridicat - pentru a doua oară, în mod ironic, insidios. Cunoașterea cu Gorki, Bunin, Andreev, Teatrul de Artă - la acea vreme cel mai înalt centru pentru dramaturg. Dar în eşecul artistic. Piesa (nu-mi amintesc numele ei) nu a trecut. Și apoi - o altă piesă, și o altă ... "Copiii lui Vanyushin" merg peste tot în Rusia, dar alții - fără noroc. La urma urmei, teatrul este teatru. Poate o loterie, poate o ruleta. Și alte

piese de Naydenov au fost cu greu mai slabe ... dar publicul nu a mers, nu a avut succes, dar pentru teatru box office-ul este totul.

L-am cunoscut într-o perioadă de eșec. Nu-mi amintesc nicio plângere sau iritare, doar că a existat un fel de izolare și reținere, dar nobilă. Fiecare scriitor poartă rănile subestimării (cum i se pare). Dar povara lui Naydenov era grea. Ei bine, a fost sincer cu ea. Nu a deranjat pe nimeni, era sălbatic, timid și ceea ce simțea inima lui, acum este imposibil de spus.

În ultimul deceniu a trăit în Crimeea. Ultima dată când l-am văzut a fost la Sevastopol, într-o vară înfățișată, într-o pălărie Panama, într-un costum alb. Acolo a ținut teatrul și nu se putea îndepărta de teatru – a fost drogat de acesta.7

Ultima știre despre el a fost de la Sergeenka în vara anului 1921. Naidenov a fost plasat în sanatoriul moșiei lui c. Panina (Gaspra) în Crimeea.8

Era deja grav bolnav - a îndurat acești ani de pasiune în Crimeea purtătoare de pasiune. Acum aflăm din ziare că a murit.

Până la urmă, știam puțin despre asta, puțin despre celălalt. Dar cumva fețele lor au alunecat aproape de viața mea, niște cuvinte, gesturi și priviri, și un colț de literatură au rămas din toate. Îmi amintesc de seara de martie a întâlnirii mele cu Naydenov în Godeinsky Lane9, de râsul vesel al domnișoarei, prietena noastră, care mergea cu el. Îmi amintesc de el la lecturile lui Leonid Andreev - serios, conștiincios. Îmi amintesc de figura simplă a lui Serghei Terentici din colțul biroului lui Teleshov și am vrut să le amintesc destinele, atât de dure, dar în moduri diferite, destinele camarazilor lor în tipul de arme care au plecat în îndepărtata Rusia, pe care le vei nu uita, cu amărăciunea inerentă unui scriitor rus.

VORBIȚI DESPRE SCRIITORI

Poate că suntem prea nervoși, instabili, nu există putere și ceva masculinitate spirituală: de aceea ne aprindem repede și ieșim repede afară. Să iubim - să mergem. Poate că tu însuți ești unul dintre ei. Adevărul rămâne: cineva vrea un nou scriitor, se vrea să se îndrăgostească de cineva din literatură, nu instantaneu, ci cuvenit, cu dragoste calmă, pură, limpede.

Cine este el? De unde ar veni el? Și nu e prea devreme?

Poate - aceasta este o persoană simplă, nici măcar deșteaptă în cărți, așa cum am fost deștepți în tinerețe. Foarte tânăr și nu arogant. Văzusem deja multe, cunoscând viața (și în astfel de ani încă nu știam nimic, trăiam ca niște visători domnișori). Să fie un intelectual, un muncitor, un țăran - nu contează, ci doar modest și serios. Să poată să trateze viața artistic, să vorbească despre ea simplu, dar în propriul mod de a vorbi: pentru ca când citesc, să nu știu dinainte în ce bucătărie literară („studio”) a fost făcută, dar pentru ca Nu reproșez vechile favorite. Mi-ar plăcea să vorbească despre cele mai importante

lucruri, și cu farmec masculin - dar fără masculinitate și fără strălucire de lună. Să nu fie intitulat prin naștere, dar este un cavaler în spirit. La urma urmei, artiștii quattrocento-ului italian erau oameni obișnuiți, în majoritate: dar nu vorbeau în jargon, nu vorbeau. Chiar avem nevoie de o rasă?

Alt lucru, poate e prea devreme? Adică viața nu s-a liniștit încă, nu a coborât - întuneric și entuziasm? Nici o bunătate?

295

Concurenţii oficiali la dragoste sunt Serapionii.1 Undeva chiar a fost tipărit: au apărut douăsprezece talanţi. Este foarte plăcut că sunt atât de mulți, deodată: la un moment dat s-au bucurat de un Dostoievski, de un Turgheniev. (La urma urmei, în general, timpul nostru este „titanic”, etc.).

Dar dragostea este capricioasă, nu o poți conduce cu reclamă. În acest caz - departe de iubire. Unii dintre Serapioni sunt înzestrați (Zoșcenko, mi se pare), proaspeți, ascuțiți, dar lipsiți de farmec. Luptă împotriva șlefuirii prozei, angularității, ascuțișului lui quand même *, dialectului destul de monoton, când folclor, când hoffmannism. În general, un indicator, antrenament la Petersburg și mai mult, cel mai important: nu există nicio semnificație spirituală (nu vorbesc despre spiritual). Suprafața timpului nostru este anti-spirituală. Atâta timp cât sunt la suprafață. Ce se va întâmpla în continuare nu se știe. Fie că vor deveni „specialiști” în descrierea diverselor cazuri din viața sovietică, în mare parte sumbre (au fost fie împușcați, fie violați), fie că se îndreaptă către romantism — vom vedea. Până acum, un lucru pe care l-aș putea sfătui: mai puține autobiografii. Sunt de puțin interes și toate sunt surprinzător de asemănătoare între ele: monotonia „exploatărilor” și monotonia posturii autorului.

♦♦♦ ♦♦♦ *♦*

Bineînțeles că vrei Rusia, un rus, dar pentru a lua ceva matur și emoționant, nu o ucenicie sau o academie, recurgi din nou la Franța (pentru a enestimea oară! Gustave Flaubert, fie ca numele tău să sune puternic, ca de trompetă!).

Numele său actual este Georges Duhamel.2 Cartea lui este Confession de Minuit.3 Foarte elegant, subtil. Povestea unui tânăr stăpânit de gânduri. Gândurile vin, nu le poate face față — de aici începe povestea. Un angajat din birou este chemat la director pentru unele informații. El stă și acesta stă lângă el. Deodată îi vine o idee sălbatică - să mângâie urechea proprietarului cu degetul. Preocupări. Scandal, desigur. (Nu a făcut-o așa cum și-a mușcat Stavrogin urechea în Possessed. Dar totuși, cred că Duhamel îl cunoaște pe Dostoievski. Și, în general, cartea lui nu este lipsită de ruși).

Tânărul a fost dat afară; și locuiește la Paris cu mama lui, care lucrează pentru el, o vagabondă care stă pe acolo. În singurătate, dor, trec zile. Împingând peste tot, nu iese nimic. Răpiri bruște și disperări bruște. Principalul lucru sunt gândurile, ca înainte. Merge de-a lungul trotuarului și se gândește cum să calce de fiecare dată pe

cusătura dintre plăci. Reprezintă că există abisuri de ambele părți, și el

* Tot la fel, tot la fel (fr.).

Nu poți merge decât prin panglica trotuarului. Mama lui are o chirie mică: dintr-o dată își închipuie că mama lui a murit, iar apoi va trăi singur cu această chirie - înfometând, dar nu pieri. Și acum este cuprins de groază: asta înseamnă că este un criminal? Își iubește mama și numără totul în cenți. De asemenea, în imaginația lui, o violează pe soția prietenului său, dar în realitate îi place o croitoreasă, o fată dulce care vine la mama ei - lucrează cu ea într-o mică sală de mese. Dar până și gândurile lui sunt purtate de un sentiment viu: este din nou pe stradă. Își spune mărturisirea de la miezul nopții primei persoane pe care o întâlnește în cafenea - este întuneric, foame înainte, dar nu se mai poate întoarce acasă.

Ce carte nesofisticată și „non-chic”! Unde este distracția? Unde este „acțiunea”, „complot” - în lipsa cărora ni se reproșează de obicei nouă rușii?

Duhamel nu are nimic din toate astea. Există o persoană vie - infinit închisă și singură într-un oraș infinit. Există și Parisul - nu budoir, ci așa cum îl știm noi mai puțin - săracii, muncitorii, nenorociții - dar cât de interesant este totul! Totul pare a fi dureros (după psihologie) – dar este scris cu un stilou uscat, dur, stăpân pe sine. Un bărbat vorbește despre un nebun pe jumătate, nu despre o furie. Și știe să arate. Știu, îl cunosc pe acest tânăr rătăcitor. Îi văd camera, am fost pe scări, simt străzile pe care merge. O vreme – ca într-un vis – dar a rămas în canalul acela unde cărturarii pe jumătate înfometați mâzgăleau după un nenorocit de su. Și o cunosc pe mama mea, și cotleturile ei, și pe croitoreasă Margarita. Și cât de elegant și magnific este Parisul, chiar și în mizeria lui!

Prin ce mijloace a realizat artistul toate acestea? Cel mai simplu. Este proză veche sau nouă și a cui școală? Pe cine a studiat autorul în studio? Nu știu. Totul a fost tăiat după aceleași reguli ca înainte de Duhamel. Deci e vechi? Nu, este nou, pentru că este proza lui, îl văd prin ea, iar compoziția sa moleculară este a mea. Nu o recepție, nu o schemă (stil vestimentar), ci propriul mod de a vedea, de a simți, acel evaziv propriu, care este adevăratul lucru în artă.

Citind, vezi: pentru a fi nou, trebuie în primul rând să fii tu însuți (vechiul testament Ibsen!). Iar limbajul este un instrument atât de complex încât - pentru a extrage sunete noi, nici nu este nevoie să-l descompune sau să-l conduci în ritmuri poetice în proză - trebuie să vezi, să simți și să fii poet: va tremura de un nou tremur (adica tocmai acesta si nimeni altcineva).

Proza nouă, cea veche – asta ia puțin din dragoste și ia din literatura franceză – iar suntem acasă. Din nou vedem un candidat de la „oficial”.

Am fost lăudat pentru cartea lui Vsevolod Ivanov Vânturi colorate.[4] Ivanov este și Serapion, considerat „spontan”, „puternic”, reprezentant al noii proze. Prima poveste majoră de-a lui care mi-a venit s-a numit „Partizani”. Siberia, taiga, lupta partizanilor roșii cu trupele albe. Începutul este mișto, suculent, limbajul este saturat, chiar suprasaturat de cuvinte siberiene - dar spre final povestea slăbește, se umflă. Impresia ei este medie.

„Vânturile colorate” este un alt lucru. Din nou Siberia, păduri, munți, lacuri, roșu, alb, sânge, brutalitate, violență și din nou violență, încăierare, cuvinte de netipărit etc. Autorul a mers înainte. Este într-o perioadă de furie crescândă, îi place să urce mai abrupt, mai sălbatic, astfel încât totul să iasă mai vicios, mai voluptuos. Mai presus de toate, nu-i place cuvântul de nuanțe delicate și strălucitoare, reținere și măsură. Ca un bărbat tânăr, puternic (se simți), mâinile îi ard când scrie. Poate că ar fi frumos să-ți sculptezi propriul lucru cu un topor - astfel încât fiecare lovitură să fie mai puternică, mai profundă. Acesta este modul de tinerețe extremă, sentimente neîmblânzite - duce la o grămadă de haine (verbal). Ceva mai rău este că există o etichetă: imaginismul. Ceva inventat la Moscova, zgomotos, plecat, a ajuns acum la scriitorul siberian. "Valea Chilikitinskaya - piept păros, transpirat expus la soare - înfundat." Aceste cufere ale văilor, fețele de masă ale soarelui, pantalonii lunii, vacile norilor - totul a fost inventat în Sobolev Lane, 5 cu o explicație care vine de la marile origini ale Vedelor. Vedele sunt bune. Și nu e rău - să simți lumea ascuțit, primitiv nepoliticos. Dar ceea ce este mai rău este că acest arsenal devine ușor recuzită de teatru.

Despre cine este această carte: o persoană sau un animal? Mai mult ca un animal, trebuie să recunosc. Nu există spiritualitate în ea. Mental - foarte putin. Animalul este simțit și înfățișat uneori potrivit. Desigur, autorul își cunoaște țăranii siberieni și este greu să-i reproșezi sentimentalismul. A intrat într-o cută grea. Ce ai văzut în viața ta tânără? Puști, comisari, strălucire de lună, prin tot acest fum și strălucire - natura - cel mai bun lucru în ochii lui. Nu-l poți învinovăți pentru asta. La urma urmei, tânăra generație rusă a trecut prin Golgota. Unde este spiritualismul aici, când astăzi unii oameni pot fi împușcați, mâine alții, când viața este ca un lup, unde se poate auzi pe Beethoven, să citească Pușkin, să privească Michelangelo?

298

Și trebuie să scrii totul nu din al lui Goethe, ci dintr-un alt punct (uneori - luciu de lună) și să încarci sufletul cititorului cu cele elementare.

Așteptăm un nou scriitor și vrem să-l iubim. Ghicim și îi impunem cutare sau cutare. Poate că viața ne va zâmbi și ne va oferi ceva la care nu ne-am gândit deloc, spune: „Uite, ia-l, închină-te”.

Dacă ne înclinăm sau nu este treaba noastră, dar trebuie să știm dinainte că anumite trăsături la noul scriitor, care este demn de iubire, probabil că nu vor mai exista. Să spunem doar: reverie domnească. Cred că nu numai în limba rusă, ci și în literatura europeană. Timpul nostru este botezat cu severitate. Cine a

supraviețuit războiului, a supraviețuit revoluției, fața lui este arsă și acoperită de funingine - la fel cum Dante a ieșit din Iad și și-a spălat fața în roua strălucitoare a Purgatoriului. Nu se știe dacă am urcat deja în valea acestor rouă și probabil ne vom spăla mult timp.

Îmi place foarte mult Duhamel, dar când eram foarte mic i-am citit pe Verlaine, Rodenbach și Maeterlinck. Și acum este puțin probabil să apară Rodenbach. Acasă, am fermentat pe Turgheniev, am așteptat alături de Cehov „tot cerul în diamante”, iar ultimul, care suna melancolic și romantic, a fost Alexander Blok. Rodenbach a visat în Bruges-ul său, în spatele ochelarilor cu oglindă - Duhamel a trecut prin tot războiul (cred că a fost un ordonator?), a văzut cea mai mare exterminare de oameni, care a fost oriunde, vreodată - a ieșit, aparent, puternic, clar, un cam uscat - dar trist. Tinerii noștri au văzut și vederi inimaginabile. Sunt mai tineri, printre ei nu există încă o figură atât de hotărâtă precum scriitorul francez; și poate că poziția lor este și mai grea, viața i-a batjocorit și mai mult. Atâta timp cât sunt complet în ea. Dar cei dintre ei cărora li se va acorda onoarea de a continua vor trebui, mai devreme sau mai târziu, să-și amintească de roua sfântă din Purgatoriu.

Omul modern va ieși din această abluție, până la urmă, nu la fel cu Turgheniev, Rodenbach. Nu este nevoie să ne plângem despre asta, mai ales pentru noi, rușii. Căci tocmai am suferit (vorbesc de clasa educată) - slăbiciune a voinței, fantasmagorism și neputință. Viața ne-a tras foarte mult, ne-a „înghețat”. Și lasă-l pe noul scriitor (precum și pe noua persoană) să fie curajos, puternic - ei bine, o vom accepta.

Dacă Serapionii nu sunt atât de seducătoare, dacă Ivanov nu este la fel de încântat ca alții, atunci numesc cu plăcere două nume de tineri.

299

suflare, dar având, cred, toate motivele de a fi iubit: Boris Pasternak şi poetul Kazin.7 Dar despre ei mai târziu.

Vreau doar să spun că tânărul Kazin, doar un poet proletar, scrie blând, liniștit. Nu Blok, dar nici Maiakovski. Deci schemele despre poezia proletară ar putea fi abandonate.

CALEA LUMINĂ

(În memoria lui A<Delaida> G<ertsyk>)

Mai jos publicăm „Eseuri de subsol” ale remarcabilei poete ruse A. G., care a murit anul trecut, din politică și luptă, nici nu o putem numi. Rușinea pentru aceasta să cadă asupra conducătorilor Rusiei de astăzi.

A. G. s-a născut în 1874 la Moscova. Tatăl ei a fost inginer militar și apoi un constructor al căii ferate Moscova-Yaroslavskaya. Anii copilăriei ei au fost petrecuți în orașul Alexandrov, provincia Vladimir, și în Crimeea, în Sudak, unde aveau propria lor casă pe malul mării, cu vii, aluni mari și o fântână. A. G. a primit o educație bună, s-a îndrăgostit de literatură devreme, a gustat acea otravă dulce de care o persoană nu poate scăpa niciodată. De tânără, împreună cu sora ei, a călătorit prin Italia, în special s-a îndrăgostit de Assisi și

St. Francis, a intrat puternic în spiritul Renașterii timpurii - în acei ani (1890), când inteligența rusă era încă destul de provincială. A fi foarte interesat de pictura lui Giotto3 și cărțile lui Ruskin4 însemna să stai mult deasupra mediului. Primul eseu tipărit al lui A. G. a fost Religia frumuseții (1897). Apoi ea și sora ei au tradus Plimbările lui Ruskin în Florența, mai târziu Nietzsche (primele sale traduceri în Rusia), au scris mai multe articole despre literatura occidentală și, cel mai important, a scris poezie. S-a căsătorit în 1908 și a călătorit prin Franța, Italia și Germania. La Würzburg s-a născut primul ei copil, s-a întors în Rusia și din 1910 până în 1917. a locuit cu soțul ei la Moscova.5 Poeți și poete, critici și filozofi tineri și bătrâni s-au adunat la ea. În 1909, a fost publicată o colecție de poezii ale ei, iar înainte de aceasta, unele dintre poezii au fost incluse în almanahurile „Ora” și „Koshnitsa”. Această viață pașnică a fost întreruptă de revoluție. În primăvara anului 1917, A. G. a plecat la Sudak, fără să se gândească că nu va avea niciodată

300

ea nu va mai vedea Moscova. Fiind în general neglijentă în ceea ce privește scrisul ei, ea a lăsat la Moscova o mulțime de lucruri valoroase și importante, printre altele, jurnale, alături de poezii - cea mai importantă și de succes formă de auto-exprimare pentru ea.

În Crimeea, a trebuit să îndure toate ororile foametei și ale revoluției. Iată rândurile despre teroarea de atunci din Crimeea a unei persoane apropiate lui A. G.: „... noaptea au fost scoși goi, în frigul iernii, departe în spatele unei stânci care ieșea în mare și acolo, punându-i peste o crăpătură, au împușcat, apoi au aruncat cu pietre deodată - împușcați și neîmpușcați... Dar cei care au fugit au fost împușcați oriunde, iar cadavrele lor zăceau adesea lângă locuințele noastre și, sub durerea de execuție, nu puteau fi împușcați. îngropat. Au lăsat câinii să-i ia și uneori văduva sau sora recunoșteau mâna sau capul.”

Atât fratele, cât și soțul lui A.G. au fost arestați, au fost ținuți mult timp la subsol și închisoare, dar, din fericire, nu au fost uciși. A. G. însăși a trebuit să stea la subsol timp de trei săptămâni. Un tânăr anchetator, iubitor de poezie, a avut noroc pentru ea. În timpul interogatoriului, el a forțat-o pe A.G. să-și noteze „Poemele de la subsol” pentru el și i-a cerut să facă o inscripție că ea i le-a dedicat și să-l lase să plece acasă. Faptul că s-a așezat în pivnița cecăi și că anchetatorul, obligând-o să-și dedice poezia, a eliberat-o, datorăm apariția Eseurilor de subsol, care fără ezitare trebuie puse pe seama celor mai bune opere literare ale anii recenti.

Foametea a urmat terorii. A. G., cu fața umflată, cenușie de moarte, rătăcea prin casele familiare și necunoscute ale celor „hrăniți” și implora pentru copii măcar gunoiul din bucătărie. „Ea a gătit „cotlet” din cojile de cartofi, „prăjituri” coapte din zaț de cafea și tescovină de struguri mucegăite. Ea gătea „supe” din viță de vie, din „poștale” din piele brută (sandale tătare). M-am bucurat când a fost adusă o bucată de tort din Feodosia - au fost mestecate și găsite „delicioase”...”

Și cel mai rău lucru este că copiii lui A.G. mureau de foame. Băiatul mai mare era deosebit de greu de îndurat foamea. Uneori noaptea, neputând să doarmă, ieșea în curte, în frigul iernii, și acolo „urlă”...

Cum a suportat A. G toate acestea? Cum ai trăit, ce ai mâncat intern?

Nu fără motiv, de tânără, ea s-a închinat Sf. Francisc de Assisi. A.G. era o natură profund religioasă și, cu cât viața mergea mai departe, cu cât devenea mai severă, cu atât extazul sufletului era mai pasional și mai fierbinte. El a susținut și a dat putere să trăiască și să creeze în acest timp groaznic.

În esență, ea a fost întotdeauna o poetesă-sfântă. Invizibilă de la sine, cu lipsă de pronunție, lipsă de auz, A. G. a fost - mare modestie, puritate și profunzime spirituală. În toate vârstele au existat

nu neprihăniți. Unii au murit în arene. Alții au împodobit lumea în chiliile mănăstirilor. A.G. este o varietate deosebită: un poet drept. Drumul ei poetic este opusul drumului lui Blok. În prima tinerețe, a fost vizitat de „viziuni de neînțeles pentru minte”, apoi a căzut în întuneric. Ea, dimpotrivă, are un puternic pesimism al tinereții. Versurile timpurii vorbesc despre angoasă negăsită încă. Acest timp este caracterizat de „Sunt doar o soră pentru toate ființele vii” - lumea este încă „de o parte” pentru ea. A doua perioadă (1910-1917) este caracterizată ca o încercare de romantism, eroism și patos estetic de a depăși „sorația”. Și în sfârșit, ultima, cea mai importantă atât din punct de vedere poetic, cât și pe plan intern, a coincis cu cea mai dezastruoasă parte a vieții lui A. G. - Acolo este „mântuirea suferinței”! Aici puteți vedea la ce preț este cumpărat un lucru mare.

În aer, plin de sânge și execuții, foame, gemete de copii, în zilele înspăimântătoare, când unele mame din Crimeea își otrăveau copiii, altele îi ucideau și le sărau trupurile într-o cadă, A. G. a intrat în ultima, cea mai strălucitoare. perioada operei poetice. Da, poetic!

„În asemenea nopți (când fiul ei „urlă” de foame), tremurând de o febră de foame și frig, acest suflet nestingher și-a compus poeziile, și-a cântat imnurile și L-a lăudat pe Dumnezeu.”

Unele dintre poeziile ei din acest timp mi-au fost trimise. Acestea sunt imnuri religioase. Aceasta este o mare acceptare a tuturor calamităților și suferințelor, cea mai mare afirmare a smereniei și a iubirii pentru Dumnezeu – în momentele unor astfel de încercări, care duc înapoi la vechiul Iov. Aceste poezii nu sunt atât „literatură”, cât o dovadă a sufletului, un monument al măreției modeste a unei rusoaice invizibile, „imperceptibile”. Cât de departe, cât de neînsemnate par toate „luptele pentru scopuri” ale diferiților scriitori alături de extaz și iubire. Block a spus cu amărăciune despre sine:

A fost doar un scriitor la modă,

Doar cuvintele blasfemiatorului creator...

Cel mai puțin „la modă” a fost regretata poetesă și nu a spus niciun cuvânt de blasfemie. Dumnezeu i-a trimis o viață liniștită, lipsită de glorie și de închinare largă. Ridicându-se încet, a băut un „potir de vin negru” plin, dar suferința și ororile din ultimii ani nu numai că nu i-au distrus sufletul, ci l-au aprins cu foc nou.

Regretatul A. G. este un exemplu viu și minunat de a învinge răul cu binele. A. G. a trăit toate chinurile revoluției. Ea a murit anul trecut de oboseală și vânătăi ale corpului, nu atât de puternice. Revoluția i-a întrerupt viața. Dar ea a câștigat revoluția, pentru că nicio suferință nu i-a frânt sufletul - au înălțat-o, au curățat-o.

Astfel, fiind sfâșiați în arene, Primii Mucenici Creștini au câștigat.

302

PREFAȚĂ LA „POVESTIA VIEȚII” de K. PAUSTOVSKAYA”

K. Paustovsky este unul dintre cei mai marcanți scriitori ai Rusiei de astăzi, poate cel mai bun. Nu este tânăr și scrie de mult. Aparține stratului iluminat al societății ruse. A stat multă vreme în umbră, pentru că nu era deloc gălăgios, nici film de acțiune, nici propagandă. Iubitor de rătăciri, natură, păduri și lacuri rusești, popor rusesc. Crescut pe marea noastră literatură clasică. Dar în simplitatea și veridicitatea sa, în uscăciunea rapidă a stilului, care exprimă uneori pe scurt profunde agitații spirituale, există ceva propriu: aceasta nu este o repetare a trecutului.

Mai jos tipărim o parte din Tale of Life, o piesă autobiografică scrisă cu acea directie și contagiozitate care îi sunt caracteristice.

AMINTIRI LUI B. PASTERNAK>

Îmi amintesc de Pasternak la Moscova, în 1921.1 Mare, incomodă, oarecum colțoasă, cu trăsături mari. Nu sunt foarte corecti, dar curajoși, chiar și ușor nepoliticoși – mi-au lăsat o urmă bună în memorie: simplitate, autenticitate, ceva drăguț. Nu exista simplitate în poeziile sale de atunci. Dimpotrivă, mai degrabă haos. Blocurile sunt îngrămădite și ce să faceți cu ele - și autorul însuși, poate, nu știe. Dar toate acestea se nasc din elemente, latente, negăsind întotdeauna expresie. De aici o anumită legătură cu limbă.

Mi-a plăcut de el doar prin stângăcia lui și „expresia neobișnuită pe față”. Era umil. El a aparținut aripii mai de stânga a scriitorilor vremii, cum ar fi Maiakovski. Dar a venit la mine. Cu o mare diferență de vârstă, au existat câteva puncte de contact. S-au ocupat de proză, nu de poezie.

El a adus unele dintre scrierile sale, sub formă de manuscris. Despre Urali, amintiri din copilărie la plantă - proză foarte interesantă, spre deosebire de oricine altcineva, dar deloc abstrusă. Granulație grosieră și aspră, iar scrisul ei în sine este larg.

Aparent, acestea erau capitole din Copilăria lui Luvers2 - cartea a apărut în Rusia mult mai târziu, nu am citit-o și nici măcar nu am văzut-o.

Anii au trecut. Nu știam nimic despre el aici, în exil, adică că a scris acolo „pentru sine”. Pentru castiguri - traduceri, am citit-o.

De la Shakespeare. Iese perfect în rusă, e clar că artistul a scris. Și din fosta limbă legată de limbă - nimic. După război a început să apară ceva: poezia, retipărită aici. Deloc ce am scris eu inainte. Desigur, acesta este Pasternak. Dar maniera este diferită, deși scrierea interioară largă rămâne. Dezvoltarea este clasică: furtuna și năvălirea tinereții, de-a lungul anilor, mai mare calm și echilibru. Din haosul timpuriu, deseori indistinct, vine un mai clar, dar destul de original.

Dar principalul lucru s-a dovedit a fi romanul care a ocolit acum întreaga lume „Doctor Jivago”. Conține și versuri, aceste versuri sunt pur și simplu minunate, versuri pe teme evanghelice, din Rusia sovietică. Și cu mare evlavie pentru Evanghelie și Hristos! A proclamat cu glas tare, trâmbiță. Sau un clopoțel care sună, dar care atinge (după profunzimea sentimentului, emoția interioară a autorului). Nu am mai auzit asta de mult.

Tocmai am primit un roman în limba rusă, am reușit să citesc câteva zeci de pagini. Impresia este buna. Nu seamănă cu nimeni. unor străini li se pare că „în conformitate cu Tolstoi”. Neadevarat. Nimeni nu poate concura cu Tolstoi cu propria sa tehnică, nimeni nu se poate compara cu Tolstoi, nu este nimic de spus despre comparații, dar romanul este probabil remarcabil.

A primit Premiul Nobel. Acest lucru este excelent. Îl salut cordial pe Pasternak, mă bucur că arta liberă rusă primește recunoaștere în întreaga lume. Deci este necesar, deci este necesar.

CALE

(Despre Pasternak)

Cu mult timp în urmă, în vremuri care acum par legendare - înapoi la Moscova (dar deja în revoluție, 1921), un tânăr scriitor pe nume Pasternak a venit la mine pe o alee de lângă Arbat. Înalt, cu trăsături mari, unele deosebite. Era modest, oarecum stânjenit de mâinile lui mari. Nu am venit degeaba. A adus manuscrisul - nu poezie, ci proză.1

Îi știam numele, dar cu greu mă cunoșteam pe sine. S-a înțeles apoi cu futuriștii, Maiakovski, cu imagiștii – un popor departe de mine. În versurile lui există ceva haotic și îngrămădit, dar mi-a adus proză, un fragment din scrierea sa majoră. Mi-a plăcut acest pasaj. A fost ceva din copilărie, în Urali, nu-mi amintesc nimic exact. Tot ce a rămas a fost impresia unui proaspăt, original, dar fără trăsături. Proza lui Cehov este fină, aceasta era grosieră.

L-am citit, am aprobat-o și asta a fost tot. El a avut propriul său drum, eu l-am avut pe al meu și noi aparținem unor tabere literare diferite: el era de extremă stângă, iar eu nu de extremă.

Ne-am întâlnit pentru scurt timp în 1923 la Berlin și din nou ne-am despărțit: el a plecat în Rusia, eu am rămas în exil.

Aici au trecut ani lungi de tăcere și neștiind nimic unul despre celălalt.

Și iată o întâlnire ciudată la sfârșitul vieții noastre: a ieșit doctorul Jivago. Am început să-l citesc cu voce tare soției mele, iar în decurs de un an și jumătate l-am citit de două ori. Dar nu era același Pasternak. M-am despărțit de Mayakovsky cu mult timp în urmă și ceva s-a schimbat în sufletul meu - în sufletul meu, fierbinte, plin de viață și „cinstit". A văzut multe, desigur, și a suferit în revoluție, „făcând mister" ceva schimbat în ființa spirituală, a dus la creșa Pruncului, Grădina Ghetsimani, Golgota. Da, nici o disidență religioasă. Și am început să scriu altfel. Evident, altceva a început să iubească în literatură (deși urme de Imagism au rămas și în Jivago).

Acest roman m-a captivat imediat. Să fie defecte acolo (cladiri, un ecou al excesului verbal uneori) - în general, acest lucru este minunat și să nu se certe cu mine.

Din eseul său autobiografic, am aflat că ne-am născut în aceeași zi, doar că el a fost cu 9 ani mai târziu decât mine (și Jukovski a fost cu 98 de ani mai devreme, dar și în acea zi). Această coincidență m-a determinat să-i scriu. Am scris foarte prietenos. Răspunsul lui este prietenia la pătrat.2

S-a dovedit că scrisoarea mea a ajuns într-un moment foarte dificil pentru el pe plan intern. „Nu pot să-ți spun... cât de mulțumit ai fost de scrisoarea ta. Probabil că nimeni nu-și dă seama cât de des îmi doresc o viață complet diferită, cât de des sunt în suferință și groază față de mine, din nefericitul meu depozit, cerând o asemenea libertate a căutărilor spirituale și a exprimării lor, care probabil nu există nicăieri altundeva, de la întorsături de soartă care oferă suferința celor dragi. Scrisoarea ta a venit într-unul din acele minute de tristețe atât de răvășitoare - mulțumesc.

„Este extrem de drag să-mi spui despre cartea mea. Orice mi-ai spune, aș accepta cu cea mai mare recunoștință. Dar și mai prețioasă decât cuvintele tale este conștiința că știi cartea (cum am visat-o!) și că Vera Alekseevna a auzit-o în lectura ta... Cât de fabulos este totul, cât de incredibil ! Nu-i așa? Vă scriu, mental văd în fața mea și nu îmi cred ochilor. Și vă mulțumesc și vă îmbrățișez" (15 martie 1959, Peredelkino).

Următoarea scrisoare, din 28 mai 1959, conține următoarele rânduri: „L-am trimis pe Faust fiicei tale. Acesta este genul de regret și durere asociate cu munca mea de acest fel. Nu mă lăsați o dată să prefațez asta

lucrarea prefatei. Sau poate doar pentru asta l-am tradus pe Goethe, Shakespeare. Ceva rar, neașteptat a fost întotdeauna dezvăluit în același timp și cum (!) a atras mereu acest nou, uzat viu și concis! Dar pentru... „opera gândirii” avem și alți specialiști, treaba noastră este să selectăm rime ”(Iată un „specialist ”în prefața traducerii lui Faust și avertizează cititorii că cuvântul „Dumnezeu ”din Goethe trebuie să fie înțeles... cumva mai ales că Dumnezeu nu ar trebui să fie Dumnezeu...3) *.

Una dintre scrisorile lui nu a ajuns la mine. Era un răspuns la al meu, unde i-am scris despre Petrarh.4 A existat o anumită paralelă – aceasta este aceasta: Petrarh a scris de la Avignon la Roma prietenilor. Scrisorile erau trimise de „ocazie”, cu negustorii care au călătorit în Italia. Uneori, comercianții erau jefuiți în apropiere de Florența de către tâlhari. Erau mai ales încântați dacă scrisorile lui Petrarh erau în pradă - puteau fi vândute la un preț mare. Dar unele scrisori au ajuns la Roma. Apoi, destinatarul a aranjat o cină, și-a tratat prietenii, iar la desert, ca fel principal, o scrisoare de la Petrarh cu voce tare.

Nu am aranjat cine, dar, la cererea soției mele, scrisorile lui Pasternak către prieteni se citesc cu adevărat cu voce tare și întotdeauna cu succes (sunt foarte ciudate și foarte „dau” lui). Aceasta, desigur, l-a aprins pe Pasternak. Cred că a spus ceva neglijent ca răspuns, scrisoarea a fost interceptată (dar aceasta este doar o presupunere).

Iată fragmente din scrisoarea lui către fiica mea (29 iulie 1959): „Tatăl tău întreabă dacă rândurile lui despre scrisorile lui Petrarh au ajuns la mine. Nu numai că le-am primit, dar i-am răspuns cu admirație pentru ele. Din moment ce el întreabă despre asta, înseamnă că entuziasmul meu a dispărut pe parcurs.

În aceeași scrisoare, mai departe: „Am avut marea și nemeritata fericire să intru în relații personale directe cu mulți oameni demni din cea mai vastă și îndepărtată lume spre sfârșitul vieții mele și să încep o conversație ocazională, sinceră și importantă cu ei. . Din păcate, a venit prea târziu. În anii de răsturnări majore și comune tuturor, am reușit, din frivolitate, să încurc și să păcătuiesc mult. Cât de teribil și iremediabil de trist că nu numai Rusia, ci întreaga „lume iluminată” a fost înțeleasă de această dezintegrare a formelor și conceptelor de-a lungul a mai multor decenii...”

„Succesul romanului și semnele pregătirii mele de a lua parte la gândirea ulterioară a secolului au dus la faptul că peste tot s-au grăbit să traducă și să publice tot ce am reușit să bolborosesc și să mâzgălez tocmai în acești ani de sălbăticie prostească, când nu numai că nu puteam scrie și vorbi

❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖

* „Domnul și arhanghelii, Mefistofel etc., nu sunt altceva decât purtători de forțe naturale și sociale veșnic luptate...”, p. 15. - Primeg. B. K. Zaitseva.

să scrie, dar dintr-un simț de tovărășie și pentru a face pe plac gusturilor predominante, a încercat să nu învețe nimic despre asta. Cât de gol și de pronunțat este totul, ce absență a altceva decât a gunoiului pur și complet inutil!

... „Printre dureri, poate că primul loc este ocupat de groază și disperare din cauza faptului că peste tot ei se târăsc în lumină și aprobă ceea ce m-am bucurat cândva să uit și ceea ce am crezut că va condamna la uitare.”

Și iată un fragment dintr-o scrisoare din 4 octombrie 1959: „Urați-mi ca nimic neprevăzut din exterior să nu interfereze cu progresul și, încă foarte îndepărtat, finalizarea lucrării care m-a prins. Din porul indiferenței cu care am abordat gândul piesei, aceasta a trecut într-o stare în care îngăduința de sine sau o încercare devine o dorință prețuită sau devine o pasiune.

Nu exagerați puterea poziției mele. Nu va deveni niciodată stabilit și de încredere. Și nu există alt mod de a trăi sau de a gândi.”

În sfârșit, ultima lui scrisoare, pe moarte (11 februarie 1960). Mă felicită de ziua lui, scrie tot felul de tandrețe, adaugă: „Dar tu, personal, vreau acum să fac cu sfințenie și să jur un jurământ și să mă leg cu acest jurământ că de mâine totul va fi dat deoparte, nu se va ști nimic, lucrarea va fierbe și se va muta din punctul mort”.

♦ *♦* *♦*

Viața și calea acestui scriitor remarcabil s-au dovedit a fi speciale. Sufletul de foc, arzător și zburător, nu a apărut în lume pentru a trece calm pe o cale calmă. Era prea mult entuziasm și impuls în el. Și chiar și în acest ultim an „fabulos”, după cum spunea el, care l-a apropiat de cea de-a șaptezeci de ani, care i-a dat faimă mondială, a rămas în interior tânăr, în cuvinte repezi cu lovituri lungi, în exclamații entuziaste și declarații de dragoste. - poate ceva copilăresc - în cel mai înalt sens al cuvântului. Și ce schimbare a scripturii! Am vorbit deja despre versetele religioase din Jivago - aceasta este minunată și deloc scrisă, așa cum ar fi trebuit să fie „după Maiakovski” sau Marina Tsvetaeva (a fost și prieten cu ea odată). Și acum în scrisorile sale există expresii: „... ce se poate realiza prin reținerea stilului”, sau în alta: „... calm și integritate pură”, „stilul transparent îi permite să devină, parcă, propriul limbaj al situațiilor și lucrurilor pe care le înfățișează” .

Desigur, el însuși este prea exuberant pentru a ajunge la calm și transparență. Dar la sfârșitul vieții a început să-l citească pe Cehov cu dragoste. Ce ar spune Mayakovski?

307

Ce ar spune Țvetaeva despre poeziile Dr. Jivago Steaua de Crăciun, Magdalena, Grădina Ghetsimani, august?

Dar Boris Leonidovici nu era genul care să țină cont de nimeni sau de nimic. Am scris cum am vrut. Căci era un adevărat poet. În persecuția

toată rusească și cea mai rușinoasă a lui în acest „fabulos”, ultimul an al vieții sale, neînsemnatul „tovarăș Semichastny” a îndrăznit să spună că era „mai rău ca un porc”.5 Lasă-i să vorbească . Să știe Dumnezeu ce spun. Poetul a fost poet și așa rămâne.

Tu ești regele. Traieste singur. Pe calea liberă Du-te unde te duce mintea ta liberă... Îmbunătățirea roadelor gândurilor tale preferate, Nu cere recompense pentru o ispravă nobilă.

Dar acest Semichastny a citit vreodată Pușkin?

FRANCOIS MAURIACC

(Pentru alegerea Academiei)

Un bărbat înalt și slăbit, cu o frunte uriașă, ochi frumoși și un nas subțire cu cârlig. Priveliștea este oarecum trufașă – și melancolică. „Depărtați-vă de mine, eu însumi, singur. Acesta este destinul meu."

Mauriac are patruzeci și opt de ani. Provine din Bordeaux, aparține unei vechi familii bine născute - burghez. (Dar nu-i convine să aibă familie, copii...) A crescut în catolicism și consideră asta o mare fericire. „Te binecuvântez, Doamne”, s-a rugat odată mama lui, „pentru că mi-ai dat o inimă care să te cunoască și să te iubească”, ar fi putut spune fiul ei François. Băiat slab, visător, incomod a studiat la un colegiu catolic. Copil dificil. – Plâng fără motiv. Mândră, retrasă, retrasă. I se pare „ultimul dintre toți” – în aparență. Nu contează dacă studiezi. „Totul m-a rănit, m-a rănit: groază în fața profesorilor, dor de lecții incomplete, eseuri, examene; insuportabilitatea vieții departe de ceea ce am iubit, fiind despărțit, chiar și pentru o zi, de mama. (Reverenta pentru mamă și „mamă frumoasă”: o trăsătură tipică a naturii înalte.) „Tot ceea ce avea de-a face cu ea a căpătat în ochii mei un caracter sacru, a reflectat desăvârșirea ei, până la slujitori, lucruri. Când mi-au spus în fața mea că mătușa mea are o rochie urâtă, am fost uimit că sora mamei poate avea o rochie urâtă.

O copilărie aspră într-o școală mohorâtă, în casa mohorâtă a mauriacilor din Bordeaux! Nici un strop de veselie, un zâmbet. Chiar și religia în sine este atât de serioasă

308

pe, atât de exigent. Acolo s-a format o persoană pasională, profundă și jale.

Mauriac a început cu poezia – poetul nu s-a îndepărtat niciodată de el, peste tot în romane se simte. Poate că farmecul prozei sale era legat de un anumit spirit muzical - destul de sec și strict. Însuși cuvântul lui Mauriac este cristal, indiferent ce lucruri sumbre le spune.

Bordeaux, Landes, o moșie printre păduri și vii, mirosuri de port și pământ într-un sat, căldură de vară, gudron, singurătate, un sentiment de rasă Mauriac specială, slăbire de pasiune, un sentiment de păcat și întuneric la o persoană și în sine și în toată această lume îmbiată de sânge - lângă măreția uluitoare a lui Dumnezeu: așa este Mauriac. Lumea

este uimitoare. Dar este și înfricoșător. Patimile și păcatele îl chinuiesc. Acesta este „leprosul”. Are nevoie de un sărut.

Mauriac nu are tăcere, lumină, idilă. Lande parfumate, Bordeaux bine hrănite sunt pline de ulcere umane și mizerie. În familii bine organizate (în exterior) - tragedii secrete. Răul, păcatul și slăbiciunea nu știu obosit. Și își portretizează neobosit artistul. Nu poate fi marcat. Este necesar să arăți, să înțelegi ... și apoi undeva din adâncul sufletului se va coace un „sărut”. Mauriac, parcă, a crescut în lumea lui pierdută. Teresa Dequeira, otrăvitoarea, eroina celebrului său roman, o iubește pozitiv.

Toate lucrările lui sunt locuite de oameni întunecați, care pier. El le urmărește destinele, se aseamănă și le înfățișează. (Creativitatea este observarea. Artistul încearcă doar să vadă, într-un fel de camera obscura magică, ce fac urmașii lui și cum trăiesc.)

Mauriac este aproape de Dostoievski. Scriitor latin, francez din sud cu un strop de spaniolă, crescut la Racine, reprezentant al formei celei mai mari și pure (arhitectură, chiar geometrie), Mauriac recunoaște direct influența lui Dostoievski asupra sa. Este aproape de el atunci când trebuie să coboare în cercurile infernale ale sufletului. El îl consideră pe Dostoievski primul care a spus nemaiauzit despre un bărbat.2 Iar romanul de după Dostoievski a intrat, în opinia sa, într-o fază diferită. Linia Balzac-Bourget este terminată. Înainte de Newton a existat o matematică, cu calcul diferențial a fost deschisă alta.3

♦ *♦* *♦*

Mauriac este un om catolic și un scriitor catolic, dar nu unul dintre cei înstăriți. Pentru cei care sunt prea confortabil, este chiar periculos. Este puțin probabil ca unele cure de grăsime să fie mai ales ca el. Iar oficialii și filistenii nu pot iubi catolicismul. Într-o anumită măsură, el este un enfant terrible - dar scriitorii laici din catolicism au căzut adesea în această poziție - din timpuri foarte străvechi: al XIX-lea cântec al „Iadului” a fost permis în Spania abia în secolul trecut. Și Baudelaire? Leon Blois?

Filistinismul, mijlocul, ipocrizia îl urăște pe Mauriac în religie. Pentru el, este asociat cu eforturi extreme, impuls, realizare. „Nici asta, nici asta” nu suportă. Mai bine atunci un păcat, o cădere, dar și un fel de strigăt către Dumnezeu. În penultimul, poate cel mai bun dintre romanele sale („A Clew of Serpents”), orice antipatie este îndreptată către superficialul, ostentativ și cald (în sens rău – „nici rece, nici fierbinte”) în creștinism. Și toată simpatia este dată persoanei neiubite, singuratice, dureros de dificile, atât pentru sine, cât și pentru ceilalți. Spre necazul și groaza lui de la o viață petrecută în josnic, Domnul coboară repede la Mauriac. Un bătrân avocat, un necredincios, un presupus om de afaceri sec și un despot în familie sunt mai aproape de un sărut decât copiii burghezi catolici.

Aceasta este, desigur, o poziție maximalistă. Există maximalism în Mauriac. Dar el îl protejează pe el și arta lui de zahăr.

Despre el se poate spune: un scriitor catolic, în sensul că arta lui curge dintr-un suflet catolic. Dar nu găsești nicio „moralizare” pentru doamnele parohiei, niciun sentiment, nicio agitație. Puteți întâlni neașteptat, dar întotdeauna ascuțit și profund. Dacă Dumnezeu îi iubește pe fiii devotați, dar curajoși, atunci El îl iubește pe Mauriac.

Timp de un sfert de secol, acest scriitor a ocupat un loc excelent în literatura franceză - în ultimii ani a avansat la unul dintre primii. O serie de romane sunt ca niște repere pe drum. S-a întărit, s-a adâncit, a ajuns la o mai mare strălucire și uscăciune în desen. Aprobat pentru o „clasă” de literatură. Întreaga sa viață este închisă între Bordeaux și Paris și viața locuitorilor creației sale. Nu are exotice. El este legat pentru totdeauna de țara natală. Nu-i place și nu înțelege călătoriile. Nu are nevoie de ele! Numai Landele pot trăi și respira. Iată cum spune nativul Bordeaux, adresându-se lui: „Eu, orașul tău, am turnat totul deodată în leagănul tău. Oriunde porți cu tine carnea cărților tale. Datorită mea, zâmbești când ești întrebat: „Ai un subiect pentru un nou roman?” Ai un singur subiect, și acesta suntem eu și tu în confluență. Este inepuizabilă: cărțile tale ies în ea ca din calea lactee a soarelui.”4

Adoră orașul și țara – spiritual. Dar îi urăște – în realitate. Iubește și urăște - Dante și Florence sunt din nou amintiți.

...Zilele trecute a fost ales la Academie, acum este „nemuritor”. Au ales-o aproape în unanimitate, cu un triumf egal, se pare, doar cu Clemenceau și Fochu.5 Academia este o chestiune cotidiană și mică. Îi dă uniformă, articole în ziare și datoria de a întocmi un dicționar. Din punct de vedere vizual, uniforma lui Mauriac se va potrivi. Nu va adăuga nimic intern.

310

Ca ființă umană, lumească, se poate, desigur, să-l felicite pe Mauriac pentru succesul său. În sensul cel mai înalt, acest minunat scriitor, atât de ciudat legat de Rusia și de cei mari din ea, ar trebui să i se ureze o creștere spirituală și artistică în continuare: singura cale către culmile literaturii.

PREFAȚE LA TRADUCERI ALE „HELD” DE DANTE ALIGIERI

<Canto trei. 1928>

Nu fără emoție iau și răsfoiesc manuscrisul îngălbenit... Datele de pe el sunt 1913-1918. Ce nu a văzut ea? Începută în pașnicul Blagoveshchensky Lane de lângă Tverskaya, am vizitat Tulsky Pritykin, am auzit zgomotele războiului mondial, strălucirea revoluției, alarma revoltei satului, tot frigul, foamea, execuțiile, tifosul și împachetarea anilor blestemați.

Poate că marea tristețe a poemului, care curgea din rândurile sale, a ajutat să trăiască. Fără sens, pentru acele vremuri, munca susținută - speranța pentru viitor. Speranța nu a dezamăgit. Manuscrisul din sania satului a părăsit cuibul ruinat, a murit de foame cu proprietarul său la Moscova, a călătorit la Sankt Petersburg, a traversat de acolo la

Berlin - și în cele din urmă a ajuns la Paris. Aici, pe pământ latin, pe care Dante însuși l-a călcat în picioare la începutul secolului al XIV-lea, liniile sumbre ale unui florentin „rusificat” vin în lumina lui Dumnezeu. Este ciudat, dar și bucuros să ne amintim că Dante la Paris, care asculta cursurile celebrilor scolastici de pe Rue De la Foire, stând pe paie, a fost și el tocmai un „emigrant”. Legenda lui Dante spune că seara, la apus, îi plăcea să iasă din casă și, stând undeva singuratic, să privească spre Florența. Cât de ardent a blestemat-o! Și cu câtă pasiune a iubit!

Dante aparținea partidului „alb”, dușmanii săi nu erau roșii, ci „negri”. Acum, o nouă traducere a operei sale, un extras din care este tipărit mai jos, este publicată nu de „Roșii”, ci de „Albi” - așa cum ar trebui să fie. Divina Comedie, care include Iadul, Purgatoriul și Paradisul, cea mai mare carte de poezie creștină, nu va apărea într-o țară în care este interzis să se scrie cu majuscule cuvântul „Dumnezeu”. . Apostații nu au nimic de-a face cu asta.

Este scris cu terțe. Am ales să traduc forma prozei ritmice; Cred că astfel pot transmite mai bine sensul, spiritul și tonul lucrării. Mi-am dorit mai ales să găsesc un ecou al tonului în rusă. Și, de asemenea, - pentru a exprima aranjarea cuvintelor.

311

Nu poate exista nicio rivalitate cu originalul aici. Nu există nicio traducere care să înlocuiască „Inferno”. Mă voi bucura dacă există un ecou al lui Dante în munca mea. Dacă cititorul prin rândurile mele se îndrăgostește de poet și vrea să-l citească, atunci lăsați-l să ia originalul și să folosească traducerea ca ghid. În scopul acestei lucrări este glorificarea lui Dante, extinderea cercului său de influență și a cercului iubirii.

♦ *♦* *♦*

Al treilea canto începe cu celebra inscripție de deasupra porților Iadului, de care s-a apropiat Dante, însoțit de Vergiliu (personificând mintea „umană” în poem).

Nu este ușor să intri în Iad, dar Dante Alighieri nu a fost o persoană care să tremure, să se sperie. Urmându-l pe Vergiliu, a umblat cu o treaptă de fier prin toate cercurile, șanțurile, mlaștinile, regiunile de foc și de gheață, pentru ca, ridicându-se la muntele Purgatoriului, să poată zbura aerian prin sferele de cristal ale Paradisului.

Dar e mai departe. Între timp, ne aflăm printre formidabilele hohote surde ale Iadului, în „aerul său fără stele”, „aer fără timp” — în deznădejde și întristare.

<Canto trei. 1958>

Dante și-a petrecut jumătate din viață în exil, a dus o existență semi-cerșetoare de profesor de literatură. A murit la vârsta de 56 de ani la Ravenna, unde a fost înmormântat, în 1321. Florența, de unde a fost expulzat în 1301, nu a văzut-o niciodată. A traversat Apeninii pe jos, cu o pungă pe umeri, unde zăcea manuscrisul încă neterminat al celei

mai mari creații, Divina Comedie, și-a găsit refugiu în mănăstiri îndepărtate, a mâncat firimituri de la masa micilor tirani italieni și a continuat să scrie. . După ce a terminat ultima melodie din „Paradise”, a murit.

„Divina Comedie” („Iadul”, „Purgatoriul”, „Paradisul” - o viziune poetică și morală și purificatoare asupra vieții de apoi) exprimă o întreagă epocă, întregul Ev Mediu catolic. Puterea și originalitatea cuvântului nu pot fi comparate decât cu Biblia. Este una dintre cele mai mari, dacă nu cea mai mare opere ale literaturii mondiale.

Toate cele trei părți ale acestuia au caracter diferit, culori diferite. Iadul este întuneric, Purgatoriul este verzui deschis, Paradisul este transparent suprasenzual. Iadul este disperare, Purgatoriul este speranță, Paradisul este renunțat la fericire. Prin natura artelor, există o opinie de lungă durată despre Divina Comedie: Iadul este sculptură, Purgatoriul este pictură, Paradisul este muzică.

Gloria postumă a lui Dante, rătăcitor și exilat în timpul vieții sale, este de durată. Numărul edițiilor poeziei în Italia este de peste patru sute. unu

312

În Germania, au existat cincisprezece traduceri complete (din toate cele trei părți) până la începutul secolului nostru și au fost multe incomplete. Divina Comedie a fost tradusă în toate limbile europene. Literatura despre Dante este nemărginită (în ea, marele cunoscător al tot ceea ce Dante însuși, Scartazzini, s-a simțit „sufocat”). El observă cu amărăciune că nu există nici măcar o bibliografie generală a lui Dante, ci lucrează doar pe țări individuale.

Sunt studiate originile poeziei, toate anterioare în domeniul scrierilor vizionare. Latura istorică, cotidiană, geografică, astronomică și cosmografică a lucrării, atât filozofică, cât și teologică, a fost studiată până la cel mai mic detaliu. Cărți de călătorie au fost scrise în locurile menționate în el. Nu este nimic de spus despre așa-zisele „locuri întunecate” ale „Comediei”: sunt replici care au provocat o întreagă literatură. Au fost dezvoltate lingvistica, gramatica, sintaxa, metrica, descrierea metaforelor. Există și statistici: știm câte cuvinte, substantive, verbe, adjective sunt în poezie. Virgulele nu au fost încă numărate.

Pasajul de mai jos este celebrul al 3-lea canto din „Iad”, tradus de mine în proză ritmică, rând cu rând cu originalul. După părerea mea, această tehnică poate transmite spiritul interior al lucrării, poate exprima mai exact carnea cuvântului lui Dantovsky și, în general, este mai aproape de original decât terțul rusesc, inevitabil tensionat și artificial.

Nicio traducere nu poate concura cu originalul”, a spus Bianchi. Cu toate acestea, este posibil să dați un ecou al sunetului și al tonului, pe lângă semnificație.

<Canto Cinci. 1928>

Oricine a fost la Rimini își amintește, bineînțeles, de castel - o grămadă sumbră, jumătate cetate, jumătate închisoare, plină de ziduri decojite, turnuri pătrate dărăpănate deasupra unui râu puțin adânc. Ferociul Malatesta a deținut-o cândva. Faptele, războaiele, jafurile și patronajul lor au dispărut: nu au lăsat o urmă adâncă nici în istorie, nici în cultură. A rămas – mulțumită lui Dante – amintirea necesară și emoționantă a iubirii și morții lui Francesca și Paolo, soția tiranului șchiop Lanciotto Malatesta și a cumnatului ei. Francesca da Rimini! Cine nu a auzit de ea, chiar vag, din mâna a zecea?

Dante și-a scris poemul cu un scop formidabil: să judece lumea și să se judece pe sine în judecata ei - să fie curățat de judecată. Printre diversele păcate ale sale, păcatele dragostei și senzualității au ocupat un loc imens. Iar indicațiile vechilor, și înfățișarea lui Dante, pe care o cunoaștem din creațiile sale, spune clar că avea sânge fierbinte, suflet iubitor-pasionat, carne puternică, foarte departe de indiferență sau letargie. Locurile din poezie unde atinge dragostea sunt pline de foc ascuns. La sfârşitul Purgatoriului

Beatrice, care a trecut prin toată viața poetului, îi reproșează totuși infidelitatea, slăbiciunea față de feminin.

Și acum un bărbat care a simțit dragoste atât de dureros de ascuțit dă peste povestea lui Francesca și Paolo, care era foarte faimoasă la vremea lui. Ce simplă și tristă este! Tiranul șchiop Lanciotto, care locuia la Rimini, are o soție, Francesca. Își iubește fratele Paolo. Această iubire este sublimă. „Mâncând, gustă puțină miere și acum mor.”1 Iată-i pe amanții care stau în camera Francescei; Paolo îi citește cu voce tare Launcelot, celebrul roman din ciclul Masă rotundă.

Mai jos este descris exact modul în care au fost convinși de iubirea reciprocă. Dar... „în această zi nu am mai citit” - au fost înjunghiați până la moarte la un sărut de către soțul care era la pândă. Tragedia, însă, abia începe. Francesca și-a înșelat soțul. Ea așteaptă un răspuns. Ucigașul cade în cercurile cele mai de jos ale Iadului, dar nici iubitorii nu scapă de pedeapsă. Celebrul cânt al cincilea, care descrie cel de-al doilea cerc (unul dintre cele mai simple), toate vorbește despre sacrificiile iubirii și senzualității. Pedeapsa nu este foarte mare - uraganul grabește continuu sufletele în cerc, împingând, lovind marginile stâncilor și stâncilor. Aici Dido, Semiramis, Frumoasa Helen, Paris, Tristan, dar cuplul principal, centrul - Francesca și Paolo. Vremuri grele Dante! Pentru trădare, sau mai bine zis, pe jumătate trădare împotriva soțului ei dezgustător, Francesca, plină de dragoste înaltă, duioasă, este condamnată la chinul veșnic. Ca și ceilalți locuitori ai acestui loc, ea se repezi cu Paolo într-o furtună nesfârșită și atemporală, nu se pot opri, nu se pot odihni, nu își pot stinge dragostea...2

Au fost adunați împreună, reuniți printr-o carte despre dragostea lui Lancelot - la fel cum Galeotto a fost mediatorul pentru Lancelot însuși.

Povestea Francescei s-a terminat. „Nu există tristețe mai mare decât să-ți amintești de vremea fericirii în nenorocire”3 - din nou, alături de Paolo, ea se va repezi prin abisurile infernale cețoase.

Și Dante însuși?

În „Iadul adânc”, de jos, el însuși se năpustește la trădător într-o furie – dreptatea divină i se pare insuficientă. Aici, în fața Francescei, pentru prima și ultima oară în toată călătoria, plânge... Nu numai atât. Uimit de pedeapsa amenințătoare pentru un păcat atât de înțeles, Dante cade.

E caddi come copro morto cadde *. Aceasta este lovitura finală a celei de-a cincea piese. Limba noastră nu transmite zumzetul plictisitor al acestor cuvinte.

* „Și am căzut, precum cade un învins” („Iad”, cântecul 5.143; traducere de B. Zaitsev).

314

<Canto Cinci. 1955>

În toamna anului 1913, la Moscova, prietenul meu Muratov mi-a sugerat odată să-l studiez pe Dante: să traduc Divina Comedie în proză ritmată, rând cu rând, în coloană, ca în original, și va scrie un articol introductiv și un comentariu.

Amândoi l-am iubit pe Dante, l-am iubit încă de la primele noastre rătăciri în Italia. Nu era nimic surprinzător în propunerea lui, mai degrabă totul era firesc. Totuși, a trebuit să mă gândesc. A fost teribil. Cu toate acestea, am fost de acord. Și a găsit repede un editor, K. F. Nekrasov, nepotul poetului Nekrasov, care a publicat cărți foarte serioase.

„Va ieși prost în rusă în versuri și terte”, a spus Muratov. - Trebuie să fim mai aproape de text și să încercăm să păstrăm ritmul cât mai mult posibil, desigur.

Am avut o traducere a lui Ming2 în trei volume cu comentarii, opera întregii sale vieți (a tradus toate cele trei părți ale Divinei Comedie timp de douăzeci și cinci de ani). Această traducere a fost considerată cea mai bună, meritele ei sunt incontestabile, dar o asemenea greutate, întunericul, greoaiele slavismelor sunt incontestabile, încât uneori rusă este mai de neînțeles decât italiana: pentru a obține o terțină, a trebuit să facă lucruri încurcate.

Am decis să fiu mai simplu, mai precis, mai natural. Iambicul și tercina dispar, lăsând un ritm indefinibil, dar evident și originalitatea lui Dante.

Au apărut dicționare, un comentariu amplu al lui Scartazzini3, imensul Kraus.4 Pe bărcuța mea subțire am plutit aproape în ocean.

Înotul a început. Iar marea vieții, de-a lungul căreia s-a făcut și calea, indiferent de orice Dante, era în ajunul unor mari furtuni.

În primăvara anului 1914, oamenii care înțeleg deja simțeau ceva. Eram angajat în literatură, eram departe de politică, în interior eram într-un fel de confuzie, dar nu știam de ce. Mi-am scris pe al meu, am început să traduc Iadul și nu am văzut nimic până la sfârșitul lunii iulie.

Dar în sfârșit am văzut - acum era imposibil să nu văd. Femeile urlau prin sate, îndepărtându-și soții și fiii la război. Trenurile se îndreptau spre vest cu trupe. Ziarele sunt pline de avansuri, atacuri și retrageri.

Ca de obicei, nu mai trebuia să merg la Moscova pentru iarnă. Am stat la moșia Tula a tatălui meu: eu, soția mea și fiica noastră mică.

Toate Scartazzini, Bianchis, 5 Krauses, dicționare, precum și toate cărțile mele moderne, s-au mutat de la Moscova în aripa mea. S-a dovedit ca o bibliotecă. Iar pe masă stătea un Dante de bronz, verzui, cadou de la un moșier vecin. Pe căi necunoscute, a rătăcit la ea în sălbăticia Kashira, a trăit mult timp într-o casă la două mile de noi, unde nu aveau nicio idee despre el (a fost moștenit) - părea să decoreze vechi.

315

ceas. Dar acum s-a instalat la locul potrivit. De pe marginea biroului meu, s-a uitat nepasional, gânditor, cum, la picioarele lui, mâzgălind și refăcând, uneori chinuindu-se peste un rând pentru o zi, un anume scriitor a dedus așa ceva:

Am văzut deasupra porților mai mult de o mie

Cele care au plouat din cer; Ei au spus cu furie: „Cine este acesta care nu este mort, ci trece prin tărâmul morților?”6

Locuitorul de bronz al aripii era surprinzător de indiferent. În jurul lui era viața în furtuni și tragedii. Au trecut lunile, iarna era cam frig in vechea ansamblura, trebuia sa lucram in cizme de fetru si haine calduroase. Vânturile urlau, furtunile de zăpadă au adus intrarea, astfel încât a fost necesar să se săpa tranșee în ea. Într-o zi am depășit douăzeci, treizeci de rânduri. Și în spațiile Rusiei de atunci, armatele au înaintat și s-au retras, oamenii au murit și au suferit, vechiul și marele Imperiu a crăpat, gemea, ca casa mea dărăpănată. La fel ca el, ea se apropia de sfârșit.

În aceeași aripă am întâlnit revoluția, în spatele aceluiași Dante.

Multă vreme am stat în tranșee, pierzând pe cei dragi, suferind, văzând triumful unei puteri groaznice, auzind constant despre crime, atrocități, violențe.

Dante îl privea cu o privire îndepărtată de bronz.

„Știu toate astea. Totul nu este nou. Au existat întotdeauna războaie, întotdeauna lupte civile. Am experimentat-o și eu în urmă cu șase sute de ani. A murit departe de patria sa, dar acum eu continui să trăiesc,

iar tu, scriitor scit, la picioarele mele, continuă să cauți consonanțele de care ai nevoie atunci când ultimul Împărat al țării tale este ucis, împreună cu întreaga lui familie. Toate acestea au fost, toate acestea vor fi.

Nu-mi amintesc exact ce cântec din „Iad” îl traduceam când vestea uciderii Suveranului a ajuns la mine în vară. Dar cred că melodia a fost una dintre ultimele. Erau multi. Nepotul meu a fost ucis pe unul, iar fiul meu vitreg a fost ucis pe celălalt.[7] Dar „Iadul”, deși încet, mergea înainte. În 1920, înainte de Crăciun, au fost nevoiți să se retragă în grabă la Moscova - era deja imposibil să rămână în mediul rural. Manuscrisul a mers cu mine în capitală pentru a mă însoți pe viitor. Dante, totuși, a rămas pe masă, la fel ca și cărțile de pe rafturi - nu am văzut altceva („vor încălzi aragazul cu Pușkini tăi, iar paginile lui Dante și Solovyov vor merge la țigările de învârtit” - așa că mi-am prezis odată[8]).

Nici de la editura lui Nekrasov nu s-a păstrat nicio urmă. Muratov s-a dus la război, nu era la înălțimea lui Dante. Nu a scris niciun articol sau comentariu. De un an jumate, pe care mai aveam de cheltuit pe ro

Dine, am scris chiar eu articolul introductiv, iar principalele comentarii le-am luat de la Scartazzini.

♦ *♦* *♦*

Primul lucru care mi-a venit la Moscova a fost o viză din Italia. În 1922 „Iadul” era deja în Germania, cu vechiul meu editor și prieten Grzhebin. A trebuit să ajung în Italia nu atât de curând, dar eram deja la Berlin în aceeași vară, în același timp am început să primesc dovezi ale cărților mele publicate de Grzhebin.[9] Ultimul, al șaptelea volum trebuia să fie Iadul.

Timpul a trecut, au apărut volume. A sosit o pagină de probă a „Iadului”. Cu toate acestea, ea s-a dovedit a fi ultima. Editura a încetat.

Manuscrisul a fost cu mine în Italia, stabilit la Paris. În loc de una de bronz, Dante Raphael a început să mă privească de pe perete, într-o cofă roșie și o coroană de lauri – un detaliu al unei fresce a Vaticanului. Și anii au continuat să meargă. Viața a evoluat conform legilor date. Pentru a treia oară „Iadul” trebuia să apară tipărit, iar o anumită mână l-a luat. Din zid, totuși, ieșindu-se în evidență cu nasul cârliș, cu bărbia puternică, a fost primul emigrant al Europei creștine, patronul constant al exililor.

Nu-l vei surprinde cu un manuscris vechi. Odată, cu originalul într-un sac pe spate, și-a făcut drum prin potecile din munții Kazentinei, undeva lângă Poppi sau Bibbiena. Am văzut zorii dimineții de pe înălțimile Pratsmagno și din valea Florenței - dacă m-aș întoarce acolo, aș fi „ars de foc ca să mor” („igne comburatur sic quod moria-tur”). Ho a dus manuscrisul prin toate dezastrele, a devenit gloria patriei și patronul celor fără adăpost.

A intrat din nou în viața mea într-un moment la care nu mă gândisem până acum.

Dacă se roagă pentru eliberarea de „foamete, ciumă și invazia străinilor”10, atunci aceste cuvinte par să vină din alte epoci. Și asta se întâmplă în vremea noastră. Parisul, „Lumière”-ul lumii, a trebuit să-l experimenteze singur.

Străinii au invadat perfect, au pus stăpânire pe ea, chiar și toată țara, au stăpânit-o și au aranjat-o în felul lor, iar locuitorii au devenit deodată emigranți în propria lor țară, ca și noi. Am văzut deja multe în viață, nu este ușor să ne surprinzi, totuși a trebuit să fim surprinși. Părea că erau destule războaie pentru epoca noastră, dar a venit un alt război, iar oastea altuia și foametea. Pestilența ar putea fi înlocuită cu frig. Două ierni îngrozitoare la Paris - 1941, 1942. Rar la frig, cu combustibil mizerabil. Acasă, în timpul revoluției, încă nu am văzut asta. Totuși, la Paris, mâncând rutabaga11 și cartofi, după ce am slăbit câte zece kilograme, încălzindu-ne cu sobe modeste, arătam ca Umbrele lui Dante. Și când rana

317

În această dimineață de iarnă, încă în întuneric, stăteam pe stradă în coada laptelui, așteptând deschiderea prăvăliei, apoi semănau cu un șir de păcătoși - atunci eram nenorociți12 din văile iadului, cât nefericiți se înghesuiau. împreună în beciuri în timpul bombardamentelor.

Și iată că vine din nou Dante Alighieri Florentinul. În 1942, manuscrisul a fost scos din nou, care a văzut Moscova și zona rurală, Berlin și Italia, Paris.

... Cine este acesta care nu a murit,

Dar trece prin tărâmul morților?

Iată scrisul meu de mână timpuriu, gotic cu unghiuri ascuțite, prima pagină scrisă de el. Mai departe, o mașină de scris, apoi scrierea de mână a soției sale, s-a schimbat și el (a copiat dintr-o ciornă care nu a fost păstrată). Însuși formatul hârtiei - coli uriașe de culoare deja gălbuie, margini zdrobite ici și colo, o copertă uzată - un folder albastru - peste tot patina timpului.

Din toate acestea, Dante arăta ca înainte.

Și ca în pustiul Rusiei în fața imaginii lui de bronz, în frig, dezastrele revoluției, așa în fața frescei lui Rafael din orașul Paris, lângă sobă, m-am așezat din nou la acest manuscris. Apoi a fost mei, acum rutabaga. Dar acum nicio coadă nu mai era surprinzătoare. Totuși, pentru a spori asemănarea, zăpada a așternut în Paris tot ianuarie, dimineața de la fereastra mea s-a deschis o vedere a acoperișurilor albite, amintind de Moscova.

M-am ocupat din nou să compar textul cu originalul, rând cu rând, și să-l refinisez. Enciclopedia Dante nu era la îndemână. Nu a existat nici o ediție a lui Scartazzini, din care a tradus în Rusia. Dar am

luat o ediție veche, fidelă de Bianchi de la un vânzător de cărți second-hand, în legatură excelentă cu ștampilă cu aur în anii 1840. Acest Bianchi a lucrat mult pe Dante. Încă din Rusia, am simpatizat cu el. A spus bine despre traduceri, traducători și comentatori: molta e fatica, poca gloria * este rodul observării vieții și, desigur, al propriei experiențe. În orice caz, m-a ajutat cu comentariile lui aici. Principalul lucru, procesând acum, am încercat să dau mai mult ritm discursului în sine.

Cu acest „Iad” a trecut toată iarna. Vara am terminat de vizionat și într-o zi, în timpul unui bombardament puternic, coborând la subsol, l-am luat cu mine: acum totul este gata, păcat să-l las în pericol sus.

Și a văzut coridoarele infernale din temniță, noi toți, locuitorii, nenorociții, ghemuiți lângă pereți, în timp ce exploziile băteau deasupra.

* Multă muncă, puțină glorie {it,).

tu și temeliile marii noastre case s-au zguduit. Eram cu adevărat ca o echipă de păcătoși din cercurile inferioare ale iadului.

Și totuși, „Iadul” meu a supraviețuit. Ajutându-mă să suport viața, schimbându-mă ușor sub mâna mea, el încă minte, așteptând termenul limită. Nu se știe dacă va veni ceasul ca el să intre în lumina lui Dumnezeu. Dante a murit în 1321. Listele „Divinei Comedie” au mers din mână în mână în timpul vieții sale — totuși, doar „Iad” (poate „Purgatoriu”). După ce a terminat „Paradisul”, a murit pur și simplu. Poezia a apărut o sută cincizeci de ani mai târziu - iar Gutenberg mai trebuia să inventeze tiparul. Deci nu e nevoie să te grăbești cu Dante.

Apoi, în <19>42, mi s-a părut că aceasta a fost ultima vizionare. Am facut o greseala. Era adevărat că la prelucrarea unui sfert de secol mai târziu, a lucrat cu altă mână decât cea care a scris în 1913-18. Dar nu există sfârșit atâta timp cât există viață. Au mai trecut doisprezece ani, iar dacă începi să citești acum, vei schimba ceva din nou, cum te schimbi pe tine însuți, cum se schimbă înțelegerea și sentimentele tale față de cuvânt - în special, desigur - de-a lungul anilor.

Numai Dante nu se schimbă. S-a mutat deja în regiunile în care nu există mișcare.

DANTE. SORTĂ

Un raid magic transformă figura lui Dante aproape într-o legendă. Dar totuși, Dante era viu, real. Doar asemănător cu un nativ de dincolo.

Când în amurg, cu profilul său celebru - nasul cu cocoașă, maxilarul inferior înainte - într-un halat lung, într-o șapcă cu capătul atârnat pe spate, gânditor și nesociabil, se plimba pe îndelete pe străzile unor Verone, mame apucau. Benno lor, Gildo, blocându-se de un străin misterios.

Acesta a fost în iad!

Este puțin probabil să se uite cu amabilitate la astfel de copii și matrone. Și nu l-au privit fără groază.

În esență, acest lucru a fost adevărat. Fizic nu a scăzut, dar sufletul și imaginația au vizitat. Da, a vorbit atât de convingător despre ceea ce văzuse, încât și acum, după câteva secole, poate părea că a văzut cu adevărat râuri infernale, demoni, morminte în flăcări, Lucifer și întregul șir nesfârșit de păcătoși aranjați în cercuri descendente cu regularitate matematică.

Și pe lângă Iad, însă, am văzut și Purgatoriul și Paradisul. A mai scris despre ei.

319

Dar ridurile triste de pe chipul lui s-au netezit după Purgatoriul verzui, Paradisul muzical de cristal?

♦ *♦* *♦*

Iată-l pe Dante tânăr. Același profil, doar subțire, blând - și deloc formidabil. Tânărul este adorabil. Îndrăgostită de o vecină, Beatrice Portinari, o iubire sublimă, visătoare și irealizabilă. Este prieten cu tinerii poeți ai Florenței, diverși Guido Cavalcanti, Guinicelli, ca și el, ai „nouei direcții”, dolce stil nuovo ♦. Uneori se ospătă cu ei, duce o viață dispersată (în exterior). În interior, însă, este viața unui poet: timpul creării Vitei Nuova1 este poezie și proză, totul este adresat Beatricei. Primăvara și cerul luminos, albastru de aprilie.

Dar timpul trece. Să nu fie pentru totdeauna aprilie și albastru. În însăși natura unui tânăr există și altceva - un temperament exuberant, senzualitate, mândrie și poftă de putere. Nu te vei limita la o adorație visătoare a Beatricei, iar căile pământești diverg: ea este dată în căsătorie, el se căsătorește. Canzone „Viața așa cum este” și nu „Vita Nuova”. Gemma Donati îi naște copii, conduce gospodăria. Nicăieri în scrisul lui nu a spus un cuvânt despre ea! Și Beatrice cu greu a știut, și ea a murit devreme (în 1292, încă foarte tânără), dar el a glorificat-o în întreaga lume, a îmbinat aspectul ei de fată cu chipul Înțelepciunii lui Dumnezeu. „Viața reală a lui Beatrice a căpătat o a doua existență, misterioasă, în sufletul și imaginația poetului.”2

Turbulența și puterea senzualității au condus la păcat, tinerețea și pofta de putere au condus la participarea la treburile publice și la politică. În 1299, era deja trimis al Republicii Florența la San Gimignano, iar în 1300, la vârsta de 35 de ani, unul dintre cei șase priori, cei mai înalți magistrați ai Republicii, era de fapt ministru. Iată o întorsătură tragică a destinului său. Din cauza luptei partidelor (guelfi si ghibelini, albi si negri - si era alb si prior), Dante aproape a murit. Negrii au preluat controlul. La 27 ianuarie 1302 a fost promulgat un decret de exilare a lui Dante și a tovarășilor săi.

Dar nu mai erau în Florența. Înainte de Crăciun, toți au fugit, iar marele poet ne-a devenit frate, nu mare, în exil. „Dante este patronul

tuturor exilaților”, a spus Merezhkovsky într-o carte despre el.3 Așa este. Și nu putem decât să adăugăm că s-a dovedit a fi primul emigrant al Europei creștine (un emigrant ilustru).

Decretul a fost semnat de Kante da Gabriele da Gubbio, gloriind din păcate numele său. Și în martie, un nou ordin, și mai formidabil: dacă vreunul dintre condamnați (în lipsă!) Apare pe pământul florentin-
oooooooooooooooooo

* Nou stil dulce {it.).

le, va fi ars de viu - igne comburatur, sic quod moriatur *. „Pentru cel mai mare dintre oamenii lor, florentinii nu au găsit nimic mai bun decât să-l condamne la moarte”, se spunea despre el șase secole mai târziu. Da, există ceva „infinit de tragic și extrem de instructiv” în ea.4

„La jumătatea călătoriei vieții noastre...” — așa începe Divina Comedie („Iadul”). Într-adevăr, jumătate. Dante se apropia de vârsta de treizeci și cinci de ani, când conștiința atât a păcatelor sale, cât și a spectacolului vieții dureroase din jur - ceartă, violență, mânie au dat naștere unui plan gigantic în el: să ofere o imagine a vieții de apoi, să conducă . sufletul omenesc păcătos prin cele trei împărății ale lumii celeilalte: Iad, Purgatoriu, Paradis. Comportament în scopul lecției de a te salva pe tine și pe persoana în general. Uite, zmo te amenință și cum poți gusta beatitudine.

Dar pentru a realiza ceea ce a fost plănuit, nu trebuie să pieri în această viață pământească nefericită. Dante știa perfect că nu ar fi fericit dacă ar rămâne pe pământ florentin. Și iată-l, ca și alți asociați, alergând.

Dacă stai într-o seară florentină de primăvară pe San Miniato, malul înalt al Arno, la statuia lui David, atunci toată Florența este în fața ochilor tăi, cu cupola nemuritoare a Santa Maria del Fiore, silueta subțire a turnul Palazzo Vecchio - într-o ceață albăstruie, mergând la o ușor albire pe înălțimea Fiesole și munții de deasupra lui.

Prin acesti munti Prato Magno in decembrie 1301, pe jos, cu o geanta pe umeri, florentinul Dante Alighieri si-a parasit patria. A plecat la timp. Era mohorât și trist iarna la munte. Dar chiar și pentru a părăsi pământul florentin (unde au rămas până la urmă atât soția, cât și familia!), acolo oricine îl poate pune mâna pe el, să-l predea autorităților și... - restul este cunoscut de toți exilații. Iar în ghiozdanul din spatele lui, pe lângă pâine, brânză și vin, într-un balon se aflau deja niște cântece ale „Iadului”, scrise înapoi la Florența.

Nu știu exact unde era atunci granița pământului florentin, unde au început posesiunile Arezzo, orașul ostil Florenței, împotriva căruia Dante însuși a luptat în tinerețe ca simplu infanterist (la bătălia de la Campaldino din 1289) . Dar totul a dispărut. Acum, aici este doar un „țărm al mântuirii”.

Ce fel de protecție a frontierei putea exista în acele vremuri? Pe o potecă sălbatică de munte, pe lângă niște ciobani cu o turmă de capre sau oi,

* Arde cu foc până moare (lat.).

Dante din țara natală. Adevărat, era încă Italia, dar atunci totul consta din bucăți de pământuri diferite - republici, ducate, principate. Așa că a început pentru el o viață nouă, cu adevărat vita nuova, numai fără sonete și canzone, cu o viziune îndepărtată a Florenței dulci și urâte, care i-a dat viață, și suspine tinerețe și chin.

Și glorie postumă.

♦ *♦* *♦*

Tu proverai si come sa di sale Lo pane altrui e come è duro calle Lo scendere e l'salir per l'atrui scale *.

Nu i-a fost ușor să urce și să coboare scări ciudate, iar pâinea exilului era amară.

S-a transformat într-o încrucișare între un profesor rătăcitor și un semi-complice la diverși domnitori mici și nu mici. Asculta uneori grosolănia unui tiran arogant, dar știa și să răspundă.

Era ceva în el care îl supăra magic pe proprietarul prost.

Unde-unde nu a fost în nouăsprezece ani de exil! Verona, Padova, Ravenna, diverse mănăstiri, orașe, castele, munți, văi, stânci și râuri ale Italiei sunt mândri de el, a ieșit și a văzut totul, menționat mai târziu în poezie. Și a continuat în secret Divina Comedie. A fost un moment, în perioada timpurie a exilului, când i s-a părut că urmează să se întoarcă la Florența. Eterna greșeală a expulzaților, mizând pe „intervenția străină”.

se pare că totul s-a rezolvat. Regele Henric al VII-lea al Germaniei, după ce a luat unele dintre cetățile din nordul Italiei, a ajuns la Roma. Acolo Papa l-a încoronat împărat. Acest Henric al VII-lea era în relații de prietenie aliate cu Dante (pe atunci unul dintre liderii ghibelilor, susținători ai puterii imperiale).

Dar când toate păreau să fi fost câștigate, toate au pierit. Undeva se spunea „nu”. Henric al VII-lea a murit brusc. (Potrivit legendei, un călugăr dominican l-a otrăvit cu ostia.)

Oricum ar fi, cauza politică a lui Dante a dispărut. Viața pribeagului a continuat. Și abia în 1316, cu cinci ani înainte de moartea sa, s-a stabilit mai ferm la Ravenna, cu un tânăr, cult.

❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖

* Vei ști cât de jalnic de buze / Bucătură altuia, cât de greu este în pământ străin / Să cobori și să urci pe scări („Paradisul”, cântarea 17, 58-60. Traducere de M, Lozinsky).

iar educatul „signor de Ravenna” Guido da Polenta. Aici s-a așezat în sfârșit pentru „Divina Comedie”. Aici a terminat-o.

În ce stare de spirit? Vârstele sunt tăcute. Cursul lucrării este liniștitor. Iadul în urmă. Aerul Purgatoriului, transparența Paradisului, parcă, aduc pace și har. Fără îndoială, la Ravenna Dante este mai calm și mai luminat. Au fost totuși șterse ridurile dinspre bărbie, „ridurile durerii”, așa cum sunt numite? S-au experimentat prea multe, povara este prea grea.

Nimeni nu știe nimic, ci mai degrabă, se pare că la Ravenna copiii s-au ascuns după fustele mamelor când Dante Alighieri Florentinul a trecut pe lângă ei pe stradă.

♦ *♦* *♦*

Gloria este un luminator pe îndelete, Ca o lună rătăcită, limpede și tristă, Se ridică peste morminte.6

Nu a spus Dante, dar i se potrivește. Spre soarta lui. A crezut vreun Bartolomeo della Scala din Verona că agatatul lui (poate că le-a învățat pe copii latină?) va fi atât de glorificat de-a lungul secolelor încât acest Bartolomeo s-ar dovedi a fi agatatul lui?

Da, gloria negrabită a luminatorului. Ea a făcut puțin pentru a-l lumina pe Dante în timpul vieții, dar pe măsură ce timpul a trecut, ea a izbucnit din ce în ce mai mult. De la sfârșitul secolului al XV-lea a început să se cânte Divina Comedie – mai întâi la Veneția: la o sută cincizeci de ani de la moartea poetului. Și apoi, încetul cu încetul, în toată Italia și în toată lumea. Divina Comedie a fost retipărită de patru sute de ori în Italia până în vremurile noastre. Cu cât mai departe, cu atât gloria creștea mai mult. Cartea a fost tradusă în multe limbi. Zeci de oameni și-au dat viața pentru a comenta. Direcții întregi s-au schimbat în înțelegerea ei. Pentru mulți, mai ales în Italia, această poezie este ceva ca o evanghelie.

S-a făcut multă muncă – mai ales secolul al XIX-lea a făcut tot posibilul. Sursele sunt studiate, imaginile sunt comparate cu imaginile literare ale anticilor. Latura istorică, cotidiană, geografică, astronomică a lucrării, atât filozofică, cât și teologică, a fost studiată până la cel mai mic detaliu. Au fost scrise cărți de călătorii „în locuri sfinte” - cei mai obișnuiți munți, chei, repezi, orașe ale Italiei menționate în poem.

Nu este nimic de spus despre „locurile întunecate” ei: există surse care au provocat o întreagă literatură. Lingvistică, gramatică, sintaxă, metrică, caracterizarea metaforelor - totul este dintr-o privire. De asemenea, știm câte cuvinte, substantive, verbe, adjective sunt în carte.

Literatura despre Dante este nesfârșită. Nici măcar o bibliografie generală Dante nu exista până la începutul secolului nostru (exista doar pentru țări individuale). Dar există cele mai detaliate dicționare pentru Dante, Enciclopedia Dante.6 Societățile Dante există în America, Anglia, Germania, Italia și Franța.

Și totul a început cu faptul că un rătăcitor cerșetor, cu un rucsac în spatele umărului, și-a făcut drum pe o potecă de munte departe de orașul natal.

Dar în acest rucsac se aflau primele melodii din „Iad”.

ARTICOLE

DESPRE TEATRU

DESPĂRŢIRE

-------- Ultima reprezentație a Teatrului de Artă din Praga1 a fost Livada de cireși. Nu mergeți la această producție fără entuziasm. Cehov! Cât de scump și cât de mult nu s-ar dori să submineze, îl slăbesc pe primul.

Și așa merg, stau și... mă bucur. Ce? Mă bucur că există scriitori excelenți care scriu nu pentru modă și nu pentru munca de hack. Mă bucur că avem o astfel de limbă. Mă bucur de excelentul nostru teatru și mă uit cu mândrie în jurul meu la englezoaicele, atinse și emoționate, la fețele plate ale japonezelor în ochelari și e destul de bine să văd la Cehov, la teatrul rus din Paris, o cafea drăguță. - personalitate colorată. „Da, uite, citește-ți traducerile, ascultă limba noastră, ascultă lucrurile mărețe pe care le-a dat cultura noastră, asta nu este răsfăț și nici prostie, totul este real: clasa întâi”...

„Livada de cireși” este acum înțeleasă într-un mod ușor diferit. A crescut și s-a adâncit. Anton Pavlovici, slab și palid, așa cum îmi amintesc de el în acea iarnă (1903-1904), când această piesă a fost pusă în scenă cu ocazia celei de-a 25-a aniversări, Anton Pavlovici a scris din pragul morții despre o grădină tăiată - și la acea vreme morală și sensul integral rusesc al lucrării părea mai puțin. O piesă despre răzbunare pentru o „viață fără griji”, o piesă despre păcate și responsabilitate și despre amărăciunea vieților meschine, o piesă despre triumful unui boor - mai modern decât în ceea ce privește personajele (toți Ranevskii și Leonid Andreichi erau încă în viață), în aspirația sa interioară mai uimitoare și mai instructivă. Și iată-ne, copiii acelei generații cehoviane, admirând estetic (pentru că ceea ce este arta, trecând prin toate schimbările, rămâne), dar atitudinea noastră față de viață este cu totul alta.

Văzându-i pe cei tăiați și tăiați, ne bucurăm de contemplarea artei, dar nu vrem să fim nici Ranevskii, nici Lopakhini. Cine suntem noi?

Poate că suntem mai degrabă acei rătăcitori care, ca și Varya, părăsesc livada de cireși pe o nouă cale, unde este nevoie de credință, vigoare, curaj în a-și apăra adevărul. Vital „Livada de cireși” ne învață ce nu ar trebui să fim.

Cred că teatrul simte acum altfel The Cherry Orchard, o interpretează diferit, ceea ce dă prospețime spectacolului.

Mai clar, mai tragic cumva totul sună. În muzica în sine, interpretarea unor note mai puțin relaxante, amărăciune mai condensată. Atât publicul, cât și teatrul au trăit multe de atunci. Modelele noi sunt brodate pe țesătură ușoară Cehov. În Moscova moale binevoitoare, înainte de război, poate Kryzhanovskaya2 nu ar fi făcut semnul crucii așa cum face ea aici, lăsând livada de cireși pentru o nouă viață aspră. La fel și Ranevskaya și Gaev. Mai jalnic decât Epihodov (Serov), mai tragic decât minunata guvernantă (Grech), mai izbitor decât Pavlov (Focul).

Livada de cireși a fost rămas bun de la viață al lui Cehov - după ce a scris-o, a murit câteva luni mai târziu. Livada de cireși este atât un rămas bun de la Rusia din acea vreme, cât și o profeție despre viitor. (Din profeție lipsea un singur lucru: cât de moale, ce cehovian este însuși Lopakhin. Nu, în acea iarnă viscoloasă de la Moscova din 1903-1904, Cehov nici nu a visat la adevăratul Lopakhin. Numai noi l-am văzut).

Trebuie spus cu amărăciune că spectacolul din 28 noiembrie a fost și un spectacol de rămas bun pentru teatru. Timp de trei săptămâni a existat un dialect rus pe Avenue Montaigne, iar mulțimea „noastre” s-a înghesuit în metrou. Artiștii au realizat o serie de spectacole excelente. Germanova i-a dat de neuitat Medeea, excelenta Femeie de la mare5 și Ranevskaya. Sharov, Vyrubov, Pavlov, Grech, Aslanov, Kryzhanovskaya, Serov, Tokarsky, Poluektova, Levitskaya6 și alții și-au arătat „cea mai bună parte”. De ce un spectacol de rămas bun? De ce să nu prindă rădăcini teatrul la Paris, să nu intre ca o notă fermă și strălucitoare în viața emigranților? De ce zeci de mii de ruși nu iau seara înviorare spirituală și nu-și educă tineretul despre marea cultură rusă, în loc să meargă la cinema? De ce, de ce... Deoarece teatrul, doar pentru a pune rădăcini, are nevoie de bani, este necesar să câștigi nu doar publicul rusesc, ci și un public străin înstărit, este necesar să avem puterea de a aștepta și, poate, pur și simplu de a fi sprijinit. Teatrul are planuri de producții noi, lucrări și realizări noi, dar trebuie să faci cheltuieli și să susții trupa. La urma urmei, nu suntem acasă și dacă vorbim despre teatrul național rus în străinătate, atunci cineva trebuie să-l iubească, să-l susțină, să-l patroneze. Și dacă avem aici propriile noastre biserici, academii spirituale,

universități, gimnazii, reviste, ziare, conservatoare, spitale, cămine (ziua trecută deschiderea solemnă a unui cămin pentru băieți), adăposturi pentru fete etc instituții, se pare că singurul lucru care lipsește este propriul teatru național rus.

Teatrul de Artă din Praga este singurul și indiscutabil candidat pentru acest rol. Partea bogată a emigrației trebuie să-l sprijine direct, noi „poporul” preferând „Căsătoria” sau „Selo Stepanchikovo” lui Jackie Coogan și Rodolfo Valentino.7

Cred că voi exprima mai mult de una dintre părerile mele, exprimând profundă recunoștință față de teatru și artiștii săi, în condiții grele, apărând nobil Arta și Patria Mamă. Doamne ferește că adio de la Teatrul de Artă din Paris nu a fost pentru mult timp.

NINA KOSHITS.

LA CONCERTUL ANIVERAR

În urmă cu cincisprezece ani, o fată tânără în bluză verde, conservatoare în clasa lui Mazetti, a venit la Teatrul Zimin1 pentru o audiție pentru voci. Două săptămâni mai târziu, i s-a făcut un debut - în același „Eugene Onegin”, pe care celebrul cântăreț încă îl iubește atât de mult.

În anul următor, Kosice a absolvit conservatorul. A fost dusă la Zimin. În același timp, a cântat și ca cântăreață de cameră. „Cachetul” final * i-a fost dăruit de Felia Litvin.2 A fost remarcată și învățată secretele artei de către gânditorul Taneyev. El a încredințat întregul concert în memoria lui Ceaikovski unui artist foarte tânăr. Ea a cântat, de asemenea, partea solo de soprană în propria sa cantată (cu Koussevitzky). Rahmaninov a auzit-o acolo și a devenit o interpretă a lucrărilor sale. Ea a fost însoțită de însuși autor. Genialul „duet” a susținut concerte în toată Rusia. Continuând să rămână în operă, Kosice s-a arătat la cel mai înalt nivel în Onegin, Clara Milich, apoi în Don Giovanni, Zhidovka, Othello, The Queen of Spades și altele.

Revoluția îi rupe viața. Este abandonată în Tiflis. Acolo, din America, de la S. Prokofiev, primește logodnă în lipsă și pleacă peste ocean.

Kosice a petrecut patru ani în America - primul dintre ei nu a fost ușor pentru ea. Dar succesul a venit puternic și profund. Și acum trei ani a apărut la Paris și, așa cum a scris cunoscutul critic Willermoz, „în două săptămâni a cucerit Parisul”. Cadou excelent a cunoscut-o înainte

* Semn distinctiv (fr.).

succese, aplauze, închinare. Se pare, totuși, că triumful Parisului a depășit totul – și de aici, ca prin razele unor reflectoare gigantice, gloria ei se răspândește în întreaga lume. Paris a cucerit, lumea a cucerit.

Când te uiți la Kosice, o asculți, se pare că aceasta este „Rusia” cunoscută nouă din copilărie, are o sabie în mână, se sprijină pe un scut, o coroană pe cap și ea însăși este puternică. și gratuit, ca un cântec. Koshits este cântecul - cântecul rusesc. Este melodios și muzical peste tot, plin de căldură și lumină, aur și temperament. Există o ușurință aurie în vocea ei și un foc strălucitor. În această

femeie puternică, vocea „zboară” cumva. Însuși sunetul, chiar și atunci când ea vorbește, dă bucurie senzuală. Kosice a combinat sudul Rusiei cu un spirit profund moscovit. Muzica ei este „muzica inimii”, muzica întregii ei ființe muzicale, liberă și nemărginită. „Formal”, „recepție” – nu zona ei. Totul curge și se revarsă în el, într-un fel de respirație spontană. Felia Litvin într-una și Taneyev în cealaltă au învățat-o cele mai fine lucruri ale artei. Dar nici ei, nici nimeni altcineva nu i-au putut oferi un joc cald și saturat de aur al elementelor. Acesta este darul lui Dumnezeu, el o face singura.

♦ *♦* *♦*

Astăzi, celebra cântăreață susține un concert în Sala Gaveau cu compoziții ale unor compozitori care i-au dedicat lucrările. Cine nu se află pe această listă victorioasă! Din America și Uruguay, prin spanioli, britanici și francezi, bineînțeles, până la ruși! Treaba se termină cu Rusia, dar începe cu Rusia. „Rusia” – Koshyts cântă acum în favoarea studenților ruși, cei care trec cumva din mlaștina vieții, prin eforturile neobositului lor patron M. M. Fedorov4 și ale diverșilor simpatizanți ruși și străini.

Miercuri, Nina Pavlovna pleacă în America, pentru o nouă rusificare a lumii, acum deja într-un nor de glorie pariziană. Concertul de astăzi este aniversarea ei și rămas bun. Parisul rus va veni la el, se va închina în fața genialei artiste, îi va ura din suflet noi triumfuri - și, cu prezența ei, va sprijini tineretul cât mai bine.

PESCĂRUŞ

Ar fi nedrept să spunem că Pescărușul este cea mai bună piesă a lui Cehov. Este doar începutul celor mai înalți, ultimii ani ai scrierii sale și, bineînțeles, „În râpă”, „Episcop” – mai puternic, mai perfect. Dar soarta lui „Pescăruşul” este specială.

Ei spun că există ceva din Cehov însuși în ea. Povestea unei fete care este iubită de un scriitor tânăr, puțin recunoscut, și este imediat

seduce scriitorul mai în vârstă, prosper, este considerat luat din viața lui Cehov. Sunt numite și nume. Cehov, parcă, este egalul lui Treplev aici.

„Nefericitul iubit din scrierile mele sunt întotdeauna eu”, a spus Turgheniev.1 Cehov a tăcut. Din câte se știe, nu a avut deloc ghinion, dar în legătură cu „Pescărușul” acest lucru, aparent, este adevărat. Deci putem presupune că „Pescăruşul” l-a jignit în mod special. A trăit multe cu ea: amărăciunea eșecului în Alexandrinka din Sankt Petersburg, un triumf la Moscova (Teatrul de Artă).2 Este remarcabil că această piesă ciudată a murit în roluri de Sf.).3

În tinerețe, acum patruzeci de ani, am văzut premiera de la Moscova. Am fost fascinați de performanță. Când cortina a căzut, sala a fost inițial tăcută. În culise, participanții mureau de frică. Una dintre actrițe a leșinat. Dar tăcerea era prețioasă. A izbucnit într-o furtună veselă.

Puterea succesului a fost atât de mare încât teatrul a ajuns în interior sub semnul „Pescăruşului”. În exterior, el a exprimat acest lucru punând un pescăruș pe perdea și toate, invariabil, afișele sale erau decorate cu un pescăruș. Moscovenii își amintesc că, în general, Teatrul de Artă era considerat teatrul lui Cehov, chiar până în vremea când a fost redenumit rușinos Teatrul Gorki în timpul revoluției (și ne-a arătat la Paris o astfel de „Anna Karenina” care nu ar fi pe placul teatrului lui Cehov). Tinerii de atunci a acceptat „Pescărușul” ca pe un fel de steag (la fel era și cu scrierile lui Hamsun). „Oricine este pentru „Pescăruşul”, pentru „Pan” Hamsunovsky, aceia sunt ai noştri, ai noştri.”

Dar iată lucrul ciudat: se dovedește că piesa care a definit chipul și stilul teatrului și a găsit un astfel de răspuns în societate, a rezistat mult mai puține spectacole decât celelalte piese ale lui Cehov (ibid.). „Unchiul Vanya”, „Trei surori”, „Livada cireșilor” au fost jucate de sute de ori („Livada cireșilor” se apropie de o mie), – „Pescăruşul” este de doar zeci - se pare că nu a depășit șase dintre aceste zeci.

Cu toate acestea, supraviețuirea sa în timp s-a dovedit a fi considerabilă: s-a scris recent că a fost reînnoit la Moscova. A fost la New York. Și este și mai surprinzător pentru o piesă, din prima reprezentație a căreia autorul a scăpat în patria sa, că acum se desfășoară – și cu ce succes! – în franceză la Paris.4

♦ *♦* *♦*

Cehov a fost de mult cunoscut și iubit în Anglia. Din câte se poate judeca, ceva din Cehov a ajuns în inima englezilor, acesta este un succes nu numai în literatură, ci și în viață. Da, și în America, cea mai mare laudă pentru o lucrare rusească: „Apropierea celor mai bune lucruri ale lui Cehov”.

331

E mai rece la Paris. Din punct de vedere academic, Cehov este recunoscut. Dar puține sunt cunoscute și înțelese. „Occidentul abia începe să-l cunoască pe Cehov” (Duhamel).5 Și se pare că Cehov nu se potrivește întregului stoc francez. Așa că însăși ideea de „Pescăruşul” pentru teatru, adică pentru publicul larg, a părut la început îndrăzneață. Dar pitoievii6, evident, au raționat diferit și au câștigat.

Este un sentiment ciudat să stai în teatrul francez Mathurin 7 la patruzeci de ani de la premiera de la Moscova, așteptând să se ridice cortina - pentru a șaptezecia oară - peste Mouette! * Nu poți rămâne indiferent.

Sala mică, maro cărămidă, se umple – nu atât de violent, dar complet. Publicul nu este elegant, mai degrabă modest și cult. Doamnelor, doamnelor. O mulțime de tineri bărbați. Tineri inteligenți în ochelari cu ramă de corn, cu părul strălucitor pieptănat pe spate. Peste tot există un program cu portretul lui Cehov (Vraz)8 - apariția lui aduce imediat o notă moale, plăcută: ei bine, iată Rusia adevărată, cea care

dă cu adevărat ceva fără să țipe și să se laude - gloria noastră pașnică.

Pe cortină nu sunt pescăruși, ca la Teatrul de Artă. Dar gong-ul din culise mi-a amintit de Moscova.

Cehov nu a fost la premiera de la Moscova. În acel moment, tuberculoza lui s-a agravat. Maria Pavlovna (sora lui) a venit și a cerut chiar anularea spectacolului pentru a nu agrava boala cu un eventual eșec. Spectacolul nu a fost însă anulat, dar autorul a văzut-o mult mai târziu. Se pare că l-a tratat cu rece. În orice caz, chiar nu mi-a plăcut pescăruşul în sine (Nina Zarechnaya - Roxanova) şi... Stanislavsky (Trigorin).

Roksanov tocmai sa dovedit a fi rău, nu există nicio îndoială. Cu toată moliciunea lui, Cehov a insistat chiar să fie luată din rol. Cu Stanislavski este mai dificil. Trigorin a dat fermecător - dar autorul l-a văzut altfel. Cehov dorea un Trigorin mai simplu (mai provincial, sau ce? - Și cu mai puțin farmec. Stanislavski chiar nu semăna prea mult cu un romancier rus din anii 90. A rămas Stanislavski).

Pitoev nu este nicidecum scriitorul rus Trigorin, dar Cehov, poate, i-ar fi plăcut, ar fi trebuit doar să recunoască că întregul „Pescărușul” a căpătat o conotație franceză și s-a dovedit a fi o lucrare persistentă, adică nucleul universal a rămas, costumul național s-a schimbat: vă puteți imagina nu numai „franceză”, ci și „engleză”, „germană”. Pitoev a primit o imagine foarte interesantă. Somnambulism, letargie, oarecare durere

<<""""""""

* „Pescăruș” (fr.).

332

Trigorin, cu forță fizică (și mai puțină eleganță decât Stanislavsky), a dat excelent. Ceea ce spune Trigorin este o prostie liniștită și politicoasă, este obsedat, cu voință slabă și deloc la fel de seducător ca Stanislavski, dar convingător în felul lui.

Curios este îmbrăcămintea lui „Pescăruşul” în haine franţuzeşti. Începeți cu limbajul.

Ritmul prozei lui Cehov nu poate fi, desigur, transmis. Cu toate acestea, transparența, lejeritatea, puritatea au rămas. Umorul se estompează. Shamraev cu capcana sa - „zapendey” și: „Bravo Silva! - cu o octavă întreagă mai jos” nu se întâlnește cu râsul reciproc în teatru (deși în general Jean Flury nu este rău deloc). Cea mai „franceză” figură a „Pescăruşului” este Sorin. Răposatul Luzhsky l-a jucat ca un rus liber și slab, mai degrabă emoționant... - mai mult ca un gentleman-intelectual decât un judecător. Louis Salou îi dă unui francez supărat, de modă veche, cu barbă, cu „zdrențuri” bizare în păr, ascuțit (dar și nefericit), nu ca un profesor care dă greș studenților, nu ca un rentier bilios. O figură remarcabilă și la fel de nerus ca Stanislavski a fost neitalian în comedia lui Goldoni și nefrancez în Molière.

Lyudmila Pitoeva (Pescărușul) este foarte bună - tăcută, grijulie, parcă cufundată în ea însăși, cu o trăsătură Pitoev specială, de nedescris - intonație ... - emoționantă și destul de dispusă la ea însăși. Pierre-Get - Treplev - tot francez, un tovarăș de tineri din sală în ochelari cu ramă de corn, dar simplu și convingător. Meyerhold era mai ascuțit, mai dureros, ratatul ieșea din el mai mult și - ciudat pentru Art Theatre! - Meyerhold este mai teatral și mai tare. Acesta este „mai rotund” (în interior), mai uman. Mai simpatic.

Dr. Dorn (Emil Dren) este, desigur, superior lui Vișnevski.9 El are, însă, același lucru care nu l-a mulțumit pe Cehov la Stanislavski: este prea fermecător și elegant (un doctor din sat rus! Dar nu arată ca si unul francez).

Masha - Helen Munson - foarte drăguță. Cea mai „rusă” figură din spectacolul francez*.

♦ *♦* *♦*

În urmă cu patruzeci de ani, eram atrași de Pescărușul de noutate, prospețime, forme nevăzute - ceva la care Treplev ținea în zadar. Spectacolul a fost prezentat ca o inovație, iar publicul a fost împărțit în tineri (simpatici) și „senior” – au mormăit.

* Din păcate, nu am văzut-o pe M. N. Germanova10 în <rolul> Arkadinei. - Accept. B. K. Zaitseva.

333

Acum formele nu par noi, atingerea lui Ibsen, simbolism, epoca este deja istorie. Însăși comparația fetei cu un pescăruș împușcat accidental (Nina: „Sunt un pescăruș...”) nu întărește, ci mai degrabă slăbește piesa. A plecat vremea rațelor sălbatice, a pescărușilor.11

În ansamblu, piesa nu pierde, vitalitatea ei (și, prin urmare, adevărul ei interior) este foarte mare, iar unele aspecte sunt percepute mai puternic. Alți oameni îl urmăresc, într-o altă eră, altceva ajunge mai mult la suflet. Artistic - pictura veșnic vie a figurilor, cuvintele lui Cehov, vocea lui Cehov, răsunând mereu în piesă, încântă. Dar uman? Vă simțiți mai multă milă acum pentru oameni - atât cei reprezentați de Cehov, cât și (prin ei) tuturor în general. S-a spus cândva despre Cehov că era „neprincipiat”, fără cârmă și fără pânze, aproape rece. Timpul arată cât de greșit este acest lucru. Este unul dintre cei mai amabili din literatura noastră. În Pescărușul, el este milos cu toți supușii săi - și cu cât sunt mai milostivi, cu atât ei sunt mai nefericiți. O simte telespectatorul rus, iar cel francez o simte. „Pescăruşul” este o ramură a lumii. Lumea are mare nevoie de milă! Și deci are nevoie de sprijin spiritual! Când eram mai tineri, am perceput Pescăruşul (în mare parte) artistic. Acum lumea are mai multe răni. Atât noi înșine, cât și vecinii noștri, cel puțin de altă naționalitate, toți percepem această piesă mai ascuțit și mai moral.

În actul al patrulea - ultima întâlnire a lui Treplev cu Chaika. Amândoi au rupt vieți: el este un scriitor eșuat, ea este o actriță pe jumătate zdrobită de viață.

„Acum știu, înțeleg, Kostya, că în afacerea noastră nu contează dacă cântăm pe scenă sau scriem, principalul lucru nu este gloria, nu strălucirea, nu ceea ce am visat, ci capacitatea de a îndura. Învață să-ți porți crucea și să crezi. Cred și nu mă doare atât de tare, iar când mă gândesc la chemarea mea, nu mi-e frică de viață.

Teatrul este tăcut - tăcerea de aur a entuziasmului, lacrimile reținute - cuvintele lui Lyudmila Pitoeva ajung, aceasta nu se joacă „în sicriu”.

Amenda! Foarte bun. Lasă locuitorii din Paris să audă o adevărată voce rusească. Tineri francezi care se luptă cu viața, scriitori nefericiți, intelectuali inutile, fete înșelate, otrăvite de viața unei femei - Pescărușul le dă o gură de aer proaspăt.

„Voi fi uitat în șapte ani”, a spus Cehov.12 L-am îngropat acum treizeci și cinci de ani și nu observăm uitarea.

După spectacol, ieși pe Rue Mathurin. Luna peste Paris. Mulțimea se împrăștie. Trecând pe lângă piața de lângă bulevardul Osman, unde Cha-

pelle Expiatoire *, prin melancolia acestui loc, într-o noapte caldă de primăvară vă amintiți de Cehov, mormântul său din Mănăstirea Novo-Devichy. Îți amintești că în urmă cu doar câteva luni, cel care pentru Cehov a fost Chaika în viață s-a întins în pământul unui cimitir parizian.13

O JUMĂTATE DE SECOLUL DE TEATRU DE ARTĂ

(Un cuvânt despre vegerul aniversar al Uniunii Scriitorilor)

Cu cincizeci de ani în urmă, în timpul tinereții generației mele, acest teatru a apărut din spiritul iubirii și al entuziasmului - ceea ce este singura viață și „trăiește”. A apărut modest, pe scena clubului. Și curând a devenit celebru mai întâi la Moscova, apoi în Rusia, apoi în Europa. A devenit o glorie rusă pașnică. Așa că acum este deja imposibil, vorbind despre cultura noastră națională, în marea sa secție - „teatru”, să nu admirăm Teatrul de Artă.

Admirăm, de departe, chiar și dintr-o țară străină. Noi, scriitorii ruși din Paris, organizăm o modestă sărbătoare dedicată acestui teatru.1

De fapt, până la urmă, teatrul nu este chiar lumea noastră: literatura și teatrul sunt legate, dar în teatru există ceva departe de literatură, așa cum literatura este uneori jenantă pentru teatru. Literatura este cel mai adesea „non-teatrală”, iar teatralitatea este dificilă, uneori insuportabilă în literatură. Însăși înfățișarea scriitorului - o persoană solitară, legată de cartea sa, hârtia, pixul, acțiunea „non-teatrală”, adesea incomodă și non-artistică, este aproape opusă strălucirii artistului de scenă: nerv, mișcare, voce , figura...

Dar Teatrul de Artă tocmai s-a dovedit a fi în mod special legat de literatură. Prin urmare, el este mai aproape de scriitor. Ideea aici nu este doar că acest teatru a apărut alături de o anumită înflorire literară a vremii - Cehov, cel mai important chiar Gorki, de la străini Ibsen, Hauptmann, Hamsun. A mâncat, desigur, literatură „mare”, a depins de ea și a fost plin de respect pentru ea – cultura sa s-a remarcat puternic de frații săi. Dar a existat o legătură cu literatura, înrădăcinată chiar în abordarea sa asupra artei.

Teatrul de Artă a început cu naturalism (uneori mergând la extreme, tot din entuziasm: lupta împotriva convenționalității ieftine în producție). La suprafață, acesta a fost un succes. Dar acesta nu a fost sufletul teatrului și „sufletul” său - Stanislavsky.

<<""""""""

* Capela Răscumpărării (fr).

Realismul producțiilor, chiar „dispoziția”, chiar și coerența orchestrală a spectacolului - toate acestea sunt foarte bune, dar Stanislavsky a realizat mai mult: avea nevoie de adevărul experienței scenice, de profunzimea obișnuirii cu cuvântul și imaginea. , puterea halucinației și a reîncarnării. „Nu, nu te prefaci, ci intră în pielea celui descris, experimentează și întruchipează ceea ce artistul cuvântului ți-a dat în cuvânt – atunci va fi bine.” Acesta, în esență, este mărturia lui Lev Tolstoi pentru noi toți cei care scriem. Aici Stanislavski coincide cu el: adevărul unei halucinații artistice. Artistul cuvântului nu-și poate ordona eroul într-un roman sau într-o piesă. Trebuie să se uite în ea, să o vadă și să o audă. A fi posedat de el este o halucinație. Cele mai strălucitoare halucinații ale literaturii ruse sunt „Război și pace”, „Frații Karamazov”. Dar și Cehov și-a văzut și și-a auzit poporul până la capăt și a notat ceea ce și-a imaginat că a auzit în spatele lor. Și Stanislavski a învățat să absoarbă o halucinație literară, să o transforme într-una de scenă. De aici „psihologismul” lui. Ura postura și convenționalitatea, ura recitarea (aceasta din urmă chiar atât de mult încât a devenit o slăbiciune a Teatrului de Artă. Ei nu știau să citească poezie, și-au reprezentat „experiența interioară”).

Dar nimic nu se poate face. Stanislavski a fost un fanatic și un entuziast. Dacă credea în ceva, era imposibil să-l miști.

Acest om de neuitat, înalt, slab, cu trăsături de un farmec ciudat, uneori oarecum absent, cu un zâmbet rătăcitor, călugăr și despot al teatrului său, care a provocat în trupele sale închinare, încântare și uneori groază, neobosit și obsedat, înzestrat cu un perspicacitate scenica aproape geniala si capabil sa greseasca nepoliticos intr-un actor, un realist, un psiholog, pentru care „atingerea altor lumi” este departe - Stanislavsky a fost forța principală a Teatrului de Artă. Prin metoda muncii artistice și-a apropiat teatrul de literatură, dar el însuși nu era puternic în partea pur literară; o altă „față” a Teatrului de Artă, adresată direct scriitorilor - V. I. Nemirovich-Danchenko. Dramaturgul însuși era nesemnificativ, poseda un fler literar, remarcabil pentru teatru (dacă nu mă înșel, Pescărușul îi

datorează apariția la Teatrul de Artă. Stanislavski nu a acceptat-o imediat. Dar, după ce și-a dat seama, a jucat deja el însuși și întreaga sa orchestră).

În îmbinarea gloriei scriitorului Cehov cu gloria Teatrului de Artă, s-a manifestat și consolidat imediat legătura teatrului cu literatura rusă, cultura rusă de la începutul secolului. Simplitatea, modestia, veridicitatea – bazele literaturii noastre, ale părinților noștri – au fost atât de minunat realizate de teatru, al cărui motto lăuntric, adevărat, era tocmai modestia, simplitatea, adevărul. Și dragoste pentru munca ta! Asta fără

336

care, în general, nu se poate face un pas în viață – mai ales în artă. Stanislavsky însuși era un hobby și și-a infectat detașamentul. Este imposibil să iasă „aproximativ”, „cumva” - întrucât, conform Evangheliei, ți s-au dat cinci talanți, trebuie să-i returnezi dublați și să nu-i îngropi în pământ. Aceasta este viața unui artist: muncă, luptă, realizare. Stanislavski nu a numărat timpul când a repetat. Miezul nopții sau trei dimineața? Nu acesta este ideea, dar este necesar să se realizeze adevărul, să întruchipeze corect ceea ce poetul a creat. Cincizeci de repetiții - nimic. Va fi nevoie de o sută, vor fi o sută, participanții vor intra mai bine în roluri. Și dacă nu reușim, vom filma performanța cu totul. Stanislavski considera opera sa importantă, de prim ordin, necesitând întreaga persoană. Așa să fie. Aceasta este ceea ce este real. Într-una dintre piesele lui Hauptmann, bătrânul artist vorbește despre artă, despre a-l face: „... o serie de ore singure, zile singuratice, ani singuratici” – l-a jucat Stanislavski, dând o semnificație sublimă acestei înfățișări.2 A jucat ca un nimeni. mai joacă unul. A dispărut pentru totdeauna.

Cu o asemenea atitudine față de chestiune, s-ar putea ca actrița să nu cunoască rolul, ca sufletorul să bolborosească din cabină, iar actorul să considere al său textul scriitorului: azi spun asta, mâine va fi altfel. .. - „înăuntru” te va scoate afară. Nu, Stanislavsky nu poate face asta: cunoașteți, înțelegeți autorul.

Literatura și teatrul sunt inseparabile.

♦ *♦* *♦*

Din ce în ce mai puțini își aduc aminte de acele zile. Timpul se scurge. Mișcarea lui este cunoscută.

Viscolul mătură rapid

Tot ce am iubit în lume... (G. Ivanov)3

Mătură, dar nu poate acoperi totul: sufletul, amintirea păstrează. Ceea ce strălucește din tinerețe rămâne, întotdeauna mulțumește.

Pentru cei care au fost tineri la începutul Teatrului de Artă, care au fost la prima reprezentație a „Țarului Fiodor” sau „Pescărușul”, pe Ibsen, Hauptmanns din prima fâșie, care au experimentat „Unchiul Vanya” și „Trei surori”. „Într-un mod tineresc, el are tot ce trăiește și

acum, ca însuși sentimentul tinereții și al entuziasmului timpuriu. Bucuria artei nu dispare. Bucuria emoției teatrale, întoarcerea târziu acasă și reexperimentarea a ceea ce a văzut, dispute tinerețe și dezgustări despre Moskvin, Knipper, Stanislavsky, Lilina, despre „vom vedea tot cerul în diamante”, „ne vom odihni, ne vom odihni ...” - totul rămâne și totul nu este va pleca, așa cum dragostea nu pleacă, frumusețea - în lumea locală o viziune a unor lumi mai bune. Cum putem noi, de data aceasta nu a unui scriitor, ci pur și simplu a poporului rus, să nu ne înclinăm cu afecțiune în fața dulcelui trecut? La urma urmei, artistul

337

Teatrul privat era o parte înaltă, nobilă a vieții acelei vremuri. El însuși a fost un ordin-mănăstire, dând naștere unui ordin de admiratori, a dat o noutate adevărată, lipsită de strălucire. Tinerii i-au răspuns cu dragoste și închinare - uneori au suferit de la bătrâni pentru asta. „Numai psihopaților le pot plăcea acești Ibsens, Cehovi”, au spus oameni „respectabili”. Iar admiratorii entuziaști au mers la Cele Trei Surori de treisprezece ori, în ciuda tuturor – chiar dacă cineva putea fi expulzat dintr-o casă înrudită, serioasă pentru că este dependent de aceste Trei Surori sau de Hamsun – Hamsun i-a iritat în special pe vechii intelectuali („Numai nebunii pot admira asta").

Acum vezi un zâmbet la astfel de cuvinte, dar asta era o lume diferită. Cei care atunci erau considerați ciudați, parțial și pe jumătate înțelepți, și-au trăit întreaga viață, iar acum își petrec maturitatea și bătrânețea nu pe pământul Moscovei. Prin urmare, ei își pot aminti trecutul nu numai ca ruși, ci și ca emigranți. Din acest unghi, memoria și experiența au o putere și o claritate deosebite. Pentru că însăși memoria Teatrului de Artă și aniversarea sa de jumătate de secol sunt ridicate Rusiei, Moscovei, pe care am iubit-o și o iubim și care a dispărut pentru totdeauna.

Aici există farmecul personalului: sentimente unice tinere, un fel de „clopot scufundat”, dar există și un plan mai general care ne întărește viața fără adăpost.

Acest plan este cultura spirituală rusă, care a procedat în multe feluri, a strălucit cu multe fațete (într-o formă seculară de la Pușkin până la începutul secolului nostru), și una dintre ultimele fațete din timp, acestea sunt tocmai Cehov și Teatrul de Artă. . Aceasta este ceea ce stabilește continuitatea. Legătura copiilor cu tații lor, oportunitatea pentru „fără adăpost” de a se ține de capătul lanțului, mergând departe în interior - în Rusia spirituală și artistică. Acesta nu este un mongol, nu un kalmouk, deoarece Rusia este acum adesea judecată în Occident prin ignoranță și aroganță.

Acum suntem copii non-ruși ai Rusiei. Dar în spatele nostru este o mare cultură, avem strămoși. Nimeni nu va îndrăzni să ne numească cei care nu-și amintesc de rudenia noastră.

DESPRE TEATRUL DE ARTĂ DE LA MOSCOVA

... Numai despre primii săi ani, din tinerețe - despre cei mai puri, mai proaspeți, asociati cu un timp atât de îndepărtat, când au fost

puse în scenă țarul Fiodor, Pescărușul, unchiul Vania, când teatrul însuși era situat în Karetny Ryad în casa lui Moshnin.

338

Cum putem determina impactul asupra noastră al Teatrului de Artă de atunci?

Nu a fost doar un teatru, și nu doar un spectacol, spectacolele sale fac parte din viața spirituală a acelei vremuri, puternic incitant și plin de viață, ceva care „face întotdeauna o epocă” - fie în literatură, muzică, teatru.

Un nou simț al vieții, un nou simț al artei. (Arta este întotdeauna egală cu ea însăși, dar cea mai înaltă din ea este asociată cu o singură senzație artistică inimitabilă).

Arta nu suportă oboseala. Teatrul de Artă a apărut chiar atunci, când un val de letargie a trecut prin teatrul rusesc. A împrospătat aerul. El însuși este și viață și artă. Și, de asemenea, Moscova.

Este minunat: desigur, Moscova, care a dat Teatrul Maly, ar fi trebuit să dea și Teatrul de Artă. Pentru că Moscova este limba Rusiei (literal și indirect). Limba rusă a actorilor Teatrului Maly a fost uimitoare. Dar au vorbit excelent și în Art. Moskvin este Moskvin. Stanislavsky a crescut în Zamoskvorechye.

Moscova a dat naștere Teatrului de Artă, iar Teatrul de Artă a dat un caracter propriu peisajului spiritual al Moscovei. Moscova fără el nu este chiar Moscova, la fel cum nu este Moscova fără Universitatea de pe Mohovaya, fără Arbat cu trei biserici Sf. Nicolae, fără cai pe frontonul Teatrului Bolșoi.

Actorii Teatrului Maly erau mai grei, mai puternici decât artiștii, vorbeau cu o voce melodioasă și au devenit foarte robusti la bătrânețe. Au jucat minunat pe Ostrovsky și, în timpul vieții sale, a stat în taverna lui Egorov din Okhotny Ryad - taverna negustorilor din Moscova, renumită pentru plăcinte și canari în cuști și erofeich, precum și tipul lui Vladimir de a servi „oamenii” în șorțuri albe (" oameni morți”, așa cum se numește inteligența lor din Moscova). Teatrul Maly, cu climatul său domestic, se învecina cu tavernele Ostrovsky și Yegorovsky și, parțial, era Ermitul anilor optzeci.2 Teatrul de Artă a fost creat de generația lui Cehov, Moscova, care a trecut prin influențe intelectuale, dar și-a păstrat legătura cu "Pământ". Slavă i-a dat inteligența, mare și mică, de la scriitori și profesori până la un profesor rural venit din pustie.

În viața de zi cu zi, Teatrul de Artă este Cercul Literar și „Praga”... 3

KV Moshnin, proprietarul unei case din Karetny Ryad, a fost un prieten al tatălui meu, un vânător celebru și un om vesel al vechii Moscove. Am venit la premiere direct la Moșnin, apartamentul lor era chiar în casa teatrului, s-au dezbracat, au băut ceai și apoi au mers pe coridoare până la cutia scrisă a lui Konstantin Vasilyevich. Atât el, cât și tatăl său s-au făcut mereu de râs de artiști. Dar noi, tinerii, i-am

ridicat cu un munte. Perdeaua cu „pescărușul” era desfăcută și era nervoasă, ascuțită

339

o reprezentație a vreunui unchi Vanya, sau o reprezentație groasă și plină de corp a țarului Fiodor. Adesea, tatăl și Moshnin mergeau acasă înainte de sfârșitul spectacolului. Unchiul Vania plângea pe viață, iar Lilina urma să vadă tot cerul în diamante, iar ei stăteau deja la vodcă și gustări reci, ne așteptau, răsfățându-se cu povești de vânătoare. Vechiul Moscova nu era atât de pasionat de inovație.

Este posibil să uiți tinerețea, sentimentul că ești prezent la un fenomen frumos al artei, că ești pătruns de emoție, că drumul lung până la fabrica Goujon (care era condusă de tatăl tău) te vei mai gândi la ce? ai văzut, iar când ajungi, lângă șemineul din biroul tatălui tău cu surorile tale, iar oaspeții vor începe din nou reînnoirile nesfârșite ale spectacolului.

Stanislavsky, Moskvin, Olga Knipper, asupra cărora apropierea de Cehov stătea cu o aureolă specială, Lilina, Kachalov, Savitskaya, neprihănitul Butova5, însuși consilierul privat și inginer al teatrului Nemirovici-Danchenko - nici măcar nu vă amintiți de ei acum cu entuziasm, cu dragoste?...

Teatrul a bubuit. El a părăsit Karetny Ryad, s-a mutat pe Gazetny Lane și a devenit gloria durabilă a Moscovei, „atracția ei”. Cu toate acestea, îmi amintesc de tinerețea lui cu o tandrețe deosebită. „Pescărușul” și „Țarul Fiodor”, „Când noi, morții, ne trezim” și „Trei surori” ne-au înconjurat anii de aur cu o bucurie fără egal...

Este puțin probabil ca aceste cuvinte să ajungă acolo. Totuși, le spun, vreau să spun - da, și vă oblig.

Moscova obligă și remarcabilitatea sa este Teatrul de Artă.

MEMORIU

ESEURI

„NOI, MILITARII”1

Eseul unu

eu

Pe 1 februarie, pe la ora trei după-amiaza, era destul de cald. Noi, în „viața drăguță”, care eram studenți, profesori, avocați și oameni drepți, mergeam de la Kudrin de-a lungul Povarskaya - în pălării, care ne dădeau un aspect oarecum cazac, și în role de soldat; dosarele atârnau peste umărul meu

cu fotografia ochilor. Știam că a fost o revoltă militară la Petersburg; dar știa vag. Dimineața, în afara Presnenskaya Zastava, au văzut cum uzina Uniunii Zemsky2 a încetat să funcționeze. Nu au fost tulburări între noi. Moscova avea încă un aspect obișnuit, iar noi

înșine nu am ieșit din grijile cotidiene: să ne copiem împușcăturile unul altuia, să evadăm rapid în vacanță.

A trebuit să ne oprim în Piața Arbatskaya: o mașină zbura spre noi dinspre bulevard, în ea era primarul.3 Îmi amintesc foarte bine că șapca lui era trasă până în frunte, iar vârful ei se înclina ciudat din spate. Fața este galben pământesc, ochii sunt în jos. Era ceva atât de special la el, încât trebuia să spui: „Da, nag". Primarul cu mașina lui roșie a trecut în repeziciune pentru ultima oară. A zburat în abis și i s-a citit pe față. Totuși, în această zi, ne-am smuls calm unul altuia, am luat masa la patru, ne-am odihnit până la cinci și jumătate; ca întotdeauna, trâmbița suna la cinci și jumătate, ne-am dat jos din pat și am început seara de primăvară Junker - viața mică și săracă a oamenilor încuiați în clădirea din față a vremurilor imperiale. Ne-am pregătit de repetiții, ne-am mângâiat cu un baton de ciocolată în ceainărie; într-o sală uriașă de adunări, unde atârnau portrete ale țarilor, ascultau sonata lui Beethoven: era interpretată de un „fost bărbat", acum în jachetă militară cu epoleți albi, același emigrant din lumea celor vii,

așa cum suntem.

343

Sunetele lui Beethoven în cazarmă sunt amare. La fel ca, poate, ca o lună ceață și pustie peste un teren de paradă pătrat, unde ziua practicăm exerciții de pluton; precum strălucirea minunatului Orion, când seara te conduc la baie în „două rânduri".

Și nu numai în acea zi, ci și a doua zi, când totul părea să fi fost hotărât la Sankt Petersburg, am ațipit în palatul nostru mohorât. Am dormit liniștit în acea noapte, când tânărul meu prieten a fost ucis fără niciun motiv la Petersburg.4 Am aflat despre asta pe 1 martie dimineața. Cu o ocazie ciudată, în acea zi, mi-am exprimat dorința de a merge la o slujbă de pomenire pentru Alexandru al II-lea în biserica casei; s-a dovedit că am ascultat slujba de pomenire, stând la coadă, „în atenție", pentru un băiat nevinovat. Era o zi strălucitoare. Îmi amintesc că mi-au umplut ochii cu lacrimi. De la ferestrele din colțul pieței se vedeau mașini cu steaguri roșii trecând în grabă.

Și așa, la ora patru, când ne adunam în compania noastră - o sală luxoasă cu un semicerc de coloane - pentru a merge la cină, toba a bătut brusc. În primul minut, nu am fost atenți: nu se aude niciodată tobe, trâmbițe, țipete, comenzi. Dar toba nu s-a oprit. Era ceva neliniştitor la el. Și în timp ce vântul ne străbătea: neliniște. Exact asta era ea. Anticul regim ne-a sunat. În câteva minute ne-am aliniat în paltoane, cu pungi, puști. Ofițerii au ieșit în haine de marș. Toți erau palizi. — Unde ne duc? noi am intrebat. Ei nu știau nimic. „Acum vor distribui cartușe." Au adus cartușe, s-a forțat, au început să rupă pachetele, bagându-le în pungi, s-au întrebat despre fleacuri, dar era clar că lucrul cumplit care se ridicase deasupra noastră stătea în plină creștere înaintea fiecărui suflet. . — Chiar împuşcă? Ofițerul a ridicat din nou din umeri: „Nu se știe nimic. Acum o stare de asediu. Știi ce se întâmplă când refuzi să te supui?" „Nu contează, nu vom trage." Ofițerul a plecat. Acesta este cel mai bun lucru pe care l-ar putea face, pentru că pentru un astfel de răspuns, ar fi trebuit să fie

arestat de pe linie. „Nu trage, nu trage”, au șoptit ei pe rând. „Fraților,” strigă cadetul înalt și consumator, „stați, băieți, amintiți-vă să nu trageți”. Au existat zvonuri că mitralierele noastre, linia de infirmerie, convoiul, că a treia companie a plecat deja. Cadetul palid, comandantul echipei 1, a spus: „Eu primul. Sunt pe flancul drept.” I s-a spus că vor ucide un ofițer care a ridicat mâna împotriva lui.

Așa au spus, dar nimeni nu știa ce se va întâmpla. Este posibil să garantezi pentru toată lumea? Cine este sigur că o duzină de oameni slabi nu s-ar găsi într-o companie? Ne-am simțit la un pas de ireparabil.

* Ordine veche (fr.).

Nu voi uita aceste momente. Îmi amintesc că soarele apunea. Bisericuța, vizibilă de la ferestrele companiei, strălucea liniștită în lumină. O bucată albastră de cer. M-am sprijinit de pușcă, cu fruntea de baioneta rece. Nu am vrut să mor. nu eram calm. Dar totuși, aș putea muri așa cum ar trebui. Știam un lucru sigur, că nu voi permite rușinea și nu voi merge la nicio afacere legată de ea. În dreapta și în stânga mea stătea o cunoștință, de care eram mai aproape - noi trei am devenit intenționat noi trei, ca să putem merge oriunde trebuia.

Ofițerii au plecat din nou. Rangurile noastre sunt oarecum amestecate. Podeaua era plină de bucăți de hârtie de sub mănunchiuri. Trecând pe lângă mine, un băiat de liceu, amuzamentul întregii companii, a spus deodată: „Știi ce poveste... La urma urmei, ne pot ucide”. Am zâmbit: „Da, pot. Și chiar foarte mult.

M-am uitat în jurul meu: toți erau oameni foarte tineri. Am întâlnit mulți ochi tineri dornici care nu voiau moartea. Poate a fost chiar mai greu pentru ei decât pentru mine.

Am stat așa o jumătate de oră. Apoi ne-au ordonat să ne scoatem paltoanele, să ne punem puștile cu pungi și pălării pe pat și să mergem la cină. Dar la primul apel fii gata.

A devenit puțin mai ușor. Încă o întârziere. Am mers la prânz fără arme, coridoarele lungi obișnuite. Ei s-au așezat de obicei, stând la mese, au cântat o rugăciune, s-au așezat. Îmi amintesc de soarele roșu strălucitor care își batea ultimele raze în sala de mese; ca întotdeauna, bolțile lui păreau joase și apăsătoare, era înfundat, dar razele minunate ale soarelui, parcă din altă lume, veneau aici. Mi-a venit în minte un gând stupid: orice ar fi, dar acum o să iau prânzul. Îmi doream foarte mult să mănânc. Și dacă, poate, într-o oră mă vor ucide, dar acum nu-mi poți interzice să iau masa.

Așa am luat masa la 1 martie 1917, pe vremea când s-a decis revoluția la Moscova. Manege și Arsenal au fost luate. Tocmai în acel moment, trupele revoluţionare (foarte puţine la număr) stăteau în faţa Dumei şi a Manejului şi aşteptau şi noi să le atacăm. Și mulți bărbosi de acolo, ca și tinerii noștri, s-au gândit și ei la final, pentru că eram mai mulți, avem arme excelente, mitraliere, bombardiere, tinerețe și așa

mai departe. Dar soarta nu a vrut să schimbe lucrurile așa. Ne-am întors la firmă, ne-am așezat pe paturi cu puștile noastre, cu îndoieli serioase, dar deja în stare mai bună: am fost mai de acord, au venit la noi de la alte companii și s-a dovedit că starea de spirit peste tot era aproximativ egală: era nimeni să nu se bazeze pe vechea ordine.

La unsprezece ni s-a permis să mergem la culcare. Încă nu știam nimic. Am auzit vag că a existat o revoluție la Moscova, dar ce anume nu se știa. Seara, clarnișul mi-a dat un bilet. Era scris cu un scris de mână familiar care devenise de multă parte din mine: „Nu-ți face griji.

345

Sunt in viata. Totul este foarte bine. Mrozovsky arestat6. Această știre a fost primită cu entuziasm de companie.

Cred că am dormit bine în noaptea aceea. În spatele ferestrelor uriașe întunecate se afla Moscova cu străzi pustii, unde s-au petrecut lucruri fără precedent. Ultima zi a vechiului dispăruse o dată cu soarele care lumina biserica, care însângea sala de mese. Dimineața ne-am trezit într-un alt stat. La fereastra de dedesubt era o mulțime, steaguri roșii fluturând. În ziarul, care se citea solemn cu voce tare, în camera de fumători, printre o ceață de țigări, în alb și negru stătea: „Căderea vechii puteri”. Ne-am îmbrățișat. Mulți au avut lacrimi.

A început ceea ce se numește o nouă viață.

II

La unsprezece dimineața eram adunați în sală. Generalul7 a venit cu un pas uscat, vioi. I-au pus o masă, s-a urcat pe ea - și, probabil, pentru prima dată în viață, a deschis un discurs într-un asemenea mediu. Era clar că nu dormise în noaptea aceea. Dar încă arăta militar, obișnuit. Vorbea aspru, aproape pătrunzător. A spus că ieri nu ne-a scos în ciuda ordinului șefului securității. Conform explicației sale, s-a dovedit că era o persoană foarte umană și subtilă; am înțeles că nu ne-au luat pentru că până atunci căzuseră Manege și Arsenal. El a declarat că după multă deliberare hotărâse să meargă să se prezinte noului comandant al trupelor.8 Noi am aplaudat. Generalul s-a înfuriat brusc. Primul, „militar” a fulgerat în ochii lui mici și ascuțiți.

Sunt jignit de aplauzele tale.

El este șeful nostru, nu un vorbitor de miting. Liderii nu sunt aplaudați. La afirmația că vrem să trecem și prin Școala prin oraș, cu muzică și banner, acesta a răspuns că despre asta va afla de la comandantul trupelor: „Dacă va fi convenabil, vă conduc eu însumi. ”

El a plecat. Am stat. Pe străzi treceau tot timpul grupuri - pălării de soldați, domnișoare cu insigne roșii, oameni obișnuiți. Noi încă, prefăcându-ne că respectăm disciplina, am mărșăluit în curte. Cei care au rămas în companie au aruncat stegulețe roșii în mulțime. Au întrebat despre mine mai jos. Tovarășul a pus un afiș: „Viu”.

Prin hamurile-junkerii chemați, generalul a raportat că comandantul trupelor a cerut să nu iasă în stradă, să-și continue studiile acasă.

Ne-am conformat, dar fără tragere de inimă. Și au stat două-trei ore. Dar la cinci, totul s-a schimbat dramatic. Trupele au mărșăluit sub ferestre; mulţimea a crescut; holul nostru era plin de domnișoare, studenți; evident ne-au chemat să vorbim – pentru cine suntem.

Așa cum se întâmplă adesea, cred că, în aceste cazuri, ne-a venit brusc gândul: generalul ne înșală. Poate că nu era deloc la comandă.

346

actual; poate nu ne-a spus deloc să stăm acasă. Acest gând, pe măsură ce a apărut rapid, s-a răspândit și în întreaga clădire uriașă. Aici am văzut nașterea unei revolte, ceea ce se numește o răscoală. Ideea este că sufletele sunt străpunse de un fel de electricitate; curentul psihic, care le străbate, le întoarce pe toate într-o singură direcție, parcă le-ar deschide acolo; în clipa următoare - voințele fuzionează și chiar și atunci există un val care nu poate fi luptat. Același vânt a bătut prin companii; dintr-o dată, junkerii alergau de-a lungul coridoarelor lungi și ordonate, cu grămezi turnate din gură; cineva a strigat: „imbraca-te!”. În câteva minute eram cu toții în paltoane. Și am alergat, fixându-mi cureaua cu o husă în mișcare. Ofițerul pe care l-am întâlnit, cu fața tremurândă de entuziasm, mi-a strigat: „Cine ți-a permis să te îmbraci?” Probabil, în aceeași distorsiune, am răspuns: „Și cine mi-a interzis!”, - și deja eram plecat, alții pâlpâiau, unii în pălărie, unii ținând în mână o pușcă. Același lucru s-a întâmplat peste tot. I-am explicat comandantului companiei noastre ce dorim. L-am tratat bine. A îndemnat cu ardoare să nu ia puști. Am ezitat. O companie trecea pe lângă coridor cu un pas greu măsurat. La această oră, au raportat că a sosit comandantul adjunct al trupelor. Ne cheamă la sala de adunări. După ce ne-am aliniat, am pornit.

În sala imensă, cadeții s-au aliniat într-un pătrat, cu un gol la mijloc. Ziua întunecată se terminase. Un colonel ras mergea în sus și în jos pe sub candelabru în uniforma unui avocat militar.9 Primul reprezentant al guvernului revoluționar. Eram foarte îngrijorați. Când s-au liniștit, colonelul a început: „Domnilor, vechiul guvern a fost răsturnat...” Un vuiet și un geamăt, „urale” nu i-au permis să continue. Știa că acest vuiet va veni și a așteptat calm. Apoi, cu entuziasm, nu fără afectare, a spus că comandantul trupelor ne-a mulțumit pentru ordine și disciplină. „Revoluția a avut loc. Încă nu există dușman. Ieșirea ta în stradă nu este necesară, chiar dăunătoare, pentru că este emoție peste tot. Când ai nevoie de tine, voi veni după tine, strigă patetic colonelul, și mă vei urma?

A știut din nou dinainte că vom țipa, a stat din nou cu șapca ridicată, fluturând-o ușor peste cap, în timp ce nervii ni se descarcau în țipete. Apoi, întrebat dacă mai este posibil să pleci, după ce s-a gândit, a răspuns:

„Da, dacă vrei să ne faci rău.

Argumentul nu este rău. El a facut. În plus, colonelul ne-a dat ocazia să strigăm în cinstea revoluției și libertății, ceea ce a simplificat foarte mult problema. A început să se întunece. Era clar că era prea târziu să plec. El a promis că va spune mulțimii și trupelor că suntem

„cu ei”, adică nu ne puteau bănui acum că suntem răi. Ne-am despărțit pe cale amiabilă. Intrând în mașina ta, tot roșie ca ieri

347

la primar, colonelul a vorbit si cu „oamenii”. „Oamenii” au strigat și s-au împrăștiat. Holul nostru este gol. A venit seara. Ne-am întors în companie - entuziasmați, obosiți, dar veseli. Am crezut că am jurat credință revoluției; suntem bastionele puterii, apărătorii libertății și ordinii, ieri „gradele inferioare” fără drepturi în slujba Majestății Sale – acum „noi suntem militarii”, nous autres militaires * - Revoluția.

Eseul doi

eu

Conform legilor mănăstirii militare, înainte de a merge la culcare, trebuia să ne împăturim hainele pe un taburet în această ordine: tunică, pantaloni, chiloți, șosete. Pachetul a fost prins cu o centură, cu cataramă. Însoțitorul este responsabil pentru construcțiile corecte; iar când luminile erau stinse, la ceasul al unsprezecelea, însoțitorii ne verificau adesea – căci la al doisprezecelea venea un ofițer să le verifice . Când eram încă „faraon” (nou venit) - o dată, pe la doisprezece, și m-au trezit:

- Strângeți cureaua, - spuse ofițerul de serviciu, - strânsă lejer.

În acea noapte, de 3 spre 4 martie, ofițerul de gardă a intrat la noi mai devreme decât se aștepta. Era deja întuneric, dar mulți erau încă trezi - emoția experienței a răsunat.

„Aprindeți luminile, îmbrăcați-vă și aliniați-vă”, a spus ofițerul. - La ordinul comandantului trupelor...

Sub lumina strălucitoare, o sută și jumătate de oameni tineri și de vârstă mijlocie au sărit din paturi, i-au îndreptat, și-au tras hainele simple și după vreo șapte minute s-au aliniat, în pardesi, cu puști. Cu un pas rapid, împletindu-și sprâncenele, generalul a intrat:

„Am primit un mesaj”, începu el tăios, aproape patetic. – Anarhia la Moscova. Au început jafurile și incendiile. Bande de huligani amenință orașul. Merge! Aduceți ordine. Tu ești singura parte disciplinată. Noul guvern te cheamă – te vei deplasa imediat pentru a proteja sediul.10

Generalul s-a întors și a plecat. Aparent, a fost entuziasmat, nu a vrut să-și scadă starea de spirit. Ne-au adus muniție. Din nou am început să rupem pachete, iar podeaua era plină de bucăți de hârtie, dar acum starea de spirit era alta: am mers să apărăm revoluția! Asta spune totul. Un curent nervos, dar de altă calitate, a trecut din nou prin noi; a adăugat putere, a ascuțit impresionabilitatea; apropierea pericolului era îmbătătoare.

Celelalte companii dormeau; a iesit al 2-lea - din batalionul 1 si din 2 - al 12-lea; am mers pe coridorul întunecat al școlii, am coborât în greutatea întunecată

* Noi, militarii (fr.)

tibul; Ușile de la stradă erau larg deschise, iar aerul înghețat pătrundea în pufături uriașe. Când am ieșit, ne-am aliniat. Am fost conduși de un comandant de companie care semăna cu Marele Duce Nikolai Nikolaevici. Purta o pălărie, foarte înaltă, cu o amprentă invariabilă a grației.

„Echipe, aliniați-vă la stânga, marșați în ritm!”

Echipa a fost tăcută, dar calmă, experimentată. Am simțit că suntem pe mâini sigure.

Căpitanul a mers înainte și oarecum spre stânga. Am luat puștile „pe umăr” și în rânduri ordonate, într-o coloană de compartimente, am pornit.

Moscova era profund pustie. Zăpada cânta minunat sub picioare. Marele Leu a strălucit deasupra monumentului lui Gogol. Compania s-a mișcat ușor, încântată, în acea ascensiune nervoasă când, cred, nimic nu a împiedicat-o să atace.

Toate acestea au fost neașteptate, neobișnuite. Am dat repetiții de tactică, am învățat celebrul paragraf „îndatoririle unui trăgător în lanț”, am exersat împrăștierea și alergarea – dar toate acestea au fost „intenționat”, așa cum spun copiii, și nu „real”, apoi ei a mers, totuși, pentru a proteja pe cineva sau a apăra, a trebuit să ne aplicăm cunoștințele în luptă.

În Piața Arbatskaya ardeau focuri de tabără. Praga era întuneric. Dar la sediul din „Art Electroteatrul”11 - totul este în lumină, sunt patrule cai, mașini, camioane cu soldați. Străzile Moscovei sunt tăcute. Intersecția va trece, mașina va crona. Se pare că ceva se complotează în acest întuneric geros, se ascund dușmanii; ei spun că a douăsprezecea companie a noastră a plecat deja să ia Uniunea.12 Se pare că s-au stabilit acolo cu mitraliere. Noi suntem rezerva.

În ordine strictă, am trecut prin vestibul până în sală. Era plin de lumină - și un soldat, era o jumătate de companie a regimentului 251 și o companie a școlii de steaguri. Soldați, junkeri care stăteau ațipiți; puști lipite cu baionete. Era afumat. Mirosea a militar. Am trecut și ne-am așezat.

Am fost aici pentru ultima dată în urmă cu câțiva ani – într-o rochie „liberă”, un scriitor rus liber la o prelegere susținută de Paul Faure, regele poeților francezi.13 Unde se află acum, nu știu. Poate undeva în Argonnes, lângă Arras, sau vreo altă mahala – nimic nu mă va surprinde. În această iarnă, eu însumi am mers douăzeci de mile într-o furtună de zăpadă, am manevrat într-un ger de douăzeci de grade, sub chip de soldat, am măsurat străzile Moscovei cu o pușcă pe umăr - locuri care sunt dragi și chiar sacre. Așa sunt vremurile.

Tineri steaguri ne-au vorbit. În medie, ei sunt mai tineri decât noi, mai puțin14, de o direcție militară mai strălucitoare, dar cu mai puțină educație; suntem invatati. Unul dintre ei a povestit imediat cum au luat

Arsenal; a ieșit - foarte curajos și eroic. Am auzit atunci această poveste de mai multe ori; Naratorul a fost întotdeauna personajul principal.

Ne-am așezat, am fumat, am ieșit în camerele în care lucra sediul - bateau aparatele acolo, ni s-a părut că se fac niște treburi urgente, zi și noapte, pentru a salva Rusia. Aici, la o oră-două după sosirea noastră, vestea a trecut din gură în gură: „Poporul nostru a luat Unirea”. Junkerii școlii de steaguri spuneau important: „Alexandroviții au luat Unirea”. Curând a apărut vestea că chiar „au mers cu ostilitate”, au fost pierderi, au fost luate mitraliere. Mi-am amintit că până la urmă eu sunt „seniorul din link”. Trebuie să știi comenzile. Este chiar adevărat că în jumătate de oră vor trebui aplicate? Am repetat cu plutonul nostru, s-a dovedit că nu-mi amintesc bine. Și am avut un sentiment ciudat - că mă pregăteam să vânez oameni, să-i distrug după regulile științei militare.

Tot ce s-a spus despre a douăsprezecea companie s-a dovedit, desigur, a fi o prostie; dar în acea noapte romantică, în sediul „revoluționar”, în care cineva complotează din adâncurile străzilor fără lumină ale Moscovei, totul era bine. Unii dintre ai noștri, chiar și cei foarte pașnici, au fost atât de inspirați, încât eu însumi am auzit conversații: dacă mergi la Suta Neagră, atunci nu faceți prizonieri. Gândiți-vă, veterani din Brusilov!

Din când în când, câteva „personalități” erau aduse la sediu din stradă. Îmi amintesc de unul: un spion, un agent de securitate, unul dintre cei împotriva cărora trebuia să acţionăm; era păzită de patru soldați; stătea într-un colț, șapca lui de student era în genunchi, haina de iarnă era descheiată: transpira, avea părul mătășat, iar ochii mici îi țâșneau dureros. Am încercat să răspund la întrebări cu brio; dar — aparent un laș. „Deci, probabil”, m-am gândit, „spioi sunt luați în război. Tayu, ei stau, vânați de animale și apoi îi termină undeva după colț. Apropo, acestui subiect i s-a imputat că undeva pe stradă „nu a aprobat noul sistem”. În acest moment, nu m-am putut abține să nu zâmbesc. Deci, cu siguranță trebuie să-l aprob! Ei bine, dacă nu-mi place? Și voi fi închis sub paza acelorași patru soldați care, poate acum două săptămâni, i-au păzit și pe socialiștii arestați. Stat nou! Au venit zei noi, dar zeul puterii nu va părăsi în curând oamenii. Schimbându-și părerile, ținuta, va amenința „dizidenții” multă vreme. Apoi, am văzut, a fost adus un ofițer rănit. L-au târât pe sub brațe, iar cu picioarele abia se mai putea mișca; iar acest ofițer — nu era deloc ofițer, ci un frizer deghizat care încerca să împuște pe cineva — el însuși a fost împușcat. Tot „contrarevoluționar”. Și au livrat altele diferite: acești mizerabili erau „minoritatea”, noi — „majoritatea” — de aceea îi puteam planta, îi păzim etc. Dacă eram mai cruzi, îi împușcau.

Pe la patru eram toţi obosiţi; mulți dau din cap, alții dormeau sincer, lăsându-se pe spate în scaune. Mașinile de la sediu au tăcut. A devenit clar că războiul era departe.

La ora cinci am fost înlocuiți de prima noastră companie, cea mai înaltă, supranumită „măgari”. Ni s-a zis „cabari” – de ce, nu se știe, dar așa a început din timpuri imemoriale.

Când au trecut pe lângă noi, au spus:

- E ciudat că „taxisrii” au somn. La răscruce de drumuri sunt obișnuiți, presupun, să fie de serviciu noaptea.

Inteligența noastră a răspuns:

- Măgari, o să vă fie foame. Nu-ți vor da fân aici.

Adulții cu insigne universitare și-au spus calm între ei: „măgari”, „șoferi de taxi”.

Desigur, seara generalul ne-a exagerat totul. Nu a existat o anarhie anume la Moscova. Poate două sau trei incendii. „Unirea” chiar a luat, dar nu era nimeni acolo. Încărcarea noastră, romantismul nostru și de data aceasta a fost pregătită pentru viitor, fără utilizare imediată.

A doua zi am dormit pe pofta inimii, cu constiinta unei datorii indeplinite. Și apoi ni s-a permis să plecăm. La ora trei după-amiaza, când ieșeam cu un prieten, străzile erau zgomotoase și pline de viață; Piața Arbat era plină de lume. Știind că asta era copilărie, nu am putut rezista la fel și m-am dus la magazin pentru o panglică roșie. Tanara domnisoara mi-a atasat fundite rosii mie si prietenului meu. Plini de impresii, emoționați, aproape veseli, ne-am împrăștiat.

II

Încă câteva zile am fost repartizați la Gărzile Școlii, la sediu, dar destul de pașnic. Trebuia să fiu „reporter” șefului de cabinet, adică să raportez despre fiecare vizitator, și să-l invit pe vizitator; postul, după părerea mea, era de portar, iar camarazii spuneau că este o aripă de adjutant. De când a căzut noaptea peste mine și nu a venit nimeni, n-am făcut nimic. Întregul meu rol s-a redus la faptul că dimineața mi-am trezit „stăpânul” și i-am dat un ziar. Aici am făcut rolul de valet.

Mai târziu, a devenit o persoană publică. Compania m-a ales ca delegat; Din acea zi am primit privilegiul: în timp ce tovarășii mei făceau „instructaj de companie” sau vreun alt farmec, puteam să stau, cu o privire chibzuită, să rezolv problemele vieții școlare într-o mică sală de clasă sub coafor. Ne-am adunat acolo ca un fel de comitet. Trebuie să recunoaștem că uneori comitetul nostru a crescut foarte mult: au existat persoane care nu voiau să meargă la gimnastică sau la

prelegeri, ocupau cu modestie birourile din spate – așa-numitele „trucuri”. Aici erau în siguranță. Le-am acoperit cu autoritatea colegiului.

A trebuit apoi să vizitez Sovietul Deputaților Soldaților în calitate de membru al acestuia. Am văzut o mare de tătici de soldați, paltoane, fețe cu barbă, voluntari evrei plini de viață și reprezentanți ai „tranșeelor” - oameni care văzuseră lumea cu adevărat. Toți au avut ocazia să vorbească. Omenirea cenușie a tăcut mult timp; a îndurat o mulțime de necazuri și răutăți, grosolănie, bătăi de cap și nedreptăți - și într-o zi l-a trezit pe cel mai liber dintre oameni. Am vrut să vorbesc. Cu stângăcie, au vorbit nearticulat. Dar totul părea mic. „Tovarăși” au urcat la nesfârșit pe podiumul Muzeului Politehnic, au repetat de zeci de ori, au afirmat naiv binecunoscutul, dar așa ar trebui, pentru că până la urmă, pentru prima dată, pentru prima dată! Despre faptele lor sângeroase și dureroase. Au venit delegați de pe diferite fronturi, din tot felul de garnizoane, toți i-au salutat, toți au declarat că nu sunt mai răi decât oriunde altundeva, că nu sunt mai răi revoluționari. S-a întâmplat să cadă în exaltare sinceră, de exemplu, din cauza faptului că trebuiau aleși deputați pentru a întâlni trenul cu cei politici. Au fost și momente emoționante. A sosit comandantul trupelor. A spus lucruri simple. Apoi a chemat un soldat pe scena lui și l-a sărutat. „În fața lui vă sărut pe toți, tovarăși.” Am stat destul de sus. Printre tunetul de aplauze se simțea cât de entuziasmați erau soldații. Ulterior, în timpul discursului, mulți și-au suflat nasul. Întorcându-mă, am văzut un soldat cu părul roșu care și-a pus capul pe barieră și a plâns. Când comandantul trupelor a terminat, un bărbat cu barbă, un „unchi” Voronezh, un săpător, s-a ridicat și a spus: „Domnule comandant, vă mulțumesc pentru cuvintele dumneavoastră amabile. Mă înclin în fața dumneavoastră pământesc, domnule comandant. Și în timp ce stătea lângă culoar, s-a scufundat imediat la pământ și a plâns. Un om de vârstă mijlocie, probabil un om înțelept lumesc, zăcea și plângea, de emoție nu mai putea spune nimic, Și trebuie să fie adevărat că pentru prima dată a auzit cuvinte afectuoase, „bine” de la superiorii săi. Îi era foarte dor de ei. Discursul lui a fost cel mai puternic pe care l-am auzit vreodată.

Acest comandant era atunci eroul zilei. Mergea călare, în pălărie maro, având înfățișarea unui căpetenie, vorbea puțin teatral, dar cu moderație. Mașina lui a fost întâmpinată cu entuziasm. Și atunci steaua lui s-a stins; cu aceeași ușurință cu care l-a ridicat, mulțimea l-a răsturnat15, a uitat imediat, iar acum îi poartă în brațe pe alții, ale căror triumfuri, așa cum se aștepta întotdeauna în revoluții, sunt probabil și ele de scurtă durată.

Se apropie absolvirea noastră. Noi, adică delegații, reușisem până acum să ne realizăm „reformele”: desființarea ținutelor obligatorii la biserică, concediul de noapte, controlul asupra bucătăriei etc. Am lucrat pentru cei mai tineri.

352

generații pentru a le face viața mai ușoară. Legămintele noastre au fost acceptate cu ardoarea caracteristică rușilor; și acum chiar și, din câte știu eu, este deja necesar să îmbinăm acolo spiritul

libertății cu spiritul disciplinei – pentru ca spiritul dezordinei simple, atât de aproape de noi toți, să nu câștige.

Cu câteva zile înainte de absolvire, ne-am simțit ca niște baruri: nu am făcut nimic, ne-am întins visător pe paturile noastre, am plecat continuu în vacanță și am încercat - acum paltoane, apoi șepci. În ultima zi și-au adus toate aparatele noi de la Societatea Economică16 – erau teribil de obosiți, dar era amuzant să îmbrace jachete noi-nouțe, pantaloni noi. Toată seara, a doua zi dimineața, oglinzile au funcționat continuu; ne-am gândit înaintea lor. Cei mai tineri ne priveau cu invidie; mai au două luni să stea aici, să se ridice pe tobă, să coboare să ia masa și să stea în ceainărie seara. Am devenit imediat mai eleganti, mai curati, cu placere ne-am predat vechiul cantar la arsenal. Totul părea urât.

În aceeași sală în care am jurat credință noului guvern, am fost promovați.17 Desigur, comandantul trupelor a ținut un discurs și am strigat „Ura". Așa se face. Iar seara, primind bani, documente, luându-ne la revedere – multă vreme, dacă nu pentru totdeauna – cu modeste cufere de insigne, ne-am despărțit – în toate direcțiile. Îmi amintesc că era o seară caldă și gri. Șoferul de taxi a condus rapid pe Znamensky Lane. Soldații care se apropiau m-au salutat. Aveam sentimentul că nu aveam treizeci și șase de ani, ci șaptesprezece ani și tocmai terminasem liceul, pentru prima dată plecam ca om liber. Și unde și ce așteaptă - nu se știe.

naș

(Din memorii literare)

În august 1900, ca tânăr student la Institutul de Mine, am ajuns la Ialta. Era uscat, liliac și soarele era puțin. Am văzut sudul pentru prima dată. Locuia într-un hotel cu balcon la mare și stătea mult timp, privind cum pânzele se albesc în depărtare. Visat, desigur - cine știe la ce visează la nouăsprezece ani?

Dar, pe lângă Crimeea, grătar,1 mare, aveam și un interes secret, pe care l-am ascuns cu mare grijă rudelor mele: am scris un anumit lucru și l-am trimis lui Cehov, încă din Moscova. Și acum voiam să-l văd și să vorbesc. Da, e ușor de spus! Vorbește cu Cehov.

De când îmi amintesc, am fost foarte timid. Dar aici s-a întâmplat ceva: scoate-l pe Cehov și pune-l jos.

353

Și a venit o anumită zi când în hotelul meu, prin receptorul telefonului, am auzit o voce joasă și calmă:

Da, oricând vrei. Chiar acum.

A muri înseamnă a muri. Chiar acum. Dar nu aveam chef să mor. Dimpotrivă, entuziasmul a inundat. Ideea este că Cehov m-a numit după prenumele și patronimul. Își amintește numele meu!

Doamne, ce strălucire!

Și iată un taximetrist de la Yalta, dublu, cu vârful alb, care conduce pe strada Autskaya, în sus, printr-un fel de inversiuni, trecând prin grădini, căsuțe de vară, se oprește la grătar.

Cehov însuși a deschis ușa. Un tânăr cu o pipă de manuscris, care semăna cu mine, s-a strecurat pe drumul prăfuit.

Un minut mai târziu eram în locul lui, în același birou. O fereastră mare dădea spre munți. Cehov s-a așezat pe o canapea într-o nișă - pe o canapea turcească, așa cum obișnuiam cu toții, roșu-alb. Deasupra lui, și în toată camera, tot felul de poze, o mulțime de Levitan, fotografii, grupuri. Camera este plină de diverse fleacuri - și, de asemenea, pare a fi pestriță.

Înfățișarea lui Cehov este atât de păstrată în memorie: ochi deștepți și plăcuți cenușii, pince-nez, păr încâlcit și deschis pe cap, stând lateral, picior cu picior, oarecum leneș de simplu, calm și rece. Nu vorbăreț. A scos manuscrisul.

- Jurnalul... Este o formă foarte ușoară. Pune tot ce vrei aici.

M-am uitat la manuscris. Stearină a fost picurată pe ea într-un singur loc. Așa că a citit-o la lumina lumânărilor... Din nou, entuziasmul idiot al unui iubit.

- E mai greu să scrii o poveste. Tu îmi scrii o poveste.

Din câte îmi amintesc acum, i-am trimis ceva „melancolic”, notează la persoana întâi, o imitație a lui Maupassant și a lui.Bineînțeles că era imposibil de tipărit: nu am numărat. Dar faptul că în puținele sale cuvinte calme era o frază foarte scurtă - încurajatoare - aceasta a hotărât chestiunea. Iată, extraconștient, ca un simț al sexului, forța care a adus în această Autka, pe faimosul, rece modest bărbat în pince-nez: ceva în „nature” aștepta un cuvânt de binecuvântare. Ei bine, iată.

Principalul lucru este spus. Cehov a tăcut. Ca să „țin conversația”, am întrebat – și mi s-a părut că întreb foarte inteligent – dacă scrie „din natură” sau „imaginar”. (La urma urmei, acum eram „tovarăși de meșteșug!”) Aceasta nu era, evident, prima dată când era întrebat despre astfel de lucruri. Fața a devenit mai întunecată. Aproximativ ar putea însemna: „Doamne, ce prostie din nou!” Tuși și răspunse:

- Dacă am cinci degete pe mână, atunci nu pot scrie că sunt șase...

Nu am putut să ies din această gaură. Discuția despre artă s-a terminat. Cehov, într-un mod mai simplu, mai prietenos, m-a întrebat câți ani am, cine sunt părinții mei, ce provincie. Dintre toate vizitele mele, el părea să aprobe cel mai mult faptul că nu aveam încă douăzeci de ani.

Totuși, să-și ierte ceva pentru tinerețe, să-și spună încurajarea din obișnuință, la vederea unui tânăr cu un manuscris ”- L-am lăsat altfel

decât am intrat. Nu a fost nicio retragere. Otrava a intrat, și peste mine, ca peste un viitor inginer (pe umerii mei erau monogramele lui Catherine, fondatorul Institutului de Mine) - a fost necesar să-i pun capăt.

Un an mai târziu, primul meu eseu a apărut la Moscova, în ziarul Kurier.2 Apoi l-am întâlnit pe Cehov, palid și bolnav, la Teleșov, la întâlnirile cercului literar Sreda. Și într-o dimineață de iulie a anului 1904, la gara Nikolaevsky, cu ochii udați de lacrimi, am purtat în brațe sicriul greu al nașului meu, iar această zi a fost lungă, amară pentru mine, acest drum către Novodevici, prin toate Moscova.

Acum nașul este departe. Nu știu dacă tinerii de astăzi poartă coroane de flori pe mormântul lui. L-am purtat în zilele noastre. Dar acum nu este în favoarea. Lasa. Ce a fost și a rămas așa, un adevărat, minunat artist rus. Dacă se întâmplă să văd Moscova, îi voi aduce flori la Novodevichy, îi voi pleca în mormânt.

MOSCOVA. CEHOV

Meliton a mers cu greu spre râu și a ascultat cum sunetele flautului se stingeau încetul cu încetul în urma lui. Tot voia să se plângă. S-a uitat trist în jur și i s-a părut insuportabil de rău pentru cer, și pământ, și soare, și pădure și Doamna lui.

Un. Cehov. „Svirel”.

Micul teatru din Karetny Ryad i-a aparținut lui Konstantin Vasilyevich Moshnin, un vânător, domn, inginer mecanic care a predat un curs la Școala Alexander. Era omonim și prietenul tatălui meu. La premierele „Unchiului Vanya”, „Trei surori”, „Singuratic” (Haupt-mana), am venit din îndepărtata „Fabrica Gugzhon” la Konstantin V<a-silevich> - am băut ceai și am mers direct la teatru, în cutia scrisă de lângă scenă.

355

„Ei bine, omonime”, a întrebat tatăl meu, „când vom face raid?” Konstantin Vasilevici, un domn frumos cu ochi cenușii, care venea la vânătoare cu noi în copilăria mea, a răspuns cu o uşoară bâlbâială:

- Da, ce fel de, omonim, ob-va, când trebuie să dau un examen de se-etters în Aleksandrovsky?

De ce i-a chemat pe junkers (cu bunăvoință, inofensiv) setters, nu-mi amintesc exact: se pare că n-au mers atât de departe în mecanică, pentru că.

- Să mergem, să vedem ce vor juca astăzi.

Și dintr-un apartament demodat, așezat, cu portrete, ficusuri, palmieri, cu cărți de vânătoare, coarne și arme, am căzut imediat într-o altă lume - noi, tinerii, eram foarte străpunși. Perdeaua cu pescărușul pe ea s-a despărțit, Treplevii, Trigorinii, „surorile” și-au început bocetele nervoase neputincioase în fața sălii întunecate.

Vânătorilor, oameni de mare și activitate, nu le-a plăcut deloc. Așezați în spatele cutiei, au glumit, deoarece toată „vechea” Moscova a glumit apoi:

- „La Moscova, la Moscova!” Ei bine, dacă vrei să mergi la Moscova, atunci lasă-i să cumpere bilete!

După al doilea, al treilea act, Konstantin Vasilyevich i-a șoptit tatălui său:

- Haide, hai să ne uităm acasă, acolo am un coniac de vânător...

Și au dispărut. Am fost indignați de asta, am stat sincer până la capăt și am ieșit încântați, după cum se spune, „a purtat” ceva din teatru.

Dar moșninii erau hrăniți pe drum cu diverse feluri de mâncare reci, dulciuri, prăjituri - ne-am întors târziu la „fabrica Gujon”, mergând cu greu pe taxiurile care bubuiau de-a lungul podurilor din Moscova. Totuși, acasă, în conacul cu un etaj al tatălui, au mestecat și au experimentat ceea ce au văzut aproape până în zori...

Așa a fost Cehov pentru tinerii din acea vreme: piesele sale nu sunt doar artă, ci și o parte a vieții, ca însuși Teatrul de Artă. Atât teatrul, cât și dramaturgul au împărțit oamenii în două tabere: „pentru” și „împotrivă”. Unii entuziaști au vizionat The Three Sisters de treisprezece ori. O bătrână a refuzat o casă pentru o domnișoară pentru că îi plăcea prea mult aceleași „surori”.

Cehov ne-a stăpânit, ne-a controlat, dar cu greu l-am văzut: el a tușit în tăcere și închis în Ialta, se ducea seara în grădina orașului, apropiindu-se de o moarte timpurie.

♦ *♦* *♦*

Tatăl meu urma să cumpere o proprietate lângă Moscova. Uneori mergeam cu el la inspecții, conform anunțurilor din ziare. Și apoi într-o zi am citit că moșia Melikhovo, Cehov, lângă gară. Lopasnya. Aceasta,

aparent, nu ne convine, dar ce ispita! moșia lui Cehov! M-am prefăcut că sunt interesat. Într-o zi fierbinte de iunie, m-am dus la adresa indicată de pe Malaya Dmitrovka, la Degtyarny Lane - cu inima bătând am sunat la ușa lui Cehov.

Un bărbat a ieșit purtând pince-nez, cu ochi cenușii foarte inteligenți și plăcuti, părul deschis la culoare, oarecum aplecat, într-o jachetă intelectuală - gulerul îi era înălțat într-un mod casnic.

- Ah, despre Melikhov, te rog, te rog...

Vorbea cu un bas scăzut, invitat în sufragerie. Golul, ecoul unui apartament fierbinte de vară plin de lumină, în afara ferestrei praful fierbinte al Moscovei, vuietul taxiurilor...

În pince-nez-ul său cu o panglică neagră, Cehov s-a păstrat simplu, nu a spus cuvinte de prisos, era ceva reținut și nobil în el. Dacă în Tolstoi este „țăran", atunci în Cehov este „țăran".

Din conversație s-a dovedit că proprietatea nu era potrivită, cu toate acestea am decis să o inspectez - Cehov tocmai pleca de acolo, ceea ce înseamnă ...

Lopasnya - de-a lungul drumului Kursk, șaptezeci de verste de Moscova. Trenul trece pe lângă Tsaritsyn cu palate și iazuri celebre, pe lângă Butovo, mesteacănul alb, regiuni vesele și diverse din apropierea Moscovei: există un zâmbet bun în ele. Drumul duce la Crimeea, la sud la mare, în acele vremuri multă lumină și farmec era asociată cu el. Lopasnya în sine este și pădure de mesteacăn, câmpuri, clopotnițe ale satelor, totul este măsurat și plăcut, divers și uman. Un tip în șapcă și jachetă m-a condus la Melikhovo, un cuplu într-un cărucior. Peisajul lui Cehov, „climatul spiritual" al lui Cehov. Da, iar Levitan nu este rău aici, aceste păduri vor deveni aurii la toamnă, la fel ca Levitan. Desigur, există tristețe rusească în ei. Poate că în această pădure Meliton a ascultat flaut melancolic al lui Luka cel Sărac.

Melihovo s-a dovedit a fi la fel de invizibil și de neremarcat în exterior ca Cehov însuși (nu era acasă!). O mică moșie pe teren plan, cu un iaz sărac, o casă cu un etaj și o grădină întunecată. Un fel de alee de tei, o anexă unde lucra Anton Pavlovici, în afară de familie. Am fost primită de sora lui, Maria Pavlovna, care semăna foarte mult cu fratele ei (mai târziu, la Moscova, i-am mărturisit cum am jucat atunci „cumpărătorul" și am râs împreună). Poate pentru viclenia mea mi-a fost trimisă absența lui Cehov (și pentru simplitatea lui, Dumnezeu l-a eliberat de un „frate" novice) - cu toate acestea, am simțit foarte clar dispoziția, stilul și înfățișarea lui Cehov. Intelectuali casnici la rural. O mamă bătrână, sora Maria Pavlovna, artist Hhotyaintseva.2 Casa nu este bogată, ci locuibilă, cu confortul și căldura nu unui moșier vechi, ci a unui gen mai luminat, cu cărți, reviste, fotografii ale scriitorilor, cu urme de toți Goltsevii și Lavrovii,3

357

cu studii de Levitan... Pare și o producție a aceluiași Pescăruș. Iar grădina, foișorul și teii mi-au amintit de primul act („grădina") din Pescărșul și nu a fost fără unchiul Vanya.

Bineînțeles, șoferul meu a hrănit caii aproape jumătate de zi, iar eu am fost amabil ocupat și tratat pe balcon de domnișoare - în acele rochii de vară de la sfârșitul anilor 90, în acele coafuri înalte care trezesc acum zâmbetul și tristețea în fotografii. - "totul trece" ...

Desigur, mi-au arătat moșia. Și, așa cum se obișnuiește în aceste cazuri, am admirat totul. În realitate, nu a fost absolut nimic remarcabil în Melikhovo în sine, cu excepția proprietarului cu pescărușii săi, Muzhiks (care tocmai ieșiseră la acea vreme) etc.

Melikhovo a fost un decor bun pentru piesa „Cehov".

♦ *♦* *♦*

În toamna aceluiași an, l-am văzut pe Cehov mai ferm la Ialta, unde a locuit, luându-și rămas bun de la Melikhov pentru totdeauna, în mica sa vilă cu același aranjament „cehovian” și împrejurimi ca lângă Moscova. Aici el a rămas același Moscov gânditor și tăcut. Moscova nu l-a părăsit! Ea a trăit la Moscova, a jucat pe scena lui O. L. Knipper - în propriile sale piese. Acolo, în Karetny Ryad, a fost un teatru care i-a dat faimă. În cele din urmă, Moscova a fost pur și simplu acolo, unde a absolvit Universitatea, despre care a scris atât de mult și de care a devenit atât de apropiat. Cehov iubea străzile din Moscova, șoferii de taxi (cum bubuiau cu cauciucuri de fier! Încă nu existau tramvaie), restaurantele din Moscova: pe vremea lui, Ermitaj, Testov, Bolșoi Moskovski erau deosebit de faimoase. Steaua din „Praga” a crescut ulterior. Moscova era plină de rude și diverși prieteni literari.

În Ialta, desigur, eram îndrăgostit de Cehov, am ascultat cu evlavie remarcile lui scurte și înăbușite, am devenit palidă, înclinându-mă în grădina orașului - totuși, în Ialta mulți erau îndrăgostiți de el.

Îmi amintesc că odată noaptea, într-o angoasă tinerească, rătăcind de-a lungul digului, am mers destul de departe, pe vreo promenadă pustie spre Livadia. Pe o bancă, destul de deasupra mării, stătea, ușor strâns, un bărbat singuratic, într-o haină cu guler răsturnat și o pălărie. Cehov avea patruzeci de ani și avea patru de trăit. Dedesubt, marea urlă - străveche, veșnică, argonauții încă navigau pe ea - o privi în tăcere.

Și așa mi-a rămas în memorie.

♦ *♦* *♦*

Oamenii lui Cehov, psihologia lor, modul lor de viață au trecut. Pentru viața noastră, dificilă și complexă, după furtună, „Cehov” nu este potrivit. Alte

la ordinea zilei. Dar, amintindu-ne de eroii lui Cehov, să ne amintim că în infirmitatea lor neurastenică, în angoasa și languirea lor, în sentimentele lor slabe și în faptele lor simple, era ceva profund uman. Principalul păcat al poporului lui Cehov este slăbiciunea și lipsa de voință. Dar slăbiciunea nu este un păcat de moarte. Oamenii lui Cehov au plecat împreună cu Moscova veche, dulce, oarecum lejeră. O parte din sufletul nostru a mers cu ei - un altul este acum construit din nou. De la pozițiile noi, fortificate, să nu fim duri cu trecutul.

Arta lui Cehov, ca și arta, trăiește pentru totdeauna.

♦ *♦* *♦*

Cehov a vizitat Moscova în vizite scurte. A apărut la „Miercurea” lui Teleshov, la Andreev. A devenit și mai tăcut - cu atât mai faimos, mai slab și mai retras. Soția lui, O. L. Knipper, l-a scos deja, braț la braț, aproape ca o icoană. Dar tot același pince-nez, păr ușor dezordonat, ochi gri.

Ultima dată când l-am văzut a fost la premiera filmului The Cherry Orchard, pe 19 ianuarie 19044 – nu mai la Moshnin din Karetny, ci la noul teatru Kamergersky Lane5. Era a douăzeci și cinci de ani de naștere. Cehov abia stătea pe scenă, în jacheta lui obișnuită, printre flori, actrițe, actori - s-a plecat obosit, a ascultat obosit discursurile aniversare, pe care le-a urât profund (și discursurile de atunci erau la fel ca acum, nu mai bine. Un mort. Goltsev ar putea spune la fel de mult ca despre „lumini”, „idealuri strălucitoare” etc.).

Aniversarea s-a încheiat, Cehov a plecat în străinătate cu Olga Leonardovna în primăvară. În timpul verii a locuit în Badenweiler, unde s-a îmbolnăvit grav. Și în aceeași vară, în iulie, la ora șapte dimineața, eu și soția mea am angajat un taximetrist de la Spaso-Pskovskoye până la Gara Nikolayevsky pentru a ne întâlni cu cenușa lui Cehov. Șoferul de taxi a condus de-a lungul Vozdvizhenka, prin turnul Kutafya. În dimineața de vară, albastră și aurie, se ridică într-un pas până la zidurile Kremlinului, zgâiind cauciucurile de fier ale roților. Călăreții lui aveau lacrimi în ochi. Apoi, într-un trap lent, a alergat pe lângă catedrale și palate, și-a scos pălăria la Porțile Spassky și a desfășurat încet Moscova de dimineață și a oamenilor de rând pentru noi.

Cu mare emoție am ținut marginea sicriului iubitului meu scriitor. Erau mulți oameni, multe flori, tinerii au purtat sicriul în brațe foarte mult timp. Pe Domnikovskaya, un cizmar dezordonat ieși târât din subsol, se uită surprins la mulțime și întrebă:

- Cine este acesta îngropat? General?

„Scriitor”, i-au răspuns ei.

- Pi-sa-te-la! Asta este!

Și s-a scărpinat în cap de uimire.

359

O plimbare lentă prin toată Moscova, litias, o slujbă de înmormântare la Teatrul de Artă, calea către Mănăstirea Novodevichy, strălucirea aurie cea cețoasă a cupolelor sale, o furtună ușoară de vară în cimitir, mirosul delicat de frunziș, buchete nesfârșite, flori, lacrimi, tristețea sfâșietoare, învolburată a unui suflet tânăr - acea tristețe, care, totuși, va fi în mod clar depășită - din nou slujba, discursurile și, în sfârșit, o movilă mică deasupra Cehov - acesta este aspectul acelei străpungeri, zi ascutit-dulce-trista. Unii crini și liliac, crini spirituali și liliac spiritual. Oboseală epuizată spre seară.

... Mai târziu, pe mormântul lui Cehov a fost pusă o cruce cu lampă. Și mereu erau flori. A avut loc un pelerinaj al tinerilor la minunata Mănăstire Novodevichy. Acum ce, nu știu.

MOSCOVA. <„TREI SORI”>

„Trei surori” în Rusia

Poate cea mai bună reprezentație Cehov a Teatrului de Artă a fost Cele trei surori. Piesa era deja foarte bine distribuită - și trinitatea surorilor înșiși[1] și Stanislavsky, și Artyom și Lilina.[2] Da, și tonul, ritmul. Dar succesul nu depindea doar de asta. Arta este artă, dar aici era ceva în sensul vieții. Un anumit sunet al operei a atras sufletul vremii, iar răspunsul nu a fost doar în direcția artei. În general, Cehov, și în special Cele trei surori, au devenit nu numai un obiect al contemplației estetice, ci și o parte a vieții.

Ca în orice mare succes, societatea era divizată. Unii sunt pro, altii sunt impotriva. Unele surori le simpatizau, altele erau supărate pe ele.

- „La Moscova, la Moscova!” Aș lua și a cumpăra un bilet.

- Nu, este în sensul unui astfel de... știi... simbolic.

Era un timp ciudat (bun pentru literatură): dacă o persoană îi iubea pe Hamsun, Cehov, Ibsen, părea să aparțină unui anumit partid. Unul este al nostru, celălalt este aproape un dușman.

Iată o tânără înflăcărată la Moscova văzută de treisprezece ori „Trei surori”. Dar ea a plătit prețul pentru asta. Doamna, o alta, de varsta mijlocie, care o cunostea din copilarie, avea o alta parere despre piesa. Când în camera de zi a unei tinere de vârstă mijlocie pe care a început să o admire, nu a suportat.

„Mă întreb cum este posibil să urmăresc această prostie de treisprezece ori.

- Minunata joaca...

- Prostii!

Câteva minute mai târziu, conversația a decurs astfel:

- Cum? In casa mea? Le admiri aceste curve?

360

De ce săracele surori s-au dovedit a fi desfrânate nu este atât de ușor de înțeles, dar tânăra nu a cedat, cuvânt cu cuvânt, a înfuriat-o atât de mult pe gazdă încât a trebuit să „sufăr pentru credințele ei” - să zboare dintr-un lung- stând în picioare casă prietenoasă de câteva ori.

Câte astfel de încărcări! De obicei, cei bătrâni și morocăni erau cei care se enervau pe surori: funcționari, judecători, moderniști, doamne plinuțe în corsete înalte (pionul societății, fundații), proprietari de terenuri în șepci cu bandă roșie, dintre cei care strigau în restaurante. : „Che-a-ek!”, comandă un porc rece cu hrean.

De partea surorilor se afla partea mai tânără: eleve cu „Insula morților”[3] deasupra patului, „tinerețe sensibilă” cu caracter nepartid, intelectuali de vârstă mijlocie, boemi artistici, profesori și, în

final, partea iluminată a provinciei - toți cei care au venit la Moscova au mers fără greșeală la Teatrul de Artă.

Și iată influența piesei asupra vieții de atunci: în Cele trei surori, profesorul Kulygin și-a bărbierit mustața pentru a arăta ca regizorul. În orașul Serpuhov, la începutul acestui secol, când tuneau cele Trei Surori, profesorul de latină, un anume ut consecutivum,4 de care Rusia era plină, și-a bărbierit și mustața, dar nu pentru director: ci să semene cu Kulygin din piesă.

- Sunt fericit! Eu, Masha, sunt mulțumit!

modestul Kulygin al lui Cehov, zâmbind printre lacrimi, și-a înșelat soția, distrând-o cu mustăți false găsite pe un elev din clasă - iată-l, glorificat în Serpuhov.

Cehov însuși

Tot acest zgomot s-a datorat unui om liniștit, bolnav, care stătea în Ialta (medicii nu l-au lăsat să intre la Moscova), care a văzut munții Crimeii de la fereastra biroului său din Autka, seara coborând în grădina orașului, rătăci acolo - într-un pince-nez, ridicându-și gulerul hainei, tușind, stând uneori singur lângă mare.

Anton Pavlovici Cehov nu a urmărit faima. Ea însăși a mers la el. „Zumzetul” ei s-a auzit de la Moscova până în dacha din satul Autka de deasupra Ialta, în toată pustiirea de iarnă a acestui loc. Tineri scriitori timizi cu pipa manuscrisă în mâna înghețată, doamne care voiau să știe „cum să trăiască”, profesori, doctori din provincii – fiecare națiune a fost în această „vilă” retrasă și confortabil de tristă. De asemenea, Cehov a fost tratat nu numai ca un scriitor, deși nu a stat „pe un post glorios”, nu a suportat aniversările și discursurile cu chemări „la luminile care se profilau deja în ceața fără speranță a reacției”. Cehov a fost pur și simplu un om închis, singuratic, modest, nu lipsit de răcoare, deloc dulceață, ci un suflet filantropic și creștin. Cine trebuia

pentru a-l vizita pe Melihovo, moșia lui de lângă Moscova (pe vremea „Celor Trei Surori” îl vânduse deja pe Melihovo), știe cât de bine a făcut Cehov liniștit în jurul lui. Ce bine că a fost doctor! A călătorit mult prin Melikhov și Lopasnya, s-a uitat la multe și i-a ajutat pe mulți. – Ce fel de școală este asta? întreabă un călător prin sat. „Anton Pavlovici a fost cel care ne-a urmărit”, răspunde șoferul din Lopasna. Te uiți, iar spitalul: tot „Domnul Cehov a aranjat”. Nu s-a dus după plug și nu avea de gând să-și ia rămas-bun, dar putea să treacă bine la foamete. Dar, în general: a fost foarte venerat de o persoană care „puțin” cunoștea oameni - Lev Tolstoi (numai că el nu a recunoscut piesele... cu toate acestea, nici pe cele ale lui Shakespeare).

Da, iar Rusia de atunci era foarte îndrăgostită de Cehov, artistul-omul, bărbatul-poet, acesta a fost ceea ce s-a îmbinat într-un sunet neobișnuit de rus. Viziunea lui Cehov asupra vieții avea un ochi larg și adevărat. Ce este întuneric, ce este lumină, am văzut perfect. Dar

are un spirit uimitor de simpatie, condescendență față de slăbiciunea omului și imperfecțiunea lui. Luați povestea „Duel” - nu cea mai bună lucrare a lui, ci caracteristică: câtă bunătate! Doar te întrebi. Și nu mă refer la culmile scrierilor lui Cehov: „În râpă”, „Episcop”... Se apropia sfârșitul vieții sale pământești, iar acum creștea.

Stând acasă în Ialta, îi era foarte dor de Moscova, a cântat împreună cu surorile sale în asta. Îi plăcea iarna de la Moscova, șoferii de taxi în sănii, restaurantul Hermitage (a venit Praga mai târziu) și avea prieteni la Moscova. A mai fost și Olga Leonardovna Knipper - Masha din „Cele trei surori”.

Cehov însuși, cu înfățișarea - nu numai literatură - a intrat în viața de atunci ca un fel de idol bun: câte eleve atârnau cărți poștale cu imaginea lui, câte profesore din provincii îl visau ca un mijlocitor liniștit. Erau cei care au trăit din greu, ale căror vieți nu au funcționat, toți cei slabi și nenorocoși îl considerau pe Cehov patronul lor: și nu s-au înșelat. Poate că l-au imaginat oarecum iconic, dar nu au fost înșelați în principal. Acesta este principalul lucru și este inima piesei „Trei surori”. Cehov a scris lucruri și mai sus, dar motivul uman și poetic al acestei piese a căzut la locul lor - „a ajuns”.

„Trei surori” este aici

- Voi juca Masha atâta timp cât voi trăi! – a spus Knipper – i-a plăcut acest rol și a avut un succes uriaș în el. „Trei surori” a rămas foarte mult timp în repertoriul Teatrului de Artă. Am mers la revoluție. Dar nu voi fi surprins dacă se redeschid în curând. Între timp, sunt la Londra și New York, poate le vor pune în scenă la Calcutta sau Australia: Cehov este foarte, cu adevărat faimos în lumea anglo-americană.

362

Tânărul nostru Teatru Rus5 a deschis sezonul cu Three Sisters6 nu fără îndoieli. Aceste preocupări sunt de înțeles. Rușilor le era și mai frică pentru publicul lor rus decât britanicii pentru englezi. Revoluția engleză nu a supraviețuit.

Iată un exemplu de cei care dezaproba - din rândul tinerilor. Tânărul emigrat rus a vorbit în acest fel despre Cele trei surori (la Paris, la un spectacol de amatori, au fost scene separate):

- Sunt surprins. Ei au trăit în Rusia, nu-i așa? La Moscova, nici măcar permisiunea nu era necesară atunci pentru a deranja. Mi-am făcut drum prin trei țări fără viză și fără bani. Și toți plâng. De la unele Penza la Moscova nu se poate ajunge? Nu înțeleg.

O altă categorie de nemulțumiți sunt oamenii „moderni” care privesc literatura din acest punct de vedere: cu ce poartă anul acesta? Rochii lungi sau scurte, pălării semi-clovn sau pălării de avion?

„Literatura sovietică este, desigur, crudă”, spun ei. „Așa e viața acolo. Iar literatura lor ne interesează pentru că reflectă Rusia, patria... Noi, desigur, renunțăm la agitație. Dar, la urma urmei,

aceasta este o viață nouă, o construcție ... (Acum aproximativ doi ani, astfel de conversații s-au auzit adesea. Acum sunt un fenomen de modă veche.)

Teatrul emigrantului putea conta pe diverse secțiuni neprietenoase ale publicului. Cei care îl iubesc pe Cehov s-ar putea, de asemenea, să se teamă. Unii au mers la spectacol nu fără entuziasm. Verifică-i pe ceilalți și verifică-te pe tine. Cum afectează timpul chiar arta adevărată? Și cum s-a schimbat viața?

Impresiile s-au dovedit a fi puternice, au confirmat vechiul adevăr: viața este infinit de fluidă, poezia învinge timpul.

În primul rând despre viață. Viața rusească s-a schimbat de la „Trei surori” atât de mult ca și cum nu au trecut patruzeci, dar trecuseră o sută patruzeci de ani. Nu este nevoie să spunem dacă a devenit mai bună sau mai proastă... Dar iată ce puteți vedea imediat: la oamenii aceia - slabi și neurastenici, incapabili de luptă - cât de puțină rapacitate! În piesă, grosolănia și rapacitatea sunt reprezentate doar de soția lui Andrei, și chiar și atunci în forme modeste. Surorile suferă de vulgaritatea din jur, ignoranța, proastele maniere. Toate acestea sunt așa. Credem că orașul era plictisitor. Dar cât de liniștit este totul! Unde sunt crimele, sângele, violența, războaiele - ororile care se petrec în jurul nostru acum în treacăt? Și cât de puțin cucerirea are armata Cehov! Visători, suflete dornice... Există, desigur, în acesta din urmă și neobiectiv, prea personal cehovian (mai ales la Vershinin), cu toate acestea, într-adevăr, la ofițerul rus de atunci nu era puțină sete de sânge, voința de a ucide. . A existat o voință de putere într-o societate rusă iluminată?

De aici încep reflecțiile filozofice.

363

— Aha! Iată-i, oamenii lui Cehov! Dragi surori! Rusia răsfățată. L-au dat adevăraților Lopakhini. Acolo merg ei.

Nu este nevoie să ne certăm. Dat deoparte. — Răsfăţat. Recitind pe Cehov, cineva este uimit de cât de puțină Rusia a dezvoltat rezistență efectivă la rău, o lovitură de răzbunare. Lipa, o tânără mamă („În râpă”), în fața ochilor ei, nora Aksinya toarnă apă clocotită peste copil - Lipa suferă în tăcere. Nici măcar nu încearcă să răspundă. Rugându-se, Barbara știe că măsoară și cântăresc în magazinul lor, dar nu se va mișca să lupte. „În râpă” se încheie cu triumful complet al răului. În ceea ce privește viața practică, reală, nu există rezistență față de el. Este învins din punct de vedere al sfințeniei, al milei strălucitoare: câștigătoarea este aceeași Lipa, care servește o bucată de plăcintă de terci pe drumul cel mare socrului ei, care a fost alungat din casă de Aksinya.

Așa că nu poți să-ți fluture brațele, mustrând Rusia, dar gândește-te la asta.

- Bine: slăbiciune, oblomovism, non-cetățenie.

Toate acestea au fost. O oarecare letargie. Dar este unul? La urma urmei, Tolstoi nu este un astfel de Oblomov și nici un erou cehovian, și totuși are și non-rezistență... Dar Dostoievski cu „Blandul”, Turgheniev cu „Puterile vii”, Cehov cu Lipa lui? „Ei bine, este totul așa, în zadar? „Degeaba” au exprimat ceva cei mai buni creatori ruși? Și nu există o semnificație mai profundă, mai profundă în „măcelul” Patriei noastre - poate nu este doar că a fost „ratat”, „ceva nu a fost finalizat” ... - ci că a trebuit să devină și o victimă? Poate că cei mai nefericiți nu sunt nefericiți degeaba?

Dar aceasta este o conversație dificilă. Ne întoarcem la piesă. Desigur, din partea reflectării vieții, aceasta este o poveste. Pe partea de artă, nu. Numai fleacuri au devenit depășite, dar figurativitatea lui Cehov, desenul, cuvintele, oamenii - totul este viu și totul trăiește, iar Kulygin și Chebutykin se ating și ele. Și cel mai important, în piesa în sine există un sunet etern, sunetul poeziei, care trece prin toate înfățișările ființei.

Oamenii neputernici, neprădători, destul de modesti și grațioși tânjesc după o viață vulgară. Vreau să văd fericirea, frumusețea. Dar ele nu sunt. Ei visează, uneori spun naivitate. Dar cine nu visează la fericire? La urma urmei, în Rusia de astăzi, cineva lâncește de dragoste „cu cireș de pasăre” și, la urma urmei, „cireș de pasăre” înseamnă „la Moscova, la Moscova”. Și atâta timp cât oamenii au cireșe, ei sunt în viață.

Teatrul a jucat foarte bine piesa. Rolurile jucate cu succes, regizorul a luat cu succes un ton destul de puternic, fără a cădea în pauze și melancolie. Ca și în fostul Teatru de Artă, spectacolul s-a dovedit a fi cel mai bun din repertoriu. Și foarte remarcabil: încă din primul act, o piesă în vârstă și demodată, o viață „învechită” condusă de autor și teatru

364

prin artă, partea ei nemuritoare a ajuns în sală. Succesul a fost mare.

Este puțin probabil ca domnișoara de astăzi să alerge să vizioneze The Three Sisters de treisprezece ori, iar în ceea ce privește „tinerul sensibil”, situația este alta acum. Dar este remarcabil că aproape patruzeci de ani mai târziu, într-o țară străină, după potop și chivot, spectatorii ruși s-au dovedit totuși încântați, captivați de poet și de teatru. De ce să nu câștigi? Teatrul a făcut un pas nu fără curaj. Dar a câștigat jocul.

RUSIA CEHOV

Melihovo

Tatăl meu a decis să cumpere o moșie, nu departe de oraș. Am călătorit cu el uneori de la Moscova, conform reclamelor din ziare. Și nu au găsit nimic.

Deodată am citit în Russkiye Vedomosti: „Lângă gara Lopasnya, calea ferată Moscova-Kursk. D., moșia lui A.P. Cehov, Melikhovo, este de vânzare „- au fost și detalii. Potrivit acestora, s-a dovedit destul de

clar că acest lucru nu a fost suficient pentru noi. Dar - moșia lui Cehov - și el însuși locuiește acolo!

Lopasnya 70 de verste din Moscova. A doua zi, pe la ora unsprezece, am închiriat un taxi în Melihovo pe această Lopasna - pe o pereche într-o căruță am condus pe drumurile de țară din apropierea Moscovei, de-a lungul șezuturilor moale și prăfuite, printre păduri de mesteacăn, terenuri arabile simple, în un peisaj destul de central rusesc.

O oră mai târziu, Melikhovo este o moșie modestă, neprevăzută, lângă sat, pe un loc complet plan, doar un crâng. Și într-un mod ciudat, un gard o desparte de moșia vecină - există și o casă, o grădină! Fără îndoială: tatăl nu s-ar fi uitat la toate acestea. Dar e prea târziu să te retragi. Căruciorul se oprește la o casă cu un etaj și ea mică, curată, totul este actualizat, în ordine. Domnișoara se întâlnește pe verandă. Trăsăturile faciale amintesc foarte mult de Cehov (din fotografie): ceva atât comun-rus, cât și nobil-reținut - sora sa Marya Pavlovna.

- Vorbesc despre moșie...

- Antosha a plecat la Moscova.

Fața mea trebuie să fi înfățișat ceva. Marya Pavlovna a zâmbit:

- Nimic, totul ți se va arăta fără el. Da-te jos.

Nu fără jenă plâng.

— Hai, o să ți-o prezint mamei. Acum vom lua prânzul și apoi ne uităm la Melikhovo.

365

Așa s-a întâmplat totul. Mama s-a dovedit a fi o bătrână, Evgenia Yakovlevna, într-o șapcă albă, subțire și destul de îngrijită - una dintre mamele adevăratei scriitoare, care pur și simplu o adora pe Antosha, probabil că o considera centrul universului (așa e. Mama lui Gogol credea că bărcile cu aburi au fost inventate tot de Nikolai Vasilevici).

Vechea Rusie pașnică!

Studentul, pe care l-au întâlnit pentru prima dată, a fost acceptat ca o cunoștință apropiată, s-au așezat la okroshka pe terasă - deși a fost timid la început, dar apoi s-a îndepărtat: artista Khotyaintseva, cu un nod mare de părul de pe cap, așa cum purtau ei atunci, râdea, Marya Pavlovna zâmbea cu ochi cenușii. Au întrebat despre Institutul Minier, Sankt Petersburg, diverse fleacuri. Și au simțit, desigur, că noul venit, un admirator al lui Antosha, l-a tratat cu evlavie. Înseamnă - prietenul tău.

Totuși, după cină a trebuit să inspectez totul. Deși Cehov însuși nu a fost acolo, Melihovo a vorbit despre el. Modestia, discretia ei, spiritul de dispensare, ordinea. Grădina mi-a amintit de peisajul

primului act din Pescărușul - Stanislavski și actorii au fost aici. Marya Pavlovna mi-a arătat și aripa din grădină.

- Antosha locuiește aici.

Pare a fi doar o cameră, foarte nepretențioasă. Și un balcon mic, aproape la egalitate cu acoperișul.

- Antosha seara, târziu, îi place să stea aici. Privind stelele.

Şeful a arătat deja pământul, culturile, pădurea. Trebuia îndurat - el s-a numit cumpărător și uite. Dar și în sat, urme ale lui Cehov sunt peste tot.

- Ce fel de casă este asta?

- Scoala. Anton Pavlovici ne-a urmărit.

Și există un spital. La fel:

- a aranjat domnul Cehov.

Nesurprinzător. „Domnul Cehov” a aparținut ultimilor scriitori ruși din secolul al XIX-lea, grațiosul rus. Era posibil să nu fii un barbat „ideologic” printre populiști, totuși așa – parcă! iar „neprincipiul”, ca Cehov, s-a dovedit a fi un prieten al poporului, un mijlocitor, un mijlocitor.

Bine că era doctor. I s-a potrivit foarte bine. A călătorit mult prin Melikhov și Lopasnya, s-a uitat la multe și i-a ajutat pe mulți. În Rusia a fost o holeră teribilă în 1892. „Domnul Cehov” a preluat comanda a douăzeci și cinci de sate din jurul Melihovo. El a înființat o apărare împotriva bolilor, secții medicale, a strâns bani, a călătorit - „nu a ieșit din tarantass timp de săptămâni”, spune biografia sa.2 (Nu este aceasta deja o părticică de „viață”?)

366

Bătrânul mi-a arătat ultimul iaz. Se pare - mândria lui Anton Pavlovici: a început un iaz pe moșia lui, a săpat-o singur! Din perspectiva muncii din greu, este grozav. Mie, acest iaz - ca un jardinier cu apă noroioasă, sălcii slabe, trei caras - mi s-a părut teribil de mizerabil!

Totuși, nu trebuia să te dai. I-am spus Mariei Pavlovna că îi voi transmite tatălui meu totul despre moșie. Dar trebuie să-l văd și pe Anton Pavlovici însuși.

Ea mi-a dat adresa lui - pe Bolshaya Dmitrovka.

În Crimeea

Cehov l-a vândut pe Melikhovo pentru că medicii nu i-au permis să trăiască în nord. A început o clădire în Autka, deasupra Ialta, și s-a mutat acolo.

Într-o dimineață fierbinte de vară pe Bolshaya Dmitrovka, un bărbat în pince-nez, ușor aplecat, într-o jachetă modestă, cu părul încâlcit, ușor și plăcut pe cap, mi-a deschis ușa. Cehov, în apartamentul său pe jumătate gol din Moscova, s-a dovedit a fi tocmai cel potrivit. Vorbea puțin și în liniște, era politicos, reținut. A tușit. Ne-am așezat și am vorbit ... - despre culturi în Melikhovo, pajiști, un crâng, despre vaci și cai. „Te ador”, ar fi trebuit să strig. Și a întrebat dacă imobilul a fost ipotecat, care a fost prețul final.

Și din nou, ca și cu Marya Pavlovna:

Îi voi transmite asta tatălui meu.

Dar Cehov mă otrăvise deja. Desigur, i-am dat tatălui meu ceea ce aveam nevoie. Desigur, nu am cumpărat Melikhovo, dar acasă, în liniștea verii, am aranjat totul în așa fel încât toamna să mă lase să plec în Crimeea, la Ialta. Chiar și de la Moscova, i-am trimis lui Cehov primul meu manuscris - nici măcar familia mea nu știa nimic despre el.

Pentru o persoană la nouăsprezece ani, pentru prima dată, Crimeea, marea, Ialta! Am stat la Grand Hotel, m-am uitat lung la mare de pe balcon, m-am saturat cu struguri de shashla, am fost la cina la Rossiya cu un prieten la Moscova. Am plecat călare la Gurzuf și Alupka, seara am stat ascultând muzică în grădina orașului, dar principalul... - aici lângă Cehov! Nu numai că a fost prezent, dar m-a primit și la dacha din Autka, a citit manuscrisul și a spus câteva cuvinte de încurajare. Despre moșie - nici un cuvânt. Ce moșie există când vine vorba de literatură!

Din acele zile de la Ialta a rămas ceva despre viața lui Cehov.

Cabana era mică, dar încăpătoare. De la fereastra biroului - munții. Biroul cu sfeșnice pe el s-a înclinat plin de emoție dulce cu scrisori și fotografii. Fotografii, grupuri și pe pereți. Într-o nișă, peste o canapea turcească, un studiu de Levitan - par șocuri în zorii serii. O macara iubită rătăcea prin grădină, câinele era iubit. Viața este melancolică. Seara Cehov cobora la

grădină natală, rătăcit acolo, luat masa cu prietenii, băut vin roșu. „Cumpărător” cu el. Iar după cină Cehov rătăcea singur, în pince-nez, răsturnând gulerul pardesiului, tusind.

Îmi amintesc cât de târziu am rătăcit până la periferia Ialtei, în drum spre Livadia. Marea este în stânga, luna este întunecată, norii se rostogolesc. Și mai jos - valurile, zgomotul este nesfârșit, etern. Cehov stătea singur pe o bancă, cu fața la mare, învelindu-se în pardesiu, cu pălăria trasă în jos. Stând nemișcat, privind, uitându-se...

Cehov a fost tratat în societate nu numai ca un profesionist. Pe lângă scriitori tineri, timizi, cu pipa de manuscris în mână de gheață, doamnele veneau la el, străduindu-se să învețe „cum să trăiască”, și profesori, medici din provincii – tot felul de oameni. Toți am fost crucea lui, dar ce poți face, această cruce este o plată pentru glorie.

Cehov, însă, nu a stat în niciun fel „pe un post glorios”, nu a suportat nici predarea, nici parada aniversărilor, nici discursurile. Persoană închisă, singură, modestă. Nu fără răcoare, fără dulceață deloc, ci cu suflet filantropic, creștin.

Rusia de atunci îl iubea foarte mult, un om-artist, un om-poet, tocmai aceasta se îmbina în el într-un sunet neobișnuit de rus. A intrat în viața de atunci ca un fel de idol bun: câte eleve aveau cărți poștale cu imaginile lui, câte profesore din provincii îl visau ca un mijlocitor liniștit. Erau cei care au avut o viață grea, ale căror vieți nu au funcționat, toți cei slabi și nenorocoși îl considerau pe Cehov patronul lor. Și nu au greșit. Poate că l-au imaginat oarecum iconic, dar nu au fost înșelați în principal.

Îngrijire

Dimineața de iulie la Moscova - însorită, minunată. anul 1904. Un șofer de taxi într-un taxi cu cauciucuri de fier alerga prin Kremlin. De la Porțile Borovitsky, a urcat pe deal până la Palat - spre dreapta strălucește într-o ceață albăstruie Zamoskvorechye cu cruci aurite ale diferitelor Kadash, întregul Kremlin strălucește cu cupole de aur, totul arde, cântă revărsat ... - dar lacrimile s-au încețoșat ochii „cumpărătorului”: el ajunge la gara Nikolaevsky acum trupul unui scriitor iubit. Iată, Melikhovo, și Autka, Crimeea! „A.P. Cehov a murit la Badenweiler pe 2 iulie.”

Este aglomerație în gară, dar nu atât de mare. Am purtat sicriul greu de culoare maro in brate - "ultima calatorie" a lui Cehov a inceput prin Moscova, pe care o iubea foarte mult - la Manastirea Novodievici, la cimitir. Pe Domnikovskaya, o stradă murdară din apropierea gării, croitorii au ieșit în grabă din subsol, surprinși de mulțime. "General

îngropa?" „Nu, un scriitor. Cehov. Desigur, ei nu-i știau numele. Și au fost și mai surprinși: de ce s-au adunat oamenii?

Au fost puțini scriitori: Gorki și Teleșov, cei mai mulți dintre ei plecaseră deja. Litium a fost servit lângă Teatrul de Artă. Da, și în alte locuri s-au oprit - cortegiul se mișca foarte încet.

Cimitirul Novodevichy este tot verde, este o mănăstire minunată.

O furtună a avut timp să se adune - una trecătoare, puternic zgomotoasă, zdrobită de ploaie, a împrăștiat mulțimea - dar acum frunzele umede scânteiau și mai tare, argintii stropit pe arțarii, teiul cimitirului. Și pe mormânt este deja un munte de flori.

Deci Cehov s-a odihnit la Moscova. Eram foarte îngrijorați de înmormântarea lui și de întreaga sa plecare, și nu suntem singuri, dar toate acestea au rămas o amintire... – s-ar putea spune: poetic și muzical. Ei bine, în liniște, cu demnitate și îndrăgostit, Cehov a plecat - ochi agitați de fată, flori, suspine, chiar și strălucirea ploii prin soare ...

Pașnicul secol al XIX-lea rus a plecat cu Cehov. În The Cherry Orchard, un fel de cadă se strică în puț la apusul soarelui – un sunet întins, trist de melancolic („ca din cer, sunetul unei sfori rupte”). În moartea lui Cehov s-a auzit un geamăt de plecare a Rusiei, modestă și umilă.

Cehov nu s-a angajat în nicio transmisie. Dar în minunata sa poveste „Trei ani”4 există cuvinte minunate despre dragostea lui (despre Moscova).

Yartsev și Kostya Kochevoi se întorc noaptea pe jos de la Sokolniki, din casa lor, la Moscova.

... „Când am ajuns la Balta Roșie, se făcuse deja zori.

„Moscova este un oraș care va trebui să sufere mult mai mult”, a spus Yartsev, privind Mănăstirea Alekseevsky.

- Ce ți-a venit în minte?

- Asa de. Iubesc Moscova.”

Cehov a spus „așa”? Sau își imagina ceva? Dar cât de inteligent spus și adevărat!

Slavă Domnului, nu a văzut suferința Moscovei. A căzut deja în mâinile altora.

ALEXANDER BLOK

(La a zecea aniversare de la moarte - din memorii)

Prima impresie, cea mai timpurie: o frunte înaltă, păr ușor creț, ochi transparenți, reci și o înfățișare generală - a unui tânăr, a unui paj, a unui poet.

369

s-a ridicat deasupra lor – i se potrivea. Citea poezie, așa cum trebuia pe atunci, dar cu propria sa umbră, ușor nazal și despărțindu-se de cei care ascultau cu un fior.

Mai târziu, în vara lui 1908, a trebuit să locuiesc cu G. I. Chulkov, pe Malaya Nevka. Era o amintire de apă, răcoare, Sankt Petersburg umed, mirosuri de șlepuri de gudron, pește, frânghii.

Despre litoral, despre nopți cu ceață și despre Blok. Nu o amintire profundă, și mai degrabă trecătoare, dar în concordanță cu noua fază în care intra. Tânărul a plecat, a apărut adultul. Trăsăturile au devenit mai clare, greutatea din ele a crescut, tenul s-a aspru. Ceva în Blok vibra deja. Un fel de vânt l-a zguduit, chiar a mers, parcă se legăna. Și inima lui era nefericită.

Am călătorit cu el și Chulkov la insule, la restaurante de noapte, peste poduri de noapte cu baloane electrice albastre, cu un vânt moale și umed. Au băut mult și destul de prostesc, s-au certat (desigur,

exaltați), dar nu au întâlnit niciun străin special. Blok se încruntă, ceva obosit, învechit se simțea în el. A trăit nesănătos.

Fața lui a căpătat o nuanță aramie, gâtul îi era bine albit în gulere răsucite, ochii îi înroșiseră, s-au estompat. Dar sticloarea ochilor lor chiar a crescut.

Avea ochi ciudați.

♦ *♦* *♦*

Pe 14 august 1912, într-o dimineață proaspătă, pe Myasnitskaya lângă Einem, l-am întâlnit pe Blok - și îmi amintesc de întâlnire pentru că a căzut în ziua unui eveniment important în familia mea.felicitat și trimițând soției mele flori și cărțile lui. Aceste cărți au rătăcit cu noi multă vreme, în diverse situații ale unei epoci groaznice, iar acum sunt undeva la țară – dacă nu luminate și împrăștiate în vânt de „viața nouă”.

Și Blok însuși a dispărut multă vreme (am locuit la Moscova, el este la Sankt Petersburg).

Războiul a venit. El, așa cum ar fi, nu i-a răspuns (este surprinzător cum scriitorii ruși s-au dovedit a fi puțin legați de război. Ceva de rău augur, desigur, s-a manifestat în asta). Războiul a adus și o revoluție - sfârșitul acelui lucru instabil, visător-romantic și dureros care a determinat pieirea unei întregi ere. Nemesis înainta. Aveam un strat foarte rafinat, o cultură atrăgător de nesănătoasă, purtătorul de cuvânt al părții tinere a acesteia - poeți și prozatori, artiști, actori și actrițe, fete boeme inteligente și „nervose”.

și semizei, toate Stray Dogs și studiourile de teatru s-au dovedit a fi Alexander Blok. A găsit un răspuns. Decăderea subtilă a poeziei sale, inutilitatea și vagul ei, lipsa de eroism, se potriveau perfect împrejurimilor. Blok a devenit deja o vedetă recunoscută a literaturii. După „Frumoasa Doamnă”, „Mască de zăpadă”, „Balaganchik” a scris (în timpul războiului) „Trandafir și cruce” – o piesă romantică, una dintre cele mai subtile și sublime dintre lucrările sale.

Apoi, deja în revoluție, „Grădina privighetoarelor” (la revedere celui dintâi). În cele din urmă, celebrul „Doisprezece”.

Îmi amintesc clar o seară la Moscova, iarna, într-o casă literară, când mi-au dat un ziar:

„Uite, uite.

Blok pe o coală gri și plictisitoare de ziar.4 Dar Blok este diferit. „Către Frumoasa Doamnă”, „Trandafir și Cruce” era gotic. „Doisprezece” - o altă lume, care se învârte deja în jurul nostru - paltoane și puști, corvan, bărbați, sânge, „perete” ...

Am început să citesc, cu o senzație grea. Și mai târziu s-a întors acasă într-o noapte cu zăpadă, furtunoasă. Nu mai existau tramvaie. Pe

alocuri au tras, pe alocuri au jefuit. Pe lângă plumbul pe inimă, ceea ce era obișnuit în acele zile, Blok a atârnat o nouă greutate - cu poemul său.

Poemul a provocat o diviziune ascuțită. O parte a spus:

- Blocați cu noi, uite cum l-a tras pe preot, și pe burghez, și pe intelectualul cu părul lung... Ei bine, bineînțeles, chiar la vestigia... într-o coroană albă de trandafiri, în fața lui Iisus Hristos. .. vechiul dicționar... Dar aceștia sunt primii pași și acolo se va dezvolta.

Blok a devenit bolșevic! Un astfel de poet... și cu ei

Nici unul, nici celălalt nu aveau dreptate, dar aveau motive. Blok a scris un poem ambiguu, plin în același timp de entuziasm poetic și de „plictiseală” interioară profundă. Și-a imaginat ceva în revoluție, și-a imaginat chiar că Hristos ar putea să-l binecuvânteze... și-a imaginat doar: Hristos s-a dovedit a fi la fel de ireal precum fusese „Frumoasa Doamnă” fantomatică înainte. S-a dovedit acea confuză, mohorâtă, deloc mică și groaznică, poezia și moartea, unde se pomenește în zadar numele lui Hristos, care este „Cei doisprezece”.

♦ *♦* *♦*

La început îşi citea frecvent poemul.5 Timpul a trecut. Revoluția era în mișcare, și el a stat într-un loc, după „Doisprezece” a tăcut. De ceva vreme, am încetat să citesc chestia asta. Odată, întrebat despre Hristos, el a răspuns:

- Am un Hristos compilator.

În primăvara anului 1920 a venit la Moscova. Însoțit de exploziile din depozitele de artilerie, a citit poezie la Muzeul Politehnic. Dar

371

Nu am citit Doisprezece. Era foarte sumbru. A răspuns la întrebarea în cauză:

Nu mai citesc chestiile astea.

Oamenii apropiați au raportat că Blok se afla într-un declin teribil, că sănătatea i-a fost afectată - nu a scris, și-a pierdut în sfârșit încrederea în tot (și în revoluție) și abia trăia. Revoluția l-a subminat și pe Blok din exterior: a cărat lemne de foc la etajul al patrulea, a mâncat prost, a răcit - în aceasta a împărțit soarta aproape tuturor. Dar peste el se aduna o întuneric aparte, independent de lemne de foc sau scorbut. Nimeni nu i-a fost ușor. Toți au suferit în frații pașa - atât la suflet, cât și la trup. Mulți au scris, despre ei înșiși, în secret (nu au putut publica).

Nemergând „în curs”, un aplauze ușoare „nu s-a rupt”. Și au supraviețuit. Blocul, de parcă s-ar fi lovit de marcaj, a început brusc să se stingă (aparent pentru toată lumea). După cei Doisprezece, toate

drumurile i-au fost deschise, dar nu a urmat niciunul. A stat în unele comitete, a scris rapoarte, nu a scris.

De la ţară i-am trimis ultima mea carte6 (publicată chiar la începutul revoluţiei). Am primit o scrisoare lungă, foarte prietenoasă, de la o „inimă înțelegătoare”. Am fost lovit de tonul de tristețe fără margini revărsat în scrisoare – și atins. Parcă își luase rămas bun și regreta ceva, neterminat și cel mai important. El ne-a simțit drept „călători” (cum se numea cartea). „Ne-am întâlnit cu mult timp în urmă”, a scris el, „dar toți erau despărțiți, nu trebuia să ne apropiem, deși am fi putut. Și acum se pare că e prea târziu.”

♦ *♦* *♦*

Ultima dată când a venit la Moscova a fost în primăvara anului 1921. Faima lui era semnificativă, era citit mult, chiar cumpărat mult (în „Librăriile Scriitorilor”). Au tipărit mult. S-a ajuns la punctul în care o editură a anunțat un abonament la o colecție de poezii pentru copii a lui Blok (scrise în copilărie).

Din câte îmi amintesc, această prostie a eșuat. Dar, totuși, Blok a fost considerat recunoscut, a trecut în public și a început să îmbătrânească. A citit în mai multe locuri. Uniunea Scriitorilor a aranjat o petrecere în cinstea lui.7

Sindicatul nostru este un conac vechi, casa lui Herzen de pe bulevardul Tverskoy, în curte, în grădină. Cozy și moale, calm, a rămas în amintirea a două săli: unul mare, cu dulapuri de bibliotecă și canapele, coloane la ușă, iar din unul mic, cu fotolii, o masă uriașă, de asemenea biblioteci, un bust al lui Pușkin.

Multă lume s-a adunat pentru seara lui Blok. Ciukovski citea în prima secțiune, în holul mic, apoi Blok a venit cu mașina. În adâncul celor mari

holuri, stătea la fereastra deschisă spre grădină. Pe verdele închis, capul îi ieșea mai clar, fruntea uriașă și părul roșcat. În jur - un inel de fete și scriitori. termină Chukovsky. L-am sunat pe Blok, a intrat, toată lumea a aplaudat. Dar ce bloc! Ce a mai rămas în el din fostul paj și tânărul, poetul cu guler răsturnat și gât alb! Față pământească, ochi sticloși, pomeți bine definiți, nas ascuțit, mers greoi și silueta stânjenită, unghiulară. A intrat într-un colț și, pe jumătate închizând ochii obosiți, a început să citească. Pierdut, confuz uneori. Dar l-a citit bine pe Scythov, cu o forță mohorâtă.

Și în chestia asta, și în felul de a citi și în felul în care se ducea, era un fel de risipă: poezia lui și viața însăși. „Iată un om”, s-a gândit, „de la care cei vii au plecat și, cu o demnitate îndurerată, nu păstrează decât o aparență”.

Era foarte bolnav. Dar problema nu era într-o singură boală: îi lipsea aerul. Înainte, dorul lui fusese cumva acoperit. După „Doisprezece” totul a fost zădărnicit. Întuneric, dor, dezamăgire.

În aceeași vizită, Blok a vorbit la Casa Presei Comuniste. A ieșit mai ușor și mai dur. Futuristii și Imagiștii i-au strigat direct:

- Om mort! Om mort!

A făcut scandal, așa cum era de așteptat. Un bloc cu o suită fidelă de domnișoare a venit de acolo la Studioul nostru Italiano.[8] Era frig acolo, pe jumătate mort, recitând poezii despre Italia – și cât de departe era de Italia!

Mai avea puțin timp de trăit. Ultimele lui luni au fost dureroase. Acum trăia în condiții mai bune. Mi-au permis să merg la tratament (înainte nu aveau voie), dar era deja prea târziu. În august, pe Nikitskaya, în vitrina Magazinului nostru de scriitori, a apărut un afiș cu doliu: „Alexander Alexandrovich Blok a murit. Uniunea Scriitorilor din întreaga Rusie vă invită la o slujbă de înmormântare la Biserica Sfântul Nicolae de pe Nisipuri la ora 14:00. Acest poster privea spre sud, spre soare. Doamnele din Moscova l-au privit triste de pe stradă.

Așa că a plecat. Plecarea lui a stârnit un răspuns foarte mare în Rusia (sedinte, întâlniri, articole. Imagiştii s-au remarcat şi aici - au organizat o comemorare batjocoritoare sub un nume obscen). Poate că Blok a fost cel mai iubit dintre scriitorii din ultimii ani. Mulți au îngropat în ea o parte din ei înșiși, sufletele lor - repet: Blok a exprimat o anumită fâșie a Rusiei. Perioada s-a încheiat cu revoluția, „blocismul” a murit - nu a purtat nicio idee vie, era vag, înfierbântat, nesănătos, slab: a expirat cu „suc de afine”.

373

După moartea lui Blok, au apărut multe articole, memorii și cărți. Admiratorii nemoderați publică acum astfel de scrieri ale lui care, poate, nu i-ar plăcea prea mult. Cum să o tratezi? Însemnări din caiet, rânduri pe care Blok însuși nu le-a dat pentru a tipări, acum apar însă. Odată tipărite, avem dreptul să le discutăm.

Și un pasaj este foarte important pentru înțelegerea lui Blok. O schiță a unei piese de teatru din viața lui Hristos („Contemporanul rus”).[9] Poate că însuși Blok a simțit că nu este bine să vorbim despre Isus: „nici femeie, nici bărbat”, foarte nepoliticos despre Sf. Petru (nu vreau să o repet), sau „tot ce este semnificativ în El (Isus) este de la popor”, „apostolii i-au furat spice de porumb” - la urma urmei, el a scris-o. Tagged: 1918 - Blocul Epocii Doisprezece. Aceasta este starea spirituală, la ce nivel spiritual a fost creată poezia „Cei doisprezece”. Ei bine, „adevăratul” Hristos a condus doisprezece soldați ai Armatei Roșii sau ai lui Blok, „nici femeie, nici bărbat”, care are „totul semnificativ de la oameni”? .. Acum puteți vedea ce fel de Christ Blok a fixat ilegal scrisul său. Asta înseamnă „compilat”...

Simt că asta ar trebui scris și totuși mă întristează să scriu. În general, amintindu-mi de Blok, îl văd mai tânăr, mai visător, cu guler răsturnat, îi aud poeziile, simt farmecul străpungându-le:

Nu mai visezi la isprăvi, la glorie, Totul a trecut, tinerețea a trecut. Chipul tău, în cadrul lui simplu, Cu mâna am scos de pe masă.[10]

Nimeni nu l-a ucis pe Blok într-un duel, așa cum era obiceiul poeților ruși ai secolului trecut. A murit (deși într-o agonie fizică severă) în patul său. A murit relativ tânăr, dar deja complet rupt spiritual. A lăsat viața nu pentru învingător, ci pentru învins. Soarta lui este foarte semnificativă și severă. Blok este una dintre imaginile tragice ale literaturii ruse, iar acum dintr-un motiv oarecare (dincolo de compararea talentelor, semnificației) - îmi amintesc de Gogol lângă el, langoarea lui din ultimii ani, viziuni teribile, atingând lumea diavolului ...

A trăit printre viziuni - uneori seducătoare, alteori groaznice - și Blok. A încercat să ghicească ceva în ele, să iubească ceva, să accepte ceva ca Adevăr, dar nu a reușit. Niște valuri negre l-au inundat. - Pace sufletului lui.

374

MOSCOVA. ZORI

Vânt ușor de sud, zdrăngănit de taxiuri, aur care curge în cupola Mântuitorului Hristos - suflarea lui aprilie. Cât sclipici la Moscova: prin case, străzi, ferestre, lumină zburătoare în chipuri și zâmbete. Înflorește verdeață delicată – ce puf verde pal în plopii Arhivei de pe Vozdvizhenka!

Câțiva scriitori tineri, care s-au mai întâlnit des, care au filozofat mult și au legat prietenii, simt o anumită maturizare a forței spre această primăvară.

Iarna, s-au adunat la Spiridonovka mea, au citit poezii și povestiri, s-au strigat despre artă, simbolism, religie, despre Rusia, Vladimir Solovyov, nu știi niciodată despre nimic! - și o dispoziție generală a început să prindă contur. Ceva de dimineață, tineresc și transparent, parțial și entuziasmat-frumos. Uneori părea că putem crea o alianță prietenoasă, ca o comandă, cu o tentă romantic sublimă. Am vrut și eu să vorbesc, să „luminez” pe cineva...

Cazul s-a prezentat de la sine. Tocmai în această primăvară, editorul unei reviste groase a hotărât să-i scoată un supliment „literar și artistic”, o două săptămâni de apariție grațioasă, cu reproduceri, desene, capete. Valentin Alekseich Kozhevnikov locuia într-o casă imensă de pe Kudrin. Pravda[3] lui a ieșit acolo - stângaci, dreptunghiular-lung, și a trebuit să „ne atașăm” de ea. Valentin Alekseich a conectat în mod misterios jurnalul marxist cu noi – ce era marxist la noi?

Am primit un împrumut, o mică tipografie în aceeași casă Kudrinsky și am alcătuit redacția. P. M. Yartsev, eu, Strazhev, Vysotsky, Koi-ransky, Pyotr Kozhevnikov, Diesperov, Ellis, artistul Pervukhin, Serghei Glagol, A.P. Vorotnikov[4] - nucleul nostru include atât tineri, cât și nu foarte tineri. Serghei Glagol și-a aruncat maiestuos buclele cenușii înapoi, Ellis clocotea, stropi de salivă îi zburau de pe buzele roșii. Yartsev și-a trecut încet mâna pe fruntea lui uriașă, și-a dat ochii peste cap obosit și a spus: „Nu este asta. Este gresit. Arta este doar înaltă. Banii sunt meschini. Asta este adevărat".

A scris despre teatru.

Acum avea de gând să. În biroul micului său apartament de pe Plyushchikha, la masa din mijlocul camerei, sub portretul lui Ibsen, cu cafea nesfârșită, sub razele oblice ale apusului, revista noastră, de asemenea însorită, s-a născut în " etaj demisol”, noi l-am numit „Zori”. Și ei înșiși erau considerați „zoristi”. Glagol și Pervukhin au aranjat aspectul „Zorii” - ceva alb-maro-auriu, mult aur

375

pe coperta. Alexander Diesperov, înduioșătorul nostru poet miop, a compus versuri potrivite - despre aprilie și tandrețea ei, despre un fel de gândac care ține. Au existat și povești lirice de tipul la modă de atunci și articole despre artă. Yartsev a întărit teatrul sublim, a relatat Muratov de la Paris despre pictură, linia frontului a salutat stăpânirea poporului: a fost deschisă prima Duma de Stat. Am mai scris ceva legat de oameni (desigur, purtătorul de Dumnezeu), „adevărul misterios” al Rusiei, iar alături sunt pasaje din Dante (în traducerea lui Ellis) și Baudelaire și Andrei Bely. Au fost invitați și Blok și Remizov. Era Blok, pe atunci încă în fâșia „Frumoasa Doamnă”, care a dat ceva într-un spirit foarte „rusesc” (o poezie excelentă care a împodobit revista noastră).

Cafeaua la Yartsev, razele apusului pe coperta aurie a lui Zor, dispute, griji cu privire la compoziția problemei - acesta este doar începutul. Afacerea nu se limita la o cafea. După redacție, s-au dus la o cafenea sau la studentul Moravia și din nou conversații, vise, dispute - numai în tinerețe poți țipa atât de ascuțit, fără sens, de îngrijorare, crezând că lumea se va muta din plânsul tău.

Lumea a stat ferm pe temelii. Editorii, pe de altă parte, se întorceau adesea în zori, întâlnind zorii de aprilie ai Moscovei la monumentul lui Pușkin, unde porumbeii fluturau deja. Mănăstirea pătimașă, Pușkinul gânditor, acești porumbei au răspuns și ei sufletului cu ceva.

Primul nostru număr, după forfota din tipografie, unde eram noi înșine de serviciu, am corectat singuri probele și am urmărit macheta, am salutat cu entuziasm. Desigur, Bacchic și sărbătorit.

Pe lângă trimiterea prin corespondență către abonați, „Dawns” s-a scos la vânzare pe cont propriu. Ne-am admirat creația. Public...

Numărul nostru de aur, cu tot felul de versuri și simboluri, a fost vândut în cincizeci de exemplare. Am pregătit următoarele. Și din nou cafea, și Ibsen și Bulevardul Tverskoy: al doilea a trecut de cincizeci și cinci. Încet, dar sigur, ieșim! Al treilea a adus şaizeci de cumpărători şi tot mai am trăit „o viaţă plină”.

„Da”, a spus Yartsev, „ideile lui Zor pătrund fără îndoială în public. Teatrul este posibil doar la nivel național și într-un spirit înalt. Da. Asta este adevărat. Trebuie să deschidem calea pentru idei noi. Și așa va fi. Da, da.

Dar la începutul lunii iunie, Kozhevnikov și-a dat seama că Anton Wanderers, 6 poezii Strazhev, articolele mele, note despre Teatrul

Yartsev nu te vor duce departe - la fel ca Pravda lui (în acest moment își schimbase deja aspectul, numele și mai subțire) . Valentin Alekseich a avut o familie, copii. A le strica pentru marxisti, pentru zoristi, a considerat nerezonabil.

Și a rămas doar o mână de cenușă din Zor.

376

Am fost la țară, am petrecut o vară ciudată și tulburătoare - destul de dureroasă. Eram stăpânit de entuziasm, puțin chiar dureros. A scris continuu, a schimbat, a rupt, a început din nou. A încercat să exprime ceea ce era plin - ceva pătrunzător de tandru, dulce de neobiectiv. Nu a iesit nimic! Am fost chinuit, epuizat o mare de hârtie, am schimbat o mulțime de nume și nu am salvat o singură linie - până în august aproape că m-am îmbolnăvit. Slavă Domnului că a trebuit să mă întorc la Moscova.

Acolo s-a oprit din scris, s-a odihnit și au apărut griji legate de publicarea primei cărți. Am fost la Sankt Petersburg, am continuat să corectez, am cunoscut oameni noi. Până la Crăciun și-a revenit complet.

S-au adunat din nou la mine la Spiridonovka, „Zoriile” au început din nou - nu sub formă de revistă, ci ca comunicare. Ni s-a adăugat un nou membru, un anume E.7 în aparenţă un mistic modest şi un cap cât se poate de învăţat, într-o redingotă uzată, înclinat, cu ochelari, locuia cu sora lui undeva lângă Arbat. Specialist în sanscrită, cunoscător al orfismului, al literaturii grecești... - în nesiguranța noastră din tinerețe, am crezut că „dragul Mihail Alexandrovici” era într-adevăr un atât de plimbător în știință. Pe vremea aceea am fost purtați de Italia - ne-a invitat imediat pe Strazhev și pe mine la vila lui de lângă Florența, lângă Fiesole. Tuturor le-a plăcut atât de mult! Zorii au înflorit. Săptămânal ne „finalizam” opiniile despre artă și alte chestiuni importante. În cele din urmă, au decis să „apare” din nou – și acum și mai impresionant, cu un ziar de luni.

Calculul nostru a fost simplu. Luni nu există ziare. Și cititorul vrea să citească. Îi vom oferi, tocmai luni, material interesant, plin de viață – mai ales literar.

Lucrările au început din nou. Toate ale noastre sunt la locul lor și a fost găsită și o tipografie - acum e diferit, mult mai mult - taxa nu a fost încă presupusă, publicația este din nou „ideologică”. Dar spre deosebire de precedentele Zor, Săptămâna literară și artistică8 are un departament polemic. „Săptămâna” nu numai că a oferit mâncare, ci și a atacat.

Am avut destul entuziasm. Tinerii noștri critici i-au spulberat pe realiști, pe simboliști și pe cântarul lui Bryusov. Am fost pentru Blok, împotriva lui Bryusov. Ce este Bryusov! Griftsov al nostru a declarat în Nedelya că poeziile lui Blok sunt superioare Annei Karenina. Atât Bely, cât și Ellis, care sunt cei mai apropiați de Balanță, au scris în Zorya. Prin succesiune, s-au mutat la „Săptămâna”, dar apoi a apărut o întreagă poveste din cauza „Balantei”.

Este greu acum să ne amintim toată absurditatea și pasiunea noastră fără un zâmbet! Și totuși am trăit după asta. Cât de îngrijorat, chiar copleșit!

377

La acea vreme, cu toții îl apreciam foarte mult pe Bely - nimeni nu l-a jignit personal, dar la fel de unanim nu ne-a plăcut Bryusov. Și așa, după o remarcă ascuțită despre „Vesy”, Bely, întâlnindu-l pe unul dintre „ai noștri”9, l-a atacat isteric. „Ai noștri”, emoționați și jigniți, au venit la redacție și au povestit. Am fost uimiți. Nu s-a spus nimic deosebit în notă, doar o dispută obișnuită... Între timp, cei din afară au auzit strigătele lui Bely, l-a insultat pe tovarășul nostru, iar noi toți fără discernământ, tot „zorismul nostru”, erau expresii obscene. Într-un cuvant:

„Chiar dacă este alb, nu îl poți coborî. Întrucât o cunoșteam pe Bely mai bine decât oricine altcineva și, în plus, eram unul dintre călăreții din ziar,10 am fost instruit să scriu scrisoarea ultimatum.

Ar fi interesant să-l recitesc acum!11 Cred că a fost oarecum comic în importanța sa. Îmi amintesc, de exemplu, o frază care mie și altora ne-a plăcut atunci: „... în cazul în care nu vă cereți scuze, vom înceta atât relațiile personale, cât și cele literare cu dumneavoastră”. (O zi și o oră au fost stabilite pentru o explicație în redacție).

Ne-am adunat. Griftsov mergea cu pași lungi, din când în când o grimasă nervoasă zvâcnindu-i fața tânără cu ochi albaștri. Stra-zhev fuma și se juca cu nările. Și eu eram îngrijorat, dar nu știu exact cum. În general, a fost ca un duel.

Bely a apărut la ora trei. Scoțându-și pălăria, dar fără dezbrăcare, ochii palizi, zvelți, „aruncă de fulger”, alergând repede sub o frunte filozofică, se opri aproape în prag. L-am rugat să stea jos, a refuzat. Nici nu te-ai putut gândi să saluti. Ochii lui, apoi încă turcoaz, puse în evidență de gene minunate, alergau spontan în dreapta și în stânga. După primele sunete neclare, a luat imediat notele de vârf.

- Unde sunt? Unde am fost numit? Ce mi se cere? Sunt in zona? Sau într-o temniță?

Biroul lui Strazhev (aka redacția), cu cărți pe rafturi, Brockhauses și Efrons în legături, cu un fel de bust chiar de „clasic”, să spun adevărul, nu prea semăna cu o temniță! Am încercat să-i explic asta lui White. Și a exprimat din nou condițiile noastre: fie să ne scuze, fie să ne împrăștiem complet. Bely și-a scuturat puful părului, a făcut gesturi ritmate, ne-a zdrobit din nou, m-am încăpățânat să-l repeta pe al meu: așa a fost înțelegerea cu prietenii mei.

În cele din urmă, amândoi, roșii, cu voci rupte și bărbii săritoare, au sărit pe hol, iar de acolo în bucătărie.

„Boris Konstantinovici, dragă, dar eu personal te iubesc... chiar te iubesc.

„Boris Nikolaevici, sunt același lucru... totul s-a întâmplat așa... este o neînțelegere... dar eu, ca membru al redacției, nu pot...

— Da, da, da... înțeleg.

Burtă ghemuită, avea lacrimi în ochi, mi-a strâns mâna... - Am procedat exact în același mod și, de asemenea, aproape am urlit. Ne-am mormăit niște prostii nervoase unul altuia, ne-am plecat, aproape am dansat în bucătăria goală. De fapt, nu am fost niciodată apropiați. Dar în acel moment, din afară, ne-ar putea lua pentru totdeauna prieteni de despărțire.

Pentru totdeauna nu pentru totdeauna, dar timp de doi ani am fost considerați în continuare „dușmani”. Apoi s-au împăcat și păreau să fie în relații bune. Dar din memoriile sale care au ieșit acum la iveală, reiese că și cu puțin timp înainte de moartea lui m-a considerat răuvoitorul lui.13 În care, desigur, s-a înșelat.

În Florența nu exista E. vila. S-a dovedit cu acuratețe că acest om ciudat, blănos și modest, cu aspect științific, era cel mai faimos mincinos și numai noi, oamenii Zor, l-am crezut în tinerețe. Atât filozofia sanscrită, cât și greacă, totul era un mit.

Duma de Stat, pe care am salutat-o atât de neînnorat, s-a dovedit a fi nu mai puțin un mit. În general, nu putem spune că am reușit.

„Banii sunt un fleac”, a spus Yartsev. - Nu e asta. Banii nu sunt importanți.

Primul număr al lui Nedelya s-a vândut bine - publicul nu a avut timp să descopere ce este. Al doilea este mai rău, al treilea este și mai rău și așa mai departe. „Lucrurile” stupide pe care Yartsev le disprețuia pe bună dreptate nu ne-au fost suficiente. Nu a fost greu să te cearți cu Bely și să-l „tai” pe Tolstoi. Este mult mai greu să convingi tipografii că „naționalismul nostru neomista” este profitabil.

Nu am creat niciun „zorism”, nici neo- și nici vechi-naționalism. Starea noastră de suflet fină a fost zdrobită de tot ce a urmat. Viața ne-a făcut o experiență groaznică. Deci nu suntem câștigători. Sunt învinși? Aceasta este o întrebare diferită, cu un răspuns ambiguu. Căci nu tot ceea ce se face cu entuziasm sincer și dezinteresat poate fi considerat inutil, doar pentru că nu a avut succes exterior.

LEV KAMENEV

...Petrecere la marginea Moscovei, lângă Maryina Grove. O curte acoperită cu zăpadă, o anexă, o sufragerie cu lampă suspendată. Ceva provincial și străvechi, aproape de pe vremea Rătăcitorilor. Studenți, studenți. Samovar, țigări, dispute rusești.

Toate acestea sunt deja ca un vis. Cu greu se vede proprietarul, jumătate scriitor, jumătate revoluționar. E greu să te imaginezi pe atunci. Dar o față - un student în pince-nez, oarecum creț, cu ochi

mici și gri, acest chip a fost amintit. Nu numai fata. Și așa cum a spus el. Încrederea lui, îndrăzneala, chiar ardoarea și atacul. Ca un cocoș fierbinte. Și totul despre revoluție, Marx. Cuvinte foarte uscate, fără aer, dar insistente.

Stăteau cât aveau nevoie, cei mai îndrăzneți, ca un student zdruncinat, vorbit, care era mai tăcut, tăcea - și împrăștiat.

Și s-a întâmplat că aproape niciunul dintre cei văzuți atunci să nu fie nevoit să se întâlnească mai târziu.

Dar asta e „aproape” cu oricine.

♦ *♦* *♦*

Au trecut mulți ani. Război japonez, mică revoluție și mare război, comunism.

În 1920, iarna din nou, din nou Moscova - frig și foame, pe jumătate ruinată. Literatura abia respiră. Până la urmă, există Uniunea Scriitorilor.

În viața noastră pe jumătate înfometată, lui Gershenzon1 a venit o idee uimitoare, care nu poate apărea decât într-un mod de viață uimitor: trebuie să cerem deodată făină de secară pentru întreaga Uniune, altfel vom pieri. Consiliul a fost de acord cu acest lucru. Mie și Gershenzon ne-a revenit să mergem la președintele Sovietului de la Moscova, Kamenev.

Și iată-ne cu micul, viclean și ca un gândac Gershenzon din Palatul Sfatului. Zi geroasă. Suntem în haine de blană, în cizme de pâslă, așteptând primirea. Fetele bat la mașini de scris. Prin sticla cu oglindă, zăpada Moscovei devine gri și albă.

Gershenzon este nervos. Tot încerc să-mi amintesc de ce chipul lui Kamenev din portretele „liderilor” seamănă cu cineva.

...Ne-a primit foarte binevoitor. Și a devenit imediat clar - da, în anii noștri de studenție ne-am întâlnit, la așa și la asta, în Maryina Roshcha. Gershenzon a fost agitat, ne-a declarat în mod confuz și ciudat cererea.

Kamenev chicoti. Într-un mod inteligent și-a ajustat pince-nez-ul și și-a mângâiat barba. Apoi a reînviat brusc.

Și a ridicat telefonul. Închide-l în două minute.

380

- Sunt două sute de lire de făină în departamentul economic. A venit la noi de undeva. Uite, ia-o.

Gershenzon a devenit din nou agitat, a roșit și a început să mulțumească.

- Nu pentru nimic, nu pentru nimic.

Am primit un mandat, ne-am plecat și am plecat. Și o săptămână mai târziu, cu soțiile lor, și chiar cu copiii, s-au mutat pe Bulevardul Smolensky la hambar, în frig au stat la coadă și, ca o bijuterie, au purtat cu grijă acasă de acolo peste gropi, niște lire și vreo două. făină.

În anul următor, Gershenzon a plecat, acum tot ceea ce privea Unirea, diversele noastre necazuri, dificultăți, era asupra mea. Și, în plus, a existat un zvon că Kamenev nu m-a refuzat. Știam bine drumul către Palatul Consiliului (fosta casă a guvernatorului general de pe Tverskaya).

Din anii săi de studenție, Kamenev, desigur, s-a schimbat. A devenit mai calm. S-a îngrășat, a căpătat o postură condescendent de condescendent, o neglijență a puterii și a succesului. Totuși, el a fost un om luminat, el însuși parțial scriitor (a scris o carte despre Herzen). În el stătea un intelectual rus, iar printre imaginile goyice ale comuniștilor de atunci ieșea în evidență până și înfățișarea lui: Kamenev putea fi confundat cu un avocat liberal din Moscova. El, desigur, aparținea comunismului și era responsabil.

Cu toate acestea, în el nu era dragoste pentru sânge și furie animală - din această parte s-a dovedit a fi chiar un revoluționar rău. Ceva din „tehnică” l-a derutat. Și în calitate de președinte al Consiliului de la Moscova, a închis Buletinul Comisiei Extraordinare în al treilea număr pentru un articol care recomanda folosirea torturii în negare. (Dacă nu mă înșel, această lucrare s-a numit „Enough of the Mindfulness” - este singura din literatura noastră. Unii dintre bibliofili păstrează acest număr).2

Mulți au trebuit apoi să se bată cu scriitorii arestați. Kamenev a eliberat cu ușurință doi sau trei ruși. Am reușit și cu profesorul francez Mazon.3 Dar îmi amintesc un caz și mai dificil.

Că Kamenev s-a săturat în sfârșit de vizitele mele este firesc. Poate că i-a stricat reputația faptul că se ocupa mereu cu necomuniști, aproape cu dușmani. Da, și, în general, a apărut fantezia unei persoane care este la putere (și la Moscova este atotputernică).

Când i-am povestit despre socialist-revoluționarul Sobol arestat la Odesa4, el s-a strâmbat.

- De ce este acuzat?

Nimic, conform informațiilor noastre. Sta pentru a fi socialist-revoluționar.

- A scris el romanul „Praful?”

381

-El.

- O povestea rea de dragoste. Lasă-l să stea.

Odată l-am vizitat de afaceri cu un anume socialist-revoluționar Pozdnyshev. Kamenev ne-a primit ca de obicei, în biroul lui. Părea obosit, stătea la masă fără pantofi, în șosete. A vorbit la telefon, cu Dzerjinski (punând un picior sub el, în turcă).

— Scuză-mă, Felix, asta nu e nimic... Ar putea fi eliberat...

Tubul mârâia și trosni.

„Da, dar totuși, de ce…”

Din nou un bubuit surd, triluri. Kamenev ascultă obosit și aproape indiferent. O zi după zi...

- Ei bine, după cum știi...

... „Nu găsesc nicio vină în El”, a spus Pilat.

... „Atunci iarăși au strigat toți, zicând: nu el, ci Baraba”.

... „Atunci Pilat a luat pe Isus și a poruncit să fie bătut”.

Kamenev închise. De obicei mă saluta. Se uită la Pozdnyshev cu uimire.

- Și tu ești aici, Pozdnyshev? Și încă nu ai fost împușcat?

Nu cunosc cazul Pozdnyshev. Cred că, la fel ca Sobol, nu a existat nici un „caz”, decât că era socialist-revoluționar, ceea ce înseamnă că era supus „cheltuielilor”. Când a confirmat calm că trăiește, Kamenev a zâmbit. Și am început să vorbim despre caz: se pare că scade taxa pe magazinele cooperative de scriitori.

♦ *♦* *♦*

În vara anului 1921 a fost o foamete teribilă în Rusia. După cum era de așteptat - în regiunea Volga. Autoritățile nu s-au simțit suficient de puternice atunci. Nu m-am descurcat pe cont propriu: în Moscova, ei nu au trăit atât de satisfăcător! Și a apărut un proiect ciudat - un Comitet mixt de reprezentanți ai „societății” și ai guvernului. Ajută-i pe cei înfometați, Pomgol. Kamenev a fost numit președinte al acestuia, încă îmi amintesc de Rykov de la comuniști. Restul sunt niște jachete de piele. Din partea intelectualității, în frunte erau Kuskova, Prokopovici, Kișkin.

În tinerețe, într-un apartament de lângă Maryina Roșcha, Kamenev mi s-a părut zgomotos și elocvent. În viitor, s-a întâmplat opusul: el nu s-a angajat în niciun discurs special, ci a condus mai degrabă diplomația în culise. A reparat ceva, a lipit ruptul, a săpat sub cineva, a făcut ceva. A fost numit președinte al Pomgol pentru că pentru noi („publicul”) era cel mai acceptabil.

Ne-am întâlnit la Dog Playground, într-un conac vechi. Profesori, agronomi, statisticieni, scriitori — putere. Kamenev a prezidat foarte simplu și politicos. „Ai noștri” (ca și în parlament!) au criticat guvernul, au propus diverse mai mult sau mai puțin

măsuri inteligente. O vreme, toate acestea au fost ascultate destul de calm. Rykov sosi cu fața îmbujorată, cu nasul roșu legănat ușor peste gulerul moale al cămășii, cravata colorată. Kamenev a manevrat între noi și jachetele de piele, care ne-au aruncat o privire sinceră. Era o punte șubredă între două lumi.

În cele din urmă, comisia a recunoscut că nimic nu se poate face fără participarea Europei. Este necesar să trimiteți reprezentanți în Anglia, să spuneți totul acolo și să obțineți sprijin. Nu numai că am recunoscut acest lucru, dar am pus problema în felul acesta: fie plecați, fie lăsați totul.

Kamenev, evident, a încercat să rezolve lucrurile și aici, să le înmoaie, să găsească o cale de mijloc. Toată lumea a amânat răspunsul final. În cele din urmă, a fost desemnată o întâlnire decisivă: da sau nu.

În holul conacului am așteptat mult timp sosirea lui Kamenev. În schimb, au apărut mai multe mașini cu cekisti. Toți am fost arestați. Seara, ne-am stabilit în Lubyanka, în fostul birou al lui Avanesov (casa Societății Ruse de Asigurări) - acum celula lui Ceka.

Moscova nu este atât de mare. Totul a devenit curând cunoscut, iar arestarea noastră a stârnit furori în rândul intelectualității: așa cum ne-am dus să cerem de alții, așa au cerut de noi. Dr. Blum, prietenul meu, care îl tratase și pe Kamenev, s-a repezit imediat la el. Era la cabană. Doctorul a fost surprins:

- Arestat? Nu poate fi! Te voi suna.

Dar în timp ce el „suna”, bunica Khaya, bătută, dărăpănată și înțeleaptă, i-a spus lui Blum:

— Deci crezi că nu știe? Toți au venit aici ieri... ei bine, iată-i pe cei în jachete de piele. Leon i-a convins să nu se atingă, așa e. Unde acolo! Te poti intelege cu ei? Ei bine, acum Leon este incomod, se preface că este în fața ta. Bunica știe totul... Doamne! Dar nu spui nimănui.

♦ *♦* *♦*

Pentru liderii noștri, toate acestea aproape s-au terminat într-un zid. Ne-a ieșit mai mult sau mai puțin ușor.

Și viața încă a continuat la Moscova, istoria și-a scris scrisorile groaznice, iar noi am mers după rații, am gătit sobe și am visat la eliberare.

Anul următor a trebuit din nou să-l vizitez pe Kamenev - acum pe propria mea afacere. După tifos, cu capul ras, încă eram rău pe picioare.

Kamenev chiar gâfâi.

- Ce e în neregulă cu tine?

Am explicat. Și m-a ajutat să obțin permisiunea de a pleca - la Berlin pentru tratament.

383

Așa că am plecat în primăvară. Și istoria Patriei mele a continuat ca de obicei. Și viața a continuat. Sobol, care a trecut la comuniști, s-a împușcat, Blum a murit. Bunica înțeleaptă Khaya a murit - acum le pot numi fără teamă.

Cel mai teribil lucru a fost pregătit de soartă pentru Lev Borisovich Kamenev.

— Încă nu ai fost împușcat, Pozdnyshev?

Poate că Lev Borisovici stătea în același birou al lui Avanesov. Ca și noi, auzeam zgomotul motoarelor noaptea, uneori, la o plimbare de seară, vedeam stele mult deasupra mea - din închisoare sunt atât de minunate!

Dar în spatele nostru era Moscova natală, un val de simpatie, dragoste, rugăciuni...

Oameni groaznici au mers la fund cu el. El însuși nu era groaznic - cel mai obișnuit, poate chiar mai bun decât media. Și deși are multe de răspuns, încă îți imaginezi „acea” dimineață, zidul, ultimele blesteme cu groază...

Iar afară, un strigăt continuu: „Termină-l!” Fără sângele lui și al altora, nici măcar copiii din Rusia nu ar putea trăi... Te vei sătura să te înfiorați în viața noastră cumplită?

DEPARTE

<0 Pomgole>

Am recitit recent un articol pe care l-am primit din Rusia, publicat acum 40 de ani, deja în revoluție, în „Ajutor” (Buletinul Comitetului Panto-Rus de Asistență pentru Foameți. 1921, 22 august). Acest comitet se numea „Pomgol”, guvernul i-a permis și chiar și Kamenev era considerat președinte. Dar această instituție era intelectuală, era condusă de prof. Prokopovici, Kuskova și doctorul Kișkin.1 „Ajutor” a fost publicat sub redacția lui M. A. Osorgin. În acest ziar (care a existat de scurtă vreme) a apărut articolul meu,2 pe care din anumite motive mă hotărăsc să îl reproduc și acum.

Legământ

Din veselie, vorbăreţ leneş, Mâinile însângerate, Du-mă în tabăra celor pieritori Pentru pricina cea mare a iubirii.

Nekrasov3

Foamea este un geamăt rusesc! Cât de familiar, cât de familiar. În copilărie, am auzit și despre Samara, Volga, despre unele locuri îndepărtate

384

și groaznic, unde oamenii mor, unde se duce foamea, unde este nevoie de ajutor. Surorile și verii au spus, în secret de la părinți, că trebuie să meargă acolo și să hrănească oamenii din cantine. Conduceam - studenți, domnișoare, studente și a fost groaznic, dar și bucuros pentru noi să le desfacem. Unii nu s-au mai întors... tifos, boli.

Au fost oameni ale căror scrieri le cunoșteam deja, în ceața gloriei: Lev Tolstoi, Korolenko. Mai târziu - Cehov. Toate acestea s-au repetat neobosit - și ei înșiși au trudit: da, acolo, nu uitați, este nenorocire, acolo pier frații.

A trecut destul de mult timp de atunci. Rusia a trecut prin două războaie, două revoluții, un război civil – iar acum foametea din nou (1921).

Cine a trăit la țară și în vremuri revoluționare, a văzut până astăzi, în primăvara trecutului și al anului trecut, un tablou familiar Patriei: rătăcitori cu pungi pe câmp - capete cenușii, ochi cheli, lăcrimați, lungi. bastoane rătăcitoare, descurajare de lungă durată în ochi, bătute de vânturile câmpurilor . „Dă-o, mamă-doamnă, pentru numele lui Hristos! Noi murim.” Iar „mama”, proprietarul bibliotecii, va tăia o bucată. Vizitatorii sunt atrași de sat, luptând cu câinii cu un băț lung. Dar satul e pustiu. Totul a fost mâncat de mult. Fetele din pajiști sfâșie fereastra-nichel, măcriș de cal. Mamele frământă pâine pe ea. Ei mănâncă mastic verde, care arată și are cel mai mortal gust. Așteaptă dureros când urechea se va turna măcar puțin și când chiar și pe jumătate coaptă poate fi tăiată, uscată, treierată cu bițul și mâncată. Între timp, toată lumea este slabă, posomorâtă și iritată. Dar aceasta este, la urma urmei, în provincia Tula, unde nu există eșec de recoltă, unde pur și simplu nu a fost suficientă pâine după „însușirea” pe care provincia liniștită a efectuat-o cu brio „conform planului”.

Tolstoi nu se va mai ridica la o înălțime gigantică și nu se va mai striga lumii întregi, astfel încât ferestrele să zdrăngănească, astfel încât toată lumea să poată auzi: „Nu pot să tac!” Cehov nu va scoate un cuvânt, ajustându-și modest pince-nez-ul pe nas. Dar acum deschid foaia tipărită... Korolenko. Viu și vorbește. Și iarăși, ca cu mulți ani în urmă, toate forțele, deja slăbite și infidele, dar puterea, dar iubirea, dar datoria lui, dar darul făcut de uniuni, sunt toate din nou acolo, cărora li se dă viață - celor Patrie. Bolnavă, chinuită în naștere, în sânge, violență și spasme, mama Rusia. Așa că bătrânul ei fiu are din nou probleme cu ea. Cum ar putea fi altfel? Este un scriitor rus. Într-o țară în care încă nu există cultură politică, socială și puțină personală, în care există multă ignoranță și grosolănie, există, totuși, atât mare, cât și nepătat, care începe să strălucească în toată lumea.

literatura rusă. „Este frumos să fii chiar și un mic scriitor”, spune cineva la Cehov. E drăguț, dar și înfiorător, pentru că în spate se

află o tradiție puternică, pentru că nu e iresponsabil să fii scriitor rus.

385

Literatura rusă nu s-a înclinat niciodată în fața nimănui - nici în fața statului, nici în fața puterii, nici în fața bogăției, nobilimii sau succesului. Puțin îi păsa de trucuri politice, intrigi, complexități. Dacă a mers împotriva statului și a lânceit în exil, atunci în numele adevărului (cum l-a înțeles ea), al iubirii, al bunătății. Guvernele se schimbă, oamenii pleacă, sistemele se prăbușesc - rămâne fraternitatea omului, iar iubirea și compasiunea. Un caracter profetic, de învățătură de viață și de sacrificiu a fost întotdeauna inerent literaturii ruse și Dumnezeu să-i dea să rămână așa pentru totdeauna. Ca Literatură rusă, ea nu ar fi putut să răspundă altfel prin buzele celui mai vrednic reprezentant al său: „Din nou cu tine, umilit și jignit, sărac, pieritor, disperat. Pentru tine - puterea mea slăbită.

Din ce in ce mai sus! Răutate din trecut și calcule meschine, nesemnificație trecută, întuneric, violență și urâțenie - la cauza bunătății, la vechiul, vechiul testament al literaturii ruse, la închinarea veche a popoarelor creștine, la porunca neclintită „Iubește-ți aproapele ca tine însuți.”

Recitind asta acum, scrisă cu atâta timp în urmă, simți acei ani, acea furtună și acea ascensiune în care ai trăit. Aici cel puțin Korolenko. A fost atunci la Poltava, a făcut multe pentru cei flămânzi, i-a spulberat pe bolșevici fără milă, la un moment dat a pregătit el însuși toate acestea și, când a venit, a fost îngrozit, căci în esență era un suflet creștin, un filantrop și oponent al violenței. și atrocități. El a fost salvat de Ceka prin gloria bătrânei Narodnaya Volya, care la un moment dat suferise din cauza guvernului imperial.

Ei bine, ce rămâne cu noi, la Moscova? Prokopovici, Kuskova, Kishkin au ars cu ajutorul celor înfometați, este adevărat. Și cum rămâne cu mine, Muratov, Vipper,[4] alți membri ai Comitetului? - Am fost la întâlniri, nu făceam nimic sacrificial și eroic, dar totuși era conștiința că participăm, deși foarte puțin, la o cauză corectă și necesară.

Toate acestea nu au durat mult. Atât acest „Ajutor”, cât și „Pomgol” au murit foarte curând. Autoritățile și-au dat seama că este incomod pentru noi să apelăm la Occident pentru sprijin atunci când aici există „proprii noștri oameni” care pot aranja totul perfect ei înșiși.

Și la câteva zile după articolul meu, întregul nostru Comitet de la Locul de joacă pentru câini a dat o palmă grozavă, am condus cu toții într-o seară de august cu mașini cekiste la Lubyanka... Doamne, cum a certat erupția Vera Figner, care petrecuse douăzeci de ani în Shlisselburg „pentru popor”, aceiași reprezentanți ai „poporului” în jachete de piele care ne-au arestat pe ea și pe noi.

Totuși, a fost o perioadă tulburătoare. „Conspirația Tagantsev” tocmai fusese descoperită la Sankt Petersburg și destul de mulți oameni au fost împușcați. Gumiliov a fost și el ucis - toate acestea chiar în acele zile.[5]

Dintre „ai noștri”, Kuskova, Prokopovici și Kișkin au fost întemnițați pentru o lungă perioadă de timp. Din câte îmi amintesc, Nansen i-a salvat de la moarte, cu care au socotit – el a ajutat și a amenințat că nu va ajuta dacă liderii ar fi uciși6.

Despre „Pomgol” am scris deja mai detaliat („Moscova”). Acum voi cita doar câteva cuvinte: „Desigur, nu am adus niciun beneficiu oamenilor înfometați. Previziunile soțiilor noastre de la începutul Comitetului („într-o lună veți fi cu toții în Cheka”) s-au adeverit cu acuratețe. Dar, amintindu-mi ședința noastră, îmi amintesc nu o faptă rea, ci una bună.”7

LEONID ANDREEV

(Din amintiri)

La 12 septembrie 1919, Andreev a murit - viața lui avea 49 de ani. Cu o fire atât de furtunoasă ca a lui, cu o asemenea risipă de forță, creativă și nervoasă, este greu să aștepți o bătrânețe îndepărtată, clară.

S-a născut în Orel, dar era moscovit. Absolvent al universității din Moscova. A iubit Moscova (în tinerețe), Moscova i-a dat prima lui dragoste, prima sa faimă, nu numai Moscova, ci întregul rus.

L-am cunoscut din primii mei ani, chiar în această Moscova. Eram începător, el este deja un tânăr scriitor, devenind rapid celebru. Era responsabil de departamentul literar al Kurier, un mic ziar din Moscova, unde publica și Bunin, și unde a început Remizov, unde m-a prezentat. Acest lucru s-a întâmplat în vremuri preistorice (1901-1902). Dar bătrânul este amintit mai bine, tinerețea este mai strălucitoare decât bătrânețea.

Nu uita nici de apartamentul modest, încă singur, din Gruziny pe Dolgorukovskaya, unde a locuit cu mama sa, sau de mesteacănii din Butov și Tsaritsyn - cabane de vară lângă Moscova, unde a petrecut vara, farmecul de primăvară al pădurilor rusești, mireasa rusoaicei, fermecătoarea Alexandra Mikhailovna Vielgorskaya1 - pe ea s-a căsătorit curând, nicio Presnya nu era deja „familie”, unde (dimineața!) Am filosofat - sau mai bine zis el, plimbându-se nervos în sus și în jos prin cameră, fumând un țigară peste o țigară. Erau oaspeți seara. Sa întâmplat - Gorki, Chaliapin, Wanderer (în paltoane, cizme înalte, oameni cu brâu, stil rus din Volga). Leonid în aceeași înfățișare.

În „Cunoașterea” lui Gorki a fost publicat primul volum al poveștilor sale - un succes uriaș, atât în rândul cititorilor, cât și în critică. Succesul îi entuziasmează pe toată lumea. Leonid era o fire blândă, plină de forțe creatoare furtunoase, o sete de creativitate, faimă - era în general supus intoxicației, în diferitele sale forme.

Pe atunci era membru al cercului literar „Sereda” (unde m-a prezentat), acolo citea multe din scrierile sale – înainte de tipărire, în manuscrise. Acolo, povestirile lui timpurii au fost discutate într-o manieră prietenoasă („Vasili al Tebei”, „Râsul roșu” și multe altele).

Aceste „miercuri”, cu toată modestia lor aparentă, au intrat în istoria literaturii. Există și ceva scris despre ei, chiar apartamentul lui N. D. Teleshov de pe Chistye Prudy este acum un mic muzeu cu fotografii ale participanților individuali și de grup . Și erau Bunin, Andreev, Teleshov, Serghei Glagol, Veresaev, Timkovsky. În vizite, Cehov, Gorki, Korolenko sunt oaspeți de onoare, ca să spunem așa. Sa întâmplat - Balmont, Bryusov.

Dar ce fel de „Moscova” era! Ce Moscova impenetrabilă de intelectuali ruși cu barbă, cu o tentă ușor provincială. Ceva casnic și drăguț în felul său. Intrarea, salutarea, îmbrățișarea. – Bună, Leonid! – Hei, Sergheici. A ascultat lectura. Discutat. Apoi au luat cina, „în stilul Moscovei” (nu au plecat flămând).

Leonid, desigur, a dominat. Pe lângă literatură, un dar remarcabil, avea și farmec personal, prietenie, chiar și un farmec ciudat în mijlocul ororilor și tragediilor scrisului său. Ochi frumoși și întunecați aprinși, conturul grațios al feței - era pur și simplu frumos.

„Sereda” a fost colectată și la Serghei Glagol, un critic de artă, în Khamovniki, aproape lângă casa lui Tolstoi, și la Leonid însuși pe Presnya - la rândul său. Cu toate acestea, principalul refugiu a fost la Chistye Prudy, lângă Teleshov. Acolo l-am văzut și pe Cehov pentru ultima oară, deja pe jumătate mort, în ajunul premierei Livada de cireși, cu șase luni înainte de moartea sa.

♦ *♦* *♦*

Am tratat scrierile lui Leonidas, mai ales pe cele timpurii, cu gelozie și intoleranță. A cerut ca și celor dragi să le placă. Nu a fost întotdeauna norocos.

Îmi plăcea foarte mult sora mea Nadya și verișoara mea Verochka (numele ei din copilărie era „Verochka the Dog”). Și odată, chiar la începutul secolului, am citit nuvela lui Andreev în Jurnalul pentru toți, nu-mi amintesc care.3 M-a frapat în mod deosebit. În mod clar nu ceea ce a fost tipărit atunci în reviste. Atât maniera, cât și spiritul captivant al tragediei sunt, până la urmă, tema lui constantă. Suflarea morții, necaz, nu avea nicio apărare împotriva ei. Și iubea viața cu pasiune. Și aici este capcana eternă. Cu talentul său, a ademenit cititorul și acolo. Și dacă cititorul (cum eram atunci) este departe de religie, atunci terenul este deosebit de favorabil.

388

L-am citit, m-am entuziasmat, m-am dus la sora mea în camera ei. A cântat pe Beethoven la pian. Aici este și Verochka-Doggy.

- Uite, citește. Minunat scriitor.

El a mormăit posomorât și a plecat. Eram sigur: dacă mi-a plăcut, atunci și lor.

Mai târziu s-a întors. Sora mea a jucat din nou Beethoven-ul ei.

- Păi, ai citit-o?

- Nimic special. O poveste este ca o poveste.

Aici m-am supărat. Îmi place, dar nu! Spune-mi te rog!

- Prostii.

Și a plecat, trântind ușa.

„Ești un prost, ești un prost...” se auzi vocea calmă, parcă de la distanță.

♦ *♦* *♦*

„Ani fericiți, zile fericite...”4 - se pare că au fost așa pentru Andreev - anii de căsătorie. Alexandra Mikhailovna este tandră, fermecătoare, ambele se iubesc cu adevărat, scrie excelent, iar ea a fost însoțitoarea lui credincioasă în asta (a scris, apoi a discutat împreună). Moscova, Sereda, prieteni. Apartamentul este acum mai mare în Presnya, cabane de vară lângă Moscova - Tsaritsyno, Butovo cu verdeață de primăvară, gândaci de mai, transparența cerului de seară, fluiere îndepărtate ale locomotivelor cu abur.

„Soarta este misterioasă, gloria nu este de încredere.”5 Leonid a simțit întotdeauna soarta și misterul ei, ascuțit și profund. "De ce? Pentru ce?" Nu există un răspuns simplu, așa cum mintea noastră nu poate acomoda misterul divin al universului. Dar Andreev a vrut să înțeleagă totul, să explice - a dat peste un zid. Nu credeam în Providență, a existat o luptă veșnică (și fără speranță) cu Dumnezeu - deși l-am venerat pe Hristos, a fost cumva ciudat...

Și acum: în însăși floarea forței, a fericirii, a succesului - o explozie care a răsturnat totul. În toamna anului 1906, Alexandra Mikhailovna a murit brusc din cauza febrei puerperale.

Îmi amintesc de ziua mohorâtă, cu zăpadă și gheață când am îngropat-o la Moscova pe Novodevichy (Leonid a rămas la Berlin). Disperarea lui era incomensurabilă. S-a repezit la Capri la Gorki, cu care era încă prieten. A trăit acolo dureros. Iată un fragment din scrisoarea sa, 9 ian. 1907: „Pentru mine viața este așa: câțiva oameni pe care îi iubesc, în spatele lor orașe, popoare, câmpuri, mări, în sfârșit stele și toate acestea sunt străine. Și dacă toți oamenii, puținii pe care îi iubesc, ar muri brusc sau m-ar uita, m-aș uita în jur și m-aș urla de groază și singurătate.

Apoi spune că ar fi bine dacă eu și soția mea am veni acolo și adaugă din nou: „E grozav că sunt singur aici, în ciuda lui Gorki. Aș putea să-ți vorbesc despre moartea Shurei, să încerc să o înțeleg.”

A trebuit să ne întâlnim în Italia, în luna mai a aceluiași an. Dar nu era nevoie să vorbesc despre ceea ce a scris. Iată cartea sa poștală la Florența: „Merg de la Napoli la Berlin, ca la Florența să ne întâlnim doar la gară. Vă rog să veniți cu Vera, chiar și pentru un minut!

Eram atunci în farmecul fericirii, tinereții, Italiei. El este în iad.

Un expres internațional a bubuit în gara Florence. Vera ținea în mâini un buchet de trandafiri magnifici - pentru el. Am îmbrățișat fratern, câteva fraze, dar chiar a fost „pentru un minut”.

Așa că nu-l vei mai vedea niciodată, nici măcar „pentru un minut” ..

♦ *♦* *♦*

De la Moscova, acum s-a mutat la Sankt Petersburg. Poate că a fost greu „cenuşă nativă”. La Petersburg, de fapt, nu este mai uşor, dar nu există amintiri de otrăvire. Viața s-a schimbat, la fel și literatura. A început cu „Viața unui om”, o dramă de mister abstractă („omul în general”, personajele sunt condiționate, totul este schematic și foarte trist). A fost chestia asta în Teatrul de Artă, cu mare succes. În spatele ei se află o serie de alții - „Anatema”, „Tsar-Hunger”, „Samson”, „Black Masks”, etc. Unii au avut succes, alții nu. Viața lui Leonid însuși s-a schimbat.

Treptat, disperarea furtunoasă s-a retras, s-a recăsătorit,6 ca și cum ar îneca trecutul în nou - natura tânjea după fericire. Ai primit? Dumnezeu stie.

Bani incomparabili, propria sa dacha uriașă în Finlanda, lângă Terioki, în stilul nordic modern, camere uriașe, șeminee, totul este grandios, sumbru și sfidător. „Ce magnific, ce bogat, ce frumos...” („Viața unui om”). Leonid a pornit barca, acum este marinar, se repezi în stropii și vântul de-a lungul Golfului Finlandei. Barba Moscova-intelligentsia este tunsă (acest lucru nu se potrivește comandantului).

În casă se află o soție frumoasă și încă aceeași mamă, Nastasia Nikolaevna, o copilă blândă oryol-moscova care îl adoră pe Leonid, privind cu groază la Stuk,7 la diferite gravuri și exerciții de macabră ale lui Leonid însuși (de același fel. Dar dacă Lui Leonid îi place, așa că ar trebui să fie).

Și - rămășițe indestructibile ale fostului - nesfârșite samovar, ceaiuri - Leonid a băut ceai dintr-o farfurie, ca la Moscova. În timpul zilei, veșnica forfotă a vizitatorilor, rareori prieteni, mai des invidioși, curioși, nedoritori, reporteri, intervievatori. Noaptea, ca înainte, opera literară.

Acum a primit mulți bani - atât din piese de teatru, cât și de la editura „Shipovnik”, unde în almanahurile sale Zinovy Isaevich Grzhebin

și-a publicat piesele de teatru, poveștile - de asemenea onorarii mari. Dar nu era liniște sufletească. În mare măsură depindea de literatură.

Era prea răsfățat pentru gloria sa timpurie. Acum Fortune se întorcea pe cealaltă parte. Taxele erau încă în curs, circulația era considerabilă, dar s-a produs o schimbare bruscă a criticilor. Odinioară se exaltau, acum au început să scrie o mulțime de lucruri nepoliticoase și jignitoare. A fost enervant. Leonidas se încruntă.

La Moscova erau prieteni, simpatizanți, în Finlanda asta era singur.

Războiul se desfășura. Revoluția venea. Nimeni nu ghicea viitorul, dar acesta, fără să întrebe pe nimeni, se apropia amenințător. Dacă Leonid a prevăzut-o, nu știu. În acest timp, cu greu ne-am văzut. S-a încăpățânat în mausoleul finlandez, eu eram în sălbăticia provinciei Tula.

Îmi amintesc și acum spectacolul („The Man Who Gets Slaps in the Face") de la Moscova de Korsh. Ne-am așezat cu el și familia lui în cutie. Leonid era posomorât.

- Piesa a fost distrusă, ruinată. Rolul principal nu este înțeles. Dar uite – arătă spre un morman de tăieturi – cât de fericiți sunt măgarii ăștia. Ce plăcere este pentru ei să lovească. (Nu a fost o premieră, recenzii existau deja).

Piesa doar a avut merit, amărăciunea personală a fost însuflețită, a mers mai târziu și în străinătate. Totuși, „vântul succesului" și-a schimbat direcția.

Revoluția l-a găsit în Finlanda. Înainte era considerat de stânga, dar când Lenin a apărut cu o companie și bani germani, a urât această revoluție. Atât de mult încât s-a îndreptat spre Occident cu apelul „SOS".[8] Cu nervozitate, pasiune a naturii, a îndurat totul cu o durere deosebită (totuși, cine a îndurat-o ușor?). Și în septembrie 1919 a murit - scurt și violent, așa cum a trăit. A fost înmormântat într-un cimitir din apropiere, iar dacha lui uriașă a ars - un loc gol a rămas din toată această structură efemeră sumbră și grandioasă.

Eu și soția mea am petrecut vara anului 1935 în Finlanda, am mers la mormântul lui Leonid, la cimitirul bisericii, nu departe de cenușa daciei.[9] Dar nu a fost ușor să ajungi acolo. Totul este înconjurat de un zid, nu înalt, e adevărat, dar totuși... Porțile sunt încuiate, nu există paznic. Îmi amintesc că soarele strălucea, eram veseli și plini de energie, am venit din Kellomyak intenționat și dintr-o dată așa ceva!

„Hai să urcăm, asta-i tot", a spus soția.

nu m-a deranjat. El însuși a urcat înainte, așezându-se pe perete călare, i-a dat mâna, iar ea a urcat și ea. Apoi au sărit jos.

391

Mormântul a fost găsit curând. Soția mea a adus trandafiri, un buchet, au sărit cu noi în siguranță. Piatra funerară era căptușită cu un chenar de trandafir sălbatic, flori mici - amintirea editurii din Sankt Petersburg, unde au fost publicate cărțile sale. A ieșit foarte la îndemână.

Eu și soția mea trăisem deja în Franța de mult timp, el s-a stins în veșnicie, dar scrierile lui au rămas, încetul cu încetul au început să fie tipărite în Rusia. Literatura a învins în general politica: cei de la putere știau cum i-a tratat, dar s-au retras. A venit ceasul și rămășițele lui s-au întors în patria lor...

Se odihnesc la Sankt Petersburg la cimitirul Volkov, lângă Turgheniev, Nekrasov și Dostoievski.

Nu trebuia să fim acolo la mormântul lui și nici nu va trebui. Dar nimic. Amintirea ramane.

Îmi este greu să vorbesc despre Leonid Andreev „obiectiv”, să-i evaluez scrisul. Este prea legat de viața mea timpurie, literară și personală. Pentru mine, el este mereu tânăr, cu părul negru, cu niște ochi frumoși strălucitori, „hotărâtor” insolubil, așa cum mi-l amintesc în anii lui Gruzin, 10 Presnia, Butov. Vorbește febril, fumează, bea ceai dintr-o farfurioară pe terasa datcii, printre mestecenii de seară, distanțe blânde de ceață. Cu el, undeva în spatele lui, este o mireasă slabă, cu ochii mari, tot brunetă, într-o rochie închisă la culoare, cu un lanț de aur la piept. Dragoste, prospețime, strălucire a ochilor de fetiță: înflorirea vieții.

Deci, pentru mine, Andreev nu este doar un talent rus, născut atunci, apoi murit, ci, după propriile sale cuvinte, o fantomă dulce, primul prieten literar, un frate mai mare, care a îngrijit primii pași cu tandrețe și atenție.

De departe, salutări credincioase mormântului tău, Leonid.

BALMONT

(La aniversare)1

Pentru mine, anii îndepărtați sunt cel mai legat de Balmont: începutul secolului nostru. Și conectat - Moscova. Acolo a apărut, „raviat”, și a ocupat primul loc. Gloria i-a venit nu foarte devreme. Dacă nu mă înșel, anul 1902 („Vom fi ca soarele”2) a fost pentru el anul „mezzo del cammino di nostra vita”3. Ho a fost percepută ca o glorie a tinereții. Balmont a părut întotdeauna mai tânăr decât el însuși (și acum este), mai pasionat, plin de entuziasm și irezistibil decât semenii săi. Era prietenos cu tinerii. Iar acum este onorat la Paris de „Clubul Tinerilor Scriitori”4. Așa a fost întotdeauna cu el. Oamenii „academicieni” nu l-au favorizat întotdeauna. Doamnelor și tinerilor - acesta este mediul lui Balmont.

Așa-numitul „balmontism”...

Există două feluri de scriitori. Unii sunt pur academici în sens înalt - Flaubert - trec în înălțimi, în ceață - artiști excelenți care nu acționează asupra vieții. Alții exprimă ceva prin ei înșiși, rezumă ceea ce a fost împrăștiat. Putem spune: „fatal” și „obligatoriu”. În Rusia acestui secol - Cehov, Gorki („Cehov” și „Gorki” nu sunt doar

categorii literare, ci și cele de viață). De la simboliștii Balmont și parțial Blok.

Glory Balmont nu a fost doar literar. Singur, el a introdus o anumită viziune asupra lumii - pentru ruși, nu foarte caracteristică, „Renașterea”. Se crede că doar Pușkin a fost o „Renaștere” în Rusia, dar acest lucru nu este sigur. Mai sunt și altele. Printre ei se numără și Balmont.

A apărut la timp – era oboseală din „intelectualism”, „preceptele” unei direcții destul de seci. Balmont, pe de altă parte, a glorificat soarele, tinerețea, dragostea, focul, elementele și neîngrădirea, fericirea și bucuria - el a radiat toate acestea foarte liber și complet, și amintindu-și numele Balmont însuși, te simți ușor - și auriu. Bryusov i-a scris odată „Balder și Loki” lui Bely5, dar rolul lui Balder i-a potrivit lui Balmont nu mai puțin decât lui Bely.

Iar când a început să vorbească la Marțile Cercului Literar6, doamnele cu flori galbene și tinerii „decadentului” (ce cuvânt străvechi!)7 l-au aplaudat cu furie. („Să ne cufundăm în valurile răcoritoare ale depravării”, a strigat un tânăr „îngrozitor” la acea vreme.8 Acum a crescut, trist, singur, nu strigă nimic, nu se grăbește nicăieri...)

Deci, Balmont s-a dovedit a fi centrul unui anumit „crez”, șeful unei secte sau al unui grup. Toate acestea s-au cuibărit în jurul Arbatului. Trandafir vesel, boem și prostește de dulce pe drojdia unei vieți ușoare, deasupra „temeliei”, apoi încă ducându-și cu respect și fără îndoială toată „suprastructura”. Suprastructura alerga continuu să se viziteze, recita cele mai recente poezii ale lui Balmont, s-a îndrăgostit, a rătăcit prin taverne și a dansat doar mai puțin decât dansează acum. Gloomy Bryusov nu a aprobat toate acestea. Dar nici balmontiştii nu l-au aprobat. A eliberat otravă din „Scorpionul” său în „Metropol”, 9 a compus poezii grele pe Bulevardul Tsvetnoy, 10 și Balmont au zburat de-a lungul Arbatului, toate străzile Tolstovsky, Spaso- și Nikolo-Peskovsky, mereu vioi, vesele, strălucitoare, într-un pălărie neagră, cu barbă aurie, ușor căzută cu mersul - genius loci al unei localități dulci. A alergat, a citit poezie, a încântat și a adus cu el o bucată de soare, iar fetele l-au aplaudat, iar el a strălucit peste tot cu culorile curcubeului... Îl poți vedea clar pe Balmont în penaj auriu. Îi plăceau atunci spaniolii și „cuvintele pumnal”,11 el

l-a tradus pe Calderon, dar uşoară aerisire a lui Shelley, chiar Edgar Poe12, l-a captivat foarte mult.

Din 1905-6 a devenit emigrant și a locuit la Paris. În 1912 s-a întors, iar Moscova, același cerc, l-a primit și l-a onorat. Faima lui era grozavă. A călătorit cu prelegeri prin provincii - a fost citit și iubit atât în Siberia, cât și în statele baltice. „Balmontismul” pătrundea în cele mai îndepărtate colțuri, se citeau versuri de pe scenă și se recitau de fete de provincie simpli la minte.

Ce s-a întâmplat acum cu balmontismul? Vremurile s-au schimbat. Balmont, spre meritul său, a rămas odată pentru totdeauna Balmont, în întregime poet și cântăreț al aceluiași lucru pe care l-a iubit în

tinerețe. Se poate spune chiar că a rămas tânăr, dar peisajul s-a schimbat la nesfârșit. Nu există fostul Arbat, fosta Moscova, nu există nepăsare și aripi ușoare. Sânge și suferință, „sabia” a trecut prin toate inimile. Este puțin probabil ca cuiva să-i placă acum fata balmontistă și poate că nu este. Ea lucrează undeva. Și nu are timp să citească poezie, să viseze peste nori de aur, să strige „Lângă mare noaptea”13. Totul e pierdut. Privind împrejurimile, uneori crezi că poezia în general pleacă, Pan este pe moarte, 14 ucis de mașinărie și mașinărie. Balmontismul nu este atât de profund, nici atât de încăpățânat, de eroic, pentru a rezista epocii noastre teribile.

Deci, Balmont este viu și încă poet, iar balmontismul este deja istorie. Toți poeții sunt acum singuri... Și Balmont zboară peste viață, ca acești nori de dinainte de primăvară, auriți cu roz peste casa tristă de-a lungul străzii noastre Falguiere. Este trist să zbori peste o țară străină, peste Falguières și Monaparnases, dar totuși trebuie să zbori, sau mai bine zis, este imposibil să nu zbori, pentru că așa este Balmont. Nu o poți ascunde într-o casă gri de pe strada Falger.

♦ *♦* *♦*

Poete, pentru zeci de ani de cântece și pentru soarele pe care l-ai lăsat, pentru emoția și lacrimile din gât pe care le-ai provocat, îți doresc prietenos, în viața noastră aspră, zbor neschimbat, sabie neschimbată în mână - un pix.

DESPRE BALMONT

(La a cincizecea aniversare a activității literare)

... Pentru prima dată l-am văzut pe Balmont pe vremea studenției, acum mai bine de treizeci de ani. A citit despre Wilde în Cercul literar din Moscova.

într-un guler, așa cum îi plăcea să poarte toată viața, cu cravată de plastron, care i-a rămas și el pentru totdeauna, într-o redingotă neagră, ascuțită, vesel, oarecum obrăzător, cu o întoarcere capricioasă a capului peste amidon mare.. Adevărat, nu semăna cu nimeni altcineva. Vorbea despre un poet pe care nimeni nu-l cunoștea, pe un ton sfidător și entuziasmat, citea cu o voce oarecum cântătoare, sunetul vocii lui era ciudat. În disputele despre ceea ce a citit, unde bătrânii și tinerii s-au despărțit imediat, a dat dovadă de viteză și curaj. L-au aplaudat domnișoare, domnișoare, tineri care au scris poezie. Oamenii „respectabili” erau indignați.

Balmont publicase deja câteva culegeri de poezii, dar era totuși o introducere, melancolie tinerească și chibzuință. Abia acum, tocmai la Moscova de la începutul secolului, a sosit ceasul când Balmont a înflorit sau a înflorit, a înflorit, a foșnit: „Vom fi ca soarele”, „Clădiri aprinse”, „Numai iubirea.”2 Vocea lui este poetic, foarte luminos, cu un timbru auriu și o muzicalitate excepțională, s-a auzit imediat. Balmont pentru că a fost iubit, mângâiat de unii (tineri), defăimat de alții (mai în vârstă). Gloria a început. El însuși era

încântat de forțele vieții, de elementele ei. Asta l-a infectat. În el, desigur, era darul unei anumite seducție.

La Moscova, el a prins imediat rădăcini, a intrat în viața ei, ceva din strălucirea lui multicoloră chiar asociată cu peisajul Moscovei: amintindu-ți de Arbat, vezi Balmont pe partea lui însorită, într-o pălărie cu boruri largi, ușor șchiopătând, cu un barbă roșiatică așteaptă cu nerăbdare, năvălindu-se mereu către noi impresii și hobby-uri, poezii, dragoste. La fel ca Andrey Bely, îți amintești de Balmont în mișcare și entuziasmat. Veșnic tânăr, mereu fericit, așa trebuia să fie... - a fost întotdeauna în realitate? Și a ieșit așa până la urmă?

... A locuit în Tolstovsky lângă Arbat, nu suntem departe, în Spaso-Peskovsky. De la ferestrele casei noastre se vedeau ferestrele lui Balmontov. Balmont a închiriat acolo un apartament la etajul patru, iar noi suntem la același nivel la etajul patru. Acolo a dus o viață despre care nu se poate spune că a fost letargică, inactivă.

A muncit neobosit. Și-a scris propria poezie, i-a tradus pe Calderon, Shelley, a studiat norvegiană și spaniolă, a publicat articole, eseuri, călătorii - toate acestea cu rigurozitate pedantă în programul orelor de lucru. A înșirat o mare de versuri în scrisul său corect sau le-a bătut pe o mașină de scris și nimic nu l-a putut smulge: partea de zi cu zi a vieții era ferm stabilită. Katerina Alekseevna, prima lui soție3, o femeie de mare cultură și grație, a ținut casa în ordine strictă. Dar Balmont a ieșit și a început o altă parte a vieții, acea căutare a „lanternelor”, pe care el și Bruce le sunt cu zel.

au făcut-o, dar cu Balmont a ieșit ușor și cu entuziasm, în timp ce cu Bryusov a fost nepoliticos.

Balmont alerga adesea la noi. Pur și simplu a fugit, pentru că mereu zbura undeva mai departe, era mereu strălucitor, entuziasmat, uneori foarte drăguț, jucăuș, chiar și cu maniere copilărești. Uneori era ciudat, dar în limite.

Odată ce m-am trezit singur, am terminat micul dejun. S-a așezat la masă, s-a uitat la mine sfidător și a spus:

„Vreau ca acest tânăr în jachetă de student să-mi citească poeziile lui Verhaarn.

Am ripostat cât am putut mai bine. Dar a trebuit să mă conformez. Verhaarn apoi Știam cu toții, aveam acasă un volum din poeziile lui, în franceză. Dar să citesc cu voce tare, într-o limbă străină... Am citit, desigur, foarte prost.

Balmont a ascultat gânditor.

„Mi-aș dori să-mi poată citi mai bine, mult mai bine, mult mai bine... Nu aș putea să-i fac această plăcere.”

Altă dată, când a intrat cu Max Voloshin, s-a așezat cu el sub masa noastră mare, două domnișoare s-au așezat acolo și se credea că toți

stăteau sub palmieri, „în țara blândului maori. ”, 4 - Balmont a citit poezie, iar când am ieșit, mi-a spus că nu ar fi trebuit să merg pe insula magică, era bine acolo, „eram patru prieteni și versurile suna îmbietor”. (Deja aici, în exil, mi-a amintit de asta: „Mândrul elev nu a vrut să stea sub masă...” — Balmont nu a fost foarte mulțumit de asta.)

Și într-o zi, privind de la fereastra camerei mele spre casa lui și ferestrele lui la același nivel, a spus, nu fără convingere:

„Aș vrea să vin la tine direct prin aer. Ar fi o călătorie remarcabilă. Mai ușor și mai scurt decât rătăcirea pe unele benzi.

Din fericire, el nu a încercat să-și împlinească intențiile, dar s-a încăpățânat deasupra lui Shelley și le-a spus „bândețe” multor domnișoare și domnișoare. Da, atunci așa părea, în viața unei Rusii libere și pașnice, de dinainte de război, că, de fapt, principalele ocupații ale unei persoane sunt poezia și dragostea - privirea nu este atât de lipsită de sens, dar din simpla amintire a ei o simți. imprejurimile din pacate. Lasă-i să găsească în acea vreme o mulțime de lucruri copilărești, frivole și păcătoase, pentru care a venit pedeapsa, dar nu poți să-i ștergi farmecul. Farmecul este spiritul poeziei care înalță viața.

Și din nou același Balmont. Nu prin capricii, desigur, ne-a cucerit pe noi și pe mulți atunci. Și faptul că era un adevărat, mare poet. Aici intră în același apartament al nostru, la colțul dintre Arbat și Spaso-Peskovsky. Seara linistita de iunie. Vis-a-vis, peste alee, Biserica Mântuitorului de pe Nisipuri, cu clopotnițele ei ascuțite, înconjurată de tei - de acolo se trage un val gros, parfumat: teii sunt în floare.

Încă nu e întuneric, dar se întunecă. Amurg transparent, verzui. Avem domnișoare-balmontiste vecine, casa lor este aproape de biserică. Intră Balmont. Astăzi este tăcut și gânditor. De ce, nu știm, și nu este suficient de ce o persoană poate fi în acea altă dispoziție? Toți au fost și liniștiți. Și ei vă cer să citiți poezie. Împingându-și barba înainte, scoțând o cărțișcă din buzunarul lateral, Balmont începe:

Lângă mare noaptea, lângă mare noaptea

Întunecat și înfricoșător. Nisipul scârțâie.

Oh, cât mă doare noaptea lângă mare. E fericire pe undeva. Dar drumul este departe.

Văd stelele. Unul strălucește pe mine Alții sunt mai ușoare și mai tandri decât toate. Dar dacă inima ei o marchează, E departe, nu voi fi cu ea.

Eu mor noaptea lângă mare.

Nisipul se va strânge, valul va inunda.

Lângă mare noaptea, lângă mare noaptea Doar Moartea mă va iubi.

Poeziile, muzica lor, entuziasmul lui, cristalinitatea amurgului, pătrunzătoare și tandru, pun stăpânire atât pe noi, cât și pe cititor. Ceva tremură în vocea lui, ochii îi strălucesc - cu o lacrimă, iar asta ni se transmite, iar peste treizeci de ani îți vei aminti de seara Arbat, de marea imaginată, de nisipul de coastă, de inaccesibilitatea dragostei, a tristeții și a singurătății... La urma urmei, exact asta e „lyroy” Poetul ne-a entuziasmat cu a lui, tocmai cu lira lui care sună ușor a transformat apartamentul Arbat în pură poezie.

Și din nou citit, din nou îngrijorat. În această seară, Balmont este liniștit și trist, dar nu pentru mult timp. După ce citește, după ce stă, se străduiește mai departe, căci în viață nu ar trebui să existe minute lenețe și gri.

Și a doua zi, Balmont zboară de-a lungul însoritei Arbat, ca un fel de pasăre de foc a literaturii ruse, sclipind cu toate culorile curcubeului.

Am venit pe lumea asta să văd soarele

Și viziune albastră.

Am venit pe lumea asta să văd soarele

Și înălțimile munților.

Am venit pe lumea asta să văd marea,

Și culoarea luxuriantă a văilor.

Am făcut lumi dintr-o singură privire,

Eu sunt conducătorul.

397

Am cucerit uitarea rece, creându-mi visul.

În fiecare moment în care sunt plin de revelație, mereu cânt.

Visul meu de a suferi s-a trezit

Dar îl iubesc.

Cine este egal cu mine în puterea mea melodioasă? Nimeni, nimeni.

Am venit pe lumea asta să văd soarele și dacă ziua s-a stins,

Voi cânta... Voi cânta despre Soare

În ceasul de moarte![5]

Viața lui a continuat zgomotos. Ani de zile a trăit la Paris, s-a întors la Moscova - Moscova și-a sărbătorit magnific aniversarea, apoi

rătăcirile au început cu lecturi, prelegeri, gloria era deja în întregime rusească. Și apoi soarta noastră comună: emigrarea.

Balmont a locuit multă vreme în Capbreton, în Landes. Ne-am văzut acum mai rar, doar când era la Paris. Îmi amintesc de una dintre aceste întâlniri.

Vizavi de ferestrele mele acum nu era Biserica Mântuitorului de pe Nisipuri și nici tei înfloriți, ci o căsuță pariziană, cu castani minunați deasupra ei, până și Moscova i-ar invidia. A trecut aproape o eternitate de pe vremea lui Spaso- Peskovski. Dar Balmont... pe Rue Claude Lorrain[6] în 1931, a spus că nu vrea să trăiască. Totul este mort, nici nu are nevoie de soare.

„Nu-mi place lumina soarelui acum, noaptea și liniștea îmi sunt dulci. Numai luna o pot recunoaște.

Balmont a refuzat soarele! Cu același gest ca acum treizeci de ani, scoase din buzunarul lateral o cărțiță scrisă cu același scris obișnuit, ușor în formă de cârlig. Și a început să citească. Da, acestea erau poezii despre lună și împotriva soarelui, chiar și împotriva vieții.[7] Nu le am acum, dar îmi amintesc tot ce era apăsător și deprimant în ele - ca o slujbă de pomenire pentru Balmonte din vremuri.

Decembrie 1932 a marcat poezia „Kosogor”, scrisă clar pe aceeași pagină (dar nu a citit-o atunci):

În timp ce mă îndrept spre un deal îndepărtat, În timp ce îmi privesc nenorocirea de aproape, sălcii de pe marginea drumului foșnesc, am băut fericire, am băut otravă împreună cu miere.

398

Drumul înclinat de munte se vede tot, Coașa dublă a nins, Și pe cer Luna arde ca un oală, Luna fragilă spune inimii lunar:

„Unde este toată turma, păstor nesăbuit? N-ai fi băut duhul de vară în vara fierbinte, Ai fi avut oi, în ceasul când floarea strălucește, I-ai fi numărat vigilent pe toți cu număr de stele.

Ai uitat, intrând în minute și ore, Că sfârșitul va veni pentru orice fâșie, Ai inspirat, uitând orice sens și timp, Floare uluitoare, îmbătătoare.

Ai uitat că peste tot este o întorsătură, Că cel înflorit probabil se va stinge, Și când a aprins un foc îndepărtat, Ai admirat cum strălucește floarea stacojie.

N-ai observat cum a plecat toată turma, Cum a ars satul populat, Cum pădurea a aprins flăcări strălucitoare, Ca dordel și frumusețea toamnei.

Și ai rămas singur cu tine, Nunți lupilor foșneau prin păduri, Și acum, cu toată puterea Lunii, îți cânt, ascuțindu-mi marginile.

Atunci fulgii de nea fluturau înaintea mea, Lumea era plină de alb ca un giulgiu, Numai în depărtare, departe de mine, Aproape de pământ, mocnea strălucitor un tifon.

Este Luna pe cer, pe margine? Îmi cânt eu propriul destin? Este un viscol, care învârte o cască, M-a condus, învârtindu-mă, pe o pantă?

„Am băut fericire, am băut otravă împreună cu miere” - se pare că am simțit unde merge drumul. Otrava este acum în plină putere, Balmont este în plin necaz.9 Anul acesta, la cincizeci de ani de când a pornit pe drumuri, a devenit poet. „Semănătorul a ieșit să semene...” Ei bine, a dat mult, a dat, de fapt, tot ce a avut, fără să socotească, și când răsfoiești cele mai bune cărți ale lui, entuziasmul tinereții ia din nou stăpânire.

399

În ceasul lui întristat, vă veți aminti de cel mai înalt din el, de o natură vie, de foc, zguduită de poezie și desfătare, revărsându-se cu anumite unde radio și captivându-ne.10.

Bunin

În fața mea este o cărțiță subțire, bine legată, cu inscripția: „Cu dragoste pentru Vera și Boris. IV. - 25.IV.46. De fapt, aceasta nu este tinerețea specială a nimănui, nici a lui, nici a Verinei, nici a mea. Mai mult, dacă ne amintim că acum ar împlini o sută de ani și că acum îi sărbătorim aniversarea...

Totuși, nu renunț la sentimentul de tinerețe. Poate pentru că chiar acolo, în această „Taverna fluvială”1, publicată de Maria Samoilovna Tsetlina2, prietenă și patronă a scriitorilor emigrați, este plasat de-a lungul paginii un portret al autorului de pe inscripția dedicată - acesta este un tânăr, un scriitor proaspat.

Îl cunosc din 1902, dar mai devreme aici. Este o față foarte tânără. Și hainele! Gulerele amidonate foarte înalte (nu încă triunghiulare, așa cum purtam toți atunci, ci un fel de Turgheniev-Goncharov, cu cravată transversală largă).

Totul este destul de confortabil și dă impresia de moliciune. Paltonul, bine croit, stă ascultător în pliuri pe genunchi - Bunin stă într-un fotoliu. Acesta este tocmai un tânăr scriitor rus cu o față subțire și grațioasă - viitoarea decorație a literaturii noastre.

Prima dată când l-am întâlnit a fost atunci, la Lyuba Rybakov, prietena soției mele, la Moscova, în Neopalimovsky Lane, lângă toate aceste locuri „sacre” din Arbat și Precistenka, Povarskaya, unde odată umblau și locuiau Turghenievi, Tolstoi și Rostovi. din Război și Pace.

Lyuba Rybakova este o brunetă minunată cu bucle, stilul Art Nouveau de atunci, Balmont, Voloshin, acum este ca Bunin și o întreagă companie de tineri, „viitor”. Diferite Sashas, Bones, Zinochki, Lely ...

Este uimitor cum îmi amintesc de Bunin încă de la prima dată. Stătea calm, ușor batjocoritor, vorbește cu condescendență într-un pahar de

ceai cu o lingură. Și din sală au venit ultimele sunete de cântare (soțul lui Lyubochka, doctorul lui Fedyuk4 - așa îi spuneau toată lumea): „M-am sărutat dulce, dar cu soția ta!” Și un minut mai târziu, într-o cravată albă ridicolă, mângâindu-și părul cu o mână, Fedyuk, care se albise, a zburat cu un aer victorios, a băut în mare măsură un pahar cu apă rece: „Iată, se spune, ce Un fel de Sobinov sunt!” A fost aplaudat. Bunin stătea ca înainte, nu fără

400

aruncând o privire curioasă, dar cu moderație - niciun Fedyuk, psihiatrii moscoviți care cântă la petrecerile lor, nu-l va surprinde.

Foarte curând după aceea, am devenit parteneri în „Miercurea” literară - totuși, atitudinea este aceeași: de la mai tânăr la cel mai în vârstă și față de cineva care, pe lângă har, are o oarecare putere asupra ta. Mi-a plăcut chiar și cu aroganța lui ușoară (reținută, parcă ascunsă), ca să nu mai vorbim de aspectul și scrisul lui. Dar îi era și rușine. Acesta nu este prietenul vreunui începător – aici scriitorul este deja evident, din reviste groase și „Pin” din „Lumea lui Dumnezeu”5 – Doamne ferește tuturor să scrie așa. Da, nu tuturor li se dau astfel de pini.

Eu însumi abia atinsesem literatura, cu frică și tremur. Cu Bunin, pe lângă Lyuba și Cercul literar, a început să se întâlnească cu Leonid Andreev, Teleshov, Serghei Glagol (critica de artă).

M-am simțit timid, mai tăcut. Au trecut oameni buni, Moscova caldă, uneori oameni celebri - Cehov, Gorki - au trecut. Bunin nu era încă o celebritate, dar era oarecum suprimat. Doar de unul singur, încă subestimat, dar simțit prin talent și o privire de sus.

Îmi amintesc că mi-a dat cartea lui recent publicată, o traducere a Cântecului lui Hiawatha. Aceasta este o poezie din viața Pieilor Roșii a poetului de atunci foarte faimos Longfellow. Din câte îmi amintesc, simplist, excelent tradus, acum mi s-ar părea „pentru tinerețe”.

A venit acasă, în camera lui mică din Godeyinsky Lane (acum a plecat). Acolo, după colț, pe Arbat, lângă „Praga” Bunin locuia în camerele „Capital”.

M-am așezat să citesc și să citesc până în zori. Am citit totul, deja a început să se stingă lampa. Terminat într-o stare aproape entuziastă. Este greu să adormi după așa ceva. În orice caz, atunci era greu.

Și apoi s-a dovedit că aproape toată viața lui – mai ales cea literară – a trecut aproape de acest bărbat, extrem de dotat, deloc ușor, care pentru mine avea un farmec aparte. Cum s-a așezat, și-a încrucișat picioarele, s-a strâmbat când nu-i plăcea foarte mult vinul, cum a portretizat „în chipul” altora, chiar și cum a folosit artistic un limbaj urât - totul a fost de primă clasă. Ca să nu mai vorbim de scris. Acesta, desigur, este cel mai important lucru. Pentru aceasta, este foarte posibil să ierți că într-un restaurant de primă clasă a adulmecat uneori ce era servit („Nu au dat carne putredă, anateme”).

Pe lângă talentul literar, avea și actorie (în sensul bun), așa că Stanislavsky l-a invitat la Teatrul de Artă, acest lucru este

incontestabil. Îmi amintesc cum, despărțindu-ne pe mine și pe soția mea în trenul de la Grasse la Sf. Rafael, m-a făcut să râd atât de mult, înfățișând diferiți țărani, încât mi-au venit lacrimi în ochi - lacrimi vesele. În mod ciudat, sub

401

cel pământesc din Bunin a unit pe indestructibilul aristocratic cu indestructibilul popor de rând. Expresii iubite neimprimabile. Și marele cunoscător au fost ei. În propriile sale cuvinte, asta l-a salvat o dată într-o revoluție. A stat cu Vera lui undeva în cartierul Yelets, în moșie, a trebuit doar să fugă, au început să distrugă „stăpânii". Vera s-a îmbrăcat în femeie, Ivan în prasol, iar pe cai mizerabili într-o căruță au plecat spre gară. Trenurile încă circulau. Poți fugi, dar nu este sigur. Pe drum, au fost interceptați de poporul purtător de Dumnezeu, iar Ivan a fost salvat doar prin faptul că a început să jure nu ca un domn („Ei bine, fraților, acesta este al vostru... nu un stăpân"). Da, nu degeaba i-a dat odată ciobanului doi copeici pentru înjurături.

Iar literatura lui uneori, mai ales în tinerețe, purta însemnări și tandre. Îmi amintesc „Toamna", „Skeet", „Tăcerea", „Pini" care m-au frapat - mici lucrări lirice și aproape fără intrigă în proză.

Apoi devine mai puternică, poate, și figurativitatea crește - „The Village" (care a făcut o impresie grozavă, nu întotdeauna simpatică), „Ignat", „Night Talk" - lucruri mai sumbre. Dar acest lucru a dus deja la titlul de academician și sărbători vesele în Cercul literar, „Praga". Nu a fost timp să întreb dacă era putred sau proaspăt, doar clinchete pahare.

Mai clar ieșea în el o altă trăsătură: dragostea de călătorie.

Nu atât Europa cât Asia. A avut o atracție misterioasă pentru Asia, parțial legată de budism, parțial de antichitatea preistorică în general. Îi plăceau toate astea. Și a trăit în ea. Unde? Dumnezeu stie. Era de origine pur slavă, o veche familie nobiliară.

Deja în 1907, după ce s-a îndrăgostit de Vera Muromtseva, care i-a devenit soția și iubita pe viață, a plecat cu ea într-o călătorie lungă - Iudeea, a scris acolo minunatul „Trandafir al Ierihonului", o glorie a iubirii pe un ton înalt. . Și apoi - Ceylon, care i-a dat mult pentru scris.

Se pot spune multe despre toate acestea. Există doar note scurte legate (îngrozitor de spus) cu centenarul nașterii sale.

♦ *♦* *♦*

Nu voi putea să-i transmit cu exactitate rătăcirile. Îmi amintesc că au fost mulți dintre ei – atât înainte de Vera, cât și pe vremea ei. L-ai putea numi un tocilar. Într-adevăr, Ivan nu a avut un colț al său puternic, deși unul modest, în prima jumătate a vieții. Nu stați în camerele „Capital" de pe Arbat. Sau, puțin mai târziu, în apartamentul soților Muromtsev din Skatertny Lane, tot în apropiere. De asemenea, plictisitor. Camera lui, dar, ca întotdeauna cu el - parcă nelocuită.

Aici ne-a citit - fratele lui Iulius, a mea și a lui Vera și a mea „Sat”, „Astm”... - și parcă

402

în tot acest adăpost, cu excepția unei cutii cu scoici și tutun împrăștiate pe o masă de pânză de ulei, nu era nimic, în afară de o valiză cu autocolant „Port Side”. Iar în spatele zidului, Lidia Fedorovna, o mamă care visa să-și căsătorească fiica cu o persoană „respectabilă”, și un tată umil, Nikolai Andreevici[7], un membru cel mai ortodox al Consiliului Local, nu la fel de teatral ca fratele Serghei[8], președinte al Dumei de Stat, destul de încrezător în meritele sale și scoțând cu pricepere, acolo unde era necesar, pieptul într-o cămașă cu amidon. Credința a fost ecoul unui tată, nu al unei mame, al unui unchi. O frunză modestă de Sfânta Rus'.

Așa că Ivan era mereu dornic, apoi brusc la Nisa, apoi la Ierusalim, apoi la Ceylon, Capri - Gorki era acolo, era prieten cu el atunci.

În aceiași ani și puțin mai târziu, a scris câteva lucruri minunate: „Domnul din San Francisco”, „Brothers”, „Chang’s Dreams”. (Nu Buninul care a vorbit cu lingura la Lyuba Rybakova), este deja academician, viitor laureat al Nobel. Mai puternic, mai dur și oarecum mai întunecat. Ce să fac? Nu te poți schimba.

Război, revoluție. Toate viețile noastre sunt rupte, „salvați-vă cine poate” și „Ieșirea evreilor din Egipt” - Ivan a intrat în această ieșire din Rusia devreme, aproape mai devreme decât tot clanul nostru literar, deja în 1920 era președintele Uniunii Ruse. Scriitori la Paris.

În acest Paris ne-am așezat cu toții. Dar Ivan s-a plictisit curând să trăiască pentru totdeauna în Passy, pe Rue Offenbach. Mai ales vara. Era un om al soarelui, al aerului, iubea marea. (Balmont i-a spus odată: „Bunin, sufletul navei trăiește în tine”).

Magnific, dar în general corect. Și a ales Grasse, deși nu marea, ci orașul de pe litoral Provence. Vilă fermecătoare pe munte cu vedere la Esterel, la mare, dealurile verzui la stânga spre Nisa. La început a locuit aici doar vara, apoi s-a mutat deloc. Am vizitat Parisul (uneori, iarna).

Grasse era pe placul lui. Noaptea stelele, ziua fumul îndepărtat, albăstrui al mării, liniștea, „aerul bun”. Și apoi și-a scris ultimele lucruri remarcabile - „Viața lui Arseniev”, „Dragostea lui Mitya”, „Insolație”. Lucrări de maturitate artistică. Rusă, înmuiată în soarele provensal.

Când a venit premiul Nobel în 1933, și-a petrecut iarna la Grasse. Orașul liniștit era agitat de jurnaliști, telefoane, mașini. A fost, se pare, ultima lui iarnă veselă și furtunoasă. Paris, unde a mers imediat, o mulțime și mai mare la Hotelul Majestic, unde s-a stabilit temporar (până la Stockholm), banchete, adrese, onoruri publice - nimic de spus, apusul vieții este zgomotos, dar este încă departe de ultimul loc de odihnă. Încă douăzeci de ani - și nu ușor! Evenimente mondiale, rupte de prieteni și Pari

zha - și aproape jumătate din Parisul rusesc a ajuns la New York. Zgomot și aplauze departe. Scrisorile de atunci către Paris sunt gemete și plângeri. Sănătatea este din ce în ce mai proastă.

În 1945 (sau 46?) am văzut un alt Bunin la Paris. Unde sunt plimbări lungi pe jos în Grasse, scăldat în Cannes sau Juan-les-Pins. Acolo era un bărbat, deși nu tânăr, dar în mizerie de scăldat aproape frumos, cu același trup subțire, dar și viu pe care Lyuba Rybakova l-a avut cândva la Moscova - aici Ivan este complet rupt, slab, nemulțumit, iritat.

Din premiul Nobel, atât moral, cât și material, a mai rămas puțin. Există diverse complicații ale vieții, și înainte?

Ivan i-a fost întotdeauna foarte frică de moarte. Acum am simțit-o lângă mine. Veșnicii doctori, operația, regimul... Adesea au început să testeze pulsul – slăbit.

Așa a mers viața. Aproape toți adulții în fața ochilor noștri - cu bucurii, durere, singurătate, glorie, exaltare și antipatie - totul s-a întâmplat.

Potir cu vin negru

Zeița tristeții mi-a dat...9

Vinul era diferit: atât deschis (fierbe), cât și întunecat. Multe dintre acestea din urmă. Dar dragostea pentru viață, natură, frumusețe este spontană. Pentru fiecare frunză, rază, culoare a apusului, chip frumos de femeie, miros de pădure, nor, tunet. Chiar nu voiam să mă despart de el. Dar nu s-a găsit smerenia, admirația pentru Cel Prea Înalt Și ascultarea. Până la final a rezistat. Acest lucru a crescut povara.

A murit noaptea, pe jumătate adormit, în brațele unei Vera iubitoare. Se pare că nu a observat moartea pe care o ura atât de mult. Ea a luat-o încet.

La centenarul nașterii sale, să ne înclinăm în fața scriitorului de o importanță capitală.

PORTRETE-NECROLOGIE

♦♦♦ ♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦ ♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦ ♦♦♦♦♦♦♦♦

POTEMKIN

Avant le temps se dorrà ta journée.1

P. Ronsard*

Recent l-au întrebat pe un emigrant la înmormântare: cine urmează? Aici a fost găsit. Și cât de curând! Piotr Petrovici a tras la sorți cu mâna lui lungă și subțire.

Îl cunoșteam puțin. Cei care au știut mai bine vor spune mai multe. Și în mine

viata a trecut pe langa o umbra accidentala, dar simpatica.

Îmi amintesc silueta lui înaltă și colțoasă, conturul net neregulat al feței, ochii înguști și adânciți, un zâmbet care apărea adesea, puțin amuzant... O glumă, tristețe, un sortiment ciudat.

S-a dovedit a fi de scurtă durată - un copil al boemiei, un hrănitor al tavernelor literare și al micilor teatre, care a crescut în aerul Rusiei „înainte de furtună”, atât de familiară nouă tuturor, semenii săi.

Și poetul - întregul, în întregime. Acesta s-a născut. Se poate evalua cumva poezia, o chestiune de viață, dar nu o putem clasifica drept oameni de afaceri și practicieni. Artist.

Este trist să-i cunoști pierderea. Va fi amar să-l îngroape într-un pământ străin, sub un cer străin, și într-un ceas trist vrea să spună ultimul:

- La revedere, tovarăș de arme, războinic pașnic al armatei literare, plecat devreme, tată și soț, muncitor, exilat, rusul este al nostru.

Îngerul Domnului să-i trimită un somn ușor.

* Înainte să-ți dispară ziua. P. Ronsard (fr.).

407

VORBIRE

<0 Protopopul George Spassky>

Anul trecut, miercuri pe strada Strastnaya, după ce a slujit Liturghia, pr. George a ieșit la amvon - deja dezbrăcat, într-o sutană neagră, cu cruce de aur pe piept. Ținând crucea cu mâna, înalt, oarecum aplecat, dădea impresia de forță și chibzuință. A tăcut o clipă, cu ochii pe jumătate închiși. Apoi a spus:

„Pentru ultima dată astăzi, am slujit Liturghia Darurilor mai înainte sfințite. Ultima dată când au auzit „Domn și Stăpân al vieții mele”. Acum, până la următorul Post Mare. Până la următoarea Pasiune.

Făcu o mică pauză.

- Vom supraviețui? Câți dintre noi vom fi aici anul viitor? De cine ne este dor?

A vorbit mai departe, pe scurt, dar cu acea presiune interioară, ca întotdeauna: cuvinte experimentate și deci ajungând. Ele sunt amintite - cuvinte despre instantaneitatea, fragilitatea, volatilitatea vieții.

Desigur, un creștin nu poate simți altfel. Totuși, pr. George, cu toată vitalitatea lui, parcă, acest sentiment era deosebit de puternic. De câte ori ai mai auzit de la el așa ceva: „Nu te așeza, nu te așeza ferm în viață. Privește numai la eternitate. Moarte la fiecare pas. Fii mereu gata - principalul lucru, principalul lucru: pregătește-te! „La urma urmei, te duci la cinema, dar nu știi dacă te vei întoarce.” „Distarile noastre, necazurile? Da, sunt un moment... Și acolo - gândește-te! - viață nemuritoare!"

Era originar din provincia Tver, dar a studiat la Vilna, iar la Vilna a slujit mai întâi ca preot.

Ceva occidental, și din regiunea vestică a rămas în el pentru totdeauna: originalitatea mustrării, nuanța atitudinii față de catolicism, dragostea deosebită pentru cei trei martiri din Vilna (care au murit pentru Ortodoxie). Pasiunea occidentală în apărarea confesiunii răsăritene. Splendoarea și strălucirea elocvenței, eficacității, temperamentului de luptă - toate acestea sunt destul de departe de tăcerea și intimitatea Optinei sau Trinity-Sergius.

Darul lui oratoric este binecunoscut. Ca tânăr preot, a ținut un discurs despre patriarhie în Catedrala Mântuitorului din Moscova (1917), care a avut un mare succes. Acest lucru este firesc. Părintele George a fost doar un vorbitor pentru o biserică mare, pentru sute de ascultători, pentru oportunitatea de a electriza și a aprinde mulțimea. Vorbea pe un ton ascuțit și ridicat, cu cuvinte de mare presiune interioară, dar stăpânindu-se și fără să se răspândească. Ceva personal s-a arătat întotdeauna în „generalul” lui. Pot fi

a fi o nuanță de amărăciune și pasiune, o mare experiență a vieții, un sentiment amar al ei și speranță arzătoare, o aspirație de foc. A fost un „pesimist” aici pentru un optimist acolo. Dar firea lui nu este nicidecum una monahală. Se poate spune chiar că din fire era vesel, simțea culori, frumusețe, poezie, în general avea trăsături de artist. (Și în elocvența lui avea un dar artistic. Știa să picteze cu cuvinte. Despre Sfântul Serafim, de exemplu, vorbea cu pictorialismul unui artist al cuvântului.)

Dar cu nu mai puțină forță am simțit tragedia acestei lumi „fermecătoare” - toată adâncimea întunericului și a răului. Și în ultimii ani, un sentiment apocaliptic a crescut în el. El nu credea într-un rezultat prosper și confortabil al vieții. „Totul mi se pare că este foarte greu în lume, înfundat. Ar trebui să se termine în curând.”

A văzut multe în viața lui, a trăit o viață destul de complexă și variată. După Vilna, a slujit la Sevastopol, a slujit ca preot principal al Flotei Mării Negre. În timpul revoluției a condus o luptă pasională pentru religie, a vorbit la mitinguri pe toată coasta, concurând cu ateii și zdrobindu-i. Darul, patosul și credința lui au oferit un avantaj imens.

I se potrivea extrem de bine să fie în armată. nu văd o. George, care nu întâmplător a purtat numele ucigașului de dragoni, nu-l văd în retragere: spiritul și stilul lui sunt întotdeauna un atac. Îi plăcea să vorbească de la amvon, ținând în fața lui o cruce grea ca armă. Această cruce l-a purtat cu siguranță - l-a acoperit. Cum l-ar urma vorbitorul, implicând ascultătorii, câștigându-le inimile.

A trăit cu militarii pe timp de pace, a dus și război și revoluție cu ei, a pierdut Rusia cu ei, dar fără să se predea a plecat în exil - cu aceiași marinari. Împărțit zilele Bizertei. Peste tot și-a înălțat spiritul și l-a încurajat, a consolat, a slujit... Cei care au vizitat Africa împreună cu el își amintesc cu deosebită evlavie pe pr. George.

L-am recunoscut deja aici, în stilul de viață rusesc care s-a dezvoltat, în zilele lucrătoare. Dar tocmai viața de zi cu zi în el nu era - totuși, letargie. Și aici a luptat continuu, poate cu un dușman și mai multicapete și mai teribil decât ateii din Crimeea: cu viața de zi cu zi, înfundarea sufletelor, măcinarea - cu un mic rău care ne asediază constant.

Pe lângă slujbe, slujbe, predici, învățătură, lecturi în Frăție, acatiste, prelegeri, a purtat și povara spovedaniei: a fost confesorul unui număr imens de enoriași.

409

Semnificația lui în acest sens nu era mai mică decât în predicare: și aici există o luptă, dar un efect asupra fiecărui individ, capacitatea de a stârni, emoționa, aprinde... - și arde „noroiul”.

Secretul de a influența oamenii... - l-a posedat, toți cei care i-au mărturisit știu asta. Ce-a fost asta? - A existat, desigur, o trăsătură de farmec personal care nu poate fi explicată (o anumită frumusețe a peisajului sufletului). Dar, pe lângă acest raid evaziv, se pot distinge în el principalele caracteristici: o combinație de forță, bunătate și tristețe. Forța este trăsătura lui naturală. Ea s-a manifestat nu numai în predici și mărturisiri, ci și în slujba bisericească în sine. George. A slujit cu putere, ca în general a făcut totul cu putere. Tristețea - din sentimentul slăbiciunii noastre generale, din nesiguranța teribilă ... - i se opune doar bunătatea, dragostea: mai ales uimitoare cu puterea (care este de obicei asociată cu severitatea). Dar aici este „marginea hainei strălucitoare”, să o atingi, să o apuci. Întotdeauna, cu dragoste și condescendență, pr. George. Uneori părea chiar prea condescendent. Cred că a rezultat dintr-o înțelegere profundă a vieții și a sufletului uman.

♦ *♦* *♦*

pr. George, „Lord Vladyko” nu a auzit. Nu degeaba a vorbit atunci cu o asemenea semnificație. Arătând altora ceasul morții, mereu pândind, el însuși nu mai puțin a așteptat-o și s-a pregătit. Anticipându-și moartea, în câteva zile le-a spus rudelor: „În curând mă vei îngropa. Plec."

A trăit ca un războinic, a murit ca un războinic, ca într-un atac, lovit de un glonț – în timpul unei prelegeri despre dogme, în cuvintele „Ortodoxia, Biserica”... – apărând ceea ce este considerat amenințat.

... Cu o claritate extraordinară l-am tricotat pe pr. George, de parcă n-ar fi plecat niciodată: trece viu sub ochi în veșminte și mitră la slujbă, în semiîntunericul unui spovedan, culcat pe un epitrahelion, rezolvând păcatele cu ochii pe jumătate închiși... - înalt, cu umerii neuniformi, într-o sutană neagră cu cruce de aur și mereu în mișcare, mereu în pragul timpului și al eternității.

Acum a trecut de această linie. Suntem încă aici. El e acolo. Și numai dragostea ne unește.

ÎN MEMORIA LUI O. GEORGY SPASSKY

... Mâine este ziua Sfântului Gheorghe Biruitorul, ziua onomastică a regretatului pr. George Spassky. În această zi, toți cei care l-au cinstit și l-au iubit au asistat la liturghie. După cum îl văd acum pe radiantul, iluminatul pr. George, cu o cruce pe am

afară. Cei care au venit i-au felicitat. Răspunzând, a găsit un cuvânt afectuos, prietenos pentru toată lumea - la urma urmei, o putere înălțătoare și întăritoare, bună a emanat mereu din el, acest lucru s-a simțit atât în slujba sa bisericească, cât și în spovedanie, cât și în conversația privată. A cucerit mereu, a influențat.

Cei care l-au onorat și au iubit nu l-au uitat. La biserică s-a format un comitet care să-i perpetueze memoria, strângând fonduri pentru realizarea unui monument demn pentru decedat. Ce frumos dacă colecția a dat ocazia numelui pr. George să facă ceva pentru copii, șomeri, nevoiași!

Fie ca toți cei care au dat ceva din inimă, pr. George Spassky, ei îl vor aminti în mod special în această zi de Sfântul Gheorghe Învingătorul și vor sprijini o întreprindere bună - să-i încurajeze pe cei care nu l-au cunoscut personal să facă acest lucru.

H. N. BELOTSVETOV

Acesta este, fără îndoială, unul dintre cei mai buni poeți ai generației emigrate. Are o voce rară. Poeziile lui sunt discret de melodioase...

„Frontiere”, nr. 5.1

Mai recent, au scris despre el într-un asemenea mod, aprobator și ca și cum ar fi în viață, dar acum ar fi necesar să spunem „a fost unul dintre cei mai buni poeți...” - Nikolai Nikolayevich a murit recent la Stuttgart, „după o boală lungă și dureroasă”.

Timpul trece repede, foarte repede. Parcă totul s-a întâmplat recent. Cavi lângă Genova, vila signorei Luisa, cele cinci camere ale noastre, marea de toamnă, aerul minunat de la munți - „Kolya Belotsvetov” cu

soția sa în două camere, suntem în celelalte două și o sufragerie mare comună, de la ferestre. poti vedea trenuri care se repezi de-a lungul marii.

Kolya este slabă, cu ochi căprui plăcuti, o șuviță de păr întunecată atârnând, uneori distrasă, alteori în maniera lui Vladimir Solovyov la nesfârșit ascuțită, dar întotdeauna elegantă și introducând o trăsătură de noblețe și ton bun. Toată ziua scrie, în camera lui. Ne întâlnim doar la micul dejun și la prânz și uneori la plimbări comune. El este aproape un tânăr pentru mine, foarte dulce, foarte cultivat și predispus la supra-nori. Anul 1923! Amândoi am venit recent din Rusia. Încă mai sunt speranțe, mai vreau să trăiesc și să văd „ce se va întâmpla în continuare”. Pentru o scurtă perioadă de viață, ale noastre sunt chiar aduse mai aproape - înaintea spectacolului albului

411

meterezele Mării Tireniene. Uneori mergem la munte, urcăm pe pârâu până în jungla pădurii parfumate, alteori mergem de-a lungul coastei într-o trăsură dublă - până la Chiavari. Marea suspină încet și umedă în apropiere, spume pe stâncile la ieșirea spre Sestri și stropi - am mers la Sestri și am luat masa într-un hotel de modă veche în care a locuit cândva Hauptmann - am băut vin piemontez întunecat, greu, Barolo sau Barbera.

Și apoi viața, care s-a unit timp de două luni, s-a despărțit și ea - unii spre Paris, iar alții spre Germania.

Acolo a rămas Nikolai Nikolaevici. Îi plăcea antroposofie, scria poezie. Am în față două cărți cu poezii ale lui - „Miere sălbatică”, „Îngerul Sileziei”. Viața a fost grea. Necazurile războaielor, rătăcirile, rătăcirea și singurătatea, toate destinele native, trăim în asta, le vedem de jur împrejur - este greu să ne întoarcem așa cum trebuie. Da, este ușor și greu de „dezvăluit”. (Cine tastează, cine citește? Chiar și acum, poate, evaluezi cu întârziere un însoțitor care a plecat...)

Dar cu atâta grijire și tristețe, cu o dispoziție cordială, îți amintești de „Kolya Belotsvetov” din vremea lui Kavi, care nu a murit deloc bătrân, dar a rămas aproape un tânăr în memoria lui. „Sunt multe căi, dar scopul este unul singur”, i-a scris soției mele pe cartea sa. Scopul lui era înalt și s-a încăpățânat spre el. Moartea prinsă pe drum, seara nu era încă aproape. Ei bine, unul mai puțin, real. Totul este în ordine. Dar este, de asemenea, în ordinea lucrurilor că te înclini cu simpatie și dragoste în fața mormântului lui.

LA PLECAREA LUI BUNIN

Mi s-a cerut să scriu despre Bunin în legătură cu moartea lui. Este dificil să faci asta acum, moartea lui și tot ce este legat de ea (sentimente, emoție) sunt încă prea aproape. Citez, așadar, doar câteva rânduri dintr-o scrisoare pe care i-am trimis-o acum o lună:

„Dragă Ivan, probabil că vei fi foarte surprins să primești această scrisoare și eu însumi sunt oarecum surprins, totuși scriu.

În ultimul timp, am rezolvat scrisorile și le-am pus în ordine. Pe al tău îl strâng de multă vreme, dar zilele trecute am dat peste unul, foarte prietenos ca ton. Am dat și peste o scrisoare de la Vera, care mi-a adus aminte de Iarba și zilele noastre bune, pe care nu le uit... Am doar dorința să vă transmit sentimente bune. A sosit un asemenea moment... vreau

412

Vă doresc totul, toate cele bune - sănătate, stare mentală bună și pace. Îmbrățișându-te mental.”[1]

Acum toate acestea sunt în trecut. Trecutul - și patimile pământești, laudă, osândă, slavă. Rămâne doar eternitatea. Acum pot să spun un singur lucru și îl spun tot timpul:

- Dă odihnă, Doamne, sufletului răposatului slujitor Ioan.

<B. F. SEELER>

Un mic trib de emigranți se topește. Într-un fel, altul altfel, încetul cu încetul toată lumea dispare la orizont. Vladimir Feofilovich ar fi plecat ca lovit: se ducea la tipografie, s-a clătinat, a lăsat paharul și a căzut, ca să nu se mai trezească.

Treizeci de ani din viața lui în exil - treizeci de ani de muncă: atât lupta pentru viață, cât și munca publică. A fost un adevărat emigrant - inflexibil, iar în vremuri dificile a arătat-o. Iar lucrările lui, ca persoană publică, sunt toate pașnice, „despre om”. Zemgor, Zilele Culturii, Uniunea Scriitorilor. Ultimii ani - „Gândirea Rusă”.

În Uniunea Scriitorilor a fost secretar general timp de treizeci de ani, permanent; totul s-a sprijinit pe el – atât în perioada de glorie, până la ultimul război, cât și în apariția secretă a Unirii în timpul invaziei, cât și în perioada actuală, când restul îl poți număra pe degete.

Cred că principalul lucru în el era - cu o înfățișare uneori dură - bunătatea. Ceea ce a condus întotdeauna inteligența rusă: sprijinul pentru cei slabi, simpatia pentru cei care suferă. L-a inspirat și entuziasmat. Îi plăcea să adune DP-uri în Austria pentru bătrâni, să aranjeze colete pentru scriitori, să stea până dimineața la casa de bilete de baluri literare, să scrie despre orfelinatul din Zernova, să susțină gimnaziul rusesc, să se ridice pentru Berezov deportat.[1]

La urma urmei, aceasta era lumea lui. Aluatul ruso-intelectual, filantropic, iubitor de libertate, l-a păstrat până în zilele bătrâneții.

Bătrânețea a venit totuși... A ținut mult timp și ferm. Era lent, uneori lent, dar a făcut ceea ce trebuia să facă la optzeci de ani (și vara a pășit în al nouălea). S-a aplecat mai mult și a mers obosit.

Ultima dată l-am văzut la tipografie, cu câteva zile înainte de moarte. De la distanță am recunoscut spatele îndoit, șapca de pe cap.

Sprijinindu-se de un băț, se îndreptă încet spre tipografie, stând cocoșat la corecturi.

Vladimir Feofilovich este obosit. El a muncit și a trăit așa cum a fost rânduit, așa cum a poruncit Dumnezeu. Și acum - eternitate și odihnă.

413

N. D. TELESHOV

La vârsta de nouăzeci de ani, cel mai în vârstă scriitor rus, Nikolai Dmitrievich Teleshov, a murit la Moscova.

Teleshov este Moscova, Chistye Prudy, lumea negustor-intelectuală care a devenit parte a literaturii.

Din tinerețe, mi-l amintesc tocmai la acești Chistye Prudy, unul dintre întemeietorii cercului literar Sereda: miercurea se adunau scriitori la el.

În apartamentul mare și ospitalier al lui Nikolai Dmitrievich, Leonid Andreev și-a citit „Vasiliul de la Teba”, a citit Veresaev și alții din acea vreme. Acolo l-am văzut pe Cehov pentru ultima oară (a murit câteva luni mai târziu).

În Teleshov exista complezență, prietenie, simplitate și un fel de sancta simplicitas * care dispunea deodată. Și astfel s-a păstrat amintirea lui: a unui om binevoitor, curat. (Chiar și fizic a făcut o impresie „curată”: frumos, cu un ten frumos, căprui, limpezi, ochi foarte ruși...)

Am scris putin. Tovarășii săi l-au numit „colțul dintre Denezhny și Bolshaya Lenivka” - era obișnuit să le dea membrilor cercului porecle de-a lungul străzilor Moscovei.

S-au scris multe despre Mijloc. În cartea de memorii a lui Nikolai Dmitrievich însuși, este descris în detaliu. Numele Teleshov este inseparabil de ea. Și, poate, în istoria literaturii noastre, va rămâne mai mult în legătură cu această „Sereda” (L. Andreev, Bunin, Veresaev, Gorki, Cehov, Korolenko, Kuprin și alții) decât în sens pur literar.

Toate acestea au fost cu foarte mult timp în urmă, la începutul secolului. Acea lume a Moscovei a dispărut complet. A dispărut umanitatea, prietenia, ceva, poate, naivitatea. Lumea lui Sereda și Teleshov nu a prevăzut tragedia. Unul Leonid Andreev, probabil, a avut o „divizare a atomului”. Restul, când s-au întâlnit, pur și simplu s-au sărutat, au ascultat lecturi, au mâncat cu multă satisfacție vodcă cu somon la mesele abundente ale lui Nikolai Dmitrievich. Au mormăit liberal, au așteptat reforme, dar în general, mulțumesc lui Dumnezeu.

Teleșov a trăit să vadă revoluția, nu a plecat în exil. Ce are el în comun cu „lumea nouă”? Absolut nimic. Dar i s-a dat să trăiască ani de zile și să moară în lumea „lor”. A fost angajat în treburi inofensive: Societatea Cehov, Muzeul Teatrului de Artă (a fost directorul acesteia). Și acum e mort. Din ultimul, singurul tovarăș din „Sereda”, încă în viață – o plecăciune în memoria lui.

<<<<<<<<<<<<<<<<<

* Sfanta simplitate (lat.).

414

MOARTEA LUI REMIZOV

Iată ultimele mele cuvinte despre Remizov. Nu a trebuit să aștepte mult.

Acum vreo lună am fost la el și mi-a spus:

- Hai să-ți ia rămas bun.

Înainte de asta, l-am văzut vara, în ziua împlinirii a 80 de ani. Diferența s-a dovedit a fi uriașă: doar trăsături diferite - umflare, umflare a întregii jumătăți a feței. Și acea slăbiciune care duce la eternitate.

Dar în ultimele zile, ceva părea să se fi uniformizat în el - toți simțeam că sfârșitul este aproape.

„Și gândește-te”, a spus el în același timp, „la urma urmei, nu există nicio speranță... mă sufoc.

A fost ținut cu oxigen. Aproape orb, respirând greu, a rămas scriitor până la capăt: s-a ocupat doar cu cărți, tipărituri, recenzii, traduceri.

Soarta lui literară este specială, viața lui este lungă și grea, aspectul său este bizar, dificil - un produs, însă, atât al Rusiei, cât și al Moscovei. Persoană profund rusă. Și era foarte deștept, unul dintre cei mai deștepți scriitori ai noștri. Dar nu spiritul „cartezian”. Era ceva subteran, confuz și complex în el, un amestec de amărăciune, încălcare, parcă întotdeauna ocolit cu o conștiință a superiorității. Memorie și visări remarcabile, simțul Rus'ului antic, limbajul străvechi și apropierea de suprarealişti, desene fantastice (în timp ce o vedeam, îmi plăcea să desenez) și o înclinație pentru cele mai mici, plictisitoare descrieri.

Era puțin citit, dar un cerc mic foarte venerat.

Cu toate acestea, acum nu contează cine a recunoscut și a iubit, cine nu. El este deja în Eternity, unde nu există articole, recenzii, cititori. Un zmo există, nimeni nu știe: se poate doar crede și spera.

Pentru mine a lăsat ultimul tovarăș de scris al generației mele. Un scriitor și cititor de cărți deosebit de talentat, un moscovit din Zemlyanoy Val, dragul Alexei Mihailovici, pe care îl cunoștea de o jumătate de secol, pe care îi plăcea să-l viziteze în ultimii săi ani la Paris, pentru a vorbi pașnic.

„Du-te liniștit, du-te liniștit”, repeta el mereu, escortându-l până la ușa apartamentului. Mai târziu nu l-am despărțit: nu aveam suficientă putere să mă mișc.

Acum îl însoțim într-o călătorie lungă și misterioasă.

- Du-te linistit, du-te linistit.

Odihnește-te, Doamne, sufletul proaspăt decedat Alexy.

415

CALEA CEA GREA

Nu a fost niciodată calm și uniformitate în pr. Ciprian. Însăși intrarea lui în monahism a fost agitată și furtunoasă. A ales o povară grea, parcă cu o suferință interioară. Dar nimeni nu putea „sfatui”, influența, chiar și cei mai apropiați și dragi: nu acesta era caracterul lui.

Oricum, orice depozit al vieții nu i-ar fi ușor. nu văd o. Ciprian este eliberat de lupte, reflecții singuratice, nemulțumire față de sine, accese de melancolie - înlocuit de o ascensiune strălucitoare, cel mai important în serviciile divine, sau încântarea de frumusețe, în artă.

Calea monahală, însă, cu tăierea voinței, îndepărtarea de elemente, care ne stăpânește pe toți, țese țesătura pământească, calea de fapt „îngerească”, nu era pentru el cel mai greu? Dar așa a fost defunctul - să aleagă, atât de extrem. Mijloc, prudența nu-i plăcea. De aici impetuozitatea lui, uneori fermecătoare, alteori atât asprimea, cât și neașteptarea acțiunilor.

Temperament puternic, singurătate profundă, atingere artistică, atracție pentru vizibilitatea frumoasă - și datoria monahală de a se îndepărta de ea. Sfântul Bernard nu a observat dacă avea una sau două ferestre în chilie,1 pr. Cyprian avea o acuratețe uimitoare a sentimentelor, un ochi minunat, ca al lui Bunin, iubea aromele, parfumurile, florile, natura, frumusețea, muzica, pictura, Renașterea italiană.

Exista, totuși, o trăsătură în monahism care era în consonanță cu el și îl atrăgea: „peculiaritatea”, îndepărtarea de lume, neasemănarea cu nimic. I-a preferat pe singuratici atât în viață, cât și în literatură. Și chiar mai mult - singuratici înțeleși greșit, subestimați. Așa au fost pentru el Konstantin Leontiev, Leon Blois.2

Părintele Cyprian însuși era imaginea acestei singurătăți, imaginea harului, un fel de operă de artă - era suficient să-i vezi ochii frumoși și degetele lungi și subțiri.

În viață, era aproape întotdeauna într-o dispoziție tristă. Hostelul este uneori dificil, alteori încântător. Este complet nepotrivit pentru activități sociale.

Cred că principala lui bucurie și consolare au fost serviciile divine. Oricât de mult îi displăceau întâlnirile și comitetele, pe atât de mult

a găsit în liturghie și în rugăciune cea mai înaltă justificare și înțeles, și aici, mi se pare, chiar s-a înălțat cu câteva trepte deasupra vieții de zi cu zi.

Ca mărturisitor, a simpatizat mereu cu păcătosul, a fost una cu el, în prealabil dispus față de el. În Evanghelie, el a iubit cel mai mult pilda

B. K. Zaitsev. Paris, anii 1960

15 1901 _VkfmyamL & b * 1W go "" L "" si * yaii "Nr. 193 AN PATRUL = 2-Nr. 193' m ^t" iad" ■·"""**
Teatru „ACVARIUM”. 1 t „a ^ **.ol” „p”” •SH „YM msha * a * u .. » · Î 3" ^ .. T Z. 1 , . Увлі*(ъ η mi в»* г. *»4e;ь.i On btirytoA stsayai '-...5^——■ ' ιε» ί'Λ<m µ M · a»mw ii h—* П Сші ·M\ IшпIIIDO*
Abonamentul a fost deschis pentru cursele de la Moscova în a treia jumătate a anului 1901 „1YuL)4 Jt< w”. Și. w » » m». (EDIȚIA an IV) Smadm "IЧ1Ч eira m g < pi v". |trma krtal C·< » <^«ыъ ¿v*wai j *tT2>.i*»*l ·µ««ishheshmzhmeuf»|·. 1uT>>' OSu. Jy' >> CtțMA · ' ■*· ''T*· *m'»· «tri. Ini"··. "*!&"?*" "¿KFI 1G;·""' : '"s"" · -.·"".""*·" • w „Sh. W.W. ".AuD^losh·^ V^RE-GGOT—Se va da: J TD '111!"·"* and·""" m?imsh ■ η""M-η·4. :fi rwra · · e»»·» *"·* Index cu inventarul cailor ZIYAL IΓIM ȘI biscuit. Curier * n_încă imprimarea IZ la. pe» «••η» ! · H mg» ,<i» ·иΓ » :»«K ‾-41 * ' Í ' " 1 » · M'' ili. .i·, .»» a* «>««<·· «*»«·<* .«gam OTlu. M ""H***'Λ-M^ΓíḾIκηM r" .. "■- I..MP ·".» ·. ··«·"■ Λ „«1 K*· .ri <4<)· raro»“ ■ »iH j»T<t>îț.a ·“l* J .<-·-. »■»* »·· jal«·"» Mn HΛ· .·«„< ¡WS *·**I „““ *“*· '♦í'”' ***ί<Γ uk V »n«* ·' . r.)*"Λ W+. TsyuiAmiK m lda 1ιπ<*·· utv vată de bumbac L1 "shish" tv<m p kmw -e

Ziarul „Curier”, care a publicat primele povestiri ale lui B. Zaitsev

B.K. Zaitsev în Pritykino. 1911

Pagina de titlu a săptămânalului „Narodopravstvo”

GUVERNUL POPORULUI

Jurnalul EZHIIIIDI.LYIYP

• decembrie.

CONŢINUT.

PROF. N. ALEKSIEV. CRIZA SOREMEINIL.

BORIS KREMNEV. MASCA POLITICĂ-RAD

BORIS ZAYTSEV. SCRISOARE DESCHISĂ A. CĂTRE LUNACHARSKII

N. A. BERDYAEV. GERMANIZAREA RUSIEI, N. DUGIN. DIN Scrisorile scrise ale lui BORIS ZAYTSEV. LIMBA NOASTRĂ

V. I. DVVKIN. OYAZAIE-'IYIAYA ANALFABETIE - .i

PROF. K. VOSLYA REMUNERARE 11 REFORMA FUNCIARĂ

B.K. Zaitsev în uniforma unui steag al Regimentului 192 Infanterie Rezervă cu soția și fiica sa. Moscova, 1917

Miting de Ziua Mai în fața clădirii Consiliului deputaților soldaților și muncitorilor din Moscova din Piața Skobelevskaya. 18 apr. (1 mai) 1917

Moscova. Şcoala militară Alexandru

Şcoala Alexandru. Clădire

Insigne la absolvirea Școlii Militare Alexander înainte și după Revoluția din februarie 1917

Electroteatru artistic. anii 1910

Parada trupelor revoluționare de la Moscova din 4 (17) martie 1917, la care au participat cadeții-Aleksandrovtsy. Comandantul paradei este șeful școlii, general-locotenent N. I. Genishta (în centru călare). Alături de el (în pălărie neagră) se află colonelul A. E. Gruzinov, care a luat parada

Reviste ale diasporei ruse, la care a colaborat B. K. Zaitsev

Numărul de Crăciun al ziarului „Vozrozhdenie” din 7 ianuarie 1932 cu felicitarea lui B. Zaitsev „Crăciun”

NOZHMLNIY IOMZHR1,

•i=sr

ILUSTRAT

^RUSIA^

Salutări B. Zaitsev și I. Shmelev pentru ziarul „New Way”

Templul lui Sergius Complex

La curtea Sergievski. Pe al treilea rând din centru se află Boris și Vera Zaitsevs. Paris, 1926 (la schița „Treizeci de ani”)

Vedere interioară a templului. Ioan Evanghelistul. Bila Tserkva, Iugoslavia

Hostel în Shavila

Biserica Adormirii din cimitir

Sainte-Genevieve-des-Bois

Un grup de binefăcători și elevi ai Căminului pentru băieți ruși din Shavila. 1928

Balaam. sceneta Ilyinsky.

anii 1930

Vila Leonid Andreev din Vammelsuu

Conacul Marioki. Clopotnița și cimitirul unde se afla mormântul lui L. Andreev

Conacul Nobels

Kiriola

Eroi de eseuri și memorii de B. K. Zaitsev

Scriitorii sunt membri ai cercului literar Sreda. Sfârșitul anilor 1900 Ei stau. Yu. A. Bunin, I. A. Bunin, N. D. Teleshov, A. E. Gruzinsky. În picioare: S. S. Glagol, B. K. Zaitsev, S. D. Razumovsky, I. A. Belousov, L. N. Andreev

A. P. Cehov

Prot. George

Spassky

■

M. M. Fedorov

A. K. Gertsyk

Arhimandritul Cyprian (Kern)

S. M. Zernova

K. D. Balmont

F. A. Stepun

M. A. Osorgin

N. A. Taffy

M. A. Aldanov

A. M. Remizov

H. N. Berberova

L. N. Zamyatina E. I. Zamyatin B. L. Pasternak

S. A. Naydenov

S. T. Semenov

P. P. Potemkin

H. N. Belotsvetov

V. A. Smolensky

W. F. Seeler

Rinaldo Küfferle

Ettore lo Gato

François Mauriac

J. Duhamel

J. de Gobineau   A. A. Alekhin

H. P. Kosice

G. I. Pitoev

Serge Lifar

L. Ya. Pitoeva

E. N. Roshchina-

Insarova

despre Fiul Risipitor și despre noi toți, inclusiv pe el însuși, a luat în considerare chipurile acestei pilde. (Ultimul lucru care a fost citit din Evanghelie peste corpul lui înainte ca poziţia în mormânt să se dovedească a fi pilda lui preferată.)

Îl cunosc de mulți ani. Cred că știam îndeaproape, nu iconografic. Și mereu iubit. Îi cunoșteam viața grea, lupta grea cu el însuși. Știa că în ultimii ani, parcă, distanța sa deosebită față de multe lucruri care îi erau aproape: artă, muzică, frumusețe, chiar și comunicarea cu oameni care înainte erau apropiați. Creșterea ascezei, mutarea la un anume Sinai, toate, totuși, cu un strop de adâncă întristare.

Acum că a plecat, îți amintești cu un sentiment aparte - de abandon și, de asemenea, de singurătate - că nu-l vei mai întâlni printre noi, așa cum ai cunoscut-o în floarea vieții.

Înfățișarea lui Abba este unică, de neînlocuit - în ceea ce privește severitatea, noblețea contururilor, o anumită clasă înaltă a făpturii însăși, în integritate, care era plină de contradicții, dar totuși integritate, pentru că creația este artistică. Da draga o. Cyprian a fost el însuși o operă de artă cunoscută tuturor de către Artistul de neînțeles.

MEMORIA ZAMYATINA

În urmă cu douăzeci și cinci de ani, la 10 martie 1937, a murit Yevgeny Ivanovich Zamyatin, unul dintre cei mai importanți scriitori ai anilor 20-30 ai secolului nostru. Și-a început să scrie chiar înainte de Primul Război Mondial („Uyezdnoye”,1 o descriere ironică a provinciei), apoi a căzut în revoluție și a supraviețuit întregii ei tragedie. Asemenea lui Pasternak, se pare că a acceptat octombrie, dar curând, ca și el, a simțit rănile acestui octombrie. Potrivit celor care l-au cunoscut îndeaproape, sub reținere și răceală exterioară, ca și cum ar fi un depozit englezesc, Zamyatin poseda receptivitate și bunăvoință față de ceilalți, chiar avea o ardoare ascunsă și - cel mai dificil lucru pentru soarta lui - dragoste de libertate.

Acest lucru, desigur, nu a fost la momentul potrivit. Deja de la <19>21, când a apărut articolul său „Mi-e frică”2 (mi-era frică de literatură), a început o campanie la Sfântul Zoșcenko și alții), autorul romanelor „În mijlocul nicăieri”, „Insulenilor” și alții — dar... nu s-au resemnat cu degetul arătător. Puterile existente nu l-au iertat pentru asta. Și cum l-au putut să-l ierte „Noi”, o lucrare satirică și fantastică, re-

417

ducând în viitor „palat de sticlă”, sufocând totul personal și original? „Noi” nu a apărut în Rusia3 (tradus ulterior în multe limbi străine). Dar autorul a căzut în totală dizgrație: au încetat să-l mai publice. În propriile sale cuvinte, fără proces a fost condamnat „la cea mai mare măsură de pedeapsă pentru un scriitor - la tăcere”. A trebuit să predea la Institutul Politehnic (el însuși era de profesie inginer și constructor naval). Dar totul s-a încheiat cu emigrarea. La cererea lui Gorki, el și soția sa au fost eliberați în străinătate (1931).4 (Fie ca multe dintre scrierile sale să fie iertate lui Gorki pentru aceasta.)

Dar, se pare, forțele lui Zamyatin erau deja sparte. Deși cercurile literare franceze l-au cunoscut foarte simpatic, destul de multe au fost traduse în limbi străine, dar nu a rezistat mult aici. În 1932 s-a stabilit la Paris, iar cinci ani mai târziu, nefiind deloc bătrân, a murit.

Cu emigrația rusă de aici, el nu a stabilit legături. Dar fratele nostru în nenorocire, la fel de fără adăpost și nu supus violenței, cruzimii, ca și noi. Și ne amintim de el cu tristețe simpatică, ca pe fratele nostru, care se află în aceeași tabără cu noi - nu stagnare și nu tiranie, ci libertate creatoare.

T. I. MANUCHINA

Ea a murit recent, la fel de liniștită precum trăise. Știam puțin despre ea. Dar imaginea ei mi-a rămas în memorie - o rusoaică serioasă, profundă, credincioasă, foarte luminată și originală. Tinerețea ei pare să fie tipică sfârșitului acelui secol, începutul acestuia: gimnaziul Stoyuninsky din Sankt Petersburg, Cursurile superioare pedagogice, apoi Paris, Sorbona, căsătoria ei - soțul ei era un medic cunoscut, un angajat al lui Mechnikov Iv. IV. Manukhin1 - dar aluatul intelectual

general a fost complicat de o gravitație către literatură și religiozitate. Și-a publicat marele roman „Patria” deja în exil, în 1933.2 Și apoi, timp de trei ani în fiecare săptămână, a mers la mitropolitul Evlogy, el i-a povestit despre viața lui, ea a procesat-o și a publicat un volum uriaș (YMCA-Press 1947, aproape 700). pagini!).3 – O carte minunată: nu numai istoria vieții lui Vlădica, ci și istoria Ortodoxiei de atunci, mai ales în emigrație. Foarte vioi si luminos. Mitropolitul a fost un bun povestitor, dar el însuși nu a scris-o în mod inteligent, nu ar fi reușit, iar Tatiana Ivanovna a lăsat un monument remarcabil al vieții noastre din Biserica Ortodoxă.

418

Apoi, în același IMCA, propria ei carte „Sf. Anna Kashinskaya”4 este o hagiografie fără zahăr și, de asemenea, o imagine a acelor vremuri (la distanță).

Și apoi, în sfârșit, cu câteva săptămâni înainte de a pleca, a terminat un articol lung (și destul de neașteptat) despre Seryozha, fiul Annei Karenina. Ea credea că nu i s-a acordat suficientă atenție, iar Tolstoi însuși „i-a atribuit rolul unei persoane pasive”. Abordarea Tatyanei Ivanovna și alegerea ei sunt foarte interesante.

Nu am cunoscut-o în tinerețe, dar aici, în exil, a dus o viață închisă, semimonahală, devotându-se religiei, literaturii și lecturii. O mănăstire i-ar fi foarte potrivită, mai ales după moartea soțului ei (cu câțiva ani în urmă).

Da, privirea este profundă, concentrată pe cele mai importante, liniștite și semnificative.

Pacea fie asupra ei.

ÎN MEMORIA LUI L. V. SHEINIS

Lyudmila Vladimirovna Sheinis, „sufletul” de lungă durată al Bibliotecii Turgheniev, a murit recent.1

Încă din primii ani de emigrare o văd pe această femeie mică. Un intelectual tipic rus, îmbrăcat modest, vorbind în liniște. Cumva s-a simțit imediat că era complet devotată Bibliotecii ei. De fapt, așa a fost. A venit în Franța ca o fată foarte tânără, cu foarte mult timp în urmă, la sfârșitul secolului trecut. A trăit și a studiat, mai întâi la Montpellier, unde și-a cunoscut viitorul soț, doctor și avocat L. I. Sheinis (iar numele ei de familie era foarte rusesc: Cehova - doar că ea nu avea nicio legătură cu Anton Cehov). Apoi a plecat la Paris.

Biblioteca Turgheniev este o veche instituție intelectuală care datează din vremea lui Turgheniev. Viardot a cântat odată pentru ea, a strâns bani. Turgheniev și-a dat al lui. Au aranjat diferiți brazi de Crăciun în favoarea Bibliotecii, și așa a existat și a crescut, a crescut... Au fost donate multe cărți – atât edituri, cât și persoane fizice.

Lyudmila Vladimirovna a început să viziteze Biblioteca în 1900. Mai întâi ca cititor, apoi ca asistent voluntar - era de serviciu la bibliotecă în anumite zile, facilitând munca. Încetul cu încetul,

Biblioteca a atras-o. Războiul din 1914 a decis în cele din urmă chestiunea. O bibliotecară plătită s-a oferit voluntar pentru război, i s-a cerut să se ocupe de departamentul pentru copii (cărțile pentru copii erau donate cărților

419

nym> magazine din Rusia). După revoluție, ea și M. P. Kotlyarevskaya i s-a oferit un post de bibliotecar (cu un salariu de 250 de franci pe lună!). Au devenit și membri ai Consiliului. Da, de fapt, totul s-a bazat pe ei. În acest moment, Biblioteca era situată pe strada Val de Grasse. Acolo ne-a dăruit Hhomiakovs, Herzens, Benediktovs (traducerea „Pan Tadeusz") și tot felul de cărți rare în general. Și ce seturi de reviste vechi rusești s-au păstrat acolo! (A existat și „Clopopul" lui Herzen). Sala era înghesuită, dar era și o sală de lectură cu bărbi de intelectuali ruși. Apartamentul este căptușit cu cărți, cum ar putea fi altfel, o sută de mii de volume. Un bust al lui Turgheniev și două rusoaice modeste la birou - una este mică, Lyudmila Vladimirovna, cealaltă este slabă și înaltă, Maria Petrovna. Ambii au crescut cumva în această Bibliotecă, nu doar bibliotecari, ci părți integrante ale unui organism viu.

Ar trebui scris un articol întreg despre Biblioteca Turgheniev. Aceste rânduri sunt doar o plecăciune postumă către defunctă, un mic tribut adus entuziasmului și devotamentului ei față de cauză. Deja după distrugerea Bibliotecii de către germani (toată lumea a fost îndepărtată de pe rue de la Buchrie, o clădire excelentă - întregul etaj al vechiului palat a fost cedat Bibliotecii de către orașul Paris în 1937) - în anii de lucrând la crearea actualei Biblioteci, ne-am adunat în camera mică a lui Lyudmila Vladimirovna. Până atunci, ea era președintele consiliului de administrație și s-a întâlnit cu ea. Era deja o bătrână puțin zgârietă și părea să țină și să trăiască numai din treburile Bibliotecii. A. I. Yerukhmanov și S. A. Lutsky au depus mult efort și muncă pentru a obține fonduri pentru achiziționarea de spații și posibilitatea de a cumpăra cărți. Ședințele Consiliului au avut loc, după cum sa menționat deja, la Lyudmila Vladimirovna.

Datorită vârstei și puterii sale, ea nu a mai putut lua un rol atât de activ ca Yerukhmanov, Luțki și T. A. Osorgina2, dar s-a simțit întotdeauna că, la fel ca odată pe strada Val de Grace, așa și acum, după multe necazuri și îngrijorată cu privire la redeschiderea Bibliotecilor (11, Rue des Balances), ea a ars în interior cu ea în același mod, iar însăși prezența ei aducea o notă specială întâlnirilor.

Din păcate, ea a avut ocazia să vadă o singură dată noul sediu al Bibliotecii. Dar este foarte posibil să fim de acord cu opinia lui T. A. Osorgina, care a cunoscut-o îndeaproape pe defunct, că „interesul ei pentru afacerea ei iubită a dispărut doar când conștiința ei a dispărut". Și Osorgina spune și pe bună dreptate: „Și ea însăși lasă o impresie foarte strălucitoare - ca o persoană de o foarte mare puritate spirituală, dăruire și mare modestie".

420

LOIALITATE

În memoria lui L. N. Zamyatina

Pe Lyudmila Nikolaevna, văduva scriitorului Zamyatin, am cunoscut-o mai întâi la Remizov, pe atunci deja pe jumătate oarbă, bolnavă în faza terminală. Era văduv și nu avea rude, dar erau alături de el, deși nu rude, ci oameni prietenoși - mai ales femei. Printre ei se numără și Zamyatina.

Mică, încet, Lyudmila Nikolaevna vorbea puțin, făcea mereu ceva pe furiș. Menaj, mici afaceri ale lui Alexei Mihailovici. Închis, rezervat, nu foarte sociabil, ar putea părea chiar cool. Sub această răcoare s-au ascuns însă sentimente puternice.

Remizov și-a încheiat călătoria tristă. Soția mea s-a îmbolnăvit grav. Insesizabil și cumva de la sine, Lyudmila Nikolaevna și-a transferat grijile în apartamentul nostru. ȚyT am ajuns să o cunosc mai bine.

Există „oameni dintr-o singură carte”, sunt oameni dintr-o singură iubire. În opinia mea, Lyudmila Nikolaevna le aparținea.

Ea i-a ajutat mult pe ceilalți. Dar principalul și singurul ei soare real a rămas Yevgeny Ivanovich Zamyatin, soțul ei, care a murit în 1937 aici, la Paris.

Ea însăși a dus o viață ascetică semimonahală, supraviețuind prin corespondență, a lucrat la un moment dat într-o tipografie și a lucrat neobosit, minuțios, uneori în subteran, pentru a proteja și întări memoria soțului ei. Este necesar să sărbătorim 25 de ani de la moartea sa, este necesar să se aranjeze astfel încât să scrie despre asta în Gândirea Rusă, să-i dea un portret. Este necesar să-i publici lucrurile postume, să strângi reviste împrăștiate - să eliberezi o carte. Este necesar să-i pregătesc pentru publicare prelegerile sale de lungă durată despre literatură...1 Și, în același timp, să ne viziteze în fiecare miercuri, să o ajut pe soția mea bolnavă - parcă inaudibil și imperceptibil, dar s-a dovedit foarte eficient. Anii au trecut așa, de parcă Lyudmila Nikolaevna ar crește cumva în casa noastră, ar deveni a ei, semi-înrudită. Roiește în liniște în bucătărie, apoi se uită în liniște prin ziar, ia reviste cu el, uneori îi aduce soției sale flori. Dacă am fi plecat înaintea ei, ar fi găsit pe alții care să o ajute. Dar Evgheni Ivanovici ar fi rămas primul, ca întotdeauna.

„Slujirea femeilor” este o astfel de expresie bisericească. Nu se poate spune că Lyudmila Nikolaevna a fost bisericească (deși a mers la biserică), dar totul s-a dezvoltat în viața ei în așa fel încât s-a dăruit altora neîncetat - acest lucru i-a „susținut” de fapt viața interioară (binele dă mereu viață celor care-l servesc). Nu a avut

dacă serviciul ei principal ar fi fost amintirea soțului ei și secundar, dar viu și dăruire imediată de sine, cum ar trăi ea în mica ei cameră singuratică din Port S. Cloud?

Așa că ne-a părăsit recent, tot în tăcere - a căzut în stradă și nu s-a mai ridicat. Moartea a lovit-o ca un glonț pe câmpul de luptă. Ai avut

timp să te gândești la ce în ultimele clipe? Dacă a apărut ceva, cred că a fost soțul decedat. Dar acesta este secretul ei.

Într-o biserică săracă, la înmormântare, stătea sicriul ei mic, tot în flori, și stătea în preajma, în cea mai mare parte, a vechilor ei prieteni. Luându-și la revedere, unii pământeni s-au închinat în fața cenușii ei, au sărutat crucea pe sicriu. Nu era nimic indiferent. Și pentru mine și familia mea, plecarea ei este deosebit de marcată. Da, îi sunt îndatorat.

Mă închin încă o dată în fața memoriei ei.

CUNONĂ

Cuvânt despre Veger în memoria lui Aldanov

„Deşertăciunea deşertăciunii”, a spus Predicatorul, „deşertăciunea deşertăciunii, toată deşertăciunea deşertăciunii.”1 Ai iubit asta, dragă Mark Alexandrovici, l-ai iubit pe regele Solomon şi înţelepciunea lui, Eclesiastul şi cuvintele lui jalnice. „Totul a venit din praf și totul se va transforma în praf.”2

Era în tine, undeva în adâncuri.3 Este imposibil să te forțezi să simți altfel – și totuși tu și genialul rege Solomon greșești. Nu totul este vanitate și nu totul este praf. Și chiar viața și scrisul tău, și bunăvoința tristă față de oamenii obișnuiți și întreaga ta înfățișare îl resping pe magnificul Solomon. Nu totul este vanitate, nu totul este praf. Din faptul că ești mort, iar eu nu voi fi aici pentru mult timp, nu rezultă că noi suntem doar praf. Da, când ne-am întâlnit cu tine și soția ta la Berlin,4 în urmă cu patruzeci și cinci de ani, erați amândoi slabi, tineri, cu ochi frumoși și uriași și, desigur, nu ați devenit așa în februarie 1957, la Nisa, înaintea voastră. moarte. Și nu eram la fel ca acum.

Dar nici tu, nici eu nu suntem praf. Suntem oameni, ca toți ceilalți, oameni păcătoși, dar în noi este nemuritor, chiar și o picătură - într-unul mai mult, în celălalt mai puțin, dar există. Și faptul că acum, la zece ani de la moartea ta, ne-am adunat pentru a te aminti cu dragoste, pentru a te onora, este deja o dovadă că corupția trupească nu este singurul lucru. Un om trăiește și sufletul lui trăiește. Sufletul tău s-a exprimat în scrisul tău și în viața ta... Prin toată amărăciunea acestei scrieri, se vede un om în spatele amărăciunii.

Ai dat fresce istorice uriașe, unii dintre „marii” și „celebrii” Burenos din această lume nu au fost înfățișați, dar inima ta nu a stat pe ele. Este minunat, și nu știu dacă literatura despre tine spune că dintre toți acești generali, revoluționari celebri, regi, miniștri, politicieni, ai ales pentru simpatia ta modesti artiști de circ (în Origins, una dintre cele mai importante lucrări ale tale) . I-ai numit pe circuri acești oameni „triple caprici”, care își riscă viața fără urmă în fiecare zi, în timp ce pe scena mondială „marii” triple capriciuri își fac trucurile asupra destinelor altora, inundând țări întregi cu sânge și nenorocire. (Îmi aduc aminte de fraza ta - „pentru a fi foarte faimos, trebuie să vărsați mult sângele altora”). Așadar,

compozitorul spiritual Bortnyansky nu a vărsat niciun sânge, dar în The Conspiracy6 - una dintre cele mai bune creații ale tale - acest Bortnyansky invizibil își cântă cu umilință marea sa muzică în camera din spate a prietenului său, care a murit în noaptea uciderii lui. Împăratul Paul - un om îngrozitor de trei salturi, ucis de alți oameni, de asemenea îngrozitor, și, de asemenea, un triplu salt-mortale.

Surdul Beethoven din Simfonia a zecea a ta7 și-a trăit viața în semi-curți, faima mondială a venit după moarte. Și acum nu e praf. Iar Suvorov-ul tău nu este cenuşă, dar nu pentru că a fost un mare comandant, ci pentru că, în ciuda conducerii militare, în el trăia un suflet viu - o trăsătură misterioasă: în noaptea dinaintea bătăliei decisive de la Novi, în Italia, s-a rugat. toată noaptea în genunchi – de fapt, tot înainte de cazul unei triple captulete, iar apoi dimineața – o descrii tu însuți – a zburat din cort cu fața radiantă și a sărit pe un cal, de neoprit și vrăjitor.

Da, și în viața ta: când te-ai abătut de la suferință, nu ai ajutat, nu ai mijlocit pentru cei îndurerați? Când? Ți-a fost util? Beneficiu? Ce te-a atras la o cultură mentală și spirituală înaltă? Ce l-a atras pe Descartes la intuițiile din Ulm Night?8 Praful, vanitatea deșertăciunilor?

Nu, nu asta. Și faptul că în tine stătea un suflet uman viu, creat de Dumnezeu, și nici o praf, nici o deșertăciune de deșertăciune nu l-a putut umbri. Poate că tu însuți nu i-ai acordat suficientă atenție, iar regele Solomon sa amestecat cu tine - totuși, Domnul este mai puternic decât Solomon, Ecclesi-ast-Preacher nu a putut stinge scânteile lui Dumnezeu în tine.9

Și au trecut zece ani de când ne-ai părăsit. Nimeni nu ne-a persecutat, nimeni nu ne-a poruncit să ne adunăm aici și să ne închinăm în fața cea mai nobilă imagine a voastră, scriitor și om, ceea ce rămâne și rămâne din sufletul omenesc, creat în mod tainic în lumea noastră misterioasă - un suflet care nu moare în veșnicie. .

Regele Solomon este mare, ca Eclesiastul său, în special Cântarea Cântărilor, și nimeni nu va ridica mâna împotriva lui, dar fiecare are propria părere și propriul simț al lumii. Nu tot praful, nu toată vanitatea.

Închinați-vă memoriei.

ULTIMUL CUVANT

Da, ultimul. A fost Alexander Adolfovich Shik și a plecat. În agendă, linia lui este tăiată, o cruce este plasată în fața numelui.

Dar nimic din suflet nu este tăiat. Deși acum este praf, pentru mine este viu.

Mult - chiar mai veche legătură decât credeam înainte, încă din vremea Moscovei, înainte de război. Odată mi-a lăsat să scape că la Moscova, la începutul secolului, își amintește atât de mine, cât și de regretata

mea soție în Cercul Literar. Eram adulți, el era elev de liceu – de aici vine firul. Nu se cunoșteau atunci.

Dar în exil, o jumătate de secol de comunicare tovarășească este deja ceva. Douăzeci de ani în gândirea rusă, douăzeci de ani în Uniunea Scriitorilor. A urlat și în general un tovarăș în viața noastră modestă de emigrant.

Nimic provincial. Un rus, din Moscova, dar cu viziune europeană. Autor al „Denis Davydov”, cărții „Gogol”, dar și traducătorul lui Lukian, cunoscător al picturii, teatrului, literaturii, autorul multor articole despre arta contemporană, muncitor neobosit în Uniunea noastră, la toate serile noastre literare. . Uneori nervos, dar mereu devotat muncii lui, trăind prin ea în interior.

Acum Eternitatea este înaintea lui, unde ne duc căile tuturor vieților. Dar cât suntem în viață, încă de pe țărmul nostru tremurător putem spune dragului nostru tovarăș și tovarăș de mulți ani, unei puteri prietenoase plecate: „La revedere!”

Și acest cuvânt este plin de întristare, întristare de nestins.

DESPRE ROSCHINA-INSAROVA

Cu un an și jumătate sau doi înainte de revoluție, Teatrul Nezlobinsky din Moscova a pus în scenă Dragoste pe pământ de Ivan Novikov, un prieten de-al meu. Roshina a jucat rolul principal. A jucat excelent, iar piesa a ieșit pe ea.

După spectacol, noi toți, prieteni, scriitori, cunoscuți, ne-am rostogolit în Praga. Acolo era deja pregătit un birou separat, unde o așteptam pe „diva” cu autorul.

Subțire, zveltă, într-o rochie neagră-strălucitoare, cu un buchet de trandafiri, radia cu ochi uriași frumoși la noi, intelectuali cu barbă de capră, în redingote.

Totul a fost zgomotos, vesel și felicitat la această cină. Au băut șampanie, au clincat pahare, au spus cuvinte amabile lui Roșchina și lui Ivan. Seara s-a dovedit a fi începutul cunoștinței mele prietenoase cu ea, care a durat toată viața. Și întâlnirea în sine - „Praga”, flori, orchestra românească, ochi minunați, întreaga înfățișare a Roșchinei a fost reținută cu brio.

Am văzut-o ulterior pe scenă, se pare că doar în Anfisa de L. Andreev, iar în The Thunderstorm - a fost și ea excelentă, dar într-un mod cu totul diferit.

Nu a stat mult la noi, a fost invitată la Sankt Petersburg la Alexandria Imperială. A fost mare succes. Gloria a crescut, dar totul s-a dovedit a fi de scurtă durată - iluzoriu. Revoluția a venit. Roshchina a zburat spre sud, dacă nu mă înșel, prin Constantinopol a ajuns la Paris și aici ne-am întâlnit din nou cu ea.

Nu a fost ușor pentru toți cei aflați în exil. Cu toate acestea, este mai bine pentru scriitori - au apărut reviste, ziare, „ale lor”, unde ar putea fi tipărite. Emigrarea nu a putut da un teatru rusesc. Publicul de la Paris a fost suficient pentru două sau trei spectacole. Ekaterina Nikolaevna a avut o perioadă grea. Susținut de nume, faimă, admiratori.

Și s-a întâmplat că ani de zile am locuit aproape cot la cot într-o casă de pe Rue Thiers, în Boulogne, o suburbie a Parisului. Eu și familia mea suntem la etajul cinci, ea și fiul ei sunt la etajul trei, pe aceleași scări. Da, acesta nu este un birou separat la Praga, nu flori și o orchestră românească, ci o piață, bucătărie, viață de zi cu zi – și, bineînțeles, nesfârșite ruși. Printre ei se remarca vechiul ei prieten din Rusia, A. A. Pleshcheev4, fiul poetului Pleshcheev (care stătea la un moment dat alături de Dostoievski la schela din Sankt Petersburg).

Acest cel mai drag Pleshcheev Jr., un admirator și admirator, a fost numit într-un cerc prietenesc „Puma Silver” (pentru părul gri blând). Un fragment din nobilimea și cavalerismul fostei Rusii, un scriitor de teatru în exil și un memorist - a văzut multe în timpul vieții sale. Cunoșteam pe de rost lumea teatrală, artistică și literară, mai ales pe cea prerevoluționară. Desigur, un admirator fără fund al Roșchinei. Avea deja peste șaptezeci de ani. „Katya” adora în copilărie, fiică și, bineînțeles, artistă. De asemenea, îl iubea foarte mult – cred că îl considera un accesoriu necesar al ființei sale.

Această Puma, cea mai pură, parcă, a murit la picioarele ei. Era iarnă, frig. S-a îndreptat spre casa noastră. Obosit, s-a așezat să respire pe bancă

425

echku. Someone Highest i-a atins inima cu o baghetă, aceasta s-a oprit.

Ekaterina Nikolaevna era slabă, flexibilă, ca o epopee, doar ochii ei erau mereu uriași. Foarte emotionat. Tranziții ușoare și furtunoase de la furie la tandrețe. Cu temperament rapid, temperamentul nu este destul de ușor, mai degrabă imperativ. Dar principalul lucru care a pătruns totul și care nu poate fi ascuns este talentul. La urma urmei, ea este un copil natural al teatrului, din copilărie a trăit în confuzia tatălui ei-actor5, foarte faimos în vremea lui (el a aparținut, cred, generației eroice a Schastlivtsev și Neschastlivtsev - el însuși a fost unul dintre cei din urmă). A murit tragic.

Katya cunoștea din copilărie mirosul de culise. Și a dus pentru totdeauna spiritul teatrului. Este greu să o imaginezi într-o altă lume. Teatrul este ea. Ea este un teatru.

Dar cum să te întorci aici în Boulogne, pe Rue Thiers? „Zilele Culturii”, spectacole ocazionale, aniversări... În general, o lent dispariție.

Din pagini non-cotidiene: în Clubul Rus de pe rue de l'Assomption, în decembrie 1926, s-a sărbătorit propria ei 25 de ani (teatrală). Este și distractiv, așa cum a fost la Praga, la Moscova, la premiera lui

Novikov. În fața mea este o fotografie a acestui banchet. Fețele sunt vii, binevoitoare. O sală elegantă, smoking, doamne elegante.

Pe cine știa, toată lumea este deja în mormânt, poate că alții au plecat. Și apoi i-au adus Katerinei Nikolaevna un caiet comemorativ pe hârtie de catifea, multe portrete ale ei în roluri, felicitări tipărite, autografe ale scriitorilor, artiștilor, fanilor. Acesta, se pare, este principalul lucru care este fixat pe hârtie despre Roshchina.

Toate acestea au fost deja cu mult timp în urmă, în perioada timpurie a emigrației. Și apoi o cameră separată în Corneilles-en-Parisis lângă Paris, liniște - Casa rușilor de lungă durată.6 Odihnă pentru „Katya”, parcă s-ar odihni.

Era bine mobilată. Dar ea a plecat. A trebuit să o văd de mai multe ori, de fiecare dată când a devenit cumva mai mică, chiar mai subțire și mai necorporală, doar că ochii ei nu s-au lăsat, străluceau din peșterile lor cu strălucirea de odinioară Moscova. Dar nu vor străluci pentru totdeauna. A venit ziua stabilită, iar acum a rămas doar un nor de artă, o lumină de ceață, dar și fermecătoare.

Dragă Ekaterina Roșchina-Insarova, vedeta Teatrului, odihnă veșnică, amintire veșnică.

DESPĂRŢIRE

Ca un prieten care a îmbrățișat în tăcere un prieten înainte de a fi expulzat.

A. Pușkin1 „Gândirea Rusă” s-a născut în primăvara anului 1947. Timpul pentru emigrare nu a fost ușor. Suflarea comunismului s-a simțit aproape peste tot. Chiar și în emigrația rusă însăși a existat o anumită „despărțire”, totuși nesemnificativă.

Regretatul V. A. Lazarevsky a trebuit să muncească din greu pentru a obține permisiunea de a publica un ziar. Dar primit. La sfârșitul lunii aprilie a apărut primul număr al Russkaya Mysl.

Editat de Lazarevsky, Seeler, Vodov și Polyansky. Prima cameră a redacției este o stradă din spate lângă Madeleine, bulevardul Malserbe. E doar un fel de gaură: până la urmă, au început un ziar fără un ban. Acolo, într-o cămăruță mizerabilă, l-am întâlnit prima dată pe Serghei Akimovich Vodov. Îmi amintesc că purta o jachetă, cu mânecile suflecate, se juca cu instalarea unui fel de birou (sau ceva asemănător) – scurt, apoi încă subțire, vioi. Este imediat clar că dă totul. Entuziast de afaceri. Și așa s-a dovedit. Nu doar cu o masă, ci ceva mai complicat, „serios și pentru mult timp”. De douăzeci și unu de ani.

Ziarul a ajuns la timp, a fost direct, dezinteresat și entuziast. Răspunsul a fost imediat, dar tirajul a fost, desigur, unul emigrat. „Sărăcia nobilă”, așa cum se cuvine exilului... La început, angajații nu primeau absolut nimic, conceptul de „comision” nu exista. Unul

dintre cei mai zeloși angajați s-a dovedit a fi Serghei Akimych, jurnalist la Odesa în tinerețe, apoi la Praga, iar acum a venit aici.

Personajul este închis, dar fierbinte. Nebun, dar și bunul simț. Fanatic devotat cauzei. Viața este modestă și singură, într-un hotel de pe malul stâng - totul, în esență, se rezuma la „Gândirea Rusă”. Articole de frunte (a scris mereu simplu, succint și serios), manuscrise ale altora, oameni, conversații, tipografii, adesea dispute cu co-editori, uneori foarte aprinse - aceasta se referă la vremurile cvadruplei puteri editoriale. Dar viața a continuat, luându-i pe tetrarhi, unul după altul. Înapoi pe rue Montolon, unde s-au mutat din prima groapă (de asemenea: atât redacția, cât și biroul într-o cameră!) - erau patru responsabili, pentru dispute coborau la cafenea. Dar acum Seeler, Polyansky, Lazarevsky - unul după altul - au trecut dincolo de linia vieții. Serghei Akimych a rămas singur.

427

De mai bine de douăzeci de ani am trăit cot la cot, în armonie literară și prietenească. A existat un caz când a apelat la mine pentru sprijin (moral), în zilele mele amare a fost invariabil receptiv. O scrisoare a lui este păstrată în special în arhiva mea.

Era un om curat, convins, o viață de pustnic, cu o notă constantă de tristețe interioară ascunsă, un urător al violenței și al despotismului, un ortodox, s-ar putea numi și „creștin-democrat”. Toate în afacerile lui.

Acum s-a dus în locul unde duc căile tuturor vieților umane. Atâta timp cât noi, care l-am cunoscut îndeaproape, suntem în viață, el va trăi și în sufletele noastre. Cât suntem în viață, încă ne putem aminti de el cu un sentiment fratern și amar, să-l comemorați în interior - trimiteți un fel de bunăvoință radio Eternității.

ESEURI DESPRE SPIRITUAL

SI VIATA CULTURALA A EMIGRATIEI RUSICE

STATIUNEA

Veniți la Mine, toți cei trudiți și împovărați, și Eu vă voi odihni...

Matei 11:28

_______ În colțul de nord-est al Parisului, în cel mai sărac și plin de fum al acestuia, cu viața meschină a oamenilor mici, se află un ciudat parc Butte Chaumont. El este ciudat în aceste părți cu pietrele sale _______. și un lac, un foișor imens „drăguț”, 1 cu acel romantism și acea capriciu că par să nu se ducă deloc în cartier. Butte înseamnă deal. Parcul este pe un deal, iar din foișor se vede o vedere a întregului Paris, răspândindu-se într-o ceață albăstruie dedesubt. Pe jumătatea pantei dealului, de-a lungul rue Crime, există, însă, ceva și mai uimitor decât parcul în sine.

Deja de la poarta din adâncuri vezi o imagine uriașă pe o căsuță - Sf. Serghie se uită la cea care vine. Și apoi poteca urcă, face o cotitură

și ești pe locul din fața bisericii, chiar în inima Complexului Sergius.

Istoria sa este minunată.

În urmă cu șaptezeci de ani, un pastor modest a întemeiat aici o biserică și o școală pentru muncitorii germani, muncitori care irigau cu sudoare noile clădiri - case, străzi - pământuri străine. Cu banii săracilor, a cumpărat o proprietate cu grădină și a început o faptă bună liniștită. A trăit peste o jumătate de secol. A fost dus de război. Timp de câțiva ani totul a fost abandonat aici, dar rușii au apărut la Paris, iar mitropolitul Evlogy, cu greu mai bogat decât acel pastor, a decis să dobândească posesia. Bogați în pumni, săraci în cereale, toți rușii au donat pentru crearea unei noi biserici, numită după Sf. Sergius și Academia cu ea pentru a pregăti noi muncitori și chiar asceți. „Acarienii” au venit din Serbia și Siria, Shanghai și Maroc. Cu dragoste, unitate și lumină, cei proscriși și lipsiți de drepturi și-au creat

431

deal, sălaşul Maicii Rus'. Dealul este mic și modest. Din toate părțile este comprimată de pereți, sunt case pariziene, dar este verdeață pe ea, liniște, ciripit păsările, iar inima lui este un templu.

Templul lui Sergius Metochion crește în fața ochilor noștri. În urmă cu un an, tot în primăvară, am fost prezenți la liturghia sfințirii ei.[3] Fosta biserică protestantă era albă, goală, ecou golul caracteristic celui nelocuit. Și cum este umplut acum și este umplut - cu căldură și miere rusească strălucitoare - această structură anterior uscată. În interior este pictat de Stelletsky.[4] Catapeteasma este aproape gata - în stilul vechi, nobil al picturii antice cu icoane. Tavanul, altarul și pereții laterali sunt pictați. Ușile regale (și porțile din stânga) sunt străvechi, autentice (se pare că sunt din secolele al XV-lea și al XVI-lea).[5] Și au apărut icoane rusești, altare întunecate în aur, lămpi, lumânări și apropiindu-se cumva. slujba mai dulce, mai zveltă, iar vocea rotundă, atât de rusă, purtătoare de miere, a lui Vladyka Benjamin[6] atât de melodios, inspirat și binevoitor dă un răspuns din altar. În general, aerul spiritual al templului este remarcabil. Se spune că templul de pe Darya[7] este mai rugat, mai mult deja, parcă, impregnat de lucruri cerești, nu știu, poate da, dar Sergius Metochion este mai emoționant. Chiar dacă încă „devine”, există o altă notă în ea, poate chiar mai modestă, mai înaltă și mai strălucitoare, care duce la creștinismul timpuriu. În biserica Daru, un ecou al splendorii Imperiului, biserica Sf. Serghie este biserica cerșetoriei, a exilului și a martiriului, o biserică cu adevărat „vie”, iar efectul ei asupra sufletului este mare. Lumina ei este oarecum rarefiată, ușor încețoșată, întregul serviciu din Complexul Sergius nu este de calitate, nu este la fel de finisat ca pe Daru, dar, repet, și mai emoționant. Și toți sunt mai tineri aici. Aici simți o schimbare, simți că de aici vor ieși noi preoți (și deja ies), poate noi călugări și episcopi, acesta este un drum nou, liniștit și solitar al Bisericii.

Să se potrivească cu totul și cu cei care se roagă. Este destul de rar aici - bine îmbrăcat. În majoritatea covârșitoare, aceștia sunt săracii, a căror simplă vedere îi reproșează în tăcere toată averea,

acele paltoane uzate, pălării chinuite, tocuri uzate, care este - sfânta sărăcie, din punctul nostru de vedere rusesc „nu un viciu”, ci în esența, poate, adevărata insignă a „Legiunii de Onoare”.8 Această Legiune este dedicată bisericii sale, Mamei sale. Ea îi dă acea rezoluție înaltă, acea iluminare, care nu se găsește în afara religiei Iubirii, a sfintei credințe creștine. Pentru ea, numai ea îndepărtează de la invidie, răutatea (chiar dacă doar temporar), numai ea, vorbind despre marea neînsemnătate a puterii, a puterii și a slavei în fața blândeții și a iubirii. De aceea este atât de ușor să respiri în lumina albă a lui Sergius Metochion.

Nu există răutate în aerul lui. Toate necazurile, ororile, toate rănile pe care le aduc cei care vin sunt biruite, copleșite de dragoste. Marele nostru

432

În secolul al VI-lea după moartea sa, sfântul, parcă, a luat din nou toiagul cu care a măsurat cândva sălbăticia Radonezh și, cu un mers lejer, senil, a urcat pe dealul parizian, ca pe Makovitsa lui, și printre în sălbăticia „Noului Babilon” și-a întemeiat noul său schit pentru a-și continua, dar pentru totdeauna, străvechea lucrare: iluminarea și întărirea Rusiei.

♦ *♦* *♦*

Da, imaginea lui Serghie, și imaginea Maicii Rusia... Ultima dată, la liturghie, am întâlnit-o pe ea, pe Maica și pe Rus, cred că așa este probabil. Ea a apărut sub forma unei bătrâne. Nu o dată aici, într-o țară străină și în Germania, Italia, Paris, ceva dureros de familiar a fost imaginat în ochii și chipurile unor bătrâne. Era la fel și acum, doar că mai puternic. Ea stătea în fața mea, mică, într-o katsaveyka caldă, cu părul cărunt, cu o față rusească simplă și discretă, ochi căruși, păr îngrijit, cu acea amprentă străpungător de inexprimabilă a atât a suferinței, dar și a ordinii și a smereniei în suferința însăși - care este rodul rezistenței și puterii. Era mai mult în genunchi. Uneori ea își făcea cruce cu evlavie, se înclina pământesc, dar fără suferință. Și calm, strâns, și îngrijit, tălpile ei erau lipite una de cealaltă - bătrâne, îngrijite, în acele gropi de sărăcie, pe care e greu să le privești cu indiferență.

Da, Rus'. Da, mamă.

HOSTEL IN CHAVILA

Zi cenușie de iarnă, ceață. Coborând din tramvaiul parizian, inhalezi aerul semi-rural: cu cât mai curat, mai dulce și mai parfumat decât în capitală! La porțile unei vile de pe un deal cu grădină, copaci bătrâni, ne întâlnim - doamnele poartă dulciuri la pachete copiilor, icoane - toți cei care sunt ocupați de aproximativ un an încoace în „Comitetul special” să creeze un cămin. pentru băieți: N. K. Kulman, domnul zhi Spiridovich și Elyashevich, M. K. Gorchakov, M. V. Bernatsky, scriitorul V. Ladyzhensky și alții.1 Astăzi este sărbătoare - deschiderea Hostelului.

Casa cu trei etaje are un aspect elegant și grandios. Mai jos, în sala de mese, se află un întreg catapeteasmă pentru o slujbă de rugăciune. În camerele băieților (sunt 23) totul este curat, nou-nouț, tocmai livrat de la Lafayette. Ei înșiși par să fie de asemenea apți; cei mici ocupă propriul etaj, cei mai mari și mai mari pe al lor.

Sala de mese și camera mare alăturată se umplu. Îmbrăcat modest, cu profil parcă dintr-o medalie, Marele Voievod Maria Pav

433

lovna.2 Alte, familiare, toate fețele noastre „rusești", din francezi – un bătrân, blând general Poe,3 un erou cu un singur braț al „războiului patriotic". Primarul binevoitor și prosper din Chaville.

O slujbă de rugăciune este slujită de mitropolitul Evlogy. Serviciu excelent liniștit. Un mic cor cu Daru. Domnul rostește cuvântul cu simplitatea și blândețea obișnuite. Este înlocuit de președintele comisiei, N. K. Kulman - într-un discurs înflăcărat, subliniază mai ales că nu toți copiii aflați în nevoie au putut fi acceptați de comisie. A trebuit refuzat o serie întreagă!

♦ *♦* *♦*

Deci, ceea ce au vorbit, au scris, din cauza cărora s-au adunat și uneori s-au certat, s-a adeverit. Pensiunea este in functiune. Scopul său este foarte simplu. La Paris sunt destul de mulți băieți care învață, dar trăiesc în condiții imposibile (cinci dintre ei cu părinții în aceeași cameră; împreună în pod; înfometați; uneori învață lecții în metrou; sau - băiatul brodează până opt dimineața, ajutându-și mama, apoi merge la gimnaziu. Exemple sunt multe). Aceasta înseamnă că acești copii trebuie aranjați într-un mod uman, iar celor dintre ei care învață într-o școală franceză nu ar trebui să li se permită să uite limba și cultura rusă. (Se presupun cursuri auxiliare în limba rusă, istorie și Legea lui Dumnezeu). Aceasta înseamnă că obiectivele umanitare sunt urmărite, iar oameni cu opinii și partide diferite sunt uniți în acest sens: cauza în sine este nepartizană. Fiecare băiat aflat în nevoie își găsește un refugiu în Hostel – fie că este fiul părinților „de dreapta" sau „de stânga", fie că este pur rus și ortodox, fie catolic, evreu, armean - nu contează. Biserica, reprezentată de Mitropolitul Evlogii, pr. Georgy Spassky și alții au oferit și continuă să ofere Hostelului un mare sprijin, spiritual și material, dar Comitetul este o instituție complet independentă, independentă de oricine. Este format din oameni de știință, scriitori, artiști, persoane publice etc. Sumele care au fost colectate au fost în principal din veniturile din vânzarea ziarului de o zi „Russian Boy" (cu lucrările lui Bunin, Balmont, Teffi, Remizov, Cernoi etc.), din donații de la persoane fizice și din taxele bisericești.

Inutil să spun că aceste sume sunt mici. Pensiunea există, dar începe și lupta de zi cu zi pentru o bucată de pâine și un colț cald pentru locuitorii săi. Organizatorii consideră că acesta este un lucru bun, necesar. Ei cred în puterea Binelui, în receptivitatea inimilor umane și speră că vor putea să-și susțină întreprinderea.

♦ *♦* *♦*

Cel care a făcut strângerea de farfurii în primăvara acestui an în Complexul Sergius în favoarea Căminului, a relatat despre el astfel:

434

„Mi-aș fi putut imagina acum câțiva ani că după un scurt și emoționant discurs al episcopului Benjamin4 cu o farfurie, înclinându-mă la fiecare dar, voi începe să mă plimb prin biserică? Cum s-a schimbat viața! Trebuie să mărturisesc că o emoție profundă și luminoasă a pus stăpânire pe mine în timp ce încet, stânjenită de o afacere neobișnuită, mă plimbam în jurul templului. Au dat totul. Am simțit aproape fizic un val de bunăvoință și iubire. Mâinile, bătrâne și copilărești, bărbați și femei, mi-au întins mâna spre farfurie, dar un fior de un sentiment le-a străbătut pe toate. M-am mutat foarte fără succes și nu m-am apropiat deloc de unii. Oricum, au venit singuri când m-am oprit la ghișeul parohiei bisericii. Îndrăznesc să vă asigur că cincizeci de dolari ai unui cercetaș nu sunt mai puțin bucuroși decât un franc de femeie palidă care lucrează la cusut sau un zece de domn bogat.

Amintirea acestei adunări – pentru mine una întâmplătoare – este neobișnuit de strălucitoare.

♦ *♦* *♦*

Să-și amintească toată lumea: în Hostel sunt băieți, dintre care majoritatea au trecut deja printr-o viață grea. Căminul poate trăi doar cu ajutorul societății. Dacă nu există, organizatorii nu numai că nu vor putea să nu-i accepte pe cei „rămași în afara gardului”, ci și să-i țină pe cei care au căzut în gard - vor fi amenințați cu același lucru.

Totul a fost dat în biserică. Să dea fiecare zecime în viață, și atunci Căminul va putea să nu-i refuze pe cei care au nevoie, să pună ferm ceea ce există deja.

„Copiii sunt speranță”. Nu uitați de copii.

CAPBRETON - CHAVILOU

Scrisoare de la K. D. Balmont către B. K. Zaitsev

Dragă Boris Konstantinovici,

Știți, ca fiecare dintre noi, că perioada Crăciunului și a Anului Nou este oarecum magică. În aceste zile sunt mici, dar în esență, foarte mari, minuni. In camere si in paduri se aprind brazi de Craciun. Inimile multor oameni se deschid și nu păsările de pradă zboară pe ușile atât de deschise și nici animalele supărate ies afară, ci ies cuvinte de vești bune, salutări, bunătate și chiar cadouri. Nu știu ce ți-a dat soarta de Crăciun, am primit deja câteva cadouri. Poetul ceh Antonín Sova1 mi-a trimis în dar zece din cărțile sale de poezie. Stanisław Pazurkiewicz, un istoric polonez al literaturii care locuiește în Częstochowa, a publicat și trimis cadou o cărțiță numită Konstantin Balmont. Locuiește în Nervi, Lydia

435

Lebedeva3 a publicat într-o revistă italiană o traducere a poveștii mele Prietenia cu un Boa Constrictor. Tânăra poetesă Tatyana Osipova, care locuiește în Finlanda, mi-a trimis într-o cutie mică două pupe de rândunică de culoarea smaraldului: până în primăvară, poate, doi fluturi magnifici se vor ospăta în grădina mea cu tufișurile nu finlandeze, ci mărar Landes. Trăind în Malden, în apropiere de Boston, tânăra poetă americană Lydia Noble5, care mi-a dat anul trecut un an din Geographical Journal of America, mi-a trimis cinci dolari anul acesta drept cadou6, pentru a-mi putea cumpăra cărți proprii. alegere. Mi-a revenit copilăria? Când aveam zece ani, nașul meu7 mi-a dat Cuvântul sincer pentru Revelion.8 Ei bine, este firesc ca acești cinci dolari să meargă la copiii orfelinatului pentru copii ruși de care sunteți rudă.9 Vă anexez acești cinci dolari americani. . Și tipăriți în ziarul unde cooperați, aceste rânduri ale mele pentru voi. Poate că cineva, după ce le-a citit, va dori în numele acestor mici minuni, să dea ceva micilor sim-uri din averea lor.

K. Balmont

Capbreton, 20.XII.27.

Răspuns lui B.K. Zaitsev

Dragă Balmont, m-am bucurat foarte mult să primesc scrisoarea ta, deși aș putea să-ți invidiez darurile. Dar ce să invidiezi: tu însuți le dai imediat.

Balmont, mă bucur să văd că ești în continuare la fel ca acum douăzeci și cinci de ani și că tratezi dolari în același mod în care îi tratai pe imperialii ruși (i-ai numit „oportunități aurite”). Balmont era Balmont și el a rămas. Ți-am predat bucata ta lungă de hârtie americană la locul potrivit. Din el se vor aprinde niște lumânări de pe bradul copiilor. Comitetul Pensiunii vă va răspunde pentru semnături și sigilii. Și acum permiteți-mi să vă îmbrățișez prietenesc, în Capbreton, și vă mulțumesc. Să știi – și mi-aș dori să știe alții că în general noi (adică Căminul) trăim printr-o „minune”, dar trăim și sperăm să supraviețuim, pentru că credem în miracole. De asemenea, sperăm că dragul tău try on va găsi adepți - cu mâna ta ușoară, vom avea un flux de „oportunități de aur”! Știți că vara (din lipsă de fonduri) suntem nevoiți să lăsăm băieții de 15-16 ani să meargă la muncă în loc să se odihnească? În fabrici, în câmp. Da, în loc să se odihnească, învață iarna. Deci nu avem nevoie de bucăți lungi de hârtie? Multumesc multumesc.

Buna ziua.

Bor. Zaitsev. Paris, ian. 1928.

436

ALEKHIN

Cu foarte mult timp în urmă, în vremurile așa-zise pașnice, stând pe balconul Pritykinsky, am citit odată (cred că în Russkiye Vedomosti) următoarele:

- Primul premiu al turneului de șah All-Russian a revenit gimnaziului Alekhine.1

„Agil, trebuie să fiu elev de liceu”, a spus tatăl meu.

Și a adăugat că, dacă s-ar fi angajat într-o astfel de afacere nefondată, atunci, poate, nici gimnaziul nu va termina.

Alekhin, cu toate acestea, a absolvit nu numai gimnaziul, ci și Facultatea de Drept, dar a continuat să se angajeze în afaceri nefondate. Au trecut mai mulți ani. Capablanca a tunat2, iar în teribila primăvară „de dinainte de război” din Sankt Petersburg a început din nou un masacru fără sânge la tablele de șah. 3 În același Tula Pritykin am înregistrat scorurile jocurilor câștigate. Primul a fost Lasker, al doilea a fost Capablanca, al treilea a fost Alekhine, „elevul școlar”. S -a mutat în primii trei din lume. Au mai trecut zece ani. Totul s-a dat peste cap pentru Rusia, nu există cuiburi vechi, Russkiye Vedomosti este în istorie, bătrânii sunt în mormintele lor, supraviețuitorii sunt împrăștiați în întreaga lume. Ca și alții, și Alekhine a avut de suferit. Se pare că a suferit destul de greu, dar a fugit totuși din Rusia4 și, ca și alții, a înotat afară.

Numai eu, tainica cântăreață, Am fost aruncată pe țărm de o furtună, Cânt vechile imnuri Și haina mea udă Aterizează în soare, sub stâncă.

După ce a uscat riza, Alekhine a învins pe toată lumea din Haga, Hastings, Paris și în alte locuri. În acest timp, și Capablanca a crescut. L-a învins pe Lasker și a devenit campion mondial.5

Singurul adversar demn de el a fost fostul „student la gimnaziu”.

Șahul este un departament de cultură spirituală și mentală, culoare subtilă. Asemenea poeziei, fără scop fermecător. Căci scopul este doar de a arăta complexitatea fanteziei, profunzimea calculului, puterea rezistenței și autocontrolul. Pentru a descoperi perfecțiunea pură.

În șah, ca și în poezie, ca și în filozofie, sunt schimbări ale curentelor mentale, schimbări ale atitudinilor. Romantism și realism, fantezie

și analiză - totul se reflectă în spatele tablei. Un artist de șah se reflectă în creația sa așa cum este un poet într-un cuvânt.

Îți poți da seama după rolul cine a jucat-o? Am întrebat recent un maestru celebru. S-a gândit și a răspuns:

— Este mai dificil decât să numești un scriitor din pasajul său. Dar probabil. Șahul exprimă atât personalitatea, cât și, prin ea, națiunea. Capablanca - lumea latină, Lasker, Tarrasch - Germania, Rusia în trecut

- acesta este Chigorin, în prezent - Alekhine (înțeleg simplu: avem și alți jucători geniali).

Cigorin era destul de „vechea Rusie”, cu toată bogăția, neplăceala și nestăpânirea ei. Îi plăcea să joace Evans Gambit, jocul disperat al romanticului căpitan englez, obișnuit cu navigațiile furtunoase, care făcea imediat un vârtej în jurul pionului, unde fie o tigaie, fie un dispar. Chigorin cunoștea atât ceața hameiului, cât și, probabil, entuziasmul ruletei. Era un aspirant la coroana lumii, dar părea să fie prea lene să o ia.

Alekhine este considerat succesorul său, de asemenea un „geniu al combinației”, joc fantezist, ascuțit. Dar trăiește în alte vremuri. Furtuna l-a purtat pe Arion în întinderile lumii, l-a făcut universal, temperat, întărit. Pentru fiecare dintre noi, rușii, într-o țară străină, spectacolul „păcii” și lupta din ea s-au schimbat oarecum.Există un beneficiu în lecție. Licențialitatea rusă este deseori scuturată, aici suntem mai deștepți, mai proaspeți, mai puțin vagi decât era acasă, pe vremea provinciei Cehov. „Rusia trebuie înghețată”, a spus Leontiev.7 Așa că au înghețat-o.

...Da, lupta înseamnă luptă. La Paris, este mai mult păcat să bei talentul, să slăbești și să te plângi ca Astrov în Unchiul Vania, decât în Zhizdre sau Kozelsk. Sănătate, putere, activitate - iată ceea ce rusul dintr-o țară străină opune unei soarte formidabile.

Alekhine nu și-a îngropat talentul. Cum a lucrat, cum a crescut și a șlefuit! Poate că a existat un sens mai înalt în asta. Poate i s-a atribuit acel rol oarecum misterios care le-a revenit altora în exil: să rusifice lumea și să-i arate chipul unui geniu rus. Este suficient ca Rusia să fie o țară de provincie. Este timpul să te arăți la maxim.

Este remarcabil că, în general, exilul subliniază și acutizează acest sentiment: „Înainte, pentru că sunt rus fără drepturi și sunt mândru că sunt rus”. Există un astfel de sentiment în vârful culturii noastre, dar este și în viața de zi cu zi și chiar în rândul copiilor noștri.

„Vreau să fiu primul la liceu pentru a demonstra că Rusia este prima țară din lume”, mi-a spus recent o fată.

Alekhine aparține unui grup mic, excepțional, în care vârfurile diferitelor arme sunt unite: literatură, muzică, teatru,

438

filozofie - toate acestea, inspirate de Rusia, pornesc într-o campanie pentru pace, cuceresc Germania și Spania, luptă în Anglia, traversează oceanul cu aburi gigantice în urmărirea Americii, se infiltrează în culturi străine în cărți în toate limbile europene și adesea asiatice.

Alekhin aparține tribului conchistadorilor ruși din timpul revoluției.

♦ *♦* *♦*

Tocmai l-a învins pe Capablanca la Buenos Aires. A rezistat tensiunii de peste două luni de luptă.13 Acum, campionul mondial la șah este rus.

Ceea ce Academia Suedeză refuză cu încăpățânare până acum rușilor (Premiul Nobel, un fel de campionat mondial de literatură), atunci în domeniul său Alekhin a luat din luptă.

Iată scrisoarea mea către el, reprezint vocea nenumăraților jucători de șah ruși talentați:

„A<lexandr> A<leksandrovich>, de atâta vreme, derulând ziarul, în primul rând căutăm subtitlul: „Capablanca - Alekhine”. Această dimineață mohorâtă ne-a fost luminată de victoria ta. Ura! Acum nu ești o regină rusă, ci un rege rus. Poți să mergi doar pe o celulă, dar de acum înainte mersul tău este „regal”. Rusia a câștigat în persoana ta, exemplul tău ar trebui să fie o înviorare, o încurajare pentru fiecare rus, indiferent de domeniul în care ar lucra: a dori, a putea înseamnă nu totul, ci mult.

Dumnezeu să-ți dea putere, sănătate și prosperitate artei tale.”

EVLOGIE METROPOLITĂ

Vladyka Evlogii, originar din provincia Tula, odoevit, fiu de preot, s-a așezat. Somov. A respirat din copilărie aerul Rusiei Centrale, în copilărie a călătorit cu mama sa la Optina Pustyn, lângă Kozelsk, iar în copilărie a fost binecuvântat de celebrul bătrân Ambrozie, căci mai târziu a dus pe nesimțite, fără presiune, la monahism. Actualul Mitropolit al Bisericilor Europei Occidentale cunoaște bine câmpurile și șoselele din regiunile Tula-Kaluga, casa preotului satului, schitul bătrânului Ambrozie, clopotele Optinei, seminarul Tula, Academia Teologică a lui Serghie. Lavra. Atât în viața de zi cu zi, cât și spiritual, Vladyka a fost hrănit de Rusia natală. Sfântul său preferat este Sfântul Tihon din Zadonsk, al cărui nume „liniștit” chiar visa să fie numit tânărul inspector de atunci al Școlii Teologice Efraim, Vasily Georgievsky. Imaginea vârstnicului Ambrozie i s-a scufundat pentru totdeauna în inima lui. Nu ar putea

cancerul Sfântului Serghie în Lavră, unde și-a desăvârșit studiile superioare sub strălucitul rector Antonie (azi Mitropolit Antonie), nu a afectat. La Academie, Vladyka a aparținut unui grup de studenți inspirați de rectorul pentru slujba monahală, care era înțeles ca o înaltă faptă duhovnicească.

Stareţul Ambrozie și pr. Ioan de Kronstadt l-a binecuvântat să devină călugăr. Prea Sa Irineu de Tulsky a luat tonsura.

O anumită liniște și blândețe, bunătatea inimii, dezgustul față de grosolănie au fost întotdeauna principalele trăsături ale Domnului. Chiar și ca inspector la Seminarul Vladimir (1895), a intervenit deja în viața aspră a seminarului, umanizând-o, mijlocind pentru atenuarea pedepsei, aducând lumină și pace cât mai bine - acest lucru, în general, s-a dovedit a fi fie tot drumul lui. Astăzi sărbătorim a douăzeci și cinci de ani de la serviciul episcopal al lui Vladyka cu profundă evlavie și dragoste.

Fiul spiritual al bătrânului Ambrozie, Rev. Serghie, umilul sanctuar al Ortodoxiei, Vladyka Eulogy își petrece aproape întreaga viață, însă, departe de locurile natale, în vest. Timp de șaptesprezece ani a locuit în Deal, rector al seminarului, vicar, episcop și arhiepiscop. Care este principala caracteristică a activității sale în regiunea Kholm? Mănăstiri, zidirea de biserici, lucrare de caritate, iluminare, o „fără înfățișare” vie a Ortodoxiei populației semi-catolice — trebuie să ne gândim că în aceasta, ca mai târziu în Galiția, personalitatea ierarhului a jucat rolul cel mai important: Vladyka. în sine purtând și poartă chipul Rusiei Ortodoxe în pur și smerenie, nu putea să nu atragă, așa cum atrage și acum.

Este remarcabil că Preasfințitul Patriarh Tihon (tot rector în Kholm) a fost cel care l-a instruit pe Mitropolit să reprezinte Ortodoxia în Occidentul „european profund”, printre latinismul pur. Nu întâmplător Vasily Georgievsky a fost atât de atras de numele de Tihon. Nu este deloc întâmplător faptul că Tihon a fost cel care l-a ridicat la rangul de mitropolit și cu atât mai puțin întâmplător faptul că dispoziția spirituală a Patriarhului (Biserica este mai presus de viață, mai presus de patimile politice) a primit o expresie atât de vie în Mitropolit. Evlogie. Și în general, Vladyka Evlogii are ceva asemănător cu regretatul Patriarh. Un fel de priviri comune, simple și calme, discrete, rotunde și înrădăcinate ale Rusului din ambele, departe de extreme, furtuni, strălucire, încântătoare tocmai prin faptul că, parcă, își pune sarcina de a fi discret, în Vladyka. Evlogy - chiar și cu o notă de moliciune mai mare.

O încăpere mică pe Ryu Daru, totul în imagini, icoane, fotografii, cu o masă modestă și o canapea, cu un aer deosebit dulci-monastic - acesta este punctul limitativ al „marșului Domnului către Za

440

toamna." Dar la fel cum au crescut biserici noi în Dealul din jurul lui, mănăstirile s-au extins, adăposturile au înflorit, așa că la Paris, parcă de la sine, „încet și încet”, Complexele Serghie, Institutele Teologice, editurile religioase și filozofice, de asemenea. ca şi Mişcarea Creştină Studenţească, apar biserici noi în provincii, comunităţi patronate de Domnul, adăposturi etc. În cea mai grea situaţie de refugiaţi, neînţelegeri ecleziastice, relaţii complicate cu Biserica Mamă, „negrabă” Vladyka pare să se descurce. a face atât de multe încât să fie surprins. În persoana și activitatea sa, Ortodoxia, așa cum spune, prinde rădăcini în tăcere și se arată în Occident - se face marea ei ieșire în lume. Nu este uimitor legătura Bisericii noastre de aici cu Anglia, interesul și simpatia pentru ea în America, pe alocuri o victorie completă în țările protestante europene? Nu este uimitor că britanicii, plecând pentru o ispravă misionară în India, merg mai întâi la Sergius Compound? Că din când în când se face un serviciu rusesc în franceză? Și eu însumi am fost prezent la nunta ortodoxă - jumătate în rusă, jumătate în engleză.

Deci, dacă te uiți cu atenție, observi clar caracterul misionar al întregii călătorii a Mitropolitului Evlogii. În ea și odată cu ea, Ortodoxia se deplasează continuu în Occident, de mai bine de treizeci de ani încoace. Viața și opera atât a Patriarhului Tihon, cât și a lui Vladyka Evlogii a căzut pe perioada tragică a Rusiei, o perioadă

furtunoasă, dar și fructuoasă. Ambii au fost participanți la lupta Ortodoxiei cu forțele întunecate, pe de o parte, și împrospătarea interioară, întărindu-o, pe de altă parte. Ca student, Vasily Georgievsky a visat să creeze o falangă monahală-ortodoxă în Biserică „de deasupra statului”, departe de oficialitate. Ochii maturi ai Mitropolitului Evlogii înfruntă Biserica, umilită de stat, martirizat și liber în interior. El însuși a avut misiunea de a întări și educa această Ortodoxie de model neoficial, hrănită de noi forțe apărute din suferințele revoluției. Așa cum Patriarhul Tihon a păzit sanctuarul Ortodoxiei din Rusia în cei mai îngrozitori ani, chiar inima lui, strălucind de lumină veșnică, tot așa mitropolitului Evlogy i s-a dat tocmai sarcina de a duce acest lăcaș nativ din ce în ce mai departe în Apus, cu pași liniștiți. Patriarhul Tihon a murit în mijlocul furtunilor, Vladyka este sănătos, dar ambii au primit crucea slujirii în cele mai grele vremuri - nefiind martiri în sensul literal, ambii poartă în ei înșiși un anume Golgota și principalul lucru în lucrarea Patriarhului este rusă internă, în timp ce Mitropolitul aduce Ortodoxia din provincia Moscovia în Europa. S-ar putea crede că în sfârșit a sosit momentul ca Orientul revoluționar să iasă fără amărăciune către Occident,

441

iar Occidentul să arunce o privire mai atentă asupra Orientului creştin. Aceasta este una dintre speranțele marii cauze universale.

Să-i dorim preastimatului și iubitului nostru Pastor ani lungi și străluciți de a face lucrarea lui Hristos.

CLERMONT

De la Chalons drumul se intoarce, drumul principal mergea spre Nancy, iar drumul de tara spre Verdun. Câmpurile sunt plate, cu țarcuri de orz, coacere, grâu maroniu cald. Acestea sunt câmpurile catalane. Aici Attila a fost învins.

Un simplu tren duce o seară fierbinte până în orașul Clermont, înainte de a ajunge la Verdun - de la unele linii de sânge groaznice la altele, cele mai groaznice.

Vizavi de mine pe banca e o fetita, de vreo sase ani, langa mama ei, tot o femeie mica, tot simpla, foarte afectuoasa. Fata stă îngrijit cu brațele încrucișate, uneori își îndreaptă rochia și o șuviță de păr, își sprijină capul când de mama ei, când de spătarul tare al trăsurii. Din când în când se uită la mine, cu atâta credulitate, și în același timp timiditate. Ochii ei albaștri vor să doarmă, se luptă cu somnul. Întreaga privire spune cam așa: „Sunt mic, și mi-e foarte rușine că s-ar putea să adorm acum, e nepoliticos, dar nu mă judeca, sunt atât de obosit, într-adevăr, nu sunt treaz. la orice rău.”

Îi dau bomboane. Ea zâmbește și ia. Mănâncă rapid și eficient. Atât de gustos! Recomand si mamelor. Roșind, ea refuză.

Iată fata a mâncat, iarăși se uită la mine timid, apoi, din decență, își îndepărtează privirea, iarăși își îndreaptă smocul cam zdruncinat.

Dar nu vă păstrați vârsta! Încet se apropie, pupila albastră pleacă, ca o pasăre care adoarme. Fața devine tristă și tandru.

Trenul se mișcă, fata moțește, nu urâtă și fermecătoare, rustică, lângă mama. Când le vine stația, ei se retrag încet pe câmpurile lor catalaunești, unde este orz și grâu.

♦ *♦* *♦*

Mai sunt douăzeci și cinci de verste până la Verdun și voi coborî la gara Clermont, în pădurea Argonnei, la poalele unui oraș cu o veche biserică pe o stâncă împădurită. În direcția câmpurilor, în spatele patului drumului, tabăra rusească, pelerinajul nostru. Nu departe de cazarmă. Într-una dintre ele se află o biserică, toate împodobite cu verdeață. În alta - o sală de mese, în a treia - o sală de ședințe, în a patra fete trăiesc, în a cincea tineri, preoți, profesori, oaspeți chiar acolo. Acesta este congresul mișcării creștine.[1] Așadar, de câțiva ani, în iulie, cu binecuvântarea

442 ♦ ♦ ♦

Evlogy este vizitat timp de o săptămână de reprezentanți și membri ai Uniunii Tineretului din Paris, Nisa, Belgia, Anglia, nu foarte departe de unde. Aceste zile nu sunt de obicei trăite. Liturghie dimineața, relatări după-amiaza, Vecernia sau Vecernia seara. Ceai comun, prânz comun, cină comună. În timpul liber, se plimbă, înoată într-un râu din apropiere, joacă mingea, merg cu bicicleta.

Aceștia suntem „noi”, rușii, iar cuibul tuturor acestor lucruri este la Paris, la YMCA de pe Bulevardul Montparnasse.[2]

Sensul și scopul lucrării sunt clare: să întăriți sufletul, să respirați aerul curat al religiei și al naturii, să luați o pauză de la „lumânțul”, să arătați tinerilor un colț cu totul verde al vieții creștine.

„Noi”, după ce ne-am întins corturile între câmpurile Catalaun și Verdun, am adus imediat Rusia aici, sau mai bine zis, că ea însăși s-a ridicat în inimile noastre și în ochii noștri și în slujbele bisericești, în icoane și în prelegeri ale profesorilor.

Nu se poate spune că a intrat imediat în toate acestea. Da, se pare că înșiși membrii congresului ar trebui mai întâi să se șteargă, să se uite mai atent unii la alții. (Mișcarea este foarte în creștere ca număr, așa că mulți se întâlnesc aici pentru prima dată). Principalul lucru este să simți viața comună, iar asta necesită timp. Au venit vreo sută cincizeci de oameni. Toți obișnuiau să meargă la biserică și mai înainte ascultau prelegeri, luau prânzul și cina și mergeau la spovedanie, să se împărtășească. Dar poate că nicăieri în afară de aceasta a trăit împreună mantis, în spirit creștin, adică în pătrunderea iubirii. „Unirea în dragoste” se simte în primul rând într-un templu, o baracă inestetică, unde însă înăuntru este verdeață, lumina caldă a lumânărilor, lămpi multicolore, icoane și chipuri ale sfinților ruși. Slujesc preoți ortodocși ruși și francezi, pentru prima dată în biserica noastră am auzit cuvintele predicii în franceză[3]

(limba nu este la fel de lirică ca a noastră, nici la fel de umedă și „duhovnicească”, ci mai eficientă, mai înțepătoare) .

Slujba de la biserică (dimineața și seara zilnic) se fixează cumva imediat. Și apoi - toată viața de zi cu zi, o masă comună cu rugăciune, conversații, plimbări. Se pare că starea de spirit nu este cea a unei comunități, nu cea a unei familii uriașe, dar prietenoase. Ea nu este legată de unitatea nașterii, ci de unitatea credinței și a iubirii.

Acesta este ceea ce ne eliberează de frigul solitar al unei vieți închise.

♦ *♦* *♦*

Rapoartele sunt citite de filozofi, profesori și preoți.4 Uneori acest lucru se face în aer liber, pe gazon. Evanghelie și viață

Sfinții ruși, Rusia, tineretul pe ici și pe colo și alte subiecte de acest fel - aceasta este latura iluminatoare a congresului. Există și seminarii, adică sesiuni separate, conversații cu grupuri mici, astfel încât să nu se piardă timpul, totuși două sau trei ore sunt tăiate în timpul zilei, când băieții aleargă să înoate într-o direcție, fetele în cealaltă.

Râul Ler este la o milă și jumătate distanță, trebuie să treci prin câmpuri, pe o potecă printre orz, apoi să cobori la cabina de cale ferată (seamănă atât de mult cu Rusia în acest loc!), Și apoi pajiștea , și, de asemenea, o imagine familiară, foarte diferită: un râu întortocheat, tot acoperit de sălcii, pe alocuri curge pur și simplu peste pietricele, sau formează bătăi și vârtejuri cu curgere mai lent, cu zgomote sub apă, juguri verzi pe tulpini de iarbă. (Există și scăldat.) Doar mirosurile nu pot fi comparate cu Rusia. De ce vița și iarba încălzite nu miroase așa la noi? Și câmpurile noastre sunt mai parfumate? Dar aerul albastru este același, iar norii înalți de vară sunt la fel. (Există și pătlagină, dar nu am observat măcrișul de cal, faimosul „arbore de fereastră” al Rusiei.)

Tinerii fac baie „sportiv”: mingea este pe apă, două jocuri, jocul este spiritul vremurilor.

♦ *♦* *♦*

Există și neliniște la congres – internă (cum va fi posibil? Este „înalt”? Nu este mai rău decât congresele anterioare?) și externă. De exemplu, emoție externă: un tânăr care a ajuns pentru prima dată aici, a mers să meargă cu bicicleta. A accelerat și a dat peste un morman de piatră. A căzut, cu capul pe pietre atât de dibace, încât și-a pierdut imediat cunoștința. L-au purtat acasă, era inconștient, era sânge din nas, într-un cuvânt, toată povestea. S-au mutat în oraș, la infirmerie. Au externat un chirurg din Verdun, l-au inconjurat cu cea mai buna grija...si bineinteles au tremurat! Nimeni nu este de vina, dar tot o responsabilitate. Pe de o parte, aproape nimeni nu-l cunoaște, pe de altă parte, este un frate. Au mers la spital să-l vadă, au purtat flori și s-au rugat împreună pentru el în biserică. Din nou, „conexiune în

dragoste” din cauza necazului, în durere. Slavă Domnului, „bolnavul” și-a venit în sfârșit în fire, s-a simțit mai bine - au respirat mai liber, s-au adunat pentru tratament.

Durerea a venit la congres sub o altă formă, mult mai formidabilă. Mișcarea a luat o femeie oarbă la Paris. Tânăra artistă locuia undeva foarte departe, aproape în Egipt, ochii au început să o doară. Ea a mers la Paris pentru tratament și și-a pierdut complet vederea. Singură, complet fără fonduri... Am văzut-o la congres - o domnișoară o conducea de braț, ochii ei păreau să privească, dar nu vedeau nimic. În biserică, ea stătea uneori lateral față de altar.

444

„Ia-ți măcar puțin din povara altcuiva”, a spus predicatorul la liturghie, „și când îți vei pune suferințele la picioarele lui Hristos, El va primi totul și le va ușura pe ale tale”.

La congrese se obișnuiește să se încheie cu spovedania și împărtășirea. Nu toți cei care încep pentru prima dată sunt conștienți de acest lucru (desigur, nu există nicio constrângere). Eu însumi, mergând la Clermont, nu aveam deloc intenția să postesc. Dar s-a dovedit că eu și aproape toți ne-am spovedit și ne-am împărtășit, deși unora li s-a părut că nu sunt pregătiți, nu sunt dispuși, etc. Ceva mi-a străpuns inima și am plecat. Nimeni nu pare să fi regretat ceea ce a făcut. Mai degrabă, cei care s-au abținut s-au simțit singuri.

Spovedania a început sâmbătă la Vecernie și a continuat până târziu în noapte. În biserică era semiîntuneric – câteva lumânări și lămpi multicolore. În trei colțuri, la mese se spovedesc trei preoți, trei rânduri de tineri și femei. Înainte de aceasta, cina a trecut în tăcere, se citea, ca la mănăstiri, Sf. Scriptura. Mi-au cerut să nu vorbesc, să nu vorbesc degeaba și, în general, în acea seară.

Era ora zece când am ieșit din biserică. Am vrut să merg singură. A coborât pe autostradă. În spatele lui se înălța Clermont, dealul împădurit cu biserica ei veche. Cerul în stele. Crucea Lebedei, Lyra cu Vega albastră, totul este la locul lui. Din spatele dealului, înaintând spre mine, plutea un nor vag oval, totul clocotind de fulgere - în noaptea transparentă purta albastrul misterios, amenințător, al fulgerelor sale necorporale. Vacile dormeau pe pajiște. A devenit mai frig, mai umed.

Drumul a mers sub pământ printre grâu gros. Îmi plăcea să mă plimb așa, în serile de iulie, și acasă, printre mirositoarea secară Tula. Acum s-a deschis orizontul, într-un amurg albăstrui, spre Verdun. Acum eram într-o țară străină, suferind și eu. Probabil că aici sunt niște ochi de copii nevinovați, ca cei ai acelei catalauniste, care încă nu cunosc tristețea. Dar tot la fel... Și pe aceleași câmpuri, au făcut ravagii tunurile, au suferit și au murit și oameni - în biserică ne-am rugat pentru toți cei care au fost uciși. Lumea are atât de nevoie de o mare compasiune, încât trebuie să fie presată în inima cuiva.

Duminica s-a dovedit a fi o sărbătoare. Împărtășania înalță mereu, inspiră și luminează mereu; aici, după zilele vieții comune, în dimineața însorită a comuniunii comune, acest sentiment a crescut

enorm. Biserica reîmpodobită cu verdeață, sala de mese toată verde, toată lumea se felicită, niște sărutări – arată ca Paștele.

xy sau Trinity. Duminica aceasta a coincis și cu Kazanul, sărbătoarea „Commonwealth-ului”[5] din cadrul Mișcării (un grup special de tineri, așa cum au „Vityazi”, „Clubul Studențesc”). Preotul care a slujit liturghia a spus un cuvânt excelent pentru Commonwealth, a amintit de icoana Maicii Domnului din Kazan, patrona Rusiei în toate necazurile ei și, parcă, a binecuvântat tânăra armată pentru o viață demnă - a atașat insigna Commonwealth-ului la pieptul fetei proaspăt alăturate. Colegii și colegii de muncă au strălucit în special în această dimineață („bărbații de naștere”).

O fata a spus:

„Este atât de bun la suflet, atât de bun...” se bâlbâi ea, nu a durat mult să-și dea seama cât de bine se simțea.

- Aș fi zburat!

Era foarte bună să exprime asta. Într-adevăr, a existat o astfel de bucurie „zburătoare”, intoxicare fără vin, un sentiment de ziua de naștere. Frumoasa, frumoasa zi! Ridică-te și luminează, bucurie pură. Mai târziu, când toți s-au dus în pădure, unde s-au așezat la umbra tufișurilor de pe stâncă și au început să-și împărtășească impresiile sub cerul albastru, o altă doamnă a mai spus:

- Îi iubesc pe toți pe care îi privesc! Toate sunt bune!

Este și adevăr. Barajul s-a rupt, iar pârâul a capturat pe toată lumea. Cât au spus în poienă, a fost bine, totuși, au sunat clopotele, am luat această evanghelizare de la Clermont, în după-amiaza de aur, când detașamentul nostru a plecat din tabără spre gară. Tinerii au mărșăluit în față sub steagul Rusiei, sub steagul rusesc tricolor, iar venerabilul general a mărșăluit cu ei. Apoi noi, în spatele nostru convoiul.

Pe fereastra trăsurii se uita și steagul tricolor, iar când am străbătut din nou câmpurile catalaunești, fata unei dulce întâlniri era din nou în inimile noastre. Un copil născut în câmpurile de sânge - poate viața noastră necunoscută în cazarmă, rugăciunile noastre pentru noi înșine și lumea suferindă au fost misterios co-prezente cu o fată catalaună.

TEMPLU AL RESTAURĂRII RUSE

Anul trecut, în Iugoslavia, am ajuns în Belaya Tserkov. Acesta este un oraș liniștit lângă granița cu România - foarte rusesc. Există un Corp de cadeți ruși, un institut, acolo locuiesc mulți ruși.[1] Un loc plăcut, frumos. M-am întâlnit în Belaia Tserkov și cu ieromonahul Ioan, pe care l-am cunoscut în lume, mă aflam în modesta lui locuință de lângă biserica temporară, care se afla într-o încăpere mare din aceeași casă.

Ieromonahul Ioan, un om foarte tânăr, liniștit, din singurătatea sa a conceput o mare și importantă lucrare, din care o parte este deja realizată, o parte este doar conturată. În primul rând, Editura Misionară Ortodoxă a fost înființată cu un program amplu - interpretarea Evangheliei, scrierile sfinților, probleme contemporane de credință, publicații liturgice explicative și o bibliotecă a bisericii pentru copii. Multe cărți au fost deja publicate. Există unele foarte importante și interesante printre ei — am scris recent, de exemplu, în Vozrozhdeniye, despre „înregistrarea” părintelui V. Sh.3 Inutil să spun cât de util este acest lucru pentru „oamenii” ortodocși din străinătate. Necesar pentru copii - copiii în emigrare sunt atât de des complet îndepărtați de iluminarea religioasă *.

O altă întreprindere despre. Ioan este încă „în pregătire”, este mai dificil și mai complex: construirea unei biserici rusești în Biserica Albă, „un templu al restaurării spirituale rusești” — în numele Sf. Apostolul și Evanghelistul Ioan Teologul. Orașul a dat terenul pentru clădire, o parte din banii necesari construcției sunt deja acolo, restul se încasează. Templul este proiectat în stilul vechi rusesc nobil. Ar trebui să devină centrul publicării de carte misionară ortodoxă, în jurul ei va crește o fermă, care va întări și dezvolta activitatea misionară deja existentă. Într-un cuvânt, a fost conceput un cuib nou, curat și arătos al Ortodoxiei, care, cu voia lui Dumnezeu, va împlini o mare faptă spirituală.

Credința noastră este atacată de pretutindeni. Sanctuarele noastre sunt insultate, bisericile și mănăstirile sunt închise. Ce răspuns excelent de la emigrare la aceasta - o nouă biserică ortodoxă! O nouă sursă de sentimente înalte, un focar de credință, cunoaștere și caritate. Aceasta nu este o afacere locală a rușilor iugoslavi - ea privește întreaga țară străină, pentru că va funcționa pentru toată lumea. Deja despre. Ioan este legat de patruzeci de țări de dispersie, noi toți, oriunde ne-am afla, printr-un astfel de punct de încrucișare de fire, parcă ne simțim unitatea, aceasta va fi creația noastră comună. Iar tăcerea Bisericii Albe - calmul ei semi-monastic și poziția centrală geografic între țările de emigrare sunt extrem de potrivite pentru un astfel de cuib. Conducerea iubitoare și luminată a afacerii, nevoia de ea și, simt, binecuvântarea - totul vorbește pentru sprijinirea acesteia. Fie ca o altă întreprindere pașnică și bună a Ortodoxiei să se împlinească. Succesul lui depinde de noi. Să-l ajutăm.

Donațiile sunt acceptate la Renaissance.

* Adresa editurii: Ieromonah Ioann. Bela Crkva. Iugoslavia. - Accept. B. K. Zaitseva.

447

INSTITUTUL TEOLOGIC

(La cea de-a 25-a aniversare de la fondare)

Timpul trece și mai departe. Și nu veți observa, și deja un sfert de secol a venit curgând când s-a ridicat crucea unei biserici ortodoxe pe

Butte Chaumont, în vechiul cartier parizian. Iar cu el – Institutul Teologic.1

Toate acestea sunt creația mitropolitului Evlogii. Veșnică amintire pentru el! Și iată că este surprinzător: Vladica din țara Tula, care crescuse în întregime din Rusia popular-preoțească și care a plecat prizonier al acesteia, a întemeiat ceva ecumenic-ortodox pe un deal parizian. Amintiți-vă doar de aspectul decedatului - super-rus, moale și oarecum liber, cu toate trăsăturile solului, bunăvoința, dar și viclenia - acesta a creat o instituție care depășește cu puțin granițele districtului Odoevsky, kulebyak din Zamoskvorechye, protodiaconi cu voce tare.

Mitropolitul profund „local" a creat „non-localul" - așa era arhitectura Ortodoxiei în această epocă. Acasă, cald, sfârșit familiar. Furtuna mondiala...

Dar altarul în sine este de neclintit. Numai viața o aduce acum în întinderea universală. Rusul nu încetează să fie rus, dar se manifestă într-un mod diferit. Versiunea răsăriteană a creștinismului este la fel de universală ca și cea occidentală. Tragedia patriei noastre a subliniat în mod deosebit acest lucru și a arătat o nouă pagină în Ortodoxie.

Într-un fel sau altul, „dealul verde" din nord-estul Parisului a căpătat o semnificație aparte pentru un ortodox. Pietate, antichitate, dar și cultură, educație gratuită, îndreptată în larg. O voce liniștită, dar se aude nu numai pe Hitch sau în Kadashi. Îl ascultă atât în Europa, cât și în America. Căci de la Institutul Teologic se poartă propovăduirea Ortodoxiei, atât rusă, cât și universală, și nu numai „moscovitul". Antichitatea și relicvele sunt foarte venerate. Dar această reverență se întoarce la origini. Spre creștinism și teologia Părinților Bisericii – Bizantină.

Pentru noi, acei ruși a căror tinerețe a fost petrecută în Rusia, Ortodoxia părea a fi doar o chestie rusească. Nu există nimic în afara Rusiei. Dar s-a dovedit că în afara Rusiei există încă o lume întreagă. Și pe de o parte, Ortodoxia nu este deloc doar pentru Rusia, pe de altă parte, versiunea rusă a Ortodoxiei nu epuizează totul. Versiunea rusă... O. Serghii Bulgakov, de exemplu. Oricine a citit remarcabilele sale „Note autobiografice"2 știe în ce măsură era, ca și Vladyka Evlogii, rus, doar dintr-un alt district (Livensky Orlov).

provincie). Dar acest Orlovet a vorbit nu numai pentru Liven și Orel, ci și pentru Europa și America, a călătorit în Anglia, a fost la New York, Boston. Un Liven nativ a teologizat cu îndrăzneală pe subiecte mondiale, iar lumea l-a ascultat mai mult (Anglia, America) decât ierarhia rusă (modernă). Pentru ierarhia rusă, el este prea îndrăzneț și independent ca teolog. Prea creativ...

Sub semnul creativității libere (nedepășind anumite limite, desigur) s-a desfășurat, din câte știu eu, activitatea științifică și teologică a Institutului în acești 25 de ani. Lista lucrărilor sale științifice este foarte mare (toate acestea au fost publicate de YMCA-Press). Nici

ecoul în lumea anglicană, protestantă și chiar catolică nu este mic. Ortodoxia a încetat să se afle în spatele zidului chinezesc, legătura sa cu statul a fost și ea întreruptă. Dacă era o „cortina de fier”, acum tocmai a fost spartă – aici Institutul Teologic a făcut destul de multe.

♦ *♦* *♦*

Astfel, Institutul Teologic și Complexul Serghie au intrat în viața unui laic ortodox sub forma Sfintei Rus', care s-a întors către întreaga lume. Imaginea este nativă, dar și ridicată la culmile culturii mentale, spirituale și creative - lipsită de tipar popular și provincialism. Legătura mănăstirii cu Academia, unde în templu se cântă cântări antice rusești, iar uneori slujesc în greacă, iar studenții acestei Academii nu sunt doar ruși, ci și sârbi, sirieni, germani. În general, pentru modernitatea rusă, ceva unic și inimitabil.

E greu să nu mă îndrăgostesc nici măcar de peisajul acestui loc: de câte ori am urcat pe straniile, lungi lespezi ale scărilor, urcând, parcă, la Muntele Ortodox al Purgatoriului, pe lângă chipul Sf. Serghie din Radonezh la intrare, printre verdeața densă a castanilor, tot felul de ierburi și tufișuri verzi care acoperă versanții. Și acolo - fie aceasta este o slujbă bisericească, fie hirotonire, fie o adunare a Institutului cu un discurs învățat, fie doar o chilie prietenoasă cu icoane în colț, toate înghesuite cu rafturi de cărți - chiar și în căldura verii este răcoare aici. din toamna castanilor, în amurgul lor verzui-pașnic .

Cu mulți ani în urmă, în semi-întunericul dimineții de martie (chiar înainte de prelegeri) în sala unde studenților li se citește înțelepciunea teologică, un tânăr novice athonit mi-a povestit, într-un ton mic, despre Athos, din care tocmai se întorsese și povestea lui l-a împins în cele din urmă să facă un pelerinaj.3

Iar acum, urcând în primăvară treptele Muntelui Purgatoriu, sperând să nu întâlnesc vreun Înger, îndepărtând cu o sabie de foc de pe fruntea unui păcătos pe unul din cele șapte R.4, ci pe un învățat arhimandrit sau episcop, toate de un da brusc

și amintește-ți de Athos. De ce? Există, de asemenea, un motiv personal și, uneori, un miros vă va aminti brusc. Poate că particularitatea locului spiritual din vuietul Parisului va evoca brusc imaginea unui refugiu mondial îndepărtat - de unde, într-o zi senină, vârful Olimpului este vizibil din hotelul mănăstirii.

♦ *♦* *♦*

Din moment ce vorbim despre Athos, este greu să ne oprim. Îmi amintesc de o dimineață de mai când, împreună cu cel mai drag ieromonah Pinufry5, ne-am plimbat pe catâri de la mănăstirea grecească Vatopeda de-a lungul potecilor forestiere acasă la Panteleimonov (rus). Vatopedi s-a distins întotdeauna prin cultură și studii. Sub el a existat în secolul al XVIII-lea o Academie întemeiată de Bulgaris6 - un fel de Institut Teologic al vremii, o instituție remarcabilă, și focar de

iluminare pentru tot Orientul. Vai! - acum despre. Pinufry mi-a arătat doar rămășițele a ceva, clădiri, ca epava unui apeduct (dacă ține de amintire).

Totul trece. În soarta dură, în multe privințe tragică a lui Athos, s-a întâmplat și mai rău. În orice caz, omul de știință Bulgaris și colegii săi educatori și-au făcut treaba și nu este vina lor că rutina i-a rezistat și i-a depășit. Și viața a continuat într-un mediu musulman.

Nimeni nu cunoaște nici propria soartă, nici soarta culturii noastre spirituale în exil. Deja în acel război și ocupație germană, părea că totul era în echilibru, că Academia de pe dealul verde ar putea muri. Cu toate acestea, ea nu a murit. A trăit până la vârsta de douăzeci și cinci de ani. Încă de la întemeiere, la fel ca în anii războiului, acum o susține simpatia creștinilor din lumea anglo-americană și scandinavă - un fel de internațională pașnică a culturii. Să credem că și în aceste vremuri cumplite, Providența o va conduce prin tot felul de Charybdes, Scylla a evenimentelor mondiale, iar „lumina rațiunii” nu se va stinge. Această instituție a fost hrănită din dragostea atât a rușilor, cât și a străinilor. Pentru ruși este afacerea lor, pentru străini este fraternă. Pentru simpatia frăţească faţă de urmaşii „noştri”, noi, mirenii ortodocşi, nu ne putem închina decât în faţa acestor străini.

TREIZECI DE ANI

Un grup a fost filmat în fața Bisericii Compound Sergius. În mijloc, mitropolitul Evlogy, într-o glugă albă, stă, un băiat se lipește de el. Restul stau in picioare. Ziua de toamnă, copacii, casele sunt puțin vizibile prin ele.1

450

Acesta este un aspect vechi. Însuși începutul emigrării, începutul atât al Complexului Serghie, cât și al Institutului Teologic. Mulți au plecat deja, începând cu mitropolitul, care a creat toate acestea. Nu aia. George Spassky stând lângă el. Nu există Vladyka John cu legendara barbă albă, nici carte. G. Trubetskoy, E.P. Kovalevsky, M. M. Osorgina, Vysheslavtsev, Vakhrushev, 2 surori mai mari ale frăției Neklyudova.3 Băiatul s-a transformat într-o figură bisericească sub Vladyka Evlogii. Cu părul scurt, cu o barbă uniformă, un tânăr subțire în profunzime este acum rectorul Institutului Teologic, episcopul Cassian. Ceea ce a rămas a fost ceea ce adunaseră și iubeau aceste câteva zeci de ruși îmbrăcați modest.

Poza are aproximativ treizeci de ani, iar întreaga instituție are treizeci de ani anul acesta.

Acele vremuri au fost niște zile eroice ale Ortodoxiei locale. Timp de temperatură ridicată. Vladyka Eulogy însuși, cu toată încetineala, încetineala vorbirii, letargia mișcărilor, a dat dovadă de hotărâre: a crezut că este posibil să se creeze o vatră rusească chiar și fără niciun mijloc, bazându-se pe Rev. Sergius, a semnat un acord pentru cumpărarea de terenuri și clădiri. În jurul lui erau oameni de credință, convinși. Era o forță interioară în el și în ei, strălucitoare și plină de grație, și ea a dus - dus prin toate

dificultățile, exterioare și interioare (nici un singur lucru nu se poate descurca fără ceartă, ciocniri. Dar dacă este corect, reușește).

Sergius metochion a reușit pentru că a fost creat cu dragoste și entuziasm. Erau bani, erau oameni, era muncă. „Da-ah... aici. Cuviosul Serghie... patronul nostru ceresc...” îi plăcea lui Vladyka să spună și, într-adevăr, sub spiritul plin de har, s-a creat și a trăit o afacere, poate singura din emigrare, și parțial din istoria Rusiei: în un pământ străin de același spirit, un post de radio, ca pe vremea ei mănăstirea Sf. Sergius în pădurile din Radonezh. Minunat. A fost întemeiată în aceeași sărăcie, de exilați, dar strălucește departe – și cât a dat! Văd deja patru episcopi, studenți ai Institutului Teologic, văd arhimandriți, ieromonahi, preoți, tineri oameni de știință laici. Câte cărți au fost publicate de profesori, câte articole, câte prelegeri s-au citit. Există mai multe grade academice mai înalte aici decât acum în toată Rusia (există un singur doctor în teologie).

Oamenii de știință din diferite părți ale lumii vin la congresele teologice în acest complex simplu (unde sunt întâmpinați cu salutări și dragoste) - catolicii, protestanții, ortodocșii lucrează împreună, împărtășesc cunoștințe. Studenți multilingvi, poate viitorii stâlpi ai Ortodoxiei în Grecia, Siria, Iugoslavia, Germania, vin să studieze cu episcopii și profesorii noștri laici. Treizeci de ani este verde

un deal cu flori monahale în paturi de flori, acum îi este mai greu (să îndure război, jumătate foame, jumătate frig, cuceritori), acum mai ușor, apoi din nou mai greu, într-un mod diferit - totul este ca în viață.

Dar în templu se aud toate cântările străvechi, clopotul bate slujbele monahale. Biblioteca este în creștere, profesorii le citesc acum studenților în aproape cinci limbi.

Turiştii străini vin aici vara. Li se arată templul, pictura iconostasului (Steletsky), icoane vechi.

Totul merge, totul trece. Au mai rămas puțini dintre cei care au fost „primul apel”, au creat și aranjat Metochionul. Deja generația de mijloc este în păr gri, mai există și următorul val, mai tineri, dar sunt mai puțini.

Ca peste tot în exil, viața devine din ce în ce mai grea, trebuie să ne mire și că ei încă țin: slujesc, cântă, conferențiază, susțin disertații.

Astăzi este ziua Sfântului Serghie - imaginea Sfintei Ruse, simplitate, modestie, spiritualitate strălucitoare. Va fi, desigur, o slujbă episcopală, o procesiune, o comuniune în rugăciune cu Cuviosul, care însufleţeşte mereu.

Orice s-ar întâmpla în continuare, indiferent care ar fi soarta acestui loc, slujirea lui - atât înainte, cât și acum, treizeci de ani mai târziu - este slujirea Eternității. Oricat de multi slujitori au ramas, oricat de greutati i-ar asteapta, privirea lor este indreptata catre

aceasta Eternitate, care straluceste atat in cuvintele sacre ale Liturghiei, cat si in melodii stravechi, chiar si in flori fermecatoare, a caror stralucire deplina in luna mai. - flori monahale plantate de o mână iubitoare.

Dumnezeu sa dea putere. Dumnezeu să te țină puternic.

ODIHNĂ

Cimitirul „Sf. Genevieve des Bois" este într-un fel o casă rusă. Doar sub pământ, pentru morți (există și pentru vii, acolo sus, 1 dar nu vorbim despre el).

Subteranul a apărut odată cu primul val principal de emigrare după războiul civil. „Oamenii au trăit, au suferit, au iubit și au murit".

Așa că, slavă Domnului, s-a întâmplat ca cei fără adăpost dintr-o țară străină să-și găsească ultimul adăpost sub mesteacănii albi ai cimitirului rusesc. O biserică mică, grațioasă, în stilul antic Pskov o conduce.2

Aici sunt rudele și prietenii noștri, și străinii, dar toți rușii și toți fără rădăcini. O familie uriașă, în continuă creștere - Rus', în diferitele ei forme.

Primăvara asta, în mai, a trebuit să văd primăvara acolo. Mesteacănii s-au sfâșiat în albul trunchiului lor, în strălucirea duioasă (și mereu primăvara) a frunzelor. Florile, înflorind aproape solemn pe aproape toate mormintele, dădeau impresia unei grădini a lui Dumnezeu, totul se bucura, parfumat, parcă cântând:

- Moartea a călcat moartea!

Și în noaptea de Paști, când alaiul condus de preotul pr. Alexander Yergin, 3, cu cor și bannere, părăsește biserica și cu cântări se plimbă prin toate mormintele unde strălucesc lumânările - o priveliște de neuitat, desigur. „Orașul morților" nu dă un sentiment de moarte, ci invers - viață eternă, dar transfigurată.

♦ *♦* *♦*

„Locuitorii" pot fi împărțiți în mai multe părți: literatură, filozofie, teologie. Lumea militară este cea mai extinsă, secțiuni întregi cu piramide (Kornilov, Drozdov, un departament recent deschis: cei căzuți în Franța - toate acestea în strictă ordine militară).

Și în sfârșit ceva la mijloc: profesiile libere, inteligența, burghezia. Desigur, totul este sub semnul Ortodoxiei.

În cripta de sub templu - vârfurile Bisericii - Mitropoliții Evlogy, Vladimir, Episcop. Cassian, prot. George Spassky, faimos predicator. Și te plimbi prin cimitir, de parcă ai fi într-o casă uriașă familiară, să-i vizitezi pe cei pe care nu i-ai mai văzut de mult. Vă veți întâlni cu Bunin, Merezhkovsky și Gippius și cu alții din departamentul nostru.

Numele celebre ale militarilor, sau chiar doar cunoștințe și prieteni, și un mormânt cu o simplă cruce, ca în cimitirele satelor - Rusia, Rusia ... - odihna unei creaturi inseparabile cu care viața a trecut. Acolo este apartamentul tău, deasupra defunctului, 4 încă gol.

♦ *♦* *♦*

Viata este viata. Pe lângă poezie și melancolie, există în ea - și cum altfel! - este vital". Trebuie să plătiți pentru odihnă,5 terenul este francez, aparține comunei „Sf. Genevieve des Bois. Există o înmormântare „pentru totdeauna”, există o înmormântare pentru 50, 30 de ani. Comuna dă amânări, dar asta nu rezolvă problema.

Au venit cu această idee: să construiască o capelă în capătul îndepărtat al cimitirului, sub ea o criptă imensă, „ossuaire”, cum se spune aici. - Acolo să pună rămășițele celor cărora le-au expirat termenele plătite, dar nu sunt rude (sau nu pot plăti). În această criptă să se pună astfel de rămășițe, în ordine, cu nume indicate. (Am văzut un lucru asemănător pe Muntele Athos, într-o mănăstire rusească, unde craniile și oasele morților sunt depozitate într-o cameră specială, pe rafturi, ca într-o bibliotecă, cu inscripții.)

453

Mi-au arătat planul viitoarei capele. Ar trebui să fie în adâncul cimitirului, la capătul aleii care merge direct dinspre biserică. S-a început și strângerea de fonduri pentru construcție.6

Cimitirul Saint-Genevieve este deja marcat în ghidul francez ca atracție. Duminica, mașinile auto aduc străini în această lume specială rusească - un monument și amărăciune a independenței exilate și de nezdruncinat.

Este datoria emigrării însăși să-i susțină mormântul. La cererea părintelui rector al bisericii cimitirului, care a apelat deja la emigranții în Franța, fac un apel către compatrioții mei americani cu aceeași cerere:

Sprijină cauza pașnică și înaltă!

ESEURI DESPRE EROI.

LIRIC-FILOZOFIC

ESEU. NOTE

LA SĂRBĂTORILE BISERICII

SAKEN SI NIKITIN

Pe scurte note, vreau să țin evidența oamenilor, uneori modesti și umili, alteori furtunosi, dar aproape întotdeauna puțin cunoscuți... - cu o mișcare liberă a spiritului, și-au dat viața pentru Rusia.

1.

S-a deosebit în vreun fel marcatorul Agafon Nikitin1 de alți marcatori, sergenți, subofițeri ai trupelor ruse din Asia Centrală? Nu există informații exacte despre el - el a fost, desigur, o figură prea discretă în viața de zi cu zi a vieții militare.

Potrivit lui Vereșchagin, din imaginile din reviste ilustrate pentru copilărie, ne amintim de acești soldați Skobelev în șepci albe cu pături albe care le protejau spatele capului și gâtul de soare. Probabil, Nikitin era la fel ca aparență. Înfățișarea lui interioară: o persoană tăcută și rezervată, evlavioasă și serioasă.

Trupele noastre au asediat Geok-Tepe. La 30 decembrie 1880, Tekinii au făcut o ieșire de succes - au spart în reduta fortificației avansate (Dengil-Tepe), deja ocupată de ruși. Fără îndoială, ne-au luat poporul prin surprindere. A avut loc un masacru scurt, teribil. Se poate imagina că l-au capturat pe Agafon Nikitin, bombardierul bateriei 6 a Brigăzii 21 Artilerie, pe jumătate adormit într-o puternică uitare înainte de zori. Au capturat și un pistol de munte.

Au plecat cu prada. Dar nu știau să tragă din armă. A doua zi au apelat la Agafon Nikitin - să predea.

S-a prefăcut că nu înțelege. I-au explicat. A tăcut. Au început să amenințe. A continuat să tacă. I-au tăiat degetele de pe mâini - tăcere. Apoi au tăiat urechile - același lucru. Cum altfel a fost torturat? Se știe doar că pielea a fost ruptă din spate. Dar nu a spus niciodată nimic. I-au tăiat capul, dar nu au învățat să tragă.

457

Numele lui Nikitin este lăsat pentru totdeauna în listele bateriei. La apelul nominal de seară, în fiecare zi marcatorul Agafon Nikitin a fost primul care a sunat, iar cel din dreapta răspundea:

- A murit pentru gloria armelor rusești în fortificația Geok-Tepe.

Rudele lui au fost asigurate cu generozitate. Un monument a fost ridicat lui Nikitin însuși. S-a gândit la asta în timpul vieții? Dar cu greu m-am gândit și la faptul că va trebui să accept o astfel de moarte.

2.

Ivan Khristoforovici Saken, 2 marinar, căpitan al flotei ruse sub Catherine, este o figură oarecum diferită. Îl imaginezi vesel și vesel, „curajos”, poate să bată din palme din rom cât este necesar și să strige la un subordonat și să fie mulțumit cu el.

În mai 1788, plecând spre Kinburn pe nava sa, Ivan Khristoforic i-a spus în despărțire de prietenul său, locotenent-colonelul Markov:

„Poziția mea este periculoasă, dar îmi voi salva onoarea. Când turcii mă vor ataca cu două corăbii, le voi lua; cu trei, voi lupta; nu voi fugi de la patru ; dar dacă atacă mai mult, atunci la revedere, Fiodor Ivanovici, nu ne vom mai vedea.

Și, întinzând pânzele, a plecat în larg. Turcii l-au întâlnit lângă Kinburn Spit. Era înconjurat nu de cinci sau șase, ci de multe corăbii turcești. Ziua era luminoasă și însorită. Marea strălucea. Pescărușii zburau, urkii se apropiau. Ivan Khristoforovici a debarcat marinarii pe barcă - i-a trimis „să scape acasă”, el însuși a rămas pe navă.

Ce a trăit în această zi de mai, singur pe punte împotriva escadrilei turcești, nu știm. Dar el a acționat ca un ofițer rus și un domn rus ar trebui: când turcii s-au apropiat de o împușcătură de pușcă, s-a urcat la un butoi de pulbere, a pus un pistol în el și a tras. „În vederea inamicului, s-a ridicat în aer împreună cu corabia”.

Așa scrie despre el un contemporan. Și adaugă: „Pentru o faptă atât de eroică, Prea Seninătul Prinț și-a dat numele să aibă o navă aruncată în aer în blazonul său.”3

Fiodor Ivanovici Markov nu și-a mai văzut prietenul.

ARKHIP OSIPOV

Un prieten mi-a spus iarna trecută:

- Am fost odată în Kaluga - cu mult timp în urmă, în timp de pace, într-o călătorie de afaceri. Nu-mi amintesc pe ce stradă am locuit. Ma trezesc dimineata - mu militar

limba. Ce s-a întâmplat? O jumătate de companie s-a aliniat la casa de vizavi - cu un banner, ofițerul salută. Întreb: ce fel de paradă? Și asta, spun ei, este în fața casei lui Arkhip Osipov. La fiecare aniversare a faptei este aranjată. La urma urmei, el era de aici, din Kaluga.1 Casa în care locuia a fost acordată urmașilor săi pentru totdeauna.

În primăvara anului 1840, fortificația Mikhailovskoye, de pe coasta de est a Mării Negre, era în pericol. Căpitanul Liko a primit informații că 11.000 de alpinisti mărșăluiau împotriva cetății sale - Velyamiinovskoe și Lazarevo fuseseră deja luați. Liko a adunat ofițeri și soldați (mai puțin de 500 de oameni). Am decis să nu ne predăm de vii, în cazuri extreme să aruncăm în aer pulbere. Soldatul Arkhip Osipov s-a oferit voluntar să facă acest din urmă. Liko l-a chemat pe Osipov la el. El a confirmat sub jurământ că va arunca în aer pivnița atunci când inamicii au început să bată încuietorile de la intrare.

În noaptea de 18 martie a început Ghetsimani lui Osipov. În fiecare noapte se închidea în pivniță. Și a așteptat. Garnizoana a ieșit pe meterezele cetății, Osipov singur stătea la subsol, cu fitil și cremene. El, desigur, nu avea Evanghelia cu el și nu știa să citească. Dar a existat credință. Și Domnul nu a disprețuit temnița.

Patru zile: îngropat noaptea, ieșit ziua. În zorii zilei de 22, a început un atac. Primul val a fost învins cu foc și lovitură de baionetă. Dar n-au mai suportat. Căpitanul Liko a căzut la început. Restul încet, cu o bătaie, s-au retras la pulbere, s-au topit, au pierit. Când circasienii au început să spargă încuietorile, aproape că

nu au mai rămas apărători în viață. Până la trei mii de intruși s-au înghesuit aici. Arkhip Osipov nu și-a schimbat jurământul. Noaptea, mormântul lui a luat-o în foc, fum. Majoritatea muntenilor au murit, restul au fugit.

Arkhip Osipov este înscris pentru totdeauna în Compania 1 de Grenadier a Regimentului Tenginsky. La apel nominal, un soldat vecin a răspuns pentru el: „a murit pentru gloria armelor rusești în fortificația Mikhailovsky” - acest lucru a durat aproximativ optzeci de ani.

La Vladikavkaz a fost ridicat un monument lui Liko și Osipov.2

Istoria lui Osipov, într-o formă vag legendară, ne amintim aproape din copilărie. Dar este ciudat că, crescând în Kaluga, după ce a studiat la Kaluga, aproape o jumătate de secol mai târziu la Paris, afli doar: acest Arkhip Osipov este al nostru, compatriote, Kaluga. - O sută de ani! O plecăciune pământească în fața unui compatrion.

459

NOTE

(Din experienta)

Nu uitați de seara de iulie la țară, cu samovarul pe balcon, căți de fân în grădină, când a venit vestea:

Germania a declarat război!

Din același balcon am alergat două verste către vecinul nostru - tocmai se întorsese din oraș, aducea vești, zvonuri, ziare. Foarte emoționați au pășit printr-o plantație de mesteacăn, cu o lingură în aspeni, tei, cu un mic ghemuit. Soarele apunea. Era umed în zonele joase.

Miros amar, delicat de aspen tăiat, umiditate picant, flux de cosit. Tinerii – doi – se înghesuie lângă mine, toți răzgrătesc, încântați, că vor intra în război. Am mers pe bulevardul aspenilor, unde le plăcea să călărească cu tânărul văr al vecinului. Nepotul a numit aceste rase „fuga lui Carol Îndrăznețul după bătălia de la Nancy.”1

În acea seară de iulie ne-am plimbat pentru ultima oară pe aleea curselor, în soarele apus al lumii de odinioară. Totul nou a început. L-am înțeles atunci? Conștiință, poate nu. Dar al șaselea guvstvo - da. Și acum, după mulți ani, simți un curent nervos brusc, dureros de jale, care apoi s-a prins chiar în fundul crângului, lângă pârâu, în fața luminișului de fân cosit. Zăcea supus în rânduri, teșit de necunoscutul Mower, nemișcat și fără sunet - doar parfumat. Un anume Kosets era deja repartizat la două vieți tinere lângă mine (îmi amintesc de soldații Alexei și George dintre cei „uciți și torturați”).

Mii de tați, mame, surori, frați, mirese, desigur, au simțit același lucru în acea seară - în toată lumea.

Soartă misterioasă. Unii au trebuit să cadă pe pământul lor natal, alții pentru a supraviețui într-un anumit scop. Toată lumea a acceptat Golgota. Moartea nu este totul.

E greu și nu vreau să-mi amintesc de cei șapte ani groaznici din 1914-1921. Ei spun că în șapte ani întreaga compoziție a unei persoane se schimbă. Cred că bunicii noștri, părinții noștri nu l-au schimbat, în viața lor uniformă și mulțumită și la douăzeci și șapte de ani. Acești șapte ne pot fi creditați pentru șaptezeci și șapte. Dacă privim viața ca la un teatru, am întâlnit unele dintre cele mai grozave spectacole. Pot exista opinii diferite asupra scopului, semnificației evenimentelor. Nu le poți nega mărimea. O anumită creastă a Uralului separă viața anterioară de cea prezentă - și într-o parte suntem acolo, în cealaltă aici. Aceasta este particularitatea și dificultatea poziției noastre.

♦ *♦* *♦*

Așa cum la începutul războiului, cei mai „înțelepți” și mai perspicace au crezut că toate acestea au fost „pentru două luni”, tot așa în timpul revoluției au afirmat că în două săptămâni vor mai rămâne bucăți din Lenin. Dar misteriosul Vladi

460

Lumea lui Ilici s-a dovedit a fi mai puternică. Ceea ce părea un episod tragic s-a dovedit a fi începutul unei mari boli. Ne-am încăpățânat subestimat acest lucru. Și Europa, stând în Krivoarbatsky, era încă considerată - ca rezonabilă, binevoitoare - „ea va aranja totul decent”.

... Când am părăsit Rusia în vara lui 1922, am crezut sincer că va dura un an sau doi... Fetița s-a dovedit a fi cea mai deșteaptă dintre toate, prost îmbrăcată în stil sovietic, luându-și rămas bun de la ea. bunici, Moscova și Arbat ca pentru totdeauna.

Nu, nu ne vom întoarce curând.

Iar la granița cu Letonia a aruncat de la geamul mașinii un buchet de nu-mă-uita pe pământul ei natal.

Nu suntem singuri, nu sunt singurul care s-a simțit așa. Prin urmare, vorbind despre mine, mă refer la o persoană colectivă - o persoană rusă care a crescut într-un anumit cerc și într-o anumită situație, nu foarte adaptată vieții, departe de forțele ei teribile - și destul de ușor învinsă de aceste forțe. Fie că a trecut granița cu Letonia sau granița poloneză, fie că a fugit prin Finlanda sau România, fie că a ajuns la Constantinopol sau Sofia, peste tot a luat cu el în exil sufletul rusesc, cu virtuțile și neajunsurile, păcatele, slăbiciunile lui, dar un suflet zguduit de suferinta si de spectacole fara precedent .

Fie că ai intrat în Bulgaria, Serbia sau Germania, primul sentiment firesc: libertate, Europa! În spatele unei granițe groaznice - un coșmar. Aici - viață obișnuită, oameni cumsecade, noaptea inima nu se oprește când un camion bubuie, nu există comitet de casă, nu vor fi trimiși să zăpadă cu lopata sau să descarce vagoane la Moscova-Tovarnaya. Fie că sunt germani sau francezi, bulgari, italieni, sârbi –

oameni de rând – normal. Unele sunt mai simpatice și mai înrudite, altele sunt mai cool, dar poți trăi cu ei.

La început, chiar și Berlinul postbelic pare elegant și vesel - la urma urmei, Kurfürstendamm nu este Molchanovka cu garduri demontate, nu Bolshoi Trubny, unde prin grădini poți merge direct, de-a lungul curților din spate, până la Plyushchikha.

În acest Berlin „european", rușii și-au întins deja corturile și încep o „nouă viață". Dar în inima mea: temporar! Nu pentru mult timp. Rusia este încă prin preajmă. Multă vreme, „acest lucru" nu se poate întâmpla acolo. Și de la sine nu este etern, iar Europa nu o va permite. Aici sunt oameni culți, educați. Desigur, ei ne simpatizează. Și nu funcționează acasă.

Această dispoziție este susținută. Ei bine, nu se știe niciodată, necazuri temporare, poveri ... și acolo din nou Moscova și viața umană.

Dar în curând vizitatorul observă că lui Berlin nu-i pasă de el. A sosit așa a sosit, afacerea ta. Fii recunoscător că m-ai lăsat să intru. Înregistrați-vă, plătiți taxe - dar rețineți că Krestin-

461

sky3 este mult mai important și mai interesant decât voi toți emigranții la un loc. Închiriezi camere de la un Negg'a Boite, iar el locuiește în palat (declarând anterior război palatelor). Bei bere la Nollendorfplatz, nu poți primi acasă un oaspete decent, pentru că ai camere cu „Küchenbenutzung" *. Și are un asemenea caviar, încât venerabilii profesori germani cu nume europene stau la rând pentru el „în ceafă" și nu sunt contrarii să ia o mână de acasă: doamna profesor habar n-are ce este caviarul sovietic.4

Deci deja la Berlin sunt nedumeriri, începe o nouă știință emigrantă – sau mai bine zis, o variantă a celei anterioare, care a fost experimentată și în Rusia în timpul revoluției, pe tema: „smeriți-vă, om mândru". Nu exagera locul tău în viață. Nu te lăsa dus! Și durerea, dezamăgirile tale în oameni, regimuri - fie că Occidentul, Orientul, se obișnuiește să mestece în singurătate și tăcere.

♦ *♦* *♦*

În moduri diferite, datorită diverselor zguduiri și zdrobiri din viață, tribul rus se adună la Paris, se stabilește. Putem spune că începe adevărata emigrare din Franța. Un sentiment ciudat, trist - probabil familiar pentru mulți: acum este ferm, așa cum ar trebui să fie! Nu pe valize. Rusia este cu adevărat departe, dar aici suntem strâns închiși, strâns, ca într-un submarin: respiră oxigen acasă. Acum viața noastră a început - animalele de companie ale fostei Rusii libere, largi, disoluți și lipsiți de griji, generoși, melodiosi și poetici - în „capitala lumii" din pragul universului. Într-o țară latină, măsurată și puternică, cu modul ei de viață, cultura ei, sârguință și economisire, calcul și reverență pentru proprietate și bani. Agățați cumva, aplicați ordinii exterioare, existând miraculos, începem să trăim aici.

EXPERIENTA NOASTRA

... În timpul războiului și revoluției, orizonturile și cunoștințele noastre s-au extins - în politică, economie, afaceri militare, geografie. Dar cea mai formidabilă experiență interioară a fost experiența puterii revelate a răului. Din cauza „progresului” confortabil și pașnic se profila tragedia. Și chipul sălbatic al unui om-fiară. Nu l-am cunoscut înainte. Au ucis pentru totdeauna sufletul frumos al tinereții noastre. Dacă de la o vârstă fragedă aversiunea noastră față de violență a fost profundă-

❖❖❖ ""χXχXOOOOOO

* Ustensile de bucătărie (germană).

liu, sânge, execuții, apoi pentru maturitate a căzut să trăiască într-un coșmar de crime și execuții. Toate acestea s-au transformat în viața de zi cu zi. Îmi amintesc cum, odată, când treceam pe lângă Lubyanka în timpul revoluției, i-am spus unui bătrân taximetrist:

- Probabil, nu te-ai liniştit încă?

La care, cu equanimitate filozofică, de parcă ar fi vorba de seceriș, a răspuns:

– În niciun caz, domnule, nu se vor putea descurca înainte de ora cinci. Și de îndată ce ies, îl pun în camion, și în cimitir. Nu pot să coboare înainte de cinci.

Sau un băiat al Armatei Roșii, simplu, bun, pe peronul unei trăsuri lângă Kashira. Zâmbind, a povestit cum s-au luptat cu albii.

- Și apoi unul dintre noi a fost capturat. Ne uităm și el este un pop. Și acolo, să lupți... Oamenii noștri s-au amuzat foarte tare de el. Cât de mult voiau să tortureze. Bretelele erau toate tăiate din spate.

Scuipă, pufnind din țigară. Vântul de primăvară al câmpurilor Kashira i-a suflat pe tineri - drăguți! - față.

- S-au încurcat cu el foarte mult timp.

„Țăranii s-au ridicat pentru ei înșiși.”1 Acest lucru nu ar trebui să fie surprinzător și nu este nevoie să fii supărat din cauza asta. Dar trebuia experimentat. Din suflet, inimă, creier ni s-au tăiat și niște „curele”.

Este posibil să trăiești cu conștiința dominației complete a răului în lume? Nu te gândi. Acest lucru duce fie la pierderea formei umane, fie la disperare (robinet de gaz în bucătărie).

„Negarea” perfectă nu mai este atât de comună. Fie în conștiință, fie în subconștient, forța dătătoare de viață se încăpățânează să reziste mult timp. Revelația simpatiei, iubirii, rudeniei fraterne nu este atât de ușor de eradicat. Puterea răului să fie uimitoare... – Dumnezeu se

descoperă celor suferinzi, chinuit: iată ce mântuiește. Ceea ce a salvat, păstrat și consolat poporul rus în dezastrele erei noastre este, desigur, religia, care a făcut cuceriri uriașe în inimi. Au fost luni și săptămâni întregi la Moscova, în timpul revoluției, când se putea trăi, respira și nu cădea în disperare doar în biserică. Când la Liturghie a fost posibil să plângi de la primul cuvânt până la ultimul, și totuși să pleci ușurat, căci lumea armoniei și a iubirii se opunea urâțeniei, brutalității, ferocității din jur. Haos - Spațiu. Țipetele sunt muzică. Vulgaritatea este cea mai mare poezie. În momentele cele mai teribile, însuși faptul existenței Evangheliei a mărturisit la fel de irefutat despre măreția bunătății, așa cum soarele răsărit dovedește zilnic indestructibilitatea luminii.

Și în viață - fiecare cuvânt mic de participare, compasiune în necazuri, tandrețe, ajutor - reflectări ale aceluiași Înalt și Etern în oameni. Bunătatea este vocea lui Dumnezeu care vorbește prin om.

463

În același timp: polii cresc. Niciodată până acum Rusia nu a produs atât de mulți călăi și violatori. Dar spiritul sfințeniei și al martiriului nu a fost niciodată atât de strălucitor ca acum. Numele mitropolitului Veniamin, Vladimir al Kievului, preoții moscoviți care au primit coroana martirului sunt numele de aur ale Rusiei. Și protopopul Vostorgov? Iar nenumărații mici și umili, necunoscuți, care nu s-au retras de la adevărul lor, au suferit pentru asta? În cele din urmă, un număr imens de oameni, anterior departe de religie și indiferenți față de ea, dar acum convertiți - mulți din clasa iluminată.

Tragedia nu a lăsat nimic în pace, într-o semiexistență letargică, somnoros-complezentă. Totul a izbucnit. Ceva, dar somnolența și indiferența nu au rămas arse în Rusia.

Cu o asemenea experiență, formidabilă, dar poate rodnică, noi, oamenii generației mele, am plecat în exil. Ni s-a dat foc cu un motiv. Botezul curatitor!

Multe depind de noi în calea noastră interioară ulterioară. Cei care au simțit că Dumnezeu nu pot renunța în viață.

PROBLEME

(Note)

... Mă uit prin ziarul din cafenea. Iată o fișă cu fotografii. În stânga sus este înfățișat un bărbat, are un afiș pe piept, inscripția de pe afiș este cam așa: „Sunt evreu și m-am plâns de naziști. Dar mă înșel și nu mă voi mai plânge de naziști”.

Arată ca un tânăr farmacist, un avocat, un mic comerciant. Era îmbrăcat decent, dar pantalonii îi erau rupți până la genunchi. Desculț! În jur sunt câțiva tineri înalți în uniformă. Băieți... Stradă, curioși, vitrine. Cazul are loc la Munchen, iar cazul este acesta: pedeapsa unui evreu nu tocmai ascultător. Așa că a găsit un fel de pedeapsă

nedreaptă, s-a plâns - acum este condus prin Munchen, desculț, cu un afiș „Nu mă voi mai plânge de naziști”.

Prima senzație la vederea imaginii... - ei bine, ce să spun, e clar pentru toată lumea. Generația noastră este norocoasă să vadă spectacole de violență. Vazut destul! (Dar inima tot nu obosește. Totul se oprește).

Al doilea sentiment: aș fi mers așa dacă mi s-ar fi spus? (Să spunem comuniștii).

Primul răspuns, instinctiv:

- Niciodată.

464

Nu există nicio forță care să mă facă să mă umilesc pe străzile Moscovei. Ei bine, ar ucide și ucide. Nu contează. N-ar merge.

Apoi, deja în afara cafenelei, cu o dispoziție grea, otrăvită - reflecție și corecție la răspuns. Nu asa de usor! Un francez, un englez nu ar ezita. Au crescut în țările lor domnești, domnești. Uită de violență. Violența aici a fost văzută de bunici, străbunici. Și acum nu e „stil”. Ei bine, am văzut. Acasă. In revolutie Deci îl înțeleg pe acest evreu mai mult decât un francez sau un englez. Raționamentul meu este acesta:

- Și de unde știu, poate au amenințat familia? Soție, copii? Totul este posibil! Există o astfel de cale pentru violatori: călcați pe ea - și totul este deja permis. Și ostatici, și soții și copii... Și dacă da, atunci, poate, aș merge și eu...

Apropo: în orașul meu natal Kashira, un preot bătrân a fost pus odată pe un afiș la gât, pe care era inscripția: „De douăzeci de ani am înșelat oamenii, slujind lui Dumnezeu. Acum am înțeles.” Sub urletele băieților, a târât găleți de apă pentru comitetul executiv, a greblat zăpada și a curățat canalizarea. Dostoievski a oferit cea mai mare imagine a umilinței omului. Mitya Karamazov îl conduce pe căpitanul Snegirev lângă barbă peste piață, iar Ilyusha aleargă în spate... – Tati, tati! este una dintre cele mai intolerabile scene din Karamazovi.

Atât evreul din München, cât și preotul rus ar putea avea copii. Ar putea vedea. "Tati, tati! .."

Plânsul unui copil leagă Munchenul de Kashira. Un evreu german este un preot rus...

♦ *♦* *♦*

Sau iată altul. Un student german de origine evreiască a venit la Paris, niște Willy sau Kate, curați, vesele, pline de viață – cu un tur. Aleargă prin Luvru, Luxemburg, se plimbă cu prietenii pe Sena pe un vapor cu aburi, compară Galeriile Lafayette cu Tietz, Versailles cu Nymphenburg, stă seara la Montparnasse într-o cafenea. Se va întoarce la Paris încă o săptămână – apoi se va întoarce acasă, în acest München

cel mai elegant cu un râu albastru, cu bere, artiști, muzee — un oraș bun. Mama și tata sunt în Munchen. Tata este avocat.

Și deodată - o telegramă:

- Pleacă imediat. Tata este ucis.

— Tati! Willie este leșinat. De ce tata este ucis? Pentru ce?

Tocmai au apărut, au sunat, tata a deschis ușa - a fost imediat împușcat. Nu te naște evreu.

465

Există multe astfel de cazuri și altele asemenea. Citiți aproape în fiecare zi. Un profesor în vârstă de șaptezeci de ani, expulzat pentru originea sa evreiască, a fost otrăvit; soția sa a fost otrăvită când a aflat despre moartea soțului ei. etc. Ideea este clară: doar persecuția evreilor. Nici măcar comuniști printre ei, dar tot felul. Evreii ca membri ai unei rase.

Rusul se uită la toate acestea cu profundă tristețe. „Pace pe pământ, bunăvoință în oameni” — asta este, pace. Îmi amintesc evenimentele triste și grele din Patria Mamă în același spirit: pogromurile. Totuși, mai este ceva. Lucrarea gloatei, violența și păcatul elementelor inferioare. Întunericul Rusiei. Mintea și inima ei sunt întotdeauna împotrivă. Deci Mitya Karamazov este un violator într-o criză, o furtună de pasiune. Dacă își va veni în fire, va cădea în praf, în lacrimi de disperare. Pentru că Mitya este un om creștin, el știe ce este păcatul. Păcătuiește - și suferă, și învie. Poate că cade din nou. Dar se va ridica din nou. Căci în el există o mare modestie interioară.

Pur și simplu nu există modestie în rasism - o teorie nebună care recunoaște un fel de drept de naștere al rasei. Acestea nu sunt izbucniri sălbatice de pasiune. Aceasta este iubirea de sine. Admirarea de sine cultivată. „Noi, noi și noi... Începutul este în noi, sfârșitul tuturor este în noi. Suntem primii, suntem cei mai buni, soarele strălucește pentru noi. Dumnezeu, desigur, este german.

Rusul a trăit prea multe, a văzut prea multe. Inima îi sângerează de ani de zile. Nu-l uitați într-o țară străină a Golgotei nemărginite a Patriei. Ea este pe cruce de cincisprezece ani. La o scară fără precedent în lume, există o persecuție împotriva omului, împotriva libertății, a sufletului și a religiei sale. Sute de mii au fost uciși, sute de mii sunt în lagăre și închisori. Milioane mor de foame - toate acestea sunt cunoscute. Și lumea tace. Comerț, săruturi ucigași.

Durerea este întotdeauna durere. Să nu spunem „al nostru este mai mult”, sau „al tău este mai mult”. Fiecare se simte a lui. Dar durerea violenței și triumful forțelor inferioare este o durere comună. Umilirea unei persoane din Munchen sau Kashira este o nenorocire universală. Rusă, evreiască, engleză, franceză - orice vrei. Nici Munchenul, nici Kashira nu pot fi împăcați. În aceasta nu poate exista nicio dezacord între ortodocși și evrei.

466

zile

<3 scris la 14 martie 1945>

14 martie <1945>

În ani foarte vechi am văzut la Roma, pe Palatin, în niște peșteri (parcă) desene străvechi, doar pe perete, mâzgălite - grosolan și stângaci - de pe vremea primului creștinism. Acum au dezgropat toate acestea și sunt considerate prețios pentru istorie. Se numește graffiti.

...Ieri am făcut extrase din Seydlitz1, un „credincios Seid-chip”, un prieten și admirator al lui Jukovski, primul său biograf, în bibliotecă. Cartea lui Seydlitz în sine2 este o raritate, nu o vei găsi nicăieri. Dar a fost publicată în „Revista Ministerului Educației Naționale” pentru <18>60.3 Am luat aceste volume groase de la bibliotecă. Paginile sunt vechi și îngălbenite. La sfârșitul narațiunii lui Seydlitz se află o postscriptie cu cerneală decolorată: „Citește 12 iulie 1869. Insula Vasilyevsky, Bolshoi Prospekt, nr. 6, ploaie. 2U2h. eternitate".

Câteva mai jos:

„Mai multe citite 10 ian. 1893 - Vyborg, strada Simbirskaya, 18-14. - Lampa cu pictogramă aprinde. Sasha cântă la pian.

Am mai atribuit, toate după aceeași formulă:

„Mai multe citite la Paris, 1945. Seara, primăvara, ora 6. Biblioteca, e frig. 13 martie”.

Și apoi închise cartea, i-o întinse bibliotecarei, ca într-un sarcofag. Cine, în câți ani, o va dezvălui?

Predecesorii mei probabil nu mai există în această viață. Cred că nu voi fi acolo când o mână nouă va deschide volumul și va vedea graffiti-urile noastre obscure.

STEA BETLEEMULUI

Anii par să ne îndepărteze din ce în ce mai mult de Rusia. În mod imperceptibil, dar constant, numărul iernilor și primăverilor petrecute în exil crește. De câte ori ne-am întâlnit deja Paștele și Crăciunul aici?

Da, există distanță în timp și spațiu. Din punct de vedere psihic, Rusia, chiar acum, intră atât de hotărât în noi, cu o dulceață atât de dureroasă, pe cât nu era nici atunci, când stăteam calmi și domnești acasă, pe Arbats, Prechistenki. Acum toți Arbații sunt la mii de mile distanță. Din anumite motive a fost necesar. A înțelege ceva în viață într-un mod nou, mai profund și mai semnificativ, a reorganiza cumva, a învăța ceva nou, ceva

la ce să renunțăm la primul – asta ni s-a oferit. Această experiență, sau lecție, durează de ani de zile. Nu știm nici ziua, nici ora când vom intra din nou în țara natală, dar credem cu tărie în aceasta. Deocamdată, trăim. Suntem un mic popor exilat, împrăștiat și semi-privat, dar nu avem ce să „plângem pe râurile Babilonului". Viata merge mai departe. Pentru unii dintre noi este mai ușor, pentru alții mai greu, dar fie că este ușor sau greu, toți avem un lucru în comun și de neclintit: Patria-Adevăr. Fizic, Patria este departe de noi. Nu putem ajunge acolo acum și nu ne vor lăsa să intrăm. Asta nu înseamnă nimic. Căci în sufletele noastre nu numai că nu moare, dar, unindu-se în exil, chipul Sfintei Rus, Patria noastră spirituală, strălucește mai tare și mai curat. Ni s-a dat mare putere și fericire în sanctuarele noastre natale. Ceea ce este cel mai important și singurul lucru măreț din Rusia nu poate fi luat de niciun politician și nici de partid. Este cu noi, în sufletul și inima noastră.

Patria-Adevărul este imaginea Adevărului Etern în refracția rusă, parcă cu o „pronunție" rusă. Adevărul, întruchipat în Sfântul Prunc, peste a cărui iesle stăm astăzi, în agitație și smerenie, pentru noi, rușii, este îmbrăcat într-un fel de îmbrăcăminte cea mai lejeră - închinarea noastră, melodiile noastre, întregul depozit și profundă poezie a Ortodoxiei. Viața continuă și formele se schimbă. Dar Sfânta Rusă, în toată adunarea drepților ei, creatorilor, învățătorilor ei, este mai presus de variația vieții și îi patronează în mod misterios pe toți cei care îi îndreaptă chemarea spirituală. S-au schimbat multe aici, în Rusia. Multe s-au dus pentru totdeauna, nu este nevoie să ne străduim să le restaurăm. Noua Rusie va fi creată de oameni noi, eventual sub forme noi. Este cu atât mai bucuros de departe, chiar aici, să aflăm că în această nouă Rusie, născută din tragedie, multe se potrivesc cu noi, că pe pământul rusesc „Patria Superioară" și-a făcut deja din nou drum, uneori. de asemenea într-o formă particulară. Că, în ciuda persecuției și abuzului, ea câștigă victorios suflete - uneori ieri încă clocotind de furie. De ce să plângem pe râurile Babilonului când aflăm că în loc de biserici închise și profanate, oamenii muncitori creează altele noi, când numărul membrilor parohiilor este deja considerat a fi de milioane, când „Christomol" este un cuvânt nou ! – Uniunea Tinerilor Creștini (la care merg adesea membrii Komsomolului de ieri) – crește irezistibil atunci când toate știrile converg spre victoria Bisericii.

Cine dintre noi va vedea, cine nu va vedea pământul nostru natal, nu știm. Dar chiar acum, la slujbele de Crăciun, cu brazi de Crăciun și aurul delicat al lumânărilor de Crăciun, simțim din nou și din nou o unitate indisolubilă, iubitoare cu Patria Mamă, cu cele mai înalte și mai curate care se află în ea.

Să-i dorim Ei, cea îndelungă răbdare, tot ce este mai bun, mai strălucitor pe care să-l dorim. În această comuniune, să ne întărim și să încercăm cu toată calmul necesar, cu toată înfrânarea și răbdarea să continuăm calea: Steaua Betleemului este deasupra noastră.

CRĂCIUN

...Blă, vânt, umed. Norii curg repede. Lumina se va revărsa, totul se va întuneca din nou. Vântul și bălțile, o furtună caldă îmi amintesc de Maslenița din Rusia, nu de Crăciun. Și acesta este Crăciunul - latină - și Anul Nou. Paris îl întâlnește cu reținere. Dar se întâlnește: nu este atât de ușor să scoți capitala vestică din cadrul vechi. Nu este ușor să o intoxicați, să o copleșiți de ebrietate. Iar tragedia, bucuria și sărbătorile Parisului sunt investite pe anumite țărmuri.

Trăim în ele aici și suntem un trib rus al cărui Crăciun este mai târziu decât Anul Nou local. Dar nu e vorba de zile. Cert este că Rusia și Occidentul sunt la fel în vacanța de Crăciun. „Astăzi Fecioara dă naștere Atot-esențialului”... – în lumea creștină, acest lucru este asociat cu un nou ciclu, nașterea unui an-babil. Hristos învie din iesle înainte de an. În fiecare an trăim cu Pruncul Hristos.

Ca întotdeauna, Chipul Copilului se va ridica deasupra tristeții profunde, întunericului, stricăciunii și acum. Chiar și peste întuneric și amărăciune deosebită. Cum poate să nu fie furia? În timp ce se vorbește despre împăcare, popoarele își ascuți cuțitele, sărăcia care apare brusc, nu există unde să vândă ceea ce s-a produs: fabricile, fabricile se închid - muncitorul de ieri e pe stradă. Pentru un economist, poate, toate acestea sunt foarte interesante - teoretic, științific. Viața este importantă pentru Peter, Ivan, Marya. Este important cum plătiți un apartament, cum obțineți un loc de muncă, de la cine vă împrumutați. Peter, Ivan, Marya pot fi iritați (și iritați) de luxul, egoismul și lipsa de reacție a posesorilor, Ajunul Crăciunului strălucit în restaurante strălucitoare, când soția șomerului Garcon se grăbește cu foame la Sena. „Vai de tine, Babilon, cetate puternică...” Babilonul s-a înșelat în ceva, a încurcat ceva – de parcă înseși temeliile lui, temeliile unei vieți lacome, păcătoase și crude ar fi fost zdruncinate. Frica de sărăcie, frica de război îmbrățișează lumea. Și din Răsărit deja miroase a sânge.1 Acolo – doar ca să ajung la el. Acolo nu se vor sătura de ascuțirea cuțitelor: noul Babilon, care a crescut pe păcatele celui dintâi, are mulți munți de odinioară.

...Sub vântul moale, cald și blând, vine Anul Nou. Ce va da? Primii pași sunt în bine? Sau cresc mai rău?

Acest lucru este necunoscut. Se poate ghici, se poate spera, se poate dispera. Și, desigur, este firesc ca o persoană să încerce să spargă secretul: dacă numai prin forță, dar pentru a obține răspunsul. Acest răspuns (sau, mai degrabă, o încercare de răspuns) este legat de temperamentul și dispoziția celui care a întrebat. În „chipul și asemănarea” sa, el creează o imagine a viitorului. Unul așteaptă începutul, celălalt sfârșitul. Practic, toți sunt orbi.

Nu ar trebui să fie învinovățiți. Ei se dăruiesc în întregime doar unei laturi a naturii lor umane („prea uman”). Dar există un alt mod de a aborda viața.

Să li se dezvăluie ceva sfinților, profeților, locuitorilor din Sinai - în strălucirea fulgerelor, în tunete. Poate că sunt văzători printre noi. Poate că cursul istoriei este clar și vizibil pentru cineva la fel

de clar precum văd eu castanii de cealaltă parte a străzii de la fereastra mea. Dar nu pentru mine. Pentru mine viitorul este o ceață, un mister.

Și sunt mulți ca mine. Poate că nu ar trebui să fim deștepți - chinuindu-ne otrăvindu-ne imaginația cu imagini cu posibile dezastre, inventând rețete pentru salvarea omenirii, căzând în deznădejde și întunericul inactivității („dispari oricum”).

...Dacă ai putea crede. Asta e să te uiți la Bebelusul radiant - și să nu-ți fie frică. Să trăiești o viață obișnuită modestă și (ar fi bine!) Bună. Istoria, politica și umanitatea vor merge acolo unde li se spune. În căminul uman, fiecare dintre noi să-și facă o parte din munca lui. Doar că El era în spatele fiecărui pas. Nu vei merge nicăieri rău cu El. Și cu cât te uiți mai des direct la El, cu atât mai bine, cu atât mai bine...

Poate e posibil? Cât de ușoare ar fi inimile noastre!

Douăsprezece Evanghelii

„Domnul a zis ucenicului Său: Acum să fie proslăvit Fiul Omului și Dumnezeu să fie proslăvit în El.”[1]

... Paris, templul de jos al străzii Daru, unde cobori pe scară, parcă într-o temniță. De mulți ani stai așa, cu lumânarea aprinsă, într-o biserică mică, ca o criptă, cu bolți joase, într-o mulțime familiară de la an la an, de la cea mai înaltă noblețe până la bătrâne dădace, în tămâială albăstruie, în aur, fluturând ușor lumânări de ceară fragede, picurând. De la an la an cam. Iacov 3 citește cele douăsprezece Evanghelii în Joia Mare. Este scund, apostolic-chel, cu o frunte mare și inteligentă, o ramă de păr deschisă ca zăpada pe cap. Ce chip rusesc! Rusia a rămas pentru totdeauna în ochii săi mici decolorați, în fratele său

vyah, pometii - în orice aparență. Este îmbrăcat în halat de doliu, în ochelari care se purtau acum treizeci de ani, cu o lumânare în mână, stând în fața pupitrului. Pe ea este o Evanghelie uriașă deschisă. Cu o voce senilă, înaltă, dar cât de muzicală, pe paginile picurate de ceară, citește:

„Petru i-a zis: Doamne, de ce nu pot merge după tine astăzi? acum îmi voi pune sufletul pentru Tine. Isus i-a răspuns: Să-ți dau viața pentru Mine? Amin, amin, vă spun: alegătorul nu va proclama până când nu Mă veți respinge de trei ori.

Povestea veșnică, dragă din copilărie, veșnic rănită a lui Petru. Alector, de trei ori... - „cocoșul nu va cânta înainte de a mă nega de trei ori”. Și liniștit, chiar, prima, cea mai lungă și mai mistică Evanghelie curge ca un râu printre toate aceeași liniște albăstruie-aurie, îngenuncheat, ici-colo lacrimi strălucind la lumina unei lumânări. Ghetsimani, trădare, Caiafa, nedumerire, interogatoriu... O poveste veche de două mii de ani! „Ei răspund, hotărând: el este vinovat de moarte. Apoi scuipat pe fața Lui, și trucuri murdare pe

deakhu-ul Său: Ovii a lovit obrazul, zicând: profeți către noi, Hristoase, cine Te lovește?

În capul chel al protopresbiterului, un suflu de lumină fluturând. În cuvinte: „scuipat pe fața ta” și „fapte murdare față de El” în voce există un ușor spasm, parcă plângea. O lacrimă i se strecoară încet pe obraz. Băgă mâna în buzunar, scoate o batistă. Dar lacrima nu a așteptat - din obraz a căzut pe Evanghelia picurată cu ceară, în legatură grea cu colțuri călcate, agrafe, majuscule în relief roșu. Și între timp, Petru a negat deja în curtea lui Caiafa - „și proclamă abie de bucle. Și îmi voi aduce aminte de Petru cuvântul lui Isus, care i s-a spus: ca înainte, nici măcar nu voia să vestească bucle, mă lepăda de trei ori. Și a ieșit plângând amar.

Părintele Iacov știe aceste cuvinte pe de rost, precum și toate cuvintele celor Douăsprezece Evanghelii. De la an la an le repetă, iar de la an la an, pe al optulea zece, repetând, se întreabă dacă va avea ocazia să citească anul viitor.

„Slavă patimii Tale, Doamne”,4 „Slavă îndelungi răbdari, Doamne”, biserica cade în genunchi iar și iar. Pilat îl interoghează pe Isus, lumânarea tremură ușor în mâna protopopului: „Răstignește-L, răstignește-L! Pilat le-a zis: „Înțelegeți-l și răstigniți-l, căci nu găsesc nicio vină în el”.

Nu gasesc vina! Dar iată din nou: „L-am bătut în cap cu o trestie și l-am scuipat”.

Prin toți cei patru Evangheliști, Domnul merge spre Golgota și Simon din Cirene poartă crucea, iar ei Îl răstignesc, „L-au răstignit și I-au împărțit hainele, aruncând la sorți”. Numai în Luca - hoțul răstignit în apropiere s-a pocăit pe cruce - „Adu-ți aminte, Doamne, când vei veni

în Regatul Xi. După ce a opta evanghelie a acestui cor îl slăvește pe „Hoțul prudent”, narațiunea evangheliei curge, ziua de primăvară curge, transformându-se în seară, este același liliac-transparent la Paris ca și la Moscova, cu muguri umflați, primul aprilie. verdeață - Joia Mare, lumină neasfințită, zi și tristețe, compasiune, lacrimi aerisite, dar și așa lumină și speranță! Deși protopresbiterul este într-o haină întunecată cu cruci de argint, Joia Mare nu este doliu, ci tandrețe, tandrețe, cristal. Însuși aerul său este spiritual, este o zi cu aripi cenușii, o zi porumbel. Lumânarea de joi este Spirit. Nu în zadar, auzind despre Iosif din Arimateea („un bun sfătuitor”), despre situația din mormânt, despre temerile fariseilor, mergem acasă, purtând aceste lumânări aprinse, acoperindu-le cu palmele (devenind prin), așa cum au purtat cândva pe aleile Moscovei. Purtăm înfățișarea Duhului, îl păzim, îl iubim așa cum îl iubim, cinstim Duhul în glasul nostru, într-un suspine slab, în lacrimi, oh. Iacob, care de ani de zile ne citește despre Patimă, care de ani de zile și-a condus drumul către Eternitate.

Nu vom mai auzi de el. A venit anul pe care-l aştepta - pentru ultima oară a citit cele Douăsprezece Evanghelii în biserica de jos: şi a plecat, plecând spre acea ţară în care de mult se străduia.

Dar evangheliștii au rămas. Glasul cel nou al preotului, despre cele douăsprezece Evanghelii, proclamă cu o nouă solemnitate: „Aceasta este porunca Mea: să vă iubiți unii pe alții, așa cum vă iubiți. Nimeni nu poate avea mai multă dragoste să semăneze, dar cine își va da viața pentru prietenii săi. Sunteți prietenii mei, dacă creați, vă comand arborele lui Az.

ABORDAREA BEBULUI

Din Introducere, Biserica a început să cânte despre El. El vine. El însuși tăce. El pur și simplu este, a fost și va fi și este imposibil să nu cânți despre El. El apare, așa cum a apărut, în mijlocul unei nopți groaznice - un punct de lumină și de strălucire din ce în ce mai mare. Păstorii s-au închinat înaintea Lui, magii au venit la El și, în cele din urmă, omenirea a ieșit la El. Suferă, se îneacă (și mereu înecat), dar nu își poate lua ochii de la ochi.

El apare, în tăcere și strălucire, victorios și conducând biruința la răstignire, pentru a învinge înfrângerea.

El este lumină, tăcere, iubire. Nu poți trăi fără El. El dă de băut, mângâie, intră în viață cu El și pleacă cu El: pe buze stătătoare, numele Lui duce la Veșnicie.

Nu poate fi eclipsat sau oprit. În mod misterios, strălucit, El se plimbă din Betleemul Său. De mic, nu spune nimic. Dar

deja în El sunt toate cuvintele mari pe care El le va rosti. Și acum doar o strălucire tăcută și arzătoare - o abordare regală.

„Nașterea Ta, Hristoase Dumnezeul nostru, înalță lumea cu lumina Rațiunii”, așa ne-au cântat părinții noștri, așa cântăm copiilor și nepoților noștri, ridicându-i la lumina veșnică a Pruncului în lumânările modeste ale neînțelepților. Brad de Crăciun.

BEBELUS

„Și, după ce și-au deschis comorile, i-au adus daruri: aur, tămâie și smirnă.”

Așa au făcut lupii. Așa că încă din copilăria noastră a apărut Pruncul. Din ce ani exact ne amintim de El – cu păstorii pe câmp, cu acești înțelepți, iesle, îngeri, pe Maica Domnului, cu vite blânde în hambar și cu acea lumină – principalul lucru! - lumina care luminează totul?

„Eu sunt lumina lumii”. A apărut și a strălucit. Uimitoare este tandrețea acestei lumini în iesle, blândețea Lui, ușurința nepământească. O vaca mestecă în apropiere, de parcă nu ar fi putere în hambar, dar toată lumea s-a înclinat. A străpuns inima lumii.

Vârstele trec. Pământul își face rândul. Când soarele este sub tot ce este deasupra lui, Copilul din an în an, în foarte frig și întuneric,

apare în ieslele lui - și iarăși lumina, totuși, veșnică: nu solară, sus.

Pruncul vede totul la fel: păcatul, durerea, suferința, răul sunt puternice ca înainte, așa a fost în anul apariției Lui, așa este și acum, va fi în anul două mii. „Oamenii au trăit, au iubit, au suferit și au murit”. Dar Cel care a apărut atunci a răsturnat lumea cu susul în jos. Nu că s-a întors în paradis, ci a arătat singur lumina cerească. Există un loc în care să vă întindeți capul. „Cine îi este sete, vino la Mine și bea”. „Cine Mă urmează pe Mine nu va umbla în întuneric, ci va avea lumina vieții”. Acesta este cel mai important lucru: „lumina vieții”.

Primul a plecat capul păstorilor, Magii („simplitate”, „înțelepciune”). Înainte de noaptea de Betleem, nu era unde să se închine. După ce a devenit cunoscut: vedeta a arătat. Omenirea știe acum. Păcătuiește, suferă, sângerează, dar acolo, în spatele oroarei, este o lumină tăcută, o strălucire peste iesle. Acesta este Domnul. Aceasta este Iubirea. Există mântuire.

POLEMICĂ.

SCRISORI

CĂTRE EDITOR

RĂSPUNS LA SENEX

Într-o zi, într-o zi ploioasă, într-o librărie de lângă Madeleine, mi s-a cerut să semnez o scrisoare de la scriitori ruși către domnul Henri Beraud despre cunoscutele sale articole despre Rusia.1 Mi s-a părut așa:

„Ei bine, atât de mult în Europa s-au înclinat, lăudat, lăudat - aici a fost găsit un bărbat, a spus el într-un mod diferit - un francez, desigur, scris pentru publicul francez, - dar aspectul este vital și caustic, un romancier, adică cumva al nostru, ceva capabil să miroasă cu flerul superior. Pentru a-și exprima simpatia pentru el, printre alți ruși care au văzut multe în patria lor și au suferit mult... - da, pentru a exprima. am semnat.2

Apoi am uitat de asta. Apoi, concierge mi-a arătat un exemplar al Jurnalului, din care am aflat că semnatarii sunt „elita” gândirii ruse contemporane. A fost surprinsă că sunt „de elită” – a întrebat dacă sunt eu. Am spus că semnătura mea, dar nu a început să se răspândească despre elită.

Și apoi, pe 8, am citit în Zilele că cei care au semnat această scrisoare „se înclină”, „tâmpină la picioarele” unui scriitor străin, dintr-un vechi obicei de a se închina cuiva. Seneca afirmă că noi, semnatarii, „încă nu am supraviețuit psihologiei servile”. Ne compară cu bolșevicii, care au moștenit obiceiul de a mulțumi de la „eminenții negustori”... în general, începe ceva incongruent.3

Răspunsul meu, desigur, nu este un argument (nu pot să-i asigur pe Senex că nu am o psihologie de sclav), ci pur și simplu un memento. Ei

bine, chiar, Seneke, crezi serios că Bunin, Merezhkovsky, Kuprin și alții au cu siguranță sentimente atât de servilnice! Revino-ți în simțiri. Distrage atentia o clipa de la faptul ca sunt oameni din alte partide decat tine, incearca sa te uiti direct si o sa vezi ca ai scris lucruri grosolane si nedrepte.

Mai presus de toate, ar trebui să fie neplăcut pentru tine. Acum, când suntem cu adevărat vinovați, atunci scrieți ce doriți. Și degeaba... nu e bine.

Nu cred că editorii The Days ar fi de acord cu tine. Există o neînțelegere aici.

477

SCRISOARE CĂTRE DUHAMEL

Acum câțiva ani am citit pentru prima dată o carte semnată pe numele tău.1 Era un trend al literaturii ruse în ea. Tu, desigur, l-ai citit pe Dostoievski... și-ți amintești bine de el. Salaven2 al tău seamănă mai mult cu un rus decât cu un francez. În celelalte cărți ale tale ești un „umanist” blând și plin de compasiune. Vă hrăniți în mod clar de spiritul general al literaturii clasice ruse și îl cunoașteți bine și pe Tolstoi. Ai putea fi considerat un prieten al Rusiei și al culturii ruse.

„Prieten al Rusiei”... Ce să spun acum, după „Călătorie la Moscova”?3

Ai mers în Rusia, ai locuit acolo, te-ai uitat și ai povestit părtinitor. Faptele pe care le raportați sunt uneori corecte (de exemplu, că există o școală proastă în Rusia, că literatura este zdrobită de cenzură), dar acoperirea generală este falsă. Ceea ce ai nevoie nu este Rusia, ci o revoluție. Sarcina ta este să protejezi revoluția și guvernul actual. Tonul tău în raport cu guvernul este profund respectuos, uneori chiar îl critici, parcă, pentru a arăta apoi cu toată „muzica” scrisului tău cât de minunat este în Rusia: știința înflorește, muzeele sunt geniale, toata lumea este fericita, inteligenta s-a impacat etc.

Admirați că la Moscova s-au adunat atât de multe tablouri de pictură franceză - Matisses, Picassos, Renoirs și alții.Ai dreptate. Știți cine a strâns-o? Nu menționați numele lui Shchukin, Morozov, cei care cunoșteau și iubeau pictura franceză. Taci despre faptul că oricine de pe stradă ar putea merge la Muzeul Shchukin. E ceva copilăresc în uimirea ta la Schitul din Sankt Petersburg: de parcă ai aflat abia ieri că Schitul există și acolo sunt lucruri de primă clasă. De parcă nu ar fi fost niciodată vizitat de public înainte. Toate aceste muzee sunt conduse de oameni foarte luminați și cultivați. Dreapta. Cine sunt ei? Au fost create de revoluție? Putere?

Dacă ai fi mai informat, ai ști că nu numai rămășițele fostei intelectuali funcționează bine în muzee, ci și oameni profund devotați culturii, care iubesc cu sinceritate Rusia, au supraviețuit, care, de exemplu, au condus și conduc lucrarea. de curățare a icoanelor și a frescelor din celebrele catedrale din Moscova, Vladimir și alte orașe - și, de asemenea, a îmbogățit deja bogatul tezaur al picturii antice

icoane rusești cu descoperiri. Doar „puterea” nu are nimic de-a face cu asta. Aceasta este o chestiune de iubire și cunoaștere.

Dumneavoastră, domnule Duhamel, trebuie să vă explicați totul. Este puțin probabil să știi că cultura rusă nu este atât de nouă, că am avut sfinți mari, o mare artă a icoanelor, o arhitectură minunată, cântări bisericești uimitoare și slujbe bisericești de înaltă frumusețe. Toate aceste comori Rusia

478

salvat timp de secole, iar în acest domeniu a crescut literatura și arta secolului al XIX-lea. Pușkini, Tolstoi, Dostoievskii, Glinkasi și Musorgskii sunt înrădăcinați în adâncurile sacre ale istoriei. Dar pentru tine nu este nimic. Nicăieri nu arăți respect pentru valorile creative ale Rusiei, nici pentru sfinții și asceții ei. Nici măcar nu știi cum să numești corect Lavra Treimii-Serghie - „mănăstirea de la Sergiev Posad”! (Nu voi numi Notre Dame "o biserică de lângă Tribunalul Districtual"!) Probabil că nu ați auzit de St. Serghie de Radonezh, ale cărui relicve din această Lavră au fost pângărite de prietenii tăi comuniști. După ce ai vizitat Lavra, nu te-ai obosit să te uiți la celebra „Trinitate” a lui Andrei Rublev, strălucitul pictor de icoane rus din secolul al XV-lea și îndrăznești să vorbești condescendent și disprețuitor despre giulgiurile brodate ale Lavrei, ești surprins. cum sovieticii nu le-au vândut încă Americii!

Când în 1922 autoritățile au jefuit biserici, chiar și ea, autoritățile, împreună cu cekistii au trimis experți care au apărat obiecte cu semnificație artistică și istorică. „Experții” au încercat să salveze obiecte de valoare. Ei bine, tu, scriitor francez, reprezentant al celei mai strălucite literaturi din lume de astăzi - cu cine ești în acest caz: cu cunoscători sau cu cekisti?

Nu, tu, desigur, nici nu ai înțeles și nici nu te-ai îndrăgostit de Rusia. Ai reușit să-i imiti pe marii scriitori ruși, dar acum trădezi sufletul Rusiei, cu toate scrierile tale. Încercați să vă protejați și să văruiți pe tiranii Rusiei, pe corupții tinereții ei, pe călăii populației, pe temnicerii literaturii ruse, care interzic valorificarea cuvântului Dumnezeu. Sunteți de acord în măsura în care, în opinia dumneavoastră, regimul de putere este acum „stabilizator și chiar umanizant”. Nu știu când ai scris asta, dar a fost publicat acum, după ce întreaga lume s-a zvâcnit din nou de dezgust, când sute de ostatici au fost împușcați din nou în revoluția rusă.

Marii scriitori ruși nu te-ar recunoaște ca student din alt motiv.

Într-unul dintre articolele dumneavoastră reproșați cu respect guvernului sovietic faptul că până acum nu a încheiat o convenție literară cu Europa. Crezi că încheiend o convenție și plătind bine pentru traducerile scriitorilor occidentali, ea le-ar împăca cu ea însăși, prin ele ar câștiga opinia publică și, prin urmare, o astfel de convenție este benefică pentru Rusia. Nu subliniați că este corect să plătiți un autor străin pentru o traducere, ci că aceasta este profitabilă. Pur și simplu, îi sfătuiești pe sovietici să cumpere scriitori occidentali. „Vă vom plăti și nu ne atingeți”. Foarte realist

și în spiritul sovieticilor, dar dacă credeți că acest lucru este „în spiritul” literaturii ruse, atunci

479

te inseli profund. Cât de mult aș da doar ca să văd cum s-ar uita Lev Tolstoi la tine de sub sprâncenele lui cenușii agățate dacă i-ai oferi un astfel de proiect!

Cu toate acestea, marii bătrâni ar fi surprinși în alt fel. Dacă ar putea citi articolul tău, în care spui că, deși alții nu sunt plătiți pentru traduceri, Gosizdat te-a plătit deja și a promis că te va plăti mai mult pentru cărțile viitoare („Călătoria la Moscova”?), probabil că ar spune:

— Greșești când le reproșezi sovieticilor, domnule Duhamel. Ei știu foarte bine cine să plătească și cât. De ce să plătești pe un Henri de Regnier5, ale cărui lucrări au fost traduse în întregime, când nu se poate plăti decât lui Duhamel?

PROTEST AL SCRIITORILOR STRĂINI RUSI

(Scrisoare catre editor)

Milos suveran, domnule redactor!

Nu refuzați să publicați următoarea noastră scrisoare în ziarul dumneavoastră. În Iugoslavia, tocmai a fost adoptată o lege care protejează drepturile de proprietate literară. La baza acestei legi, în raport cu scriitorii străini, este principiul reciprocității. Astfel, drepturile doar ale scriitorilor emigranți ruși, care nu au în spate niciun sprijin de stat, sunt lăsate aparent neprotejate de noua lege. Am sperat în continuare că nici o editură care se respectă din Iugoslavia nu va profita de oportunitatea interpretării restrictive a scriitorilor ruși, care este oferită de o omisiune întâmplătoare, probabil, în redactarea legii. Spre profundul nostru regret, această speranță nu s-a adeverit: unele edituri au publicat deja cărți pentru unii dintre noi, fără a intra măcar în negocieri cu autorii. Împotriva unor astfel de acțiuni, care nu au loc în nicio țară europeană (fără excluderea țărilor care nu sunt obligate în mod corespunzător prin lege), ne exprimăm protestul categoric și sperăm în sprijinul prietenesc al presei iugoslave, căreia îi cerem să retipărească această scrisoare și căreia vom furniza numele și faptele.

M. Aldanov, Iv. Bunin, Z. Gippius, B. Zaitsev, A. Kuprin, D. Merezhkovsky, P. Muratov, M. Osorgin, A. Remizov, N. Teffi, V. Khodasevig, Iv. Shmelev, A. Yablonovsky

480

PROTEST

ÎMPOTRIVA INVAZIEI FINLANDEI

În aceste zile, când guvernul URSS aduce moartea, distrugerea, minciunile la granițele pașnicei Finlande, noi, subsemnatii, ne

considerăm obligați să facem cel mai hotărât protest împotriva acestei crime nebunești. Rușinea cu care se acoperă din nou guvernul stalinist este transferată în zadar poporului rus înrobit de acesta, care nu își asumă responsabilitatea pentru acțiunile sale. Crimele care se comit acum în Finlanda au fost precedate de nenumărate crime similare și chiar mai grave comise de aceiași oameni chiar în Rusia.

Afirmăm că poporul rus nu a avut niciodată și nu poate avea nici cea mai mică ostilitate față de poporul finlandez și guvernul său, care acum își apără eroic pământul. Între Rusia și Finlanda nu există probleme care să nu poată fi rezolvate pe cale amiabilă, prin acord de pace. În schimb, guvernul stalinist, care nu are dreptul să vorbească în numele poporului rus, varsă, cu binecuvântarea lui Hitler, sânge rusesc și finlandez. De dragul planurilor întunecate, de dragul beneficiilor, fie imaginare, fie nesemnificative, pregătește o catastrofă pentru Rusia; pentru crimele sale, poate, poporul rus va trebui să plătească.

Afirmăm că Rusia, eliberată de dictatura comunistă, va ajunge cu ușurință la o înțelegere cu Finlanda, fără a-i încălca interesele și a arăta deplin respect față de drepturile și interesele acestei țări, căreia îi exprimăm profunda simpatie.

3. Gippius, N. Teffi, N. Berdyaev, Iv. Bunin, B. Zaitsev, M. Aldanov, Dm. Merezhkovsky, A. Remizov, S. Rachmaninov, V. Sirin <Nabokov>

RECURS

LA CONGRESUL SCRIITORILOR SOVIETI

Vă salut, fraților, cu deschiderea congresului dumneavoastră. În <19>22, când eu însumi eram președintele Uniunii de la Moscova, astfel de congrese nu fuseseră încă aranjate. A trecut mult timp de atunci. Am ajuns cu tine în lumi diferite... Ai o patrie, oamenii noștri, tinerețe, putere. Nu avem asta. Dar avem libertate. Scriem despre ce ne dorim. Avem o viață îngustă, dar o voință largă. Ai prosperitate sau chiar bogăție, dar robie.

Vă doresc ca măcar primul pas în acest sens să fie făcut la congres - fără el este imposibil în afacerea noastră.

Dumnezeu să dea ca aceia dintre voi cărora li s-a dat talent să-l dezvolte neclintit și fără constrângere.

RĂSPUNSUL LUI BORIS ZAYTSEV LA A. SURKOV

În discursul său de încheiere rostit la cel de-al Doilea Congres al Scriitorilor Sovietici, A. Surkov, vorbind, printre altele, despre scriitorii emigrați, a spus:

„Nici dușmanii țării noastre și ai literaturii noastre nu tac. Cu ocazia congresului, dintr-o cutie de gunoaie literare a fost scos un emigrant alb Boris Zaitsev, care a bolborosit cuvinte de răutate otrăvitoare impotentă la microfonul Gărzii Albe.

Bor. Zaitsev i-a răspuns imediat lui Surkov la Radio Liberation:

„Mulțumesc, Surkov, pentru răspunsul tău. L-am citit cu mare placere. El demonstrează că cuvintele mele despre libertatea scriitorului te-au rănit. Probabil știi că tovarășii tăi nu se simt ca tine, ci mai degrabă ca mine. Și ți-e frică. Dacă nu le-ar fi frică, nu s-ar supăra și nu ar răspunde. Da, ce am spus a trecut. Nu ești singurul care a auzit-o în Rusia.

Fii frică de spiritul libertății, Surkov. El este mai puternic decât tine. Mai devreme sau mai târziu va ajunge acolo unde trebuie."

ATAC ESCUT

„A se îmbăia într-o baie" - domnul Spassky-Odynets se pare că este bine. Și îi reproșează lui I. M. Kheraskov criticile sale. Dar, desigur, Kheraskov are dreptate.1 În rusă se spune: „Am făcut o baie", nu „Am făcut o baie". De ce spun asta, nu știu. Dar mai știu că a spune „îmi pare rău" este o formă proastă, nu este departe de „destul" sovietic.

Și de ce domnul Spassky-Odynets s-a supărat atât de mult pe Heraskov („onorabil maestru"), care are mult mai mult dreptate decât criticul său, este de asemenea de neînțeles. Și de ce este rușinos să-ți pese de limbă?

Deloc jenant. (În ceea ce îl privește pe Dostoievski, limbajul său, uneori stârnind zâmbete, este complet neobișnuit, ca și autorul însuși. Acesta nu este pentru antologii și manuale, ci este un ecou al unui suflet extraordinar.)

RECENZII

RUSIA: RIVISTA DI LITTERATURA - ARTE - STORIA. DIRETTA DA ETTORE LO GATTO *.1923

Se pare că am trăit toată viața cu faptul că Rusia și rușii sunt cei mai sfâșiați, săraci și nenorociți. Încă din copilărie, ferestrele spre Europa ne-au fost tăiate în mod continuu, iar tații noștri ne-au trimis la pregătire la germanii înțelepți, la francezi sofisticați, la englezii bine hrăniți și bogați. Apoi a avut loc revoluția. Totul s-a întors în sfârșit cu susul în jos. Țara a murit de foame, regiuni întregi s-au stins, a apărut o „instituție canibală" destul de uitată. Și Europa a descoperit cu uimire că Rusia este cea mai interesantă țară. Artiștii ruși s-au împrăștiat în întreaga lume, autorii ruși se luptă între ei în tipărire și traducere, teatrele rusești culeg lauri, balet, muzică, pictură - totul s-a dovedit a fi de primă clasă. Nu o revoluție sau un război nu au dat naștere unei culturi interesante: este prima, dar propagată de evenimente zgomotoase.

Nu ne vom lăsa duși de cap. Modestia nu intervine niciodată, dar reacția la fosta auto-umilire este clară. Deci și noi suntem oameni. Asta înseamnă că avem în spate un om adevărat, grozav, chiar dacă temporar a intrat într-o frenezie.

Există acum în Europa un fel de exploatare a modei pentru Rusia. Există o atitudine plină de resurse față de el în America. Dar din cauza zgomotului mercenarului și a faptelor de reclamă se aud voci serioase: atenție, dragoste adevărată.

Un exemplu foarte frapant este în fața noastră: revista „Rusia”1 este dedicată literaturii, artei și istoriei Rusiei. Iată ce poți spune: dacă

* Rusia. Jurnal de literatură, artă, istorie. Editat de Ettore Lo Gatto (it.).

485

Scriu pentru că sunt pasionat, iubesc – fără alt motiv. Jurnalul exista deja, a pierit din lipsă de fonduri și, după o pauză, s-a reluat. Creat din dragostea și energia unei singure persoane, prof. Ettore Lo Gatto.2 A cheltuit bani pe el, este atât redactor, cât și angajat șef, traducător, agitator și luptător. Neliniștit de primul eșec, el redă acum o revistă cu același motto:

„Să oferim ocazia de a vorbi despre rusă, în primul rând, despre viața spirituală a rușilor, cu o înțelegere clară a tendințelor, nevoilor și aspirațiilor ei... și să pătrundem în această viață spirituală, atât de departe de a noastră, cu puritate. iubire, neascunsă de prejudecăți acolo unde merită și cere iubire, și cu ascuțițe, în brațe unde iubirea ar fi slăbiciune și pericol.

Deci, sarcina principală este conștientizarea. Așa a fost făcută cartea. Mai degrabă, informații despre cultură, mai degrabă decât o judecată (evaluare) asupra acesteia. Shmurlo3 scrie „Despre cultura și civilizația Rusiei antice”, Lo Gatto îi traduce pe Blok, Korolenko, Leskov, Dostoievski, scrie o schiță despre Leskov, Palmieri4 „Despre religia Sf. Spirit în Rusia”, Olga Reznevich5 – un fragment din traducerea „Copilăria lui Nikita” de Alexei Tolstoi, iarăși de Lo Gatto – despre Fyodor Sologub („Micul Demon”, tradus de el, va fi publicat în curând). Recenzii de cărți rusești, cronici literare, partituri pentru cântecele condamnaților ruși, portrete ale lui Blok, Korolenko, coperta verde a operei lui Bilibin - toată această carte elegantă vorbește despre un singur lucru: despre entuziasmul dezinteresat îndreptat către nativul nostru, apoi în ea , ceea ce este semnificativ și valoros. Nu la bravada și nu la îngâmfare ea pune la cale. Nu - doar vesel pentru fiecare rus. Și pentru cei - nu neobișnuit în Rusia - pentru care Italia însăși a devenit de multă vreme, parcă o a doua patrie spirituală, care îi este îndatorată îndatorată - această carte verde despre spiritul rusesc, scrisă atât de priceput, atât de serios, interesant și cu dragoste - știri emoționante, o impresie incitantă.

Mi-ar plăcea să văd a doua și a treia, alte cărți. Aș vrea ca rușii să susțină revista, mai mult decât meritând-o.

ITALIA SI GOBINO

Contele Gobineau, ca toți ceilalți, are propriul său destin. Dacă te uiți la viața lui, este colorată, furtunoasă, tristă, interesantă. S-a angajat atât în literatură, cât și în diplomație, a scris povestiri și

romane, a studiat istoria, limbile orientale, a fost secretarul lui Tocqueville2, a locuit la Paris și Stockholm, Frankfurt, Atena, Persia, Brazilia. Am fost sărac și bogat. A trăit în lume mult timp (1816-82), a fost prieten în anii șaptezeci la Roma

cu Wagner3 și a murit un bătrân singuratic la Torino într-un tramvai. Am văzut multe - cu excepția faimei. Și după moartea sa, a primit o mare faimă. Germanii au creat-o pentru Inegalitatea raselor umane4, o carte care i-a flatat. Francezii s-au încăpățânat să o respingă. Dar acum au primit-o extrem de mult. Acest nume". Numerele revistelor îi sunt dedicate, ziarele literare scriu despre el și tipăresc portrete, scrierile lui uitate sunt retipărite. În Germania există Societatea Gobineau. Sunt multi gobinisti in Franta. Printre admiratorii săi se numără numele lui Renan, Leon Blois5, Paul Bourget6, ale tânărului și la modă - Paul Moran.7 Soarta lui literară a fost deja comparată cu Stendaleva. Stendhal, însă, a fost descoperit chiar de francezi. Și Anatole France s-a întâlnit cu Gobineau, nici măcar nu bănuia că „venerabilul diplomat” era și scriitor.

Există și o anumită soartă a lui Gobineau în Rusia: „Inegalitatea raselor” nu a intrat în literatura rusă, în timp ce „Renașterea” a fost tradusă de două ori: înainte de război, Gorbov, mare cunoscător și iubitor de literatură „adevărată”, iar acum un cunoscut scriitor A. Damanskaya (Editura „ Neva, Berlin, 1924).8

În cultura noastră coborâtă, „Renașterea” este foarte plăcută, și cu atât mai mult pentru prietenii Italiei, petrecerea literară rusă specială, stabilă. La noi, ceea ce este despre Italia va găsi întotdeauna un cititor, un admirator. Dar cartea este grozavă și minunată.

Nu știu dacă Gobineau cunoștea bine Italia. Dușmanii îi reproșau adesea „amatorism”. Totuși, și-a trăit ultimii ani la Roma. Renașterea i-a venit din aer și din cărți. Îmbătrânit, nerecunoscut, cu amărăciunea considerabilă a vieții pe care a trăit-o, și-a scris „scenele” — dramatice, cotidiene, filozofice — nu numai fără oboseală, ci cu pasiune, cu entuziasm. El a luat însăși Renașterea din unghiul eroicului. Cartea este împărțită în cinci părți, după eroi: Savonarola, Caesar Borgia, Iulius II, Leon X, Michel Angelo. Acoperă viața Italiei din 1492 până în 1560. Cinci eroi - cinci axe în jurul cărora se învârte totul. Italia intră în carte tânără, cu impulsuri pasionate, cu pictură luminoasă, suverani strălucitori și de acasă, democrații, artiști, cu „barbarii” (francezi) care tocmai au apărut - cu speranțe în grandios. Se dovedește „învins” de spanioli și Charles, 9 vag, obosit, gata să se cufunde în neant timp de trei secole. Visele lui Savonarola nu s-au împlinit: în locul democrației creștine, împărăția lui Dumnezeu pe pământ, restaurarea Medicilor slăbiți și degenerați. Machiavelli a greșit și el. În loc de un unificator „Suveran”10, un erou național, un rege străin, Charles, ia și jefuiește Roma, joacă rolul de papi și pune capăt libertăților Florenței.

Cartea este scrisă în scene mici. Dar acesta nu este teatru. Papi, împărați, regi, duci, condotieri, pictori, umaniști, cardinali, orășeni, diplomați, negustori, țărani, ducese și marchize - nimeni nu pare să fie lăsat deoparte. Este greu de așteptat ca autorul să poată scrie zeci de figuri ale sale în spațiul unui volum. Este infinit de greu să individualizezi o limbă. Criticii, care nu sunt dispuși față de Gobineau, i-au reproșat lui Renaissance că spune că toată lumea de acolo spune același lucru: creatorul încearcă pentru toată lumea. Acest lucru este parțial adevărat. Cu toate acestea, există un mare simț al vieții în carte. În general, acest lucru este foarte convingător, adevărat. Mai ales în scenele domestice, populare. „Dezvăluie” fără milă o persoană - răutatea, prostia și ferocitatea sa. Gobineau a fost un aristocrat prin naștere și spirit. Asemenea lui Flaubert, ura mijlocul, plictisirea și filistinismul. Poisonous a scris „curtea unui nebun” (a călugărilor și a bătrânului bisericii) peste cupola din Correggio.11 Oamenii care îl poartă pe Savonarola în brațe, apoi îl trădează și îl lovesc cu piciorul - peste tot aici Gobino este aspru și jalnic. El, desigur, aspiră la „eroi”. Acesta este romantismul și patosul lui. Gobineau este un adevărat romantic. Din fericire, fără beteală, sentimentalism, postură.

Eroii săi: Savonarola - eficacitate religioasă, Caesar Borgia - voință și putere „pentru mine”, Iulius al II-lea - putere și acțiune „pentru idee” (puterea bisericii), Michel Angelo - creativitate. „Forță” în toți cei care mișcă Renașterea. Dar pentru ce este Leo X? Un bătrân dolofan, un magazin alimentar, un vânător, un colecționar, un domn, un tătic... Acesta este al cincilea „erou” — se scrie, însă, mult mai palid. Chiar și în rolul care i-a fost atribuit, Michelangelo îl umbră.

Savonarola nu-i plăcea de Gobino. Savonarola este foarte ingrată. Așa cum în timpul vieții nu a putut să seducă multă vreme, așa după moarte atitudinea față de el părea să fie cu regret, un zâmbet: voia să facă evlavioasă Florența Renașterii! Savonarola nu merită o asemenea atitudine. Dar are un rol dificil. Iar bigotii plictisitori l-au rasfatat.

Pentru vreun cult „nietzschean” (Gobineau este mai vechi decât Nietzsche!) — Caesar Borgia este potrivit. „Atâta timp cât respir, lumea este a mea. Cât trăiesc, el este încă în puterea mea. Foarte eficient. Gobineau se oprește, trage. Desigur, Caesar este o piesă câștigătoare. Nu fără „demonicitate” teatrală. La o cunoaștere mai apropiată cu el (nu după Gobineau) - o cantitate mică, umflată de istorie și fabule. În cele din urmă, deși lui Machiavelli i se părea imaginea salvatorului „suveran”, unificatorul Italiei, dar în acest sens Messer Niccolò avea un punct de vedere familiar, florentin, din Borgo San Niccolò. În realitate, Caesar este câteva crime, războaie mărunte și celebra capcană

condottiere in Sinigalia. Iar combinația dintre cruzime și rafinament era greu de surprins în acel moment.

Julius al II-lea este mult mai strălucitor. El, la fel ca Michel Angelo, este favoritul autorului. Da, și scris, probabil cel mai bun. Nu poți confunda cuvintele sau faptele lui cu nimeni.

„Insolent, prost, prost: cum îndrăznești să-mi insulti artistul!” (adresat episcopului). „Și tu, Michel Angelo, vino aici! Mai aproape! Ajunge pe genunchi! Loviți inelul pescarului! Nu fi supărat! Treci la treabă."

„Acest lucru nu se va întâmpla. Eu, îi voi zdrobi, îmi voi sugruma și îmi voi călca în picioare dușmanii. Poti sa fi sigur. Dă-mi de băut!"

„Sunt consumat de dorințe dincolo de puterea umană”.

„Avem puțin timp și trebuie să ne grăbim. Trebuie să schițăm rapid un plan de acțiune și fără întârziere, fără ezitare, să le punem în aplicare... Să lucrăm neobosit.

Iulius al II-lea a vrut totul: să purifice țara, să întemeieze biserica, să reconstruiască Roma, să creeze o lume diferită în general: și asta e la bătrânețe, devenind papă. Figura lui este colosală - ar fi putut fi pe o frescă Sixtină. Și viața împletită cu viața lui Michelangelo: acesta este un roman, deosebit, cu certuri și împăcări. La fel ca Michelangelo, Iulius al II-lea nu și-a îndeplinit nici măcar o fracțiune din planurile sale. Nu l-a făcut mai mic, desigur. Singurul lucru „mai puțin” este că trebuie să acționezi într-o mlaștină: diplomație și politică, joc, înșelăciuni, tot acel fundal amar pe care Gobineau le-a scris caustic și tăios. Toți cei care luptă aici cad, mai devreme sau mai târziu, în groapă. Nu există niciun semn de optimism în această carte despre treburile Occidentului: violență și mită, sânge, jaf, fumul tuturor iluziilor, crimă peste crimă. Ce este mai mare decât asta? Destul de clar spus: artă, creativitate, religie.

De aceea, Gobineau îl iubește pe Michel Angelo. Trebuie să spun că uneori pune prea multe „cuvinte literare” în el. Este puțin probabil ca un artist să spună deloc: „Poți crea... spiritul este liber. Ce fericire!.. Se dezvăluie inima nemișcată, de piatră de marmură, trupul se revarsă cu viață... Piatra albă și rece tremură deja sub daltă...” – acesta este scriitorul care vorbește, nu cel care lucrări. Cel care își cunoaște afacerea nu va spune niciodată: „creez”, „a crea”, „inima de piatră a marmurei” este un teatru. Dar scriitorii au o ștampilă pentru artiști. Nici Gobineau nu i-a scăpat.

În general, Michel Angelo este bun cu el. Se evidențiază puternic - o figură sumbră, misterioasă și singură. Este aproape singur – necoruptibil, nesupus farmecelor dulci, sărac, mândru, implacabil – și nu pătat. Viața este o muncă supranaturală. El spune despre Iulius al II-lea: „El a fost atras doar de cei mari, a recunoscut doar puterea” -

spuse el despre sine. Opera și puterea lui este artă. În esență, el este maestru în această carte, pentru prototipul Creatorului în cea mai pură formă, sensul și justificarea gropii criminale. Viața lungă l-a adâncit și l-a luminat, așa cum luminează un înțelept, un sfânt. Există o scenă minunată la sfârșitul cărții - Michelangelo, bătrânul și vechea lui iubită - Vittoria Colonna.12

Michel Angelo. Voi pleca din lume în curând, da! Puterea interioară rătăcește prin mine și sparge scoarța degradată a unui copac, ovarul se rupe din captivitatea țesutului care i se potrivește, boabele coapte trebuie să iasă în sfârșit din coaja arsă. Am trăit destul pe pământ și îl rog pe Domnul să mă cheme la Sine.

Vittoria. Te-ai săturat să trăiești?

Michel Angelo. Dimpotrivă, tânjesc după viață. Aș vrea doar să arunc aceste legături de carne departe de adevărata mea esență.

Tânjesc să contempl de aproape ceea ce pot vedea doar cu spiritul meu. Dacă aici pe pământ am înțeles ceva, dacă am reușit să întruchipez în imagini o parte din ceea ce am înțeles, atunci nu voi putea realiza mai mult atunci când stâncile sterpe și goale din jurul meu se prăbușesc? Nu. Nu prevăd moartea, aștept cu nerăbdare viața - doar o umbră pe care o putem vedea aici, dar care mi se va dezvălui în curând.

Savonarola a încercat să afirme niște „dincolo” - nu a reușit, este cumva prea crud și neharismatic. Michel Angelo merge până la capăt cu acest motto. El este în Renaștere, poate cea mai „super-Renaștere” apariție. Se crede că Renașterea este îndumnezeirea omului. Individualismul este limitat. Michelangelo - dovada că Renașterea este foarte complexă, nu se încadrează în schemă. Are o linie principală, o „idee”. Dar există creaturi care l-au depășit.

Raphael le aparține și el - în Gobineau, ca în general, adesea - subestimat. Raphael spune prea modest despre sine la Gobineau că „a strâns de la toată lumea”. Se dovedește că este un eclectic blând și plăcut. Beatrice d'Este, care este îndrăgostită de el, are mai multă dreptate: 13 „doar lumina domneşte şi se joacă strălucitor în acest cap idolatrat”. — Răului i s-a ordonat să se apropie de tine. Rafael a crescut în aerul Renașterii și a fost impregnat de ea, dar a surprins și ceva din cea mai înaltă sferă: lumină aurie, muzică, armonie și cea mai înaltă lejeritate a creațiilor sale cele mai înalte („Disputa”, „Parnassus”, „Atenian). Școala”), toată imaginea lui „binecuvântată” și „orfică”, sosirea misterioasă cu o plecare timpurie din lume - totul vorbește despre faptul că a fost un oaspete rătăcit, un spirit care a privit viața pentru o clipă - cu un zâmbet, în triumful luminii. Gobineau ar putea, cu mult mai mult drept decât obișnuitul Leu X, să-l facă al cincilea erou din „Cine.

490

naștere." Dar chiar și în forma în care este scris, Rafael este un reprezentant al „Najitului”: creativitate, artă. Michel Angelo a înțeles și asta.

Iată-l pe Michelangelo care lucrează în studioul său cu un bec pe cap - propria sa invenție. Noaptea tarziu. Este obosit, flămând. Student Mini intră în fugă. — Rafael moare. Michel Angelo l-a displăcut mereu, l-a invidiat și s-a enervat. Acum fuge imediat, în ploaie și întuneric, în stradă. Dă peste un grup de ofițeri, slujitori, soldați, purtători de torțe - care poartă rapid o targă cu tata - era cu Rafael.

Michel Angelo. Rafael?

Voce din mulțime. Rafael este mort. Italia mai are un Michelangelo.

Michel Angelo se așează pe o bancă de piatră. Mulțimea, torțele – retras. Nu este ploaie. Luna pe cerul îndepărtat.

Michel Angelo. Stau singur.

Aici, în lumina lunii și singur, și-a dat seama cât degeaba nu iubea, invidia cât de singur era singur.

Căci într-o viață aprigă și sângeroasă - desigur, doar Rafael era aliatul lui.

Foarte iubitor, subtil, Gobino a scris scena dintre ducesa Maria Borgia (al cărei soț a fost ucis de Cezar), Isabella, în vârstă de șaisprezece ani, fiica ei și un călugăr. Isabella vorbește cu blândețe despre plecarea ei din lume (la o mănăstire). Mama, copleșită de oroarea tuturor crimelor, „își șterge lacrimile”.

- Ne vom ruga pentru acest nefericit (Cezar) „și vom împărți milostenie generoasă în numele lui”.

Un călugăr dominican îi consolează.

„Furtunile semănate de fapte omenești sunt atât de trecătoare și ce rămâne după ele?” Frumusețea veșnică a vieții! Și nicio forță satanica nu poate stinge această strălucire . Amândoi, unul cu o renunțare jalnică, celălalt iluminat-străin de ea, amândoi mergeți cu pași egali în tărâmul etern al bunătății și adevărului.

Așa filosofează un călugăr, iar filosofia lui pare a fi apropiată de cea a autorului.

Nu este greu de crezut că a apărut, s-a întărit la Gobineau în Italia. Roma, care a dat mângâiere și întărire atâtor, i-a luminat anii senini. Mai aproape de umbrele gigantice ale trecutului. El a dat un sentiment mai clar al înaltului și eternului din spatele tragediei care năvăli în lume – să fie opera unui mare artist sau rugăciunile femeilor modeste. Și în asta - cartea este foarte modernă.

491

Roma și Italia și-au deschis darurile fericite lui Gobineau - pentru o viață lungă, puțin înțeleasă și pe nedrept singuratică. A scris o carte genială.

Mi-am uitat anii în ea. Sângele și nervii, viața și spiritul bat inepuizabil în „Renaștere”, scene, imagini și situații se schimbă continuu, iar peste tot acest haos de războaie, violență, intrigi, plăceri, ambiții, sunete, culori, culori, cadre, iubiri, hore. , duete ca Spiritul lui Dumnezeu peste firmamentul în curs de naștere, năvălesc marea Creativitate care trece dincolo de viață: Michel Angelo.

P. P. MURATOV. IMAGINI DIN ITALIA

Trei volume din cartea lui Muratov sunt bine publicate de Grzhebin. Sau mai bine zis, reeditat. Primele două au apărut cu mult timp în urmă, înainte de război. Al treilea este pentru prima dată.[1]

Al treilea încheie întreaga „epopee italiană”. A fost scris mai târziu, pe plan intern, dar se alătură cu primele două. Abia în capitolul final, un nou sunet pătrunde în narațiunea calmă. Are loc la Veneția, unde a început autorul. „Prezenți au alergat deja peste lespezele latei Riva, anunțând asasinarea Arhiducelui. Vizitatorii eterogene ai lui Florian și Quadri au făcut deja schimb de priviri în care au izbucnit primele scântei de vrăjmășie din următorii ani cumpliți. Premonițiile au pus stăpânire pe mulți. În aceste ultime zile liniștite ale Europei, Veneția, plină de gânduri eterne, era diferită, de visat mai târziu în momentele de moarte și în anii suferinței. Războiul a început. Toate cele trei volume sunt recolta anilor pașnici din câmpiile binecuvântate, văi, munți, orașe ale Italiei. Scriitorul a întâlnit-o o dată și nu s-a mai putut despărți. El vrea să moară în ea - „să revedă strălucirea liniştită a lagunei veneţiane şi să-şi încheie zilele în cercul orizontului ei”. Veneția și Florența, orașele Toscana, Roma, Lațiul, Napoli și Sicilia, Umbria, Milano și nordul și din nou Veneția - acesta este cercul conturat de el. Încet, el ocolește țara lui iubită. Încearcă să-și amintească, să ia și să bea toate lucrurile frumoase ale Italiei. Tablouri, fresce, clădiri și străzi, peisaje, oameni, vinuri, cărți - și mai ales tablouri, fresce. Mai ales a rămas pictura. Totuși, aceasta nu este „istoria artei”. „Imagini ale Italiei” este o carte cu niște dedicații la „categoria Italiei”, închinarea sufletului viu al țării în afara contactului cu timpul. Pentru autor, totul este viu, în care este investită frumusețea. Fie că a fost acum cinci sute, sau o mie de ani, ori acum strălucește în cuvântul simplu al unui țăran, zâmbetul unei italiene, deșertul

abatiile din Misericordia, vegnostii romani din Campagna - nu conteaza. Scriitorul vrea să trăiască după farmecul pământului - cel mai bun dintre pământuri - Italia și să transmită acest lucru cititorului.

Își atinge scopul. Cartea lui este contagioasă. Este serioasă și grațioasă, dezvăluind un ochi ager și un gust adevărat, măiestrie și o mare erudiție. Ca orice lucru uman, nu este complet neted. Cel mai bun din toate, mi se pare: Veneția, Roma, Umbria. Singura excepție din Umbria este Assisi. Cred că eșecul cu Assisi nu este întâmplător. Dar mai multe despre asta mai jos. În general, ceea ce este mai plăcut este ceea ce îi este complet propriu, din propriul ochi, nu din literatură. Cartea este foarte dominantă asupra autorului. Aceasta este cultura, dar și slăbirea impresiei. Uneori te vei gândi: lasă-l să fie mai puțin citit. Scrisul lui este mai înalt și acolo unde este mai simplu: dar trebuie să admitem că în general manierismul nu-i este străin.

Cartea a crescut în epoca de dinainte de război - un monument foarte durabil și bun pentru ea. În general, va rămâne în literatura noastră, iar în literatura despre Italia va ocupa un loc mai bun. Monumentul epocii este sufletul său: romantism și estetism, elegie, visul „omului nordic” despre un tărâm fericit. Aceasta este Rusia, noi, mișcarea literară, gusturile, iluminismul și orientarea spirituală a vremii. Este ușor de observat că „Imaginile Italiei” s-a născut în perioada

lirismului rusesc, romantismului: 1902-1914. Cei care au acum patruzeci, peste patruzeci, își recunosc tinerețea în ea. Lumea era acceptată atunci din lateral, de pe mal. Care sunt destinele lui, ce este politica, publicul, calea patriei noastre – s-a făcut puțin în acest sens. Există o viață plictisitoare și mediocră, de care suntem străini - ei bine, Dumnezeu să o binecuvânteze, pentru asta există un paradis luminos - Italia.

De îndată ce putem, să mergem. Respirăm, ne bucurăm și admirăm, „avem durere în inimă”, când ne întoarcem, la Moscova visăm, ne amintim despre ea, întindem planurile orașelor sale, hărțile geografice, citim Ariosto, Gozzi și Goldoni, Patera2 și Vernon Lee,3 îl traducem pe Dante și doar să ne gândim cum să ajungem acolo din nou. Pentru Italia pentru noi este o sărbătoare și înflorirea inimii. Cartea îmi este dedicată. Subtitlul este „în amintirea zilelor fericite”. Și așa este. Nici unul dintre noi nu ar fi răspuns atunci la întrebarea despre cele mai bune zile: zile în Italia - acest răspuns nu a fost anulat nici acum. Căci viața „în general” este nepoliticos, incolor și vulgar. Nu am lucrat în ea. Este puțin probabil să fi fost în același timp cu cineva și să fie dușmani cu cineva, au pretins ceva. Arta a fost revendicată, desigur, dar viața era puțin cunoscută. Într-un fel, erau cu mâinile albe.

Acea seară, pe marea Riva, când „au alergat ziariştii, anunţând asasinarea Arhiducelui”, a fost seara unei noi epoci deschise. Ea a schimbat totul. Viața s-a răzbunat. O făcu să-și recunoască pelinul, ferocitatea, o privi cu o față brutală. Nu mai există grădini și parcuri împrejmuite în care trăiam. Nu - și nu trebuie. Nu gemem, în mine

nu cădem în lancolie. Au devenit mai bătrâni, mai puternici, mai temperați. Frumos, desigur, nu ne vom schimba niciodată. Reconstituim psihologia. Sau, mai degrabă, ea se reconstruiește.

Cât de aproape este patosul „Imaginile Italiei” acum? Bunul este religia pașnică, semipăgână a acestei cărți. „Pământul este fertil, morile de apă de pe Klytumn nu rămân fără cereale pline și grele. Mansardele spațioase ale fermelor abia pot găzdui recolta de legume de primăvară și recolta de fructe de toamnă. Beciurile, larg deschise în zilele de vară, răspândesc mirosul vesel al vinului rustic în larg. Satul umbrian trăiește din plin; căruțele trase de boi albi ca mătăsos scârțâie încet de-a lungul drumurilor albe, măgarii prăfuiți duc vinul, uleiul sau ultima recoltă de fructe la oraș, iar țărani importanți, purtând demnitatea a o mie de ani de muncă, pășesc cu greu în jurul lor. Idilă, nimfe, satire, artiști, farmecul tonului, ritmul liniei, viața ca o înflorire (poezie), un zâmbet la erotism și Casanova, un oftat peste Veneția și o mască venețiană, o anumită frică de Francisc de Assisi - toate acestea în zilele noastre s-au întâlnit cu un val de formidabil, lumesc, diavolesc și divin. Alte sunete – vuiet și iad – au izbucnit. Nu îi poți învinge și nici nu trebuie. Este întotdeauna nevoie de o voce liniștită, astfel încât ei să nu uite de reversul, Polul Antarctic. Dar vocea liniștită însăși, rezistând strigătului unei mașini care se grăbește să inunde, strigătului dorințelor nestăpânite de grosolănie și corupție - și vocea celuilalt pol trebuie să se agraveze cumva.

Estetismul nu este suficient acum. Este prea moale și cald. În cel mai rău caz, gravitează spre snobism, iar atunci nu este deloc la înălțimea sarcinilor enorme propuse acum. Nu există niciun erou și sfânt în Imaginile Italiei. Stendhal a avut un erou italian.4 „Condotierul” lui Stendhal este nepoliticos, inacceptabil pentru Muratov. Furia și puterea Quattrocento-ului, moravurile sumbre și tragediile din Cinquecento nu sunt nici în tonurile sale. Muratov îl descrie foarte amănunțit și simpatic pe Casanova. Dar Casanova și „epoca măștii” și Veneția secolului al XVIII-lea sunt acum prea palide. Pentru o perioadă tragică, este foarte neimportant. Și nu întâmplător Assisi a eșuat: în Imaginile Italiei nu există nici un St. Francis, sunt câteva cuvinte despre el, din care reiese clar că Francisc este înspăimântător, este prea „obligatoriu”. Muratov pare să se teamă de „temperaturile ridicate”, iar în aceasta este aproape de păgânism, de epicureism.

Numai o orientare spre o ispravă poate da putere, putere unui om modern, care se opune materiei răzvrătite, urcând pe pandemoniul babilonian. Religia timpului nostru nu poate fi călduță și opțională. Ea nu are nevoie de cuvinte puternice și de o voce tare, dar focul este necesar. Să fie liniște, dar foc.

494

„Cartea nu a fost scrisă azi, nu ieri...” Așa e. Și de aceea „Imaginile Italiei” este o carte excelentă, generată de epoca ei, tinerețea noastră. Vorbind despre ea, este mai probabil să vorbești despre tine - despre anii trecuți și despre sentimentele trecute. Ceea ce era bun în ei va rămâne. Și nu vei renunța nici la tineret, nici la Italia. Recitind, te verifici singur și poți vedea schimbările care au apărut de-a lungul anilor. Împreună cu autoarea, vom suspina „despre zile fericite”, ne vom închina mereu în fața vesnicului frumoasa Italie, îi vom fi mereu recunoscători pentru „viziunile strălucitoare” ale tinereții noastre și, ca întotdeauna, pe lângă toate luptele și ciocniri, crize și catastrofe, pentru omenire, în colțul „acasă” al inimii, vom aprinde o lumânare în fața icoanei ei.

Și apoi vom merge pe drumul nostru - în întunericul și desișul „noii nopți”.

F. STEPUN. DIN SCRISOARELE SCRIS-ARTILERISTULUI

Flacăra de la Praga a republicat cartea lui Styopa despre război. Și bine făcut. Cartea se va ridica de la sine, deși războiul a trecut deja, o întreagă eră a durut în inimă, acum mi se pare că nu vreau cu adevărat să mă întorc la ea. Asta înseamnă că autorul se află într-o poziție mai dificilă decât cel care ar lua un aspect foarte „ascuțit”, „auto-implicator”. Cu cât meritul îi este mai mare, dacă este interesat.

Stepun a reușit să o facă. Cartea lui este scrisori, cu note: septembrie 1914, martie 1917, începutul războiului - prima revoluție. Ii scrie scrisori sotiei, mamei, altcuiva un steag de artilerie, un filozof cu natura artistica, hranit cu marii germani, dar foarte rus din fire, observator, capabil sa spuna si sa arate, scriind intr-o ruseasca rotunjita si plina. stil, predispus la filozofare de profesie,

dar cartea nu este copleșitoare. Tonul de atitudine față de război este inteligent și serios. O atitudine bună față de oameni, față de tot ce este rusesc (dragoste, dar nu aroganță), latitudine față de inamic.

Sunt pagini de peisaj puternice și clare - Galiția, Ungaria, lângă Riga. În două-trei locuri, mi-aș dori să fie mai simplu, fără grații verbale în raționament - dar acestea sunt fleacuri.

Literatura noastră (spre deosebire de literatura occidentală) a produs foarte puține cărți despre război (cele artistice. Amintirile „mai ales militare” nu contează). Scrisorile Ensign este, fără îndoială, cea mai bună lucrare de acest gen și o carte bună în general.

495

HA TEFFI. ORAȘ

Teffi scrie tăios, caustic, mai des cu amărăciune decât vesel. Ea, desigur, este plină de ridicol, dar cel mai puțin în ea este complezența, veselia fiziologică, deci pur și simplu, „din sănătate”. În actuala ei bandă, Teffi, poate, nu este deloc comediantă, poartă doar gloria primei. Rareori o femeie scriitoare este atât de reținută, care se armează atât de mult împotriva oricărui sentimentalism. Taffy „sensibilă” îi este rușine în mare măsură. Aici se uită la viață - vede în ea mai ales rău, urât, nesemnificativ - și o ridiculizează, dar ea însăși respiră greu. Este atât de sigură dinainte că captura nu va aduce bine, încât uneori, în loc de o varietate plină de viață, dă o schemă, un grotesc: oamenii teffin sunt adesea simplificați, foarte proști, foarte vulgari. Ce trebuie făcut este abordarea. (De trei-patru ori, însă, de-a lungul cărții, autorul zâmbește plin de compasiune. Iese fermecător. Zâmbetul la dragostea morsei pentru morsă este plin de întristare pătrunzătoare, dar și în acest zâmbet există batjocură.)

Fin înseamnă Teffi - desen, uscat și precis. În desen, mișcare, concizie, amuzament. Cuvântul potrivit și tehnica „povestirii” pe care Cehov a creat-o în literatura noastră sunt, de asemenea, caracteristice lui Teffi.

Cartea „Gorodok” este de așa natură încât poveștile individuale sunt ca niște capitole ale unuia mare, unele sunt mai strălucitoare, altele mai palide, iar aceste schițe în mișcare rapidă, scrise de mâna fermă a artistului, trădează pe alocuri ceea ce este el însuși. încercând cu grijă să atârne. Cel mai „personal”, cel mai uman – în poveștile „Dragoste”, „Diavolul verde”. Cum să-l definești? Viața este nesemnificativă, pe o mie de mile de drum vei întâlni o „Floare Albă”, dar, de fapt, ce se va aprinde? Dragoste? - da, „parcă”, și apoi se dovedește că Ganka mănâncă usturoi lejer, nu știe să curețe o portocală și se culcă cu un soldat. Iar cel mai drăguț diavol verde la o cunoștință apropiată este o prostie.

Acei puțini pe care Teffi îi iubește în cartea sa sunt extrem de singuri, atașamentele lor de viață sunt cartonul de Crăciun (înger), un diavol verde, o ceașcă, trăiesc și vorbesc cu ei, sunt iubiți. „Obiectul este mai bun decât oamenii” este filosofia scriitorului „distractiv”.

Cartea lui Teffi, scrisă genial, este plină de un dor de nestins. Sufletul este adânc, jalnic și bogat, rănit odată pentru totdeauna de spectacolul „lumii dulci”, strâns strâns în ea. Iată epigraful „meu” pentru „Gorodok” (cupletul lui Teffi însăși):

Pentru cei care au plâns la prag toată viața, Hristos Însuși va veni la ceasul lui seară.1

496

Mich. OSORGIN. „SIVTSEV VRAZHEK”, ROMAN, PARIS, 1928

Romanul lui Osogin a fost scris lung și greu. Acest lucru îl puteți vedea imediat din soliditatea operei, din denivelările părților din diferite vremuri și, de asemenea, din sentimentul că autorul s-a așezat ferm în opera sa, a trăit cu el și l-a iubit. E un mod demodat, dacă vrei, dar singurul corect: nimic decent nu se face ușor. Totul are nevoie de iubire, dăruire de sine.

„Sivtsev Vrazhek”, conceput ca o epopee a unei perioade revoluționare, a început sub un anumit semn al lui Andrei Bely - acest lucru nu a fost exprimat în limbaj. Universul, eternitatea, viața ființelor elementare și inferioare, opusă constant omului - totul duce la „simfonii”. Osorgin, însă, prezintă acest lucru în reportajul său, cu ironie, pesimism și amărăciune. Totul este atât de rău, atât de crunt aranjat în lume încât, în esență, măcar te spânzurezi. Uneori, cititorul este oarecum înfiorător. Dacă autorul este atât de insistent pe tot parcursul romanului, te vei estompa. Este și mai dureros că vrea să echivaleze o persoană nu după cea mai înaltă (după „a patra dimensiune”), ci după cea mai de jos (după „a doua”), impunându-mi cu încăpățânare rudenia cu furnicile (care , totuși, respect foarte mult), șoareci, în cel mai bun caz - rândunele, și uitând că eu și autorul nu avem doar rude de subsol. De aici vin aspirațiile lui, cu fiecare ocazie, de a-l certa pe Dumnezeu (destul de sigur pentru acesta din urmă).

Din fericire pentru roman, din unele dintre paginile sale autorul uită de veșnicie, de șoareci și de „întrebările blestemate” ale regretatului Leonid Andreev, despre știința naturii, și cu cât mai departe, cu atât mai uniform și mai simplu se povestește despre oameni simpli. care s-a întâmplat să trăiască în timpul loviturii de stat. Multe trăsături ale poveștii sale în sine are. Puteți fi mai aproape sau mai departe de viziunea autorului asupra lumii, puteți fi de acord cu aprecierile sale sau le dezaprobați. Dar o persoană a văzut, a experimentat, a gândit suficient. Are un talent indiscutabil și bun - are atât dreptul, cât și posibilitatea de a vorbi. Să vorbești limba unei naturi rusești rotunde, pure, autentice. Revarsă o oarecare frumusețe în tot romanul, este ceva plăcut în acest scriitor foarte trist.

Luând „Sivtsev Vrazhek” în întregime (și nu doar începutul), trebuie spus că este construit în spiritul romanului rusesc al lui Tolstoi, adică nu într-un mod fabulos, nu prin desfășurare, ci prin fire laterale. alături de teme, figuri, povești de viață . Înainte de Tolstoi, romanul mondial nu știa asta. Rolul lui Tolstoi, cel mai mare revoluționar al formelor și dușmanul tradiției latine în proză (venit de la Boccaccio), pare să nu fi fost apreciat până în zilele noastre.

Osorgin nu îl imită deloc pe Tolstoi, pur și simplu îl urmează pe al lui

mod formal în același mod în care artistul secolului al XIV-lea nu a putut. a trece dincolo de Giotto, sau XVI – dincolo de Rafael.

Pictura figurilor din roman nu este strălucitoare. Dragă fată Tanyusha, apariția unei case liniștite pe Sivtsev Vrazhek este mai mult o intenție decât o implementare. Dar are și trăsături grațioase și delicate, acele note de tenor de un timbru plăcut care împodobesc în general cartea. Atât Tanyusha, cât și rândunelele, imagini ale moliciunii și tinereții, par a fi singurul lucru pe care autorul îl poate opune ferocității vieții. După o serie de întorsături tragice cu personajele, bătrânul ornitolog, bunicul lui Tanyusha și proprietarul conacului, o consolează cu faptul că în primăvară rândunelele vor zbura din nou. Osorgin cu greu s-a împăcat cu Dumnezeu până la sfârșitul lungi sale călătorii, dar cumva a devenit mai tăcut, mai adânc. Din moment ce vede o oarecare consolare în tinerețe, dragoste, frumusețe spirituală și înfățișare, atunci totul în lumea noastră nu este atât de dezgustător...

Câteva observații minore: romanul conține război, și revoluție, și oameni cu dizabilități, și cekisti și povești de dragoste - toate acestea sunt luate cu înțelepciune și cu înțelepciune, uneori extrem de trist, aproape întotdeauna plin de viață, alteori incomplete. Viața revoluției este foarte strălucitoare pe alocuri, dar uneori autorul este purtat de ea ("Moscova 1919") - și, dând un document istoric valoros, se slăbește artistic. Supraviețuitorul tuturor acestor lucruri, desigur, vrea uneori să vorbească despre „material”, dar nu este atât de ușor să te asiguri că nu se dovedește a fi brut.

Două figuri secundare au avut un succes excelent - bătrânul soldat Grigory, care a părăsit revoluția pentru rătăcire, și soția călăului Anna Klimovna - foarte simplu și strălucitor, vital, corect reprezentat. Cât despre muzicieni (precum și artiști), este mai bine ca fratele nostru să nu-i atingă: nu ies. Nu am încredere în compozitorul Eduard Lvovich Osorgin în nicio mișcare. Aceasta este o invenție inutilă.

În general, „Sivtsev Vrazhek”, cu toate avantajele și dezavantajele sale, este un fenomen literar bun, serios, impregnat de talent, un fel de „ton grațios” spiritual, având o „expresie frumoasă pe față”. Ca romancier, autorul a făcut un pas uriaș înainte în el. Nu se poate decât să-i ureze muncă în continuare și succes în continuare.

<N. Berberova.> ULTIMUL SI PRIMUL

Despre ce ar trebui să scrie un scriitor emigrat în Passy, Biancoure sau Kleiststraße din Berlin? Anii trec. „Fostul” rus pleacă. Da, s-au spus atât de multe despre el. Scriitori seniori termină ultimele cuvinte despre Rusia. Cei mai tineri o cunosc mai puțin, ei înșiși

prinde contur într-o viață nouă, ciudată, presărată cu viața occidentală, rusă. Este clar că vor să înfățișeze prezentul, nu trecutul.

Este posibil? Adică s-au stabilit rușii deja aici într-o asemenea măsură, și-au pus rădăcini, au creat un fel de aer în jurul lor - mediul care este necesar pentru artă? Întrebarea este discutabilă. Se pare că se poate răspunde astfel: este ridicol să comparăm viața locală cu puterea dătătoare de viață a Rusiei, dar nu se poate nega că există o anumită creștere rusească în Franța (sau Germania). A apărut o anumită nuanță de viață (nu sovietică și nu „fostă”). De zece ani s-a experimentat ceva. Poate peisajul Parisului sau Normandiei, Provence a intrat în sufletul cuiva. Au intrat chipurile poporului rus din Occident.

Romanul lui N. Berberova, „non-memorie”, ruso-franceză, confirmă posibilitatea și dezirabilitatea unei asemenea aspirații.

Experiența tânărului scriitor este destul de îndrăzneață. Curajul lui stă în tema nefeminină a poveștii. Berberova ia viața nu într-un mod feminin, ci într-un mod mai general - surprinzător, chiar și într-un context social. Axa în jurul căreia se învârte acțiunea este viața poporului muncitor rus, drama fluctuațiilor acestora (între oraș și țară, povara exilului și posibilitatea reîntoarcerii în Rusia). Având în vedere Parisul „proletar” rus, având în vedere ferma din Provence: se întrec, „pământul” (inima romanului) învinge – la fel cum „emigrația” preia încercarea de întoarcere.

Este, într-un fel, o lucrare populistă. În literatura franceză de astăzi există un curent – „populismul”. „Ultimul și primul” au ceva în comun cu el. Cartea a fost generată nu de franceză, ci de literatura rusă, foarte modernă. Nu există pe cine să imite. Dar simți că asta este scris în armamentul literar al timpului nostru, care includea așa-zisul. proză sovietică.

Autorul are un temperament destul de luminos și puternic. Însăși construcția romanului este energică, abruptă, cu sarcini compoziționale (linia lui Dostoievski, și nu Tolstoi cu „romanul-râu”. În general, Dostoievski trăiește undeva lângă această carte). Acțiunile, sentimentele, pasiunile curg în timp rapid, parcă rotațional, ceea ce însuflețește, dar este și greu de stabilit sarcini. (Uneori, cititorul vrea să privească mai atent, mai atent o persoană, să trăiască cu ea - dar nu există timp, roata compoziției ia, pune acolo unde este nevoie).

Acest roman „intrigă” este scris într-o rusă puternică, pur și simplu bună. Gust și o anumită noblețe se simt în orice. Aceasta este o experiență de literatură sănătoasă și de netăgăduit. Mai mult, maior. Nu există deloc „amurg”, vis sau melancolie. Autorul este o persoană solidă. Simțul vieții lui nu este deloc vag, nu este nimic neclar sau neclar la el. Tragedie asa

tragedie. Bucuria este o astfel de bucurie - totul este exprimat decisiv, așa cum ar trebui să fie cu „ultimul” (adică, printre cei mai

tineri. Există și un contrast cu „primul” din roman). Cartea nu poate fi numită veselă, dar se termină fericit: un caz destul de rar.

Noroc pentru ea: o schiță a Parisului rus sărac, un dovleac de noapte, fete (și în general totul este feminin), bucăți de Provence, o fermă, capitolul final. Ton general animat și pasional.

Puncte slabe: schematism, descrierea nu întotdeauna strălucitoare a oamenilor (în special bărbații, în special eroul „pozitiv”), ceva exagerat.

În orice caz, „Ultimul și primul” talentatul autor pleacă pe un drum larg, interesant. Debutul lui este bun. Timpul va spune restul.

„PURTATORUL PIEI DE LEOPARD”

Shota Rustaveli. — Purtând o piele de leopard. Poezie georgiană din secolul al XII-lea, tradus de K. D. Balmont.

Ed. Kheladze, Paris, 1933

Opera lui Rustaveli a împărtășit soarta țării sale: a apărut în perioada de glorie a Georgiei, împreună cu Georgia a fost inundată de invazia mongolă. Abia din secolul al XVI-lea a început încet să iasă la iveală. Doar cincisprezece exemplare ale poemului au supraviețuit. (Dante era mai fericit în această privință.) În 1712, țarul Vakhtang, după o comparație atentă a manuscriselor, a dat primul său text canonic. Poemul nu a căpătat semnificație mondială, dar pentru georgieni, se pare, a devenit ceea ce a fost Divina Comedie pentru italieni. Există puține informații despre autor și nu sunt de încredere. Potrivit legendei, el a fost curteanul reginei Tamara, a iubit-o fără speranță și a scris o poezie despre dragoste în cinstea ei. Parcă și-a încheiat zilele la Ierusalim ca călugăr al mănăstirii Sf. Cruce.

În „pielea Borsovy” erau afișate epoca și lumea - curțile estului, cavalerismul, turneele, vânătoarea și, mai presus de toate acestea - dragostea. Ea este, parcă, principalul conținut al vieții, mai presus de războaie și cuceriri, K. D. Balmont îl pune pe Rustaveli alături de Dante și Petrarh.În unele privințe, chiar îi dă preferință. Această abordare este oarecum de înțeles. Cu toate acestea, când citiți poezia, vă amintiți mai degrabă de Ariosto2 (latura aventurii, fabulozitatea). Iar finalul este foarte departe de spiritul marilor italieni: la Rustaveli totul se termină în căsătorii - începutul unui fel de viață liniștită și mulțumită.

Plăcut surprins de apariția poeziei în limba rusă. În vremea noastră, o astfel de lucrare este tradusă de celebrul poet rus ...

di, poezie iubitoare și apreciatoare! Ediția este luxoasă, cu articole introductive, ilustrații, pe hârtie frumoasă cu terminații vechi, rame, majuscule.3 Dragostea, minuțiozitatea, devotamentul față de cauză sunt vizibile în orice. Necunoscând limba georgiană, nu pot judeca gradul de

acuratețe al traducerii. Hainele sale verbale sunt tipic ale lui Balmontov.4

*0. GEORGY SPASSKY"

„În zilele vieții tale pământești, nimeni nu este slab și de neconsolat de la tine când pleci...” - cuvintele acatistului1 sunt puse ca epigraf la cartea despre pr. George, tocmai eliberat de comitet în memoria lui*.

Această carte este, parcă, glasul datornicilor: trecând prin viață în felul ei, pr. Georgy a întins la dreapta și la stânga, fără să socotească darurile inimii. El a avut multe dintre aceste daruri. După minunata lor proprietate, cu cât îi risipea mai mult, cu atât devenea el însuși mai mult: scădeau dacă ar fi zgârcit.

Părintele George a dispărut și câți dintre cei cărora le-a dat cu evlavie îi revin în memorie o părticică din ceea ce a primit - în amintirile lui. Pozițiile lor sociale sunt diferite: de la mitropoliți la persoane necunoscute care se ascund în spatele inițialelor, dar spiritul este același peste tot. Aceasta este o carte de imagini în dragoste reciprocă.

Apariția de George nu părăsește niciodată paginile unei narațiuni lungi, fie că ar fi episcopul sau fostul elev al pr. George, sau femeia căreia i-a întors toată viața aducând-o la biserică, sau colonelul, care povestește cum l-a îmblânzit pe pr. Georgy, în propriile sale cuvinte, este un miting violent de marinari. Aceeași forță de influență a luminii este și în povestea cum, într-un moment dificil pentru ea, pr. Georgy a consolat întreaga familie, a încurajat și a prezis o viață prosperă - și chiar așezarea bisericii Sf. Spiridon de către cei semi-săraci de atunci, în ziua căreia au avut o întâlnire aparent întâmplătoare, dar misterios de profundă.

Părintele George în biserică la slujbă, pr. George la o predică, un confesor, un profesor la o școală, un educator, într-un spital cu muribunzi, pe o navă de război, în exil african cu marinari și cadeți - peste tot în carte acest spirit zboară înainte, sub stindardul Cross: și-a trăit viața ca în luptă. A trăit în război, a murit în război - în mijlocul unei prelegeri, lovit de o boală, ca un glonț într-un atac.

❖❖❖❖ """ "" SRL

* Vândut la carte. O. Vyazemskoy, 4, Vila Monceau. Paris (17). - Accept. B. Zaitsev.

501

Prefața cărții spune despre ea: materiale pentru o biografie. Acest lucru este adevărat și poate prea modest. Cartea este mult mai mult decât atât. Căci îl înfățișează viu pe pr. George. Sunt o mulțime de fapte în el, dar nu sunt un muzeu, dar sunt în flăcări, nu este nimic indiferent în el. Prin urmare, această poveste de dragoste este citită cu entuziasm și entuziasm.

S-ar putea crede că chiar acum cartea este așa, și mai ales pe vremea aceea – într-un moment de angoasă și descurajare deosebit de acută în emigrare, dezamăgiri, amărăciuni.

Nearogantă, în reținere și calm, acceptând toate slăbiciunile și păcatele ei, emigrarea poate, spre deosebire de numele întunecate care au venit de la ea, să propună măcar un lucru, dar acesta, strălucit în puritatea ei: pr. George Spassky.

PRIETEN AL RUSIEI

Editura Fratelli Vossa a publicat Poezii alese1 ale scriitorului și poetului italian Rinaldo Küfferle. Italian de origine, autorul și-a petrecut copilăria în Rusia, prima sa limbă a fost rusa, a studiat la Sankt Petersburg. În mod remarcabil, întregul aspect al poeziei sale a fost nuanțat de o tentă mentală rusească. În anumite privințe, Tyutchev este aproape de aceste versuri italiene. Insularitatea, un simț profund solitar al lumii se exprimă în ei cu mare reținere, fără expansiune sudică. Contemplarea, misticismul, amărăciunea ascunsă, totul în structura sublimă a sufletului este impregnat de spiritul Nordului. (În poemul „Al sonno” * există și o amintire directă a Petersburgului.)

De-a lungul activității sale – deja destul de lungă – literară, R. Küfferle nu și-a rupt legătura cu Rusia, cu adevărata ei cultură: el însuși a tradus și editat traduceri ale altor oameni ale scriitorilor ruși - atât autori clasici, cât și moderni, a scris în Italia despre literatura noastră. , a apărut mereu mijlocitorul și predicatorul ei. Acum, editura Fratelli Voss realizează o mare „colecție rusă” sub conducerea sa, care ar trebui să includă istoria literaturii ruse, istoria Rusiei, o antologie de poezie rusă, o carte despre folclor și până la 30 de volume de scriitori ruși. (romane de autori moderni, precum și clasici) - toate, desigur, în traducere italiană.

Astfel, una dintre cele mai mari edituri italiene (înființată la Torino în secolul al XVIII-lea), sub conducerea unui cunoscut scriitor, un prieten de încredere al Rusiei, un expert în literatura rusă, acordă atât de multă atenție simpatică țării noastre și cultura noastra. Uneori avem ceva de care să fim fericiți.

* „Într-un vis” (it.).

NOTE ANIVERARE.

SALUTARI

SALUT CARE ZIARULUI „CALE NOU”

modernitatea crudă, singurul lucru care încurajează este spiritualul: tot ce are legătură cu numele lui Hristos, făcut sub semnul Său.

„Cale Nouă”, mersul pe calea Eternului, și toată lumea să o ia

oamenilor muncitori, uniți în jurul lui, plecăciune joasă și salutări din inimă.

RINALDO KÜFFERLE

Literatura rusă emigrată are puțini prieteni în Europa. Cu cât îi apreciezi mai mult câțiva simpatizanți sinceri, care au o legătură interioară cu Rusia spirituală, care îi acordă atenția și munca lor. Așa este, desigur, cunoscutul scriitor și traducător milanez R. Cuefferle, care acum vizitează Paris.

Küfferle este încă tânăr, dar câte s-au făcut deja! Și aproape toată munca lui este legată de Rusia. (Până la vârsta de cincisprezece ani, a locuit la Sankt Petersburg, unde a studiat, știe perfect rusă.)

Rusia - într-o colecție elegantă de poveștile sale „Il cavallo cosacco”*. Rusia și în romanul „Ex russi” **, recent încoronat cu Premiul Viaredjo. Activitățile sale de traducător sunt complet inspirate din Rusia.

A tradus clasicii: Pușkin, povești și opere dramatice, „Demonii”, „Jucător”, „Adolescent”, Turgheniev oooooooooooooooooo

* „Calul cazacului” (it.).

** „Foști ruși” (it.).

„Părinți la copii”, „În ajun”. Dintre autorii moderni - cărți de Bunin, al meu, Aldanov, Amfiteatrov, poezii de Vyacheslav Ivanov, a editat traducerea romanului de Teffi și alții. A vorbit și la radio și a vorbit în orașe mari, precum Milano, Genova și în Piacenza mică. A promovat chiar Rusia pe scenă - în producții de Rimski-Korsakov, Mussorgsky, Stravinsky.

În aprilie 1935, Academia Regală Italiană i-a acordat un premiu „pentru propriile lucrări și traduceri din limba rusă”.

Kufferle a tradus nu numai mult, ci a dat și traduceri remarcabile: pentru fiecare autor, găsind o formulă stilistică care să-l exprime într-o limbă străină.

Scriitorul, care a făcut atât de multe pentru cultura rusă în Italia, nu poate fi primit cu căldură decât de poporul rus din Paris. Scriitorul acestor rânduri, un admirator de multă vreme al Italiei în tot ceea ce este italian, este deosebit de bucuros să facă acest lucru.

SALUT REVISTA RUBEZH

Zece ani ca revistă emigrată, unde atât literatura, cât și arta, o revistă culturală, independentă, care urmărește viața, care are o legătură extinsă cu cititorul, este o bucurie în vremurile noastre înghesuite. Norocul este important. Și acum - salutări sincere către „Frontieră” de la Paris!

Dumnezeu să continue să prospere.

CINCI ANI

Primul număr al Gândirea Rusă a apărut într-una dintre zilele strălucitoare din aprilie 1947. Îmi amintesc o cameră modestă de pe rue Roquépine, la Sindicatul Muncitorilor Creștini – ceva ca o cabană. Seeler și Polyansky lucrau acolo, Vodov la tipografie, iar Lazarevsky, inițiatorul tuturor, era peste tot.

Când Berberova și cu mine am mers acolo cu meșteșugurile noastre, se părea că, în afară de redacție, acest ziar avea doar doi angajați și, să spun adevărul, nu era nicio certitudine dacă următorul număr va fi publicat sau nu: a apărut Russkaya Mysl. prin generație spontană, cu o astfel de lipsă de bani încât a devenit doar înfricoșător.

506

Cu toate acestea, ea a supraviețuit. Nu erau doi angajați, ci mulți alții. Cititorii de asemenea. Averea ei nu a crescut, dar acum s-a dezvoltat ferm în cinci ani, și-a găsit prieteni, și-a găsit dușmani, iar „sprijinirea lui Dumnezeu” își continuă călătoria.

Prietenii o salută acum. Unul dintre vechii prieteni de aici ar dori să spună de ce anume salută.

Da, îi doresc atât creștere, cât și prosperitate cuvântului rusesc liber, independent, nepartid și democratic, care să conducă lupta împotriva totalitarismului și ateismului.

Mă bucur că Russkaia Mysl apără poporul muncitor, că în general este pentru cei slabi și asupriți împotriva celor puternici și asupritorilor, atât în politică, cât și în public. (Este bine că a intrat în contact constant cu Sindicatul Creștin - datorită ei a fost creată chiar și o secțiune rusă a acestuia.)

Este bine că îi ajută pe cei nevoiași în toate felurile posibile - multe sute de mii au fost împărțite prin ea refugiaților, copiilor, bătrânilor, călugărițelor, tuberculozei etc. E bine că unește emigranții ruși împrăștiați în toată lumea și că are corespondenți simpatici dezinteresați în toate țările.

Este bine că se adresează și tinerilor, unind o serie de organizații de tineret la Paris – cât de nevoie de tineri în emigrare acum!

Este bine că luminează viața socială, teatrală, muzicală și literară a Parisului cât mai bine.

Dar există și o caracteristică în Russkaya Mysl care este foarte semnificativă și puțin notă. Ea este cea care îi dă originalitate.

Încă de la primele numere, în articolele sale directoare s-a subliniat cu temei că nu părțile au fost cele care contau pentru ea, ci că adevărul lumii spirituale era mai presus de părți. Prin urmare, acel sistem politic este mai bun, ceea ce permite mai bine realizarea acestui adevăr. Prin democrație, într-o mai mare libertate, dreptate și milă, respectul pentru fratele uman și simpatia pentru cei defavorizați sunt mai bine exercitate - dar Divinul rămâne întotdeauna suprem și

sistemele trebuie să slujească întotdeauna Spiritului. Acesta este cadrul supra-politic.

Gândirea Rusă este un ziar laic. Dar în exil nu a existat și nu există o publicație care să fie mai aproape de Biserică și Ortodoxie decât este. Poți chiar să spui direct: primul ziar creștin rus. (Și nu intelectual în vechiul sens, și nu „pur și simplu” politic.)

Consider asta cel mai important. O consider atât un semn al vremurilor, cât și un semn al epocii noastre, când lumea era împărțită tocmai pe această linie - pro și contra.

507

Ani de zile a trebuit să văd îndeaproape viața lui Russkaya Mysl. Uneori - din cauza secundarului - a argumenta, dar luând-o în ansamblu, amintindu-ți de acești cinci ani, fără nicio presiune jubiliară, vei spune:

- Pentru osteneli, luptă, poveri și neliniște pentru gloria unui om liber și a unei patrii libere, în condiții aproape ascetice, salut și înclinați-vă în fața conducătorilor Gândirii Ruse.

Tuturor celor care lucrează în această afacere - salutări și plecăciuni.

SALUTARE LUI I. V. BORZOV

Dragă Nikolai Viktorovich,

Tocmai am aflat despre ziua ta de 80 de ani. Lasă-mă să te salut din suflet. Nu te-am întâlnit niciodată, dar știu despre viața ta că a fost (și este) plină de muncă și activitate în folosul aproapelui tău. Știu cât de mult ai făcut și faci pentru copiii ruși și pentru non-copii - toate acestea provin din acea inspirație divină pe care o trăiește o ființă umană și care dă un sens durabil vieții umane, ar părea atât de scurt și nesemnificativ: dar în ea este Eternul și prin aceasta ea însăși se alătură Eternității.

Vă transmit cele mai cordiale și respectuoase urări ale mele. Domnul să vă binecuvânteze, continuați să fiți și voi veseli și activi în folosul aproapelui. Soția mea cere, de asemenea, să adauge salutările ei sincere.

Cu adevărat respect,

Boris Zaitsev.

12 iulie 1951

REMIZOV. LA 50 DE ANI DE ACTIVITATE LITERARĂ

Ai apărut în literatura noastră la 8 septembrie 1902, în Curierul Moscovei, în ziua Nașterii Fecioarei. Nu-mi amintesc Epithalama1 dvs. publicată atunci, deși eu însumi am fost tipărită în același Curier, în

aceeași Moscova legendară unde Tolstoi locuia la Khamovniki și unde venea uneori Cehov.

Poate că nu-mi amintesc pentru că semnătura era fictivă, nu avea legătură cu tine. Și numele tău adevărat a fost amintit mai târziu, dar, se pare, în același an: o poveste, 2 era un fel de noapte în nord,

508

scris în tipul Hamsun, dar într-un mod ciudat - acesta abia începea și l-au numit „impresionism”.

Nu există nici un Hamsun în scrierile tale ulterioare. Ești un moscovean, din adâncuri, abisul Moscovei, din Zemlyanoy Val, de la profetul Ilie, Yauza, aproape un vecin al Mănăstirii Androniev și al diferitelor ceruri Nikolo-Yam. Ca moscovit din vremea protopopului Avvakum, te-ai înrădăcinat cel mai puternic, cred, în literatura noastră – dar în secolul al XVII-lea, care a trecut prin Gogol, Dostoievski și prin simbolismul rus. În ultimele tale cărți - Demonul dansant, cu ochi tăiați3, genealogia ta din Moscova este arătată minunat.

Drumul tău literar a fost lung, complicat, anevoios, sinuos și foarte singuratic. Nu ești pentru oameni, dar ai adevărați cunoscători și admiratori. Totuși, chiar dacă ar fi fost „pentru popor”, atunci poporul rus ar fi rămas departe acolo, din 1922 și tu, ca noi toți, ești emigrant. Aceasta înseamnă că în sfârșit este „Für Wenige” – așa și-a numit odată Jukovski cartea.4

Emigrarea pentru un scriitor rus este acum și o cruce și o mântuire. Crucea pentru că condamnă la izolarea de patrie, la o poziție fără drepturi și de mâna a doua. Mântuirea este pentru că dă libertate – scriitorul poate lucra independent, matur.

Da, tu – ca noi toți, tovarășii tăi – ai trăit treizeci de ani în abandon și singurătate. Aici suntem străini, dar nimic nu ajunge acolo. Acesta este soarta noastră. Ce să fac. În orice caz, în ziua ta aniversară, care a căzut bine la Nașterea Maicii Domnului, permiteți-mi să vă salut cordial, să vă spun că mă bucur mereu de neobosit, de angajamentul pentru literatură și de munca voastră neobosită.

A fost o viață grea, au fost și suferințe considerabile – ai povestit despre ele în ultima ta carte, În splendoare roz.5 A fost și a trecut. Nimic nu este ușor chiar și acum, dar există un lucru preferat, munca de zi cu zi asupra cuvântului, hrănindu-se cu antichitatea poetică rusă - îți place modul de vorbire antică rusă, cuvintele rare, sfințenia și diavolitatea.

Ai libertatea de a scrie orice vrei, oricum vrei. Nu există cabane și mașini. Multumesc lui Dumnezeu. „Vai de cei puternici, vai de bogați, vai de creditori.”6

Unul dintre răposații mei prieteni, aici în exil, un om modest și totodată un scriitor, Vladimir Ladyzhensky, a spus asta:

„Dumnezeu a dat viață. Dumnezeu va asigura hrana.

Dă cât ai nevoie: nu foarte mult, ci să trăiești și să respiri.

În calitate de vechi cititor al tău și simpatizant și conațional, îți doresc, dragă Alexei Mihailovici, o respirație mai bună și o viață mai ușoară, îți doresc putere și vigoare, și scris și desen (și îți place asta). În general, „grabă bună în toate.”[7]

509

VLADIMIR FEOFILOVICH ZEELER.

PENTRU A 80-A ANIVERARE

Nu ne-am întâlnit niciodată în Rusia și acest lucru nu este surprinzător: Vladimir Feofilovich este un sudic, lumea lui este Harkov, Rostov-pe-Don, lumea mea este Moscova.

Emigrarea ne-a adus împreună. Și chiar și geografic - întâmplător am ajuns în aceeași casă, pe o alee liniștită a lui Claude Lorrain cu castani uriași în grădina vizavi de noi, primăvara au înflorit frumos cu lumânări roz și au dat întregii alei o notă de liniște și poezie. .

Casa noastră era foarte emigrantă și foarte personală: apartamentele sale mobilate erau ocupate aproape în întregime de ruși, toți scriitori: Osorgin locuia sub noi, lângă Polonsky, sub Vishnyak, apoi unul dintre redactorii Sovremennye Zapiski.

Iar deasupra noastră se află VF Seeler cu familia lui. Era atunci înalt, drept, impunător. Auzeam uneori pași solidi deasupra mea, chiar și peste podea, și am fost oarecum stânjenită când l-am întâlnit - nu era deloc soliditate în mine. Știam deja despre el că în Rusia, în sud, a fost un avocat proeminent, o personalitate publică-cadet, sub Guvernul provizoriu a ocupat un post important la Rostov-pe-Don, iar mai târziu a fost chiar ministru în guvern. a lui Denikin. Si in exil a intrat in Zemgor.[1]

Miniștri, persoane publice - aceasta este o lume specială, nu aproape de fratele nostru scriitor. Dar Vladimir Feofilovich însuși era angajat în jurnalism în Rusia și, în general, avea o înclinație pentru scriitori: îi plăcea ceva în profesia noastră și, de la începutul emigrării, a devenit, parcă, un prieten cu scriitorii.

În acel moment, Milyukov conducea Uniunea Scriitorilor și Jurnaliştilor. Consiliul este de doisprezece persoane, în fotografie toți sunt atât de tineri și mulți sunt încă în viață. Erau mulți membri ai Uniunii. Adunări generale - în sala albă a Uniunii Comerciale și Industriale, vizavi de Palatul Bourbon. Oglinzi, candelabre. Miliukov ar fi putut spune: „Domnilor Dumei de Stat”...

În poza din fața mea din colțul din stânga, V. F. Seeler, chiar și atunci secretarul general - înalt, drept, face un raport la ședință. Milyukov stă calm în centru, secretarul scrie procesul-verbal. Mirkin-Getsevich[2] colegi de la Seeler.

Toate acestea au dispărut de mult. Dar cauza comună din Uniune a reunit - timp de treizeci de ani, și până astăzi Vladimir Feofilovich a fost în același post: toate balurile noastre de caritate, rapoartele, distribuirile, distribuirile - totul este pe el. Parcă încet - personajul nu se grăbește -

uneori posomorât, parcă neprietenos, când luminator cu un zâmbet amabil, a făcut și face ceea ce trebuie, nu numai în Unire, în Zemgor, ci acum în ziar.

Nemții și războiul, ca noi toți, a trecut prin greu. Germanii au stat chiar (la Compiègne),3 dar nu s-au deplasat în nicio direcție. Nu s-a înclinat în fața germanilor, ci și în fața sovieticilor.

În primăvara anului 1947, regretatul V. A. Lazarevsky a obținut permisiunea de a publica Russkaya Mysl. Vladimir Feofilovich a devenit unul dintre editorii săi. În ciuda anilor considerabili deja, dificultatea, uneori chiar părea fantastică, întreprinderea a preluat-o cu entuziasm. Putem spune: sărăcie și libertate. Ziarul nu depindea de nimeni, dar totul s-a întâmplat contrar regulii vechi, fără nici un sprijin din exterior, parcă din generație spontană (deși am citit odată despre „Gândirea Rusă”: „ziarul lui Shmelev și Vatican”). Cea mai ortodoxă dintre ziarele emigrate a fost susținută de cititori și, după cum crede poporul rus: „sărăcia nu este un viciu”, totul era justificat.

Vladimir Feofilovich și-a investit toată puterea aici și investește până în prezent. Îl ocupă nu atât politica, cât sprijinul pentru emigrare în calea ei dificilă, calea crucii. Câte articole - despre cei care suferă în taberele de dispersie, și despre inițiativele culturale rusești, și despre copii, adăposturi, case de bătrâni, despre gimnaziul rusesc, în general, despre tot ce ține de protecția și sprijinirea umanitarului. Cei care sunt aproape de asta știu care este răspunsul.

Timpul, însă, trece, anii trec. Forțele nu pot crește, slavă Domnului, nu se usucă. Poate că cineva nu este la fel de înalt și direct ca pe vremea lui Milyukov, dar sentimentul de umanitate este încă inspirator - o moștenire de lungă durată a intelectualității ruse.

Zilele trecute se împlinesc 80 de ani din călătoria pământească a lui V.F. Seeler, care a căzut într-o eră catastrofală, a supraviețuit războiului rusesc, revoluției, unde moartea era în prag, războiul de aici, emigrația - și totuși forțele nu sunt zdruncinate, impulsul umanității și simpatia continuă să acționeze. Aceasta este slava lui Dumnezeu, slava lui Dumnezeu. Poate că acesta este cel mai important lucru din viață. Bătrânețea este cumplită cu indiferența. Și dacă nu, e în regulă.

Pe 27 iunie, în sala M<musical> 0<societății> rusești 3<agrarieni> prieteni și simpatizanți ai lui Vladimir Feofilovich se vor aduna pentru a-i exprima sentimente amabile și recunoscătoare, meritate de mulți ani de muncă.

SALUT LUI ALDANOV

În 1922, la Berlin, l-am întâlnit pentru prima dată pe Aldanov. Însoțit de o doamnă grațioasă, un tânăr cu părul negru și mustață neagră a intrat în sufragerie - foarte chipeș. Mi-a plăcut imediat faptul că frumoșii ochi căprui, ca și soția lui, sunt grațioși.

Reflectând acum, văd că nu era deloc atât de tânăr. Și eu însumi nu eram cu mult mai în vârstă decât el. Dar această impresie de tinerețe a rămas. A intrat un oarecare scriitor tânăr – pe vremea aceea era, dacă nu mă înșel, autorul a doar două cărți apărute în timpul războiului și al revoluției – evenimentele i-au întunecat. Ca scriitor, nu l-am cunoscut. Dar am aflat curând. În același Berlin, în primăvara anului 1923, a fost publicat primul său roman istoric, Thermidor al nouălea - începutul unei trilogii, începutul faimei.

Cartea este pe raftul meu, cu inscripția autorului, legată. Legarea s-a dovedit necesară. Eu și soția mea, după ce am primit cartea atunci, am citit-o împreună, dintr-o dată și, pentru a nu ne amesteca unul cu celălalt, am rupt-o în jumătate - am citit prima jumătate, ea a citit-o pe a doua, în același timp. A mers grozav.

Aparent, nu am fost singurii care l-au tratat pe „Al nouălea Termidor” cu atât de entuziasm. Nu știu dacă altele s-au rupt, dar s-a vândut perfect și i-a dat imediat un nume autorului. Au mai fost apoi și alte romane, istorice și moderne - nu este necesar să enumerăm, toată lumea știe deja.

Cunoștința personală a continuat, întărită. Ne-am mutat amândoi de la Berlin la Paris și au început ani lungi de emigrare.

Amintindu-le, îl văd mereu pe Mark Alexandrovich de aproape și mă bucur că aceste trei decenii și jumătate au trecut chiar și în relații de prietenie. Pe panta vieții, apreciezi atât de mult!

Talentul lui Aldanov a crescut și s-a dezvoltat. Faima a crescut. „Conspirația”, „Simfonia a zecea”, „Originile” mi se par capodoperele lui. Dar alții îl vor scrie despre literatură astăzi.

Doar îmi amintesc ceva. Îmi amintesc de cinele noastre literare vesele în restaurantele rusești din Paris - cu Bunin, Tsetlin, Teffi, Fondaminsky, uneori Osorgin și Muratov. Cina în onoarea scriitorului italian Küfferle, sărbătorirea Premiului Nobel al lui Bunin.

Îmi amintesc și de vremurile triste din primăvara anului 1940, când nemții se apropiau de Paris, iar după întâlnirea de la Fondaminsky, cu un vânt mohorât al nopții, în întunericul Parisului liniștit, ne-am sărutat la revedere pe Mark Alexandrovich pe Place de la Porte. Sfântul Cloud - a doua zi, el și Tatyana Markovna1 au plecat spre sud.

Au fost multe lucruri. Au trecut anii, s-a stabilit din nou comunicarea cu America, primele salutări și primul colet a venit de peste ocean de la același Aldanov.

Acum este din nou compatriotul nostru, european, dar nu parizian. Locuitor din Nisa - în rusă nu există nici măcar un derivat decent (nu ca Kaluga, Tula, Moscovit).

Și acum toată viața a trecut. „Zilele anilor noștri sunt șaptezeci de ani”, spune Scriptura. „Și cu o cetate mai mare, optzeci de ani, și cel mai bun moment al lor este munca și boala, pentru că trec repede și zburăm.”3

Da, zburăm. Mark Alexandrovich, de parcă de curând încă un „tânăr scriitor”, a trecut de cei șaptezeci de ani, ocolește Capul Bunei Speranțe. După cum am văzut cu toții, el a fost și „muncă și boală”, dar ferește Dumnezeu ca – contrazicându-l numerelor pe Psalmist – să ocupe multă vreme un loc de netăgăduit și demn în literatura noastră, exilat, dar invincibil în sensul de demnitatea și libertatea omului, plecând fizic, neclintit din punct de vedere spiritual.

LIFARU

Salutări, dragă Serghei Mihailovici. Douăzeci și cinci de ani! Șeful baletului francez, un rus de renume mondial, un artist al lumii libere, \\ Rusia noastră în colaborare cu Occidentul. Cazul este rar. (De asemenea, este rar ca celebrul artist să nu se îndepărteze de compatrioții săi în exil într-o țară străină. El a glorificat numele rusesc.)

Nu știu prea multe despre arta dansului. Dar știu că în arta ta tu ești stăpânul suveran, imaginea este primordială. E bine că ne iubești lumea, verbal. E bine că îl iubești, îl știi pe Pușkin - mereu zburător, învingătorul gravitației - nu de aceea este aproape de tine? Ai chiar și un cult al lui - îmi amintesc de expoziția Pușkin pe care ai creat-o în <19>37.1

Dumnezeu să vă dea putere și sănătate, Credință, dragoste pentru munca voastră, entuziasm și creativitate. Dumnezeu să fie mereu credincios marii arte a Patriei noastre.

SALUT CĂTRE „CUVINTUL NOU RUS” <1960>

Dragă Mark Efimovici! Vă rugăm să acceptați și să transmiteți editorilor și personalului New Russian Word salutările mele cele mai sincere

513

și felicitări pentru viitoarea aniversare. Doamne ferește, multă vreme să scrii și să lucrezi, să fii un cuvânt rusesc liber și cult. Să dea Dumnezeu ca în curând să pătrundă liber în Patria Mamă, pentru ca toți să fiți voioși și sănătoși.

Da, încă o dată - salut, salut!

Borul tău. Zaitsev. Paris

PASTOR BUN

În Rusia, nu l-am întâlnit niciodată pe pr. Vasily Zenkovsky (nu era atunci preot și nu ținea prelegeri la Moscova). Iar în exil îmi amintesc de el ca civil, la 10, Bd. Montparnasse, unde locuia atunci YMCA. Acolo a jucat pitorescul Berdyaev, elegantul Vysheslavtsev, se pare, iar pr. Serghei Bulgakov - toți morții, deja plecați.

S-au spus multe, nu-mi amintesc exact ce, dar despre „divin”, desigur.

Vasili Vasilievici era așa: purtând ochelari, într-un costum gri, afabil și susținător, din cuvintele lui, din zâmbetul lui, din toată ființa sa emana o anumită bunăvoință.

Era ferm în el. El însuși este om de știință, profesor, autor a diferitelor cărți (nu îmi revine să le judec pe fond, dar ceea ce citesc este profund serios și cumva pe plan intern. Se simte). Cărți... - nu se știe niciodată, noi toți, scriitorii, scriem cărți, asta nu este surprinzător în moșia noastră, ci orientarea către oameni, inimile umane, spre tinerețe - nu am văzut mare lucru din asta cu fratele nostru - dacă filozofi, poeți, scriitori de ficțiune – și eu însumi invidiez un asemenea dar.

La o. Busuiocul a fost doar asta. A fost atras de oameni, și nu pentru a le impune ceva, ci pentru a transmite lumină, cunoaștere, har. Dar pentru asta trebuie să ai un suflet-receptor, un suflet-transmițător, apoi va exista comunicare. Aparent, Vasily Vasilyevich Zenkovsky, profesor, scriitor și profesor într-un costum gri, a fost întotdeauna atras de acest lucru. Nu este de mirare că, fiind mereu creștin, s-a transformat la un moment dat dintr-un profesor de filozofie creștină, psihologie, într-un preot, pr. Vasily, în sutană și cu cruce la piept. Sutana nu l-a împiedicat să scrie ulterior nici Apologetica, nici recent publicatul Gogol, sau orice altceva, dar l-a apropiat totuși de umanitate, a impus o nuanță deosebită, extrem de mistică, înclinației sale naturale. Aici se mărturisește înainte de a se împărtăși, trebuie să încurajeze, să întărească, să consoleze – iată un domeniu special pentru munca sa. Și ei o simt. Imediat simțit în el „păstorul cel bun

du-te” – au notat acest lucru oamenii bisericii. Blândețe, simpatie, strălucirea unui fel de optimism firesc, umanitate - cât de mult are nevoie umanitatea care poartă crucea!

Și când vorbește despre Busuiocul în templu - întotdeauna pe scurt și cu sens - discursul lui vine în mod special.

Nu este de mirare că s-a apropiat atât de Mișcarea Creștină Studențească - RSHD. Tinerețea este domeniul lui. „Un semănător a ieșit să semene” - el este șeful întregii Mișcări, șeful nu numai formal, ci și în suflet și inimă. Acest lucru îl simt, desigur, tinerii și domnișoarele care vin la Congrese din diferite părți ale Franței și Europei, ei simt că sunt pe mâini bune. „Sunt cu adevărat ca acasă în Mișcarea noastră”, mi-a spus el recent. Nu mă îndoiesc că pentru „ei” el este un fel de piatră de temelie, un adevărat păstor, în duh și trup.

Părintele Vasily împlinește zilele trecute 80 de ani. Viața lui de aici, muncitoare, ascetică, în multe privințe ascetică și îndreptată către aproapele, a trecut mulți ani sub ochii noștri – să ne înclinăm în fața acestei vieți vrednice. Îi dorim dragului pr. Vasily și vivacitate creativă în scrisul lui, și sănătate și lumină în mediul dificil al vieții sale în multe privințe.

SCRISOARE PENTRU PASUL

„Zilele curg după ani, ani după zile, de la un abis cețos la altul". Da, ei aleargă. Așa că nu vei observa cum ai tăi au ajuns la optzeci, trec peste Munții Urali. Simt că ești și mai mult un camarad de arme, acum din „optzezeci". Mă bucur că spiritul tău este vesel, că încă, dar cu mai multă profunzime, întruchipezi cultura strălucitoare a Epocii de Argint rusești, le arăți străinilor Rusia înălțimilor și nu mizerie.

Ciudat: suntem amândoi conaționali - Kaluga, compatrioți mai târziu la Moscova, aproape de aceeași vârstă, și chiar în această Moscova, trăind în aceeași strată de societate, ne-am întâlnit foarte puțin. A fost mult mai puțină comunicare decât aici, când suntem în state diferite. Poate că asta se datorează faptului că acolo eu aparținem unui cerc pur literar, în timp ce tu aparțineai mai mult unui filozofico-religios, sau chiar pur filosofic, în care eu sunt complet ignorant. „Logos", „Musaget" Moscova, Florensky, Sventsitsky, Erna, Yakovenko ... - acesta este al tău. „Lână de aur", „Maceș", Leonid Andreev - al meu. În Cercul Literar de la Moscova, „leagănul" tinereții mele, se pare că cu greu ai apărut. Și n-am fost la întâlniri filozofice cu Morozova.1

515

Timpul revoluției din februarie s-a dovedit a fi un timp de acțiune pentru tine, lunile prefebruarie ale războiului au fost posturi de observare a artileriei în Galiția. Erai deja ofițer, iar eu eram pălărie de cadet la Moscova, la școala Alexander.

Și în timpul revoluției bolșevice, soarta ne-a despărțit. La începutul anilor 1920 nu ai participat la Uniunea Scriitorilor de la Moscova - într-un cuvânt, te-am recunoscut în mod corespunzător, de fapt, din cartea ta Din scrisorile unui pavilion de artilerie (Praga, 1926, ed. Flame).

Mi-ai dat această carte mie și soției mele, am citit-o acum mai bine de treizeci de ani și apoi am spus în inima mea:

– Cea mai bună carte despre război.

Am recitit-o tocmai acum, în legătură cu cea de-a optzeci de ani. Și - un caz rar: nimic nu s-a mișcat în atitudinea mea față de ea. Lumea s-a schimbat, eu însumi mă schimb, voi vă schimbați, dar impresia rămâne aceeași: până și acele locuri pe care le-am subliniat cu simpatie atunci acum rămân subliniate în sufletul meu, și un rar protest împotriva unei fraze prea elegante, nu în ton. de simplitate generală profundă, sinceritatea și umanitatea cărții au rămas și ele. Da, „Scrisorile" tale au rezistat perfect testului timpului. (Titlul este chiar excesiv de modest. Aceasta este o poveste despre război și suflet, prezentată artistic.) Și nu știi ce este mai important și ce s-

a făcut mai bine: războiul cu tragedia, ororile și contradicțiile lui, sau suflet? Totul este mai bine.

Probabil că este prea departe pentru tine acum. Știu că acoperirea imaginii în „Fostul și Neîmplinit” este mai largă, o epocă întreagă, știu că lucrezi în Germania de ani de zile, promovând înalta cultură rusă în rândul străinilor, simt că în dezvoltarea ta spirituală ești mergând din ce în ce mai adânc, lumea religioasă te prinde din ce în ce mai mult, iar viața cu încercările și durerea ei te înalță în interior - și mă bucur de asta. Nu bătrânețe mormăitoare, ci înțelept și viu, după ce a plătit pentru creșterea ei cu tristețe singuratică - deși împărtășită de prieteni, tot trebuie să o suporti și tu - așa văd eu seara ființei tale.

Și permiteți-mi să adaug câteva cuvinte foarte personale: eu și soția mea nu vom uita niciodată bunătatea și atenția voastră față de noi la München, în decembrie 1956, când era încă în viață de neuitat Natalia Nikolaevna2 și amândoi ne-ați oferit atâta căldură și bunăvoință. Acum iarna asta Munchen, lecturi, discursuri, totul pare a fi ceva „străin”, „de cealaltă parte”. Există, totuși, „acest” țărm, iar de-a lungul lui este dat și pedepsit să meargă până la capăt, fără teamă. Știu, te-am auzit că faci asta. Și în aceste zile, atât eu cât și soția mea vă trimitem salutări fraterne, ne îmbrățișăm, sperăm că poate (nu la Munchen, bineînțeles!) Și ne vedem înainte de ultima despărțire.

Fii binecuvântat.

516

EH RYSHKOVA

Dragă Evgenia Nikolaevna, am aflat cu mare tristețe că părăsești Gândirea Rusă. De ani de zile m-am obișnuit să te văd la biroul tău în camera ta mică. Îți spuneam „gazda hotelului” – rolul principal în piesa lui Goldoni. Nu erai proprietarul ziarului, dar cuvântul ți se potrivea.

Cu toate acestea, nu a fost întotdeauna așa. Acum patruzeci de ani, când slujeai în Vozrozhdenie, nu aveai o cameră separată. În 1947, a apărut „Gândirea Rusă”. Nu numai tu, ci toată redacția și biroul erau așezate într-o singură cameră de pe rue Montholon și vocile umane se îmbinau cu zgomotul unei mașini de scris. Era vremea eroică a ziarului. – Sărac, dar cinstit. In primele luni angajatii nu au primit nimic, nu stiu cu ce au fost platiti angajatii (cred, banuti). Dar a avut loc o ascensiune, credința în libertatea de exprimare și bucuria de a merge împotriva dispoziției generale, care apoi, vai, i-a cuprins pe mulți în exil.

Și atunci ziarul s-a întărit, s-a mutat într-un mediu mai acceptabil, ai devenit secretar de redacție și, parcă, personificarea libertății nobile, dar și statornicia în unele chestiuni. S-ar putea spune că au întruchipat spiritul Gândirii Ruse.

Dar timpul este timpul. Puterile nu sunt infinite. Ele trebuie protejate, nu pot fi ignorate.

Dă-mi voie, la despărțire, să-ți strâng mâna ferm, într-un mod prietenesc, să-mi doresc din toată inima liniște sufletească și sănătate în minte până la capătul datoriei îndeplinite. Cu cele mai bune sentimente și urări.

SALUTARE LUI R. GUL SI NOUL JURNAL

Dragă Roman Borisovici, salut din tot sufletul numărul 100 al revistei Novyi Zhurnal, și revista în general, și pe tine, liderul celei mai bune publicații emigrate. Dumnezeu să te țină puternic și lung. Dumnezeu să dea putere, sănătate și perseverență - acum este apreciat și nu va fi uitat în viitor.

Ridic mental „cupa” pentru tine. Să fiți sănătoși, Doamne ferește să continuați lucrarea valoroasă.

Al tău întotdeauna, Bor. Zaitsev.

13.VIII.<19>70. Paris.

517

SALUT LA „CUVINTUL NOU RUS” <1970>

Dragă și dragă Mark Efimovici, permiteți-mi să vă salut cordial pe dumneavoastră și Noul Cuvânt rusesc la cea de-a 60-a aniversare a existenței sale - emiterea unui cuvânt independent și demn.

Dumnezeu să dea putere și curaj.

Cu adevărat respect și recunoștință.

- Multi ani! Multi ani!

esti mereu

Bor. Zaitsev. Paris

♦♦♦
♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦ ♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦ ♦♦♦♦♦♦♦♦

Apeluri,

ANUNTURI, ANUNTURI

♦♦♦
♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦ ♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦ ♦♦♦♦♦♦♦♦

ZIUA ȘOFERULUI RUS

------- Șoferii ruși din Paris își aranjează „ziua”. Gândul lor este foarte rezonabil, simplu, trezește simpatie. 19 mai, miercuri, grupul de inițiativă, un fel de „nucleu” al lucrătorilor noștri la-. invită toți șoferii ruși să dea jumătate din câștigurile lor nete pentru cauza comună. Acesta este cazul: înființați un fond de beneficii mutuale (50% pentru acesta), restul banilor adunați merg către persoanele cu

dizabilități, studenți și copii. Deci „Ziua șoferului” se dovedește a fi legată de „Ziua persoanei cu dizabilități” și „Ziua băiatului rus”. Succesul sau eșecul acestuia va fi resimțit de handicapați și de copii în consecință.

Aceasta înseamnă că miercuri, 19, toți șoferii ruși, fără excepție, predau jumătate din câștigurile lor nete către „puncte de dumping” (redacția ziarelor, restaurantele rusești, librăriile, garaje - toate acestea sunt descrise foarte exact în apelul șoferului).). Este necesar ca toți angajații și proprietarii de garaje să îi susțină. Și este, de asemenea, necesar ca „publicul” să răspundă. Înseamnă asta. Când (19 mai) rusul se va apropia de taxi și va răspunde la întrebare:

- Rue Laffayette ... sil vu ple, numbero duz ... se pre de la ... - va primi un răspuns în cea mai pură rusă:

- Da - și din anumite motive ambii vor zâmbi, atunci aici „călărețul” ar trebui să-l întrebe și pe cel mai pur:

- Participați la „Ziua șoferului”?

Iar cu un răspuns afirmativ – și sperăm că așa va fi mereu – călărețul să nu cruțe nici un franc în plus, nici măcar doi sau trei, să-și amintească că totul nu e degeaba – pentru o faptă curată, bună.

Și așa, noroc, conaționali cu fețele bronzate, rătăcitori de pe străzile, aleile și străzile Parisului, oameni de cârmă, viteză, nervi, atenție - noroc într-o faptă bună. Dumnezeu să dea în această zi o mână deosebit de fermă, o privire ascuțită, clienți generoși, o colecție bogată.

521

Ultimele stiri. 18 mai 1926, nr. 1882, p. 2

Uniunea șoferilor ruși a fost organizată la Paris în 1926 și era formată din peste o mie de taximetriști. El a organizat anual „Ziua șoferului rus” – un eveniment caritabil pentru a strânge fonduri pentru a ajuta șoferii nevoiași. A publicat ziarul „Șofer rus” și lunar „La volan”, care a publicat și opere de artă ale scriitorilor ruși.

STRĂINI RUSII. AVOAREA UNUI GRUP DE SCRIITORI RUSI

Mii de persoane cu dizabilități ale noastre sunt fără ajutor și fără adăpost. Sindicatele cu dizabilități caută fonduri, dar nevoia este mare. Este necesară o amenajare stabilă a adăposturilor, atelierelor și sanatoriilor. În ținuturile slave ei fac tot ce pot pentru a ajuta, dar acest ajutor nu este suficient. Viața invalizilor noștri depinde de colecții aleatorii. Nu o poți face așa. Trebuie să ne dăm seama că acest lucru este inacceptabil și rușinos.

Cea mai indiscutabilă, cea mai urgentă chestiune ar trebui să fie preocuparea pentru toți cei care și-au sacrificat viața pentru Rusia, care au luat mutilări, răni pentru ea, și-au pierdut sănătatea, care acum sunt infirmi. Sunt până la 5000 dintre ei uniți în sindicate. Dar, desigur, sunt mai mulți: mulți lucrează în mine, în fabrici, în

serviciu, încercând să învețe, luptă pentru viață, pierzându-și puterea și mor fără a fi numiți invalid. Mii de morminte ale necunoscutului sunt împrăștiate în întreaga lume. Câte sinucideri - din disperare, din indiferență! Ei aud despre asta și trec. Nu o poți face așa.

Popoarele onorează eroii: grijă pentru cei vii, amintirea celor morți. Ne aflăm într-o țară străină, nu avem mormântul „soldatului necunoscut”, iar mii de suferinzi noștri sunt alături de noi. Ele sunt atât onoarea noastră, cât și justificarea noastră în fața lumii. Rănile și suferința lor sunt pentru Rusia. Au rămas fideli onoarei și datoriei. Acesta este pașaportul nostru rusesc. El nu este recunoscut de toată lumea; dar știm că acesta este un pașaport adevărat și plătit scump. Știm și trecem. Nu o poți face așa.

Rusia nu poate face nimic. A face asta pentru ea este datoria noastră. Suntem aici, în acest caz, înlocuitorul ei și trebuie. Aceasta este o datorie a onoarei noastre, onoarea rusă. Să nu spună: „au fost uitați!” Fie ca toți să fie impregnați de o singură voință. Noi, care suntem încă capabili să muncim, suntem obligați să le dăm o parte din noi, o parte din munca și inima noastră. Suntem sute de mii; sunt mii. Cu plata noastră nu vom plăti datoria; dar vom plăti cu inima, cu simțul fraternității. Trebuie să ne.

522

Ajutorul nostru trebuie să fie constant și ferm. Trebuie creat un fond pentru cazarea stabilă a persoanelor cu dizabilități. Dacă vrem, totul va fi. Trebuie să vrei.

Trebuie auzită vocea Uniunii Invalizilor.

Unirea s-a constituit ca o piatră de hotar - amintește-ne! - „Ziua Invalidului”, de ziua de pomenire a Sfântului Nicolae Făcătorul de Minuni, cinstit de poporul rus, ajutor și patron al celor fără adăpost, orfanilor. Anul acesta - 9/22 mai, Vara Nikola. În această zi, peste tot în lume, unde există cel puțin o mână de ruși, se organizează o colectare de asistență pentru persoanele cu dizabilități.

Noi, scriitorii ruși din străinătate, facem apel la toată lumea să ne ajute persoanele cu dizabilități. Și primul lucru pe care îl apelăm la presă: ajutor! Lăsați ziarele să deschidă o colecție pentru persoanele cu dizabilități; fiecare să răspundă cât poate de bine: cu muncă, artă, colecții în biserici, organizarea de loterie, concerte, prelegeri, spectacole, lecturi și întâlniri, culegeri la locuri de distracție și comerț, de la cunoștințe, lansare de articole și numere speciale în ziare și reviste - toată lumea, ceea ce se poate face convenabil, în funcție de loc.

Facem apel la toți cetățenii ruși aflați în străinătate să vină în ajutorul persoanelor cu dizabilități. Toată lumea să-și amintească de această zi: să ajute persoanele cu handicap, purtători de onoare rusești! Chemăm: arată-ți voința, chemați, amintiți-vă neobosit, folosiți toate talentele, forțele, cuvintele, influențele și legăturile, uniți-vă în această cauză sacră, arătați că noi, împrăștiați în lume, suntem capabili să fim uniți, că nu suntem praf , dar putere! Și să devină de acum încolo acest impuls o garanție a

unității și a fraternității, o forță spirituală, fără de care este imposibil. Lăsați invalizii noștri să devină pentru noi toți o legătură, o chemare nemuritoare - pentru Rusia!

Solicitarea noastră către toate organele de presă străine din Rusia este să acordăm spațiu acestui apel, iar scriitorilor ruși care simpatizează cu această cauză sfântă a întregii Rusii să-și adauge semnăturile la acest apel.

M. A. Aldanov, K. D. Balmont, academician I. A. Bunin, redacția ziarului Vozrozhdenie, Z. N. Gippius, redacția ziarului Dni, B. K. Zaitsev, P. N. A A. Yablonovsky, S. Yablonovsky.

523

ZILE DE IUBIRE

Cu cât trăiești mai mult într-un pământ străin, cu atât auzi mai des dispute și vorbești despre rolul, despre „misiunea” emigrării, cu atât mai puternic este sentimentul în interior: lasă politicienii să aleagă într-un fel sau altul. Lasă-i să se certe și să afle.

Și iată-mă, o emigrare, doar un rus, văd doar nevoia și tristețea în jurul meu în fiecare zi, văd invalizi de război, știu despre băieți care nu au unde să „pună capul”, citesc despre sinucideri și doar văd pe jumătate înfometați sau torturați de munca grea - medici, care lucrează ca încărcători în gări, scriitori care transportă încărcături grele, familiile lor mâncând fasole - există atât de mult amar, dezastruos și teribil în fața mea, încât cumva nu am timp să mă cert despre nimic , simți cu toți nervii: prima și grandioasa „misiune” a emigrării este de a ajuta ! Calea mare și incontestabilă este iubirea frățească.

Pentru mine este fără îndoială că cea mai corectă cale de acțiune aici este auto-impozitarea totală, un fel de mare comunitate de exilați în fapte de bine. Sarcina este dificilă și uriașă. Nu trebuie să uităm de asta și ar trebui să ne străduim pentru asta. Dar acum avem și motive imediate, de azi, să ne stârnim și să ne zguduim, să ne simțim unitatea, rușilor, croindu-și ferm drum prin greutățile vieții într-o țară străină.

Acum avem în față astfel de „zile ale iubirii”, cele apropiate - „Ziua persoanelor cu handicap”, „Ziua băiatului rus”.

22 mai, ziua Sf. Nicolae, sfântul patron al tuturor celor suferinzi și asupriți, se presupune lansarea ziarului de o zi „Russian Invalid”. Comitetul Hostelului pentru Băieți și-a publicat deja ziarul, Băiatul Rus1 (este în vânzare și vă puteți abona la el - 32, rue Boissière, de la secretarul comitetului, N. P. Bulyubash2). Ambele ziare sunt literare. Nu au politică. Au unit aproape toți scriitorii locali, artiștii, mulți poeți, jurnaliștii, oamenii de știință - fără deosebire de direcții. Biserica și-a ridicat crucea de binecuvântare peste ei, subliniind parcă că scopul acestor publicații este mai presus decât dezacordurile umane.

Prin urmare; oricine cumpără ziarele „Russian Invalid” și „Russian Boy”, oricine distribuie mai multe exemplare ale acestora între prieteni, oricine la o adunare în biserică, în locuri publice, teatre etc., își dă „acarianul” va lua un bilet la un concert, o prelegere - toată lumea va intra în cercul invizibil, dar durabil al Iubirii, toată lumea va atinge Binele, toată lumea va confirma astfel vitalitatea, puterea acelor ruși care sunt împrăștiați în întreaga lume, fără adăpost, neputincios, dar puternic în spirit - și în același timp - toată lumea va sprijini pe cei chinuiți, va face viața mai ușoară infirmului, va oferi băiatului rus condițiile pentru o viață tolerabilă.

Să nu existe refuz!

524

CONCERT-GALA

În fața mea este programul concertului - nu chiar genul obișnuit. Prima pagină reproduce o fotografie a unei vile într-o grădină; pe a doua și a treia, sub partea „prima” și „a doua” a concertului - băieții spală vase în bucătărie, iar ceilalți băieți, în camera lor de cămin, joacă șah. Pe pagina a patra, ei iau prânzul.

Am scris deja despre Hostelul din Chaville.1 Funcționează și oferă adăpost pentru copiii săraci, dar sunt foarte puțini bani pentru a conduce afacerea, Comitetul Hostelului caută fonduri cât poate, iar astăzi este concertul Comitetului. În același program, deasupra băieților, o listă cu nume celebre și cunoscute ale artei muzicale, dramei, literaturii, baletului rusesc. Artiști de diferite tipuri de arme au onorat programul nostru; d-na Balashova, Roshchina-Insarova, Yakovleva, Spiridovich, Teffi; a.a. Kedrov cu cvartetul său, Kaidanov, Lapshin, Popov, Rakhmanov2 și poetul francez Rostand.3

Și acum ție, cititor necunoscut și, cred, simpatic, aceste rânduri. În viața zgomotoasă, pestriță a capitalei, nu uitați că astăzi, duminică seara, în sala Gaveau4 (45-47, rue la Boesy), arta rusă își dă mâna nobilă tinerei Rusii - în cureaua grea a vieții. pătrunzând în lumină și cultură.

Așadar, astăzi la ora nouă ne vom întâlni. Vom fi primiți de băieți steward cu panglici pe mâneci, vom fi întâmpinați de sala serioasă și luminoasă din Gaveau - iar strălucitoarea artă rusă va cuceri din nou, încă o dată se va împrospăta.

CHESTIUNE DE IUBIRE

Știm foarte bine câți ruși lucrează în fabrici din Paris. Știm mai puțin despre câți oameni adorm și slăbesc în munca lor, câți sunt păziți de fiara slăbiciunii – tuberculoza. Muncitorii ruși care au contractat tuberculoză nu pot folosi sanatoriile franceze gratuite. La cele platite pretul este insuportabil. Rușii merg cu respect la spitalele generale. Dar nu de asta este nevoie. Doar un sanatoriu și un tratament în sanatoriu pot câștiga cu adevărat.

„Un sanatoriu este ultimul vis al unui rus bolnav, ceva în care își pune toată nădejdea în Dumnezeu, în comitete, în colegii săi, în surorile care îl vizitează”, îmi scrie o persoană care dă multă putere. la tuberculoză. - Îmi amintesc de toți cei care nu au putut

525

intra într-un sanatoriu din lipsă de bani. Este înfricoșător când te gândești că, cu un pic mai multă dragoste, multe vieți tineri ar fi salvate.” (Sute de pacienți au trecut prin mâinile autorului rândurilor de mai sus).

„Îmi amintesc de un tânăr cazac pe moarte, complet singur, în spital. Voia să meargă undeva. Și întâlniți Paștele nu în spital. Pe pământ, încă nu a auzit „Hristos a Înviat”.

Un altul, deja cu buzele reci, m-a întrebat: „care este rezultatul la sa-na-torii, există vreo speranță?”

Exista speranta! În toată viața noastră în exil, faptele de iubire, pace și milă reușesc mai bine decât altele. Da, într-un pământ străin, lângă biserici, academii, universități, adăposturi și cămine, a apărut în Schell et Marne primul sanatoriu rusesc pentru tuberculoză care, din păcate, oferă adăpost doar 15 persoane. Acolo, pacienții își pot găsi odihna necesară, tratamentul și condițiile excelente de viață pentru 350 de franci pe lună. Dar câte și nu este disponibil!

Există speranță și deja a fost creată o cetate a luptei. Avem nevoie de simpatie, sprijin, uitare față de cei tineri, care suferă și au „gustat atât de puțin din mierea” vieții și așa vor să trăiască.

Ei cer mult și adesea apelează la emigrare. Și totuși există un răspuns. Inimile cuiva se deschid mereu cu suflarea misterioasă a cuvântului. Cineva necunoscut aduce o contribuție. Trebuie sa crezi. Trebuie să-ți dorești. Noi credem. Și ne dorim ca și acum cei puternici să nu uite pe cei slabi, cei sănătoși pe cei bolnavi, cu atât mai bogati pe cei săraci. Ideal ar fi crearea unui „fond de tuberculoză” în cadrul Comitetului de Ajutor pentru Bolnavi (7, rue Guenego). Să ne străduim pentru asta.

Donează pentru tuberculoză, cât poți. Cauza fraterneasca - Doamne ajuta.

ELEVI

Universitatea din Moscova împlinește 175 de ani. Același, pe strada Mokhovaya, unde dădeam examene, a promovat diverse filozofii ale dreptului, economiei politice. Ce timpuri ciudate, libere! Acum nu este atât de ușor să-ți imaginezi acea viață.

Totul e pierdut. Actuala universitate din Moscova a căzut în gheare crude și fără sens. Se pare că ei predau mai multă alfabetizare politică decât științe. Dar pentru studenții de acolo, și pentru studenții noștri de aici, cât de greu este să trăiești! Cât de puțin seamănă cu tinerețea noastră! Cunosc niște Paris

skikh: pe lângă învățare, cât de mult lucrează pentru a exista! Și sunt și mai mulți dintre cei care visează doar să studieze, dar deocamdată zdrobiți de munca grea, singura lor speranță este pentru o bursă (pentru „Mikhail Mihailovici”)1 - pentru oportunitatea de a exista chiar și din mână în gură, ci pentru a studia.

În amintirea celei de-a 175-a aniversări a Universității din Moscova, cândva mândria noastră, una dintre balenele pe care a stat Moscova, și amenajează comunității moscovite și Comitetului Fedorov2 o colecție totală de emigranți pentru studenți, pentru un fond de burse pentru tineretul nostru, sfâșiind ei înșiși în muncă și în dorința de a studia. Mare intreprindere! Răspunsul atât la batjocorirea științei din Rusia, cât și la mizeria tinereții este aici. Fii binecuvântat. De fapt, aici nu poate exista nici un refuz. Fiecare trebuie să dea hotărât. Dacă tinerețea noastră a fost mult mai ușoară și dacă în spatele tinerilor de astăzi nu există tați și mame, atunci noi înșine trebuie să avem grijă de ei. Și trebuie să ne amintim, de asemenea, că în Rusia nu există astăzi învățământ superior real. Ei produc jumătate doctori, jumătate ingineri, jumătate profesori. Cum altfel ai nevoie de „real”!

Aceasta este misiunea emigrării pentru tine.

AJUTĂ LA ILUMINAREA RUSĂ. AVOAREA SCRIITORILOR RUSI

Învățământul superior nu este un capriciu: în condițiile noastre este o ispravă, o datorie față de patria-mamă. Munca culturii ruse continuă, nu se poate opri până nu dispare chiar cuvântul rus. Sute de oamenii noștri de știință justifică în mod adecvat știința și cultura rusă în lume. Aceasta este justificarea ființei noastre și asta trebuie să ne amintim. Învățământul nostru superior de aici este atât o datorie, cât și o necesitate: fără el, cultura rusă se va ofili.

Cu ajutorul nostru, cu ajutorul străinilor și al guvernelor acestora, Comitetul Central pentru îngrijirea tinerilor studenți ruși din străinătate de zece ani deja, prin munca asiduă a președintelui său, M. M. Fedorov,1 a ajutat tinerii noștri să primească un învățământ superior . Mii de studenți, după mari munci, în lipsuri, au devenit medici, ingineri, avocați, oameni de știință. Aceasta este o schimbare în lucrarea glorioasă a iluminării, în numele culturii native, în muncă care nu poate fi întreruptă.

Vremurile noastre grele, criza mondială, șomajul au pus Comitetul într-o situație aproape fără speranță: ajutorul de la majoritatea străinilor a încetat, ajutorul rusesc a devenit limitat, studenții,

527

cei care s-au întreținut lucrând de partea sunt neputincioși; contestațiile Comisiei nu primesc răspuns; Bursele se epuizează, nu există fonduri. Sute de studenți aproape de a primi o diplomă - dreptul la muncă culturală în viață, dreptul de a sluji demn Rusia atunci când soarta o cere - sunt amenințați cu concediere, pierderea muncii

cheltuite, disperare. Situația tinereții noastre este cu adevărat tragică. Poporul rus a încetat să mai răspundă.

Se poate înțelege pe străini: înspăimântați de criză, în scădere a cheltuielilor, desigur, foarte mulți dintre ei pot considera ca ajutarea studenților ruși să fie o chestiune care nu le ține aproape. Iar chemarea către ei, chemarea fără răspuns, „vocea celui care strigă în pustie”, poate fi deprimantă. Doare când un apel de ajutor nu întâlnește un răspuns nativ. Chemarea către lumea nativă, chiar și către cei săraci, nu poate decât să fie auzită. Este vorba de a-și ajuta familia, de a ajuta pentru o cauză sfântă, pentru o cauză de sacrificiu – o chestiune de slujire, poate în viitorul apropiat, pentru biata noastră Rusie. Un astfel de apel nu poate rămâne neascultat.

„Glasul celui care plânge în deșert...” Noi credem: sufletul nostru nu se poate transforma în deșert, altfel va muri - sufletul rus. Asta știm: marea noastră literatură știe asta, conștiința noastră sensibilă. Inima rusă se poate, uneori, să se întărească, dar nu se poate transforma în piatră, îngheța. Sentimentul de iubire față de țara natală, față de helovegeanul nostru - față de cultura noastră - nu se poate teme de nicio criză, decât de singura, cea mai cumplită, spirituală. Această criză spirituală amenință tineretul nostru. Sentimentul rus poate, sub orice asuprire, să înțeleagă totul și, după ce a înțeles, să se deschidă larg - și cu acarienii săracilor, care știu ce este munca, să ne ajute tineretul, să o aducă la scopul ei prețuit - să-i slujească pe nativ, când soarta. cheamă – să slujească în marele câmp – bună iluminare.

Noi credem: ajutorul va veni, nu poate să nu vină.

M. Aldanov, K. Balmont, I. Bunakov, Iv. Bunin, M. Vishniak, 3. Gippius, Bor. Zaitsev, A. Kartashev, N. Kuhlman, A. Kuprin, D. Merezhkovsky, A. Remizov, V. Rudnev, Petr Struve, Iv. Shmelev, Alexander Yablonovsky, Serghei Yablonovsky.

PARIS MOSCOVA

Și încă un an. Un alt ianuarie rece, Paris. Din nou o mână de moscoviți comemorează Moscova în ziua Sfintei Tatiana. În spatele unui pumn de lideri un număr de adepți. Bătrân, bolnav, mediu (frânt de viață),

tinerilor studenți. Alocații, împrumuturi, burse... - sunt mulți moscoviți la Paris și în toată Europa. Există un bătrân pe jumătate înfometat în Hamburg. La Viena, un tânăr student (părinții lui, pe Zubovsky, și trebuia să fie: atunci nu era elev!) - acum își finalizează studiile la cantonamentul Sf. Tatiana.

Și chiar la Moscova? Și mai ales anul acesta? O parte din ea a pornit deja, a decolat, în frig a trecut la noi necazuri.1 Să ajungă și banii parizieni acolo.

Dragă Tatyana! Patrona Moscovei și marele martir - sprijin în cel mai dificil an.

... Sărbătoarea comunității moscovite este 27 ianuarie, în orașul Paris, în holurile Luteției.2

APELUL SCRIITORILOR RUS LA „ZIUA COPILULUI RUS” DIN AMERICA

O nevoie severă a venit asupra emigrației ruse. Criza mondială și șomajul rezultat din fiecare țară i-au lovit cel mai tare pe străini dintre toți, printre care rușii s-au găsit într-o poziție deosebit de crudă.

Foamete și boli, dulapuri neîncălzite în poduri sau subsoluri, noaptea pe sub poduri și, ca urmare a unei nenorociri insuportabile, un glonț sau o frânghie - asta relatează aproape zilnic ziarele.

Dar dacă situația adulților este teribilă, atunci ce se poate spune despre copiii ruși care nu înțeleg de ce nu au o casă, de ce foamea pe care nu o au vecinii lor, de ce începutul vieții este atât de groaznic?

Mici schelete acoperite cu piele albastră transpirată, epuizare flămândă care se ridică din ce în ce mai des în podurile rusești, coborând în beciurile împuțite ale foametei – este posibil să știi despre asta fără groază?

Societatea de Asistență pentru Copiii Ruși ai Emigrației organizează Ziua Copilului Rus. Facem un apel către poporul rus al Americii cu o cerere de a ne aminti această zi despre micul suferind rus.

IV. Bunin, Igor Voinov, Boris Zaitsev, L. Zurov, V. Inozemtsev, Galina Kuznetsova, A. I. Kuprin, Ant. Ladinsky, Ivan Lukash, P. Muratov, Iv. Novgorod-Seversky, Nikolai Roshchin, Yu. Semenov, I. Surgugev, N. S. Timashev, N. Cebyshev, I. S. Shmelev.

529

SEARA PUSHKIN

O săptămână mai târziu, duminică, 5 mai, a doua seară Pușkin. Încă o dată, poporul rus se va reuni în numele lui Pușkin și, prin muzica compozitorilor ruși, inspirați de el, se va alătura marii sale lucrări. Pușkin este soarele Rusiei, iar razele poeziei sale, care ajung la inimile noastre, ne mângâie în dorul nostru de casă și ne instruiesc generația mai tânără în credința în fosta măreție a Rusiei. De aceea, invităm toți rușii din Paris să vină la această a doua seară Pușkin, la care sunt invitate cele mai bune forțe muzicale rusești, cei mai buni artiști ai noștri.

Ne ridicăm vocea cu chemarea de a fi la această slăvire a lui Pușkin și pentru că această seară Pușkin ar trebui să ofere Uniunii Scriitorilor și Jurnaliștilor Ruși de la Paris fondurile necesare activităților sale pentru a ajuta toți scriitorii, scriitorii, jurnaliștii nevoiași și defavorizați. Uniunea noastră desfășoară această mare lucrare de 14 ani deja, iar anul acesta viața poporului rus este deosebit de dificilă și fără speranță.

Ajuta-i.

IV. Bunin, M. Aldanov, 3. Gippius, Bor. Zaitsev, D. Merezhkovsky, A. Remizov, Iv. Shmelev

A. A. PLESCHEEV. LA 60 DE ANI DE ACTIVITATE LITERARĂ

În actualul 1936, urmează o aniversare rară. Se sărbătorește 60 de ani de la activitatea literară a lui Alexander Alekseevich Pleshcheev, jurnalist, critic de balet și dramaturg.

În domeniul teatrului și baletului, unde numele său este deosebit de popular și se bucură de un respect excepțional, a fost și rămâne un adevărat prieten al artiștilor, binevoitorul și protectorul lor.

La sfârșitul vieții, trecându-se în situația de emigrant și pierzându-și vederea, ceea ce a avut un efect negativ asupra câștigurilor sale literare, bătrânul scriitor are nevoie de odihnă.

Îi invităm pe toți prietenii adevărați ai teatrului, precum și pe toți dansatorii de balet, să răspundă apelului nostru cu o contribuție fezabilă la un cadou aniversar care să-i permită venerabilului figur literar să se odihnească și să primească tratament.

530

Se solicită transmiterea contribuţiilor către Uniunea Scriitorilor şi Jurnaliştilor Ruşi, în numele Secretarului General al Uniunii VF Seeler (Mg W1. Zee-ler, 2, rue Boucicaut. Paris, 15).

MA Aldanov, MA Balasheva, I. A. Bunin, 3. H. Gippius, B. K. Zaitsev, V. F. Seeler, S. M. Lifar, D. S. Merezhkovsky, Vas. I. Nemirovig-Dangenko, E. I. Roshchina-Insarova, O. I. Preobrazhenskaya, R. Slovtsov, N. A. Teffi, I. S. Shmelev

80 de ani de la A. A. PLESHCHEEV

Anul acesta se împlinesc 80 de ani de la A. A. Pleshcheev, un cunoscut critic de balet, dramaturg și jurnalist. În cercul de prieteni și cunoștințe ale scriitorului, a apărut ideea de a sărbători cea de-a optzeci de ani de naștere cu un fel de ofrandă care să-i garanteze lui Pleshcheev odihnă și tratament temporar, pe care sănătatea lui le cere urgent. Cei care simpatizează cu această idee sunt rugați să trimită contribuțiile lor redactorilor Latest News, 51, rue de Turbigot, Paris (3) sau Secretarului General al Uniunii Scriitorilor și Jurnaliştilor W. F. Zeeler, W. Zeeler, 2, rue Boucicaut, Paris (15) .

B. K. Zaitsev, V. F. Seeler, S. M. Lifar, N. A. Teffi, E. N. Roshchina-Insarova.

UNIUNEA TEATRULUI RUS

ȘI PERSOANE CINEMATOGRAFICE

Stimate domnule redactor!

Vă rugăm să nu refuzați amabilitatea de a plasa următoarea scrisoare în ziarul dumneavoastră respectat.

În al douăzecilea an de emigrare, muncitorii ruși din teatrul și filmul nu au propriul lor organism public activ în Franța, care să le servească în mod regulat nevoile profesionale, materiale și culturale1.

Necesitatea creării unor astfel de persoane, sub forma unei societăți sau uniuni, s-a dovedit cu o forță deosebită în ultima vreme: din cauza restricțiilor din ce în ce mai mari ale dreptului la muncă pentru străini, oportunitățile de câștig au fost reduse drastic. Pe de altă parte, ori de câte ori a apărut problema acordării de asistență urgentă unuia sau altuia coleg din

531

profesii, acest ajutor era organizat în grabă, în mod artizanal (strângerea de bani de la prieteni și cunoştinţe), sau deloc acordat. Cu toții am asistat recent la un exemplu trist, când nu existau fonduri pentru tratamentul unui artist de film rus grav bolnav, cunoscut în Europa nu mai puțin decât în Rusia. A murit, iar fondurile pentru înmormântare au fost literalmente strânse cu eforturi tragice.2

Nu mai puțin tristă este situația în domeniile asistenței juridice și culturale. Adesea, din cauza cunoașterii insuficiente a limbii sau a legilor țării, artatorul rus rămâne neprotejat în drepturile sale. În egală măsură, din cauza deconectării sale de colegii săi profesioniști, el este adesea ignorant cu privire la schimbările în repertoriul și tehnica teatrului sau filmului și, în consecință, rămâne în urmă cerințelor pieței.

Prezența unei asociații profesionale care funcționează permanent ar contribui în mare măsură la eliminarea acestor triste fenomene.

Noi, grupul de inițiativă pentru crearea Uniunii Teatrului și Cinematografelor Ruși din Franța, îi invităm pe toți colegii noștri să se alăture inițiativei noastre și bun venit la întâlnirea generală organizatorică care va avea loc în zilele următoare. Data, ora și locul întâlnirii vor fi anunțate separat.3

Masa rusă de muncitori ai teatrului și filmului este suficient de numeroasă pentru a-și fi utilă, dacă este organizată.

Dramaturgi, autori și scenariști muzicali, critici de teatru și artă; artiști de operă, dramă, operetă, balet, cinema, scenă, arenă; dirijori, administratori, organizatori de tururi; regizori, artiști, decoratori, cameramani, tehnicieni de laborator, montatori, make-up artiști și alți angajați tehnici ai teatrului și cinematografiei - sperăm că vor deveni membri ai sindicatului organizator.

Grupul de inițiativă va prezenta adunării generale un proiect de statut pentru viitoarea asociație și va propune candidați pentru consiliul de conducere al sindicatului.

Pentru toate informațiile, vă rugăm să contactați A.P. Rognedov: 4 Mg. A. Rognedov - 10, vila Victor Hugo. Paris (16) Tei.: Passy 08-85.

M. Aldanov, A. Benois, A. Bogdanov, I. Bunin, S. Vermel, A. Volkov, 3. Gippius, A. Greganinov, N. Evreinov, B. Zaitsev, K. Korovin, M. Kshesinskaya, A. Labinsky, S. Lifar, A. Loshakov, I. Lukash, D. Merezhkovsky, A. Mursky, G. Pozemkovsky, A. Polonsky, A. Rognedov, E. Roshchina-Insarova, A. Skarzhinsky, V. Strizhevsky, I. Surgugev, I. Tovbin, N. Teffi, G. Khmara, Prinț. Tsereteli.

532

SEARA NOASTRĂ <1949>

Teatrul de Artă este o parte a Rusiei frumoase și artistice.

Cea de-a cincizecea aniversare a lui este un fel de sărbătoare rusească, pașnică și incontestabilă, o sărbătoare a artei noastre.

Uniunea Scriitorilor și Jurnaliștilor Ruși sărbătorește această aniversare de jumătate de secol cu un spectacol literar și artistic pe 31 ianuarie în sala Chopin (Pleyel), la ora 21.00.

Sperăm ca rușii parizieni să ne susțină seara, exprimându-și astfel legătura cu cultura lor natală.

CONCERT AL CONSERVATORULUI

Toată lumea cunoaște conacul de pe New York Avenue.1 Oglindă de sticlă, o vedere la Sena în plopi, portrete ale compozitorilor și muzicienilor, minunata Pavlova într-una dintre camere - totul pare să inducă tăcerea. Dar vei intra în timpul zilei: Doamne, câte sunete! Cine cântă la vioară, cine cântă la etaj, cine cântă la pian... Toate acestea sunt viitorul, și parțial artiștii actuali . Sunt destul de multe, până la o sută cincizeci. Cele mai bune forțe muzicale rusești îi antrenează.

Dacă intri seara, atunci aproape în fiecare zi - fie un concert într-o sală mare, fie un fel de bal, atunci fratele nostru, un scriitor de pe o scenă binecunoscută, „încearcă”.

Conservatorul din Rusia este legat de RLMS, iar tot acest conac pare să fi încolțit muzică, literatură și artă (sunt expoziții, recepții, aniversări). Ca să spun adevărul, această instituție a ocupat un anumit loc în Paris - un fel de „centru cultural”, singurul de acest fel. (Într-o formă mai modestă, seamănă cu Cercul literar de la Moscova de la începutul secolului.)

Astăzi, Conservatorul împlinește 25 de ani. Anii trec. Organizatorii și gazdele se schimbă, dar spiritul artistic rămâne același, spiritul unei culturi artistice pașnice sub plopii verzi ai Senei.

Pe 11 februarie este aranjat un concert-performanță aniversar. Vor concerta începători și adulți. Tânăr, încă așteaptă faima și deja a primit-o. studenți și profesori. Numele elevilor vor fi dezvăluite ulterior. Numele lui Davydova, Grech, Karandakova, Dolnitsky, Labinsky, Pozemkovsky, Baklanova, Lushnikova, Agrov2 vorbesc deja tare. Și în spatele lor, în adâncuri, parte a celor deja legendari: Glinka, Ceaikovski, Rimski-Korsakov (Marea Rusie).

Deci, Dumnezeu să dea succes, și seara, și în viitor. Salutări.

533

SEARA GEORGY IVANOV

Marea Baltică fumegă, Și parcă s-ar fi repezit spre apus, Soarele Baltic apunea În spatele Kronstadt-ului albastru și îndepărtat.

Și atât de larg luminat Marea tulburată în fum, De parcă i-ar fi promis încă un fel de fericire.

Aceasta este din cartea „Trandafiri”.1 Și iată una ulterioară, din „Portret fără asemănare” (1950):

În casa magnifică a contelui Zubov

Despre beatitudine, despre Italia cânta Tenor. De pe buzele lui roșii Sunetele, topindu-se, zburau și...

În afara ferestrei, foșnet cu derapaje, Pietoni, tramvaie, Stinse, ca într-un lac încețos, Petersburg de neuitat.

Abajurul s-a aprins stins În camera ovală albastră. Mângâind cu blândețe câinele zdruncinat, Akhmatova mi-a prezis: „Îți vei aminti de această seară.”2

Ce să spun despre poezie, muzică? Ele doar există. Măsura puterii lor este stăpânirea lor asupra noastră. Dacă merg prin Paris și sunt bântuit (emoționat, străpuns) de poezii și le amintesc mereu, atunci aceasta este poezie. Și real.

Parcă i-ar promite încă un fel de fericire.

Georgy Ivanov, ultimul petersburger al poeziei noastre, își va citi poeziile sâmbătă, 5 decembrie, la 26, Av. NY. Este seara lui și începe la ora 9.

534

SEARA LUI VLADIMIR SMOLENSKY

Vineri, 9 iulie, în sala Ministerului Sănătății din Rusia (26, New York, Av.), V. A. Smolensky, unul dintre cei mai buni poeți contemporani (un fin artist de versuri, cuvinte) își va citi lucrările. Pe lângă el, Anna Marley, o cântăreață internațională, se bucură de un mare succes în Anglia, America de Sud și alte țări.

Seara, desigur, va fi foarte elegantă și artistică. Cu toată sinceritatea, îi poți ura succes deplin.

BOALA LUI SMOLENSKY

Cunoscutul, poate cel mai bun poet al emigrării, Vladimir Alekseevici Smolensky, s-a îmbolnăvit grav. După operație, va avea două luni de tratament clinic. Pâinea de zi cu zi și-a câștigat prin muncă asiduă,

departe de poezia lirică1, dar acum – cine știe cât timp – este lipsit de posibilitatea de a munci. Tratamentul necesită bani, și viață. Dar nu există fonduri.

Ce bine ar fi dacă emigrația ar răspunde nenorocirii remarcabilului poet, l-ar sprijini în acel moment amar, care este aproape inevitabil pentru toată lumea și nu poate fi atenuat decât prin simpatie prietenoasă, eficientă, frățească.

Oricine vrea să ajute, trimiteți-i la Russkaya Mysl, cât puteți.

SEARA NOASTRĂ <1961>

A fost o vreme când Uniunea Scriitorilor și Jurnaliştilor ținea baluri grandioase - în Lutetia și alte hoteluri cu un program uriaș, un aparat puternic de propagandă și distribuire de bilete. Acest lucru a fost făcut în favoarea scriitorilor nevoiași (profesia noastră nu este una dintre cele mai profitabile și chiar și în exil...)

Acele zile au trecut. Nu se mai pot acorda puncte. Dar o seară literară și muzicală este încă suficientă forță pentru asta.

Pe 17 decembrie, duminică, la ora 21, va avea loc o asemenea seară la Conservatorul Rus (26, Av. New York) în memoria lui Lermontov (a murit acum 120 de ani).

535

În prima secțiune, raportul prof. Universitatea din Oslo Boris Kleiber1 „Doi ani groaznici din viața lui Lermontov”, care a acceptat cu amabilitate să citească în rusă A. V. Shchitkov. Nitsky, V. A. Mikheeva.3 La pian A. I. Labinsky.4

Sperăm că emigrația, deși foarte redusă, ne va sprijini pe noi, adică pe cei slabi și obosiți, bolnavi, sfâșiați - sub semnul lui Lermontov, adică marea literatură rusă.

Ne vom bucura dacă apelul nostru va fi auzit.

PUSHKIN

Pe 6 mai, Uniunea Scriitorilor, redactorii „Mostov” și Asociația Liceului Alexandru organizează o seară literară și muzicală în sala „Chopin-Pleyel” - aniversarea a 125 de ani de la moartea lui Pușkin.

Tu ești regele. Traieste singur. Pe calea liberului Du-te acolo unde te conduce mintea liberă.

Iată vocea lui gravă. Aceasta este din poezia „Către poet”. Turgheniev a spus că fiecare scriitor ar trebui să-și „taie nasul” această poezie.1 De fapt, nu numai scriitorul. Aceasta este pentru toată lumea. Acesta este un apel la libertate și independență, demnitate umană.

Acesta este spiritul lui Pușkin. Și legământul lui, printre alte legăminte.

Pușkin este un fel de banner al nostru. Acum, într-un moment de o asemenea suprimare a libertății în Patria noastră, nu ar trebui să existe, în special, nicio indiferență față de Pușkin. Atenție, dragostea, în special, trebuie arătată. Onoarea lui este sărbătoarea noastră, plecarea noastră joasă în fața întregului secol al XIX-lea al literaturii ruse.

Pe 6, sala ar trebui să fie plină.

BOALA LUI G. S. EVANGULOV

Cunoscutul scriitor Georgiy Evangulov, care era grav bolnav, a petrecut o perioadă lungă de timp în clinică, de unde acum a fost transferat acasă la apartamentul său din Hamburg, unde locuiește de multă vreme.

Nu are fonduri pentru tratament, nu este tânăr, nu poate lucra din cauza unei afecțiuni dureroase, motiv pentru care situația lui este extrem de dificilă.

536

Prin urmare, Uniunea Scriitorilor și Jurnaliştilor Ruși de la Paris face apel la comunitatea emigranților cu o cerere de sprijinire a scriitorului bolnav.

Vă rugăm să trimiteți mandate de plată sau cecuri la: G. Ewangulow, 2 Hamburg 19, Bellealliancestrasse 25. Allemagne.

Președinte al Uniunii

Boris Zaitsev

SEARA ÎN MEMORIA LUI ALDANOV

În urmă cu zece ani, la 25 februarie 1957, a murit la Nisa Mark Aleksandrovich Aldanov, cel mai nobil scriitor rus, podoabă a emigrației.

Astăzi, noi, contemporanii și colegii săi de literatură, organizăm o seară dedicată lui sub steagul Uniunii Scriitorilor și Jurnaliştilor în sala mare a Conservatorului Rus. Să ne amintim de el, vom încerca să-i dăm înfățișarea. Acest lucru va fi făcut de G. V. Adamovich, G. I. Gazdanov,

A. L. Mishchenko1 și scriitorul acestor rânduri. Frumoasa noastră artistă

B. M. Grech2 va citi scurte fragmente din lucrările sale.

Ar fi foarte bine dacă emigrația ar răspunde, îi invităm la ALDANOV și sperăm să ne audă.

Deci în seara asta, la 20:30, la 26 New York Ave.

SEARA ÎN AMMINIREA LUI REMIZOV

Vineri, 15 martie, Uniunea Scriitorilor și Jurnaliştilor Ruși organizează o seară în memoria lui Remizov - a zecea aniversare de la moartea sa. Alexei Mihailovici a fost cel mai original și remarcabil scriitor de la începutul acestui secol, așa-numita Epocă de Argint a literaturii ruse. O legătură profundă cu poporul, spontană, a combinat-o cu rafinamentul culturii literare din Occident. În mod surprinzător, protopopul Avvakum și atracția pentru arta avangardă franceză au coexistat în el într-un mod uimitor.

Seara va consta în lecturi despre el și fragmente din scrierile sale. Participanți (în ordine alfabetică): H. E. Andreev, A. A. Gorskaya, N. V. Kodryanskaya, prof. P. Pascal, S. Yu. Pregel, N. V. Reznikova.

Conservatorul Rus (26, avenue de New York), ora 20.00. 30 minute.

537

PIATA MONGERON <1967>

2 decembrie - începutul unei bătălii de două zile, care dă anual

S. M. Zernova1 - cui, de fapt? Bugetul Casei Monzheronsky, un refugiu pentru copiii ruși săraci. Ea însăși l-a aranjat, ea însăși îl conduce - un fel de chivot pe marea vieții.2 Este solid, dar mai sunt necesare fonduri.

Câtă muncă dezinteresată, nu doar a organizatorilor, ci și a gazdei de muncitori, s-a investit aici! Merită să le vezi templul (în opinia mea, una dintre cele mai bune biserici de emigrare din Franța din punct de vedere al nobilimii, austerității stilului și iconografiei). Totul este o chestiune de entuziasm. Sute de copii ruși se încălzesc în Cămin, cei mici învață la o școală comunală, cei mai mari la Liceu.

Soarta acestui loc este legată de vechea regină a Franței, Anna Yaroslavna, fiica lui Yaroslav cel Înțelept, căsătorită cu regele Henric I.3 Franța și Rusia, parcă, ecou aici pe baza iubirii și compasiunii. .

Ca și în anii trecuți, Parisul rusesc, în special Parisul pentru femei, clocotește, încearcă, își face griji despre cum să-și aranjeze cel mai bine standurile într-o cameră imensă de pe Rue de Berry. Alergând, luând mărfuri, chiar concurând unul cu celălalt - al cui stand va ieși mai bine? Lenjerie sau carte? Unde vor vinde mai mult, unde vor câștiga mai mult? Dar totul este spre bine, totul este spre bine, totul este pentru întărirea cetăților din Montgeron. „Bazarul Zerno-vsky” a avut întotdeauna o bună reputație, a atras mulți oameni atât în exil, cât și străini. Sunt sigur că și acum rușii se vor ridica și se vor deplasa riguros sâmbătă 2 și duminică 3 decembrie la 29, rue de Berri, lângă Champs Elysées.

SEARA COMPOSUL SERGIEV

De patruzeci de ani există deja un Deal Verde la Paris, încununat cu biserica Sf. Sergius din Radonezh - Complexul Sergius și Institutul Teologic de sub acesta. Este o mare afacere la scară europeană. Nu numai emigrația rusă, ci întreaga Europă, chiar și Orientul Apropiat

Ortodox este deservită de Academie. Câți episcopi, arhimandriți și preoți au ieșit de aici! Și asta într-un moment în care persecuția Bisericii continuă în patrie.

Nu este ușor pentru Institutul Teologic din punct de vedere financiar. Mai ales acum, când are loc o renovare mare a clădirilor dărăpănate. Ajută străinul

538

nyh este esențial. Totuși, încă... foarte greu. Iar ortodocșii din Paris, emigranții ruși, nu trebuie să uite sub nicio formă minunata creație a mitropolitului Evlogii și a vechei generații exilate.

Vineri, 29 martie, ora 21, la Catedrala Americană 1-23, av. George V, Paris (8°), Sergiev Compound organizează un concert spiritual în favoarea Institutului Teologic. Programul este următorul: corul tineretului rus sub conducerea lui E. I. Evets, doamna Ruth Bezinian, doamna L. Lebedeva.

Biletele se pot obține:

1) în biroul Catedralei Americane, de la 14:00 la 17:00;

2) în Biserica Greacă - 7, rue Georges-Bizet, Paris (16);

3) de la 14 la 18 ore. în biroul RSHD - 91, rue Olivier-de-Serres, Paris (15 e);

4) în librăria „Les Editeurs Réunis” 11, rue de la Montagne-Sainte-Geneviève, Paris (5e);

5) în cabinetul Institutului Teologic (tel. orele dimineții 208-12-93).

Prețul biletelor este de 7, 10 și 15 franci. (reducere pentru studenți).

Trebuie să sperăm că ortodocșii vor răspunde. Vor veni și vor sprijini. Da. da, sprijin.

PENTRU COPIILOR LUI MONGERON

Sunt mulți dintre ei adunați lângă Paris din toată Franța - sunt aproximativ o sută de oameni fără adăpost. Ei locuiesc într-o casă veche, renovată ca un castel, lângă o moară veche. Verdeață, rămășițe ale antichității. Lângă casă este o biserică, toate construite și pictate în interior (excelent) de mâini rusești pentru copiii ruși - gratuit.

Locul este ciudat, chiar uimitor. Nouă secole mai târziu, pe rămășițele Evului Mediu timpuriu, asociate cu memoria Anna Yaroslavna, prințesa Kievană care a devenit regina Franței, a crescut un fel de cuib rusesc al celor fără adăpost - creația Sofiei Mikhailovna Zernova, sub coperta misterioasă a Annei Yaroslavna.

În Cartea de Aur a Emigrării se va remarca, desigur, această întreprindere eroică, începută fără un ban, și existentă acum de ani de zile: prin tăria spiritului și voința de fier a organizatorului, prin simpatia atât a rușilor, cât și a străinilor.

Mongeron are nevoie de fonduri pentru a trăi. Și cele mari. Ei merg pe căi diferite. Unul dintre ele, nu în ultimul rând, este bazarul caritabil anual, acum 30 noiembrie și 1 decembrie, duminică, 29, rue de Berri.

539

Ca și anul trecut și înainte, sâmbătă, 30, se va deschide o galerie imensă cu standuri, sunt tot felul de lucruri bune, articole de uz casnic, lenjerie, diverse fleacuri, cărți, jucării, - în spatele standurilor sunt doamne - „culoarea intelectualitatea emigrantă”, în spate este un bar (pentru fratele nostru), un restaurant. Lumina, oglinzile, mulțimea, comandantul șef, șeful de stat major, generalii - toți reprezentanți ai sexului slab, dar aici se desfășoară într-un mod militar, acesta este un câmp de luptă, mult în viața lui Montgeron, tinerii săi fără adăpost, depinde de rezultatul bătăliei.

Cred, sper că, la fel ca anul trecut, pe măsură ce intri în sălile iluminate din stradă, te vei trezi imediat într-o mulțime, răzbândind, cumpărând, nu doar rusă, ci și franceză - piața este mai largă decât emigrația .

Dumnezeu să binecuvânteze mai mult! Intelectuali, cumpărați cărți! Doamnelor - la standurile economice! Barbati - la bar, la restaurant! Vii Montgeron! Ura!

PIATA MONGERON <1969>

7 decembrie este „marea” zi a emigranților. Nu pentru prima dată se deschid ușile imensei galerii rue de Berri, nr.29. Și banii au mers la Orfelinatul Montgeron de lângă Paris, o instituție minunată, creată de Sofya Mikhailovna Zernova.

Acum câțiva ani mi-a povestit cum a început această afacere - o decorare pașnică a emigrării - fără un ban, pe entuziasm, credință (și dragoste!).

În anii 1920, mitropolitul Evlogy a „riscat” un depozit pentru Sergiev Metochion, iar Sofya Mikhailovna, în spiritul ei înălțător, a pus multe în joc - a câștigat în ultimul moment. A venit ajutor, a ajutat să cumpăr un teren. Da ce! Totul datează din secolul al XI-lea, era o moară, un iaz, niște clădiri, sau mai bine zis ruine, aparținând posesiunilor Annei Yaroslavna, fiica Iaroslavului nostru Înțeleptul. A fost dată pentru Henric I, care nu știa să-și scrie numele: a pus cruce.

Toate acestea au fost și au fost depășite. Au trecut opt secole, iar acum rusul are ceva în comun cu rusul. Unde sub Anna Yaroslavna s-a măcinat grâul, acum se află Casa Copiilor Ruși, creată de exilații ruși conduși de S. M. Zernova.

A fost creat din nimic. Acum există clădiri noi aici, unde locuiesc și studiază copiii din familiile rusești din familii insuficiente sau rupte. Sau doar orfani.

540

Totul a fost construit de ruși, gratuit, chiar și biserica este acolo1 - o clădire separată - tot creația zidarilor noștri fără nume, care nu lucrau pentru denari. Dintre bisericile mici din Paris, cea mai bună, după părerea mea. În interior, este bună și pictura pictorului de icoane Krug, care a murit recent. Pe lângă șef, Sofia Mikhailovna, care, din păcate, este acum bolnavă de mult timp, se află la conducerea întregii instituții o gazdă fidelă de doamne ruse ortodoxe. Acest bazar se aranjează de asemenea în fiecare an, având de obicei un mare succes și întărind semnificativ angajamentul.

Ceva care nu este expus în standurile galeriei, și așezat, atârnat, amenajat. Bijuterii pentru femei, lenjerie de masă și pentru femei, dulciuri, jucării și haine, antichități, vesela și bineînțeles cărți. În adâncul bufetului. Mic dejun, cine, ceai... În spatele ghișeelor doamnele sunt tinere și prietenoase, în galeria principală este mersul continuu, zumzetul conversațiilor - ruși, francezi, germani și americani (rădăcini subterane la Mont Geron - în diferite țări, toate datorită Sofiei Mihailovna). Dumnezeu să o binecuvânteze acum.

Dumnezeu să dea ca anul acesta totul să clocotească și să clocotească atât de vesel în Galeria Schell, încât francii și dolarii pentru copiii fără adăpost vor merge non-stop. Aceasta este a noastră, o cauză exilată, dar și universală. Căci mila și sprijinul pentru cei slabi este un legământ de două mii de ani pentru întreaga lume.

CHESTIONARE. INTERVIU. DISCURS LA ANIVERARE

DESPRE LITERATURA RUSĂ MODERNĂ ȘI DESPRE TINE <1926>

------- E greu pentru toată lumea acum: suntem într-o țară străină fără Rusia, scriitori în Rusia fără Cheia Castal.1 Poetul are cel mai puțin timp acum. Toată viața s-a mutat spre el foarte amiabil. În Rusia e mai dur decât aici, e mai dur. Dar mi-ar plăcea să văd și un poet american...

Probabil că cea mai mare cantitate de artiști este acum mai mică. Și de înțeles. Timpul de luptă, lupta pentru sufletul uman, nu este mai mult decât artă? Arta este în libertate. Are nevoie de o epocă de aur.

Trăim într-o tragedie. Ar trebui să apară sfinți, nu „îndulcitori”, „Orfee”, „răpitori”. Și poate că nu se vor naște în aceste zile - în Rusia mai mult decât aici, dar și aici.

Și, în general, a vorbi despre două Rusii este greșit. În ultima, cea mai importantă, există o singură Rusia - sub pământ, pe umerii ei povara ei, atât acolo, cât și aici, să o suporte, oricine îndură, este bine pentru el și Dumnezeu ferește altora să strălucească. Așa se pare: mai presus de toate, atât noi, cât și Moscova trebuie să păstrăm sănătatea spiritului, puterea, vigoarea, credința - și vom scrie ceea ce ne trimite Dumnezeu, dacă numai să nu coboare, și apoi se va adăuga.

Nu va fi ușor și „convenient” pentru nimeni, nici aici, nici colo (cu excepția hoților de literatură – aici era gustos și distractiv acolo).

Multe dintre cărțile mele au fost publicate aici - toate cele vechi au fost retipărite, din noua „Italia”, „Sf. Nicholas”, „Rafael” - dar a fost scos din Rusia.

De trei ani aici: romanul „Model de aur” (publicat separat în „Flacăra”), carte. „Rev. Sergius din Radonezh" - în YMCA Press și povestiri în reviste și ziare.

545

1926

În Italia, va fi introdusă pedeapsa cu moartea.1 În „tânăra” Turcia, în numele progresului, se vor mai tăia câteva capete pentru purtarea fesului.2 Rusia va face o alianță cu hotentoții3, pune o altă porțiune de cetățenii la zid și vinde ceva rău mincinos. În statele mai umane, agenții de bursă vor câștiga bani frumoși din franc, iar unii noi miniștri vor dezvălui despre „unitate sacră”, „încredere” și așa mai departe.

Oamenii cumsecade, ca întotdeauna, vor fi în umbră. Eroii vor lupta și ei neobservați. Viața lor singuratică, ca întotdeauna, va fi cea mai mare „mijlocire” pentru existența noastră și cea mai mare justificare pentru faptele triste ale pământului.

RĂSPUNSURI LA CHESTIONARUL DE REÎNVIERE <1926>

1. Ce lucrări ați finalizat în ultimul an 1925?

- Romanul „Modelul de aur” (1922-1925), nuvela „Alexey omul lui Dumnezeu”, articolul „Învinșii” despre Blok, eseurile din Provence: „Draguignan”,1 „Abația Thorone”, „ Iulon”, povestea „Atlantida”.

2. Ce lucrări ale tale au rămas neterminate în 1926 și la ce intenționezi să lucrezi în anul următor?

- Cartea de note lirico-filosofice și jurnalistice „Rătăcitorul”.

3. Ce lucrări ale tale au fost publicate în presa străină rusă în 1925 și unde?

- „Golden Pattern” („Modern Notes”), „Învins”, „Alexey of God” (ibid.), „Draguignan”, „Thorone Abbey”, „Wanderer” în ziarul „Days”. „Tulon” - în revista „Chimes”. „Reverendul Serius din Radonezh” (carte), în YMCA Press, Paris. „Theotokos Tenderness of Hearts”, o legendă - în ziarul „Rul”.

4. Care dintre lucrările tale au fost traduse în limbi străine și care?

- Novela „Raphael” (carte) în germană („Newa Verlag”). 2 Cartea „Golden Pattern” (ieșire). Serghie din Radonezh (Mathias Grü-newald Verlag, care iese), povestiri „Lumina de toamnă”, „Invitat”, „Tânăr”, „Perla”,

„Zeiță” în reviste și ziare germane. În engleză - „Rev. Serghie din Radonezh” (tradus). În cehă - două volume de povești selectate, povești separate ("Agrafe

546

pe”, etc.). În italiană - povestirile „Moarte”, „Campionii Elysees”, „Sora”, o prelegere „Despre literatura rusă modernă” (citită în italiană la Roma în 1923 la Institutul Europei de Est). În franceză - povestea „Mitul” și un fragment din „Street of St. Nicholas”, ultimul - în „La Revue Française”. În japoneză - o serie de povești și romanul „Țara îndepărtată” (tradus). 4

5. Ce opere de ficțiune străină rusă apărute în 1925 sunt, după părerea dumneavoastră, cele mai valoroase?

- „Dragostea lui Mitya” și „Cicadale” de Bunin, câteva povești mici de Teffi (de exemplu, „Markita”) și Shmelev. „Din scrisorile ofițerului-artilerist” F. Stepun (retipărit, cartea a fost scrisă mult mai devreme), „Podul Diavolului” de Aldanov.

CUM VOI PETRECE VARA <1926>

Toată gravitatea mea este în sud. Cel mai probabil - în Provence și poate în Corsica, unde țintesc de mult timp ...

RĂSPUNS LA CHESTIONARUL „AZI” <1928>

Vara am locuit la Grasse, l-am vizitat pe Bunin acolo, l-am prăjit la soarele provensal și am înotat la Cannes.

Acum sunt în Bretania cu familia, în stațiunea Pornichet - lângă ocean. Prăjesc mai puțin și fac baie mai puțin. După natura ocupației mele, am compus acolo, și aici continui să compun – ceva numit „Anna”, o poveste, o chestiune destul de lungă. Începutul a fost deja anunțat în următoarea carte a lui Sovremennye Zapiski.1

In septembrie ma duc in Serbia la congresul scriitorilor (rusi).2

Asta, se pare, este tot. În a treia zi, Natasha ne-a luat pe Vera și pe mine pe plajă. Dacă o măriți, atunci poate că se va potrivi. Închis...3

SCRIITORI RUSI DESPRE LEONID ANDREEV

Pentru mine, Andreev nu este doar un talent rus, născut atunci și apoi murit, ci, în propriile sale cuvinte, o fantomă dulce, primul scriitor iubit, primul prieten literar, literar.

547

fratele mai mare, care a avut grijă de primii pași cu tandrețe și atenție. Acest lucru nu este uitat. Și fie ca aceste rânduri, oricât de sărace ar fi, să fie un salut îndepărtat pentru mormântul tău străin, dragă Leonid. Cred în nemurirea spiritului tău.

CUM îți petreci VARA?

Chestionar „Rusia ilustrată” <1931>

Mâine plec pentru trei săptămâni la Romainy, un sat francez de pe Marne.

Viața lui Turgheniev s-a încheiat, iar partea finală a ei va apărea în următoarea carte a lui Sovremennye Zapiski. „Anna” tocmai a ieșit în franceză.2 Sper să încep romanul în toamnă – acțiunea sa printre rușii din Paris și Franța.3

CE CREDEȚI DESPRE LENIN?

Aș da cu plăcere „Numerelor” un răspuns pe orice subiect, cu excepția celui propus. Lenin este atât de dezgustător pentru mine încât nu pot nici să mă gândesc la el, nici să scriu despre el.

CUM AI DEVENIT SCRIITOR?

Chestionar „Rusia ilustrată” <1934>

Acel „prim” ziarul meu se numea „Curier”. Era situat în Moskovsky Lane, lângă Tverskaya, într-o casă mare și elegantă. Există și o presă de tipar. Editorul era micuțul șchiop Feigin, Iakov Alexandrovici.1 Literatura a fost citită de Leonid Andreev. Aceștia au fost mijlocitorii mei. Iar marxiștii Shulyatikov și Fritsche sunt „dușmani ai omului”.2

Nu voi uita niciodată cum Feigin mi-a citit primul lucru în prezența mea, la biroul lui de redacție, s-a uitat la mine prin pince-nez, a zâmbit și a spus: „Manuscrisul tău va merge”.

Era un eseu, lung de două sute de rânduri.3 Când a apărut și mi-am văzut semnătura tipărită, mi s-a părut că axa pământului a deviat oarecum și, în general, ceva în univers a devenit diferit.

Un an întreg, însă, n-a îndrăznit să meargă cu taxă – deși apoi s-au mai tipărit două-trei nuvele 4 Se părea că vor spune în birou: „Du-te.

548

norar? Păi, încă ești student, doar așa e, din amabilitatea unui napegat-noi. În cele din urmă, Leonid Andreev a dat speranță. Totuși, am mers cu frică.

Biroul era situat separat, pe liniile Petrovsky. În spatele gratiilor, domnișoara a scris ceva. Nu am fost surprins de întrebarea mea. Am început să caut în registre. „Pentru prima poveste, trei copeici pe rând, iar pentru restul, cinci. Semn. Patruzeci și cinci de ruble. Și mi-a dat o taxă în aur curat. Imperiali, cu profil de Suveran.

La acea vreme era considerată o taxă mică pentru începători. Câțiva ani mai târziu, am primit de multe ori mai mult. Dar... și cinci copeici de aur înseamnă cincizeci de cenți!

Aurul din buzunarul meu clinchea solemn în timp ce taximetristul se îndrepta spre casă. Nu aveam nevoie de bani atunci. Dar mi-au exprimat nevoia de cineva - și m-au făcut să râd.

SCRIITORI DESPRE CEHOV

Pe Cehov l-am cunoscut foarte puțin în prima tinerețe, dar am păstrat cele mai minunate amintiri... Cehov a rămas pentru totdeauna pentru mine imaginea perfectă a unui scriitor rus - și a unui scriitor în general: modestie, simplitate, eleganță, profunzime a poeziei.

Am fost sub influența lui literară, mai ales în tinerețe, și încă iubesc aerul lui Cehov. Îl consider un artist remarcabil și purtător de cuvânt pentru o întreagă epocă. Modul de viață și oamenii lui Cehov par acum să fie de pe altă planetă, ceea ce nu îi împiedică să fie veșnic în viață, la fel ca oamenii plecați din Război și Păci.

N. GORODETSKAYA.

A VIZITAT B. K. ZAYTSEV

Boris Konstantinovich Zaitsev este, după propria sa definiție, o persoană „sedentară”. Obișnuiește-te cu casa, cu lucrurile. De la fereastra lui se vede grădina altcuiva, doi copaci.1 Sunt sigur că la primăvară va spune: „Mi-au înflorit castanii”. Stă în fotoliul „lui”, vizavi de fereastră, vizavi de birou, unde două fețe drăguțe îi zâmbesc dintr-un cadru întunecat. Pe masă sunt cărți, materiale și grămezi de foi scrise cu un scris de mână mare și clar.

Discursul lui Zaitsev este ca scrisul lui de mână: calm, inteligibil și corect. Nu va răspunde repede la întrebare: se va gândi la asta și apoi va spune

549

frază plată, neîntreruptă. Vorbire bună, lină, uneori cu derizoriu. În general, nu există „răutate” în B.K., el ia oamenii și lucrurile în serios, mai ales, poate, din partea vieții lor sincere. Acesta este ceea ce dă impuls conversației noastre.

Întreb: cum își imaginează B.K. un gen atât de răspândit - romanul-biografia și cum, în opinia sa, este construit un astfel de roman, cum este luată viața unei persoane, ce elemente din el sunt principalele.

- Nu am idei generale despre acest punctaj (B.K. pronunță „idei”). Nu pot judeca decât după cum lucrez eu, în ce fel a mers gândul. M-am gândit prima dată la acest gen când am citit un roman celebru. Trebuie sa spun ca mi-a displacut extrem, extrem de mult. A împins imediat. O astfel de amărăciune în raport cu viața unui bărbat, și chiar a unui om mare! În plus, autorul l-a înzestrat cu propriul său discurs și a luat în considerare doar certuri cu tatăl său, dar cum a iubit și cum s-a căsătorit. Și despre poezie – de altfel – o sursă de venit. Dar, până la urmă, poetul, în afara operelor sale, a devenit imediat mai simplu, mai mic și uneori complet inexplicabil. Aici, în esență, constă dificultatea. Când m-am apucat de lucru la Turgheniev, m-am gândit că va fi ușor de scris și m-am înșelat. Foarte greu. Imaginația duce

departe, dar datele reale țin - așa că trebuie să te comporți și să încalci fantezia (el arată cu ambele mâini ceva ca o barcă îngustă). Poate cel mai jenant lucru este să te abții de la dialog. Deci se pare că Turgheniev sau Viardot au spus așa și așa cuvinte. Dar nu îndrăznesc să le atribui asta...

Aici m-am îngrijorat. Faptele, să zicem, sunt cunoscute, și atât!... Dar până la urmă, în viață nu evenimentele sunt mai importante, ci reflectarea lor în ființa noastră interioară. Ce zici de asta? Cum să-l găsesc? Sau fiecare persoană mai are propriile „chei-cuvânt" prin care se poate ghici?

se gândește B.K.

- Nu e ușor de aflat. Dar aici intuiția, alegerea intrigii, alegerea unui biograf ar trebui să ajute. Este imposibil să scrii astăzi, de exemplu, despre Cehov, iar mâine despre Washington sau, să zicem, despre Adam Lincoln. Este necesar ca cel despre care scrii să devină într-un fel propria ta persoană. Pentru ca soarta lui să devină aproape a ta, afacerea ta personală, astfel încât să devină important pentru tine pe plan intern cum va rezolva cutare sau cutare problemă.

„Ajută creativitatea la dezvăluirea vieții unei persoane?" întreb eu. - Există o legătură mare între el și viață?

- Cea mai strânsă legătură ... Adică, desigur, totul este spus diferit, există întotdeauna un element de ficțiune, dar principalul lucru este adevărat. Mai ales cu un astfel de artist de tip pur precum Turgheniev. Influența reciprocă este interesantă: să știi cum a decurs viața autorului, an de an, și apoi să o reciti.

munca lui, vei vedea multe și vei înțelege de unde a venit tema, comparațiile, imaginile.

Pe hol, în spatele peretelui, foșneau pașii mari, rapizi și ușori ai cuiva. Mi-am amintit că într-una dintre vechile povești ale lui Zaitsev - în "Mit" - eroul se gândește la tânăra lui soție: "atât de mare și atât de ușor" ...

- Creativitatea devine mai clară dacă cunoști viața autorului. Dar nu îi vei înțelege viața dacă neglijezi creativitatea. Multe sunt cauzate de ceea ce a căutat, de ceea ce a visat în domeniul artistic.

Peisajul influențează o persoană, sau îl transformăm și îl colorăm în funcție de propriile stări?

- Cred că da. Cel puțin pot spune pentru mine - am fost în zona central rusă sau m-am simțit complet diferit în Italia. Natura ne absoarbe, caracterul nostru se schimbă... Și cu Turgheniev, în special, a fost ciudat: a trăit mult timp în străinătate, dar a experimentat și a purtat natura rusă în sine. Cu toate acestea, el a fost în general o ființă pasivă și foarte susceptibilă la influențe. Și miza întregii sale vieți a fost feminină - căutarea fericirii și a văzut fericirea în dragostea feminină. Ei bine, și, desigur, a fost profund nefericit

toată viața. Și a fost îndrăgostit până în ultima oră - destul de inocent - de Vrevskaya, apoi de Savina. Până la bătrânețe, nu am putut renunța la visul fericirii... De fapt, viața lui Turgheniev mi-a apărut și a fost scrisă ca o poveste de dragoste.2

- Crezi că e greu să-ți găsești eroul „tău”... Ai așa ceva?

— Există... — B.K. rânjește. - Foarte ciudat de spus, destul de neașteptat. Imaginează-ți - Suvorov... Ce mă atrage la el? Impuls, ușurință de acțiune - un impuls foarte rusesc, de tip rusesc, impetuos, Și chiar mi-am imaginat - de a dezvălui Rusia în trei persoane: Sf. Serghie de Radonezh, Turgheniev și Suvorov. Sfânt, artist și războinic. Cu toate acestea, această schemă a trei Rusii - o Rusia - a venit după. Am scris atât pe Sergius, cât și pe Turgheniev înainte de o asemenea comparație. Nu știu dacă mă voi ocupa de Suvorov, cel puțin nu acum, nu curând. Sunt deja atras de ficțiune, de roman.

- Ce, despre cine?

- Deja din viața pariziană, dar personajele vor fi rusești, și chiar unele dintre fostele mele, luate în vremurile moderne.- Aș dori să exprim toate acestea într-un mod puțin diferit.

După câteva gânduri, B.K. revine la biografie.

— Este dificil să luăm în considerare teoretic procesul scrierii, dar biografia unui sfânt ar trebui luată diferit de viața unui scriitor. Există o anumită convenție în scrisoare, ca pictura cu icoane... Și în alta

551

ceai din punct de vedere tehnic - libertate deplină... Dar înșelător, pentru că materialul tău îți comandă. Și aici puteți vedea cum viața este neprevăzută și contrară oricărei logici. Apare o soluție diferită și un răspuns complet diferit decât cel propus de viață...

El râde ușor.

- Da, dintr-o altă regiune: cât de ciudat - la urma urmei, după moartea mamei sale, Turgheniev a devenit proprietarul lui Spassky și a avut aproximativ cinci mii de suflete de iobagi ...

- Deci te întrebi dacă a fost european în același timp?

B.K. flutură cu mâna.

- Ce este acolo! Pur și simplu a apreciat cultura și civilizația occidentală, multe lucruri din Rusia l-au enervat - dar în esență Europa îi era încă străină, iar el a rămas un domn rus... Ce europeni suntem!

Acest „noi” care a scăpat involuntar este adevărat. Există rafturi cu cărți rusești de-a lungul pereților, o icoană în cap, din camera alăturată pe care o numesc:

— Hai, am ceai cu cheesecake.

Și un astfel de cap blond rus se uită în ușă.

- Tată, ești liber?

V. UNKOVSKY. DE BORIS ZAYTSEV. LA CE MUNCĂ ACUM SCRIITORUL NOSTRU TALENTAT?

Boris Konstantinovich Zaitsev s-a mutat de la Paris la Boulogne, într-un apartament mic confortabil pe o stradă liniștită de provincie. La Paris, a trăit șapte ani într-o casă mare, veche, mohorâtă, neprietenoasă.1 Acum întreaga familie Zaitsev, Boris Konstantinovici, soția sa

Vera Alekseevna și fiica, Natasha, în vârstă de 18 ani, 2 sunt mulțumiți:

- Apartamentul este luminos - sufletul se bucură! .. În cel vechi nu au văzut soarele...

Am fost la Zaitsev în ajunul unei mari sărbători în familie: i-am vizitat miercuri, iar nunta Natașei urma să aibă loc duminica viitoare.

O cunosc pe Natasha de mult timp, șapte ani. Când am văzut-o prima dată, era o fată slabă, palidă, cu o coadă scurtă și o rochie scurtă. Am alergat cu cărțile sub braț la gimnaziu.

Timpul zboară neobservat... Copilul a devenit femeie. Părinții nu au suflet în ea - singurul copil!

În așteptarea nunții în spiritul familiei. Natasha este grijulie și ocupată cu acul.

„Își coase o zestre”, glumește tatăl...

După ceai, cu Boris Konstantinovici mergem în biroul lui.

Îmi arată primul caiet al unui nou roman, pe care a început să-l scrie destul de recent. Sunt două capitole până acum. Romanul este dintr-o viață de emigrant, se numește „Casa din Passy”.

- Romanul va fi uman, - spune Boris Konstantinovici, - pentru că povestește despre multe dureri și dificultăți... În casă locuiesc ruși. Mai multe familii, soarte diferite, evenimente diferite. Cuib rusesc... Eroul este din mediul intelectualității mijlocii. Fără teză, fără politică și fără tendințe. Întrebați despre o idee?.. Nu trec nicio idee. Scriu despre iubire, suferință, bucurie, lupta pentru viață.

Cum scriu?.. În general, în mod regulat două ore pe zi, dimineața. Dar nu a scris ficțiune timp de aproape trei ani - după povestea „Anna”... Aproape. Au fost uneori povești mici... Timp de doi ani am lucrat la cartea „Viața lui Turgheniev”. În mod repetat, în acest moment, a

existat o atracție pentru ficțiune, dar nu a fost timp, nu se putea concentra. Tânjit să scrie ficțiune.

Am început un roman și inima mi-a devenit mulțumită. Scrierea unui roman nu este altceva decât contemplarea cuiva și a sinelui, concentrarea. Mi-am propus o anumită sarcină și mă uit printr-un fel de telescop sau microscop pentru a vedea ce va ieși din el. Nu am niciodată un plan dinainte. Ei bine, deși fiecare are felul lui... Cehov, de exemplu, s-a așezat să scrie când toată povestea era deja în capul lui... Am mereu surprize. De exemplu, la început, un personaj complet minor devine dintr-o dată unul dintre principalele... Scriu puțin în fiecare zi și aproape de fiecare dată recitesc tot ce a fost scris mai întâi. Corectarea, realizarea de noi combinații. Dar am un singur proiect, iar când e gata, refac totul curat...

Răsfoiesc manuscrisul lui Boris Konstantinovici. Există multe editări pe fiecare pagină. Adesea, mai multe rânduri la rând sunt tăiate, dar atât de sârguincios încât este imposibil să deslușești o singură literă.

Îl rog pe Boris Konstantinovici să-mi spună cum și-a scris minunata și minunata carte, Viața lui Turgheniev.

— Am adunat materiale pentru carte de mult timp. Biblioteca Turgheniev din Paris are seturi de multe reviste vechi - vechi de zeci de ani. De-a lungul anilor m-am uitat prin Vestnik Evropy, Russkaya Mysl, Russkaia Starina, Istoricheskiy Vestnik... Scrisorile lui Turgheniev și memoriile contemporanilor despre el au fost tipărite în ele. Am avut deodată noroc. Din întâmplare am întâlnit un cărunt

553

un bătrân, scriitorul Galperin-Kaminsky... 3 Ni se potrivește ca bunici... Galperin îl cunoștea personal bine pe Turgheniev și compilase de multă vreme arhive despre Turgheniev... Mi-a oferit mari servicii, mi-a făcut cunoștință cu scrisorile valoroase ale lui Pauline Viardot, a arătat multe reviste franceze, în care scrisorile au fost publicate de Viardot, Turgheniev, contemporanii săi și a oferit o serie de instrucțiuni și referințe...

„M-am dus la Courtavnel”, spune Zaitsev, „este la 60 de kilometri de Paris... Acolo, pe moșie, a început o aventură între Pauline Viardot și tânărul Turgheniev, pe atunci scriitor începător... Dar s-a dovedit că moșia a fost distrus în timpul războiului. Lângă Paris, în Bougival, se afla moșia comună a lui Turgheniev și Viardot, în care a locuit în ultimii ani. Turgheniev a locuit acolo într-o anexă... Îmi doream foarte mult să vizitez această moșie, am venit la Bougival... Dar s-a dovedit că acum aparține unor francezi, este interzis să viziteze moșia străinilor. Și nu puteam decât să dau în jurul tufișului și să mă uit prin gratii.

De ce ți-a trecut prin cap să scrii despre Turgheniev?

„El este foarte aproape de natura mea. În urmă cu douăzeci de ani, mergând cu soția mea în parcul de pe moșia mea (în districtul Kashirsky din provincia Tula), dintr-un motiv oarecare am spus: „Ar fi frumos să

scriu despre Turgheniev!” De ce?.. S-au simțit niște fire. Îl iubesc foarte mult pe Turgheniev, îmi este deosebit de aproape. Este inexplicabil... Dar, în parte, poate, pentru că el este compatriotul meu. M-am născut în Orel, iar Turgheniev era orlovit: moșia Turgheniev era în districtul Mtsensk din provincia Oryol.

- Cum a început activitatea ta literară, Boris Konstantinovici?

- Prima mea poveste „Pe drum” a fost publicată în 1901 în ziarul din Moscova „Curier”. Departamentul literar era condus atunci de Leonid Andreev. Eram un mare fan al lui, deși Andreev nu devenise încă celebru în acele zile - începea. Am fost în apartamentul lui, nu în redacție, Andreev a trăit foarte prost, într-un fel de colibă. Îmi amintesc că mama lui spăla rufe pe hol...

Leonid Nikolaevici m-a tratat foarte atent, povestea mea a fost publicată,

O, ce eveniment memorabil a fost!.. Ulterior, publici indiferent, dar apariția primei povestiri în presă deopotrivă șocat și emoționat... De câțiva ani am publicat doar în Curier; Acolo a început și Remizov...

Andreev l-am adorat, direct idolatrizat! El și cu mine am devenit mai târziu prieteni mari și așa am rămas până la moartea lui. Această persoană m-a ajutat foarte mult în viața mea... O persoană interesantă - Le

onid Andreev! Talent strălucitor, original, original. Un talent major, deși nici măcar.

Andreev a lucrat cumva în impulsuri. Scria cel mai des noaptea, bea mult. Creativitatea a fost ușoară pentru el. Dar avea un mare dezavantaj: nu-i plăcea să-și termine lucrările. Scrie și se grăbește să-l dea presei sau teatrului...

♦ *♦* *♦*

Trei zile mai târziu, într-o duminică de martie, a avut loc căsătoria lui N. B. Zaitseva și A. V. Sollogub.4

Templul era plin de oaspeți, printre care se aflau mulți reprezentanți ai lumii literare.

Mireasa în rochia ei albă de mireasă arăta ca o fată, tânără, dulce, drăguță.

La finalul nunții, preotul pr. Spassky, felicitându-i pe tinerii căsătoriți, s-a adresat în special fiicei lui Boris Zaitsev cu cuvinte emoționante:

- Natasha, ai fost eleva mea din clasa I a gimnaziului, te iubesc foarte mult si de aceea astazi ma bucur pentru tine de parca ai fi fiica mea. Îmi iubesc foarte mult familia ta bună creștină. Tatăl tău, Boris Konstantinovici, este un mare și faimos scriitor rus; scrie

minunat, sublim, spiritual și profund moral! Mama ta, Vera Alekseevna, este o frumoasă rusoaică cu calități spirituale rare. Știu că voi, tinerii, vă iubiți foarte mult... Vă doresc fericirea vouă și soțului dumneavoastră. Păstrează-ți dragostea pentru tot restul vieții...

Natasha a devenit Natalya Borisovna.

V. UNKOVSKY. DE BORIS ZAYTSEV

Zilele trecute l-am vizitat pe Boris Zaitsev. Conversația s-a îndreptat către minunata și frumoasa sa carte, Viața lui Turgheniev.

— Cum ai scris-o, Boris Konstantinovici? Am întrebat.

- Timp de câțiva ani am studiat materiale despre Turgheniev, folosind arhivele Bibliotecii Turgheniev din Paris. Acolo m-am uitat prin reviste vechi timp de zeci de ani. Am aflat o mulțime de informații din jurnalul Vestnik Evropy. M-a ajutat foarte mult un vechi scriitor care îl cunoștea personal pe Turgheniev,[1] avea multe documente despre Turgheniev, mi-a făcut cunoștință cu cele mai valoroase scrisori ale lui Pauline Viardot. Am citit în reviste franceze memorii. Am folosit documentul

informaţii publicate în presa sovietică. Acolo au fost publicate mai multe colecții Turgheniev. Într-un cuvânt, a fost nevoie de multă muncă. Și când am studiat suficient tot ce era legat de Turgheniev, mi-am început munca. Am scris cartea timp de doi ani cu mare dragoste pentru Turgheniev și zel neclintit.

„Dar cartea ta nu este o istorie a lui Turgheniev, ci o operă de artă”, am spus. — Deci cred.

- Desigur, există ficțiune în cartea mea, dar este în spiritul istoricului *. <Este imposibil> să descrii o furtună, de exemplu, din punct de vedere istoric, sau vacanța unui proprietar de teren într-un parc vechi, sau întâlnirea lui Turgheniev cu actrița Savina trecând pe lângă moșia lui.

Timp de doi ani am fost complet ocupat cu o carte despre Turgheniev și nu am scris ficțiune și abia recent, după pauze considerabile, am început să o scriu din nou. Acum scriu un roman grozav al vieții de emigrat, Casa de la Passy. Acțiunea, după cum sugerează și titlul, are loc în Parisul rusesc. Până acum, câteva capitole au fost finalizate. Romanul meu de zi cu zi, descriu o serie de tipuri de emigranți, vorbesc despre necazurile și bucuriile vieții emigrate. Despre dragoste, despre fericire, despre dureri și suferințe. Romanul meu este narativ, din politică și din orice tendință.

În concluzie, discursul nostru s-a îndreptat către momentul actual:

— În ultimele zile, am urmărit evenimentele din Orientul Îndepărtat cu o atenție excepțională.[2] Citesc febril fiecare reportaj din ziar. Astăzi am stat la hartă câteva ore. Am fost extrem de impresionat de fraza din raportul generalului Denikin[3], pe care a citit-o public, că

sovieticii deja evacuaseră regiunea Amur și Siberia către Lacul Baikal. Dacă este așa, atunci se pregătesc evenimente majore și, desigur, mă entuziasmează foarte mult, ca persoană rusă.

DISCURS DIN ZIUA A 25-A ANIVERARE DE ACTIVITATE LITERARĂ

Pe fondul unei ovații zgomotoase și entuziaste, B.K. Zaitsev se ridică și într-un discurs emoționat mulțumește tuturor celor care l-au onorat în „ziua modestei sale sărbători". În ultimele zile, simte mai ales „curentul iubirii și al simpatiei": nu există admirație în el, care corupe; conține dragoste care entuziasmează și umple inima cu bucurie profundă și forță nouă.

* Mai mult decalaj în text.

B.K. Zaitsev cere „pentru o clipă să devieze acest curent de iubire" de la el - „dintr-un grăunte de nisip" - și să-l trimită în patria sa, în Rusia. „Toată lumea să tacă doar un minut și să-și îndrepte gândurile, dragostea spre Rusia – oricine poate – să direcționeze curentul iubirii noastre, radiotelegrama noastră spirituală către Rusia".

Sala emoționată îngheață.

Concentrat, zburând departe de vacanță, curg secundele...

B.K. Zaitsev ridică paharul:

- Pentru Rusia!

DISCURSUL FINAL LA CELEBRAREA A 85-A ANIVERARE

Lord. Voi spune doar câteva cuvinte de sinceră și profundă recunoștință atât tovarășilor mei de meșteșuguri - membri ai consiliului de conducere al sindicatului nostru, care au organizat toate acestea, cât și acelor vorbitori care mi-au vorbit aici într-un spirit atât de binevoitor, cât și pentru toți cei care m-au onorat cu prezența lor aceasta este o întâlnire care se numește solemnă, ei bine, doar o întâlnire ca întâlnire - au fost oameni buni care au onorat faptul că tocmai am împlinit optzeci și cinci de ani. Așa că mă înclin în fața lor tuturor din adâncul inimii mele...

RECUNOȘTIE <1957>

Îmi exprim sincera mulțumire tuturor celor care mi-au exprimat în aceste zile simpatie și urări de bine mie și soției mele - din păcate, nu pot răspunde separat la fiecare scrisoare primită.

RECUNOȘTIE <1963>

Neputând să răspund la toate urările de Crăciun și Revelion, le aduc sinceră recunoștință celor care mi-au scris, îi salut pe rând în numele meu și al soției mele, vă doresc toate cele bune.

Toate textele publicate sunt verificate cu sursele primare de viziune. Ortografia a fost adusă în conformitate cu norma modernă, în special, ortografierea cuvintelor individuale (stand - stand, șofer - șofer), utilizarea literelor mici și mari în numele compuse (Teatrul de Artă, Universitatea din Moscova), ortografia un număr de denumiri geografice și denumiri de biserici printr-o cratimă (Monte Carlo, San Stefano, Saint Michel, Pont d'Argent etc.). În conformitate cu regulile de reglementare în cuvinte străine, după consoanele solide în mijlocul și la sfârșitul cuvântului, se scrie litera „e”: Musset, Lorrain, Allais, Chatelet, Thorone (Zaitsev folosește adesea „e”). Adjectivele compuse care denotă combinații de culori sau nuanțe de culoare sunt scrise cu o cratimă: gri-verzui, roșu închis (Zaitsev are totul împreună).

Puține abateri de la normă sunt dictate de dorința de a păstra trăsăturile manierului autorului. Aceasta este declinarea toponimelor finlandeze a lui Zaitsev (Terioki, Kellomyaki); în unele cazuri, scrierea unui prefix sau a unei particule fără cratimă: „aceasta este un misticism nebinecuvântat care nu vine de la lumină” (uneori, autorul subliniază nuanța semantică prin mijloace suplimentare - ghilimele, italice: „latura cea mai slabă dintre cei mai inteligenți oameni, non-artişti”; „mitropolitul profund „local” a creat „non-localul” etc.).

O problemă textologică în publicarea textelor lui B. Zaitsev este transferul punctuației. După cum știți, scriitorul, părăsind în mod deliberat regulile gramaticale, a folosit pe scară largă plasarea virgulelor. În eseul „În memoria lui Ivan și Vera Bunin”, Zaitsev îi transmite în glumă indignarea lui Ivan Bunin: „De treizeci de ani te-am văzut de fiecare dată cu o virgulă înainte” și ”! Nu imposibil! <...> Nu mi-e frică - îl cunosc prea bine. <...> Stau sus, pun virgule înaintea „și” contrar gramaticii...” [6, 244].

În proza impresionistă, bogată emoțional a lui Zaitsev, semnele de punctuație sunt mijloace stilistice și intonaționale suplimentare. Textul este adesea ritmic, ceea ce necesită suplimentar

nogo desemnarea pauzelor. Această trăsătură a manierului autorului este luată în considerare în această ediție: punctuația se păstrează în acele cazuri când transmite o pauză în vorbire, când textul după virgulă are caracter de clarificare sau adaos etc. Exemple: „Am vrut. a merge singur”; „În general, totul este tăcut, cu liniște veșnică”; „Dar pentru studenții de acolo, și pentru studenții noștri de aici, cât de greu este să trăiești!”; „Nisa rusă este grozavă și destul de diversă”; „Nu mai suntem copii și știm și ceva despre moarte.”

Complexitatea este reprezentată de cazurile în care sunt enumerate adjective care sunt eterogene în raport cu cuvântul definit. Astfel de definiții care caracterizează un obiect sau un fenomen din unghiuri diferite, în conformitate cu regulile gramaticale, nu trebuie separate prin virgule, de exemplu: „flori mari roșii parfumate”. În sursele normative există însă excepții care permit variabilitate: sunt considerate omogene (și separate prin virgule) „definiții care exprimă trăsături similare ale unui subiect <...>. Asemănarea semnelor se poate manifesta pe baza unei convergențe de valori, de exemplu, pe linia evaluării <...>; pe baza unității de senzații transmise prin definiții

(atingere, gust etc.)", de exemplu: „într-o dimineață senină, caldă, la sfârșitul lunii mai...". În plus, definițiile eterogene sunt separate prin virgulă „dacă a doua dintre ele o explică pe prima, dezvăluindu-i conținutul" („a călcat cu grijă... pe o sârmă strălucitoare cu o nouă, proaspătă senzație de încântare").1

Acest tip de utilizare a cuvintelor este foarte caracteristic textelor lui Zaitsev, unde uneori este dificil să se decidă fără echivoc dacă este nevoie de o virgulă: „Mă uit la o frescă blândă, cu tonuri palide"; „a suflat un vânt proaspăt, cald"; „Încet-încet ochiul se obișnuiește cu amurgul albastru și înstelat". Până la urmă, „unitatea senzațiilor" este cea mai importantă trăsătură a modului impresionist al scriitorului. În toate astfel de cazuri, virgulele sunt păstrate.

Sunt eliminate doar acolo unde evident că nu sunt necesare și nu poartă nicio conotație stilistică suplimentară sau sunt greșeli de tipărire, de exemplu: „gazda s-a bucurat de fiecare ciupercă pe care am găsit-o pe drum"; „ușa de la intrare este și ea scândurată, pe verandă"; „a căzut, atât de abil încât și-a pierdut imediat cunoștința"). În cazurile în care nu este clar dacă (și cum) este necesară corectarea punctuației, aranjarea semnelor de punctuație a autorului este păstrată.

Asteriscurile indică notele de subsol, cifrele arabe indică pozițiile comentate. Paternitatea notelor de B.K. Zaitsev este stipulată, toate celelalte note de subsol aparțin publicului

1 Reguli de ortografie și punctuație rusă. Carte de referință academică completă / Ed. V. V. Lopatina. M., 2009. Capitolul „Semnele de punctuație cu definiții omogene". Resursa electronica, modul de acces: http://orthographia.ru/.

559

licator. Conjecturile editorului sunt cuprinse între paranteze unghiulare. Greșelile de tipărire găsite în surse au fost corectate fără rezerve speciale. Cuvintele pe care Zaitsev le-a subliniat cu caractere aldine, cursive sau descărcare sunt date cu caractere cursive.

În comentarii, după titlul textului, este indicată sursa publicației.

Referințele la publicație sunt date între paranteze drepte: Zaitsev B.K. Sobr. cit.: În 11 vol. M.: Carte rusă, 1999-2001 - cu indicarea volumului și numărului paginii.

POVEȘTI. CAPITOLULE DIN ROMAN

LA STAȚIE (pag. 19)

Curier. 1902. 12 mai, Nr. 130. P. 3.

Publicat: revista noua. SPb., 1993. Nr. 3. S. 106-111 (publicare de Yu. M. Prozorov); Zaitsev B.K. Proză timpurie. M., 2004. S. 25-31 (publicare de T. V. Gordienko).

Cu publicații în ziarul „Curier” B. Zaitsev și-a început activitatea de creație, în numărul din 15 iulie 1901 fiind publicată prima sa poveste „Pe drum”. În 1902-1903, în ziar au mai apărut șase povestiri, inclusiv „La gară” și „Muntele muntelui”, care nu au fost ulterior incluse în niciuna dintre lucrările colectate ale lui B. Zaitsev.

MUNTELE

(pag. 25)

Curier. 1902. 6 octombrie, Nr. 276. P. 2.

Publicat: revista noua. SPb., 1993. Nr. 3. S. 111-115 (publicare de Yu. M. Prozorov); Zaitsev B.K. Proză timpurie. M., 2004. S. 31-37 (publicare de T. V. Gordienko).

SKOPTS (pag. 31)

Metoda noua. 1904. iulie. pp. 1-13.

Publicat: Zaitsev B. K. Proza timpurie. M., 2004. S. 61-69 (publicare de T. V. Gordienko).

Jurnalul simbolist Novy Put a fost publicat în 1902-1904; editorii au inclus D. S. Merezhkovsky, Z. N. Gippius, П. P. Pertsov, D. V. Fi

losofov, G. I. Chulkov și alții. În această revistă au fost publicate și poveștile lui B. Zaitsev „Zori liniștiți” și „Satul”.

Skoptsy - o sectă religioasă influentă în Imperiul Rus, apărută în secolul al XVIII-lea. În ciuda persecuției, aceasta a fost foarte numeroasă. Până la începutul secolului al XX-lea, reprezentanții sectei trăiau în principal în provinciile Tambov, Kursk, Oryol și în Siberia. În poveste, B. Zaitsev a adus un omagiu subiectului sectarismului, interes pentru care a devenit mai acut în literatura de la începutul secolului al XX-lea: D. Merezhkovsky, A. Blok, A. Bely, N. Klyuev, V. Rozanov s-au întors. la imaginile bicilor și eunucilor din munca lor. Pentru aceste hobby-uri ale elitei culturale, vezi: Etkind A.M. Khlyst. Secte, literatură și revoluție. M., 1998.

Casa misterioasă și terifiantă a eunucilor și aspectul locuitorilor ei ciudați sunt surprinse și în romanul autobiografic Tăcere al lui B. Zaitsev.

Leonid Andreev, într-o scrisoare către M. Gorki din 27-28 septembrie 1904, a comentat povestea, comparând o serie de filozofi religioși cu personajele poveștii lui Zaitsev: „Eunucii” este cea mai exactă reprezentare, nu deliberată, ci toate cu atât mai valoroasă, din toată această venerabilă companie. Masturbatorii religioși își bat pumnul și se asigură că ceva se va naște cu siguranță din asta ”(Gorky și Leonid Andreev: Corespondență nepublicată. M., 1965 (Moștenire lit. T. 72), p. 225).

În critica literară modernă, povestea este subiectul analizei, în special, în lucrarea: Yu. Sesiunea științifică „XIV Lecturi Neva”: Materiale de știință, conf. Sankt Petersburg, 23–28 aprilie 2012. Sankt Petersburg, 2012, pp. 143-149.

1 Capon - un cocos castrat special ingrasat pentru carne.

ELOS <1912>

(pag. 39)

Patlagina: Almanah pentru copii. Carte. 1. M.: A.A. Levenson, 1912. S. 63-73.

Publicat și în cartea: Zaitsev B. Lupi: povești. [M.]: Editura de carte a scriitorilor din Moscova, [1916]; Ed. al 2-lea. [M., 1918].

RAȚE

(pag. 42)

Viață nouă. 1913. Nr 1, ianuarie. pp. 34-39.

Povestea a fost publicată și în: Zaitsev B. Lupi: povești. [M.]: Editura de carte a scriitorilor din Moscova, [1916]; Ed. al 2-lea. [M., 1918]. Republican

561

Vano: Zaitsev B.K. Proză timpurie. M., 2004. S. 69-74 (publicare de T. V. Gordienko).

PRITYKINO

(pag. 48)

Renaştere. 24 martie 1929, nr. 1391, p. 3-4.

Aceste memorii despre proprietarul terenului și actorul care a trăit în Pritykino sunt apropiate de textul poveștii lui Zaitsev „Tristerea pământească” (1915); numele lor de familie sunt oarecum schimbate: Medox în povestea de mai sus a fost numit Metaks, Borisovsky - Borisoglebsky.

1 Tatăl, Zaitsev Konstantin Nikolayevich (1849-1919), provenea din nobilimea provinciei Simbirsk, inginer minier. În provincia Kaluga, a fost director al biroului uzinelor metalurgice al industriașului S. I. Maltsev din districtul Zhizdrinsky, a locuit cu familia sa în satul Usty (1882-1889), apoi a lucrat ca director al fierului Lyudinovsky. turnătorie. În 1895 s-a mutat în provincia Nijni Novgorod, unde a condus fabricile Ivlevsky și Balykovsky. În 1898, a fost numit director tehnic al fabricii de metal Yu. P. Iuzhon din Moscova. În 1900, a achiziționat o proprietate în satul Pritykino, districtul Kashirsky, provincia Tula (acum districtul Yasnogorsk din regiunea Tula).

2 Roman Mikhailovici Medox (1795-1859) este dedicat cărții: Streich S. Ya. Roman Medox. Aventurile unui aventurier rus din secolul al XIX-lea. M: Federația, 1929; Ediția a II-a: M., 1930.

3 Medox Mikhail Yegorovich (Michael Maddox; 1747-1822) - inginer, antreprenor de teatru. Profesor de matematică la Oxford, în 1766 a venit în Rusia, a fost profesor la moștenitorul tronului, Pavel Petrovici. În 1870, a construit o clădire a teatrului la Moscova, care a fost numită Teatrul Bolshoi Petrovsky (a existat până în 1805).

4 Andreev-Burlak (numele real Andreev) Vasily Nikolaevich (1843-1888) - actor; a făcut turnee în diverse întreprinderi din regiunea Volga și diferite orașe ale Rusiei.

5 Glama-Meshcherskaya (numele real Barysheva) Alexandra Yakovlevna (1856-1942) - actriță, profesoară. A debutat la Teatrul Alexandria, dar, după ce a respins condițiile oferite de regie, a plecat în provincii. A jucat în Kiev, Jytomyr, Vilna și în alte orașe.

6 Citat din povestea lui Zaitsev „Mâhnirea pământească” [2.176].

POVARĂ. DE LA „MOSCOVA CAPTIVE”

(pag. 52)

Renaştere. 1931. 7 ianuarie, Nr. 2045. P. 3.

562

Textul este o versiune a poveștii „Lumina albă” (în premieră – pomana „Focuri”, 1922, nr. 2), care a suferit o reducere și o revizuire.

Subtitlul nu se găsește în alte lucrări ale lui Zaitsev și, se pare, este o variantă a titlului ciclului de memorii „Moscova”, publicat în „Vozrozhdeniye” în 1928-1937. iar ulterior a întocmit o carte cu același nume.

1 Zaitsev descrie o reproducere a unei gravuri dintr-un tablou pierdut a artistului francez Nicolas Poussin (1594-1665), numită „Odihnă la fuga în Egipt (cu un elefant)”. Gravura a fost realizată de Giovanni Volpato și Stefano Tofanelli în jurul anului 1803 și este dedicată lui „Ferdinand al III-lea al Austriei, Marele Duce de Etrur”. Sub imagine este un rând din cartea profetului Isaia: „Butyrum et mel comedet ut sciât reprobare malum et eligere bonum” – „Va mânca lapte și miere până când va ști să lepede răul și să aleagă binele” (Is 7,15).). Profeția se referă la Fiul pe care Fecioara îl va naște.

ELOS <1932>

(pag. 56)

Lumini. Revista pentru copii. 1932. Nr 5. S. 3-5. La fel: Cricket. Revista pentru tineret. 1938. Nr 8, 30 iunie. pp. 1-3.

Povestea variază motivele lucrării timpurii a lui Zaitsev cu același titlu.

CAPRĂ

(pag. 60)

Renaştere. 25 martie 1934, Nr. 3217. P. 3. La fel: Astăzi. 25 martie 1934, nr. 84, p. 4; Cuvânt nou rusesc. 1973. 21 iulie, Nr. 23048. P. 4.

Textul este partea centrală a poveștii lui Zaitsev „Rațe” (1913), încadrată de o nouă introducere și concluzie.

1 Zori (din zel) - în vorbirea vânătorilor înseamnă a fi fără suflare din cauza căldurii, alergare rapidă (despre un câine ogar).

MAMA (pag. 64)

Renaştere. 1934. 8 aprilie, Nr. 3231. P. 3.

Mama scriitorului, Tatyana Vasilievna Zaitseva (1844-1927), a fost fiica nobilului ereditar Vasily Petrovici Rybalkin. Născută la Sankt Petersburg, a absolvit Gimnaziul pentru femei din Riga Lomonosov. În 1872 s-a căsătorit cu K. N. Zaitsev. Familia a avut trei copii - Boris, Tatyana și Nadezhda. Ea deținea moșia Budaki lângă Kaluga, de unde provine adesea

copiii respirau. După plecarea lui B. Zaitsev în străinătate în 1922, ea a încercat în mod repetat să obțină permisiunea de a merge la fiul ei; murit la Moscova.

1 Zaitsev descrie mutarea de la Kaluga în satul Balykovo, districtul Ardatovsky, provincia Nijni Novgorod, unde tatăl său, inginer minier, a fost numit la începutul anului 1895 în funcția de director al fierăriei Ilevsk și Balykovsky.

Inutil VORONEZH

(pag. 68)

Renaştere. 1938. 7 ianuarie, nr. 4113. S. 3-4.

Zaitsev descrie călătoria sa la Voronezh și întâlnirea anului nou din 1915 (autorul avea 33 de ani) în eseul „Acel război (douăzeci de ani)” (1934): „Am petrecut Crăciunul în Voronezh. Îmi amintesc de acest oraș spațios, satisfăcător, calm, cu o mănăstire, o priveliște îndepărtată peste râu, cu o senzație de spații uriașe în jur - spații nu lângă Moscova, ci de stepă și scită... Am locuit în casa tăcută și luxoasă a unui Voronezh milionar, primarul. Un rând de plictisitoare, în oglinzi, camere, totul e vechi, înghesuit, înghețat. Viață uniformă, plictiseală uniformă, cine sacre, frigul bogăției, frigul argintiu al zăpezii de pe străzi, corbii Voronezh - un sentiment de a fi tăiat și complet departe de război. (Nici nu-mi amintesc de infirmerie.) Am sărbătorit solemn noul an. Primele sale zile au adus emoția plină de bucurie a lui Sarykamysh - din nou speranțe, speranțe și apoi... „[10, 287].

1 Dolinsky Semyon Grigorievich (1895-?) - artist, scriitor, jurnalist. Membru al Războiului Civil, din 1922 locuia la Praga. Membru al Uniunii Scriitorilor și Jurnaliștilor Ruși din Cehoslovacia, membru al Asociației „Sket of Poets” din Praga. În 1927 a plecat la Paris. A lucrat în ziarul „Vozrozhdenie”, a colaborat la revista „Rusia ilustrată”.

2 Arkad este o varietate de vară a unui măr.

3 Cavitatea ursului - o acoperire densă pentru picioare într-o sanie sau trăsură.

4 „A fost un om în țara Uz...” este începutul Cărții lui Iov (Iov 1:1, 3). Zaitsev nu citează traducerea sinodală general acceptată, care a primit un statut recunoscut în Biserica Rusă, ci o traducere din textul evreiesc masoretic al Bibliei, de exemplu, din publicația: Cărțile Sfinte ale Vechiului Testament traduse din text ebraic. Pentru uz evreiesc. V. 2. Ediția British and Foreign Bible Society / [Tradus de V. A. Levison, D. A. Khvolson]. Viena: Tipografia A. Goltzhausen, 1888 (și alte ediții).

5 Klever Julius Yulievich (1850-1924) - pictor peisagist; Semiradsky Heinrich Ippolitovici (1843-1902) - pictor istoric.

6 În decembrie 1914 - ianuarie 1915, în timpul operațiunii Sarykamysh, armata rusă caucaziană a oprit înaintarea Armatei a treia turcești asupra Kars, apoi a învins-o.

VrăJitoare (pag. 72)

Renaştere. 1930.13 sept. Nr. 1929. P. 3.

Kazmin este, de asemenea, un personaj din povestea lui B.K. Zaitsev „Wayfarers” (1916) [2,178-208], care povestește despre povestea cunoștinței eroului și a despărțirii de o femeie pe nume Elena.

CRACIUN (Capitol din roman) (pag. 77)

Renaştere. 1930. 7 ianuarie, Nr. 1680. P. 3.

În 1930, Zaitsev a publicat trei capitole din roman, care nu a fost niciodată finalizat. Ei sunt uniți de personaje transversale: Andrey, Marya Lvovna, Alexey, Lyudmila, Faddey Ivanovich și alții.

NUNTĂ

(Capitol dintr-un roman)

(pag. 83)

Renaştere. 1930. 31 iulie, No. 1885. S. 2, 5.

ARC

(Capitol dintr-un roman)

(pag. 89)

Renaştere. 20 aprilie 1930, nr. 1783, p. 2-3.

SEARA BLOC

(pag. 98)

Cuvânt nou rusesc (New York). 1977. 1 mai <Nr 24245>. P. 5. (Nr. 23245 este indicat eronat pe ziar).

Zaitsev a colaborat cu ziarul din anii 1950. După moartea scriitorului în perioada 1972-1977. a publicat eseurile și notele sale. Seara lui Blok a fost publicată pentru prima dată în acest ziar fără niciun comentariu din partea editorilor. Cel mai probabil, a fost extras din arhiva scriitorului.

Este greu de judecat dacă textul este o poveste independentă sau o schiță a unui capitol al unei opere mai mari (roman, nuvelă) care a rămas nescrisă. „Seara lui Blok” cu trăsăturile sale stilistice

mi este aproape de romanul Modelul de aur (1925); ambele lucrări sunt autobiografice; multe circumstanțe și evenimente din viața familiei Zaitsev sunt transmise cu acuratețe documentară, narațiunea este condusă în numele unei femei. În Alexandru, trăsăturile scriitorului însuși apar clar, în eroina care nu este numită pe nume, V. A. Zaitsev este recunoscut. Există și un personaj comun lucrărilor - un prieten de familie, dr. Blum.

mai 1920 și mai 1921. Blok a venit la Moscova, unde a făcut lecturi de poezie. Zaitsev descrie seara lui Blok (la care a participat împreună cu soția sa) în Auditoriul Mare al Muzeului Politehnic, care a avut loc la 9 mai 1920. La începutul acesteia, tunetul a bubuit peste Moscova, înspăimântând locuitorii - după cum s-a dovedit. , acestea au fost ecouri ale exploziilor de depozite de pulbere de pe câmpul Khodynka .

Despre întâlnirile cu Blok, despre percepția sa asupra personalității și poeziei sale, Zaitsev a vorbit în eseul „Învinșii” (1925), care a fost inclus ulterior în cartea de memorii „Departe”. Acolo este menționată și seara poetului: „În primăvara anului 1920, Blok a venit la Moscova. Însoțit de exploziile din depozitele de artilerie, a citit poezie la Muzeul Politehnic. Dar nu am citit Cei Doisprezece. Era foarte posomorât și a răspuns la întrebarea soției mele: „Nu mai citesc chestia asta” [6, 165-166]. Vezi și comentarii, la eseul „Alexander Blok (La zece aniversare a morții – din memorii)” în prezent. ed.

1 Dintr-o poezie de F. I. Tyutchev „Cerul nopții este atât de sumbru...” (1865). Tyutchev: „Câteva fulgere”.

2 B. Zaitsev și-a amintit: „Odată, fiind dus de Urbino și de viața curții sale extrem de luminate, aveam de gând să scriu chiar ceva din acea vreme, ca o poveste - despre ghinionicul și nerăspunsul

Guidobaldo, care nu se potrivea epocă, despre soția sa, Elizabeth Gonzaga, sora câinelui chinuit Francesco, care nu avea nimic în comun cu fratele său, de asemenea bolnăvicios și fermecător, cea mai educată și rafinată ducesă Elisabeta, prietenă tandra a Isabellei d'Este. Povestea nu a fost scrisă, dar am trăit destul de mult în aerul Urbino, fiind în sălbăticia provinciei Tula. În timpul revoluției” [6, 280].

3 Personajul pe nume Bloom avea probabil un prototip care ar putea fi urmărit. Cu toate acestea, imaginile sale literare din romanul „Model de aur” și din „Seara lui Blok” sunt diferite: în roman, odată cu venirea la putere a bolșevicilor și moartea lui Andrei (prototipul său este fiul lui V. A. Zaitseva din primul său căsătorie, Alexei Smirnov, care a fost împușcat în 1919) eroii se află în opoziție implacabilă cu noua ordine, în timp ce doctorul Blum se adaptează circumstanțelor și chiar devine medic de la Kremlin. Natalia crede că acum este responsabil și pentru sângele morților, cărările lor diverg („Să se bucure, să triumfe. Nu voi ceda în fața lor. Lasă-i să se liniștească, să se îngrașă și să se simtă bine.

566

sângele lui Andryusha, Georgievsky ... Nu mă voi pleca ”, remarcă ea, întâlnindu-l pe Blum în compania comisarului) [3, 196].

În povestea „Seara lui Blok” (a cărei acțiune este primăvara anului 1920), Blum și soția sa sunt prieteni ai personajelor principale, soția scriitorului îi vizitează. Blum însuși este un medic popular la Moscova (dar în niciun caz la Kremlin), „un intelectual, desigur, iubește muzica, este modern, urmărește totul și știe totul”. Se poate presupune că numele de familie Blum este fictiv, ca și numele de familie și numele tuturor celorlalte personaje atât din roman, cât și din poveste. Cu toate acestea, în memoriile documentare „Noi, militarii. Note ale unei pălării ”Zaitsev, vorbind despre perioada Junker din viața sa, numește din nou acest nume. În noaptea de Revelion, prietenii au „Dr. Blum”: „vesel, vesel, știind totul și pe toți”, vorbește cu încredere în sine despre victoria strânsă asupra Germaniei [6, 96].

4 Din poemul lui A. A. Blok „Despre vitejie, despre isprăvi, despre glorie” (1908). Blok: „Nu mai visezi la tandrețe, la glorie”.

DATĂ SUBTERANĂ

(pag. 102)

Lumea noastră. Supliment ilustrat de duminică la ziarul „Rul”. 1924. 23 martie, nr 1. S. 1-3.

1 În textul slavon bisericesc: „Să nu-mi acopere pământul trupul peste sânge, să fie loc pentru strigătul meu dedesubt”. Iov, suferind și conștient de nevinovăția sa, se întoarce spre pământ pentru ca ea să nu-i ascundă sângele și să-l recunoască drept un om drept nevinovat care merită răzbunare.

2 Jean Desire Gustave Courbet (1819-1877) a fost un pictor francez, pictor peisagist și portretist.

ESEURI DESPRE FRANTA

PROVENCE

(pag. 109)

Un ciclu de șapte eseuri sub titlul general „Provence” B. Zaitsev publicat în 1925-1928. Structura titlurilor și subtitlurilor nu a fost unificată: în primul eseu nu există numele orașului ("Draguignan"), în al treilea - titlul ciclului ("Provence"); numărul de serie („2”) și subtitlul („eseuri”) apar numai în publicația Abbey of Thorone.

În această ediție, titlurile textelor sunt date într-o singură formă.

567

Draguignan

(pag. 109)

zile. 1925. 17 septembrie, Nr. 803. S. 2-3.

Zaitsev și-a petrecut vara anului 1925 la moșia prietenilor săi V. B. și F. O. Elyashevich - Pyuzhet, de unde a făcut excursii în Draguignan, Abația Thorone și Iulon din apropiere.

Textul din ziar al eseului conține un număr mare de greșeli de scriere, părți inconsecvente de propoziție etc. Editorii au fost nevoiți să noteze la cel de-al doilea eseu despre Provence, care a apărut o săptămână mai târziu (27 septembrie): „Din cauza dificultățile primelor zile de apariție a ziarului în primul eseu B K. Zaitsev s-au strecurat în o mulțime de greșeli de scriere foarte enervante. În această publicație, erorile de tipar au fost corectate fără o confirmare specială.

1 Numele locuitorilor orașului în franceză este „dracénois”.

2 Potrivit legendei, numele orașului este derivat din numele latin „Draco/Draconem” (balaur): episcopul, numit Sfântul Ermanter, a ucis balaurul și a salvat oamenii.

3 Cuvinte din discursul despre Pușkin de F. M. Dostoievski (1880).

4 René cel Bun (1409-1480) - rege titular al Napoli, Duce de Provence, Anjou, Bar și Lorena. În 1473, Rene s-a stabilit în sfârșit în singura posesie care i-a rămas - Provence. Aici a adunat la curtea sa din orașul Aix-en-Provence numeroși poeți, artiști, muzicieni. Rene a intrat în istorie drept ultimul rege trubadur.

5 Aceasta se referă la Revoluția Franceză din 1789-1794.

6 Dolmen Pierre de la Fée (Piatra Zânelor) este situat în nord-vestul orașului Draguignan, este format din trei plăci de 2,5 m lungime, susținând a patra - 5 m lungime și cântărind 60 de tone.

Abația din Thorone

(pag. 116)

zile. 1925. 27 septembrie, Nr. 812. P. 3.

1 „Pădure sălbatică, densă și formidabilă” (it.) - un vers din „Divina Comedie” a lui Dante („Iad”, cântecul 1, 5); într-o asemenea pădure se află eroul de la începutul poeziei.

2 Thorone este o mănăstire cisterciană din Provence. Mănăstirea a fost ctitorită în 1157, închisă în 1785 și vândută la licitație. În 1854, statul a cumpărat majoritatea clădirilor mănăstirii de la persoane fizice, iar în 1938, restul. În prezent, mănăstirea găzduiește un muzeu.

3 Bernard de Clairvaux (1091-1153) - teolog francez, mistic, călugăr cistercian, fondator și stareț al mănăstirii Clairvaux. El a fost inspiratorul celei de-a 2-a cruciade (1147). Teologi împotriviți

568

raționalismul etic al lui Abelard și diversele curente eretice. Din cronologie reiese clar că el nu putea fi întemeietorul mănăstirii Torone, așa cum scrie Zaitsev. Cu toate acestea, se știe că el a contribuit la creșterea ordinului monahal al Cistercienilor, în memoria lui aceștia fiind numiți Bernardinii.

4 Chiostro (it.) - curte (de obicei monahală), înconjurată de porticuri.

5 Satiricul renascentist târziu Pietro Aretino (1492-1556). Una dintre lucrările scandaloase ale lui Aretino este „Ragionamenti” („Raționament”, 1534-1536), care este o satira bogată din punct de vedere erotic asupra moravurilor moderne.

6 Sylvacan este o abație cisterciană din Provence, în valea râului Durane. Monument de arhitectură romanică din secolul al XIII-lea. În secolele al XVII-lea și al XVIII-lea manastirea a fost parasita. În timpul Revoluției Franceze, biserica și clădirile dărăpănate au fost scoase la licitație și transformate în fermă de către proprietari privați. Alte clădiri ale lui Silvakan au rămas în mâini private până în 1949, când ele, la rândul lor, au fost achiziționate de stat. În anii 90. Secolului 20 s-a realizat o restaurare pe scară largă a clădirilor fostei mănăstiri.

Toulon (pag. 121)

Clopoţeii. 8 noiembrie 1925, nr. 1, p. 8-12.

1 Aceasta se referă la poetul Ivik, personaj din balada lui F. Schiller „Iviko-you Cranes” (1797), tradusă în rusă de V. A. Jukovski.

2 Curier (fr. courrier) - curier, mesager pentru livrarea corespondenței și a încărcăturilor mici.

3 Odată cu asediul și capturarea Toulonului, care s-a răzvrătit împotriva Convenției în 1793, a început cariera lui Napoleon Bonaparte. A construit două baterii pe malul mării, pe care le-a numit bateria Muntelui și Sans-culottes. Focul continuu și daunele provocate navelor aliate le-au forțat să părăsească micul raid.

4 Riva degli Schiavoni este principala promenadă a Veneției.

5 Dybenko Pavel Efimovici (1889-1938) - marinar al Flotei Baltice, din aprilie 1917 - Președinte al „Tsentrobalt”, Comisarul 1 al Poporului pentru Afaceri Maritime al RSFSR, comandant de gradul 2 (1935); Fedor Isaakovich Batkin (1892-1923) - marinar al celui de-al doilea articol, agent al amiralului A. V. Kolchak, agitator, participant la Primul Război Mondial și Civil, mișcarea albă, agentul Ceka.

6 Mistral Frederic (1830-1914) - Poet și lexicograf provensal, Premiul Nobel pentru Literatură în 1904. A apărat identitatea literară a Provencei, a contribuit la renașterea oxy

569

Limba Tang (provensală). În această limbă, el a scris un poem epic pastoral despre dragostea unei tinere fete „Mireio” (1859), premiată de Academia Franceză.

7 Jaurès Jean (1859-1914) - filozof, istoric, lider al mișcării socialiste, luptător împotriva colonialismului, militarismului și războiului.

8 Bouillabaisse (franceză: Bouillabaisse) este supa de pește din Marsilia, tipică coastei mediteraneene a Franței.

Arles (pag. 127)

Ultimele stiri. mai 1927, nr 2230. S. 2-3.

1 Jean-Louis Vaudoyer (1883-1963) a fost un scriitor, poet și jurnalist francez.

2 Opera de Ch. F. Juno „Mireil” (1863) după poezia lui Mistral „Mireil”. Premiera a avut loc la Paris în 1864.

3 figurine Tanagra - figurine din teracota grecesti antice din secolele III-I. î.Hr e., dintre care majoritatea au fost găsite în vecinătatea orașului Tanagra. Reflectă în principal viața privată a grecilor antici.

4 N. V. Gogol în fragmentul „Roma” (1842) o descrie pe frumoasa fată Anunziata din suburbia romană Albano. Se crede că prototipul ei este modelul Vittoria Caldoni (1805 - după 1872), care era renumită în toată Europa pentru frumusețea ei clasică.

5 Muzeul Culturii Populare Provençale Muséon Arlaten a fost creat de Frédéric Mistral în 1896 într-o clădire Laval-Castelan din secolul al XV-lea. Colecția cuprinde costume, mobilier, unelte de lucru,

obiecte de cult și superstiții ale vieții provensale din secolul al XIX-lea.

6 Medard, ep. Noyonsky (Médard; 470-558) - unul dintre cei mai faimoși episcopi ai Bisericii Franceze din secolul VI, sfânt.

Avignon

(pag. 133)

Renaştere. 1928. 3 iulie, nr 1127. S.Z.

Zaitsev a făcut următoarea călătorie în orașele Provence în iunie 1928. Într-o scrisoare către Bunin, el a conturat planul călătoriei: „Dragi prieteni Ivan și Vera <...> Plec duminică, am deja primit. un bilet. Mă voi opri pentru o zi la Avignon, pentru o zi la Aix și voi merge la Nisa” [11, 57].

1 Pontul Saint-Bénézet peste râul Ron din Avignon a fost construit între 1177 și 1185. Potrivit legendei, un băiat pe nume Benoit, care mai târziu a devenit cunoscut drept Saint Benézet (1165-1185), a fost instruit divin la vârsta de 12 ani să construi un pod la Avignon.

570

2 Avignon a fost reședința papilor în 1309-1377. Palatul Papal a fost construit între anii 1335-1364. si este cel mai mare palat de stil gotic, suprafata lui este de 15.000 m2. În 1906, palatul a fost restaurat și în el a fost înființat un muzeu.

3 Matteo di Giovannetti da Viterbo este unul dintre cei mai mari reprezentanți ai „școlii din Avignon”. La mijlocul secolului al XIV-lea. a creat fresce în multe încăperi ale Palatului Papal.

4 Primitiv (din latină primitivus - primul, cel mai vechi) - aici: un monument al perioadei timpurii a evoluției artei. În istoria artei, conceptul nu are conotație evaluativă și este folosit în relație cu lucrările artiștilor din Evul Mediu târziu și Renașterea timpurie, în principal italieni. Printre acestea se numără școala pisană de pictură din secolele al XII-lea - începutul secolului al XIV-lea, care a jucat un rol important în arta Proto-Renașterii italiene.

5 „Mas de Misosoulies” - greșeli de ortografie (în textul ziarului), corect: „Mas des Micocoules” („Ferma Karkasov”, franceză). Numele primului cântec din poezia lui F. Mistral „Mireille” este locul în care locuiește eroina. Cadrul sudic (lat. Ceitis australis) - un arbore ornamental cu coroană sferică și fructe rotunde, care crește în sudul și centrul Europei, este menționat în horoscopul druizilor.

Scrisoare despre Aix (p. 137)

Renaştere. 1928. 7 august, Nr. 1162. P. 3.

Scrisori despre Aix și Grasse sunt publicate și sub titlul ciclului - „Provence”. Textele lor sunt cuprinse între ghilimele. Probabil că

reprezintă părți din scrisorile lui B. Zaitsev către soția sa, V. A. Zaitseva.

1 Jean-Baptiste Marie de Piqué, marchiz de Mezhan (1729-1786) - aristocrat francez, funcționar public (prim consul și secretar regal al Arles, procuror al Provencei). Bibliofil, colecționar de cărți. El a lăsat moștenire orașului o colecție personală de incunabule valoroase din secolele XII-XV, cu condiția ca cărțile să fie disponibile publicului larg. A stat la baza bibliotecii publice din Aix, cunoscută sub numele de Bibliothèque Méjanes.

2 Simone Martini (1284-1344) - un important artist italian al secolului al XIV-lea, un reprezentant al școlii de pictură sieneză. Din 1336 a lucrat la Avignon. A fost prietenul și artistul preferat al lui Petrarh, care i-a comandat un portret al iubitei sale Laura. Celebrul tablou al lui Martini „Vestirea” a fost creat pentru Capela San Anzano din Catedrala Siena, transferat la Galeria Uffizi. La Aix, B. Zaitsev a putut vedea o altă capodoperă a lui Avin

571

a școlii Onon, așa-numita „Anunț de la Aix” (1443) – partea centrală a tripticului, executată în 1443-1445. pentru biserica Saint-Sauveur din Aix (acum în biserica Sainte-Marie-Madeleine). Autorul acesteia nu a fost identificat.

Despre Grasse (Scrisoare) (pag. 140)

Renaştere. 1928. 13 octombrie, Nr. 1229. P. 3.

1 Din poezia „De la Goethe (Vârfurile de munte...)” de M. Yu. Lermontov (1840).

2 Aceasta se referă la Pauline Bonaparte (în prima căsătorie Leclerc, în a doua Borghese; 1780-1825) - sora împăratului Napoleon. A murit la Florența. După o ceartă cu principele Borghese, iarna 1807-1808. petrecut în Grasse, întărirea puterii mentale și fizice, punând bazele unei vacanțe balneare în Grasse. Potrivit memoriilor sale, de pe platforma de observație ea contempla adesea priveliștile și „s-a bucurat de buchetul bogat care se înălța din câmpia parfumată”. În amintirea șederii sale, compania din Grasse „Gali-mard” a lansat parfumul „Princess Pauline”.

3 B. Zaitsev numește în mod eronat numele surorii lui Napoleon: nu Louise (Eliza) locuia la Grasse, ci Polina.

CHARTRE

(pag. 143)

Renaştere. 16 aprilie 1933, Nr. 2875. P. 2.

1 Catedrala Chartres a fost construită pe locul unor catedrale anterioare, sfințite în 1260. Are nouă portaluri și are aproximativ 10.000 de sculpturi în piatră și sticlă. Locul unde se află catedrala a fost considerat sacru de către druizi.

2 Combray este un oraș fictiv în care se petrece acțiunea romanelor lui Marcel Proust și al cărui prototip a fost orașul Illier. În romanul „Combray” (1913; prima parte a primului volum al ciclului „În căutarea timpului pierdut”) eroul își amintește cu nostalgie de clopotnițele.

3 Kadran - un avion cu diviziuni orare (cadran) ale unui cadran solar.

4 Blanca de Castilia (1188-1252) - Prințesă de Castilia, Regina Franței, soția lui Ludovic al VIII-lea și mama Sfântului Ludovic al IX-lea. Ea a condus Franța mult timp ca Regina Mamă. Pe cheltuiala ei s-a construit un ansamblu de vitralii (1226-1236) în partea de nord a catedralei: un roză și goluri de lancet.

5 În cripta catedralei se afla o statuie antică „La Vierge devant enfanter” („Nașterea Fecioarei”), o sculptură antică din lemn de par, cca.

572

găsit în măruntaiele dealului. S-a pierdut într-un incendiu și a fost înlocuit cu o sculptură din lemn cu un bebeluș în genunchi în 1793. Este un obiect de cult și pelerinaj. Se crede că aceasta este o imagine a Maicii Domnului din primele secole ale creștinismului, alții cred că inițial a fost o statuie păgână a Zeiței Mamă din vremurile galo-romane.

6 Carnuții sunt un popor celtic antic din centrul Galiei. Orașul principal a fost Autricum, din secolul al V-lea. se numea Carnutum, acum Chartres.

RUEN

(pag. 146)

Renaştere. 1933, 20 august, nr. 3001, p. 3-4.

1 Gustave Flaubert, născut în Rouen, și-a trăit cea mai mare parte a vieții în casa sa din Croisset, lângă Rouen. Croisset a fost un loc de întâlniri literare, în special, Turgheniev a vizitat aici. Rouen este descrisă în detaliu în Madame Bovary (1856) de Flaubert.

2 Vitraliu din secolul al XIII-lea. Catedrala din Rouen, care spune povestea Sf. Iulian cel Milostiv. Acest vitraliu l-a inspirat pe Flaubert să scrie Legenda Sfântului Iulian cel Milostiv (1876).

3 Uvrazh este o publicație artistică de format mare bogat ilustrată, sub formă de foi separate sau album.

4 Remarcabil - un reprezentant al clerului superior, nobilimii de curte sau conducătorilor orașului ca membru al adunării convocate de rege (în Franța secolele XIV-XVIII).

5 Monumentul dramaturgului francez Pierre Corneille (1606-1684), care s-a născut la Rouen și a locuit aici timp de 56 de ani.

6 Aceasta se referă la „Corespondența” lui G. Flaubert: Flaubert G. Correspondența 1830-1880. 4 vol. Paris, 1887-1889.

NICE (pag. 152)

Renaştere. 15 iulie 1934, Nr. 3329. P. 3.

1 Promenade des Anglais din Nisa, 7 km lungime.

2 Printre femeile din diaspora rusă care erau angajate profesional în pictura icoanelor la acea vreme, se numărau mulți reprezentanți ai familiilor aristocratice: Prințesa E. D. Golitsyna, Prințesa E. S. Lvova, Contesa O. B. Orlova-Denisova, E. V. Lyschinskaya-Troekurova (născută Prințesa Shakhovskaya). și alții.E. V. Polovtsova (1888-1975; fiica prințesei A. P. Trubetskoy) a vizitat adesea Nisa. În 1921-1926. T. V. El-chaninova (1897-1981; sora prințesei N. Obolenskaya) a locuit la Nisa.

573

3 Catedrala Sf. Nicolae Făcătorul de Minuni din Nisa a fost sfințită în 1912 de către rectorul bisericii în 1925-1945. a fost Arhiepiscop de Nisa Vladimir (Tihonițki), administrator al parohiilor din sudul Franței și Italiei (mai târziu Mitropolit).

MONTE CARLO

(pag. 157)

Renaştere. 1938. 28 octombrie, Nr. 4155. P. 3.

Deși Principatul Monaco este în mod formal un stat independent, este asociat cu Franța, de aceea un eseu despre capitala sa este plasat în această secțiune a cărții.

1 Monegascii sunt oameni, supuși indigeni ai Principatului Monaco, constituind aproximativ o cincime din populația sa.

2 Marc-Caesar Scotto (1888-1960) - compozitor, dirijor al Orchestrei Filarmonicii din Monte Carlo, director al Academiei de Muzică din Monaco (1941-1960).

3 Sfânta Devota (c. 283 - c. 303) - fecioară, muceniță a corsicanului; Ziua comemorativă 27 ianuarie. În secolul al XVI-lea. rugăciunile erau adresate Sfintei Devote în timpul invaziilor genovezilor și pizanilor. Se crede că independența Monaco a fost păstrată numai datorită mijlocirii ei cerești. Sfântul este venerat ca patrona Corsicii, Monaco, marinarilor.

4 Bougainvillea este denumirea generică pentru arbuști cățărători veșnic verzi și copaci mici cu flori viu colorate.

5 Templul medieval Notre-Dame-de-Lage este situat între Nisa și Monaco, în comuna La Trinite. Ridicat în secolul al XV-lea.

6 Bakan (învechit) - la fel ca o geamandură (semn plutitor).

TRECE. NOTE

(pag. 163)

Renaştere. 1929. 15 februarie, Nr. 1354. P. 2.

1 Adolfo Venturi (1856-1941), istoric de artă italian, profesor la Universitatea din Roma. Giorgio Vasari (1511-1574) a fost un pictor, arhitect și scriitor italian. Este considerat fondatorul istoriei artei moderne. Giovanni Andrea Scartazzini (1837–1901), istoric literar și publicist elvețian, preot. Autor al mai multor lucrări despre Dante, printre care și Enciclopedia Dante menționată de Zaitsev (Milano, 1896-1905).

2 Un vers din poemul lui V. Bryusov „Calul palid” (1903) („Strada era ca o furtună. Mulțimile au trecut, / Ca și cum ar fi urmărite de inevitabil).

574

Stânca mea. / Omnibuzele, cabinele și mașinile au alergat, / Era un flux nesecat de oameni furioși”).

3 Maurice Maeterlinck (1862-1949) - celebru scriitor, dramaturg și filozof belgian, unul dintre cei mai mari reprezentanți ai simbolismului din Europa.

4 Joris Carl Poismans (1848-1907), scriitor francez. Primul președinte al Academiei Goncourt (din 1900).

5 Emile Verhaarn (1855-1916) - poet și dramaturg belgian francofon, unul dintre fondatorii simbolismului. Georges Rodenbach (1855–1898) a fost un poet și romancier belgian francofon.

6 François Mauriac dezvoltă aceste gânduri, în special, în eseul său „Roman”: Dostoievski este „un scriitor diametral opus lui Balzac”; „Cei care au învățat profund lecțiile lui Dostoievski nu se mai pot mulțumi cu rețetele romanului psihologic francez, unde o persoană este într-un fel predestinată, ordonată, la fel ca natura la Versailles” {Mauriac F, Nu te supune noapte: Khudozh. jurnalism / Per. din franceza; Pre-disl. V. E. Balakhonova. M., 1986. S. 322, 323).

7 Paul Bourget (1852–1935) a fost un critic și romancier francez care a susținut valorile creștine. „Subitorii lui Balzac, și în special cel mai faimos dintre descendenții săi literari, celebrul Paul Bourget <...> au mers pe sens invers și au ilustrat cu romanele lor legile eterne ale înțelepciunii conservatoare”, scria F. Mauriac (Ibid. , p. 318).

8 Casa lui Balzac din Paris de pe Rue Reynoir, unde a locuit în 1840-1847, a fost cumpărată pentru a crea un muzeu în ea în 1908.

9 „M-am născut pentru o iubire imposibilă” - un citat din romanul lui Honore de Balzac Piele de șagre.

HAUTEIL (pag. 166)

Renaştere. 30 martie 1930, nr. 1762, p. 3-4; 13 aprilie, nr. 1776, p. 3; 11 iulie, nr 1865. P. 3.

Auteuil este numele unui cartier din arondismentul 16 al Parisului (Passi). În această zonă locuiau mulți emigranți ruși. Soții Zaitsev au locuit aici la 11 rue Claude Lorrain din 1926 până în 1932. Sunt folosite două ortografii rusești: Auteuil (mai frecvent) și Auteuil; Zaitsevskiy este păstrat în publicație.

1 Bertrand du Guesclin (1320-1380) - conetabil al Franței în 1370-1380, un comandant remarcabil al Războiului de o sută de ani.

Chrétien François de Lamoignon de Basville (1735–1789) a fost un om de stat francez și președinte al Parlamentului de la Paris .

575

3 Pietro Bembo (1470-1547) - cardinal italian; om de știință, scriitor. Autor de tratate, scrisori, lucrări istorice despre Veneția, poezie.

Jean-Baptiste Say (1767-1832) a fost un economist francez și reprezentant al școlii clasice de economie politică .

Jean-Baptiste Lully (1632-1687) a fost un compozitor, violonist, dansator, dirijor și profesor francez de origine italiană, creatorul operei naționale franceze .

Nicolas Mignard (1606-1668) a fost un pictor istoric, portretist, desenator și gravor .

7 Claude-Emmanuel Lhuillier, supranumit Chapelle (Claude-Emmanuel Lhuillier, dit Chapelle; 1626-1686) - poet; a fost prieten cu Racine, Boileau, Molière, La Fontaine.

8 Marie Champesle (nast, nume Marie Demar) (Marie Desmares, dite Champmeslé; 1642-1698) - actriță. A jucat la Teatrul Comedie Francaise. A fost apropiată de Racine, a devenit prima interpretă a rolurilor principale din tragediile sale.

9 Ninon de Lanclos (Ninon de Léñelos; 1615/1623-1705) - curtezană franceză, scriitoare, gazdă a unui salon literar, unde au vizitat mulți poeți și oameni de știință.

10 Marie Antier (1687-1747) - cântăreață de operă (soprano). A câștigat faima în roluri din operele lui Lully; a fost liderul Academiei Regale de Muzică și cântăreț de curte, a jucat roluri principale în operele franceze. Conacul pentru cântăreț din satul Auteuil a fost construit în 1715.

11 Surorile Marie (1728-1775) și Genevieve (1730-1775) de Verrieres (Marie et Geneviève Rainteau de Verrières) - actrițe franceze.

12 Charles-Pierre Colardeau (1732-1776) a fost un poet francez.

13 Pierre Carlet de Chamblain de Marivaux (1688-1763), dramaturg și prozator, membru al Academiei Franceze.

14 Vânătoarea lui Henric al IV-lea este o piesă a poetului și dramaturgului Charles Collet (1709-1783). Scrisă în 1766, pusă în scenă în 1774.

15 Charles-Marie d'Irumbery, comte de Salaberry (1766-1847) a fost un om politic și scriitor francez.

16 Moritz de Saxonia (Hermann Moritz Graf von Sachsen; 1696-1750) - Conte; Comandant francez, Mareșal al Franței (1744), Mareșal șef al Franței (1747).

17 Florent Claude du Châtelet sau du Chastellet, marchizul du Châtelet, a servit ca guvernator regal. Soțul lui Emily (Marquise du Chatelet), care a devenit faimoasă în domeniile matematicii și fizicii și este cunoscută și ca muza lui Voltaire.

18 Jean Francois de La Harpe (1739-1803) dramaturg și critic francez.

Jean -François Marmontel (1723–1799) a fost un scriitor francez.

20 Maurice Quentin de La Tour (1704–1788) a fost un portretist francez care a lucrat în principal în pasteluri.

21 Georges-Louis Leclerc, Conte de Buffon (1707-1788) a fost un naturalist, biolog și matematician francez.

Marie Françoise Catherine de Beauvau-Craon, marchiza de Bouffler (1711-1787) - nobilă franceză, a primit o bună educație, a scris poezie, a pictat cu pasteluri . La 23 de ani s-a căsătorit cu Louis-Francois de Boufflet (1714-1751), la 34 de ani a devenit principala amantă a lui Stanislas Leshchinsky (regele polonez detronat, socrul lui Ludovic al XV-lea). Mama poetului Stanislas de Boufflet.

23 „Nora” se referă probabil la verișoara marchizei de Bouffle, Amélie de Boufflers (1746/1751-1794), un aristocrat francez. În 1766 s-a căsătorit cu Armand de Gonto-Bi-ron și a primit titlul de ducesă de Lauzin și de Biron. Cu toate acestea, informațiile despre ultimii ei ani diferă: B. Zaitsev scrie despre a fi salvată de la execuție, surse istorice relatează că în timpul Revoluției Franceze a fost condamnată la moarte și ghilotinată.

24 Antoine Quentin Fouquier de Tinville (1746-1795) Antoine Quentin Fouquier de Tinville, lider al Revoluției Franceze, procuror al Tribunalului Revoluționar.

25 Anna-Catherine Helvetius, născută Liniville d'Otrikur (Anne-Catherine Helvétius de Ligniville d'Autricour; 1722-1800), împreună cu soțul ei, au ținut un salon.

Claude Adrien Helvetius (1715-1771) a fost un scriitor și filozof materialist francez . După ce s-a căsătorit cu Anne Catherine de Ligneville d'Autricourt în 1751, a demisionat. Salonul său din Paris a căpătat notorietate ca loc de exprimare a gândirii libere. A fost membru al cercului lui Diderot și Holbach.

27 Pierre Jean Georges Cabanis (1757–1808) a fost un filozof și medic materialist francez.

28 Jean Leron d'Alembert (1717-1783) - om de știință enciclopedic, filozof, matematician și mecanic. Anne Robert Jacques Turgot (1727-1781), economist, filozof și om de stat. Etienne Bonnot de Condillac (1715-1780), filozof, stareț. Chrétien Guillaume de Lamoignon de Malserbe (1721-1794), om de stat, unul dintre avocații la procesul lui Ludovic al XVI-lea. Judon Jean Antoine (1741-1828) - sculptor, un maestru remarcabil al portretului psihologic. André Marie de Chenier (1762–1794), poet, jurnalist și om politic. Manon Jeanne Roland de La Platierre (1754-1793) - lider al Revoluției Franceze. honoré

577

Gabriel Ricchetti de Mirabeau (1749-1791) - Conte, lider al Revoluției Franceze.

29 Franklin Benjamin (1706-1790) - politician, diplomat, scriitor american; unul dintre liderii Războiului american de independență. A fost primul ambasador al SUA în Franța între 1776-1885.

30 Volnay Constantin François (1757-1820) - educator, filozof și om politic francez, orientalist.

31 Marie Jean Antoine Nicolas de Carita, marchiz de Condorcet (1743-1794) a fost un filozof, matematician, academician și om politic francez.

32 Jean-Baptiste Antoine Suard (1733-1817) jurnalist francez, membru al Academiei Franceze. În epoca terorii, a părăsit capitala și a trăit într-un calm rural; la un moment dat a fost exilat din Franța,

33 Alfred de Musset (1810-1857) a fost un poet, dramaturg și prozator francez, unul dintre cei mai mari reprezentanți ai literaturii romantice.

34 Viollet-le-Duc Eugene Emmanuel (Eugène Emmanuel Viòllet-le-Duc; 1814-1879) - arhitect francez, restaurator, istoric arhitectural. A practicat o metodă de restaurare în care starea finalizată a clădirilor a fost complet restaurată, pe care s-ar putea să nu o fi avut niciodată în istorie; această abordare a fost criticată ca fiind prea subiectivă.

35 Henri Francois d'Aguesso, seigneur de Fresnes (1668-1751) - avocat francez, cancelar al Franței, membru al Academiei Franceze. Un monument în memoria lui se află în piața din apropierea bisericii din Auteuil.

36 Dr. Pierre Chardon (?-1845), medic care a tratat săracii din Auteuil timp de o jumătate de secol. Fiul său Pierre Alfred Chardon (Pierre-Alfred Chardon; 1809-1893) a acumulat o avere însemnată și, împreună cu soția sa Amélie Lagache, a deschis în 1865 un azil de bătrâni pentru săraci - Sainte-Pé-gipe.

37 André Paul Guillaume Gide (1869-1951) a fost un romancier, prozator, dramaturg și eseist francez, laureat al Premiului Nobel pentru literatură (1947). Pierre Mac-Orlan (nast, numele Pierre Dumarchais; 1882-1970) - scriitor, autor de proză de aventură și memorii. Claude Farrer (nast, pe nume Frederic Charles Edouard Bargon; 1876-1957) - scriitor, autor de romane despre aventuri pe mare. Henri Bordeaux (1870-1963) - scriitor și avocat; în scrierile sale a întruchipat valorile comunităților catolice tradiționale provinciale; membru al Academiei Franceze (1919).

38 „Montparnot” (adică Montparnasse) este porecla vizitatorilor cafenelelor de artă din cartierul Montparnasse, unde s-au adunat poeți, artiști, sculptori și critici. Cafeneaua „Rotonde” (La Rotonde), situată pe Bulevardul Montparnasse 105, este un loc de întâlnire pentru boemia creativă a Parisului.

578

39 Frații Goncourt sunt scriitori naturaliști francezi Jules și Edmond de Goncourt, fondatorii naturalismului și impresionismului în literatura franceză. Din 1851 au ținut un jurnal comun.

ESEURI DESPRE ITALIA

ȚARA ST. FRANCIS

(pag. 181)

Renaştere. 11 august 1929, nr. 1531, p. 3-4.

Textul este un eseu revizuit „Assisi”, scris în 1918 și inclus în cartea lui Zaitsev „Italia” (Berlin; Pg.; M., 1923).

1 Bazilica Santa Croce (secolul al XV-lea) este situată în centrul Florenței, cea mai mare biserică franciscană din lume. Bazilica Santa Maria Novella (secolele XIV-XV) este principala biserică dominicană din Florența.

2 Citat din cartea „Florile Sfântului Francisc de Assisi” — o colecție de episoade din viața acestui sfânt și a asociaților săi, monument al literaturii italiene din secolul XIV.

3 Table d'hôte (din franceză table d'hôte - master's table) - denumirea mesei comune conform unui singur meniu în hoteluri și pensiuni.

4 Vetturin (din ea. vetturino) - un taximetrist.

5 Substructură (din latină substructio - bază) - o structură de susținere care servește ca bază a uneia sau alteia părți a structurii.

6 Hipogeu (din greacă. hypogeios - subteran) - în clădiri antice, o cameră subterană, o criptă.

ITALIA

(pag. 187)

Patru eseuri despre Italia în 1949 au fost publicate în Russian Thought sub rubrica generală „Italia”; primul eseu nu avea un titlu special (părțile sale erau intitulate: „Genova și Certosa”, „Prin Milano”).

B. Zaitsev, la cererea editorilor, a trimis manuscrisele a trei dintre aceste eseuri („Veneția”, „Florența” și „Din nou la Roma”) Fondului literar american, iar cu ocazia împlinirii a 70 de ani a scriitorului, ediția facsimil a fost publicată ca o carte separată: Zaitsev B. K. Italia. New York: lit. fond, [1951]. Vezi despre asta: Komolova H. P. Italia în soarta și opera lui B. K. Zaitsev. M., 1998. S. 57-62.

O comparație a textelor sugerează că eseurile publicate în ziar sunt edițiile finale (în comparație cu edițiile scrise de mână).

579

Zaitsev nu a părăsit subiectul Italiei; în cartea „Depărtată” (1965), a inclus eseurile „„1908” - Roma”, „Cerul latin”, „Sfârșitul lui Petrarh”, „O poveste a două orașe” și „Ceea ce nu mai vezi. „ [6, 256-285].

<Genova si Certosa. Prin Milano> (p. 187, 189)

gândirea rusă. 1949. 20 mai, Nr. 138. S. 2-3.

1 Dintr-o poezie de F. K. Sologub „Respiră un pic mai mult...” (1927).

2 Despre istoria călătoriei în Italia din 1949, Zaitsev a spus în eseul „Vyacheslav Ivanov” (1963):

„În 1949, prietenul nostru - regretatul A.P. Rognedov, un antreprenor, un artist la suflet, un iubitor al Italiei, ca eu și soția mea, un fel de conchistador și Casanova în viața lui - ne-a venit pe neașteptate cu o propunere de a lua eu in Italia.

- Am două sute cincizeci de mii de lire acolo, am câștigat la ruletă, dar nu o pot scoate - le vom trăi împreună. Am un spaniol care călătorește cu mine, o stea în devenire a cinematografiei spaniole. Luați singuri biletele, viața acolo nu vă va costa nimic.

Oferta este tentantă. După ce au ezitat, au mulțumit și au fost de acord. Ne-am adunat la Nisa - Anita este din Madrid, noi suntem din Paris, Casanova s-a întâlnit deja la Nisa. Ne-a stânjenit apropierea „divei” în modul nesplendid al vieții noastre, dar Anita s-a dovedit a fi cea mai dulce și simplă tânără care s-a împrietenit imediat cu soția mea. Turneul nostru blitz a început. Este un amestec de comedie, farsă și poezie. Am măturat ca un uragan prin nordul Italiei, am fost la

Genova, Milano, Veneția. Casanova fie a primit bani de la bancă, i-a împărțit nouă și Anitei, apoi a pierdut bani în cazinourile locale și a împrumutat din nou de la Anita, dar starea de spirit era veselă și veselă. Acum am zburat la Roma. Acolo Anita avea afaceri cu filmul” [6, 193].

Din text, care menționează Săptămânile Sfinte și Paștile catolice (Paștele în 1949 a fost sărbătorit pe 17 aprilie), rezultă că călătoria în Italia a avut loc în perioada 10 - 20 aprilie 1949 (sosire la Milano - 15 aprilie).

3 Ospedaletti este un oraș din regiunea italiană Liguria.

4 Campanile - în arhitectura italiană, o clopotniță pătrată (mai rar rotundă), care se află separat de templu.

5 Se referă la Rognedov Alexander Pavlovich (?–1958, Lisabona) - impresar, figură de teatru, scriitor. A trăit în exil la Paris și Italia. Cunoscător și admirator al picturii și arhitecturii italiene. În 1930, împreună cu I. S. Zon, a deschis societatea ROZON la Paris pentru a organiza turnee artistice ale emigranților prin Europa și a finanța noi întreprinderi teatrale. Lui îi este dedicat eseul lui B. Zaitsev „Casanova noastră” (1959) [9, 356-360].

580

6 Mariscal Anita (Ana Mariscal; 1923-1995) - actriță de film și regizor spaniol, cunoștință cu A. Rognedov.

7 Pavia Certosa (Certosa di Pavia) este o mănăstire cartuşiana pe drumul de la Pavia la Milano din provincia italiană Pavia.

8 Intarsia (din italiană intarsio - inlay) - un tip de incrustație pe obiecte din lemn (imagini ondulate sau modele).

9 Avion - denumirea avioanelor, mai întâi de producție aeriană franceză, apoi a altor țări.

Veneția (pag. 190)

gândirea rusă. 17 iunie 1949, nr. 146, p. 2-3.

1 Clădirea Scuola Grande di San Rocco este un monument de arhitectură din secolul al XVI-lea; fondată în 1549 de frăția caritabilă (scuola) din San Rocco.

2 Pervukhin Konstantin Konstantinovich (1863-1915) - peisagist impresionist, ilustrator, fotograf; unul dintre fondatorii Uniunii Artiștilor Ruși.

3 Vittore Carpaccio (c. 1465 - c. 1526) - pictor al Renașterii timpurii, reprezentant al școlii venețiane. În 1502-1507. a scris pentru frăția de binefacere San Giorgio degli Schiavoni o serie de picturi din viața Sfinților Gheorghe, Ieronim și Trifon.

4 Biserica San Zaccaria a fost construită de-a lungul mai multor secole și este considerată unul dintre principalele monumente ale Renașterii venețiane.

5 Basilica dei Santi Giovanni e Paolo (secolul XIII) - una dintre cele mai mari catedrale din Veneția, dedicată martirilor creștini timpurii Ioan și Pavel.

6 Andrea del Verrocchio (1435-1488) - sculptor și pictor italian al Renașterii, unul dintre profesorii lui Leonardo da Vinci. Statuia ecvestră a condotierului Bartolomeo Colleoni de către Verrocchio a fost ridicată în 1495.

7 Zaitsev se referă la eseul său timpuriu „Veneția” (1920).

Florența (pag. 194)

gândirea rusă. 29 iulie 1949, nr. 158, p. 4-5.

1 Din poezia lui V. F. Hodasevici „Stans” (1909).

2 Sacchetti Franco (c. 1330-1400) - scriitor italian. Company-ni Dino (c. 1260-1324) - cronicar florentin, a ocupat o serie de funcții publice.

581

3 Aceasta se referă la Biserica Nașterii Domnului din Florența (sfințită în 1903). În 1936-1950. Rectorul parohiei a fost protopopul Ioan Kurakin. Kurakin Ivan Anatolyevich (1874-1950) - înainte de revoluție, un politician, mareșal provincial al nobilimii Yaroslavl, membru al Dumei de Stat a convocării III. Din 1920 a trăit în exil în Franța, în 1931 a fost hirotonit preot, până în 1935 a slujit la Milano. În 1948-1950. Decan al parohiilor din Italia. A murit la Paris, unde cu câteva zile înainte de moarte a fost înscăunat ca episcop.

4 industriașul rus P. P. Demidov, cu permisiunea împăratului Alexandru al II-lea, a folosit din 1872 titlul de Principe de San Donato, dobândit de acesta în Italia, care a trecut la urmașii săi. Familia Demidov din San Donato a donat fonduri pentru construirea unei biserici în Florența. Biserica cu două etaje a fost construită după proiectul arhitectului M. P. Preobrajenski. Decorarea bisericii inferioare în numele Sf. Nicolae Făcătorul de Minuni provine în principal din casa bisericii prinților Demidov din San Donato.

5 Amalia Riznich (1803-1825) - prima soție a lui Ivan Riznich, un comerciant din Odesa de origine sârbă, care a locuit la Odesa din primăvara anului 1823 până în mai 1824. Subiectul unei scurte dar puternice pasiuni pentru Pușkin în timpul exilului său din sud, destinatarul poeziei sale.

Înapoi la Roma (pag. 199)

gândirea rusă. 1949. 26 august, nr. 166. p. 4-5.

1 Întâlnire cu Vyach. Ivanov la Roma, Zaitsev l-a descris și în eseul „Vyacheslav Ivanov” (1963) [6, 189-195].

2 În nota „Despre mine”, Zaitsev a descris această lectură după cum urmează: „Nu pot să nu-mi amintesc lectura lui „Rafael” - în grădina conacului regretatului E. I. Loseva, care a adunat poeți, artiști, scriitori. in jurul ei. A fost o zi uimitoare de mai în 1919. Am citit la o masă scoasă din casă sub un baldachin verde, într-o oază printre Moscova pe jumătate ruinată și pe jumătate înfometată, în rămășița unei vieți omenești, printre o duzină de oameni de elită - ascultătorii erau, în plus gazdei, Vyacheslav Ivanov, Berdyaev, Georgy Chulkov „[4, 590] . Loseva Evdokia Ivanovna (1880-1936) - o elevă a pictorului Valentin Serov. Din 1905, a colaborat cu artistul și colecționarul de artă populară aplicată Nikolai Bartram. Ea deținea un conac (casa 8 de pe bulevardul Smolensky). În 1918, ea a deschis un muzeu de jucării în el. A lucrat în domeniul artelor și meșteșugurilor.

3 Theodor Mommsen (Theodor Mommsen; 1817-1903) - istoric german, filolog, Premiul Nobel pentru Literatură în 1902 pentru lucrarea sa „Istoria Romană”, cetățean de onoare al Romei. Aspectul lui, într-adevăr, seamănă cu Tyutchev.

582

4 Aceasta se referă la „Povestea țareviciului Svetomir”. Se numește „poezie” pentru că este scrisă în proză ritmată. Primele patru cărți au fost create în 1928-1945. În 1948 Vyach. Ivanov a început să scrie a cincea carte, pe care nu a avut timp să o termine. În total, erau presupuse 12 cărți, iar a cincea a completat „prima parte” despre care vorbește Zaitsev.

5 Aceasta se referă la „Comedia despre Alexei, Omul lui Dumnezeu, sau Fiul pierdut și convertit” de M. A. Kuzmin (Kuzmin M. Comedy. St. Petersburg, 1908. P. 47-89).

6 Sineast (fr. cinéaste) - cunoscător al cinematografiei, director de imagine.

ESEURI DESPRE FINLANDA

FINLANDA. LA TERITORIILE NATIVE

(pag. 207)

Renaştere. 1935. 20 oct., Nr. 3791. P. 3.

În vara anului 1935, B. Zaitsev și soția sa au făcut o călătorie în Finlanda. Au fost invitați de Antonina (Nina) Gennadievna Kaushe, o rudă a lui V. A. Zaitseva, care locuia în vila ei din Kellomyaki (acum Komarovo). Ea i-a așezat pe Zaitsev într-o pensiune deținută de P. S. Zakharov și soția sa V. A. Pommer. Pensiunea era situată și în Kellomyaki, la capătul străzii Morskaya, nu departe de autostrada Primorskoye (cladirea este acum în ruină). De acolo, Zaitsevs au făcut o călătorie în Valaam. Zaitsev și-a descris călătoria într-o serie de eseuri, care, sub titlul „Finlanda”, au fost publicate în „Renaștere” din 20 octombrie 1935 până în 5 martie 1936. Ulterior, eseurile,

începând din al doilea, au alcătuit capitolele. a cărții „Valaam”, apărută la Tallinn în 1936 d. Eseul „Către ținuturile natale” (prima din ciclu) nu a fost inclus în carte.

Zaitsev a descris, de asemenea, șederea sa în Finlanda în romanul său autobiografic Arborele vieții.

1 Zaitsev a descris pensiunea într-o scrisoare către Ivan Bunin din 1 septembrie 1935: „De trei săptămâni locuim din nou în Kellomyaki - într-o casă în vârstă, imensă. <...> Avem doua camere (si un balcon acoperit separat in flori) cu vedere la verdeata. Era o gospodărie. În fața ferestrei mele se află o grădină, meri, flori, pini mai departe, un drum - și marea. Kronstadt vizibil. A fost foarte deranjant la început. Acum ne-am obișnuit. Ivan, câtă Rusia este aici! <...> Și întregul mod de viață aici este rusesc, de dinainte de război” [11, 93].

2 Catedrala Navală Sfântul Nicolae Făcătorul de Minuni este cea mai mare catedrală navală din Imperiul Rus. Fondat în 1903, sfințit în 1913 Închis în 1929, revenit la biserică în 2002

583

3 Catedrala Sf. Andrei, unde Sf. drepturi. Ioan de Kronstadt a servit între 1855 și 1908, a fost demolat în 1932 și Zaitsev nu l-a putut vedea. Se pare că a observat un alt templu.

4 Vorbim despre masacrele marinarilor împotriva ofițerilor Flotei Baltice în martie 1917, însoțite de brutalitate sofisticată. În special, în Kronstadt, conform diverselor surse, au fost uciși între 40 și 200 de marinari profesioniști.

5 Aceasta se referă la răscoala de la Kronstadt - rebeliunea antibolșevică a garnizoanei Kronstadt și a echipajelor unor nave ale Flotei Baltice în februarie-martie 1921. Înăbușiți de unitățile Armatei Roșii, au murit peste o mie de rebeli; aproximativ șapte mii au fugit în Finlanda peste gheața Golfului Finlandei.

6 Ultimele versuri ale poeziei lui A. Bely „Patria mamă” (1917).

7 În timpul valului de represiuni după asasinarea lui S. M. Kirov, NKVD a desfășurat o operațiune pentru „expulzarea unui element contrarevoluționar din Leningrad și zonele suburbane în zone îndepărtate ale țării”. În total, în 1935, aproximativ patruzeci de mii de așa-numiți „foști oameni” au fost evacuați din Leningrad și regiunea Leningrad.

8 Rajajoki este numele finlandez al râului Sestra, de-a lungul căruia trecea granița sovieto-finlandeză în 1918-1940, și gara de graniță cu același nume (acum nu există).

9 Proprietarul pensiunii, Panteleimon Stepanovici Zakharov (1875-1948) - acuarelist, grafician. În timpul Primului Război Mondial a fost luat prizonier de către germani. După revoluție, a locuit în satul Terioki. Membru al Societății Artiștilor Ruși din Finlanda, a participat la expozițiile sale.

10 Kuokkala este actualul Repino.

11 Iată cum își descrie V. A. Zaitsev călătoriile la graniță într-o scrisoare către V. N. Bunina: „Am fost de două ori lângă graniță. Soldatul ne-a strigat: „Vă distrați?” Noi am răspuns: „Foarte mult!” Ne-a arătat nasul și m-am semnat de mai multe ori. Totul este foarte ciudat și greu, că Rusia este atât de aproape, dar nu poți ajunge acolo. Dar oamenii de aici sunt foarte, foarte prietenoși. În general, simți vechea Rusie” [6, 460].

12 La sfârşitul anilor 1920. evacuările din satele finlandeze au început sub pretextul curățării fâșiei de graniță de populația „nesigură”. Din 1928 până în 1935, aproximativ 60 de mii de oameni au fost deportați din regiunea Leningrad în Siberia și Asia Centrală. Soldații Armatei Roșii au fost plasați în casele deportaților.

13 Prima strofă a cântecului „Arată-mi o asemenea mănăstire...”, al cărei text este un extras din poezia lui N. A. Nekrasov „Reflecții la intrarea din față” (1858). A fost distribuită în rândul intelectualității populiste revoluționare. Nekrasov: „Dumește-mi o astfel de mănăstire...”.

584

14 O serie de eseuri ale lui I. L. Solonevich „Rusia într-un lagăr de concentrare”, combinate ulterior într-o carte, a fost publicată în ziarul „Latest News” în anii 1935-1936. În 1935, în timpul călătoriei lui Zaitsev, I. Solonevich locuia la Helsinki.

BALAAM

(pag. 212)

Rusia ilustrată. 21 decembrie 1935, nr. 52, p. 1-3.

În august 1935, Zaitsevii, după ce au primit o scrisoare de recomandare de la Mitropolitul Evlogy către egumenul Valaam Khariton, au făcut o călătorie în Valaam, unde au petrecut nouă zile. „Totul este ca într-un basm”, i-a scris V. A. Zaitseva lui V. N. Bunina pe 2 august 1935. „Boris este mulțumit, zâmbind în liniște. Ne-am familiarizat cu minunatii bătrâni-schemă-călugări” [6, 460].

Acest eseu, numit după cartea lui Zaitsev (Valaam, 1936), este un text independent pregătit special pentru Rusia ilustrată. Publicarea în revistă a fost însoțită de fotografii cu vederi ale lui Valaam și o fotografie a soților Zaitsev la pensiunea Pommer-Zakharova din Kellomyaki.

Odată cu începutul Războiului de Iarnă și bombardarea lui Valaam, B. Zaitsev a publicat și note despre Valaam „Zile: Trecut. Secol al XIX-lea. Acum” (Vozrozhdeniye, 1939, 29 decembrie; [11, 330-334]), unde a descris istoria mănăstirii și dezastrele ei actuale.

<LA O SFANTA FAMILIE>

(pag. 215)

Zori. 1935. 10 dec., Nr. 335. P. 2.

Într-o publicație de ziar sub titlul „La linia natală prețuită”, subtitlurile „La mormântul abandonat al lui Leonid Andreev. - În ce sunt convertite „Penates” lui Repin? - Pulsul gândirii emigrante! - Un sistem curios de „prelegeri rătăcitoare” și „De la corespondentul parizian al lui Zarya”. Semnătura de sub text este V. Unkovsky.

Materialul este povestea lui Zaitsev, înregistrată de un corespondent, ceea ce face posibilă plasarea acesteia în secțiunea lucrărilor scriitorului despre Finlanda.

Unkovsky Vladimir Nikolaevich (1888-1964) - doctor în medicină, jurnalist, scriitor, persoană publică. În timpul celui de-al Doilea Război Mondial, un medic într-un tren al spitalului militar. În 1920 a emigrat prin Gallipoli și Constantinopol în Iugoslavia, apoi a lucrat ca medic în colonia franceză Dahomey. În 1925 a ajuns la Paris. Secretar general al comunității Harkov din Paris (din 1936). Mulți ani a fost corespondent pentru revista Rubezh din Orientul Îndepărtat.

585

Textul din original este împărțit în mod nejustificat în paragrafe (aproape fiecare frază este dată din linia roșie), plin cu numeroase două puncte nejustificate, puncte, liniuțe, ghilimele nepereche; jumătate din text este cu caractere aldine. În această publicație, pauzele de paragraf și semnele de punctuație au fost simplificate pentru a oferi coerență și claritate textului.

1 Dacha lui L. Andreev era situată în Vammelsuu (azi Serovo). Scriitorul a murit la 12 septembrie 1919 și a fost înmormântat la cimitirul Metsä-kulä (Tineretului), la 9 kilometri de Terioka (Zelenogorsk). În 1956, rămășițele sale au fost reîngropate la Leningrad pe podurile literare ale cimitirului Volkovsky.

2 În 1924, clădirea în prăbușire a casei lui Andreev a fost vândută pentru demolare.

3 Vera Ilyinichna Repina (1872-1948) - fiica cea mare a artistului. Era angajată în pictură, artă teatrală, cânt. Din 1914, a locuit cu intermitențe la moșia tatălui ei Penata (unde I. E. Repin și-a petrecut ultimii 30 de ani din viață). După moartea lui, în 1930, ea a devenit păstrătoarea moșiei și a arhivei. Odată cu izbucnirea războiului sovietico-finlandez, s-a mutat la Helsinki, unde a murit în 1948. Clădirea moșiei Repin a fost distrusă în 1944 și restaurată. În 1962, în ea a fost deschis Casa Muzeul Repin.

4 Aceste prelegeri au fost acoperite în presă; în special, „Journal of the Commonwealth” (1935, nr. 9 (33), sept.) a raportat: o persoană în timpurile moderne” al celebrului scriitor B.K. Zaitsev. <...> Poporul rus, crede vorbitorul, trebuie să reconsidere și să reevalueze multe, ceea ce mulți au făcut deja. B.K. Zaitsev vede cea mai mare valoare și singura cale adevărată pentru rușii din Ortodoxie, în Biserica Ortodoxă. Acesta este rezumatul raportului. Înainte de

începerea raportului, B. K. Zaitsev a fost întâmpinat cu un discurs de bun venit de către V. I. Reichert în numele Societății Comerciale și L. M. Lindeberg în numele personalului editorial al Commonwealth Journal” {Azarov Yu. Finlanda (1918-1938) // Jurnal literar. 2005. Nr. 20. P. 306).

5 Oreshin Ivan Efremovici (1877-?) - istoric și filolog; socialist-revoluționar; șef al școlii de muncă și al universității populare din Kronstadt. Membru al revoltei de la Kronstadt din 1921, a fugit în Finlanda, a locuit la Terioki, unde a predat la o școală adevărată, apoi a predat limba rusă la Liceul rus din Helsinki. A venit la Kellomyaki pentru a ține prelegeri pentru diaspora rusă. A corespuns cu Zaitsevs. V. A. Zaitseva relatează în jurnalul său din 26 februarie 1944 că soția și copiii lui Oreshin au murit în timpul bombardamentului (Vera, soția lui Boris. Jurnalele Verei Alekseevna Zaitseva. 1937-1964 / Compiled by O. A. Rostov. M., P. 201101.).

586

6 Deschiderea „Societății comerciale ruse din Helsingfors” a avut loc la 1 ianuarie 1919, societatea a organizat prelegeri și seri literare și muzicale. Clubul societății a existat până în 1938.

7 Prin „emigrant”, autorul înseamnă cel mai probabil societatea „colonia rusă în Finlanda”. A fost fondată la Helsingfors în 1918, cu scopul de a uni emigranții ruși care locuiesc în Finlanda și persoanele de naționalitate rusă „pe bază culturală, națională și economică”. Societatea și-a deschis biblioteca în Helsingfors, a ținut concerte și prelegeri de caritate.

8 Cercul literar și filozofic „Svetlitsa” a existat la Helsinki în anii 1930-1952; unul dintre organizatorii și participanții săi a fost poetesa V. S. Bulich (1898-1954).

9 „Journal of the Commonwealth” este un lunar literar și social publicat în Vyborg de către Commonwealth-ul foștilor studenți ai Liceului Real Rus din Vyborg și ai Societății Culturale și Educaționale Vyborg în 1933-1938.

REGIUNEA FINLANDEZĂ. ÎN PĂDURI

(pag. 217)

Rusia ilustrată. 28 martie 1936, nr. 14, p. 1-2.

1 În realitate, preotul Georgy Gapon a fost ucis la 26 martie 1906, în comunitatea dacha din Ozerki.

2 "Pan. Din lucrările locotenentului Thomas Glan (1894) este un roman liric al scriitorului norvegian Knut Hamsun (1859-1952) despre măreția și frumusețea naturii și tragedia iubirii neîmpărtășite. Eroul său, locotenentul Thomas Glan, își amintește de evenimentele care au avut loc în urmă cu doi ani în nordul Norvegiei. În special, el descrie trei „nopți de fier” de toamnă (așa-numitele nopți de august, când vin primele înghețuri).

3 Vila Cauche era situată în apropierea gării, la nord de calea ferată.

4 Baronul Nikolai Iosifovich Korf (? - 18.12.1925) - camerlan al Înaltei Curți, membru al consiliului din subordinea ministrului de finanțe al Imperiului Rus. A murit și a fost înmormântat la Kellomyaki, mormântul nu a fost păstrat (Unforgotten Graves. Russian Abroad: Obituaries 1917-1999. Vol. 3. M., 2001. P. 477).

5 Henri Francois Joseph de Regnier (1864-1936) - poet și prozator francez, membru al Academiei Franceze, apropiat simboliștilor. În proză, a dezvoltat stilul „galantului” secolului XVIII. În special, eroul poveștii sale „Marchizul d’Amerker” poartă un baston cu cap de aur.

6 Bazhanov Philadelph Gennadievich (1865-1931) - fratele Antoninei Gennadievna (căsătorit cu Kaushe), comerciant al breslei I, director

părinte al parteneriatului „F. G. Bazhanov și A.P.Cuvaldina, membru al Consiliului de Administrație al Societății de Credit Mutual din Sankt Petersburg și al Consiliului de Administrație al Școlii de Comerț. Împăratul Nicolae al II-lea. Mormântul din cimitirul din Kellomyaki nu a fost păstrat.

7 Sfântul Mucenic Filadelf (Comm. 23 mai e.n.), împreună cu frații Alphius și Ciprian, a fost martirizat în orașul Lentini din Sicilia în anul 251. Moaștele lor au fost descoperite în 1517.

REGIUNEA FINLANDEZĂ. PE RÂUL NEGRU

(pag. 221)

Rusia ilustrată. 1936. 23 mai, nr 22. S. 1, 2, 4

1 Biserica Icoanei Maicii Domnului din Kazan a fost înființată în 1910, sfințită în 1915 (arh. N. N. Nikonov). După proclamarea independenței Finlandei în 1917, templul a aparținut Bisericii Autonome Finlandeze, care era subordonată Patriarhiei Moscovei, dar în 1923 a intrat sub omoforionul Patriarhului Ecumenic al Constantinopolului și a adoptat calendarul gregorian (stil nou). Închis în 1939; s-a întors la Biserică în 1989

2 Chulkov Georgy Ivanovich (1879-1939) - poet, prozator și traducător. În 1911-1912. Editura „Shipovnik” a publicat o colecție a lucrărilor sale în șase volume.

3 Grzhebin Zinovy Isaevich (1877-1929) - caricaturist, grafician, editor. Împreună cu editorul și editorul Solomon Yulievich Kopelman (1880-1944), în 1906 a fondat editura privată Rosepovnik. În 1906-1911. aici au fost publicate trei volume de povestiri ale lui Zaitsev. Editura a publicat un almanah literar și artistic cu același nume (1907-1917), în care L. N. Andreev a jucat rolul principal. Zaitsev a fost redactorul primelor trei numere și un colaborator regulat la almanahuri. Vezi: Yu. philol. Științe. Saratov, 2016.

4 Dacha lui Andreev a fost construită lângă satul finlandez Vammelsuu de pe malul râului Negru în 1907. Construcția a fost supravegheată de arhitectul A. A. Ol (soțul surorii scriitorului). L. Andreev a participat la proiectarea daciei și a numit-o „Villa Advance” deoarece a fost construită cu avansurile editorilor. După moartea lui Andreev, a fost vândut pentru datorii și dezmembrat.

5 Andreeva Anna Ilyinichna (născută Denisevich, în prima ei căsătorie Karnitskaya; 1885-1948) - a doua soție (1908) a lui L. N. Andreev. Fiica primului ei soț - Nina, copii de la L. Andreev - Valentin, Vera, Savva. În exil din 1920, a trăit în Germania, Italia, Cehoslovacia. Ea a fost angajată în publicarea lucrărilor lui L. N. Andreev în traduceri în limbi europene,

588

noutăți ale pieselor soțului ei etc. Din 1925 a locuit în Franța, a locuit la Paris. A ținut o „ceainărie” la studioul parizian al Idei Rubinstein. S-a mutat în Statele Unite, unde a murit.

6 Andreeva (n. Patskovskaya) Anastasia Nikolaevna (1851-1920). Andreev a dedicat piesa „Stelelor” (1905) mamei sale și, sub numele Matsnevoy, a scos-o în piesa autobiografică „Tinerețe”.

7 Zaitsev nu precizează pe care dintre fii îi are în minte. Andreev a avut doi fii din prima căsătorie (cu A. M. Veligorskaya): Vadim (1902-1976) și Daniel (1906-1959).

8 Karnitskaya Nina Konstantinovna (1906-1987) - fiica din prima căsătorie a Annei Ilyinichna Andreeva; murit la Paris (vezi: Gândirea Rusă. 1987. 18 sept.).

9 Moșia Marioki, situată lângă râul Negru, în satul Met-sakulya (Molodezhnoye), a fost construită în anii 1890. E. E. Kartavtsev, care a numit-o în onoarea soției sale, scriitoarea Maria Vsevolodovna Krestovskaya. După moartea ei, în moșie a fost construită o biserică în numele icoanei Bucuria tuturor celor întristați (arh. I. Fomin). După revoluție, clădirea moșiei a fost demontată și transportată în Finlanda, iar lângă biserică s-a format un mic cimitir ortodox, unde a fost înmormântat Leonid Andreev. În 1956 Biserica a fost demolată, iar cimitirul a fost distrus. În prezent, teritoriul are statutul de parc istoric „Maryina Gora”.

12 septembrie 1919, Leonid Andreev a murit de o malformație cardiacă în orașul Mustamyaki, în casa prietenului său, medic și scriitor F. N. Falkovsky.

ZILE

<Kellomyaki. Kiriola. Helsingforo (pag. 225)

Renaştere. 1940. 9 feb., Nr. 4222. P. 4.

1 Biserica Schimbarea la Față a Mântuitorului din Kuokkala (Repino) a fost construită în 1917 pe locul fostei biserici arse (construită în 1894). Ars în 1939 în timpul luptelor.

2 Jean-Baptiste Jules Bernadotte (mai târziu Charles XIV Johan; 1763-1844) - mareșal, participant la războaiele napoleoniene. Din 1810 - regent al Suediei, din 1818 - rege al Suediei și Norvegiei, fondator al dinastiei Bernadotte. În 1812, Bernadotte a rupt relațiile cu Franța și a intrat într-o alianță cu Rusia.

3 Kiryola, sau Ala Kiryola, este un conac de pe teritoriul satului modern. Landyshevka, districtul Vyborgsky. În 1894, Edla Nobel, văduva omului de afaceri Ludwig Nobel, a achiziționat o parte din moșie. În 1903-1904. arhitectul G. Nystrom a ridicat aici un conac cu un înalt

care turn. În 1940, armata finlandeză în retragere a aruncat în aer clădirile moșiei.

4 În 1921, E. Nobel a plecat la Stockholm, G. Oleinikov și soția sa Martha (fiica lui Ludwig și Edla Nobel) s-au stabilit pe moșie. Oleinikov Georgy Pavlovich (1864-1937) - specialist în boli infecțioase, profesor asistent la Academia de Medicină Militară. 6 ianuarie 1937 a mers pe insulă pentru a verifica sera și a murit după ce a căzut prin gheață. Marta Ludvigovna Nobel-Oleynikova (1881-1973) - medic, filantrop, persoană publică. În 1939, ea a părăsit moșia și s-a mutat în Suedia.

5 Björke, Koivisto - numele suedeze și finlandeze ale arhipelagului și așezării (din 1948 - orașul Primorsk).

6 Eticheta suedeză de masă necesită o comandă specială de pâine prăjită. După ce proprietarul casei spune „Skool!” („Sănătatea ta!”), Oaspeții clincăn pahare, schimbând priviri.

7 Mitropolit Alexandru (în lume Alexandru Karlovich Paulus; 1872-1953) - preot al eparhiei Riga; Episcop de Porhov (1918); Arhiepiscopul Tallinnului și Estoniei (1920). Din 1923 - Mitropolit al Tallinnului și al întregii Estonie, primul primat al Bisericii Ortodoxe Apostolice Estoniene (Patriarhia Constantinopolului). B. Zaitsev l-a întâlnit pe Vladyka, care se întorcea de la o sărbătoare majoră a Bisericii Ortodoxe Finlandeze: la 21 septembrie 1935, protopopul Alexandru Karpin a fost sfințit Episcop de Vyborg la Catedrala Petru și Pavel din Sortavala. Alături de mitropolitul Alexandru, a fost invitat să săvârșească sfințirea rectorul Mănăstirii Pskov-Peșterilor, Arhiepiscopul Nikolai (Leisman) al Peșterilor.

8 B. Zaitsev citează epigraful poveștii lui I. Bunin „Domnul din San Francisco”, care se bazează pe un citat din Apocalipsă: „Vai, vai de tine, marele oraș al Babilonului, orașul puternic, căci într- una ceas a venit judecata Ta” (Apoc. 18:10).

9 Odată cu începutul războiului sovietico-finlandez, N. Kaushe a plecat la Stockholm.

ARTICOLE ȘI ESEURI DESPRE LITERATURĂ

LIMBA NOASTRĂ

(pag. 233)

Stăpânirea oamenilor. Revista săptămânală. 7 decembrie 1917, nr. 17, p. 7-8.

Publicat: Moscova. 2017. Nr 3. P. 183-188 (Prefață și comentarii de A. M. Lemn de foc pentru oricine).

590

Revista Narodopravstvo, un organ al Comisiei Educaționale din Moscova sub Comitetul provizoriu al Dumei de Stat, a fost editată de prietenul lui Zaitsev, scriitorul G.I., G. Chulkov, Vl. Khodasevich, A. Remizov, Vyach. Ivanov), a discutat despre consecințele revoluție, probleme de stat și construcție culturală a noii Rusii.

Reforma ortografică se pregătea cu mult înainte de revoluție: s-a discutat în Comisia de ortografie, creată în 1904 la Academia de Științe și care includea lingviști de seamă, care au pregătit proiectul acesteia. Încă de la începutul discuției proiectului, societatea rusă a fost împărțită: reforma a fost susținută de filologi, profesori, dar scriitorii și criticii s-au opus aspru: au considerat ortografia tradițională drept o comoară națională. În Rusia imperială reforma a fost suspendată, dar Guvernul provizoriu a preluat imediat punerea în aplicare a acesteia: la 11 mai 1917, „Rezoluția ședinței de la Academia de Științe prezidată de Acad. A. A. Shakhmatova cu privire la problema simplificării ortografiei ruse” (a enumerat toate modificările); după aceea, circularele ministrului Educației Publice A. A. Manuilov din 17 mai și 22 iunie au ordonat administratorilor raioanelor de învățământ să transfere școlile la o nouă literă.

Guvernul bolșevic a considerat problema ruperii vechii ortografii o prioritate: deja la 23 decembrie 1917, Comisarul Poporului pentru Educație A. V. Lunacharsky a emis un decret prin care ordona tuturor publicațiilor de stat să folosească noua grafie; La 10 octombrie 1918 a fost emis un alt decret al Consiliului Comisarilor Poporului „Cu privire la introducerea unei noi ortografii”, care a consolidat în cele din urmă reforma. Astfel, Zaitsev argumentează cu punctele de „simplificare a ortografiei ruse”, adoptate de Guvernul provizoriu, cu două săptămâni înainte de confirmarea lor oficială de către guvernul sovietic.

1 Aksan sirkonfleks (fr.) - un semn diacritic peste o vocală, indică natura deschisă a sunetului.

2 O serie de oameni de știință cred că diferența de pronunție a literelor „e” și „ѣ” a dispărut în secolul al XIX-lea, alții susțin că pronunția specială a lui „yatya” a fost păstrată în vorbire la începutul secolului al XX-lea. Într-un număr de dialecte, încă se observă o nuanță specială a sunetului „e” în locul fostului „yat”.

3 La începutul secolului al XX-lea. în Franța, în numele Ministerului Educației, filologii P. Meyer și F. Bruno au elaborat proiecte de reforme ortografice. În urma discuției, în care scriitori de seamă au criticat reforma, Academia Franceză nu a sancționat implementarea acesteia. B. Zaitsev se referă la articolul scriitorului și criticului francez Remy de Hurmont (1858-1915) „O încercare de simplificare a ortografiei” („Essai

591

sur la simplification de l'orthographe") în Plimbările sale filosofice (Paris, 1905).

4 Kasso Lev Aristidovici (1865-1914) - Ministrul Învățământului Public în 1910-1914, timp în care a fost întărit controlul asupra instituțiilor de învățământ și activitățile profesorilor.

5 Vorbim despre N. A. Morozov (1854-1946), care a revizuit întreaga cronologie biblică, în special, a atribuit cărțile Profeților secolului al V-lea. n. e.; el a alimentat și ideea de a compila un „alfabet rațional”, a considerat literele ѣ și ъ inutile, a sugerat înlocuirea semnului punct cu un asterisc, eliminarea majusculelor etc.

6 Farmacistul Ome este un personaj din romanul Madame Bovary de G. Flaubert, personificând vulgaritatea triumfătoare. Prost și ignorant, el pretinde că este farul gândirii și purtătorul iluminării.

7 Literele ѣ, θ, I au fost anulate; s-a stabilit o singură grafie a desinențelor pentru pluralul nominativ și acuzativ al tuturor genurilor (de exemplu, în loc de fapte bune, râuri albastre - fapte bune, râuri albastre).

8 În edițiile ucrainene moderne, titlul piesei lui G. Ibsen „Casa unei păpuși” (1879) este tradus ca „Lyalkovy Dim” sau „Lyalkovy House”.

9 De exemplu, Congresul întreg rusesc al profesorilor de limbă și literatură rusă, care a avut loc în decembrie 1916-ianuarie 1917 la Moscova, s-a pronunțat pentru reformă.

10 În contextul dictaturii care a urmat, protestul public a devenit din ce în ce mai problematic. a răspuns Vyach. Ivanov, care a scris pentru cunoscuta colecție de articole despre revoluția rusă „Din adâncuri” (1918) notele sale cu exact același titlu - „Limba noastră” (evident, concentrându-se în mod deliberat pe B. Zaitsev). Opunând „inovațiilor arbitrare”, poetul simbolist vorbește despre sensul spiritual al reformei. El vede în ea o secularizare artificială a limbii, o intenție de a alunga din ea elemente slavone bisericești. Alții au lăsat în jurnalul lor judecăți imparțiale despre reformă, precum, de exemplu, Alexander Blok sau Ivan Bunin, care scriau la 24 aprilie 1918: „Din ordinul însuși Arhanghelului Mihail, nu voi accepta niciodată ortografia Bolypevit. Cel puțin pentru un lucru, că mâna omului nu a scris niciodată ceva asemănător cu ceea ce se scrie acum conform acestei ortografii ”(„Zile blestemate”). Mai târziu, semnificația politică, istorică, culturală și spirituală a reformei a fost analizată profund în lucrările lui Ivan Ilyin, Arhiepiscopul Averky (Taushev).

Pentru mai multe detalii, a se vedea: Lyubomudrov A. M. La aniversarea a 100 de ani de la reforma ortografică. Soarta limbii ruse în publicațiile revistei „Narodopravstvo” // Vestnik RFBR. Științe umaniste și societăți, științe. 2018. Nr 1. P. 97-110.

592

LEGĂMÂNT

(pag. 236)

Ajutor: Buletinul Comitetului rusesc de asistență pentru cei înfometați. 1921. Emisiune. 2, 22 aug. C. 2.

Ziarul „Ajutor” a fost publicat la Moscova sub redacția lui M. A. Osorgin, au fost publicate trei numere (1921, nr. 1, 16 august - nr. 3, 29 august). Pentru mai multe informații despre activitățile lui Pomgol și participarea lui B. Zaitsev la aceasta, vezi eseul său „Far <0 Pomgol>” în prezent. ed.

1 Din poemul lui N. A. Nekrasov „Cavaler pentru o oră” (1862).

2 În 1892, V.V.Veresaev se afla în practică în Donbass, cuprins de o epidemie de holeră. Observațiile sale s-au reflectat în povestea „Fără drum” (1894), unde oamenii denși îi acuză pe medici că răspândesc holera și ucid un tânăr doctor venit să trateze țăranii bolnavi.

3 La începutul anilor 1890, V. G. Korolenko a participat activ la ajutarea populației din regiunile înfometate ale Rusiei, a scris o serie de eseuri despre acest „Într-un an foame” (1893). În 1917-1921. a organizat colectarea de alimente pentru copiii din Moscova și Petrograd, în 1921 a fost ales președinte de onoare al Comitetului întreg rus de asistență pentru foame. În același an, a participat la compilarea pliantelor pentru Societatea Poltava de Asistență la Eșecurile Culturii, la cererea lui M. Gorki, a lucrat la apelul „Către oamenii cinstiți din străinătate”, unde a cerut ajutor Rusiei, care a fost vizitat de un „dezastru teribil” - o foamete fără precedent (publicat prima dată: Pulse -inform., 1991, nr. 1, pp. 57-58).

4 „Și e frumos să fii un mic scriitor...” – remarca lui Sorin în piesa lui A. Cehov „Pescărușul”.

5 Dându-și acordul de a deveni președintele de onoare al Pomgol, V. G. Korolenko a trimis o telegramă Comitetului: „Sunt bolnav și slab, puterea mea nu mai este ceea ce este necesar în prezent, cu toate acestea, sunt profund recunoscător camarazilor care și-au amintit într-un timp fără precedent, mai multe dezastre și voi încerca să fac tot ce pot.”

PUSHKIN

(pag. 238)

Ziua culturii ruse. Ziar de o zi. Paris, 1926. 8 iunie. P. 3. Publicat: Lit. Rusia. 1991. 8 feb. De la 14.

Începând cu 1925, Ziua Culturii Ruse a fost organizată în diaspora rusă, programată să coincidă cu ziua de naștere a lui Pușkin. Au fost ținute întâlniri solemne, seri literare și muzicale, au fost publicate ediții speciale de ziare și reviste.

593

1 Deschiderea monumentului lui Pușkin la Moscova (lucrări de A. M. Opekushin) la 6 iunie 1880 a atras mulți moscoviți, întâlniri solemne și evenimente festive au avut loc la Universitatea din Moscova și Sala Adunării Nobilimii timp de câteva zile. I. S. Turgheniev, F. M. Dostoievski, I. S. Aksakov și alții au vorbit despre opera lui Pușkin și locul său în cultura rusă.

APARIȚIA PUSHKIN

(pag. 239)

Rusia ilustrată. 6 februarie 1937 nr 7. <S. 31>. Publicat: Volga. 1989. Nr 6. S. 6-7.

1 Din autocaracteristicile lui Pușkin din poezia „Către Iuriev" (1921): „Și eu, grebla veșnică leneva, / Un urmaș urât al negrilor, / Crescut în simplitate sălbatică, / Iubește fără suferință, / Tânăra frumusețe mă place / Furia nerușinată a dorințelor...".

2 „Eugene Onegin", cap. 4, rândul 35.

3 Ariel - în tradiția medievală, numele spiritului (sau al îngerului). Acesta este numele dat spiritului de bucurie în tragedia lui Shakespeare Furtuna; spirit blând, strălucitor în Faust lui Goethe.

4 În februarie 1937, în URSS a fost sărbătorită pe scară largă 100 de ani de la moartea lui A. S. Pușkin. A fost publicată o colecție de lucrări în șase volume, au fost publicate cărți, filme, compoziții muzicale etc. L., 1937. [Numărul] 3. S. 492-517.

PUSHKIN

(Experimentarea asta) (pag. 240)

gândirea rusă. 1949. 1 iunie, Nr. 141. P. 3.

Publicat în ediții: Pușkin: (Cercetare și materiale). T.XV. L., 1995. S. 297-300 (publicare L. N. Nazarova); A. S. Pușkin: Pro et contra. Antologie. T. 2. Sankt Petersburg: RKhGI, 2000. S. 260-264.

1 Din poezia „Poetul" (1827).

2 „Eugene Onegin", cap. 4, rândul 35.

3 Din poezia „Toamna" (1833).

4 În Tyutchev: „Ei bine, ca prima iubire, inima Rusiei nu va uita" („29 ianuarie 1837").

TURGENEV ŞI MOROIS

(pag. 244)

Renaştere. 1930. 27 martie, Nr. 1759. P. 4.

Republica în comentariile din carte: Zaitsev B.K. Jukovski. Viața lui Cehov. Turgheniev. Lit. biografii / Comp. A. D. Romanenko. M., 1994. S. 527-529.

G. Adamovich a publicat și un răspuns la prelegerea lui Mauroy despre Turgheniev (al cărei text a fost publicat în săptămânalul Revue Hebdomadaire) (Ultime știri. 1930, 3 aprilie, p. 2).

André Maurois (nast, pe nume Emile Salomon Wilhelm Erzog; 1885 - 1967) - scriitor francez, autor de romane psihologice și biografii romanizate. Membru al Academiei Franceze (1938). A apreciat foarte mult clasicii ruși, a scris articole despre Tolstoi, Cehov, Gogol, Turgheniev. Autor al cărții „Turgheniev” (1931; ediția rusă - M., 2001).

1 Mazon Andre (1881-1967) - Slavist francez, șef al Institutului de Studii Slave din Paris (din 1937), vicepreședinte al Comitetului Internațional al Slaviștilor (1958-1967). Și-a susținut disertația despre opera lui Goncharov (1914), a publicat manuscrisele lui Turgheniev păstrate la Paris, autorul lucrărilor despre Povestea campaniei lui Igor și al operei clasicilor ruși.

2 Vezi comentariul eseului „Moartea lui Turgheniev”, p. 598-599.

3 Coterie (fr. coterie) - un cerc, un grup de oameni cu interese private speciale.

TURGENEV LA CONGRES

(pag. 246)

Viata si Judecata. 13 aprilie 1930, nr. 1, p. 2-3.

Eseul a fost precedat de un text de la redactor: „B. K. Zaitsev lucrează în prezent la o nouă carte despre Turgheniev. În eseul tipărit mai jos, scriitorul, cu priceperea sa caracteristică, transmite un episod curios din viața lui Turgheniev, când autorul „Însemnări ale unui vânător” s-a dovedit a fi un criminal de stat și a petrecut ceva timp într-un St.

Motivul arestării lui I. S. Turgheniev (din 16 aprilie până în 16 mai 1852) a fost necrologul lui despre Gogol, destinat Vedomostiului S. Petersburg, dar interzis de cenzură; a fost publicată în Moskovskie Vedomosti la 13 martie 1852 la rubrica „Scrisoare de la Petersburg” (text vezi: Turgheniev I. S. Gogol // N. V. Gogol în memoriile contemporanilor săi / Ed., prefață și comentariu. S. I. Mashinsky, Moscova, 1952 , p. 537-538).

1 Din toamna anului 1851, Gogol a locuit la Moscova în casa prietenului său, contele Alexandru Petrovici Tolstoi (1801-1873), mai târziu membru al Consiliului de Stat, procuror-șef al Sfântului Sinod Guvernator (1856-1862).

2 Cunoașterea prin mijlocirea actorului Mihail Semenovici Shchepkin (1788-1863) a avut loc la 20 octombrie 1851.

595

3 Memoriile lui Turgheniev au fost scrise în vara anului 1869 și în ciclul lui „Memorii literare și cotidiene” au fost publicate în același an în primul volum al „Opere ale lui I. S. Turgheniev”. Vezi: Turgheniev I. S. Gogol. p. 531-540.

4 Botkin Vasily Petrovici (1810-1869) - scriitor, autor de articole despre literatura rusă și vest-europeană, filozofie. Prietenul lui V. G. Belinsky și Turgheniev. Feoktistov Evgeny Mikhailovici (1829-1898) - scriitor, jurnalist, istoric; în anii 1850 A colaborat la ziarul Moskovskie Vedomosti și la revistele Sovremennik, Otechestvennye Zapiski și Russkiy Vestnik.

5 Cenzorul A. V. Nikitenko a scris în Jurnalul său din 20 aprilie 1852: „Impresia asupra tuturor de la închisoarea lui Turgheniev este cea mai grea. <...> În ordinul poliției de arestare a lui Turgheniev, motivul nu este articolul, ci împrejurările în care a fost publicat. <...> Președintele comisiei de cenzură (M. N. Musin-Pușkin - Nr.) a anunțat că nu va renunța la articole de laudă lui Gogol, „un scriitor lacheu”. De asemenea, a interzis articolul care i-a fost prezentat de editorul S. Petersburg Vedomosti... <...> Turgheniev, văzând acest lucru doar un capriciu al președintelui, și-a trimis articolul la Moscova, unde a apărut tipărit ”(Nikitenko Jurnal A.V.: În 3 vol. M., 1955-1956. T. 1. S. 351).

6 Ibid. P. 350. Intrare 17 aprilie 1852

7 Din aceeași intrare de A.V. Nikitenko.

8 Dintr-o scrisoare către P. Viardot la 1 mai 1852 (Turgheniev I. S. Poli. a adunat lucrări şi scrisori: În 30 de volume. Scrisori: În 18 volume. Vol. 2. M., 1986. S. 391) .

9 Dintr-o scrisoare către G. Flaubert din 24 ianuarie 1879 (Turgheniev I. S. Poli. a adunat lucrări şi scrisori: În 28 de volume. Scrisori: În 13 volume. T. 12, kn. 2. L., 1967. C 338).

10 În jurnalul său din 2 martie 1872, E. Goncourt citează povestea lui Turgheniev la o cină la Flaubert: „Ne povestește cum, după publicarea Însemnărilor vânătorului, a trebuit să petreacă o lună în închisoare, iar arhiva Secția de poliție i-a servit drept cameră de luat vederi și putea să scormonească în cazuri secrete. Cu lovituri de artist și de romancier, îl desenează pe șeful poliției; odată, când Turgheniev i-a dat să bea șampanie, el a declarat, luând pe scriitor de cot și ridicând paharul: „La Robespierre!” ”(Edmond Jules de Goncourt.

Jurnal. Însemnări despre viața literară. Pagini alese: În 2 vol. Vol. 2. M., 1954. S. 151).

11 Povestea „Mumu” Turgheniev citită la Sankt Petersburg împreună cu ruda sa îndepărtată Alexandru Mihailovici Turgheniev (1772-1863).

CONFORT

(pag. 248)

Renaştere. 15 august 1930, nr. 1900, p. 3-4; 1930. Zoavg., nr. 1915. pp. 3-4.

596

Acest eseu despre relația dintre Turgheniev și Contesa Lambert se bazează în întregime pe materialul scrisorilor lui Turgheniev. Lambert Elizaveta Egorovna (Georgievna), n.r. Kankrina (1821-1883) - o cunoștință a lui Turgheniev; fiica ministrului Finanțelor E.F.Kankrin; soția generalului și contelui I. K. Lambert (1809-1879).

1 Scrisori ale lui I. S. Turgheniev către contesa E. E. Lambert / Cuvânt înainte. și notează. G. P. Georgievsky. M., 1915. Această ediție conține 115 scrisori ale lui Turgheniev în 1856-1867.

2 Dintr-o scrisoare către E. Lambert din 9 mai 1856 (Scrisori de la I. S. Turgheniev către contesa E. E. Lambert, p. 4). În plus, toate citatele lui Zaitsev sunt din această ediție.

3 Fiica scriitorului de la croitoreasă A. E. Ivanova - Pelageya (Polina) Ivanovna Turgeneva, căsătorită cu Brewer (1842-1918). Până la vârsta de opt ani, a locuit cu mama lui Turgheniev ca iobag. Apoi tatăl ei a trimis-o în Franța, unde a fost crescută în familia Paulinei Viardot și într-un internat privat. După moartea lui Turgheniev, Polina a încercat să conteste drepturile moștenitorului său legitim, Viardot, dar a pierdut procesul. Rămasă cu copii mici fără mijloace de existență, a fost nevoită să dea lecții de muzică.

4 Maslov Ivan Ilici (1817-1891) - membru al Societății Muzicale Ruse. În 1860 a fost numit director al biroului din Moscova. Turgheniev, care l-a cunoscut în 1843, a rămas în apartamentul său în timpul vizitelor sale la Moscova și a păstrat o corespondență constantă cu el.

5 Borisov Ivan Petrovici (1824-1871), moșier Oryol, vecin și cunoștință cu Turgheniev, Fet și frații Tolstoi; a fost căsătorit cu sora lui Fet, N. A. Shenshina.

6 Tolstoi Nikolai Nikolaevici, conte (1823-1860) - autor al eseurilor „Vânătoarea în Caucaz” (1857), foarte apreciate de Turgheniev.

7 Sesostris (primul sfert al mileniului II î.Hr.) - faraonul menționat de Herodot și alți autori antici care au făcut o călătorie în Scitia timpurie.

NOU TURGENEV

(pag. 259)

Renaştere. 26 februarie 1931, nr. 2095, p. 3-4.

1 Dintr-o scrisoare către redactorul-editor al ziarului Odesa Pravda I. F. Do-livo-Dobrovolsky (Turgheniev I. S. Poli. lucrări și scrisori adunate: În 30 de volume. 1. M., 2016. P. 45).

2 Prima parte (51 de poezii în proză) a fost publicată în revista Vestnik Evropy nr. 12 pentru 1882, după cereri insistente către Turgheniev.

597

de la redactorul revistei M. M. Stasyulevich, care la vizitat pe scriitor la Bougival la 31 iulie 1882

3 Citate dintr-o poezie în proză „Ce buni, ce proaspeți erau trandafirii...” (1879).

4 Slavistul francez André Mazon (1881-1967) a publicat manuscrisele poemelor în proză ale lui Turghenev păstrate la Paris ca o carte separată, în paralel cu traducerile în franceză făcute de Charles Salomon (1863-1936): Tourguénev. Nouveaux poèmes en prose. Texte russe publicate de André Mazon; Traducerea lui Charles Salomon. Paris: J. Schifrin, 1930.

5 Numele exact este „U-a... U-a!”.

6 Poezia în proză „Nessun maggior dolore” („Nu există întristare mai mare”) este citată integral.

7 Din poemul în proză „Pornicici” (1882).

8 Dintr-o poezie în proză „În memoria lui Yu. P. Vrevskaya” (1878). Baroneasa Iulia Petrovna Vrevskaya (născută Varpakhovskaya; 1841-1878) - soția generalului P. A. Vrevsky, care a fost ucis în 1858 în Caucaz. Turgheniev o cunoștea din 1873 și a fost în corespondență până la moartea ei. În 1877 a plecat în Balcani în armată ca soră a milei, la 24 ianuarie 1878 a murit de tifos într-un spital din Byala (Bulgaria).

9 Poezia „Drozd II”, după criticii textuali, a fost scrisă nu în august 1878, ci 1877 (vezi: Turgheniev I.S. 12 t. M., 1982. T. 10. S. 519).

10 Din poemul în proză „Când sunt plecat...” (1878).

MOARTEA LUI TURGENEV

(pag. 264)

Renaştere. 1931. 27 septembrie, Nr. 2308. P. 2.

Există asemănări textuale în acest proiect cu cartea „Viața lui Turgheniev” (capitolul final „Soarta”), dar în cea mai mare parte textul este original.

Jean -Martin Charcot (1825-1893) medic francez, fondator al neuropatologiei și psihoterapiei. Fondator al Departamentului de Psihiatrie de la Universitatea din Paris. Membru al Academiei de Științe din Paris (din 1863). În 1882-1883. tratat Turgheniev.

2 Dintr-o scrisoare către Zh. A. Polonskaya din 8 aprilie (20) 1882 (Turgheniev I. S. Poli. a adunat lucrări și scrisori: În 28 de volume. Scrisori: În 13 volume. T. 13, cartea 1. L ., 1968, p. 233-234). Polonskaya Josephine Antonovna (1844-1920) - sculptor; a doua soție a lui Ya. P. Polonsky; Polonsky Yakov Petrovici (1819-1898) - poet, prieten cu Turgheniev și autor de memorii despre el.

3 Dintr-o scrisoare către Zh. A. Polonskaya din 27 mai (8 iunie) 1882 (Ibid., p. 269).

598

4 Dintr-o scrisoare către Ya. P. Polonsky la 30 mai (11 iunie), 1882 (Ibid., p. 271).

5 Din scrisorile lui Polonskaya din 2 și 17 iunie (stil vechi), 1882 (Ibid., p. 275, 287).

6 Savina Maria Gavrilovna (1854-1915) - o actriță rusă remarcabilă, care a fost prietenă și a corespondat cu Turgheniev. După o poveste de dragoste de cinci ani, în 1882 s-a căsătorit cu ofițerul Nikita Nikitich Vsevolozhsky (1846-1896).

7 Citat din scrisoarea lui M. Savina către Turgheniev, citată de Turgheniev într-o scrisoare de răspuns către Savina din 7 iunie (19), 1882 (Turgheniev și Savina. Pg., 1918, p. 48).

8 Dintr-o scrisoare către M. G. Savina 17 (29) aug. 1882 (Ibid., p. 52).

9 Zaitsev citează cuvintele lui Turgheniev bazate pe memoriile lui A. A. Meshchersky „Părțile morții ale lui I. S. Turgheniev” (pentru prima dată: Novoye Vremya. 1883. 3 septembrie, nr. 2629) și V. V. Vereshchagin „Eseuri, memorii”, memorii. (SPb., 1883. S. 141).

TURGENEV

(La 50 de ani de la Kongin)

(pag. 268)

Renaştere. 1933. 3 septembrie, Nr. 3015. P. 4.

1 Autocitat din cartea lui B. Zaitsev „Viața lui Turgheniev” [5.174].

2 Ne referim la cuvintele lui Gogol dintr-o scrisoare către N. Ya. Prokopovici din 25 ianuarie (stil nou), 1837: „Numai gloria după moarte (pentru care, vai! Nu am făcut nimic până acum) este familiară sufletului. a unui poet autentic . Iar gloria modernă nu merită un ban ”(Gogol N.V. Poli. lucrări adunate: În 14 vol. T. 11. M .; L., 1952. S. 84-85).

3 Hotelul Drouot din Paris a găzduit regulat licitații de artă. În anii 1870 Turgheniev era vizitatorul lor obișnuit.

4 În anii 1870. Turgheniev a devenit aproape de liderii revoluționari ai mișcării populiste. Din 1872 a întreținut relații de prietenie cu ideologul populismului P. L. Lavrov. Turgheniev a contribuit la finanțarea revistei Vperyod!, fondată de Lavrov. (Zurich; Londra, 1873-1877) - la corpul „tineretului social revoluționar”; în special, în 1874 a trimis 500 de franci.

5 Titlurile exacte ale povestirilor amintite sunt: „Povestea părintelui Alexei” (1877), „Coc... Cioc... Cioc!..” (1870).

TURGENEV

(pag. 272)

gândirea rusă. 14 noiembrie 1968, nr. 2712, p. 7.

Nota a fost scrisă pentru aniversarea a 150 de ani de la nașterea lui I. S. Turgheniev.

599

1 Monumentul lui Turgheniev din Orel de pe un deal de lângă Oka a fost deschis la 4 noiembrie 1968 cu ocazia împlinirii a 150 de ani a scriitorului (sculptorul G.P. Bessarabsky). Anterior, în 1958, la gara Orel a fost ridicat un monument care îl înfățișează pe Iurgheniev vânătorul (sculptorul L. I. Kurnakov).

2 Turgheniev I. S. Poly. col. op. și scrisori: În 28 de volume / [Academician, Științe ale URSS. Institutul de Literatură Rusă. (Casa Pușkin)]. M.; L.: Editura Academiei de Științe a URSS, 1960-1968.

3 Această intrare din cartea de memorie a mamei scriitorului, Varvara Petrovna, este citată în publicația: Catalogul expoziției în memoria lui I. S. Turgheniev la Academia Imperială de Științe. martie 1909. Ed. a II-a. SPb., 1909. S. 83.

TURGENEV

(pag. 273)

Cuvânt nou rusesc. NY. 1969. 5 ianuarie, Nr 20390. P. 3.

Discursul de deschidere al lui B. Zaitsev la seara Uniunii Scriitorilor și Jurnaliștilor Ruși de la Paris, dedicată aniversării a 150 de ani de la nașterea lui Turgheniev și ținută pe 15 decembrie. 1968

1 Aceasta se referă la articolul criticului N. V. Shelgunov „Filosofia stagnării”, în care susţinea că „filozofia stagnării, nedreptăţii criminale, opresiunii şi exploatării” domină în „Războiul şi pacea” <...> Rezultatul că Contele Tolstoi, desigur, dăunător din punct de vedere social, „și a recunoscut:” fericire că contele Tolstoi nu are un talent puternic „(Caz. 1870. Nr. 1).

2 N. Dobrolyubov a batjocorit imaginea eroinei poveștii „Prima dragoste” în articolele „Poezii de Ivan Nikitin” („nimeni nu a întâlnit vreodată o astfel de femeie și nu ar vrea să se întâlnească”: Sovremennik. 1860. Cartea IV) și „Raza de lumină în regatul întunecat „(„ ceva între Pechorin și Nozdrev într-o fustă „: Sovremennik. 1860. Cartea X).

3 Istoria familiei Lavretsky și descrierea vieții eroului înainte de începutul romanului cuprinde cinci capitole (Vili-XII). În 1858 a avut loc o lectură și o discuție colectivă despre „Cuibul nobil”, la care au participat P. V. Annenkov, I. A. Goncharov, N. A. Nekrasov, V. P. Botkin, I. I. Panaev, S. S. Du -dyshkin, H. N. Tyutchev, I. I. Maslov, M. A. F. și A. V. Druzhinin. Cu toate acestea, conform memoriilor sale, scriitorul a fost sfătuit să adauge un capitol nu despre strămoșii lui Lavretsky, ci despre copilăria și creșterea Lisei Kalitina, ceea ce a făcut: Lisa. Annenkov m-a convins că fără aceasta, rezultatul romanului meu rămâne de neînțeles ”(Turgheniev I. S. Poli. lucrări și scrisori adunate: V 30 t. M .: Nauka, 1981. T. 6. S. 382).

600

Opinia lui Zaitsev că inserarea biografiei lui Lavretsky a fost făcută „la sfatul prietenilor” și nu a fost în textul original scris de mână al romanului contrazice concluzia comentatorilor: „În versiunea originală, au existat mult mai multe detalii din cronica familiei Lavretsky. decât au fost incluse în textul final” (Ibid. S. 398).

4 „Așa voi, așa voi porunci” - începutul expresiei latine „Sic volo, sic jubeo, sit pro ratione voluntas!” („Așa vreau, așa poruncesc, voia mea să fie argumentul”), care se întoarce la „Satirele” lui Decius Junius Juvenal.

5 Pentru corespondența cu contesa E. E. Lambert, vezi eseul lui B. Zaitsev „Mângâietorul” în prezent. ed.

6 Jacques Sigismund (Sigismond Jaccoud; 1830-1913) - renumit medic generalist francez, din 1877 - membru al Academiei de Medicină, autor de valoroase lucrări științifice de medicină internă.

H. S. Leskov

(La centenarul nașterii, note)

(pag. 276)

Renaştere. 5 noiembrie 1931, nr. 2347, p. 3-4; 10 noiembrie, nr 2352. P. 3.

Republicarea eseului în revista Avrora (2002, nr. 1, pp. 76-81) conține numeroase distorsiuni ale textului, iar o a cincea parte a eseului este omisă (lipsesc 4 coloane din ziare).

1 Așa-numitele „Opere complete” de Leskov, care includeau lucrările sale de artă, a fost publicată în 1889-1893, retipărită în 1897. În 1902-1903. în tipografia lui A.F.Marx (ca anexă la revista Niva) a fost publicată o colecție de lucrări în 36 de volume, care a generat interesul publicului pentru opera scriitorului.

2 Cartea „N. Istoricul Leskov, bibliograful Pyotr Evgrafovich Kovalevsky (1901-1978), autor al tezei de doctorat „Leskov, un scriitor subestimat al vieții rusești”, a fost publicat în franceză la Paris în 1926.

3 Citate din povestea „Boul moscat” (1864).

4 „Talent bolnav” - un articol al criticului, publicistul M. A. Protopopov (1848-1915), publicat în Russian Thought (1891. Dec.).

5 Citat din povestea lui A.P.Cehov „Viața mea”. Are ca sursă Predica de pe Munte (cf. Lc 6,24-25, 30).

6 Profesorul Varnava Prepotensky, secretarul Izmail Termosesov sunt personaje descrise satiric din cronica „Soboryane”.

7 Fresca realizată de artistul renascentist italian Andrea del Castagno (1245–1457) care o înfățișează pe Farinata degli Uberti (1212–1264), șeful ghibelinilor florentini.

601

8 Critic literar, istoric cultural Akim Lvovich Volynsky (1861-1924) - autor al cărții „N. S. Leskov: Eseu critic „(Sankt Petersburg, 1898; ed. a II-a: Pg., 1923).

9 B. K. Zaitsev citează (cu ușoare inexactități) cartea: Volynsky A. L. N. S. Leskov. Pg., 1923. S. 98-99.

10 În catolicism, starea în care locuiesc sufletele oamenilor care au murit în pace cu Dumnezeu, dar au nevoie să fie curățați de consecințele păcatelor săvârșite în timpul vieții. În Divina Comedie, Dante a plasat „voluptuarii” în al șaptelea cerc al Purgatoriului.

TOLSTOI

(pag. 285)

Cuvânt nou rusesc. (NY). 1960. 20 noiembrie, Nr 17422. P. 2. La fel: Gândirea Rusă. 1960. 17 noiembrie, Nr. 1605. P. 1.

1 Primul citat este din romanul „Război și pace” (vol. 1, partea 2, cap. 19); al doilea este începutul Annei Karenina.

2 Din scrisoarea lui F. M. Dostoievski către A. G. Dostoievskaya din 28 mai 1880 (Dostoievski F. M. Lucrări colectate: În 15 vol. .

3 Sofia Andreevna Tolstaya în 1910. de mai multe ori și-a amenințat soțul cu sinuciderea și, după ce a aflat despre plecarea lui din Yasnaya Polyana, a încercat să se înece.

4 Unchiul Eroșka este un personaj din povestea lui L. Tolstoi „Cazacii”, care se simte ca o părticică dintr-o lume vastă.

GLORIA RUSĂ

(pag. 287)

Renaştere. 1929. 15 iulie, Nr. 1504. P. 1.

Zaitsev are un eseu cu același titlu dedicat memoriei emigranților ruși căzuți în al Doilea Război Mondial [7; 378-381].

1 Cu toate acestea, acest eveniment a trebuit să aștepte aproape 70 de ani: monumentul lui A.P. Cehov din Moscova (în Kamergersky Lane) a fost deschis abia în 1998.

CEHOV ÎN ITALIA

(pag. 288)

Cuvânt nou rusesc. 1954. 11 iulie, Nr. 15415. P. 2.

În cartea „Cehov”, publicată în același 1954, șederea lui Cehov în Italia se reflectă într-o măsură mult mai mică.

1 Din poezia lui A. S. Pușkin „Cine știe țara unde strălucește cerul...” (1828).

602

2 O poezie de E. A. Boratynsky „Piroskaf” cu versurile „Mâine voi vedea turnurile Livurnei, / Mâine voi vedea Elysium al pământului” a fost scrisă în drum spre Italia în 1844, cu puțin timp înainte de moartea sa.

3 Trei citate - dintr-o scrisoare către I.P.Cehov din 24 martie (5 aprilie), 1891, Veneția.

4 Dintr-o scrisoare către Cehov 25 martie (6 aprilie), 1891, Veneția.

5 Dintr-o scrisoare către I.P.Cehov 24 martie (5 aprilie), 1891, Veneţia.

6 Ambele citate sunt dintr-o scrisoare către IP Cehov din 24 martie (5 aprilie), 1891, Veneția.

7 Dintr-o scrisoare către A.S.Suvorin 10 mai 1891, Aleksin.

8 Dintr-o scrisoare către A.S.Suvorin 27 mai 1891, Bogimovo. Mai sus, în aceeași scrisoare, Cehov scrie: „Apropo, citește scrisoarea lui

Grigorovici către dușmanul meu Anna Ivanovna: lasă-i sufletul să se bucure. „Cehov aparține unei generații care a început să se abată considerabil de la Occident și să se uite mai atent la propria sa...” (Cehov A.P. Poly. lucrări și scrisori adunate: V 30 vol. Scrisori: V 12 vol. T. 4 .M., 1975. S. 237). Cehov se referă la scrisoarea lui D. V. Grigorovici către A. S. Suvorin din 20 mai (1 iunie 1891). Anna Ivanovna Suvorina (1840-1874) - traducătoare și publicistă; prima soţie a lui A.S.Suvorin.

9 H. M. Lintvareva 1 octombrie (13), 1894, Genova.

10 Dintr-o scrisoare către Cehov 1 aprilie (13), 1891, Roma. Citatul este inexact, din Cehov: „... arta este, de fapt, regele tuturor...”.

11 Ambele citate sunt dintr-o scrisoare către A. S. Suvorin din 18 octombrie 1892, Melikhovo.

12 Dintr-o scrisoare către M. P. Cehov 29 septembrie (și octombrie), 1894, Milano.

13 Dintr-o scrisoare a lui H. M. Lintvareva, 1 octombrie (13), 1894, Genova.

14 Citat din eseul lui K. S. Stanislavsky „A. P. Cehov în Teatrul de Artă ”(A.P. Cehov în memoriile contemporanilor. M, 1986. P. 396).

15 Trei citate dintr-o scrisoare a lui O. L. Knipper 29 ianuarie (11 februarie), 1901, Florența.

16 Dintr-o scrisoare către O. L. Knipper 2 februarie (15), 1901, Roma. Citatul este inexact; Cehov: „O, ce țară minunată este Italia asta!”

17 Modestov Vasily Ivanovici (1839-1907) - istoric al antichității, filolog, traducător. Din 1893 a trăit și a lucrat în Italia. Autor de lucrări despre istoria statului și culturii romane.

18 Dintr-o scrisoare către O. L. Knipper 4 februarie (17), 1901, Roma.

19 Dintr-o scrisoare către M. P. Cehov 26 iunie (9 iulie), 1904, Badenweiler.

20 Dintr-o scrisoare către M. P. Cehov 28 iunie (11 iulie), 1904, Badenweiler.

CUNĂ (1904-1964)

(pag. 291)

gândirea rusă. 1964. 30 iulie, Nr. 2184. P. 3. Sub notă este data: 15 iulie 1964.

603

1 Din memoriile lui T. L. Shchepkina-Kupernik:

„Cehov a exprimat uneori într-o conversație o astfel de idee, încât va fi uitat în curând.

„Mă vor citi timp de șapte, șapte ani și jumătate”, a spus el, „și apoi vor uita.

Dar cumva a adăugat:

„Dar apoi va mai trece ceva timp - și vor începe să mă citească din nou, și apoi vor citi mult timp” (Schepkina-Kupernik T.L. Despre Cehov // A.P. Cehov în memoriile contemporanilor / Text compilat, pregătit și comentarii N. I. Gytovich, articol introductiv de A. M. Iurkov, Moscova, 1986, p. 258.

SORTĂ <S. SEMENOV, S. GĂSIT>

(pag. 292)

zile. 1923. 14 ianuarie, Nr. 63. P. 13.

Zaitsev este autorul mai multor note cu același titlu: despre L. Andreev și Gorki [6, 312-316], despre Hamsun și Gorki [9, 288-291], despre N. Gumiliov [9, 475-479].

1 Semyonov Serghei Terentyevich (1868-1922) - prozator și dramaturg, autor al Amintirilor lui Leo Nikolaevici Tolstoi (1912), romane, piese de teatru și nuvele.

2 viteze (regional) - grapă terenul arat.

3 Licharda - numele slujitorului regelui Iidon din povestea lui Bova Prințul. În secolul 19 - un nume ironic comun pentru servitori.

4 S. Semenov a locuit în satul Andreevsky, provincia Moscova, unde în 1922 a fost ucis de vecini, conform unei versiuni, care au confundat menajul de succes cu vrăjitorie. Ucigașii scriitorului au fost judecați.

5 Sergey Alexandrovich Naydenov (numele real Alekseev; 1868-1922) - dramaturg. În 1903 i s-a acordat Premiul. A. S. Griboedova de la Societatea Scriitorilor Dramatici Ruși. De la începutul anilor 1910. locuia la Yalta. Unul dintre fondatorii Societății Ruse pentru Studierea Crimeei. Autor al cronicii „Moscova” (1921), dedicată primei revoluții rusești. După ce Armata Albă a părăsit Crimeea, Naydenov, în ciuda bolii sale, a luat parte activ la viața culturală, a susținut concerte în favoarea celor înfometați.

6 Copiii lui Vanyushin este prima piesă a lui Naydenov. În 1901, a trimis piesa la Sankt Petersburg la concursul teatrului Societății literare și artistice (piesa a câștigat un premiu și a fost pusă în scenă la teatrul Societății, a avut premiera la 10 decembrie 1901) și la Moscova la Fiodor. Teatrul Korsh (unde a fost pus și în scenă, a avut premiera pe 14 decembrie a aceluiași an).

7 Naydenov s-a stabilit la Ialta și, împreună cu soția sa, actrița II Malskaya, a organizat acolo o trupă de teatru.

8 Pyotr Alekseevich Sergeenko (1854, Taganrog - 1930, Sevastopol) - jurnalist, scriitor. Autor al cărții „Cum trăiește și lucrează contele Leo Nikolaevici Tolstoi” (Moscova, 1898). El a oferit asistență scriitorilor care trăiau în Crimeea și aveau nevoie. Autorul ideii de a crea o stațiune de sănătate internațională pentru scriitori în Gaspra. Palatul contesei S. V. Panina din Gaspra după revoluție a fost naționalizat și dat unui sanatoriu, în care, în special, a fost tratat S. A. Naydenov.

Aleea 9 Godeinsky (acum Arbatsky) nu era departe de casa lui Susokolov de pe Molchanovka, unde B. Zaitsev, un student, a închiriat o cameră.

VORBIȚI DESPRE SCRIITORI

(pag. 295)

Legătură. 1923. 9 aprilie, nr 10. P. 2.

1 Frații Serapion este o asociație de tineri scriitori (prozatori, poeți și critici) care a apărut la Petrograd la 1 februarie 1921. În 1922 a fost publicat almanahul Frații Serapion (Pg., 1922) și ediția sa extinsă Frații Serapion. . Almanah străin” (Berlin, 1922). Printre participanți se numără M. Zoshchenko, L. Lunts, Vs. Ivanov, E. Polonskaya, M. Slonimsky, N. Nikitin, V. Kaverin, K. Fedin, N. Tikhonov, I. Gruzdev.

Duhamel Georges (1884–1966) a fost un prozator, poet, dramaturg și critic francez. Laureat al Premiului Goncourt (1918), membru al Academiei Franceze (1935). Doctor prin educație. În timpul Primului Război Mondial a fost medic militar.

3 „Confession de Minuit” („Midnight Confession”, 1920) este primul din seria de romane și nuvele a lui Duhamel despre Salaven. În 1923, a fost publicat în traducere rusă de către editura World Literature. Salaven, considerându-se o personalitate remarcabilă, încearcă să iasă în evidență din masa gri a angajaților și atinge cu degetul urechea șefului său. Acest act ridicol și absurd este începutul căutării lui Salaven.

4 „Vânturi colorate” (1921) - o poveste de aventură pe o temă revoluționară Vs. Ivanova.

5 Sobolev (acum Bolșoi Golovin) Lane „merita o reputație în Moscova pre-revoluționară ca fiind unul dintre cele mai vicioase locuri <...> A.P. Cehov, care cunoștea bine locurile din jur, l-a descris în povestea „The Fit” și într-o scrisoare către Suvorin, proprietarul ziarului Novoye Vremya, a întrebat: „...de ce nu scriu nimic despre prostituție în ziarul tău? La urma urmei, ea este un rău teribil. Our Sobolev lane is a slave-owning market” (Romanyuk S.K. Din istoria străzilor Moscovei. M., 1988. URL: http:// www.rusarch.ru/romanuk 1 .htm).

6 Rodenbach Georges (1855-1898) a fost un scriitor belgian francofon. Faima Rodenbach a adus povestea „Dead Bruges” (1892). La începutul secolului, a fost considerat cel mai mare, alături de Maeterlinck, scriitor simbolist francofon, cărțile sale au fost traduse pe scară largă în Europa, inclusiv în Rusia.

7 Kazin Vasily Vasilyevich (1898-1981) - poet. În 1920 se numără printre fondatorii grupului literar „Forge”.

CALEA LUMINĂ

(În memoria lui A<Delaida> G<ertsyk>)

(pag. 300)

Clopoţeii. 1926. Nr 25. S. 782-784.

Publicat în carte. Zaitsev B.K. Semnul crucii: un roman. eseuri. Publicism / Intrare. Artă. si comentati. A. Lyubomudrova. M., 1999; Gertsyk A.K. Din cercul feminin: Poezii. Eseu / Comp. T. Jukovskaia. M., 2004.

Acest eseu al lui Zaitsev (la acea vreme editorul părții literare din Chimes) a precedat publicarea „Eseurilor de subsol” a lui A.K. Gertsyk, care au fost publicate în numerele 25-27 ale acestui reviste. Eseul s-a bazat pe intrarea ciclului de jurnal „Rătăcitor” din 20 august 1926, unde Zaitsev scria despre Gertsyk ca „despre un suflet strălucitor, o părticică din Sfânta Rusă, chinuit și răstignit” [9, 75].

Gertsyk Adelaida Kazimirovna (1874-1925) - poetesă, prozatoare, traducătoare. După sosirea bolșevicilor în Crimeea în 1920, fratele ei a fost arestat, iar la 9 ianuarie 1921 a fost arestată însăși A. Gertsyk (împreună cu bătrâna ei mamă vitregă). Ea a petrecut câteva săptămâni într-o închisoare din subsol din Sudak, unde a scris un ciclu de poezii numit „Subsol”. Mai târziu, în 1924-1925, ea a scris Eseuri de subsol. „După moartea poetesei, aceste eseuri au venit la Paris la B. Zaitsev prin V. S. Grinevich, un prieten al surorilor, de asemenea o bucată de curte...” (Zhukovskaya T.N. Sudak în viața și opera surorilor Adelaide și Evgenia Gertsyk și anturajul lor // Surorile Adelaide și Evgenia Gertsyk și anturajul lor, Moscova, Sudak, 1997, p. 10).

Ea a murit și a fost îngropată în Sudak, mormântul nu a fost păstrat. Casa Adelaidei Gertsyk din Sudak încă există. Vezi despre ea: Gertsyk A.K. Poezie și proză: În 2 volume / Compilat, prefață, comentarii. T. N. Jukovskaia. M., 1993; Gertsyk E.K. Amintiri. M., 1996; Gertsyk A.K. Din cercul feminin: Poezii. Eseu / Comp. T. Jukovskaya, prefață. Herman Ritz, notează. T. Jukovskaya și E. Kallo. M., 2004.0 pentru prototipurile personajelor „Eseurilor de subsol”, vezi: Filimonov S. B. Secretele cazurilor de investigare criminalistică. Simferopol, 2000.

1 Aceste temeri nu au fost în zadar: în 1921, soțul lui A. Gertsyk a fost exilat în regiunea Vologda, apoi a fost trimis dintr-un oraș.

în altul până la moartea sa. Copiii rătăceau prin cunoștințe, cămine; fiul cel mare Daniel în 1936 a fost acuzat că a distribuit poeziile lui M. Voloshin, arestat și a murit în 1939. Fratele meu, Vladimir Kazimirovici, a fost, de asemenea, ținut constant sub supraveghere și arestat.

2 Sora mai mică a poetei, Evgenia Kazimirovna Gertsyk (1878-1944) a fost traducătoare și critică.

3 Giotto di Bondone (c.1270-1337) - pictor și arhitect italian.

4 John Ruskin (1819-1900) - scriitor englez, istoric, critic de artă, autor de lucrări despre istoria picturii și arhitecturii italiene.

5 În 1908, A. Gertsyk s-a căsătorit cu Dmitri Evghenievici Jukovski (1868-1943), om de știință și editor, traducător de literatură filozofică.

6 Prima publicație a poeziei lui A. Gertsyk este ciclul Cheia de Aur din almanahul simbolist Grădina de flori Or. Koshnitsa prima „(Sankt Petersburg., 1907).

PREFAȚĂ LA „POVESTIA VIEȚII”

K. PAUSTOVSKY>

(pag. 303)

gândirea rusă. 1956 25 dec., nr 995. S. 7.

Nota (fără titlu) este o prefață la începutul publicării în limba rusă Gândirea unui fragment din Povestea vieții a lui K. Paustovsky (cartea întâi, Anii îndepărtați). Povestea vieții autobiografică (în șase cărți) creată de Paustovsky în 1945-1963, unele părți au fost publicate în periodice.

B. Zaitsev s-a întâlnit cu K. Paustovsky la Paris în 1962, a corespuns, i-a dedicat notele cu același nume „Paustovsky” în 1951 și 1968. [9, 291-294, 451-452], unde l-a caracterizat drept un scriitor „un adevărat scriitor, scriind pentru el după bunul plac, și nu la rândul său, un scriitor talentat, inteligent și calm, uneori foarte emoționant în calmul său. „ [9, 452].

AMINTIRI LUI B. PASTERNAK>

(pag. 303)

Cazul Pasternak. München: Editura Centru, asociații de polit, emigranți din URSS (TSOPE), 1958. S. 65-66.

Acest text este o înregistrare a discursului lui B. Zaitsev la Radio Liberty. Ulterior, a fost completată și publicată sub titlul „Despre Pasternak” în Gândirea Rusă (1958, 29 martie; [9, 353-355]).

1 Pentru mai multe detalii, vezi eseurile lui B. Zaitsev „Pasternak in the Revolution” și „Mai multe despre Pasternak”, scrise în 1960-1961. an și cuprins în cartea „Depărtată” [6, 225-238].

2 Povestea lui Pasternak „Copilăria Luvers” a fost publicată pentru prima dată în almanahul „Zilele noastre” (M., 1922. Cartea I).

CALE

(Despre Pasternak) (pag. 304)

Culegere de articole dedicate operei lui Boris Leonidovich Pasternak. Munchen, 1962, p. 16-19. Același: un nou cuvânt rusesc. 1970. 31 mai. Nr 21901. P. 2.

Publicat: lit. revizuire. 1990. Nr 2. S. 77-78 (publicare de K. M. Polivanov).

1 Vorbim despre povestea lui Pasternak „Copilăria Luvers”.

2 Prima scrisoare a lui B. K. Zaitsev către B. L. Pasternak a fost scrisă la 10 februarie 1959 [11, 176-177] Scrisoarea de răspuns a lui Pasternak este datată 15 martie 1959. În plus, Zaitsev citează fragmente din scrisorile lui Pasternak către el.

Cinci scrisori ale lui B. L. Pasternak către B. K. Zaitsev, 1959-1960. iar o scrisoare către N. B. Sollogub la 29 iulie 1959 au fost publicate: Moștenirea noastră. 1990. Nr. 1 (13). p. 45-48 / Publ. si comentati. M. A. Rashkovskaya. Scrisorile lui Zaitsev către Pasternak din aceeași perioadă, vezi [11,176-186].

3 „Aici, frazeologia teologică și simbolismul sunt doar acoperirea exterioară a gândurilor care nu sunt deloc religioase. Domnul și arhanghelii, Mefistofel și alte spirite rele nu sunt altceva decât purtători ai forțelor naturale și sociale care se luptă veșnic. În gura Domnului, așa cum este prezentat în Prologul în Rai, Goethe își pune propriile puncte de vedere asupra omului - credința sa în rezoluția optimistă a istoriei umane ”, a scris N. Wilmont în prefață (Wilmont N. Goethe și Faust / / Johann Goethe, Faust / Traducere de Boris Pasternak, Enter, articol și comentariu de N. Vilmont, M., 1960, p. 15). Nikolai Vilmont (pseudo, prezent, nume Nikolai Nikolaevich William-Vilmont; 1901-1986) - traducător germanist, critic literar, istoric cultural. O cunoștință a lui B. L. Pasternak a publicat „Memoriile lui Boris Pasternak” (M., 1989).

4 Aceasta se referă la scrisoarea lui Zaitsev către Pasternak din 5 aprilie 1959 [11, 178-179] și replica lui Pasternak din 22 aprilie, care nu a ajuns la Zaitsev. Vezi textul său: Moștenirea noastră. 1990. Nr 1. S. 46.

5 Funcționarul de partid Vladimir Efimovici Semichastny (1924-2001; în anii 1950 - secretar al Comitetului Central al Komsomolului, în 1961-1967 - președinte al KGB al URSS) într-un raport la plenul Comitetului Central al Komsomolului la 30 octombrie 1958, a rostit un

discurs în care spunea: „Uneori, de altfel, destul de nemeritat, vorbim despre un porc, că este așa, așa, etc. Trebuie să vă spun că aceasta este o calomnie la adresa unui porc. Un porc - toți oamenii care au de-a face cu aceste animale cunosc caracteristicile unui porc - nu se cacă niciodată unde

608

mănâncă, nu se cacă niciodată acolo unde doarme. Prin urmare, dacă compari Pasternak cu un porc, atunci porcul nu va face ceea ce a făcut.

FRANCOIS MAURIACC

(Pentru alegerea Academiei)

(pag. 308)

Renaştere. 1933. 9 iunie, Nr. 2929. P. 3.

La 1 iunie 1933, scriitorul François Mauriac (1885-1970) a fost ales membru al Academiei Franceze. Zaitsev a urmărit îndeaproape opera lui Mauriac, pe care a apreciat-o foarte mult și a scris mai multe note despre el. Mauriac este dedicat articolului „Omul din Gironde" (1930) [9,105-109], unde Zaitsev conturează evoluția scriitorului și analizează noul său roman „Ce s-a pierdut". Tovarășul de stilou francez este perceput ca „un suflet curajos, care nu se teme de întuneric, care simte acut modernitatea". În eseul „Întâlnire" (1947) [9, 230-232], Zaitsev îl definește pe romancierul francez ca un scriitor creștin care scrie despre păcat și mântuire și încheie eseul cu cuvinte despre un artist singuratic care îl slăvește pe Dumnezeu – „o voce care strigă în pustia".

1 Zaitsev citează din memoriile lui Mauriac „La începutul vieții" (vezi: Mauriac F. Nu te supune nopții: Jurnalism artistic / Traducere din franceză; Cuvânt înainte de V. E. Balakhonov. M., 1986. P. 27, 31. -33).

2 În eseul „Roman", Mauriac scria despre Dostoievski: „un scriitor al cărui geniu măreț nu a avut ca scop să dezlege acea încurcătură de contradicții pe care o reprezintă o persoană, un scriitor care s-a abținut să introducă un sistem și o logică preconcepută în psihologia personajelor sale. și creat, pre-judecarea meritelor lor intelectuale și morale. <...> Sunt oameni din carne și oase, împovărați de ereditate și vicii, supuși patimilor, capabili de toate - și de bine și de rău; De la ei te poți aștepta la tot și te temi de orice. Acesta, desigur, este un scriitor diametral opus lui Balzac... "{Mauriac F. Nu te supune nopții. p. 321-322).

3 Vezi nota. 6 și 7 la eseul Passy (p. 575 în această ed.).

4 Citat din memoriile lui Mauriac „Bordeaux, or Boyhood" (vezi: Mauriac F. Nu te supune nopții. S. 54-55).

5 Clemenceau Georges Benjamin (1841-1929) - om politic și om de stat francez, jurnalist, prim-ministru al Franței. Membru al Academiei Franceze (1918); Foch Ferdinade (1851-1929) - lider militar francez în

timpul Primului Război Mondial, Mareșal al Franței, Comandant-șef al Forțelor Aliate. Ales în Academia Franceză în 1918

609

PREFAȚE LA TRADUCERI ALE „HELD” DE DANTE ALIGIERI (p. 311)

Zaitsev a început să traducă Infernul lui Dante în 1913 și a revenit la această lucrare în următoarele decenii. A publicat traduceri ale cântecelor individuale în periodice (a treia: Renaștere. 1928. 22 aprilie; a cincea: Renaștere. 1928. 27 mai; a opta: Numere. 1931. Nr. 5; a cincea din nou: Experimente. 1955. Cartea a 4-a și din nou a treia: Buletinul RSHD.1958. Nr.50); traducerea integrală a fost publicată în 1961: Dante Alighieri. Divina Comedie. Iadul / Per. Boris Zaitsev. Paris: YMCA-Press, 1961 [8, 305-474].

Textul traducerilor din 1928 și 1931. diferă de textele din 1955 și 1958. (inclus într-o ediție separată). Prefețele de ani diferiți la cântecele a treia și a cincea sunt, de asemenea, diferite.

Cântecul trei <1928>

(pag. 311)

Renaştere. 22 aprilie 1928, nr. 1055, p. 2-3.

1 Presupunerea lui Zaitsev nu a fost justificată în orice: în Rusia sovietică, Divina Comedie a fost publicată în traducerea lui M. L. Lozinsky: „Iad” - în 1939, „Purgatoriu” - în 1944, „Paradis” - în 1945. Pentru această lucrare, traducător a fost distins cu Premiul Stalin (1946). Prima publicație completă a traducerii „Iadului” de B. Zaitsev a fost publicată la Paris abia în 1961.

2 Aceasta este urmată de traducerea celui de-al treilea cântec.

Cântecul trei <1958>

(pag. 312)

Vestnik RSHD. 1958. Nr 50. S. 27-28.

Prefață la traducerea celui de-al treilea capitol din Inferno, publicată în aceeași ed. S.U.A. 29-32.

Cântul Cinci <1928>

(pag. 313)

Renaştere. 1928. 27 mai, Nr. 1090. P. 2.

1 Citatul are o sursă biblică (1 Samuel 14:43). Setată ca epigraf la poemul lui M. Yu. Lermontov „Mtsyri”.

2 Aceasta este urmată de o traducere a versurilor cântului al cincilea (de la 31 la 136).

3 „Iad”, cântecul 5, 121-123 (traducere de B. Zaitsev).

610

Canto Five <1955>

(pag. 315)

Experiențe. 1955. Carte. 4. S. 21-26.

Introducere în traducerea piesei a V-a „Ada”, apărută în același număr al revistei la p. 26-32.

1 Konstantin Fedorovich Nekrasov (1873-1940) - deputat al Dumei de Stat a Imperiului Rus al I-a convocare din provincia Iaroslavl; editor. Fondator al editurii de carte a lui K. F. Nekrasov (1911-1916), care a publicat cărțile lui Zaitsev The Lanin Estate (1914) și The Far Land (1915).

2 Min Dmitri Yegorovici (1819-1885) - poet-traducător, profesor și prorector al Universității din Moscova. Aceasta se referă la ediția: „Iadul” de Dante Alighieri. Cu un comentariu, materiale explicative, un portret și două desene. Tradus din dimensiunea italiană a originalului de Dmitry Min. M., 1855.

3 Giovanni Andrea Scartazzini (1837-1901) a fost un istoric literar, critic și eseist elvețian. Un important cercetător al „Divinei Comedie” Dante, traducătorul acestei lucrări în limba germană. Autor al Enciclopediei Dante (Milano, 1896-1905)

4 Franz Xavier Kraus (1840-1901) - teolog și arheolog catolic german, autor al monografiei „Dante” (1897).

5 Bianchi Bruno (Bianchi Brunone; 1803-1869) - preot, rector al templului San Lorenzo din Florența, secretar al Academiei Crusk, filolog. Comentariu la Divina Comedie. Vezi: La Commedia di Dante Alighieri fiorentino novamente revizuită nel testo e declarata da Brunone Bianchi. 4 ed. Firenze, 1854.

6 „Iad”, Cântecul 8, 82-86 (tradus de Zaitsev)

La 27 februarie 1917, nepotul lui Zaitsev, Iuri Buinevici, a fost ucis la Petrograd; La 1 octombrie 1919, fiul său vitreg Alexei Smirnov a fost arestat la Moscova și în curând împușcat ca participant la o conspirație anti-bolșevică.

8 Citat din povestirea „Tristerea pământească” (1915) [2, 177].

9 În 1922-1923. la editura Berlinului 3. I. Grzhebin au fost publicate șase din cele 7 volume ale lucrărilor adunate ale lui Zaitsev.

10 În rugăciunile pe litiu din timpul Privegherii Toată Noaptea, se cere eliberarea „de foamete, distrugere, un laș, un potop, un foc, o sabie, o invazie a străinilor”, totuși, citatul citat de Zaitsev corespunde mai exact. la rândurile „Rugăciunea către Sf. Serghie din

Radonezh”: „Cereți-ne <...> izbăvirea de foame și ciumă, păstrare de invazia străinilor”.

11 Rutabaga (rutabaga) - nap.

12 Mizerabil este aici: o persoană nefericită, nefericită.

611

DANTE. SORTĂ (pag. 319)

Renaştere. 1965. Nr 166. S. 7-11.

Zaitsev mai deține eseul „Dante și poemul său” (M., 1922) [8, 477-492], o notă despre Dante „Șapte secole” (1965) [9, 405-409].

1 „Vita Nuova” („Viața nouă”) — o colecție de lucrări scrise de Dante în 1283-1293. sub forma unor fragmente alternante de versuri si proza.

2 Citat din articolul lui A. d'Ancona „Talk about Beatrice”: D'Ancona A. Discorso su Beatrice // Dante Alighieri. La vita nuova. 2 ed. Pisa, 1884. P. LXXXXVIII. În original: „...la vera vita di Beatrice și quella sua seconda e misteriosa esistenza neH'anima e nella fantasia di Dante”. Alessandro d'Ancona (1835—1914) a fost un critic literar, critic și scriitor italian. Autor de lucrări: „La Beatrice di Dante” (Pisa, 1865), „La vita nuova di Dante Alighieri” (Pisa, 1872), „I precursori di Dante” (Florența, 1874).

3 De la Merezhkovsky: „Toți cei expulzați pentru adevăr, rătăcitorii fără adăpost și săraci, toți oamenii disprețuitori și proscriși, toți cei care nu au acest oraș și orașul viitor, care caută un patron etern - Dante Exilul” (Merezhkovsky) D.S. Dante //URL: http : //www.e-reading.club/bookreader.php/96814/Merezhkovsiii_-_Dante.html).

4 Zaitsev exprimă într-o traducere liberă o idee din eseul lui J. Lowell „Dante”. În original: „În toată istoria literaturii nu există o asemenea figură precum Dante, nu există o asemenea fuziune a vieții și munca, o asemenea devotament pentru idei, o asemenea respingere sublimă a neimportantului; și nu există nimic mai incitant și mai instructiv decât faptul că recunoașterea modernă a unei astfel de naturi, atât de înzestrată și atât de devotată acestui talent, ar fi trebuit să fie evaluată în sentința Florenței: arde până moare ”(Lowell James Russell. Eseuri literare. Vol. 4 Boston, New York, [1892], pp. 162-163). James Russell Lowell (1819-1891), poet, critic literar, eseist și diplomat american.

5 Ostia (din latină hostia - jertfă; italiană ostia; în rusă se acceptă ortografia „gazdă”) - pâine euharistică, gazdă.

6 Zaitsev citează aceleași rânduri într-o scrisoare către LN Nazarova din 27 iulie 1965: „Mi-au cerut să mai scriu un articol despre Dante, pentru aniversarea a 700 de ani. Mă gândesc să-i pun o asemenea epigrafă: „Slavă, luminare negrabită, / Ca Luna rătăcită, limpede și tristă, / Răsărind peste morminte”. Aparent, de la un poet polonez, dar nu știu care. traducere rusă. (Articolul lui Lednitsky nu indică numele

cui.)” [11, 228] Vaclav Aleksandrovich Lednitsky (1891–1967) a fost un critic literar polonez și profesor la Universitatea Harvard.

7 Ediţia la care se face referire este: Scartazzini GA Enciclopedia Dantesca: dizionario critico e ragionato di quanto concerne la vita e le opere di Dante Alighieri. v. 1-3. Milano, 1896-1905.

612

ARTICOLE DESPRE TEATRU

Adio (pag. 327)

Ultimele stiri. 1926. 1 Dec., Nr. 2079. P. 2.

1 Grupul din Praga al Teatrului de Artă din Moscova este un grup de teatru format din artiști de la Teatrul de Artă din Moscova care au emigrat și și-au păstrat repertoriul, recuzita și decorul. Teatrul Dramatic rusesc creat de ei, care s-a stabilit la Praga, timp de două decenii a oferit spectacole sub emblema unui pescăruş. Teatrul a devenit cunoscut pe scară largă în afara Cehoslovaciei și a făcut turnee în Europa. În 1926, turneul la Paris a avut loc între 8 și 28 noiembrie. Livada de cireși a fost pusă în scenă de M. N. Germanova și N. O. Massalitinov.

2 Kryzhanovskaya Maria Alekseevna (1891-1979) - actriță. În Rusia, a jucat în spectacole ale Teatrului de Artă din Moscova. A jucat în grupul din Praga al Teatrului de Artă din Moscova, în Teatrul Mihail Cehov și într-un număr de alte teatre din străinătate. A participat la concerte și seri de caritate, A participat la o întâlnire solemnă dedicată aniversării a 50 de ani de la înființarea Teatrului de Artă din Moscova (1948), sărbătorile cu ocazia împlinirii a 150 de ani de la nașterea lui A. S. Pușkin (1949). În 1949-1954. jucat la Teatrul Dramatic Rus.

3 Serov Georgy (Yuri) Valentinovich (1894-1929) - artist, regizor. Fiul artistului V. A. Serov. În 1919 a fost printre organizatorii Primului Studio al Teatrului de Artă din Moscova. În 1923 s-a alăturat trupei din Praga a Teatrului de Artă. A lucrat în trupa M. Germanova, din 1926 a trecut pe scena franceză. Membru al Uniunii Profesioniste Ruse a Scenografilor și Cinematografelor, a jucat într-o serie de filme din anii 1920.

Grech Vera Miltiadovna (n. Kokhinaki; 1893-1974) - actriță, regizor, profesor. A participat la spectacolele celui de-al doilea studio al Teatrului de Artă din Moscova. În 1922, după un turneu în America și Berlin, a rămas în exil. Ca parte a grupului din Praga al Teatrului de Artă din Moscova, a jucat în diferite țări europene. După război, a jucat la Paris la Teatrul de Dramă Rusă, spectacole ale secției de teatru la Uniunea Patrioților Sovietici, Teatrul de Dramă Rusă etc. A condus un studio de teatru la Conservatorul Rus din Paris (1949-1952) , a condus grupul de teatru al Asociației Tineretului Cavalerilor (OMV) (din 1948). A jucat în filmele Idiotul de G. Lampen (1946) și Anastasia de A. Litvak (1956). În 1952-1955. a lucrat în Anglia.

Pavlov A. A. (? - după 1943) - artist dramatic, regizor, persoană publică. În exil în Franța. Din 1930, principalul regizor și artist al Teatrului de Dramă și Comedie al lui O. V. Baranovskaya. A susținut spectacole în diferite teatre rusești. A jucat pe scenă ca actor și recitator. Participant la programe de concerte, seri de caritate.

613

4 Germanova Maria Nikolaevna (numele real Krasovskaya-Kalitinskaya; 1884-1940) - actriță. În 1902 a fost acceptată în trupa Teatrului de Artă din Moscova. Din 1919 în exil; jucat în teatrele din Praga, Paris etc.

Sharov Pyotr Fedorovich (1886-1969) - actor, regizor, dramaturg. A jucat pe scenele teatrelor din Sankt Petersburg, Tbilisi, Moscova etc. Unul dintre organizatorii primului studio al Teatrului de Artă din Moscova. În anii 1920 director al grupului din Praga al teatrului de artă din Moscova. În anii 1930 stabilit în Italia. În 1938 a fondat Teatrul Elesio din Roma. În 1947 s-a mutat în Olanda. A participat la stagiunile din Paris ale grupului din Praga al Teatrului de Artă din Moscova.

Komissarov Serghei Mihailovici (1891-1963) - actor, regizor. Artist onorat al RSFSR (1947). Absolvent al Facultății de Drept a Universității din Moscova. Din 1919, actorul trupei Teatrului de Artă din Moscova, în anii 1920. a rămas să cânte în trupa Germanova din Praga. Întors în URSS. Fratele lui Alexandru Mihailovici Komissarov (1904-1975), actor al Teatrului de Artă din Moscova, Artist al Poporului al RSFSR.

Vyrubov Alexander Alexandrovich (1882-1962) - artist, regizor. A jucat în primul studio al Teatrului de Artă din Moscova. În 1922 a emigrat. A locuit la Berlin, Paris. A fost membru al grupului din Praga al Teatrului de Artă din Moscova (1922-1929). A jucat în concerte și la evenimente caritabile. A jucat la Teatrul Dramatic Rus, Teatrul Rus. A participat în anii 1950. în întâlnirile Cercului de prieteni și admiratori ai lui I. S. Shmelev, în serile în memoria lui N. V. Gogol, F. I. Chaliapin, N. A. Teffi, H. N. Evreinov, I. A. Bunin și alții.

5 „Femeia din mare” („Fiica mării”) este o piesă de teatru de G. Ibsen, scrisă în 1888.

6 Aslanov Nikolai Petrovici (1877-1949) - artist, regizor, figură de teatru. În 1922, a deschis Școala de Dramă din Paris, a pus în scenă spectacole ale trupei sale. În 1926 și 1928 a jucat la Paris ca parte a grupului din Praga al Teatrului de Artă din Moscova. A participat la concerte și evenimente caritabile. În 1935 s-a întors în patria sa. A lucrat la studiourile de film din Moscova și Leningrad, în teatrele din Moscova.

Tokarskaya (Diderichsen) Maria Alexandrovna (1875-1945) - actriță de teatru și film, regizor. A absolvit Școala de Teatru de Artă din Moscova, a jucat în trupa Teatrului de Artă din Moscova. De la începutul anilor 1920. a trăit în Germania, a lucrat în teatru, a jucat în filme, apoi s-a alăturat trupei din Praga a Teatrului de Artă din Moscova. În 1930 s-a mutat în Franța, s-a stabilit la Paris, a jucat în

diferite locuri de teatru. Din 1930, a jucat la seri de teatru de caritate, concerte și a participat la Zilele culturii ruse.

Tokarskaya (căsătorită cu Bogdanova) Natalya Vladimirovna (?–1966) - actriță, regizor. Din 1930 a locuit la Paris. În 1931-1935. artist al grupului din Praga al Teatrului de Artă din Moscova. În 1945-1947. jucat la Teatrul Rus sub Uniunea Patrioților Sovietici, în 1949-1954. a lucrat la Teatrul Dramatic Rus. Din anii 1950 a jucat în spectacole de caritate

concerte ale artiștilor grupului din Praga al Teatrului de Artă din Moscova în cadrul Caritabile Commonwealth la Biserica Vvedensky din Paris.

Polievktova Olga Alexandrovna (numele de scenă Poluektova, la prima căsătorie cu Evreinov, la a doua căsătorie cu Kuftin; 1896-1983) - actriță dramatică, a trăit în Franța, apoi în Cehia. A jucat în grupul din Praga al Teatrului de Artă din Moscova.

Levitskaya Lyubov - o actriță dramatică, a fost ocupată cu spectacolele grupului din Praga al Teatrului de Artă din Moscova „Livada de cireși”, „Inspectorul”, „Căsătoria”, „Viorile de toamnă”, „Greierul pe sobă”, miniaturi de scenă bazate pe despre poveștile lui A.P.Cehov. La 29 octombrie 1932, ea a vorbit în seara Comitetului rus pentru promovarea educației naționale a tineretului.

Jackie Coogan (născut John Leslie Coogan; 1914-1984) a fost un actor de film american. A intrat în istoria cinematografiei ca primul copil star de film. La începutul anilor 1920 Jackie a fost unul dintre cei mai populari actori de la Hollywood.

Rudolph Valentino (1895-1926) a fost un actor de film american de origine italiană și simbol sexual al erei filmului mut.

NINA KOSHITS. PENTRU CONCERTUL JUBILEUULUI (p. 329)

Renaştere. 1927. 11 dec., Nr. 922. P. 3.

Koshits Nina Pavlovna (nume real Poray-Koshits; 1891/1892-1965) - cântăreață de operă și de cameră, profesor. În 1913 a absolvit Conservatorul din Moscova, a studiat canto cu U. Mazetti, pian - cu S. Taneyev. La începutul anilor 1920 perfecționat în arta vocală la Paris cu cântăreața de operă Felia Litvin. A debutat în 1913 la Opera din Moscova S. Zimin. În 1920 a plecat în SUA și a cântat ca cântăreață de cameră. În anii 1920 a făcut turnee în diverse orașe din SUA și Europa, inclusiv Paris (1925, 1927). Ea a colaborat cu S. Rachmaninov, care i-a dedicat cântăreței un ciclu de cântece. În 1940, a părăsit scena și s-a stabilit la Hollywood; a predat vocea.

1 Opera Zimin este o operă privată fondată în 1904 la Moscova de o figură de teatru și filantrop Serghei Ivanovici Zimin (1875-1942).

2 Felia Litvin (nast, numele Françoise Zhanna Vasilievna Litvinova, nee Schutz; 1860-1936) - cântăreață. Născută la Sankt Petersburg, de la

15 ani a locuit la Paris, unde a luat lecții de canto, inclusiv de la Pauline Viardot. Ea a jucat în săli de operă și săli de concert din Europa și America (inclusiv în anii 1890 la Moscova și Sankt Petersburg). A predat la Conservatorul din Fontainebleau. A fost distinsă cu Legiunea de Onoare Franceză (1927).

615

3 Émile-Jean-Joseph Vuillermoz (1878–1960) a fost un critic de muzică și teatru francez.

4 Despre M. M. Fedorov, vezi nota. 1 la nota „Elevii”, p. 682.

PESCĂRUŞ

(pag. 330)

note rusești. 1939. Nr 16. S. 93-97.

1 În memoriile lui M. G. Savina, înregistrate de Yu. D. Belyaev, cuvintele lui Turgheniev sunt date despre piesa sa „O lună în țară” și eroul său Rakitin: „Și Rakitin sunt eu. În romanele mele, mă înfățișez întotdeauna ca un amant nereușit ”(Belyaev Y. „O lună la țară”. Din memoriile lui M. G. Savina // Turgheniev și Savina: Scrisori de la I. S. Turgheniev către M. G. Savina. Memoriile lui M. G. Savina despre I. S. Turgheniev / Cu prefața și sub redacția lui A. F. Koni, Pg., 1918, p. 77).

2 Premiera spectacolului de pe 17 octombrie 1896 la Teatrul Alexandrinsky din Sankt Petersburg a fost un eșec, în timp ce producția Teatrului de Artă din Moscova (premiera pe 29 decembrie 1898) a fost un succes extraordinar.

3 Roxanova Maria Lyudomirovna (nast, prenume Petrovskaya; 1874-1958) - actriță, elevă a lui V. Nemirovich-Danchenko; în 1898 a intrat în trupa Teatrului de Artă. La premieră, „Pescărușul” nu a făcut față imaginii eroinei, făcând-o prea naivă și melodramatică.

4 Pescăruşul a fost pus în scenă de G. Pitoev la 25 aprilie 1922 la Comedie des Champs-Elysees. Premiera producției reînnoite a Pescărșului la Théâtre des Mathurins (Teatrul Mathurin) - 17 ianuarie 1939

5 Georges Duhamel - scriitor și critic francez; pentru mai multe detalii despre aceasta, vezi comentariile la nota „O conversație despre scriitori”, p. 605.

6 Pitoevs (Pitoëff) - figuri de teatru franceze de origine rusă. Pitoev Georgy Ivanovich (Georges) (1884-1939) - regizor și actor, una dintre figurile principale ale teatrului francez din anii 1920-1930. Din 1905 a studiat la Paris, în 1912 și-a organizat propriul teatru, care a făcut un turneu în Rusia. În 1915-1922. a locuit în Elveția, apoi la Paris, unde, împreună cu soția sa, a organizat trupa Teatrului Pitoev. Din 1924 până în 1939 a pus în scenă peste 200 de piese de teatru de autori ruși și occidentali și a jucat roluri principale. A deschis pentru Franța dramaturgia lui A. Cehov. Spectacolele „Unchiul

Vania”, „Pescărușul” au marcat începutul așa-zisei direcție cehoviană în teatrul francez.

Pitoeva Lyudmila Yakovlevna (1895-1951) - actriță, soția lui Georgy Pitoev. Printre rolurile din piesele lui Cehov se numără Sonya din Unchiul Vania, Irina din Three Sisters, Nina Zarechnaya din Pescărușul. Din 1939 a trăit și a lucrat în Elveția, SUA, Canada, după 1945 - la Paris. Despre montarea Pi-

Toev „Trei surori” B. Zaitsev a scris în nota „Fantome drăguțe” (1954) [9, 326-330].

7 Teatrul francez Mathurin (Le Théâtre des Mathurins) este situat la 36, Rue des Mathurins, în arondismentul 7 al Parisului. Pe clădirea acestui teatru a fost instalată o placă memorială dedicată soților Pitoev.

8 Acest portret al lui Cehov a fost pictat de artistul I. E. Braz în martie 1898 la Nisa.

9 Vishnevsky Alexander Leonidovich (nume real Vishnevetsky; 1861-1943) - actor, unul dintre fondatorii Teatrului de Artă din Moscova, un prieten al lui Cehov. În 1898 a jucat rolul lui Dorn din Pescărușul.

10 Pentru M. N. Germanova, vezi comentarii. 4 la eseul „La revedere”, p. 614.

11 Rața sălbatică este o piesă de teatru de G. Ibsen, pusă în scenă de K. S. Stanislavsky pe scena Teatrului de Artă din Moscova (premiera în 19 septembrie 1901).

12 A se vedea comentariul la nota „Corona (1904-1964)”, p. 604.

13 Aceasta se referă la Lika (Lydia Stakhievna) Mizinova (căsătorită cu Sanina; 1870-1939) - cântăreață, actriță, memorialistă, prieten apropiat al lui A.P. Cehov, prototip al Pescăruşului lui Cehov. A fost înmormântată la Paris, la cimitirul Sainte-Genevieve-des-Bois.

JUMĂTATE DE SECUL DE TEATRU DE ARTĂ (Cuvânt despre vegerul aniversar al Uniunii Scriitorilor) (p. 335)

Renaştere. 1949. Caietul 2 (martie). pp. 109-112.

1 Uniunea Scriitorilor și Jurnaliştilor Ruși a sărbătorit 50 de ani de la Teatrul de Artă din Moscova printr-o seară literară și artistică desfășurată la 31 ianuarie 1949 în sala Chopin a complexului de concerte Pleyel.

2 Aceasta se referă la piesa Mikael Kramer a lui Hauptmann (premiera pe 27 octombrie 1901). Kramer este un rigorist rece, un artist religios care lucrează la chipul lui Hristos, dar nu-și înțelege propriul fiu, care merge la moarte. „Stanislavsky urma să facă din acest personaj centrul semantic al spectacolului. Mikael al lui Hauptmann este personificarea îngustemii burgheze, care îl dezgustă pe

fiul său, înzestrat, Arnold. Stanislavski și-a interpretat asceza nu ca o limitare, ci ca o reținere de sine asemănătoare cu asceza. Recenziile au remarcat că Stanislavsky în acest rol semăna cu un predicator” (Davydova M. Gerhart Hauptmann. Resurse electronice. Mod de acces: http://www.mxat.ru/history/persons/hauptmann. Accesat 03.04.2017).

3 Dintr-o poezie de G. V. Ivanov „Un vânt cald suflă din sud...” (1930). Ivanov: „Tot ce ai iubit în viață”.

617

DESPRE TEATRUL DE ARTĂ DE LA MOSCOVA

(pag. 338)

Floare de aur. Burlingham (SUA), [1962]. Nr 4. P. 9-10.

Zaitsev a descris primii ani ai Teatrului de Artă din Moscova în eseurile „Începutul Teatrului de Artă” (1932) [6,19-23] și „În memoria Teatrului de Artă” (1948) [9, 250-252].

1 Teatrul de Artă din Moscova a fost deschis la 14 octombrie 1898 cu piesa „Țarul Fiodor Ioannovici” de A. K. Tolstoi. Primele patru sezoane ale Teatrului de Artă din Moscova au oferit spectacole în clădirea Teatrului Hermitage (Karetny Ryad, 3).

2 Noul Teatrul Ermitaj (mai târziu Ermitaj) a fost deschis în 1894 de către antreprenorul și filantropul Iakov Vasilievici Șciukin. A închiriat o clădire deținută de K. V. Moshnin.

3 B. Zaitsev se referă la Cercul literar și de artă din Moscova (1899-1919) și la restaurantul Praga, locuri de întâlnire pentru intelectualitatea moscovită. Vezi capitolul „Cercul literar” din carte. Zaitsev „Moscova” [6, 36-41].

4 Moshnin Konstantin Vladimirovici - inginer mecanic, absolvent al Școlii Tehnice Imperiale din Moscova (acum MSTU numit după N.E. Bauman) în 1882, din 1886 până în 1894 - profesor de matematică și mecanică la Școala Militară Alexander.

5 Zaitsev a dedicat un eseu actriței N. Butova, care a fost inclus în cartea de memorii „Moscova”: „Ea a fost, așa cum ar fi, conștiința Teatrului de Artă, neprihănită. <...> O călugăriță-actriță, o femeie dreaptă în lanțuri pe scenă: o figură rară și izbitoare...” [6, 83-87].

ESEURI DE MEMORIA

"NOI MILITARII"

(pag. 343)

Stăpânirea oamenilor. 1917. Nr. 1. S. 7-9; Nr. 2. P. 5-7.

Publicat (abreviat): Patria Mamă. 2017. Nr 2. P. 98-103 (publicare de A. M. Lyubomudrov).

În vara anului 1916, Zaitsev a fost înrolat în armată și înscris la Școala Militară Alexander din Moscova ca cadet al Companiei a doua a celei de-a XV-a absolvire accelerată. Aici a găsit Revoluția din februarie. După finalizarea cursului, după ce a primit gradul de ofițer de subordine, a intrat în Regimentul 192 de infanterie de rezervă al garnizoanei din Moscova, staționat pe câmpul Khodynka. În iunie a fost transferat la Brigada I de Artilerie de Rezervă. Dar nu a ajuns pe front: s-a îmbolnăvit grav, și-a petrecut cea mai mare parte a verii și toamnei anului 1917 în

Moșie Pritykino. Școala Alexandru a devenit principalul centru de rezistență împotriva bolșevicilor în timpul luptei aprige de scurtă durată de la Moscova din toamna anului 1917. Zaitsev nu a trebuit să devină un participant la aceste evenimente. Faptul că, fără îndoială, ar fi ajuns în rândurile colegilor săi de la școală este dovedit de mărturisirea: „Nu aveam voie să lupt pentru Moscova mea de partea albilor” [6, 117].

În exil, Zaitsev a dedicat eseurile „Noi, militarii” acestor pagini din viața sa. Note de o pălărie” și „Ofițeri”. Publicate în ziarul parizian Vozrozhdenie în 1932, au fost ulterior incluse în cartea de memorii Moscova (1939). Comentariile la ei indică în mod eronat că eseul original „Noi, militarii” a fost publicat în revista „Narodopravstvo” în 1917 și este o variantă a unui text ulterior [6, 469, 482]. De fapt, sub același titlu, există un text complet diferit care nu a mai fost retipărit de un secol.

1 Titlul eseului este între ghilimele, indicând o citare. Aceleași cuvinte sunt date în franceză în text. Cel mai probabil, Zaitsev le-a împrumutat dintr-o anecdotă istorică: odată Talleyrand l-a întrebat pe mareșalul Auger-ro ce înseamnă cuvântul argou batjocoritor „péquin” în rândul militarilor. El a răspuns: „Noi, militarii, numim totul nemilitar așa”, la care Talleyrand a replicat: „Ei bine, numim totul necivil, militar” (în original, jocul de cuvinte este mai clar: „civil” înseamnă atât civil cât și politicos, politicos). Analogul francezului péquin în școlile militare rusești a fost cuvântul „pălărie”, de unde și combinația ironică a titlului și subtitlul eseului târziu al lui Zaitsev: „Noi, militarii”. Note de pălărie.

2 Uzina de echipamente sanitare Presnensky, organizată de Comitetul principal al Uniunii Zemstvo All-Russian.

3 Din februarie 1916 până în aprilie 1917, Vadim Nikolaevici Shebeko (1864-1943) a ocupat postul de primar al Moscovei.

4 Nepotul lui Zaitsev, Iuri Mihailovici Buinevici (1894-1917), tânăr ofițer al Regimentului de Gardă Izmailovski din Petrograd. Pe 27 februarie, în prima zi a revoluției, a fost de serviciu pentru regiment, a blocat drumul mulțimii care a izbucnit în curtea cazărmii, a refuzat oferta de a se preda și a fost ucis pe loc. B. Zaitsev i-a dedicat eseul „Duhme”, scris în Sâmbăta Mare, 1 aprilie 1917.

5 Notele au fost trimise de soția sa, Vera Alekseevna Zaitseva (1878-1965).

6 Mrozovsky Iosif Ivanovici (1857-1934) - general de artilerie, din septembrie 1915 - comandant al districtului militar din Moscova (MVO). La 28 februarie 1917, MVO a declarat stare de asediu și a ordonat folosirea armelor împotriva manifestanților. La 1 martie a fost plasat în arest la domiciliu, la 10 martie a fost demis din serviciu.

7 Conducătorul Școlii Alexander din 1908 până în august 1917 a fost general-locotenent Nikolai Ivanovici Genishta (1865-1932). După

619

Revoluția din octombrie s-a alăturat Armatei Roșii, predată în instituțiile militare superioare sovietice.

8 Aceasta se referă la colonelul Alexander Evgrafovich Gruzinov (1873-?). A facilitat tranziția trupelor de partea revoluției. La 1 martie 1917 a condus garnizoana Moscova, la 4 martie a primit o paradă a trupelor revoluționare în Piața Roșie, apoi ministrul de război A. I. Tuchkov l-a numit comandant al trupelor din Districtul militar Moscova.

9 Identitatea colonelului „în uniformă de avocat militar” nu a fost stabilită. Din 28.05.1916 până în 12.08.1917, generalul de infanterie Nikolai Ivanovici Protopopov a fost asistent al comandantului trupelor MVO. Este posibil ca Zaitsev să se refere la colonelul A.E. Gruzinov, care în zilele revoluționare a ținut multe discursuri către diferite audiențe.

10 Aceasta se referă la sediul forțelor revoluționare. Potrivit lui Zaitsev, el se afla în incinta cinematografului Khudozhestvenny.

11 „Praga” - un restaurant popular din Piața Arbat; Khudozhestvenny Elektroteatr (mai târziu Khudozhestvenny) este primul cinematograf din Moscova construit special pentru proiecțiile de filme, deschis în 1909.

12 Cinema „Union” a fost deschis în 1913 într-un conac de la colțul dintre Bolshaya Nikitskaya și Nikitsky Boulevard.

13 Paul Faure (1872-1960) a fost un poet simbolist francez. A concertat la Moscova și Sankt Petersburg în 1914. „Regele poeților francezi” l-a numit ziarul „Early Morning” în numărul din 11 martie 1914, relatând despre sosirea lui Faure la Moscova.

14 B. Zaitsev folosește un cuvânt rar - gradul comparativ al adjectivului „atrăgător”.

15 Conflictul care a izbucnit între comandantul Districtului Militar Moscova A.E.Gruzinov și rândurile cartierului său general s-a încheiat cu faptul că, la insistențele Consiliului Deputaților Soldaților, în aprilie 1917 și-a dat demisia.

16 Aceasta se referă la uniformele și echipamentele de ofițer achiziționate de la Casa Societății Economice a Ofițerilor din Districtul Militar din Moscova (mai târziu Magazinul General Militar Central), situată la Vozdvizhenka 10.

17 În aprilie 1917, B.K. Zaitsev a fost promovat sub conducerea Regimentului 192 Infanterie Rezervă din garnizoana Moscova.

naș

(Din memorii literare)

(pag. 353)

Clopoţeii. 1926. Nr. 26. S. 808.

Zaitsev l-a vizitat pe A.P.Cehov în vara anului 1900. Cehov a locuit în casa sa din Autka din august 1899 până la 1 mai 1904, împreună cu mama și sora sa. Sat

620

Outka în 1945 a fost redenumită Chekhovo, iar în 1968 inclusă în orașul Yalta.

1 Shashla este un soi de struguri.

2 Prima publicație a lui B. Zaitsev - povestea „Pe drum”, a fost publicată în ziarul „Curier” la 15 iulie 1901.

MOSCOVA. CEHOV

(pag. 355)

Renaştere. 13 mai 1928, nr. 1076. S. 3-4.

În 1928-1937. B. Zaitsev a publicat în ziarul „Vozrozhdenie” un ciclu de memorii sub titlul general „Moscova”, care a alcătuit ulterior cartea cu același nume. Mai multe eseuri ale ciclului nu au fost incluse în el, printre care se numără Cehov, Trei surori și Zori.

1 Teatrul Moshnin era situat în Karetny Ryad și era folosit de trupe de amatori. Proprietarul său Konstantin Vladimirovici Moshnin este inginer mecanic, din 1886 până în 1894 profesor privat de matematică și mecanică la Școala Militară Alexander. Teatrul Moshnin a fost descris de Zaitsev în eseul „Începutul teatrului de artă” (1932) [6, 19-23].

2 Khhotyaintseva Alexandra Alexandrovna (1865-1942) - artistă, caricaturistă. Ea l-a cunoscut pe Cehov în 1897 prin sora ei Maria Pavlovna și i-a vizitat în mod repetat pe Cehovi în Melihovo. Memoriile ei „Întâlniri cu Cehov” au fost publicate în Literary Heritage (Vol. 68. M., 1960. P. 605-612. Publicație de P. S. Popov).

3 Goltsev Victor Alexandrovich (1850-1906) - publicist, critic, jurnalist, om de știință și persoană publică; din 1885, unul dintre membrii de frunte ai redacției revistei Gândirea Rusă, unde Cehov era responsabil de departamentul de ficțiune. Lavrov Vukol Mikhailovici (1852-1912) - jurnalist, traducător, fondator și editor-editor al revistei Gândirea Rusă.

4 Data este inexactă: prima reprezentație a Livadă de cireși la Teatrul de Artă din Moscova, care a sărbătorit 25 de ani de la opera literară a lui Cehov, a avut loc la 17 ianuarie 1904.

5 Din toamna anului 1902, Teatrul de Artă din Moscova lucrează într-o clădire din Kamergersky Lane.

MOSCOVA. <„TREI SORI”

(pag. 360)

Renaştere. 17 decembrie 1937, Nr. 4110. P. 3.

1 În prima producție a piesei, rolurile surorilor au fost interpretate de M. G. Savitskaya (Olga), O. L. Knipper (Masha), M. F. Andreeva (Irina).

2 K. S. Stanislavsky a jucat rolul lui Vershinin, Alexander Rodionovich Artyom (nast, numele de familie Artemyev; 1842-1914) - rolul lui Cebutykin, Maria Petrovna Lilina (1866-1943) - rolul Natasha.

621

3 Insula morților este un tablou al pictorului simbolist elvețian Arnold Böcklin (1827-1901).

4 Ut consecutivum (în latină - propoziții subordonate ale anchetei) - în piesa lui Cehov „Trei surori” numele comun al unui funcționar demis de la gimnaziu ca incapabil să stăpânească „ut consecutivum” (Kulygin povestește despre el).

5 Noul repertoriu permanent „Teatrul Dramatic Rus” („Teatrul Rus”) a fost fondat la Paris la începutul anului 1936.

6 La 27 noiembrie 1937, Teatrul Rus a deschis stagiunea cu piesa Trei surori a lui A. Cehov. Distribuție: M. Kryzhanovskaya (Olga), M. Bakhareva (Masha), E. Kedrova (Irina), N. Tokarskaya (Natasha), A. Bogdanov (Prozorov), Gr. Khmara (Vershinin), B. Karabanov (Uzenbakh).

7 Regizorul spectacolului este Grigori Mihailovici Hmara (1878-1970).

RUSIA CEHOV

(pag. 365)

Rusia ilustrată. 1938. 6 aug. Nr. 33. S. 1, 2, 4.

Eseul are un subtitlu: „La aniversarea morții scriitorului din 15/2.VII. 1904"

1 Această informație a fost raportată de A. S. Danilevsky biografului lui Gogol

B. I. Shenrok, care le-a înregistrat și publicat: „În adorație pentru fiul ei, Maria Ivanovna a ajuns la Stâlpii lui Hercule,

atribuindu-i toate invențiile de ultimă oră (vapore cu aburi, căi ferate) și, spre marea supărare a fiului ei, povestind tuturor despre it at every occasion” (Shenrok V.I. Materiale pentru biografia lui Gogol. T. 1. M., 1892. P. 202). B. Zaitsev ar putea afla aceste informații și din cartea lui V. V. Veresaev „Gogol in Life: A Systematic Collection of Authentic Testimonies of Contemporaries” (M.; L., 1933.

C. 141).

2 În cartea sa „În jurul lui Cehov” (ed. I: M., 1935) M. P. Cehov a raportat: „Fie oricum, eforturile lui Anton Pavlovici au fost totuși încununate de succes. Curând întreaga zonă, care cuprindea până la 25 de sate, a fost acoperită cu o întreagă rețea de instituții necesare. Timp de câteva luni, scriitorul aproape că nu a ieșit din tarantass. În acest moment, a trebuit să călătorească pe site, să primească pacienți la domiciliu și să se angajeze în literatură ”(Cehov M. P. În jurul lui Cehov. Întâlniri și impresii / Pregătirea textului, comentariu de S. M. Cehov; prefață. E 3. Balabanovich, ed. a IV-a, revizuită și completată, Moscova, 1964, p. 271-272).

3 Planter (colocvial, învechit) - un dispozitiv pentru conservarea peștilor vii prinși; mic rezervor artificial, iaz.

4 Povestea „Trei ani” a fost scrisă în 1895.

622

ALEXANDER BLOK

(La a zecea aniversare de la moarte - din memorii) (p. 369)

Renaştere. 13 august 1931, nr. 2263, p. 3-4.

Textul este o versiune substanțial revizuită a eseului „The Defeated”, publicat cu șase ani mai devreme (Modern Notes. 1925. Book 25). Ulterior, în cartea „Departe” (1965) B. Zaitsev a inclus prima versiune - „Învins” [6, 161-168].

1 Prima întâlnire a lui Zaitsev cu Blok a avut loc în primăvara anului 1907 la Sankt Petersburg la o întâlnire a almanahului Măceș.

2 Magazinul companiei de cofetărie „Asociația fabricii de aburi de ciocolată, dulciuri și biscuiți de ceai Einem” (din 1922 „Octombrie roșie”) situat pe strada Myasnitskaya. la casa 27.

La 14 august 1912, fiica Natalia s-a născut la Zaitsev.

4 Poezia „Cei doisprezece” a fost publicată pentru prima dată la 3 martie 1918 în ziarul Znamya Truda.

5 N. Yu. Gryakalova, într-un comentariu la eseul lui B. Zaitsev „The Defeated”, relatează: „Conform mai multor memorii, Blok însuși nu a citit niciodată Cei Doisprezece în public, „... Eu nu pot face asta. ..”, a recunoscut Ciukovski (Lit. patrimoniu. T. 92. Cartea 2. S. 270). Acest lucru este confirmat și de S. M. Alyansky: „Alexander

Alexandrovich a respins cererea mea de a citi poezia cu voce tare. El a spus că nu a citit niciodată Cei Doisprezece cu voce tare și că nu va putea să-l citească. Prin urmare, soția sa citește - Lyubov Dmitrievna, ea este o actriță ”(Alyansky S.M. Întâlniri cu Blok // Novy Mir. 1967. Nr. 6. P. 167) ”(Alexander Blok: pro et contra / Compilat, articol introductiv, notă de N. Yu. Gryakalova. Sankt Petersburg: RKhGI, 2004. P. 708).

6 Aceasta se referă la cartea: Zaitsev B.K. Wayfarers: Stories 1916-1918. M.: Publicarea de carte a scriitorilor la Moscova, 1919.

7 În timpul șederii sale la Moscova în 1921, Blok a vorbit la Muzeul Politehnic pe 3, 5 și 9 mai, la Casa Presei și Studio Italiano pe 7 mai, la Uniunea Scriitorilor (Casa lui Herzen) pe 5 mai (vezi Bloc A Op. cules: În 8 vol. M.; L., 1963. T. 7. S. 541). Uniunea Scriitorilor din întreaga Rusie a existat în 1918-1932. În 1921, B.K. Zaitsev a fost ales președinte al sindicatului.

8 Studio Italiano a fost fondat la Moscova în 1918 pentru a studia și promova cultura italiană. În jurnalul său din 11 mai 1921, Blok scria: „... în Studio Italiano (salut Muratov, Zaitsev, dragă audiență)” (Blok A. Sobr. Op.: În 8 vol. M .; L., 1963. T 7, p. 418).

9 Schițele și notițele lui Blok au fost publicate în jurnalul literar și artistic Russkiy Sovremennik (M.; L., 1924. Nr. 3. P. 164-165), inclusiv o înregistrare din jurnal datată 7 ianuarie 1918 cu un plan de joacă din viata lui Isus. Hristos apare în ei ca „Iisus păcătos”, „artist”,

care „primește totul de la oameni”. Printre remarcile autorului: „Nebunul Simon cu buza căzută”, „apostolii au furat pentru Iisus”, „Iuda... are mare rigurozitate” etc.

10 Ultima strofă a poeziei lui A. Blok „Despre vitejie, despre isprăvi, despre glorie...” (1908). În Blok: „Nu mai visezi la tandrețe, la glorie...”

MOSCOVA. ZORI

(pag. 375)

Renaştere. 1934. 13 mai, Nr. 3266. P. 3.

Un eseu cu același nume și subiecte similare a fost publicat în ziarul Latest News (1926, 9 decembrie, nr. 2087, p. 2; subtitrat Din memorii literare) și inclus ulterior în cartea Moscova (1939). În lucrările adunate [6, 474], se afirmă în mod eronat că același eseu a fost publicat și în Vozrozhdeniye la 13 mai 1934, dar de fapt acesta este un text diferit - republicat aici.

În eseul „Andrei Bely”, B. Zaitsev caracterizează direcția revistei astfel: „În 1906-1907, o mână de tineri literari au publicat revista Zori la Moscova, iar apoi ziarul Săptămâna literară și artistică. Participanții au fost uniți de trăsături înrudite - o anumită

dispoziție „rusă” (de stânga), o gravitație către misticism și creștinism, speranțe pentru conducerea pașnică a poporului (primul Dumas), în literatură și artă, modernism de o nuanță moderată. și nu spiritul lui Bryusov” [6, 173].

1 Arhiva principală din Moscova a Ministerului Afacerilor Externe era situată la colțul dintre Mohovaya și Vozdvizhenka (la începutul anilor 1930, clădirea Bibliotecii de Stat Lenin a fost construită în locul ei).

2 Kozhevnikov Valentin Alekseevich (1867-1931) - inginer de călătorie, editor-editor al revistei Pravda (1904-1906), ziarul Knigovedenie și, odată cu acesta, jurnalul săptămânal de literatură și artă Zori (1906).

3 Jurnalul marxist Pravda a fost publicat la Moscova în 1904-1906. B. Zaitsev a lucrat ca corector în Pravda, a publicat aici poveștile „Ceața” și „Visul”.

4 Yartsev Petr Mikhailovici (1870-1930) - critic de teatru, dramaturg, regizor. O cunoştinţă apropiată a lui B.K. Zaitsev, care a dedicat capitolul „P. M. Yartsev” în cartea „Moscova” [6, 74-83]. Strazhev Viktor Ivanovici (1879-1950) - poet, prozator, critic, editor; Vysotsky Vladimir Alexandrovich - traducător din poloneză; Koyransky Alexander Arnoldovich (1884-1968) - poet, artist, critic literar, de artă și de teatru; Kozhevnikov Petr Alekseevich (1872-1933) - prozator, arheograf; Diesperov Alexander Fedorovich (1883 - nu mai devreme de 1931) -

poet, critic, istoric literar; Ellis (nast, nume și prenume Kobylinsky Lev Lvovich; 1879-1947) - poet simbolist, critic, critic literar, traducător; Pervukhin Konstantin Konstantinovich (1863-1915) - pictor, grafician, profesor; Verb (nume real Goloushev) Serghei Sergeevich (1855-1920) - medic, artist, publicist, critic de teatru; ii este dedicat un capitol din carte. B. Zaitsev „Moscova”; Vorotnikov Antony Pavlovich (1857-1937) - dramaturg, romancier, traducător, jurnalist, regizor, scenarist. După 1917 în exil.

5 B. Zaitsev scrie despre aceeași publicație în cartea „Moscova”, citând un rând din poemul lui A. Blok, care ar fi fost publicat pentru prima dată în „Zori”: „mâneca ta cu model, colorată” [6, 43], ceea ce ne permite pentru a-și stabili numele – „Voința de toamnă”. Totuși, această poezie nu a fost publicată în Zori, ci în Sat. „Făclii” (Sankt Petersburg, 1905. Cartea 1). În „Zoriile” B. Zaitsev a menționat această poezie doar în recenzia sa (Zaitsev B. Notes on Art. 2. New Realism and collection „Torches” // Zori. 1906. 17 April, No. 9-10. P. 14.).

6 Posibil, aceasta se referă la studiul „Anton rătăcitorul” de M. V. Nesterov (1896), întruchipând imaginea rătăcirii ruse, introdusă ulterior de artist în pânza „Sfânta Rusia” (1901-1905).

7 Ertel Mihail Alexandrovici (1882 - începutul anilor 1920) - istoric, teosof și antroposof. Fiul romancierului Alexander Ertel. A

fost membru al Societății Teozofice și a unui grup pentru studiul lucrărilor lui Rudolf Steiner. În ultimii ani ai vieții a suferit de boli psihice.

8 Săptămâna literară și artistică, un jurnal săptămânal de literatură și artă, a fost publicat la Moscova sub redacția lui V. I. Strazhev din septembrie până în octombrie 1907 (nr. 1-4).

9 Înseamnă П. P. Muratov. Vezi [6, 173].

10 Steward - aici: conducător, instigator al cazului, responsabil (colocvial).

11 Textul scrisorii din 24 septembrie 1907: „Stimate domnule Boris Nikolaevici!

În conversația dvs. de astăzi cu P. P. Muratov, membru al redacției Săptămânii literare și artistice, în sediul Pereval v-ați luat libertatea de a numi ziarul nostru huligan și de a folosi o serie de expresii extrem de jignitoare împotriva ziarului și a angajaților acestuia.

Având în vedere acest lucru, noi, membrii redacției, vă propunem: fie să vă cereți scuze publice și să vă luați cuvintele înapoi în aceleași incinte ale redacției Pereval, fie să luați în considerare toate relațiile cu fiecare dintre noi, atât literare, cât și personale. , complet terminat.

Așteptăm răspunsul dumneavoastră până la ora 5. seara zilei de miercuri, 26 septembrie 1907. Dacă nu răspundeți până la această dată, vom presupune că ați acceptat a doua condiție.

625

În orice caz, ne pare imposibilă participarea dumneavoastră în continuare la „Săptămâna literară și artistică”.

Vic. Strazhev. Boris Zaitsev. Boris Griftsov. Pavel Muratov.

Adresa editorială: 2nd Smolensky Lane, satul Orlovykh, apt. 33".

Cit. Citat din: Bely A. Între două revoluţii. Amintiri: În 3 cărți. Carte. 3 / Prep. text și comentarii. A. V. Lavrova. M., 1990. S. 513.

12 Pentru mai multe detalii despre acest episod din viața literară a capitalei, vezi: Ibid. pp. 224-226, 512-514.

13 În cărțile de memorii „Începutul secolului” (M.; L., 1933) și „Între două revoluții” (L., 1934), A. Bely a lăsat portrete ale lui B. Zaitsev, nu întotdeauna personale, uneori plin de sarcasm. Memoria lui B. Zaitsev „Andrey Bely” (1938) a fost inclusă în cartea sa „Far” [6, 170-182].

LEV KAMENEV

(pag. 380)

Rusia ilustrată. 1936. 10 octombrie, Nr. 42. S. 1, 2, 4.

Kamenev Lev Borisovich (1883-1936) - un bolșevic care a deținut funcții înalte în URSS. În aceiași ani cu B.K. Zaitsev, a studiat la Facultatea de Drept a Universității din Moscova. Eseul a fost scris sub impresia știrii execuției lui L. Kamenev. Zaitsev își amintește și de întâlnirile sale cu el pe paginile cărții „Moscova” (1939) și în eseul „Cu mult timp în urmă. Lunacharsky. Kamenev” (1960). Vezi: [6,124-125, 131] și [6, 322-326].

1 Gershenzon Mikhail Osipovich (1869-1925) - istoric literar, filozof, publicist, traducător; organizator al colecţiei „Piatră de hotar” (1909). Zaitsev a scris un capitol despre el „M.O. Gershenzon” în cartea „Moscova” [6, 123-127].

2 În „Săptămânalul Comisiilor extraordinare de luptă împotriva contrarevoluţiei şi speculaţiilor” (1918, 6 octombrie, nr. 3, p. 7-8), a fost publicată o scrisoare: „De ce migdalezi?”. semnat de primul secretar al Comitetului Nolinsk al PCR (b) și de angajați ai Nolinsk Cheka cu un apel de a supune dușmanii revoluției „la asemenea torturi, de la simpla descriere a cărora un fior de groază ar acapara tejgheaua. -revoluționari.” La o ședință a Comitetului Central al PCR (b) din 25 octombrie 1918, articolul a fost condamnat și s-a decis închiderea jurnalului.

3 Mazon Andre (1881-1967) - filolog slav francez; cercetător al literaturii ruse clasice și veche și al limbilor slave. Arestat de bolșevici și petrecut șase luni în Butyrki.

4 Sobol Andrei (nast, numele Iulius Mikhailovici (Israel Moiseevici); 1888-1926) - prozator. El a fost angajat în activități revoluționare, a lucrat silnic, a fost apropiat de Partidul Socialist-Revoluționar; în 1917 - Comisar al Guvernului Provizoriu, în 1922 - Secretar al Consiliului de Administrație al Uniunii Scriitorilor din întreaga Rusie. Din tinerețe a suferit de depresie, s-a sinucis.

626

FAR <0 Pomgole> (pag. 384)

gândirea rusă. 1963. 5 ianuarie, nr 1939. pp. 2-3.

La 21 iulie, Comitetul Executiv Central al Rusiei a aprobat statutul Comitetului public al Rusiei de Asistență pentru Foameți, creat cu participarea celor mai importanți reprezentanți ai intelectualității ruse. Președintele Consiliului Local Moscova L. B. Kamenev a fost numit președinte, V. G. Korolenko a fost ales președinte de onoare. Comitetul a primit dreptul de a cumpăra alimente în străinătate, de a strânge bani de la populație și de a-i distribui celor flămânzi. Inițiativa de combatere a foametei a trecut în mâinile publicului, iar după șase săptămâni Comitetul a fost închis.

B. Zaitsev și-a amintit participarea sa la Pomgol în eseul „Maxim Gorki. La aniversare” [6, 309] și la capitolul „Zile vesele”. 1921” cartea „Moscova” [6, 127-138].

1 Serghei Nikolaevici Prokopovici (1871-1955) – economist, om politic. Ministrul Guvernului provizoriu. În 1922 a fost expulzat din Rusia împreună cu soția sa. Kuskova Ekaterina Dmitrievna (1869-1958) - persoană politică și publică, publicist și editor, activist al mișcării revoluționare, soția lui S. N. Prokopovich. În special, în 1918, la inițiativa lui V. G. Korolenko, Kuskova și o serie de alte personalități publice au organizat Liga pentru Salvarea Copiilor, care s-a angajat în organizarea de adăposturi și colonii pentru copiii fără adăpost. Kishkin Nikolai Mikhailovici (1864-1930) - membru al Partidului Cadeților, ministru al carității de stat al guvernului provizoriu, arestat în mod repetat de bolșevici.

2 Articolul lui Zaitsev „Testament” a fost publicat în publicația: Ajutor. Buletinul Comitetului rusesc de asistență pentru cei înfometați. M., 1921. Emisiunea. 2, 22 aug. P. 2. În includerea lui în acest eseu, autorul a supus textul unor reduceri și corecții stilistice. Pentru textul integral al articolului „Testament” și comentariile la acesta, vezi prezent. ed.

3 Din poemul lui N. A. Nekrasov „Cavaler pentru o oră” (1862).

4 Vipper Boris Robertovich (1888-1967) - istoric de artă, profesor și lucrător la muzeu.

5 În anii 20 august 1921, profesorul V. N. Tagantsev și soția sa, poetul N. S. Gumilyov, rectorul Universității din Petrograd N. I. Institutul de Tehnologie G. G. Maksimov, chimistul M. M. Tikhvinsky. În aceleași zile, Lenin a scris o scrisoare lui I. V. Stalin, în care a instruit Biroul Politic să dizolve comitetul Pomgol și să-i ia membrii sub supraveghere. 27 august la Moscova membrii Pomgol

au fost arestați. În general, aproximativ 80 de persoane au fost arestate în cazul Comitetului Panorusesc de Asistență pentru Foameți.

6 Activiștii Comitetului au fost salvați de la execuție prin intervenția unuia dintre organizatorii asistenței internaționale pentru Rusia înfometată, exploratorul polar și personalitatea publică F. Nansen.

7 Citat din capitolul „Zile distractive”. 1921” din cartea „Moscova” [6.138].

LEONID ANDREEV (Din amintiri) (pag. 387)

gândirea rusă. 1969. 23 oct., Nr. 2761. P. 8.

Publicat (cu tăieturi): colecția Andreevsky. Cercetări și materiale / Ed. L. N. Afonina. Kursk, 1975, p. 226-232. Publicație de L. N. Nazarova și L. N. Afonin. Publicația a tăiat fraze conform cărora Andreev „a ajuns să urască revoluția” și că „literatura a învins politica”.

B. Zaitsev i-a dedicat mai multe note și eseuri lui L. Andreev, printre care - „Note despre art. I. Povestea nouă de Leonid Andreev" (1906) [9, 21-23]; „Leonid Andreev" (1922), publicat inițial (fără titlu) în publicația „Cartea lui Leonid Andreev. Memorii" (Berlin; Sankt Petersburg; M., 1922) și inclusă (cu unele abrevieri) în cartea „Moscova" [6, 24-32]; regiune finlandeză. On the Black River (1936) - vezi prezent, ed.; „Despre Leonid Andreev" (1949) [9, 276-278]. Eseul publicat în 1969 este ultimul din memoriile lui Zaitsev dedicate lui L. Andreev.

1 În 1902, Andreev s-a căsătorit cu Alexandra Mikhailovna Veligorskaya (1881-1906), strănepoata lui Taras Shevchenko. Memoristii (N. D. Teleshov, B. K. Zaitsev) și-au desemnat numele de familie Vielgorskaya (Veligorskaya este o formă rusificată a numelui de familie al uneia dintre ramurile conților Vielgorsky).

2 Casa lui N. D. Teleshov este situată pe Bulevardul Pokrovsky (18). În apartamentul în care locuiesc rudele și descendenții lui Teleshov, suveniruri din vremurile „mediilor Teleshov" au supraviețuit până în zilele noastre.

3 „Jurnal pentru toți" - o revistă lunară ilustrată de știință și literatură; publicat la Sankt Petersburg din 1895 până în 1906. La începutul anilor 1900. Poveștile lui L. Andreev „Mama. Din lumea copiilor", „Pe râu", „Tăcere", „Kusaka", „În ceață".

4 rânduri din vechiul romantism „Anni veseli, Zile fericite — S-au repezit ca apele de izvor!". Folosit ca epigraf la povestirea lui Turgheniev „Ape de izvor" și la poezia lui A. Blok „Ani veseli...".

5 Cuvinte din reflecția lui Marcus Aurelius asupra conciziei vieții.

628

6 În 1908, Andreev s-a căsătorit cu Anna Ilyinichna (născută Denisevich, după primul ei soț Karnitskaya; 1885-1948).

Franz von Stuck (1863—1928) a fost un pictor și sculptor german.

8 Apel de L. Andreev „SOS", cu un apel către „societatea civilizată" de a se opune bolșevicilor, care au cufundat Rusia în haos și întuneric, să nu rămână indiferenți „față de activitățile inumane ale bolșevicilor și să o numească cu orice alt nume. decât crimă, crimă, minciună și jaf", a fost publicat în 1919 în traduceri în diferite limbi la Paris, Vyborg, Helsingfors, Varșovia, Berlin etc.

9 Despre dacha lui L. Andreev și despre vizita lui Zaitsev la mormântul său în 1935, vezi eseul „Regiunea finlandeză. Pe râul Negru" în prezent. ed.

10 georgieni - numele zonei din Moscova, donat în 1729 regelui georgian Vakhtang al VI-lea, care a ajuns în capitală, este situat între străzile moderne Krasnaya Presnya, Gruzinsky Val, Gruzinsky Lane și Bolshaya Gruzinskaya Street.

BALMONT

(La aniversare) (pag. 392)

zile. 1925. 4 aprilie, Nr. 733. P. 2.

Zaitsev l-a cunoscut pe Balmont la Moscova la începutul anilor 1900. În centrul vieții literare s-au aflat prozatorul și poetul, ambii fiind membri ai Cercului literar și artistic și ai Societății Sreda, publicate în aceleași reviste, au participat la întâlniri și seri de creație. Cu o diferență de doi ani, au plecat în exil (Balmont - în 1920, Zaitsevs - în 1922). Prima casă a soților Zaitsev din Paris a fost apartamentul liber al familiei Balmont de pe Rue Belloni, unde au locuit Boris Konstantinovich și familia sa în toamna anului 1924 și în primele luni ale anului 1925 [6, 411]

Imaginea lui Balmont apare de mai multe ori pe paginile memoriilor lui Zaitsev. Memoriile „Epoca de argint" (1959) conțin o descriere a viziunii poetului asupra lumii: „Balmont, deși era și un individualist extrem, era totuși dintr-un depozit complet diferit. De asemenea, desigur, admirația de sine, lipsa simțului lui Dumnezeu și micimea cuiva în fața Lui, totuși, în el trăia un fel de soare, lumină și muzicalitate firească. <...> Balmont din acele vremuri putea fi considerat un păgân, dar un adorator al luminii" [2, 471].

Zaitsev este autorul a trei eseuri despre Balmont scrise în 1925, 1936 și 1963. Ultimul dintre ele, „Balmont" este binecunoscut, este inclus în cartea de memorii „Depărtare" (1965) [6,183-188]. Inițial, acest text sub titlul „Early Balmont" a fost publicat în ziarul „Russian Thought" (1963. 5 dec., nr. 2082. P. 4-5). Cu toate acestea, primele două eseuri au rămas nepublicate până acum. În această publicație, ele sunt introduse în circulația științifică pentru prima dată.

629

1 În primăvara anului 1925, la Paris a fost sărbătorită aniversarea lui Balmont - a 35-a aniversare de la publicarea primei sale cărți, O colecție de poezii (Iaroslavl, 1890). Nota a fost scrisă sub impresia serii lui Balmont la Clubul Tinerilor Scriitori, care a avut loc pe 28 martie.

2 „Să fim ca soarele" – a patra colecție de poezii a lui Balmont (1902), care a avut un succes uriaș. Este considerată cea mai bună carte a sa de poezie.

3 Prima linie din „Iad" („Divina Comedie"). Dante: „Nel mezzo del cammin di nostra vita". În traducerea lui B. Zaitsev: „Pe jumătatea călătoriei vieții noastre" [8, 307].

4 În 1925, la Paris a fost fondată Uniunea Tinerilor Scriitori și Poeți, reunind generația mai tânără de scriitori emigrați. Yu. K. Terapiano a devenit primul președinte. Sub Unire exista un Club al Tinerilor Scriitori, se țineau întâlniri în casa 79 de pe stradă. Danfer Rochereau. La începutul anului 1925, Balmont s-a întâlnit în mod repetat cu tineri poeți. „În clubul tinerilor scriitori, a făcut prezentări „Cuvântul și poezia lui Fet" (27 februarie) și „Marele

viking" - despre Baratynsky (1 martie). Pe 28 martie, în același loc, tinerii poeți au aranjat o sărbătoare a lui Balmont cu ocazia împlinirii a 35 de ani de la apariția primei cărți de poezii (colecția Iaroslavl din 1890). În numele Uniunii Scriitorilor și Jurnaliștilor, a fost întâmpinat de I. Shmelev, N. Teffi, M. Hoffman și alții. Poetul și-a citit poeziile timpurii "(Kupriyanovsky P.V., Molganova N.A. Poet Konstantin Balmont. Biografie. Creativitate. Destin. . Ivanovo, 2001, p. 382).

5 „Către Balder Loki" (Zaitsev dă numele în mod inexact) este o poezie de Bryusov. Publicat cu o dedicație pentru „Andrew cel Alb" în 1905. „Balder și Loki sunt eroii miturilor scandinave, inclusiv poveștile lui Edda Bătrână și Tânără. Balder este un zeu tânăr, fiul zeului suprem Odin, frumos, strălucitor și plin de milă; caracterizat prin rolul său de victimă pasivă. Loki este un zeu elementar, „demonic" cu multe fețe, care se distinge prin viclenie și înșelăciune; la instigarea lui, Balder a pierit. Loki în textul lui Bryusov este autorul însuși, i-a trimis o poezie lui Andrei Bely (Balder), îndoind frunza sub forma unei săgeți. <...> Prin poezia „Balder Loki", Bryusov a declarat fără echivoc că și-a îmbrăcat în mod deliberat masca de „demon" pentru a rezista fundațiilor viziunii asupra lumii ale lui Bely străine lui" (Gregishkin S. S., Lavrov A. V. Surse biografice ale Romanul lui Bryusov „Înger de foc". URL: http://www.trediakovsky.ru/node/45?nopaging=l. Data accesării: 24.02.2018).

6 Cercul literar și artistic din Moscova (1899-1919) - un club al inteligenței creative, a existat în 1899-1919. Vezi capitolul „Cercul literar" din carte. Zaitsev „Moscova" [6, 36-41].

7 Zaitsev înseamnă probabil că termenul decadence {fr. declin) a fost folosit încă din perioada Iluminismului pentru a se referi la fenomenele culturale ale declinului Imperiului Roman.

630

8 Figura unui tânăr care strigă același slogan apare și în memoriile lui B. Zaitsev „Cercul literar". Precizează că era vorba de un elev de clasa a VIII-a, care apărea seara „pe scenă, în civil, cu bufături demonice". „Nu s-a aruncat atât de mult", continuă Zaitsev cu umor, „și Moscova era atunci familiară, mai degrabă inofensivă, dar trebuia să „intimideze" și să „reziste pentru idee": tânărul, probabil, tocmai a primit un deuce, dar, citind pe Balmont și Bryusov, era gata să se predea pentru a fi sfâșiat de „filistinism", chiar dacă nu să fie „ca toți ceilalți" și să declare ceva despre el însuși" [6, 37].

9 Scorpion este o editură simbolistă fondată în 1899 de patronul S. A. Polyakov, poeții V. Bryusov și Y. Baltrushaitis. „Metropol" - un restaurant la hotelul cu același nume, deschis în 1905. B. Zaitsev își amintește că S. A. Polyakov „era un om bogat, se putea trata bine în Metropol și în alte locuri" [6.184]. Opoziția lui Balmont față de Bryusov o găsim în alte memorii ale lui Zaitsev: „Balmont a fost imediat acceptat și iubit la Moscova (tineret, desigur). Bryusov nu a fost iubit, dar în jurul lui a reușit să creeze un fel de glorie „magică". Le era frică de el. Și i-au ascultat teoriile artistice. A editat „Vesy", tot o revistă Scorpion" [6, 36].

10 V. Ya. Bryusov a trăit și a lucrat în casa de pe Bulevardul Tsvetnoy nr. 22 în anii 1878-1910.

11 „Cuvinte pumnal” - o poezie de Balmont 1899

12 Balmont a tradus lucrările lui Pedro Calderon (în trei ediții, 1900-1912), Percy Bysshe Shelley (în șapte ediții, 1893-1899), Edgar Poe (în cinci volume, 1901-1912).

13 „Lângă mare noaptea” - o poezie de Balmont în 1903.

14 „Marele Pan a murit” este o expresie populară care se întoarce la mitul grecesc. Înseamnă sfârșitul unei perioade istorice, sfârșitul unei ere. I. S. Turgheniev a scris o poezie în proză „Nimfe” (1882) bazată pe complotul acestui mit.

15 În 1924-1925. Soții Zaitsev locuiau într-o casă la colțul dintre Rue Falguière și Belloni (acum Rue d'Arsonval). Înaintea lor, K. D. Balmont a locuit în acest apartament cu familia sa. Strada Falguier este descrisă și în eseul lui Zaitsev „Rătăcitorul” [7.259].

DESPRE BALMONT

(La a cincizecea aniversare a activității literare)

(pag. 394)

Note contemporane. 1936. Nr 61. S. 185-190.

Prin publicarea articolului, B. Zaitsev a căutat să atragă atenția asupra poetului, care avea probleme. Începând cu 1932, Balmont suferea de o boală mintală, care s-a agravat în 1935. Balmont a fost plasat într-un internat, ceea ce necesita fonduri considerabile. „Solnechnik atârnă de un fir în spital, mâine

631

trebuie să plătești monede. A devenit mai tăcut, abia mănâncă, teribil de slăbit... poate a fost soluția la toate? Pentru că nu există absolut nimic de plătit pentru asta ”, se plânge Zaitsev într-o scrisoare către Bunin din 30 martie 1936 [11, 95]. Pentru a strânge fonduri la 24 aprilie 1936, a avut loc o seară „Scriitorii către poet”, programată să coincidă cu aniversarea a 50 de ani de activitate literară, în organizarea căreia B. Zaitsev, I. Shmelev, M. Tsvetaeva și alții a luat parte.

1 În noiembrie 1903, la o întâlnire a Cercului literar și artistic de la Moscova, K. Balmont a citit raportul „Poezia lui Oscar Wilde” și traducerea sa din „Balada închisorii Reading”. Raportul a fost publicat în revista Scales (1904, nr. 1, pp. 22-40).

2 Culegeri de poezie ale lui Balmont „Clădiri în flăcări. Versuri ale sufletului modern” (M., 1900), „Vom fi ca soarele. Cartea Simbolurilor (Moscova, 1903), Numai dragoste. Semitsvetnik „(M., 1903).

3 Balmont Ekaterina Alekseevna (1867-1950) - scriitor, traducător și memorist, autoarea cărții „Memorii” (M., 1997). A doua soție (din 1896) a lui Balmont (Zaitsev o numește din greșeală prima).

4 În timpul călătoriei în Noua Zeelandă, Balmont a devenit interesat de arta și mitologia poporului maori, și-a scris legendele, pe care plănuia să le includă în cartea „Oceania”, a scris eseuri „Insulele Fericitului. Tonga”, „Insulele Fericitului. Samoa. Oceania a devenit tema serilor literare ale lui Balmont în 1914-1917.

5 Poezia „Am venit în această lume...” (1902).

6 Adică vizitarea familiei Zaitsev, care au locuit pe Rue Claude Lorrain (m. 11) din 1926 până în 1932.

7 Tema opoziției Lunii și Soarelui a fost prezentă în lucrările timpurii ale lui Balmont, cf. Poezia din 1895: „De ce ne îmbătă mereu luna? / Pentru că e rece și palidă. / Soarele ne dă prea multă strălucire, / Și nimeni nu-i va cânta un asemenea cântec. Nu se știe ce poem înseamnă „împotriva soarelui” Zaitsev. Cu toate acestea, în ultima sa carte poetică cu titlul grăitor „Serviciul de lumină” (1937), poetul își reafirmă angajamentul față de „principiile strălucitoare și însorite ale viziunii sale asupra lumii” și include în ea poemul „Soarele cântător” (vezi despre aceasta : Kupriyanovsky P.V., Molganova N. A. Poet Konstantin Balmont. Biografie. Creativitate. Soarta. S. 429).

8 Poezia „Kosogor”, care nu a fost inclusă în niciuna dintre colecțiile de viață ale poetului, a apărut pentru prima dată tipărită tocmai în acest articol al lui B. Zaitsev.

9 stări de depresie sumbră au făcut loc perioadelor Balmont de iluminare și activitate creativă. Ultimele sale cărți, scrise în 1936-1937, sunt „poezie lirică luminată, ca întotdeauna la Balmont, extrem de muzicală, dar în ultima sa colecție poeziile sunt pline de o simplitate pătrunzătoare, plină de dragoste pentru lumea naturală și de bine.

632

dar Creatorului ”(Kreid V.P. Balmont în exil // Balmont K.D. Unde este casa mea: Poezii, proză artistică, articole, eseuri, scrisori / Compilat, prefață și comentariu de V. Kreid. M., 1992, p. 15) .

10 B. Zaitsev scria într-un eseu în 1963: „A dispărut cu tristețe și a murit în 1942, lângă Paris, în orașul Noisy-le-Grand, în sărăcie și abandon, după o lungă ședere în clinică, de unde a ieșit. deja pe jumătate mort. Dar iată linia: aceasta, s-ar părea, închinarea păgână a vieții, bucuriile și strălucirea ei, omul, mărturisindu-se înainte de moarte, a făcut o profundă impresie asupra preotului cu sinceritatea și puterea pocăinței” [6,188]. Zaitsev a fost printre puținii oameni care l-au văzut pe poet în ultima sa călătorie.

Bunin

(pag. 400)

gândirea rusă. 1970 Oct 22 Nr 2813 str. 8.

Publicat: Literatura rusă. 1989. Nr 1. S. 201-203. Publicaţie de L. N. Nazarova.

1 Povestea lui Bunin „Hanul râului” în 1945, cu asistența lui M. Aldanov și a țetlinilor, a fost publicată ca o broșură separată ca un cadou pentru aniversarea a 75 de ani a lui Bunin (Bunin I. Hanul râului / Regiunea și sfârșitul lucrării). al lui M.V. Dobuzhinsky. New York: Grenich printing corp., 1945).

2 Tsetlina Maria Samoilovna (1882-1976) - persoană publică, editor, personalitate culturală a emigrației ruse. Ea a publicat jurnalul „Experimente”, a fost membră a consiliului de administrație al Fondului Literar, a oferit asistență emigranților, inclusiv Bunin. În mai 1920, Bunin a notat poezia „Circe” în albumul lui M. S. Tsetlina.

3 Rybakova Lyubov Ivanovna (n. Chulkova; 1882-1973) - artist; sora lui G. I. Chulkov. Primul soț este medic, profesor de psihiatrie F. E. Rybakov. După moartea lui, în 1920, ea s-a căsătorit cu istoricul de artă H. M. Tarabukin.

4 Rybakov Fedor Egorovich (1868-1920) - psihiatru și psiholog, doctor în științe medicale, profesor la Universitatea din Moscova. Unul dintre fondatorii și primul director al Institutului Psihoneurologic din Moscova.

5 Povestea lui Bunin „Pini” a fost publicată în revista „Lumea lui Dumnezeu” (Sankt Petersburg, 1901. Nr. 11).

6 Bunin Julius Alekseevich (1857-1921) - publicist, persoană publică literară, fratele mai mare al lui Ivan Bunin. Unul dintre fondatorii și președintele cercului literar „Miercurea” (1897-1916), director al Cercului literar și artistic (din 1910). B. Zaitsev i-a dedicat capitolul „Yuliy Bunin” din cartea „Moscova” [6, 50-53].

7 Părinții lui V. N. Muromtseva-Bunina: Muromtsev Nikolai Andreevich (1852-1933), membru al Consiliului orășenesc Moscova; Muromtseva Lidia Fedorovna (n. Sokolova), nobilă ereditară.

633

8 Muromtsev Sergey Andreevich (1850-1910) - jurist, unul dintre fondatorii dreptului constituțional al Rusiei, sociolog, publicist, om politic. Profesor la Universitatea din Moscova. Președinte al Primei Dume de Stat (1906).

9 Începutul poeziei lui Bunin „Un potir de vin întunecat...” (1902) – „O cană de vin negru mi-a fost dăruită de zeița întristării. / După ce am băut vinul în liniște, am căzut în slăbiciune muritoare. / Iar zeița a spus impasibil, cu un zâmbet rece: / „Dulce e otrava mea îmbătată. Acestea sunt viile din mormântul iubirii.”

PORTRETE-NECROLOGIE

POTEMKIN

(pag. 407)

zile. 1926. 23 octombrie, Nr. 1140. P. 2.

Pyotr Petrovici Potemkin (1886-1926) - poet, traducător, dramaturg, critic. Născut în Orel, a studiat la Riga, Tomsk, Sankt Petersburg. A colaborat la revista „Satyricon", a vizitat „Turnul" Vyach. Ivanova. Din 1920 - în exil (Praga, Paris). În exil, Potemkin a tradus poeți cehi și germani, a publicat poezii și recenzii.

1 Citat inexact din poemul lui Pierre Ronsard (1524-1585) „Avant le temps tes temples fleuriront...". Ronsard: „Avant le soir se dorrà ta journée". Zaitsev a pus prima strofă a acestei poezii ca epigraf la povestirea „Champs Elysees" (1914).

VORBIRE

<0 Protopopul George Spassky>

(pag. 408)

părintele George Spassky. 1877-1934. Paris: Ediția Comitetului pentru perpetuarea memoriei pr. George Spassky, 1938. Ś. 211-214.

Din text putem concluziona că discursul a fost rostit de B. Zaitsev la scurt timp după moartea pr. George la una dintre întâlnirile în memoria lui.

Spassky Georgy Alexandrovich (1877-1934) - protopop, teolog, profesor, predicator. Hirotonit în 1903, a slujit ca profesor de drept, din 1917, la invitația contraamiralului A. V. Kolchak, a fost preot-șef al Flotei Mării Negre. În calitate de delegat naval, a participat la ședințele Consiliului Local din anii 1917-1918. În 1920, ca parte a escadronului rus, a fost evacuat la Bizerte. Din 1923 - în Franța, din 1925 - un preot cu normă întreagă al Catedralei Alexandru Nevski din Paris, unde a însuflețit viața parohială, a ținut prelegeri, a condus fraternitatea.

634

A fost confesorul emigranților ruși, printre care și F. Chaliapin și familia Zaitsev. A murit subit la 16 ianuarie 1934, la Paris, în timpul unei prelegeri despre teologia dogmatică. În 1934-1936. Seri în memoria lui au avut loc la Paris.

ÎN MEMORIA LUI O. GEORGY SPASSKY

(pag. 410)

părintele George Spassky. 1877-1934. Paris: Ediția Comitetului pentru perpetuarea memoriei pr. George Spassky, 1938. Ś. 281.

Publicat pentru prima dată în ziarul Vozrozhdenie la 5 mai 1935 (nr. 3623, p. 2). În culegere, textul este dat fără modificări, dar fără

propoziţia finală: „Donaţiile (conform carnetelor de cupoane) se fac de către persoane autorizate pentru asta, precum şi în carte. mag. E. Sialskaya (împotriva bisericii)”. În același loc, în referirea la numărul ziarului, este indicată în mod eronat data acestuia (ca 5 mai 1934).

30 de ani mai târziu, în 1965, Zaitsev a scris o notă cu același titlu „În memoria pr. George Spassky”, care este un text nou [7, 415-418].

H. N. BELOTSVETOV (p. 411)

gândirea rusă. 1950. 9 iunie, Nr. 248. P. 5.

Belotsvetov Nikolai Nikolaevich (1892-1950) - poet, traducător, publicist, gânditor religios. Din 1912 - membru al Societății Antroposofice Ruse. În 1917-1920. a participat la activitățile cercurilor antroposofice de la Moscova și Petrograd. În 1920 a fugit în Finlanda, în 1921 s-a stabilit la Berlin. În 1933-1941. a locuit la Riga, apoi la Stuttgart.

1 Citat din articol: Issaco G. Poezia emigrată prebelică // Fațete. 1949. Nr 5. S. 71.

2 În anii pre-revoluționari, B. Zaitsev și soția sa s-au odihnit în mod repetat în orașul Cavi di Lavagna de pe coasta Liguriei a Italiei. Aici au petrecut toamna anului 1923, unde au stat de vorbă cu N. Belotsvetov.

3 ediții: Îngerul Sileziei: Cuplete alese din Rătăcitorul Herubic. Traducere de Nikolay Belotsvetov. Berlin, 1926; Belotsvetov N. Miere sălbatică. Poezie. Berlin, 1930.

LA PLECAREA LUI BUNIN

(pag. 412)

gândirea rusă. 14 noiembrie 1953, nr. 606. P. 5.

635

Atât în Rusia, cât și în exil, I. Bunin și B. Zaitsev erau prieteni și oameni asemănători. Motivele certei lor sunt politice: Zaitsev nu a făcut niciun compromis cu autoritățile sovietice, iar în 1947 cei care au decis să-și ia cetățenia sovietică au fost excluși din Uniunea Parisiană a Scriitorilor și Jurnaliştilor Ruși condusă de el. În semn de protest, Bunin s-a retras și el din Uniune. Încercările lui Zaitsev de a se explica au dus la o pauză finală. Vezi: Gordienko T. V. I. A. Bunin și B. K. Zaitsev la Moscova și în exil // I. A. Bunin și anturajul său: la împlinirea a 140 de ani a scriitorului. M., 2010. T. 84. S. 146-172.

Zaitsev s-a referit la povestea unei certuri cu Bunin în eseul său de memorii „Treisprezece ani” (1966), unde a recunoscut cu amărăciune: „Într-un mod ciudat, eu și Ivan am ajuns în tabere diferite - deși era mult mai nebun decât mine. în aceasta (și în esență a rămas așa). ...). Acum a făcut niște pași neglijenți. Acest lucru a provocat articole

ascuțite în publicația de care am stat aproape. El a înțeles problema în așa fel încât eu urmăream un fel de linie din culise ostilă lui și tocmai eram împotriva unor astfel de articole. Dar mediul lui Ivan la acea vreme și al meu s-au dovedit a fi diferiti, iar eu nu l-am simpatizat pe Ivan. Nu mai era nimic de făcut. Temperamentele sunt diferite, dar nu am cedat nici un centimetru. A devenit din ce în ce mai enervat. Furia lui a crescut. Am încetat să ne întâlnim. <...> Nu l-am mai văzut niciodată. Este trist să-ți amintești toate acestea și, poate, a fost necesar să-i depășești iritația și întuneric, dar, evident, nu era suficientă forță. E prea târziu să regret acum” [6, 301].

1 Zaitsev citează rânduri din scrisoarea sa către Bunin din 9 octombrie 1953. Această scrisoare mai spunea: „Vreau să spun, de asemenea, că în dificilul care a fost și este între noi, există o mare cantitate de neînțelegeri. Toată lumea poate face greșeli, iar noi toți le facem, dar știu sigur un lucru: nu ți-am făcut niciodată vreun rău (deși probabil crezi că am făcut)”[11,174].

<B. F. SEELER> (pag. 413)

gândirea rusă. 1954. 31 dec., Nr. 724. P. 3.

Alături de necrologul lui Zaitsev, în același număr al ziarului, V. Polyansky, V. Speransky, N. Iurove-dov, S. Vodov, N. Shalnev și-au plasat notițele în memoria lui V. F. Seeler.

Zeeler Vladimir Feofilovich (1874-1954) - jurnalist, critic, memorialist; membru al Cadeților. În 1917 - primarul orașului Rostov-pe-Don, în 1919-1920. - Ministrul de Interne în guvernul Denikin. În 1920 a emigrat la Paris. Unul dintre organizatori, pe atunci secretar general al Uniunii Scriitorilor și Jurnaliştilor Ruși din Paris. În timpul celui de-al Doilea Război Mondial a fost arestat de naziști și ținut într-un lagăr de concentrare. Din 1947 este membru al colegiului editorial al ziarului Gândirea Rusă.

636

1 Berezov Rodion Mikhailovici (nume real Akulshin; 1896-1988) - prozator, poet, dramaturg, jurnalist, memorist. În 1925-1930. membru al lit. grupul „Pasare”. Din 1934 este membru al Uniunii Scriitorilor Sovietici. În iunie 1941 a intrat în miliția populară și a fost luat prizonier. După război a trăit în Austria, în 1949 s-a mutat în SUA, în 1958 a devenit cetăţean american. La completarea documentelor pentru emigrarea în Statele Unite, Berezov și-a ascuns adevărata biografie, temându-se extrădarea forțată către autoritățile sovietice. Ajuns în America, a mărturisit această înșelăciune, a fost adus în judecată, a fost din nou amenințat cu deportarea în URSS. A fost amnistiat din cauza intervenției unor oameni influenți. Rezultatul acestui litigiu a fost adoptarea unei legi care permitea emigranților ruși să-și ascundă numele de familie pentru a nu fi repatriați forțat.

N.D. TELESHOV (pag. 414)

gândirea rusă. 1957. 28 mai, Nr. 1061. P. 5.

În memoriile lui B. Zaitsev, există o ortografie dublă a numelui cercului: „miercuri” și (ca și aici) „amiază”.

Teleshov Nikolai Dmitrievich (1867-1957) - prozator, memorist. În 1899 a organizat un cerc de scriitori moscoviți „Sreda” (1899-1916). După revoluție, a luat parte la lucrările Comisariatului Poporului pentru Educație, a fost membru al consiliului de conducere al Uniunii Scriitorilor din întreaga Rusie. A participat la organizarea Muzeului Teatrului de Artă din Moscova, al cărui director a fost din 1923. Din 1925 - președinte al Societății Cehov. Cartea lui N. Teleshov „Însemnări ale unui scriitor. Amintiri și povești despre trecut”, retipărit de mai multe ori.

MOARTEA LUI REMIZOV

(pag. 415)

gândirea rusă. 1957. 3 dec., Nr. 1142. P. 5.

CALEA CEA GREA

(pag. 416)

Vestnik RSHD. 1960. Nr 56. S. 46-47.

În același număr, însemnările lui V.V.Veidle și prot. Alexander Schmemann în memoria lui arhim. Ciprian.

Ciprian, arhimandrit (în lume Kern Konstantin Eduardovich; 1899-1960) - teolog, istoric bisericesc. A participat la Războiul Civil în rândurile Armatei Voluntarilor, în 1920 a emigrat în Serbia. În 1927 a luat tunsura monahală, în 1928 a fost ridicat la rangul de arhimandrit. În 1925-1936. a predat (cu pauză) la Seminarul Teologic Sârbesc

637

Biserica Ortodoxă Rusă din Bitola. În 1936-1939. - Rectorul Bisericii Mijlocirii de pe stradă. Lurmel din Paris, din 1940 - rector al Bisericii Sfinții Constantin și Elena din Clamart. Din 1941, conferențiar, în 1945-1960. - Profesor al Institutului Teologic Sf. Serghie la catedrele de Patrologie, Liturghie și Teologie Pastorală. Autor de lucrări științifice în aceste discipline, una dintre principalele este Antropologia Sfântului Grigorie Palama (1950).

A fost confesorul lui Boris și Vera Zaitsev. Zaitsev i-a dedicat eseul „Arhimandritul Ciprian” (Gândirea Rusă. 1960. 5 martie), inclus în cartea „Departe” [6, 202-207], și a realizat și prototipul personajului (Arhimandritul Andronic) din poveste „Râul vremurilor” (1964) .

1 Bernard de Clairvaux (1091-1153) - sfânt catolic, teolog, ctitor și stareț al mănăstirii Clairvaux. A petrecut mulți ani în izolare contemplativă. Biografia notează că era atât de detașat de lumea exterioară, încât nu a observat dacă deasupra celulei sale era un tavan, fie că era iluminat prin trei ferestre sau printr-una.

2 Blois Leon (1846-1917) - scriitor, autor de romane, eseuri, jurnal. A câștigat faima ca un profund gânditor catolic. A fost popular printre emigranții ruși ortodocși, inclusiv profesori și studenți ai Institutului Teologic Serghie.

MEMORIA ZAMYATINA

(pag. 417)

gândirea rusă. 1962. 10 martie, Nr. 1810. P. 7.

1 Uyezdnoye (1912) este prima poveste a lui E. Zamyatin, în care lumea provinciilor ruse este înfățișată în mod imparțial.

2 Articolul „Mi-e teamă” a fost publicat în publicația: „Casa Artelor” (1921. Nr. 1. P. 43-45). Zamyatin este îngrijorat de faptul că „opera artistului cuvântului <...> și opera verbiajului <...> sunt acum privite în mod egal” și susține că „literatura reală nu poate exista decât acolo unde este făcută nu prin respect. și funcționari de încredere, dar de nebuni, pustnici, eretici, visători, rebeli, sceptici.

3 Romanul distopic „Noi”, care descrie o societate cu control totalitar strict asupra individului, a fost finalizat de E. Zamyatin în 1920. Cenzura sovietică a interzis publicarea. Romanul a fost publicat în engleză (1925), cehă (1927) și franceză (1929). În limba rusă, textul integral al romanului „Noi” a fost publicat pentru prima dată în Statele Unite în 1952, în Rusia - în 1988.

4 Supus criticilor, Zamiatin a părăsit Uniunea Scriitorilor din întreaga Rusie în 1929, iar în 1931 s-a adresat lui Stalin cu o cerere de a-i permite să călătorească în străinătate. După ce a primit, datorită petiției lui Gorki,

decizie, a părăsit țara în noiembrie 1931, din 1932 s-a stabilit la Paris.

T. I. MANUCHINA

(pag. 418)

gândirea rusă. 1962. 10 iulie, nr 1862. S. 6.

Manukhina Tatyana Ivanovna (1885-1962) - jurnalist, prozator, critic. Ea a început să publice în 1913 (lit. pseudonim - T. Tamanin). A absolvit Cursurile Superioare Pedagogice din Sankt Petersburg, apoi Sorbona. S-a întors în Rusia. În 1921, ea a emigrat împreună cu soțul ei în Franța. Publicat în reviste Russian Notes (sub pseudonimul Tamanin), Novy Zhurnal, Vestnik RSHD. Membru al Uniunii Scriitorilor și Jurnaliştilor Ruși de la Paris. Autor de memorii despre E. Yu. Kuzmina-Karavaeva „Nun Maria” (New Journal. 1955. Nr. 41).

1 Ivan Ivanovici Manukhin (1882-1958) - imunolog, doctor în medicină, om de știință, persoană publică. A promovat un stagiu cu I.

I. Mechnikov la Institutul Pasteur din Paris. Aflat în exil din 1921, a tratat emigranții ruși, și-a continuat activitatea științifică, a participat la lucrările Comitetului pentru Asistență pentru Scriitorii și Oamenii de Știință Ruși.

2 În 1933, sub pseudonimul T. Tamanin, a apărut la editura YMCA-Press romanul „Patria”, care povestește despre soarta intelectualității ruse în perioada postrevoluționară. Ideea cărții este că revoluția a distrus întreaga națiune și țară rusă, iar acum eroii trebuie să-și abandoneze patria pentru a rămâne cu Dumnezeu. În legătură cu romanul a apărut o controversă ascuțită între Z. Gippius, care l-a apreciat foarte mult (Ultimele știri. 1933. 12 ianuarie) și V. Khodasevich (Vozrozhdeniye. 1933. 26 ianuarie).

3 Calea vieții mele: Amintiri ale mitropolitului Evlogii, expuse de T. Manukhina. Paris, 1947. Ed. a II-a: M., 1994.

4 Manukhina T.I. Sfânta Fericită Prințesă Anna Kashinskaya. Paris: YMCA-Press, 1954.

ÎN MEMORIA LUI L. V. SHEINIS

(pag. 419)

gândirea rusă. 1962. 4 oct., Nr. 1899. P. 4.

Publicat în: Biblioteca Publică Rusă numită după I. S. Turgheniev. Angajații. Prieteni. Admiratori. sat. articole / Comp. T. A. Bakunina-Osorgina. Paris, 1987, p. 131-132; Ed. adăuga. SPb., 2012. S. 123-124.

Cehova-Sheinis Lyudmila Vladimirovna (1870-1962) a venit în Franța la sfârșitul secolului al XIX-lea. A locuit la Montpellier, apoi la Paris. Din 1917 până

639

În 1940 a fost, împreună cu Marina Petrovna Kotlyarevskaya (1883-1951), bibliotecară a Bibliotecii Turgheniev.

1 Biblioteca Publică Rusă („Turgenevskaya”), fondată în 1875 de emigranții ruși, a fost îndepărtată de germani în 1940 după ocuparea Parisului într-o direcție necunoscută. Prin eforturile entuziaștilor emigranți, a fost restaurată în 1959. Boris Zaitsev a fost membru al Consiliului de administrație al bibliotecii după reluarea acesteia și i-a dedicat eseul „Biblioteca Turgheniev” (1964) [9, 397-401].

2 Osorgina (Osorgina-Bakunina) Tatyana Alekseevna (1904-1995) - istoric, bibliograf, bibliotecar, profesor, persoană publică. În exil din 1926, a lucrat la Biblioteca Națională a Franței, a predat literatura rusă la Școala Normală Superioară din Saint-Cloud. Arhivar și editor de lucrări de M. A. Osorgina. În 1957 a fost printre inițiatorii restaurării Bibliotecii Turgheniev. Director, membru al Consiliului și din 1960 președinte al Societății Bibliotecii Turgheniev din Paris. A colaborat la Institutul de Studii Slave din Paris, compilator și redactor de bibliografii ale scriitorilor și filosofilor ruși.

LOIALITATE

În memoria lui L. N. Zamyatina

(pag. 421)

gândirea rusă. 1965. 6 mai, nr 2304. C. 4.

1 Lyudmila Nikolaevna Zamyatina (1883-1965) de mulți ani a fost angajată în moștenirea literară a soțului ei, pregătindu-și lucrările pentru publicare. Cu ajutorul ei, romanul „Noi” a fost publicat în America (New York, 1952) și, de asemenea, tipărit în traduceri în multe limbi în anii 1950; A fost publicată cartea lui E. Zamyatin „Povești și povești” (München, 1963). Ea a participat la compilarea și publicarea unei cărți de articole și memorii de E. Zamyatin „Persoanele” (New York: Editura Cehov, 1955).

2 Porte de Saint-Cloud este o piață și o stație de metrou la periferia Parisului, Boulogne-Billancourt.

CUNONĂ

Cuvânt pe eezepe în memoria lui Aldanov

(pag. 422)

gândirea rusă. 1967. 15 aprilie, Nr. 2608. P. 3.

În același număr al Gândirii Ruse, împreună cu cele ale lui Zaitsev, au fost publicate discursuri ale lui G. Adamovich și G. Gazdanov. Seara dedicată împlinirii a 10 ani de la moartea lui M. A. Aldanov a avut loc la 1 aprilie 1967 în incinta Conservatorului Rus din Paris.

640

Cu trei ani mai devreme, B. Zaitsev publica în Russian Thought (1964, 7 aprilie) eseul „Aldanov” [6, 352-354].

1 Citat inexact din „Cartea Eclesiastului sau Predicatorul”. În original: „Deşertăciunea deşertăciunii, spunea Eclesiastul, deşertăciunea deşertăciunii, totul este deşertăciune!” (Ec 1:2).

2 Citat inexact, în Biblie: „Toate lucrurile au venit din ţărână şi totul se va întoarce în ţărână” (Ec. 3:20). Regele Solomon este considerat autorul Cărții Eclesiastului.

3 Viziunea pesimistă asupra lumii a lui M. Aldanov, despre care vorbește Zaitsev, este afirmată și de cercetătorii moderni ai lucrării sale: „Scepticismul ironic este reacția firească a scriitorului la veșnica necugetare a omenirii în istorie, la necurăția politicienilor. O astfel de viziune asupra destinului istoric al omenirii se explică parțial prin tendința naturală a lui Aldanov, un gânditor și o persoană, spre pesimism (și, de asemenea, poate, transmite atitudinea unui emigrant „pierdut într-o țară străină”). Scriitorul înțelege latura sumbră și tragică a vieții. <...> Aldanov, ca gânditor,

moștenește și tradițiile filosofării sceptice, inspirându-se intelectual din maiestuoasa și jalnitoarea Carte a Eclesiastului: „Ce a fost, va fi; și ceea ce s-a făcut este ceea ce se va face și nu este nimic nou sub soare” (Ekk I, 9)” (Markushina I.V. Despre eshatologia artistică a lui M. Aldanov (bazat pe romanul „Începutul sfârșitului”) // Actual Problems of the Humanitarian and Natural Sciences, 2014, Nr. 9, pp. 229-230).

4 „L-am cunoscut pe Aldanov în acea perioadă străveche, care acum pare aproape tinerească, când tocmai părăsisem Rusia (și părea că ne vom întoarce!) - Berlin 1922-1923”, a amintit B. Zaitsev în eseul „Aldanov” [6 . , 352].

5 „Originile” (1950) - un roman istoric despre epoca lui Alexandru al II-lea și Narodnaya Volya

6 Romanul „Conspirație” (1927) povestește despre ultimele zile ale domniei împăratului Paul I.

7 Povestea filozofică „A zecea simfonie” (1931), în centrul căreia se află figura prințului, diplomatul A. K. Razumovsky, căruia Beethoven i-a dedicat „Cvartetele rusești”.

8 Cartea „Noaptea Ulm. The Philosophy of Chance (1953) este construită ca un dialog între cele două alter ego-uri ale autorului.

9 B. Zaitsev a repetat această idee într-o scrisoare către L. N. Nazarova din 29 aprilie 1967: „Aldanov a fost un sceptic și un pesimist și „tot praful și vanitatea”, dar în natura lui era și ceva opus, care l-a făcut amabil și o persoană nobilă” [11, 255].

641

ULTIMUL CUVANT

(pag. 424)

gândirea rusă. 1968. 7 martie, Nr. 2677. P. 3.

Shik Alexander Adolfovich (1887-1968) - scriitor, critic de artă. Din 1924 în exil la Berlin, din 1933 - la Paris. În timpul celui de-al Doilea Război Mondial, voluntar în armata franceză, membru al Rezistenței. Un angajat al Gândirii Ruse, a scris despre balet, teatru și cinema. Publicat în revistele Vozrozhdenie, Grani, Mosty, Novy Zhurnal. Tovarășul președintelui Consiliului Uniunii Scriitorilor și Jurnaliștilor Ruși. Membru al multor organizații și comitete culturale și publice din străinătate. Autor al cărților apărute la Paris: „Odesa Pușkin” (1938), „Gogol la Nisa” (1946), „Gogol, viața lui dureroasă” (1949), „Denis Davydov” (1951) etc.

DESPRE ROSCHINA-INSAROVA

(pag. 424)

gândirea rusă. 1970. 16 aprilie, Nr. 2786. P. 8.

Un facsimil al liniilor scrise de mână ale lui Zaitsev este reprodus lângă publicație (probabil din versiunea originală a notei):

„Îmi amintesc de Roșchina-Insarova la Moscova, mai ales într-o piesă a lui Ivan Novikov „Dragoste pe pământ”. Și piesa a rămas neclară în memorie și alți interpreți. Și Roșchina, așa cum o văd acum, este ușoară, deci zboară pe scenă, cu trepidare și un fel de nuanță argintie în ea, adică în vocea și mișcările ei . Era uimitoare, de-a dreptul adorabilă. Mulțumesc pentru amintirile minunate. Și „Anfisa”, „Nud”! Grozav. Bor. Zaitsev.

Roshchina-Insarova (născută Pashennaya, căsătorită cu Contesa Ignatieva) Ekaterina Nikolaevna (1883-1970) - actriță de teatru, profesoară, persoană publică. Din 1919 în exil. Ea a fondat Teatrul Rus de Cameră și un studio de teatru la Riga (1923). Din 1925 a locuit la Paris. Cu ocazia împlinirii a 25 de ani de activitate scenică a fost publicat un album cu salutări din partea A.I.Rusia, Zilele Culturii Ruse etc. Din 1922, membru permanent al Comitetului de Asistență pentru Scriitorii și Oamenii de Știință Ruși. În 1927-1928. a regizat Teatrul Dramatic Rus - Teatrul Nou din Paris. Membru al Consiliului de Administrație al Bibliotecii Turgheniev, membru activ al Societății pentru Conservarea Proprietății Culturale Ruse. Și-a petrecut ultimii ani în Casa Rusă din Cormeil-en-Parisy (lângă Paris).

1 Teatrul Nezlobin este un teatru privat fondat în 1909 la Moscova de către un antreprenor, regizor și actor Konstantin Nikolaevich Nezlobin (1857-1930). În 1911-1917. teatrul a funcționat la Sankt Petersburg, apoi până în 1922 a existat ca un parteneriat de actori.

2 Novikov Ivan Alekseevich (1877-1959) - scriitor, prieten cu B. Zaitsev. A început ca prozator-modernist, publicat în revistele simboliste ale capitalei. În 1917 s-a mutat la Moscova. Romanele Între două zori (1915) și Pușkin în exil (1947) și-au câștigat faima. Piesa „Dragoste pe pământ” a fost scrisă în 1911.

3 Roshchina a fost căsătorită cu contele Serghei Alekseevich Ignatiev (1888-1955), fiul lor este Alexei (născut în 1919).

4 A se vedea comentariul la nota „A. A. Pleșceev. La împlinirea a șaizeci de ani de activitate literară. A. A. Pleshcheev din 1903 a fost într-o căsătorie civilă cu E. Roshchina-Insarova.

5 Părintele Roșchina - Nikolai Petrovici Roșchin-Insarov (nast, nume de familie Pashenny; 1861-1899) - artist dramatic. A murit tragic: a fost împușcat de artist, gelos pe soția sa, o actriță.

6 Azilul de bătrâni rusesc din Cormeil-en-Parisy a fost fondat în 1949 de către N. S. Dolgopolov (1879-1972), care a devenit directorul acesteia.

DESPĂRŢIRE

(pag. 427)

gândirea rusă. 1968. 11 iunie, Nr. 2689. P. 3.

Vodov Serghei Akimovich (1898-1968) - avocat, jurnalist. Membru al mișcării White; din 1920 în exil la Constantinopol, apoi la Praga. Din 1925 - la Paris. Secretar al Uniunii Naționale a Tineretului Rus. Angajat al „Ultimele știri”. Unul dintre fondatori (1947), membru al redacției (din 1949) și redactor (din 1954) al ziarului Russkaya Mysl. Membru al Uniunii Scriitorilor și Jurnaliştilor Ruși, din 1957 - Membru al Consiliului Uniunii.

S. Vodov a murit la 19 mai la Munchen și a fost înmormântat în cimitirul Sainte-Genevieve-des-Bois din Paris. Numărul din 11 iunie a revistei Gândirea Rusă a anunțat că pe 27 iunie, a patruzecea zi după moartea redactorului-șef al ziarului, va avea loc o slujbă de pomenire la Catedrala Sf. Alexander Nevsky, și mai conținea, împreună cu necrologul lui Zaitsev, note în memoria lui S. Vodov, aparținând lui G. Adamovich, P. Kovalevsky, K. Pomerantsev.

1 Din poezia lui A. S. Pușkin „Despărțirea” (1930).

ESEURI DESPRE VIAȚA SPIRITUALĂ ȘI CULTURALĂ A EMIGRĂȚII RUSICE

CASĂ (pag. 431)

Clopoţeii. 1926. Nr 20. S. 626-628.

643

1 Milovida este o platformă de vizionare sub formă de foișor, concepută pentru o imagine de ansamblu asupra panoramelor pitorești.

2 O biserică protestantă cu un teren pe rue de Crime, deținută de pastorul german Friedrich von Bodelypwing, a fost scoasă la licitație. Un loc pentru viitoarea fermă a fost găsit de regentul M. M. Osorgin, care a primit binecuvântarea Mitropolitului Evlogy pentru cumpărarea sa.

3 Sfințirea bisericii din curte a avut loc la 1 martie 1925, în Duminica Iertării, iar sesiunile de pregătire au început la 30 aprilie 1925 (data oficială de începere a Institutului Teologic).

4 Pictura de artă, catapeteasma și alte lucrări interioare din templu au fost realizate sub conducerea artistului și pictorului de icoane D.S. Stelletsky (1875-1947).

5 Ușile regale din secolul al XIV-lea, luate din Rusia, cumpărate de la un anticar, au fost introduse în catapeteasma cu mai multe niveluri a templului.

6 Aceasta se referă la episcopul Veniamin (Fedchenkov), care a acționat ca inspector și a predat o serie de discipline la Institutul Teologic Sf. Serghie.

7 Pe strada Daru se află Catedrala Sf. Alexandru Nevski, sfințită în 1861.

8 Legiunea de Onoare este o organizație a cărei apartenență este o dovadă a recunoașterii meritelor speciale în Franța. Fiecare rang de membri ai ordinului are propriul său însemn.

HOSTEL IN CHAVILA

(pag. 433)

Ultimele stiri. 1927. 4 ianuarie, Nr. 2113. P. 2.

1 N. K. Kulman era președintele Comitetului pentru amenajarea unui cămin din Shavila, iar N. P. Bulyubash era secretarul general. B. Zaitsev a participat activ la amenajarea Hostelului.

Kulman Nikolai Karlovich (1871-1940) - filolog, critic literar, persoană publică. În 1919 a emigrat la Constantinopol, apoi s-a mutat la Paris, unde a predat discipline în limba rusă la liceele franceze din Paris. Decan al Departamentului de Rusă al Facultății de Istorie și Filologie a Sorbonei, lector la Institutul Teologic din Paris.

Spiridovich Margarita Alexandrovna (1895-1973) - cântăreață, persoană publică. Ea a luat parte activ la viața culturală a coloniei ruse din Paris. Din 1926, a fost membru al Consiliului de administrație pentru amenajarea Căminului pentru băieți ruși din Shavila.

Elyashevich Faina Osipovna (1877-1941) - persoană publică, soția istoricului, avocatul Vasily Borisovich Elyashevich (1875-1956).

Membru al biroului Comitetului de asistență pentru scriitorii și oamenii de știință ruși din Franța, membru al consiliului de administrație al Societății de ajutor rapid. Yelyasheviches erau prieteni apropiați ai familiei Zaitsev.

Gorchakov Mihail Konstantinovici, Alteța Sa Serenă Prinț (1880-1961) - figură monarhistă, colecționar. A trăit în exil la Paris din 1920. Membru al Comitetului emigranților ruși din Franța. Membru al Consiliului Central al Partidului Monarhist Rus, membru fondator al clubului „Casa Rusă în Franța” și membru al multor alte asociații obștești din străinătate. Membru al Consiliului parohial de la Catedrala Sf. Alexandru Nevski, unul dintre fondatorii (1927) și paznic de lungă durată al Bisericii Sinodale a Semnului Maicii Domnului din Paris. În 1926-1931. a finanţat şi a editat publicaţia revistei „Vulturul dublu”.

Bernatsky Mihail Vladimirovici (1876-1943) - publicist, profesor. În 1920 a emigrat la Constantinopol, în același an s-a mutat în Franța. A citit dreptul financiar la Universitatea din Paris, la Institutul Comercial Rus și alte universități. Publicat în periodice rusești și franceze (1929-1939). Membru al multor organizații științifice și culturale.

2 Maria Pavlovna, Mare Ducesă (1890-1958) - fiica Marelui Duce Pavel Alexandrovich, persoană publică, filantrop. În timpul Primului Război Mondial, a fost asistentă medicală în infirmerie de teren. Din

1920 - la Paris. Fondator și director artistic al Casei pariziene de broderie „Kitmir” (1921-1928). Ea a donat o sumă mare pentru decorarea interioară a bisericii Sergius Metochion din Paris, mandatarul onorific al Sergius Metochion. Sub patronajul ei, la Paris au avut loc concerte și seri de binefacere, inclusiv în favoarea Uniunii Piloților Ruși, Pacienților Ruși, Căminului pentru băieți ruși din Chaville, pentru înființarea unei colonii de copii etc. În 1929, ea a plecat la SUA, a lucrat ca designer de modă-consultant, fotojurnalist. În 1941 s-a mutat în Argentina, unde a studiat pictura. În 1952 s-a întors în Europa, a locuit la Munchen, Paris, Monte Carlo.

3 De (Paul Marie César Gérald Pau; 1848-1932) - general francez, participant la războiul franco-prusac și la primul război mondial. A luptat în Alsacia, a servit în Consiliul Militar Suprem al Franței. În ianuarie 1916, a fost numit reprezentant la Cartierul General rus.

4 Episcopul Veniamin (Fedchenkov) din 1925 a fost inspector și profesor la Institutul Teologic din Paris, a slujit la Complexul Sergius.

CAPBRETON - CHAVILOU

(pag. 435)

Renaştere. 14 ianuarie 1928, Nr. 956. P. 3.

645

Titlul general ("Capbreton to Chaville") și subtitlurile date de redactorii ziarului au fost păstrate. Istoricul publicării corespondenței este următorul: „Îndeplinind cererea lui Balmont, Zaitsev și-a înaintat scrisoarea către S.K. cadou”). Ar fi bine duminica nr. - Buna ziua. Borul tău. Zaitsev” <...> La 18 ianuarie 1928, Balmont i-a scris lui Zaitsev: „Dragă Boris, cu speranța fermă că „performanța” noastră va cere „hârtii lungi”, îți trimit dragostea mea neclintită pe această carte poștală zdrobită și vă mulțumesc că ați răspuns atât de bun „” (Konstantin Balmont - către Ivan Shmelev. Scrisori și poezii: 1926-1936 / Compilat, articol introductiv, comentariu de K. M. Azadovsky, G. M. Bongard-Levin. M., 2005. P. 113 B. Răspunsul lui Zaitsev este, de asemenea, citat parțial aici).

1 Balmont a corespondat cu poetul și prozatorul ceh Antonin Sova (1864-1928), i-a dedicat eseul „Numele bufniței Antonin”, în care a inclus traducerile mai multor poeme ale sale. Vezi: Balmont K. D. Necolectat și uitat: Din moștenirea creativă: În 2 volume / Comp. A. Yu. Romanov. SPb., 2016. T. 2. S. 536-544.

2 Pazurkevich Stanislaw Valerian Wiktor (Stanislaw Pazurkiewicz; 1894-1964) - critic literar polonez, traducător. A absolvit Universitatea Jagiellonian (Cracovia) cu un doctorat. În 1922-1928. a lucrat la gimnaziu. G. Sienkiewicz în Czestochowa. A predat poloneză, o introducere în filozofie și a gestionat biblioteca. Autor al pamfletului „Konstantin Balmont” (1927); a tradus în poloneză o serie de articole de Balmont și cartea sa Jan Kasprowicz: Poet of the Polish Soul (1928), unde a publicat un articol despre poet: Pazurkiewicz S.

Konstantyn Balmont // Balmont K. Jan Kas-prowicz, poeta duszy Polskiej. Czestochowa, 1928, p. 62-86.

3 Lebedeva Lidia Petrovna (1869-1938) - poetesă, traducătoare, verișoară a doua a lui Balmont. Din 1902 a locuit mai ales în Italia, din 1916 - în Nervi, lângă Genova, a lucrat ca asistentă medicală. „Prietenia cu un boa constrictor (povestea călătoarei)” de Balmont a fost publicată de revista „Passegna II Europa dell' America Latina” apărută la Genova.

4 Osipova Tatyana Petrovna (1905-1928) - poetesă, a locuit în Terioki (Finlanda), din 1926 a corespondat cu Balmont. Corespondența a devenit prietenie de corespondență. Balmont a fost foarte supărat de moartea prematură a poetesei, i-a dedicat mai multe poezii, precum și eseul „Primăvara a trecut”, în care i-a publicat poeziile (Perezvony. 1929. Nr. 42).

5 Balmont a corespondat cu familia jurnalistului american Edmund Noble (1853-1937). Lydia Edmundovna Noble (1884–1929) a fost o poetesă și traducătoare americană. Autorul unui articol despre Balmont, a tradus mai multe dintre poeziile sale. Balmont i-a dedicat mai multe note, precum și un eseu necrolog „The Ringing String. Lydia Noble” (1931).

Vezi: Balmont K. D. Necolectat și uitat: Din moștenirea creativă. T. 2. S. 447-452, 738. L. Noble și sora ei Beatrice au trimis asistență financiară la Balmont.

6 Cinci dolari americani în 1928 echivalează cu 70 de dolari moderni.

7 Nașul lui Balmont, conform certificatului de naștere, a fost asesor colegial Arkadi Mihailovici Rank (din nobilii provinciei Vladimir) (Moștenire lit.. T. 98, cartea 1. Valery Bryusov și corespondenții săi. M., 1991. P. 82). A. M. Rank (?-1912) provenea din nobilimea provinciei Vladimir, avocat, președinte al secției 3 penale a Curții de Justiție din Moscova.

8 Sincere Word (1876-1918) este o revistă populară pentru copii publicată la Sankt Petersburg. În 1877, când Balmont avea zece ani, a fost publicat săptămânal, editat de scriitorul pentru copii V. I. Lapin.

9 În 1926, sub tutela copiilor ruși din Franța, a fost format un comitet pentru a amenaja un cămin în Chaville. N. K. Kulman a devenit președinte, iar N. P. Bulyubash a devenit secretar general. La amenajarea pensiunii a contribuit și B. Zaitsev (vezi nota „Hostel in Shavila” din această ed.). K. Balmont și B. Zaitsev, împreună cu alți scriitori, au participat la colecția „Kolos: scriitorii ruși pentru tineretul rus. Publicarea Căminului pentru băieți ruși din Chaville (Paris, 1928). Balmont a publicat în el ciclul poetic „Rusia” („Non-verb-ness”, „Adio copac”, „Pe marginea pământului”, „Testamentul ființei”, „Pentru ce?”), Zaitsev - eseul „Athos. Viața mănăstirească.

ALEKHIN (pag. 437)

Renaştere. 1 Dec. 1927, Nr. 912. P. 5.

Republicat (cu inexactități): lit. studii. 1993. Nr. 3. P. 128-132 (prefaţă şi comentarii de A. Bogoslovsky şi E. Lukyanov).

Alekhin Alexander Alexandrovich (1892-1946) - șahist rus care a jucat pentru Imperiul Rus, Rusia Sovietică și Franța, al patrulea campion mondial la șah. Materialul este un răspuns la vestea victoriei lui A. Alekhine la campionatul mondial. Acesta este un eseu rar din moștenirea lui B. Zaitsev, al cărui erou nu este un scriitor sau artist. Cu toate acestea, Zaitsev consideră jucătorul de șah un creator-artist cu propriul său stil unic. Însuși Alekhine a subliniat de mai multe ori că pentru el șahul nu este un joc, ci o artă.

Două zile mai târziu, în același ziar a apărut eseul lui A. Kuprin „Șahul”, dedicat și victoriei lui Alekhine, „regele jocului de șah” (Vozrozhdeniye, 1927, 3 decembrie, p. 3).

647

1 În 1909, Alekhine a câștigat primul loc la Turneul Amatorilor All-Russian, programat pentru a coincide cu Congresul Internațional de Șah în memoria lui Chigorin.

2 Jose Raul Capablanca y Graupera (1888-1942) - șahist cubanez, diplomat, al treilea campion mondial la șah (1921). În 1913, a fost numit la consulatul cubanez din Sankt Petersburg și a ținut sesiuni de joc la Moscova, Kiev, Riga și alte orașe. În 1914 a luat parte la un turneu internațional la Sankt Petersburg.

Al 3-lea Turneu de șah din Petersburg a avut loc între 8 aprilie și 9 mai 1914. Campionul de atunci Emmanuel Lasker și José Raul Capablanca au jucat unul împotriva celuilalt pentru prima dată. Lasker a fost înaintea cubanezului, iar Alexander Alekhin a ocupat locul trei.

4 În aprilie 1919, la Odesa, Alekhin a fost arestat de Ceka și condamnat la moarte, dar eliberat datorită mijlocirii celor care l-au cunoscut. S-a întors la Moscova, unde în 1920 Ceka a deschis un nou dosar împotriva unui jucător de șah. În 1921 a emigrat și a trăit în Franța.

5 În 1921, la Havana, într-un meci cu E. Lasker, Capablanca a câștigat titlul de campion mondial.

6 Chigorin Mihail Ivanovici (1850-1908) - cel mai mare jucător de șah al secolului al XIX-lea. De două ori (în 1889 și 1892) a participat la meciurile din campionatul mondial împotriva lui V. Steinitz (primul campion mondial). În 1895, a ocupat locul doi la turneul tradițional de la Hastings, în fața lui Lasker, Tarrasch și Steinitz.

7 „...Trebuie să înghețăm Rusia măcar puțin, ca să nu „putrezească”...”, scria K. N. Leontiev în articolul „Ziarul Ziarului despre nobilul proletariat” (ziarul Jurnalul Varșavski din 1 martie 1880 G .). Ulterior, textul a fost publicat în colecții și lucrări

colectate, în special: Leontiev K. N. Est, Rusia și slavism. M., 1996. S. 246.

8 Meciul dintre campionul mondial Capablanca și pretendentul la acest titlu Alekhine a avut loc între 16 septembrie și 29 noiembrie 1927 la Buenos Aires. S-au jucat 34 de jocuri, Alekhine a câștigat cu scorul de 6: 3 și a devenit al patrulea campion mondial.

EVLOGIE METROPOLITĂ

(pag. 439)

Renaştere. 22 ianuarie 1928 Nr. 964. P. 1.

Eseul a fost publicat în anul a 60 de ani de la nașterea lui Vladyka și a 25 de ani de la slujirea sa episcopală și în apogeul schismei în Biserica Rusă din străinătate.

Mitropolitul Evlogy (în lume Vasily Semyonovich Georgievsky; 1868-1946) în 1922 a fost numit Sf. Patriarhul Tihon, administrator al parohiilor rusești din străinătate. A fost susținut de liberali și înțelepți

648

parte renno-conservatoare a emigrării, în timp ce cercurile emigratelor drepte au fost conduse de mitropolitul Antonie (Khrapovitsky), care a condus Biserica Ortodoxă Rusă din afara Rusiei. În iunie 1926 Mitropolitul s-a despărțit de Sinodul Episcopilor ROCOR. În ianuarie 1927, Sinodul ROCOR a hotărât să-l judece pe Mitropolitul Evlogii în judecată de Sfântul Sinod, să-l îndepărteze din administrația eparhiei, să numească un alt episcop și să-i interzică să slujească, dar congresul eparhial care a avut loc în vara în același an și-a exprimat sprijinul pentru episcopul Evlogii. Astfel, s-a conturat scindarea finală a emigrației ortodoxe ruse. Rămânând în jurisdicția mitropolitului adjunct patriarhal Locum Tenens Serghie (Strgorodski), mitropolitul a fost de acord cu cererea de a da o semnătură de „loialitate” guvernului sovietic.

În 1948, B. Zaitsev a publicat un eseu cu același titlu - „Evlogy metropolitan” [7, 370-374], în care reflectă asupra drumului următor și rezumă viața lui Vladyka, care a murit în 1946.

CLERMONT (pag. 442)

Renaştere. 1929. 27 iulie, Nr. 1516. P. 2.

1 Al șaselea Congres al Mișcării Studențești Creștine Ruse, ținut în vara anului 1929 la Clermont-en-Argonne. RSHD a apărut în 1923 cu asistența Uniunii Creștine a Tinerilor Bărbați (YMCA) și a Federației Mondiale a Studenților Creștini. Scopul principal al mișcării este de a uni tinerii credincioși pentru slujirea Bisericii Ortodoxe și de a-i atrage la credința creștină.

2 De la mijlocul anilor 1920. secretariatul central al RSHD, cercurile de tineret și frățiile erau situate la numărul 10 de pe Bulevardul Montparnasse. Au mai fost edituri, redacții ale revistelor

„Calea”, „Buletinul RSHD”, a funcționat Academia de Religie și Filosofie.

3 Aceasta se referă la arhimandritul Leo (Gillet; 1892-1980), un preot și teolog catolic care s-a convertit la ortodoxie în 1928. În același an, mitropolitul Evlogy l-a numit pe Gillet rector al primei parohii ortodoxe franceze din Paris, unde a lucrat timp de aproximativ zece ani. La congresul RSHD din 1929 de la Clermont-en-Argonne, mitropolitul Evlogii i-a sugerat părintelui Leo să țină predica finală în franceză. Părintele Lev a vorbit din inimă despre căutarea spirituală, despre depășirea grijilor lumești cotidiene.

4 La congres au luat cuvântul V. V. Zenkovsky, B. P. Vysheslavtsev, G. P. Fedotov, N. A. Berdyaev, G. V. Florovsky, V. N. Ilyin și alții.

5 „Commonwealth” sub RSHD - o frăție a tinerilor cu vârste cuprinse între 16 și 20 de ani. Intrarea în Commonwealth și-a asumat obligații către

rugăciune de zi cu zi, rugăciune unii pentru alții, citirea zilnică a Evangheliei, relații reciproce sincere și bune, prezență neletală (dacă este posibil) la slujbele bisericii.

TEMPLU AL RESTAURĂRII RUSE

(pag. 446)

Renaştere. 1929. 20 oct., Nr. 1601. P. 2.

1 Primul corp rus de cadeți al Marelui Duce Konstantin Konstantinovich a fost transferat la Belaya Tserkov în 1929. Aici se afla și Institutul Mariinsky Don, evacuat din Novocherkassk în 1919. Orașul a avut și o casă pentru invalizii militari ruși din Marele Război, un orfelinat și o serie de organizații de emigranți.

2 Ieromonahul Ioan (Shakhovskoy) se referă la. Vezi nota. 4.

3 Aceasta se referă la cartea: O. V. Sh. [Shustin V.] Record despre pr. Ioan de Kronstadt și despre bătrânii Optina. Belaia Tserkov, 1929. I-a servit lui Zaitsev drept pretext să scrie eseul „Ioan din Kronstadt”, publicat la Vozrozhdenie cu o săptămână mai devreme, la 13 octombrie 1929, vezi: [7, 333-338]. Cartea a fost scrisă de preotul Vasily Vasilyevich Shustin (1886-1968), care la acea vreme preda fizică în Corpul de cadeți din Belaia Tserkov.

4 Istoricul Bisericii Ruse din străinătate M.V. în holul de pe st. Goethe, d. 80, o biserică parohială rusă Sf. Gheorghe Învingătorul pentru locuitorii orașului. În 1927-1929. Episcopul de Sevastopol Veniamin (Fedchenkov), care la acea vreme lucra ca profesor al Corpului de cadeți din Crimeea și conducea cursurile pastorale și teologice, a slujit adesea în cadrul acestuia. La începutul anului 1927, acest Vladyka l-a invitat la Biserica Albă pe tânărul călugăr Ioan (în lume, prințul D. A. Shakhovsky, viitorul Arhiepiscop de San Francisco), l-a hirotonit ieromonah și l-a numit rector al Bisericii Sf. Gheorghe și

mentor la Școala Pastorală. Curând, ieromonahul Ioan a deschis în parohie editura Lupta pentru Biserică (Ortodox Russian Foreign Missionary Compound), care a publicat ziarul Lupta pentru Biserică, misionarul Bilotserkovsky Pliante, cărți spirituale și broșuri. De asemenea, a inițiat construcția unei biserici separate de piatră Sf. aplicația. Ioan Evanghelistul. Biserica a fost construită în stilul Pskov după proiectul arhitectului A.P. Shevtsov în anii 1930-1932. și a rămas rusă până la mijlocul anilor 1950”. (Shkarovsky M. Emigrarea Bisericii Ruse în Iugoslavia. 1920-1930 // New Journal. 2010. Nr. 259. URL: http://magazines.russ.ru/nj72010/259/sh34.html).

650

INSTITUTUL TEOLOGIC

(La cea de-a 25-a aniversare de la fondare)

(pag. 448)

gândirea rusă. 19 ianuarie 1951, Nr. 312. P. 3.

1 Complexul Sergius și Institutul Teologic Sf. Sergius au fost deschise în 1925 în arondismentul 19 al Parisului, pe rue de Crimée, nu departe de parcul Buttes-Chaumont.

2 carte prot. Sergius Bulgakov (1871-1944) „Note autobiografice” a fost publicată la Paris în 1946.

3 Adică despre. John (în lume, prințul D. A. Shakhovskoy). În 1926, a făcut jurăminte monahale pe Muntele Athos cu numele Ioan. Ulterior, a slujit ca preot în Biserica Albă (Iugoslavia), la Berlin, și și-a desăvârșit viața în gradul de Arhiepiscop de San Francisco. Zaitsev sa întâlnit cu pr. Ioan la Paris în 1927. Călugărul novice, plin de impresii Athos, l-a captivat pe Zaitsev cu povești despre Athos și l-a încurajat să călătorească - Zaitsev a descris această întâlnire în notele „Din nou despre Athos” (1929) și „Afon” (1969). Într-o scrisoare către arhiepiscop Lui John (Shakhovsky), pe 19 mai 1966, Zaitsev a recunoscut: „Dacă nu s-ar fi întâmplat azi dimineață, probabil că nu aș fi ajuns niciodată la Athos, iar una dintre cele mai strălucitoare și mai sublime pagini ale sale nu s-ar fi păstrat în viața mea” [7, 439].

4 B. Zaitsev face aluzie la descrierea Purgatoriului din Divina Comedie a lui Dante: pentru fiecare persoană care a venit în Purgatoriu, un înger înfățișa pe frunte șapte litere „P” cu o sabie (din latină „peccatum” – păcat). Pe măsură ce trecea fiecare dintre cele șapte cercuri ale Purgatoriului, se presupunea că aceste litere trebuiau șterse de pe față, ceea ce înseamnă că păcatul a fost ispășit. După ce au pornit calea de la poalele Muntelui, sufletele, ajungând în vârf, au primit purificarea completă și s-au repezit spre Rai.

5 Însoțitorul lui Zaitsev în rătăcirile sale prin mănăstirile din Athos a fost pr. Pinufry (Erofeev). El este menționat în mod repetat în notele și eseurile Athos ale scriitorului. Vezi: Zaitsev B.K. Atena și Athos. Eseuri, scrisori, jurnal Athos / Comp., intrare. Art., pregătit. text și comentarii. A. M. Lyubomudrova. SPb., 2011. S. 30 și alții.

6 Bulgaris Eugene (1716-1806) - arhiepiscop. Slavic și Herson, scriitor spiritual grec, om de știință. În 1753-1759. - Rectorul și mentorul șef al Academiei la Athos Vatopedi Lavra.

TREIZECI DE ANI (pag. 450)

gândirea rusă. 1955. 8 oct., Nr. 805. P.1.

În 1967, B. Zaitsev a publicat și un eseu detaliat „Sergius Compound” [7, 419-422].

651

1 Fotografia de grup descrisă de Zaitsev a fost publicată în publicația: „Parisul rusesc. 1910-1960” (Sankt. Petersburg, 2003, p. 80) cu legenda: „La Complexul Sergiev. Paris, 1926”. Fotografia îi arată și pe B. Zaitsev și soția sa.

2 Vahrushev Petr Alexandrovich (1867-1955) - industriaș, conducător al bisericii. În exil în Franța. Membru al Comitetului de strângere de fonduri pentru achiziționarea metochionului Sergius din Paris, conducător al bisericii de la metochion. A fost membru al Consiliului de Administrație al Institutului Teologic. Membru al Consiliului Uniunii Comerciale, Industriale și Financiare din Rusia. În 1926, un delegat la Congresul de Externe al Rusiei de la Paris din Franța. Membru al I-a Adunare Eparhială a Bisericilor Ruse Europei de Vest (Paris, 1927).

3 Neklyudova Vera Vasilievna (1862-1935) - domnișoară de onoare, figură bisericească, profesor. A absolvit Institutul Smolny din Sankt Petersburg. În exil în Franța. Membru al consiliului parohial, fondator (1920) și șef al școlii parohiale de la Catedrala Sf. Alexandru Nevski din Paris. Fondatorul și sora mai mare a Fraternității la templu.

4 Cassian, ep. (în lume Bezobrazov Sergey Sergeevich; 1892-1965) - episcop, teolog. În 1922 a fost exilat în străinătate, din 1925 - la Paris. Membru al primelor congrese ale RSHD. Unul dintre fondatorii Institutului Teologic, profesor (1925), rector (din 1946). În 1932 s-a călugărit, în 1939-1945. a trăit pe Athos. În 1947 a fost sfințit Episcop de Catan. Editor al unei noi traduceri în limba rusă a Noului Testament și lucrări de istorie a bisericii. B. Zaitsev i-a dedicat un eseu din 1965 „Zilele (Episcopul Cassian)” [7, 413-415].

ODIHNĂ

(pag. 452)

Cuvânt nou rusesc. New York, 1970. 11 februarie, nr. 21792. P. 2.

Această notă este una dintre ultimele publicații ale lui Boris Zaitsev (a murit la 28 ianuarie 1972). În același număr al ziarului, au fost publicate mai multe materiale dedicate aniversării a 90 de ani a lui B. Zaitsev: felicitări editoriale, o scurtă biografie, salutări din partea cititorilor ziarului, eseul lui Zaitsev „În memoria lui Ivan și Vera Bunin” (1962).).

1 În 1927, în comuna Sainte-Genevieve-des-Bois, prințesa Vera Kirillovna Meshcherskaya (1876-1949) a înființat Căminul Rusiei pentru Bătrâni Emigranți și a devenit conducătorul acesteia. S-a alocat un teren la cimitirul local unde au început să îngroape pensionari, iar apoi parizieni ruși, formând astfel un cimitir „rusesc”, unde au fost îngropați aproximativ 15.000 de emigranți.

2 Biserica din cimitir Adormirea Maicii Domnului a fost construită după proiectul lui Albert Nikolaevich Benois și sfințită în 1939.

652 ♦♦♦

3 Yergin Alexander Gavrilovici (1894-1977) - căpitan de stat major, protopop. Din 1923 în Franța, a absolvit Institutul Teologic din Paris, în 1944 a primit preoția. Rectorul Bisericii Nașterea lui Hristos din Montrouge (lângă Paris). Totodată în 1947-1950. a servit închisori și locuri de detenție. Din 1952 este rector al Bisericii Adormirea Maicii Domnului din Sainte-Genevieve-des-Bois. Vicepreședinte al Societății de Asistență pentru Emigranții Ruși, a supravegheat construcția unei case de biserică în Sainte-Genevieve-des-Bois. Președintele Comitetului pentru protecția și întreținerea mormintelor de la cimitirul rus a participat la organizarea strângerii de fonduri pentru îngrijirea mormintelor.

4 Soția lui Zaitsev, Vera Alekseevna, a murit la 11 mai 1965.

5 Potrivit dreptului francez, orice înmormântare se păstrează numai până la expirarea contractului de arendă. Începând din 1960, autoritățile locale au pus problema demolarii cimitirului. Din 2007, guvernul rus a transferat fonduri în Franța pentru a plăti datoria și a prelungi închirierea terenurilor din cimitir.

6 O mică capelă construită la capătul aleii Rusiei cu bani din donații în 1977 a devenit un loc de înmormântare pentru rămășițele rușilor reîngropate în ea din mormintele cărora arendă pe terenul cimitirului expirase.

ESEURI DESPRE EROI. ESEURI LIRIC-FILOZOFICE. NOTE PENTRU SĂRBĂTORILE BISERICII

SAKEN SI NIKITIN

(pag. 457)

Rusă invalidă. 1939. 10 mai, Nr 131/132. C. 2.

„Invalid rusesc” - ziarul Comitetului pentru Asistență pentru persoanele cu handicap de la sediul Crucii Roșii Ruse din Paris, a fost publicat în anii 1929-1940. Edițiile din mai ale ziarului au fost programate să coincidă cu Ziua persoanelor cu handicap, care a fost sărbătorită în diaspora rusă pe 22 mai, ziua Sf. Nicholas Făcătorul de Minuni și avea ca scop strângerea de fonduri pentru a ajuta veteranii nevoiași. B. Zaitsev a fost membru al redacției ziarului, a publicat eseuri, povestiri și eseuri în el. În edițiile speciale ale ziarului din 1939 și 1940, Zaitsev a publicat note despre armată - eroii Rusiei.

1 Agafon Nikitin (1848–12/31/1880) a fost un soldat rus de artilerie, erou al campaniilor din Turkestan. În timpul asediului cetății Geok-Tepe, Nikitin, enumerat ca bombardier-tuner al bateriei a 6-a a brigăzii 21 de artilerie, a fost capturat de către Tekins, care au încercat să-l forțeze să se antreneze.

tragerea lor din armele capturate. După ce a fost torturat, i s-a tăiat capul. În 1886, în Temir-Khan-Shura a fost ridicat un monument lui Nikitin. Nikitin a devenit al doilea militar al Armatei Imperiale Ruse, care a fost trecut postum pentru totdeauna în unitatea sa (primul a fost Arkhip Osipov).

2 Johann Reingold von Osten-Sacken (1755–1788) a fost un ofițer de navă rus care sa sacrificat eroic în timpul războiului ruso-turc din 1787–1791. Căpitan rangul 2. La 20 mai 1788, în timp ce patrula lângă gura Bugului de Sud, s-a ciocnit cu galere turcești. Pentru a evita capturarea și capturarea navei de către inamic, Osten-Saken a trimis un echipaj pe o barcă, după care a lăsat navele turcești să se apropie și a aruncat în aer nava, împreună cu patru nave inamice, la aproximativ 40 de mile de Kinburn Spit. . Împărăteasa Ecaterina a II-a, ca recompensă pentru isprava lui Osten-Saken, a acordat familiei sale o moșie lângă Mitava. În 1888, un crucișător miner al Flotei Mării Negre a fost numit după el.

Ortografiile rusești ale numelui Saken în literatura istorică variază: Khristofor Ivanovich, Khristian Ivanovich; ortografia „Ivan Hristoforovici” dată de Zaitsev nu a fost găsită în surse.

3 Expresiile date de Zaitsev între ghilimele sunt citate din memoriile: Tsebrikov R. M. Around Ochakov. 1788. (Jurnalul unui martor ocular) // Antichitatea rusă. 1895. V. 84, nr. 9. S. 157.

ARKHIP OSIPOV

(pag. 458)

Rusă invalidă. 5 mai 1940, nr. 151, p. 3.

Osipov Arkhip Osipovich (1802-1840) - soldat al regimentului Tenginsky, erou al apărării litoralului Mării Negre. La 22 martie 1840, muntenii au atacat fortificația Mikhailovskoye, unde erau 500 de oameni din regimentul de infanterie Tenginsky sub comanda căpitanului de stat major Nikolai Konstantinovici Liko. El a inspirat garnizoana să se angajeze să nu se predea în viață și, ca ultimă soluție, să arunce în aer pulberea. Soldatul Arkhip Osipov s-a oferit voluntar pentru aceasta, care s-a ținut de cuvânt, a aruncat în aer pivnița și, odată cu aceasta, întreaga fortificație. Inamicul a suferit pierderi grele.

Arkhip Osipov, pentru prima dată în istoria armatei ruse, a fost înscris pentru totdeauna pe listele regimentului. Prin ordinul împăratului Nicolae I și ordinul ministrului de război din 8 noiembrie 1840, s-a ordonat să-și păstreze numele pe liste, considerându-l primul soldat, și să răspundă la toate apelurile nominale: „A murit pentru gloria armelor rusești în fortificația Mihailovski”. Pe locul

fortificației aruncate în aer în 1876, a fost instalată o cruce de fontă cu inscripția „Privat Arkhip Osipov, care a murit pentru gloria armelor rusești”. În 1889, la cererea locuitorilor, satul Vulanskaya a fost redenumit Arkhipo-Osipovskaya.

654

1 Povestea unei cunoștințe, transmisă de Zaitsev, conține informații eronate despre originea Kaluga a lui Arkhip Osipov. De fapt, el provenea de la iobagii din districtul Lipovets din provincia Kiev.

La 22 octombrie 1881, la Vladikavkaz a fost dezvelit un monument al lui Arkhip Osipov și Nikolai Liko. Era un obelisc de marmură albă, montat pe un piedestal cenușiu, încoronat cu un vultur aurit, care ținea în cioc o cunună de Glorie și o ghiule de tun în labă. În nișă a fost așezată imaginea Mântuitorului într-un cadru de aur. După 1917 a fost demolat ca monument al autocrației.

NOTE

(Din experienta)

(pag. 460)

Rusă invalidă. 22 mai 1933, nr. 55, p. 4.

1 Bătălia de la Nancy - o bătălie din 1477 lângă capitala Lorenei, Nancy, în care trupele elvețiene-lorene au învins trupele ducelui de Burgundia, Carol Îndrăznețul, care a murit în această bătălie.

2 Aceasta se referă la fiica lui Zaitsevs Natalya. În eseul „Crucea”, Zaitsev descrie această scenă astfel: „În urmă cu opt ani am părăsit Rusia... <...> La graniță, fiica mea, pe atunci o fetiță, i-a aruncat nativului ei un buchet de violete. teren. Cei mai deștepți dintre noi nu credeau că ne vom întoarce curând. Noi, adulții, speram cu toții: să treacă un an-doi, să treacă unul sănătos, să dea ceva peste cap și, odihnindu-ne, revenindu-ne în străinătate, ne vom întoarce pe viață în patria noastră, pentru muncă nouă - grea, de desigur, dar necesar „[11, 324].

3 Krestinsky Nikolai Nikolaevici (1883-1938) - diplomat. Membru al RSDLP din 1903. În 1918-1922. comisar de finante. Plenipotențiar al RSFSR și al URSS în Germania (1921-1930). Din 1930 până în 1937 - Comisarul adjunct al Poporului pentru Afaceri Externe în URSS. Impușcat în 1938. Reabilitat în 1963.

4 N. Krestinsky a amenajat în palat, unde se afla ambasada sovietică, baluri și banchete luxoase, care erau populare în rândul publicului german.

EXPERIENTA NOASTRA (pag. 462)

Rusă invalidă. 1935. Mai, Nr. 79. S. 5.

1 „Țăranii s-au ridicat în picioare” — un citat din capitolul XIV al cărții a 12-a din „Frații Karamazov” a lui Dostoievski; se referă la

juriul care a pronunțat un verdict de vinovăție împotriva lui Dmitri Karamazov.

2 Zaitsev și-a exprimat aceeași idee în eseul său autobiografic „Despre mine însumi”: „Într-un mod ciudat, revoluția, pe care am urat-o mereu puternic,

655

sania mea a răspuns bine. Suferința și răsturnările pe care le-a provocat nu au provocat numai în mine o ascensiune religioasă. Nu este nimic surprinzător în asta. Haosul, sângele și urâțenia li se opune armonia și lumina Evangheliei, a Bisericii. (Serviciul divin în sine este cel mai mare mod, structură, imagine a cosmosului.) Cum poate o persoană să nu ajungă la lumină? [4, 589].

PROBLEME {Note) (pag. 464)

Evreii în cultura diasporei ruse. Articole, publicații, memorii și eseuri. T. V / Comp. M. Parkhomovsky. Ierusalim, 1996. S. 503-505. Publicație de A. K. Klementiev.

În prefață, A. K. Klementiev relatează că acest text este publicat conform manuscrisului păstrat în arhiva pariziană a lui B. K. Zaitsev, cu permisiunea fiicei scriitorului N. B. Zaitseva-Sollogub. Nota este datată, pe baza conținutului, 1933, adică a fost scrisă la scurt timp după venirea național-socialiștilor la putere în Germania.

ZILE

<3 scris la 14 martie 1945>

(pag. 467)

Experimente (N. York). 1953. Nr 1. S. 160.

Un ciclu de jurnalele lui B. Zaitsev în 1939-1945, intitulat „Zile”, a fost publicat în diferite periodice străine. Republicat în publicația: Zaitsev B. Days. M.; Paris: YMCA-Press; Calea Rusă, 1995. Redactorul cărții, A. K. Klementiev, le-a publicat după manuscrisul dactilografiat al autorului, care prezintă unele discrepanțe cu publicațiile tipărite. Aceleași texte, preluate din ediția din 1995, au fost publicate în Collected Works of Zaitsev [9, 157-226] și completate cu înregistrări din 28 februarie 1944 până la 29 iunie 1944, preluate din sursa: Zaitsev B. K. Days. Din înregistrările pariziene din 1944 // Fațete. 1957. Nr 33. S. 77-82.

Cu toate acestea, niciuna dintre aceste publicații rusești nu a inclus înregistrarea din 14 martie 1945, care se numără printre înregistrările lui Zaitsev (din 10 martie până în 2 aprilie 1945) într-o publicație de jurnal: Zaitsev B.K. Days (records) // Experiments. 1953. Nr. 1. p. 159-162.

În ediția din 1995 a „Zilelor” și, în consecință, în volumul al IX-lea al Opere adunate, sub aceeași dată există un alt text (mai multe rânduri ironice despre venerarea statului) [9, 223]. Astfel,

înregistrarea publicată este introdusă în circulația cititorului pentru prima dată în Rusia.

1 Seydlits Karl Karlovich (1798-1885) - doctor în medicină, prieten și biograf al lui V. A. Jukovsky, autor de lucrări despre viața și opera sa. În anii 1940

Zaitsev a lucrat la cartea Jukovski, care a fost publicată ca o ediție separată la Paris în 1951.

2 Aceasta se referă la cartea lui K. Seidlitz „Viața și poezia lui V. A. Jukovski. 1783-1852: Conform surselor inedite și memoriilor personale ”(în germană - Mitava, 1870; traducere rusă - Sankt Petersburg, 1883).

3 Seydlits K. K. Eseu despre dezvoltarea activității poetice a lui V. A. Jukovsky // Jurnalul Ministerului Educației Publice. 1869. Cartea. 4-6.

STEA BETLEEMULUI

(pag. 467)

Renaştere. 1928. 7 ianuarie, Nr. 949. P. 1.

Numărul de Crăciun al ziarului, pe prima pagină este indicată data după stilul vechi: 25 decembrie 1927. Textul lui Zaitsev este dat fără semnătură.

Numărul mai conține „Plângerea pentru Boris și Gleb” de B. Zaitsev, „Crăciunul nostru” de I. Shmelev, „Povestea de Crăciun” de I. Voinov, povestiri de E. Chirikov, I. Lukash, poezii de S. Makovski, P. Bobrinsky, S. Rafalovici și alții.

1 În anii 1920. în URSS existau numeroase organizaţii religioase de tineret, majoritatea de orientare protestantă. În 1928, „Christomol” a unit peste două milioane de tineri.

CRACIUN (pag. 469)

Renaştere. 1932. 7 ian Nr 2410. P. 1. Număr de Crăciun.

1 Zaitsev se referă la pericolul unui război între Japonia și Uniunea Sovietică din cauza agravării situației din Orientul Îndepărtat cauzată de invadarea Chinei de către Japonia și ocuparea Manciuriei. Pentru mai multe informații despre aceasta, a se vedea interviul „La Boris Zaitsev” și comentariul la acesta în prezent, ed., p. 555-556, 696.

Douăsprezece Evanghelii

(pag. 470)

Rusia ilustrată. 1939. Nr 16, 8 aprilie. C. 2.

Publicat în ediția de Paște a ziarului New Russian Word (1975. 4 mai, nr. 23620. P. 2), în Canadian Orthodox Calendar (Montreal; Toronto, 1972), în carte. Zaitsev B.K. Semnul crucii (M., 1999).

„Cele douăsprezece Evanghelii” este numele slujbei Utreniei din ajunul Vinerii Mare, la care sunt citite douăsprezece texte evanghelice, care vorbesc despre sfârșitul vieții pământești a Mântuitorului, suferința, executarea și înmormântarea Lui.

657

1 Rânduri citate (Ioan 13:31) - începutul primului dintre cele 12 pasaje din Evanghelie, conține conversația de rămas bun a Mântuitorului cu ucenicii și rugăciunea Sa mare preot pentru ei.

2 Pe stradă. Daru din Paris este Catedrala Sf. Alexandru Nevski. Biserica de sus a fost sfințită în anul 1861, cea de jos, în numele Sfintei Treimi, în anul 1863. În secolul al XX-lea. catedrala a devenit centrul religios al refugiaților ruși. În 1972, Boris Zaitsev a fost înmormântat aici.

3 Smirnov Jacob (Iakov Georgievici) (1854-1936) - protopresbiter, teolog. A absolvit Seminarul Betania și Academia Teologică din Sankt Petersburg, candidat la teologie. În 1883, un preot cu numire pentru slujba bisericii în străinătate, a fost rector al bisericilor ambasadelor din Dresda și Stockholm. Din 1898 până în 1936 a fost rector al Catedralei Alexandru Nevski din Paris. Decan al Bisericilor Ortodoxe Ruse din Franța (1921-1926), lector la Institutul Teologic din Paris.

4 „Slavă Patimilor Tale, Doamne” este refrenul canonului la Dumnezeiasca Patimă a lui Hristos, care însă nu se citește în timpul slujbei Utreniei din Vinerea Mare. Zaitsev se referă probabil la versul celei de-a 15-a antifone a acestei slujbe: „Ne închinăm înaintea patimii Tale, Hristoase, arată-ne și nouă învierea Ta glorioasă”.

ABORDAREA BEBULUI

(pag. 472)

gândirea rusă. 1948. 7 ianuarie, nr 39. P. 1. Numărul de Crăciun.

BEBE (pag. 473)

gândirea rusă. 1957. 5 ianuarie, Nr. 1000. P. 1.

Nota conține citate din Evanghelie: „Și, după ce le-au deschis comorile, i-au adus daruri: aur, tămâie și smirnă” (Matei 2:11); „Cât timp sunt în lume, sunt lumina lumii” (Ioan 9:5); „Cine îi este sete, vino la Mine și bea” (Ioan 7:37); „Cine Mă urmează pe Mine nu va umbla în întuneric, ci va avea lumina vieții” (Ioan 8:12).

POLEMICĂ. SCRISORI CĂTRE EDITOR

RĂSPUNS LA SENEX (pag. 477)

zile. 1925. 16 dec., Nr. 880. P. 2.

În urma scrisorii lui Zaitsev, există un text de la editor:

658

„Edatorii sunt pe deplin de acord cu B.K. Zaitsev că nici măcar o semnătură accidentală, ca a lui, ci o semnătură complet deliberată din punct de vedere politic sub o scrisoare-adresă nu poate fi definită ca o manifestare a unuia dintre „tipurile de sclavie".

În același timp, editorii consideră că este corect să sublinieze că - așa cum reiese deja chiar din titlul articolului lui Senex „Despre diferitele tipuri de sclavie" care a provocat scrisoarea lui B.K. Zaitsev și din textul acesteia: „dar există un alt tip de sclavie mintală, destul de comună la europenii luminați: teama de a fi catalogați drept retrograd, un fel de timiditate în fața superrevoluționarilor" – autorul nu a vrut să califice pe nimeni moral.

În orice caz, editorii sunt mulțumiți de circumstanța că, datorită scrisorii lui B.K. Zaitsev, ei pot face această clarificare și, prin urmare, pot elimina toate posibilitățile de interpretări incorecte și nedorite ale unor fraze din articolul Seneks menționat mai sus.

1 Henri Beraud (1885-1958) a fost un scriitor și jurnalist francez. Pentru cartea „Suferința unui om gras" (1922) a fost distins cu Premiul Goncourt. Fiu de muncitor, comunist simpatic cu URSS, Bero a plecat în Uniunea Sovietică și, la întoarcere, a publicat o carte de eseuri „Ce am văzut la Moscova" (Henri Béraud. Ce que j'ai vu à Moscou. Paris, 1926), care a reflectat dezamăgirea profundă a autorului din cauza Rusiei Sovietice.

2 Ziarul parizian „Le Journal" (1925. 4 dec., nr. 12101) a publicat adresa „Scriitori ruși – Henri Bero". A fost precedată de o notă editorială: „După publicarea cărții „Ce am văzut la Moscova" și articole în „Jurnal", colegul nostru Henri Bero a primit o adresă foarte emoționantă de la scriitorii ruși refugiați din Franța. Lista scriitorilor arată că ei sunt elita gândirii moderne ruse. Ne face plăcere să publicăm textul acestui document și să transmitem autorilor mulțumirile prietenului nostru.

Textul adresei:

„Noi, scriitorii ruși, aparținând diferitelor partide politice, dar devotați în unanimitate patriei noastre, considerăm că este de datoria noastră să ne exprimăm profunda recunoștință pentru articolele voastre talentate și veridice despre regimul sovietic, care asuprește Rusia și amenință alte țări în viitorul apropiat. cu acelasi colaps pe care l-a numit la noi.

Sperăm că discursul tău îndrăzneț al unui om independent să servească drept avertisment pentru cei care, prin lipsă de înțelegere, nu au înțeles pe deplin pericolul comunist care amenință să distrugă civilizația umană.

Vă rugăm să acceptați, dragă colegă, profundă recunoştinţă şi sincere urări de succes pentru talentul dumneavoastră.

659

Ivan Bunin, Prințul V. Baryatinsky, Ivan Shmelev, A. Kuprin, A. Kiryanov, Dmitri Merezhkovsky, S. Melgunov, Valentin Speransky, Pyotr Struve, Boris Zaitsev, Kirill Zaitsev ”(tradus din franceză de A. Lyubomudrov).

3 Autorul, sub pseudonimul „Seneke” (lat. „bătrân înțelept”), publicat în ziarul „Dni” în anii 1925-1926, a condus rubrica „Răspunsuri” cu feuilletonuri pe teme socio-politice. Numele lui nu a fost încă stabilit. Profesorul Manfred Shruba, specialist în domeniul pseudonimelor emigrației ruse , a sugerat că acesta ar fi fost unul dintre membrii redacției și, eventual, însuși fondatorul ziarului, A.F. Kerensky.

Pe 7 decembrie a fost publicat foiletonul lui Senex „Despre diferite tipuri de sclavie” (Dni. 1925. 7 dec., nr. 873. P. 2). Motivul a fost adresa scriitorilor ruși Henri Bero, precum și răspunsul la cartea sa al istoricului francez A. Olara. Cartea lui Bero i se pare lui Senex ca o serie de „eseuri destul de superficiale, dar uneori vii”, care nu sunt lipsite de observații corecte și presupuneri pline de spirit. El consideră inadecvată reacția emigranților la această carte „interesantă”: „Henri Bero, republican de stânga și ateu, s-a întors la Moscova cu un sentiment de dezgust față de bolșevism. A fost suficient pentru ca toți „cruciații” noștri, uitând de șmecherii diavolului, să cadă la picioarele scriitorului. În loc de o adresă, crede Seneke, a fost foarte posibil să se limiteze la o notă în departamentul de critică. Furizând la obiceiul adânc înrădăcinat de a „închina și mulțumi”, fie că sunt șefii sau străini, Seneke scrie că autorii discursului nu au supraviețuit încă „psihologiei sclavilor”.

A doua parte a feuilletonului este dedicată unui alt fel de sclavie mentală: „teama de a fi catalogat drept retrograd, un fel de timiditate în fața super-revoluționarilor”. Aici, obiectul criticii a fost istoricul, profesorul Alfons Olar, care, deși apreciază cartea lui Bero, se îndoiește de cifrele date acolo de cei reprimați de guvernul sovietic, nu găsește niciun motiv de tristețe în rândul țăranilor și, astfel, închide ochii cea mai profundă tragedie a țărănimii și proletariatului rusesc, până la crimele incontestabile de la Ceka.

SCRISOARE CĂTRE DUHAMEL

(pag. 478)

Renaştere. 1927. 2 octombrie, Nr. 852. P. 1.

1 În „A Conversation about Writers” (1923, publicată în prezent, ed.), B. Zaitsev a vorbit cu amabilitate despre cartea „Midnight Confession” de J. Duhamel. Pentru Duhamel, vezi comentariul la „A Discourse on Writers”, p. 605.

2 Duhamel deține ciclul de romane Viața și aventurile lui Sala-ven (1920-1930), care arată calea spirituală a unei persoane care luptă pentru un ideal moral.

660

3 În 1927, Duhamel a vizitat URSS și a publicat cartea Le Voyage de Moscou.Paris, 1927, pe care a numit-o „un pelerinaj la locurile sfinte ale comunismului” și care a avut o mare rezonanță publică în Franța. În această carte, Duhamel recunoaște că, ca urmare a revoluției, „marea majoritate a poporului rus a primit beneficii pe care doresc să le păstreze și să le protejeze”. Ulterior, el a scris despre necesitatea „acceptării Rusiei sovietice în familia europeană”. Aproximativ zece dintre cărțile lui Duhamel au fost traduse și publicate în URSS în anii 1920.

La 10 iunie 1927, ca răspuns la asasinarea la Varșovia a plenipotențiarului sovietic P. L. Voikov, GPU a împușcat sfidător 20 de ostatici din fostele Gărzi Albe, precum și emigranți din Uniunea Militară Generală Rusă (ROVS). Pentru prima dată de la sfârșitul Războiului Civil, masacrul ostaticilor a provocat indignare în țările europene.

5 Henri Francois Joseph de Regnier (1864-1936) - poet și scriitor francez, membru al Academiei Franceze. Lucrările sale colectate în 19 volume au fost publicate în limba rusă (L.: Academia, 1923-1926).

PROTEST AL SCRIITORILOR STRĂINI RUS (Scrisoare către editor)

(pag. 480)

Ultimele stiri. 1930. 18 martie, Nr 3282. P. 2. Acelaşi: Renaştere (Paris). 1930. martie, 18. Nr. 1750. S. 2; Timp nou (Belgrad). 1930. martie, 23. Nr. 2672. P. 3.

Odată cu dezvoltarea editării de carte în emigrație, problema protecției drepturilor de autor pentru scriitorii ruși din străinătate a devenit acută. Obstacolele în calea plății redevențelor au fost făcute atât de autoritățile sovietice, cât și de editurile străine. Cercetătorii scriu despre insecuritatea drepturilor de autor a scriitorilor exilați: „în țările care au dat adăpost scriitorilor emigrați, normele legilor locale, naționale și ale drepturilor de autor nu se aplicau acestei categorii de autori. Excepție în acest caz au fost așa-numiții „optanți”, adică emigranții care și-au luat cetățenia țării în care au decis să se stabilească. Dacă țările străine au acordat protecție prin drepturi de autor scriitorilor emigrați pe teritoriile lor, au făcut acest lucru din curtoazie legală și nu pe baza unor reguli stricte și rapide. <...> În cazul scriitorilor emigrați, principiul reciprocității era inaplicabil, deoarece în cea mai mare parte aceștia erau apatrizi de jure. De fapt, legea iugoslavă a drepturilor de autor i-a privat pe scriitorii emigranți de posibilitatea de a-și revendica drepturile de autor și, în special, de a cere ca publicarea operelor lor (inclusiv în traducere) să fie efectuată pe baza unui contract adecvat și să fie plătiți. pentru aceasta.

taxă „(A. V. Bakuntsev. „Furtul literar” în presa emigrantă a anilor 1920. Ziarul „Ultimele știri” (Revel / Tallinn) // Mediascope. 2016. Numărul 3. Mod de acces: http://www.mediascope .ru /?q=node/2139).

PROTEST ÎMPOTRIVA INVAZIEI FINLANDEI

(pag. 481)

Ultimele stiri. 31 decembrie 1939 Nr. 6852 S. 2.

Publicat în: Nabokov V. Sobr. op. perioada rusă. T. 5. 1938-1977. SPb., 2000. S. 590-591 și, de asemenea, postat pe multe resurse de pe Internet.

La 30 noiembrie 1939, trupele sovietice au invadat Finlanda, marcând începutul războiului sovietico-finlandez („de iarnă”). Circumstanțele apariției scrisorii sunt expuse în lucrarea: Fleishman L. S. Responses in Russian Paris to the "Winter War" // Studies in Linguistics and Semiotics: Sat. Artă. la aniversarea lui Vyach. Soare. Ivanova. M., 2010. S. 483-500. Scrisoarea, „deși, fără îndoială, o manifestare sinceră de indignare față de agresiunea sovietică, a fost în același timp un pas deliberat în politica editorială a ziarului. <...> Din câte se pare, impulsul imediat pentru scrierea scrisorii a fost mesajul despre apelul scriitorilor celor trei țări scandinave <...> de a ajuta Finlanda, publicat la Stockholm pe 23 decembrie. <...> Factorul decisiv în pregătirea scrisorii colective nu a fost cutare sau cutare semnatar, ci redacția ziarului, preocupată de menținerea unui echilibru de principii politice importante pentru acesta ”(Fleishman L. S. Responses in Russian Paris to Războiul de iarnă.P. 492 -493).

O controversă desfășurată în jurul scrisorii, ea a servit drept pretext pentru neînțelegerile din cercurile literare și publice ale emigrației.

Pe 14 decembrie 1939 a început bombardarea Valaamului (unde era staționată garnizoana militară finlandeză). Această veste a fost deosebit de dureroasă pentru scriitorii care au vizitat Mănăstirea Valaam și au scris cărți despre ea - B. Zaitsev și I. Shmelev. Cu toate acestea, reacțiile la invazie au variat.

În răspunsul jurnalistic al lui B. Zaitsev, publicat la 29 decembrie 1939 la Vozrozhdeniye (cu două zile înainte de apariția protestului), trupele sovietice sunt definite drept „călăi”, „dușmani”, „barbari moderni”, în timp ce „Valaam”. bătrânii sunt mijlocitori pentru noi toți, rușii și pentru Rusia. Rusia, care acum se află într-un element demonic, acum dezonorează întreaga lume. Ea este în bancă. Martiriul rusului Valaam indică faptul că, pe lângă Rusia lui Stalin, există și Sfânta Rusă” [11.134] (există o referire eronată la sursă în volum).

I. Shmelev, dimpotrivă, a refuzat să semneze o scrisoare colectivă împotriva atacului URSS asupra Finlandei, pe care M. Aldanov i-a adus-o spre semnare (care, poate, a fost motivul certei ulterioare

aceşti scriitori). A fost dureros pentru el să urmărească cum „au turnat noroi asupra Rusiei” și lăudau isprava „eroicei Finlande”. Șmelev și-a explicat astfel poziția: „Soldații, băieți simpli ruși din Kaluga, Iula, Ryazan, au fost trimiși la luptă de același guvern, căruia domnii de la Latest News i-au iertat totul” (citat din: Sorokin O. N. Moskovian: Viața și munca lui Ivan Shmelev. M., 2000. P. 270). Shmelev nu a fost singur: generalul A. I. Denikin a venit să-i strângă mâna pentru faptul că „nu a semnat această infamie”. Pentru mai multe detalii, a se vedea: Solntseva H. M. Ivan Shmelev. Viața și munca: Biografie. M., 2007. S. 362; Sorokina O. N. Moskoviana. M., 2000. S. 269-270.

APEL LA CONGRESUL SCRIITORILOR SOVIETI

(pag. 481)

gândirea rusă. 1955. 21 ian., Nr. 730. P. 2.

Al Doilea Congres al Scriitorilor din întreaga Uniune a avut loc în perioada 15-26 decembrie 1954 la Moscova. Peste 700 de persoane au devenit delegații săi. În numărul Gândirii Ruse din 21 ianuarie 1955 a fost publicată o descriere detaliată a congresului și a discursurilor rostite la acesta. Aici a fost plasată și selecția „Scriitorii emigrați vorbesc la radio”, precedată de introducerea editorialului: „În zilele Congresului Scriitorilor din întreaga Uniune, care a avut loc la Moscova, postul de radio din München „Liberation” a difuzat adrese către Scriitori sovietici de către un număr de scriitori ruși emigrați. Mai jos este textul lor. Discursurile lui B. Zaitsev, N. Ulyanov, I. Elagin, Vyach. Zavalishina, Vl. Glybinny, Ch. Glinka; ei și-au exprimat speranța pentru liberalizarea vieții culturale și sociale a URSS în era de început a „dezghețului”.

Boris Zaitsev a vorbit la postul de radio „Freedom” (până în 1959 se numea „Eliberarea”) în perioada 1953-1971.

Textul publicat în Russian Thought este o versiune editată a textului integral, înregistrată pe bandă și difuzată înainte de începerea congresului:

„În 1922, când eram președinte al Uniunii Scriitorilor din Moscova, astfel de congrese nu se țineseră încă. A trecut mult timp de atunci. Și astăzi trăim în lumi diferite. Ai o patrie, ai o națiune mare. Tinerețea și energia sunt de partea ta. Dar avem libertate! Scriem cum vrem. Probabil că noi, scriitorii ruși străini, ducem o existență modestă, dar libertatea noastră nu este constrânsă de nimic. Să presupunem că trăiești în abundență și mulțumire, dar ești forțat să slujești. Din toată inima, vă doresc la acest congres să faceți măcar primul pas spre libertate, pentru că fără libertate nu se poate crea nimic... Și să dea Dumnezeu ca cei care sunteți marcați de talent să găsească toate condițiile necesare pentru ea. dezvoltare ”(citat din:

Tolstoi I. N. O jumătate de secol în emisie. Ciclu audio istoric dedicat aniversării a 50 de ani de la Radio Liberty. Mod de acces: http://archive.svoboda.org/programs/cicles/rl50/rl50-1954.asp).

Cu un an mai devreme, B. Zaitsev s-a adresat și la radio scriitorilor sovietici (Gândirea Rusă. 1953. 7 aug.). Acolo și-a exprimat gânduri similare: „Emigrarea, desigur, este o dramă: separarea. Dar uciderea unui suflet viu, violența împotriva lui, este ceva infinit mai rău. Așa că nu numai că nu-i invidiez pe aceia dintre frații mei din Rusia care, trăind mult mai larg și mai bogați decât mine, sunt nevoiți să se adapteze, să scrie la ordine și să-și aplece spatele la nimicuri, dar îi regret sincer soarta. Sper, sper din tot sufletul că nu va fi întotdeauna așa” [11, 335-336]. Mai târziu, Zaitsev a revenit în mod repetat la subiectul vieții literare din URSS, ca, de exemplu, într-un discurs din 1957: „Ce poate fi mai ridicol decât faptul că un demnitar de partid, indiferent de ce, începe brusc să explice sovieticului. scriitorii cum și ce să scrie. Acest lucru a fost explicat de către Jdanov la un moment dat, acum Shepilov a fost instruit ”(Tolstoi I.N. O jumătate de secol în emisie. Ciclu audio istoric dedicat aniversării a 50 de ani de la Radio Liberty. Mod de acces: http://archive.svoboda.org/programs /cicles/rl50 /rl50-1957.asp).

RĂSPUNSUL LUI BORIS ZAYTSEV LA A. SURKOV

(pag. 482)

gândirea rusă. 1955. 2 februarie, Nr. 733. P. 3.

Surkov Alexey Alexandrovich (1899-1983) - poet, jurnalist, persoană publică. În 1953-1959. a servit ca prim-secretar al Uniunii Scriitorilor din URSS. La cel de-al doilea Congres al scriitorilor sovietici, Surkov a susținut un raport „Despre starea și sarcinile literaturii sovietice”, și a ținut, de asemenea, un discurs final în care l-a mustrat pe Zaitsev, referindu-se la adresa sa la congres (este publicat în această ediție) . Surkov (radio „Liberation”) nu a numit Surkov. Textul raportului, care conține un pasaj despre Zaitsev citat de redactorii Russkaya Mysl, a fost publicat în Literaturnaya Gazeta la 27 decembrie 1954 (nr. 160, p. 5).

ATAC ESCUT

(pag. 482)

gândirea rusă. 1962. 9 august, Nr. 1875. P. 5.

Kheraskov Ivan Mikhailovici (1880-1963) - istoric, publicist, critic literar, profesor, persoană publică. Membru al Consiliului Uniunii Scriitorilor și Jurnaliştilor Ruși (din 1955). Spassky (Odynets) Alexey Alexandrovich (1878 - după 1960) - jurnalist, participant la viața socială și culturală a emigrației ruse.

664

B. Zaitsev s-a alăturat disputei lingvistice despre corectitudinea expresiei „a se scalda în baie”, care s-a desfășurat pe paginile „Gândirii ruse”. Începutul controversei a fost pus de nota lui I. Kheraskov „Încă în apărarea limbii ruse” (Gândirea Rusă, 1962. 17 iulie). Expresia „Mă scald în baie” din articolul Nataliei Logunova „Cum a fost” i s-a părut autoarei analfabetă: „Se spală în baie, spală

haine, fac baie pe copil, dar să se scalde singuri sau singuri? Ei merg la râu sau la plajă să înoate. Kheraskov și-a întărit raționamentul cu citate din limba franceză și a dat, de asemenea, alte exemple de discurs analfabet, în opinia sa: „Limba rusă pare să fi fost deja eliberată de multe „daruri” postrevoluționare. Ei nu mai spun „îmi pare rău” în loc de „îmi pare rău”, „destul” în loc de „destul” și religia nu mai „domină”, așa cum a făcut cândva, asupra artei”.

A. Spassky-Odynets i s-a opus („Apărare foarte proastă” // Gândirea rusă. 1962. 31 iulie), numind argumentele adversarului de nesuportat: „„ Scăldat în baie ” nu înseamnă deloc ceartă cu limba rusă <. ..> „Scăldat” nu înseamnă deloc să vă cufundați în ceva adânc". Nu a fost de acord cu un alt exemplu: „Venerabilul maestru desființează complet cuvântul „scuze" și toate cuvintele derivate din acesta. Cuvântul „îmi pare rău" face nu înseamnă, în sensul exact, „îmi pare rău“.

B. Zaitsev a susținut poziția lui I. Kheraskov, dar lângă nota sa din același număr, redactorii au plasat o scrisoare semnată „I. Ya-ch”, autorul căruia, dimpotrivă, nu consideră că fraza lui N. Logunova este o greșeală, iar I. Kheraskov condamnat pentru o cunoaștere slabă a limbii franceze.

RECENZII

RUSIA: RIVISTA DI LITTERATURA - ARTE - STORIA. DIRETTA DA ETTORE LO GATTO. 1923

(c. 485)

Noua carte ruseasca. 1923. Nr. 3-4. Martie aprilie. pp. 22-23.

În publicație, după titlul ediției peer-reviewed, se indică adresa redacției: Roma, via Nazionale, 89.

1 „Rusia. Revista de literatură, artă, istorie, publicată de slavistul și traducătorul Ettore L o Gatto, publicată intermitent la Roma din 1920 până în 1926.

2 Lo Gatto Ettore (1890-1983) - un slavist european remarcabil, profesor de literatură și limba rusă la universitățile din Roma și Napoli, propagandist și traducător de literatură rusă. Autor al multor lucrări despre

665

istoria Rusiei, în special The History of Russian Literature (în 7 vol. 1927-1945), The History of Russian Modern Literature (în 2 vol. 1958).

În 1923, la invitația lui Lo Gatto, B. Zaitsev a susținut prelegeri despre Rusia la Institutul Europei de Est din Roma. Ulterior, i-a dedicat eseul „Prietenul italian al Rusiei” (1930) (Zaitsev B.K. Jurnalul scriitorului / Articol introductiv, pregătirea textului și comentariului de A.M. Lyubomudrov. M., 2009. P. 92-95).

În 1966, Zaitsev, în însemnările sale „Cărți, cărți” (Gândirea Rusă, 1966. 24 februarie), scrie din nou despre Lo Gatto și despre opera sa

ascetică: „scrierea lui despre Patria noastră este plină de cunoaștere, de viață, de dragoste, aproape reverenţă." Scriitorul este fascinat de felul în care „un om din Napoli este atât de înrădăcinat în Rusia, încât uneori pare: nu este Rusia mai aproape de el decât Italia însăși?” [9, 420-422].

3 Shmurlo Yevgeny Frantsevich (1853-1934) - istoric, președinte al Societății de Istorie Imperială Rusă. După revoluție, a trăit în exil, în 1921 a creat Grupul Academic Rus la Roma. În 1924 s-a mutat la Praga.

4 Aurelio Palmieri (1870-1926) - preot catolic, călugăr augustinian, teolog, cercetător al dogmei ortodoxe. Alăturat mișcării „modernismului catolic”, a fost un susținător al unirii bisericilor. Era prieten cu gânditorii religioși ruși care se aflau în Italia: Vyach. Ivanov, Prinț. E. Trubetskoy, V. Ern, B. Yakovenko și alții.

5 Reznevici-Signorelli Olga Ivanovna (1883-1973) - medic, scriitor, traducător, filantrop. S-a mutat în Italia în 1905 și din 1910 a locuit în principal la Roma. Ea a jucat un rol semnificativ în diseminarea culturii și literaturii ruse în Italia. Ea a tradus proza și poezia rusă în italiană. Casa Olga Ivanovna și soțul ei Angelo Signorelli (1876-1952), un cunoscut medic și colecționar, a fost un salon literar și artistic, unde au avut loc seri cu participarea artiștilor italieni și ruși.

ITALIA SI GOBINO

(pag. 486)

zile. 1924. 2 noiembrie, nr 606. S. 7, 10.

Publicat: Literatura rusă. 2002. Nr. 2. P. 216-223 (publicare şi comentarii de A. V. Yarkova).

1 Joseph Arthur de Gobineau (1816-1882) - diplomat, romancier, sociolog, filozof francez; grafic. A scris lucrări despre istoria Orientului, romane, nuvele, poezii, drame. Autor al lucrării în patru volume „Experiență

despre inegalitatea raselor umane” (1853-1855); eseu de ficțiune „Renaștere. Scene istorice” (1877).

2 Alexis Charles Henri Clerel de Tocqueville (1805-1859) - om de stat și scriitor francez, lider al Partidului conservator al Ordinului, ministru francez de externe (1849). Autor al cărților Democracy in America (1835-1840) și The Old Order and Revolution (1856).

3 Potrivit lui A. V. Yarkova (Gromova), „Richard Wagner s-a familiarizat cu „Experimentele privind inegalitatea raselor umane” în primăvara anului 1881. În același an, Gobineau a petrecut câteva săptămâni la vila sa din Bayreth. Ideile lui Gobineau s-au dovedit a fi parțial apropiate de Wagner, iar diferențele de opinii au fost reflectate în articolul lui R. Wagner „Păgânismul și creștinismul”.

Publicarea articolului a servit drept început al popularizării ideilor lui Gobineau, în urma căreia „Societatea Gobineau” a apărut în Germania ”(Literatura rusă. 2002. Nr. 2. P. 222).

4 „Un eseu despre inegalitatea raselor umane” este o încercare de a înțelege sistematic istoria din punctul de vedere al determinismului biologic. Cauza declinului societăților și civilizațiilor umane. Gobineau vede în amestecul rasial.

Blois Léon (1846-1917), scriitor catolic francez.

6 Bourges Paul Charles Joseph (1852-1935) a fost un critic și romancier francez.

7 Moran Paul (1888-1976) diplomat, romancier, dramaturg și poet francez.

8 Se referă la publicaţiile: Gobineau. Epoca Renașterii. Scene istorice / Per. N. Gorbova. M., 1913; Renaştere. Scene istorice ale contelui Gobineau / Per. din fr. A. Damanskaya. Berlin, 1924.

9 Aceasta se referă la Carol al V-lea (1500-1558), împărat al Sfântului Roman și rege al Spaniei. Nuvela de B. Zaitsev „Charles V” (1922) este dedicată episoadelor din viața sa.

10 Aceasta se referă la opera lui Niccolo Machiavelli (1469-1527) „Suveranul” (1513), în care autorul îl sfătuiește pe domnitor să întărească puterea prin orice mijloace, respingând principiile morale.

11 Correggio (nast, numele Antonio Allegri; 1489-1534) - pictor italian.

12 Vittoria Colonna, Marquise de Pescara (1490-1547), poetesă italiană, prietenă cu Michelangelo.

13 Beatrice d'Este (1473-1497) - soția ducelui de Milano, Louis Moreau.

P. P. MURATOV. IMAGINI DIN ITALIA

(pag. 492)

Note contemporane. 1924. Nr 22. S. 444-447.

667

Publicat: Literatura rusă. 2002. Nr. 2. P. 223-225 (publicare şi comentarii de A. V. Yarkova).

Muratov Pavel Petrovici (1881-1950) - scriitor, critic de artă, critic literar, istoric, traducător. S-a angajat în pictura rusă din perioada pre-petrină, a colaborat cu I. E. Grabar în multi-volumul său Istoria artei ruse. În 1913-1914. a publicat revista de artă „Sofia”. Membru al Primului Război Mondial, a primit ordine. În 1918-1922 a lucrat în departamentul pentru protecția monumentelor al Comisariatului Poporului pentru Educație al RSFSR, împreună cu I. Grabar a participat la

restaurarea bisericilor din Moscova și Novgorod. A fondat societatea pentru studiul culturii italiene Studio Italiano. A luat parte la activitățile Comitetului de Asistență pentru Foameți, în 1921 a fost arestat împreună cu Zaitsev și alți membri ai comitetului. Din 1922 a locuit în străinătate, mai întâi în Germania, în 1923 s-a stabilit la Roma, în 1927 s-a mutat la Paris. Fondator al Societății Icoanelor din Paris (1927). Înainte de izbucnirea celui de-al Doilea Război Mondial, s-a mutat în Marea Britanie, a pregătit monografii despre evenimentele din 1941-1945. pe frontul sovieto-german (împreună cu istoricul W. Allen), despre istoria militară a Caucazului în secolul al XIX-lea. Cu puțin timp înainte de moartea sa s-a stabilit în Irlanda.

Prieten apropiat al lui B. Zaitsev. Zaitsev este și autorul revistei „Noile cărți ale lui Muratov” (1931), dedicată publicațiilor: MuratoffP. La Peinture Byzantine. Paris, 1928; Muratov P. Fra Angelico. Roma, 1929 (Zaitsev B.K. Jurnalul scriitorului / Articol introductiv, text pregătit și comentariu de A.M. Lyubomudro-va. M., 2009. P. 121-127) și eseul „П. P. Muratov” (1951), inclus în cartea „Departe” [6, 214-219].

1 Primele două volume din „Imaginile Italiei” de P. Muratov au fost publicate la Moscova în anii 1911-1912. În 1924, la Berlin a fost publicată o nouă ediție, completată de al treilea volum, cu o dedicație: „Dedicat lui Boris Konstantinovich Zaitsev în amintirea zilelor fericite”.

2 Pater Walter (1839-1894) a fost un scriitor impresionist englez, critic literar și teoretician al artei, autor al cărții Eseuri despre istoria Renașterii (1873). Tradus de П. P. Muratov și cu articolul său introductiv „Portrete imaginare” de Patera au fost publicate în 1908 și 1916.

3 Vernon Lee (nast, numele Violet Paget; 1856-1935) - scriitor englez, traducător, autor a numeroase eseuri despre artă, în special Italia în două volume. Pagini alese (Moscova, 1914, 1915), editată și cu prefață de P. Muratov.

4 Aceasta se referă la „Cronicile italiene” (1837-1839) de Stendhal, scrise pe baza manuscriselor și broșurilor renascentiste.

F. STEPUN. DIN SCRISOARELE SCRIS-ARTILERISTULUI

(pag. 495)

Clopoţeii. 1926. Nr. 14. S. 414.

668

Fyodor Avgustovich Stepun (1884-1965) a publicat cartea „Din scrisorile unui pavilion de artilerie” sub pseudonimul N. Lugin în periodicele ruse din 1916-1917, o ediție separată a fost publicată în 1918: Stepun F. (N. Lugin) . Din scrisorile ofițerului-artilerist; Ropshin V. În armată: vara 1917. M .: [Zadruga], 1918. Publicat în străinătate la Praga în 1926. Este de remarcat faptul că una dintre scrisori a fost publicată în același număr al săptămânalului Narodopravstvo (1917. 7 dec. , Nr. 17, pp. 4-7), unde au fost tipărite două materiale de B.

Zaitsev: „Limba noastră” și „O scrisoare deschisă către A. V. Lunacharsky”.

N. A. TEFFI. ORAȘ

(pag. 496)

Note contemporane. 1928. Nr 34. S. 498-499.

Publicat: Literatura diasporei ruse. Antologie: În 6 t. M., 1991. T. 2: 1926-1930. S. 509.

Cartea lui N. Teffi (Nadezhda Alexandrovna Lokhvitskaya; 1872-1952) „Oraș. Povești noi” a fost publicată la Paris în 1927.

1 Din poemul lui Teffi „Îngerul”.

Mich. OSORGIN. SIVTSEV VRAZHEK.

ROMAN, PARIS, 1928

(pag. 497)

Note contemporane. 1928. Nr 36. S. 532-533.

Romanul-cronică de Mihail Andreevici Osorgin (1878-1942) „Sivtsev Vrazhek” a fost publicat la Paris în 1928.

<N. BERBEROVA> ULTIMA SI PRIMA

(pag. 498)

Renaştere. 1931. 9 iulie, Nr. 2228. P. 4.

Un roman de Nina Nikolaevna Berberova (1901-1993) „Ultimul și primul. Un roman din viața de emigrat a fost publicat în 1929 în Sovremennye Zapiski, iar în 1930 a fost publicat la Paris ca o ediție separată. Unul dintre primele romane rusești dedicate vieții emigranților ruși din Franța.

„PURTATORUL PIEI DE LEOPARD”

(pag. 500)

Renaştere. 1933. 13 aprilie, Nr. 2872. P. 4.

Interesul lui Balmont pentru cultura georgiană și opera lui Rustaveli a apărut încă din anii 1910. Poetul a tradus peste tot poezia lui Rustaveli

669

de mulți ani, a publicat articole despre poet și fragmente din traducerile sale (în special, traducerea primelor zece cântece a fost publicată în 1917 de editura lui M. și S. Sabashnikov ca o carte separată numită „Purtând pielea de leopard ") . Traducerea lui Balmont

din 1933 este prima traducere completă a poemului în rusă. În 1936-1938. a fost retipărită în mod repetat în URSS (sub titlul „Cavalerul în pielea panterei” cu adăugarea unor capitole suplimentare în traducerea lui E. A. Tarlovskaya). Ediția de la Paris a fost prevăzută cu două titluri suplimentare în franceză și engleză, repovestiri ale conținutului poeziei în aceste limbi și articole de Balmont dedicate lui Shota Rustaveli.

Editorul, David Keladze (Kheladze), este tipografist la una dintre tipografiile ruse, care timp de cinci ani a dactilografiat poezia în timpul liber din opera sa principală și a strâns fonduri pentru publicarea acesteia (vezi: Kupriyanovsky P.V., Molganova N.A. Poet Konstantin Balmont Biografie Creativitate Destin S. 411).

1 În articolul „Mari Italieni și Rustaveli”, publicat în publicație, Balmont, în special, a susținut: „Separarea lui Dante și a lui Petrarh de cei dragi este fictivă, este o înșelăciune frumoasă. <...> Iar despărțirea de frumoasa regină, care este regina inimii, <...> este cea mai bună dintre cele patru pietre prețioase rare și extraordinar de frumoase care ascund lumina Iubirii.

2 Ludovico Ariosto (1474-1533) - poet italian, autor al poemului de aventură de basm „Roland furios”.

3 Cartea a fost publicată în legatură integrală din piele, cu ștanțare cu aur pe cotor și garnitură aurie. Hârtiile de capăt sunt din mătase cireș, hârtiile de capăt suplimentare sunt din hârtie colorată. Ilustrațiile celebrului artist M. Zichy, chenarele, majusculele și terminațiile înfățișând modele de ornamente ale arhitecturii georgiene antice au fost preluate din ediția georgiană a poemului din 1888. Cartea a fost însoțită de portrete ale lui Rustaveli, ale reginei Tamar și ale lui Balmont însuși.

4 Traducerea lui Balmont este liberă: au fost lansate unele strofe, s-au schimbat nuanțele semantice ale versurilor individuale, s-a schimbat dimensiunea versurilor originale. Balmont a conturat principiile traducerii sale creative a textului în articolul introductiv la traducere: „Traduc poezia lui Rustaveli în dimensiunea originalului, cu doar o mică schimbare în ordinea rimelor. În troșa de patru linii și opt picioare a lui Rustaveli, aceeași rimă se repetă de patru ori - refract fiecare rând cu o rimă repetată de trei ori în fiecare două rânduri, iar sfârșitul fiecărui al doilea și al patrulea rând este legat, în plus, prin o rimă independentă. Astfel, în fiecare patru rânduri am opt rime, iar în șase mii de rânduri din întregul text al Rustaveli, în chipul ei rusesc, vor fi douăsprezece mii de rime. Această povară a împlinirii, impusă în mod voluntar, nu este cauzată de un capriciu arbitrar, ci de dorința de a da în versurile rusești o etalare demnă de splendoare.

de frumusețe pe care am văzut-o, echivalența sonoră pe care o realizează Rustaveli, mizând pe marea sonoritate a cuvintelor georgiane, construite pe puterea masculină a consoanelor.

"DESPRE. GEORGY SPASSKY"

(pag. 501)

Renaştere. 1937. 10 dec., Nr. 4109. P. 9.

Recenzie de carte: 0 Georgy Spassky. 1877-1934. Paris: Ediția Comitetului pentru perpetuarea memoriei pr. Georgy Spassky, 1938. Editorii nu sunt numiți, dar colecția a fost anunțată în anunțul că va fi publicată „sub redacția lui B.K. Zaitsev” (Vozrozhdenie. 1937. 27 aug. p. 14). Colecția conține două materiale de Zaitsev (publicate în această ediție).

1 Din rugăciunea Sf. Serafim de Sarov, citit la sfârșitul Acatistului reverendului.

2 Vyazemskaya (născută Baturina) Olga Dmitrievna, prințesă (1893-1964) - persoană publică. A fost aleasă secretar al Comitetului pentru perpetuarea memoriei pr. George Spassky (1936), secretar general și trezorier al Comitetului (1947). A participat la construirea monumentului pr. G. Spassky în cripta Bisericii Adormirea Maicii Domnului din cimitirul Sainte-Genevieve-des-Bois. Secretar general al Cercului de admiratori ai memoriei pr. G. Spassky. La sfârşitul anilor 1940 mutat în SUA.

PRIETEN AL RUSIEI

(pag. 502)

gândirea rusă. 1954. 17 iulie, Nr. 676. P. 5.

Küfferle Rinaldo (1903-1955), poet și traducător. Fiul sculptorului Pietro Küfferle, care s-a stabilit la Sankt Petersburg. Și-a petrecut copilăria la Sankt Petersburg, în 1918 s-a mutat în Italia. A menținut legături creative cu emigrația rusă. A tradus clasici ruși și scriitori emigrați. Și-a publicat traducerile în seria „Biblioteca rusă” („Biblioteca russa”) a editurii milaneze „Bocca”. Autor al unui roman despre viața refugiaților din Rusia sovietică „Ex russi” (1935).

Pentru contactele sale cu emigranții ruși, vezi: Küfferle R. Persons and Characters. Eseuri despre emigrația rusă / Publ., Per., Comentarii. M. Tala-laya//Diaspora: Materiale noi. St.Petersburg; Paris, 2007. Numărul. 9. S. 430-451; Skandura K. Rinaldo Küfferle, poet și traducător // Rușii în Italia: moștenirea culturală a emigrației. M., 2006. S. 354-360.

Vezi și nota lui B. Zaitsev „Rinaldo Küfferle” în prezent. ed.

1 Colecția „Poezii alese” („Poesie scelte”) a fost publicată la Milano în 1954.

671

NOTE ANIVERARE. SALUTARI

SALUT CARE ZIARULUI „CALE NOU”

(pag. 505)

Metoda noua. Geneva. 1935. aprilie, nr 35. S. 1.

Numărul de Paște al ziarului, împodobit cu titluri mari: „Hristos a Înviat!”, „Rusia va înviat în Hristos”. Pe prima pagină - salutări către Mișcarea Creștină Muncitoare Rusă și publicarea acesteia, care au fost transmise de Mitropolitul Evlogy (Georgievski), Mitropolitul Antonie (Khrapovitsky), Mitropolitul Ștefan al Sofia, Arhiepiscopul Serafim al Europei de Vest, A. Lodyzhensky, I. S. Shmelev, B.K Zaitsev,

A. V. Kartashev.

„New Way” - un ziar apărut la Geneva în 1932-1940. Avea un subtitlu: Lunar al Biroului creștinilor muncitori ruși (1932-1937), Lunar al mișcării creștine muncitorești din Rusia (1938-1940).

RINALDO KÜFFERLE

(pag. 505)

Renaştere. 20 februarie 1936, nr. 3914, p. 4.

Despre R. Küfferle, vezi comentariul la recenzia „Prietenul Rusiei” (p. 671).

SALUT REVISTA RUBEZH

(pag. 506)

Frontieră. 1938. 2 aprilie, nr. 14, p. 10.

Același număr jubiliar conține scurte scrisori de bun venit din partea a peste patruzeci de reprezentanți ai emigrației ruse. Revista săptămânală de literatură și artă Rubezh a fost publicată între 1926 și 1945 la Harbin. Primul număr a fost publicat pe 22 august 1926, la început revista a apărut neregulat, iar din 1928 - săptămânal sâmbăta. Se pare că, din acest motiv, a 10-a aniversare a fost sărbătorită nu în 1936, ci în 1938.

CINCI ANI

(pag. 506)

gândirea rusă. 1952. 23 aprilie, Nr. 443. P. 1.

L. A. Mnukhin descrie crearea ziarului astfel: „De mai multe ori am încercat să obțin permisiunea guvernului francez pentru a publica un ziar național V. A. Lazarevsky, fondatorul Uniunii Naționale Ruse la Paris. Cu toate acestea, de fiecare dată a fost refuzat. În primăvara anului 1947, un cunoscut de-al său, unul dintre lideri

lei ai Uniunii Catolice a „Confederației Franceze a Muncitorilor Creștini” X. Brunet, care și-a propus să apară un ziar ca organ al

acestei confederații. La 1 aprilie, în apartamentul lui V. A. Lazarevsky, care a devenit în curând sediul biroului și redacției ziarului, a avut loc prima ședință a redacției, la care au participat S. A. Vodov, V. F. Seeler, П. E. Kovalevsky,

V. A. Lazarevsky, V. V. Polyansky. După unele dispute asupra numelui, s-a decis, la insistențele lui VV Polyansky, să se numească noul ziar Russkaya Mysl. <...> Primul număr s-a dovedit a fi Paștele" (Mnukhin L. A. „Gândirea rusă" / / Enciclopedia literară a rușilor de peste hotare. 1918-1940. Reviste și centre literare. M., 2000. P. 560).

B. Zaitsev a colaborat la ziar, începând de la primul număr și până la sfârșitul vieții, publicând peste două sute de materiale pe paginile sale pe parcursul a 25 de ani. Din anii 1950 a condus o pagină literară în ziar.

SALUTARE LUI N. V. BORZOV

(pag. 508)

Ziua copilului rus. San Francisco, 1952. Aprilie, nr. 19, p. 62.

„Ziua copilului rus" este o revistă anuală publicată la San Francisco între 1934 și 1955, publicată de Societatea pentru Ajutorarea Copiilor Emigrației Ruse, condusă de N. V. Borzov. Profiturile din vânzarea revistei au mers către nevoile copiilor imigranți.

Borzov Nikolai Viktorovich (1871-1955) - profesor, persoană publică. Inspector al școlii comerciale din Tomsk. În 1905 s-a mutat la Harbin (China), unde a organizat Universitatea Populară și Cursurile superioare pentru emiganții ruși, care au fost ulterior transformate în Facultatea de Drept. A predat limba și istoria rusă la Institutul ruso-japonez. Director al Primei Școli Publice Reale Unite din Harbin. S-a mutat în SUA, unde a publicat almanahul anual „Ziua Copilului Rus". Membru activ al Societății de Asistență pentru Copiii Ruși din străinătate.

REMIZOV.

LA 50 DE ANI DE ACTIVITATE LITERARĂ

(pag. 508)

gândirea rusă. 1952. 19 septembrie, Nr. 486. P. 5.

Zaitsev, care a lăsat note și eseuri despre mulți scriitori contemporani, nu a scris nimic despre Remizov pentru o lungă perioadă de timp: un prieten scriitor locuia în apropiere, iar majoritatea eseurilor lui Zaitsev sunt dedicate celor plecați. „Remizov" este primul text al lui Zaitsev dedicat lui. A doua, Scrisoare către Remizov, a fost publicată în Russkaya Mysl la 6 iulie 1957 [9, 352-353]. Necrologul „Moartea lui Remizov" (1957) este publicat în prezent. ed. Eseu de memorii extins

B. Zaitseva „Despre Remizov. La a zecea aniversare a morții sale" a fost publicat în Russkaya Mysl pe 4 februarie. 1968 [6, 358-364].

1 Prima publicație a lui A. M. Remizov – „Plânsul unei fete înainte de căsătorie (Epitalama)" – a apărut în ziarul „Curier" (1902. 8 septembrie) sub pseudonimul N. Moldavanov.

2 Aceasta se referă la povestea „Bebka" (Curier, 1902. 24 nov.) - primul text Remiz tipărit sub propriul său nume.

3 Remizov A. Demon dansator. Dans și cuvânt. Paris: Casa de carte, 1949; Remizov A. Ochi tăiați. Cartea nodurilor și răsucirea memoriei. Paris: YMCA-PRESS, 1951.

4 În 1818, V. A. Jukovski a publicat o serie de cărți de poezii, unde, alături de originale (în principal germane), au fost date și traducerile sale. Cărțile au fost publicate sub titlul „Für Wenige" („Pentru cei puțini").

5 Remizov A. Într-o strălucire roz. New York: Izd. Cehov, 1952.

6 Un citat inexact din povestea lui A.P. Cehov „Viața mea" (în Cehov: „vai, vai de cei hrăniți, vai de cei puternici, vai de bogați, vai de împrumutatorii! Ei nu vor vedea împărăția cerurilor") . Are ca izvor Predica de pe Munte, cf.: „...vai vouă, bogaţilor! căci ai primit deja mângâierea ta. Vai de voi care acum sunteți săturați! căci vei flămânzi" (Luca 6:24-25); „Oricui vă cere, dă-le, iar celui care ia ce este al tău să nu ceri înapoi" (Lc 6,30).

7 Din longevitatea bisericii: „O viață prosperă și liniștită, sănătate și mântuire și în toate, dă grabă bună, Doamne, (nume) și mântuiește-l pentru mulți ani!"

VLADIMIR FEOFILOVICH ZEELER. LA A 80-A ANIVERARE (p. 510)

gândirea rusă. 1954. 18 iunie, Nr. 668. P. 3.

Sub salutul lui B. Zaitsev, a fost publicat un anunț:

„Comitetul jubiliar sub președinția de onoare a lui A. N. Benois, a președintelui B. K. Zaitsev și a membrilor: A. S. Alperin, L. M. Benenson,

S. A. Vodova, strălucitoare. carte. P. P. Volkonsky, I. Ya. German, B. L. Gershun, B. A. Durov, V. N. Zagorovsky, S. M. Kazas, P. E. Kovalevsky, N. A. Korganov, S. M. Lifar, V. A. Maklakov, A. L. Mishchenko, V. V. Polyansky, V. I. A. Poliabu, D. I. B. Serebryakov, V. N. Speransky, Badma Ulanova și A A. Shika îi invită pe toți să-l felicite pe eroul zilei și să semneze adresa de bun venit duminică, 27 iunie, la ora 16, în sala Conservatorului Rus, 26, av. de New York. Salutări scrise sunt rugate să fie trimise secretarului comisiei V. A. Vereshchagin: bulevardul 38 bis, de la Republique, Boulogne (Seine).

Zeeler Vladimir Feofilovich (1874-1954) - o personalitate politică și publică, un reprezentant proeminent al emigrației ruse. Membru cadet

parte. În 1917 - Comisar al Guvernului provizoriu și primar al orașului Rostov-pe-Don. În 1919-1920. - Ministrul de Interne al Guvernului Rusiei de Sud A. I. Denikin.

A trăit în exil în Franța. În 1921, el a devenit membru al Comitetului Orășenesc-Zemstvo rus pentru asistența cetățenilor ruși din străinătate. Unul dintre organizatori și timp de 30 de ani secretar general al Uniunii Scriitorilor și Jurnaliştilor Ruși la Paris. În 1927 a devenit secretar al Comitetului Central al Zilelor Culturii Ruse. Membru al redacției ziarului „Gândirea Rusă”.

1 Zemgor este un nume prescurtat pentru structura Imperiului Rus, creat pe baza zemstvo-urilor și a dumamelor orașului pentru distribuirea ordinelor de apărare a statului. În 1920, la Paris, emigranții albi au înființat o organizație succesoare - Asociația Zemstvo și Muncitorii Orașenilor din Străinătate (Zemgor), care era angajată în distribuirea asistenței pentru refugiații ruși.

2 Mirkin-Getsevich Boris Sergeevich (1892 - 1955) - avocat și publicist. În exil din 1920. Sub pseudonim, Boris Mirsky a publicat, în special, cartea „În exil. Eseuri jurnalistice” (Paris, 1922).

3 Lagăr de concentrare nazist din orașul Compiègne de lângă Paris, unde au fost trimiși mulți emigranți ruși. Din iunie 1941 până în august 1944, aproximativ 54 de mii de prizonieri au fost ținuți în lagăr, dintre care 50 de mii au fost deportați în lagărele morții.

SALUT LUI ALDANOV

(pag. 512)

Cuvânt nou rusesc. 1956. 4 nov., nr 15835. p. 3.

Nota este dedicată împlinirii a 70 de ani de la M. A. Aldanov (1886-1957). A fost publicat același text, dar fără titlu și cu mici diferențe textuale: Gândirea Rusă. 1956. 6 noiembrie, nr. 974. P. 3. În același număr de Gândirea Rusă au fost publicate materiale pentru aniversarea a 70 de ani de la M. Aldanov, ai căror autori sunt S. Vodov, V. Maklakov, E. Kuskova, Yu. Sazonova, M Slonim, M. Kantor, J. Terapiano, G. Adamovich, A. Zherby. Comparația edițiilor ne permite să concluzionam că publicația în SNR este o versiune procesată, corectată, a textului trimis pentru RM.

Aldanov Mark Alexandrovich (n. Landau; 1886-1957) - prozator, publicist, autor de eseuri pe teme istorice, filozof și chimist. Din 1919 - în exil.

1 Tatyana Markovna Aldanova (1893-1968) - traducătoare, a tradus o serie de lucrări ale lui Aldanova în franceză. limba. După căderea Parisului în 1940, soții Aldanov au plecat în SUA, s-au întors în Franța în 1947 și s-au stabilit la Nisa.

2 După cuvintele „... s-a stabilit din nou o legătură cu America” din editorialul Gândirii Ruse, au urmat următoarele cuvinte: „... și în viața noastră pe jumătate înfometată „sub străini”...”

3 Ps 89:10.

LIFARU

(pag. 513)

gândirea rusă. 1957. 26 oct., Nr. 1126. P.4.

Printre materialele acestui număr al ziarului, dedicat aniversării a 25 de ani de activitate artistică a lui Serghei Lifar la Marea Operă din Paris, se numără salutările lui A. Benois, G. Adamovich, N. Vyrubova, Yu. Sazonova, S. Vodov. , V. Naryshkina, D. Parlich , L. Egorova, A. Shika și alții, precum și o felicitare semnată: „Prițesa Maria Feliksovna Romanovskaya-Krasinskaya, artistă onorată a teatrelor imperiale Kshesinskaya” (titlul de Cel mai senin mare Ducesa a fost premiată celebrei balerine în 1935).

Lifar Serge (Sergey Mikhailovich; 1905-1986) - dansator de balet, coregraf, teoretician și colecționar al dansului. În exil din 1923. La mijlocul anilor 1920. - Solist principal al „Baletului rus” Serghei Diaghilev. În 1930 a condus trupa de balet Grand-Opera și a rămas coregraful acesteia până în 1958. Fondator al Universității de Coregrafie din Paris și al Universității de Dans.

1 Serghei Lifar este creditat cu organizarea expoziției de la Paris în 1937, Pușkin și epoca sa, dedicată aniversării a 100 de ani de la moartea poetului.

SALUT LA „CUVINTUL NOUL RUS” <1960> (p. 513)

Cuvânt nou rusesc. 1960. 24 aprilie, Nr. 17202. P. 2.

O notă pentru cea de-a 50-a aniversare a ziarului New Russian Word (publicat la New York în 1910-2010).

Weinbaum Mark Efimovici (1890-1973) - jurnalist, editor, avocat. În 1913 a emigrat în SUA. Din 1922 până în 1973 a fost redactor-șef al ziarului New Russian Word. A fost președinte al Fundației Literare din Statele Unite și membru al Academiei Americane de Științe Politice și Sociale. După cel de-al Doilea Război Mondial, a locuit ceva timp la Paris, unde s-a întâlnit cu B. Zaitsev.

PASTOR BUN

(pag. 514)

gândirea rusă. 1961. 11 iulie, Nr. 1706. P. 3.

676

Printre materialele dedicate aniversării a 80 de ani a protopresbiterului Vasily Zenkovsky, acest număr al ziarului conține

articole și note ale Arhiepiscopului Ioan de San Francisco, poezii de T. Velichkovskaya, A. Ugryumov.

Zenkovsky Vasily Vasilevich (1881-1962) - filozof, teolog, profesor, protopresbiter. Profesor de filozofie la Universitatea din Belgrad (1920-1923). Director al Institutului Pedagogic Rus din Praga (1923-1926). Din 1927 a locuit la Paris și a condus catedra de filosofie a Institutului Teologic Ortodox, iar în 1944 a devenit decanul acesteia. În 1942 a fost hirotonit preot. În 1923-1962. - Președinte și mărturisitor al Mișcării Studențești Creștine Ruse. Autor al cărților Gânditorii ruși și Europa (1926), Pe pragul maturității (1929), Problemele educației în lumina antropologiei creștine (1934), Istoria filozofiei ruse (1945, 1950), Apologetica (1957) , " N. V. Gogol „(1961),” Fundamentele filozofiei creștine „(1961, 1964) etc.

B. Zaitsev i-a dedicat un portret-necrolog lui V. Zenkovsky „Depărtaților” [9, 384-386].

SCRISOARE PENTRU PASUL

(pag. 515)

gândirea rusă. 1964. 18 februarie, Nr. 2114. P. 3.

Acest număr al Gândirii Ruse conține o selecție de materiale dedicate aniversării a 80 de ani a lui Fiodor Avgustovich Stepun (1884-1965), inclusiv un salut din partea redactorilor semnat de S. A. Vodov, articole de M. V. Vishnyak și N. S. Alimov.

1 Se referă la serile socio-politice desfășurate începând cu anul 1905 în casa Margaritei Kirillovna Morozova (1873-1958) - patronă, gazdă a salonului literar și muzical din Moscova, proprietară a editurii „Way”, director al Musicalului rusesc. Societate. De asemenea, a fost unul dintre fondatorii Societății Religioase și Filosofice din Moscova în memoria lui Vladimir Solovyov (1906-1918).

2 În noiembrie 1956, B. Zaitsev a susținut lecturi la Biblioteca Gogol din München. Natalia Nikolaevna Stepun (născută Nikolskaya; 1886-1961) - soția lui F. A. Stepun.

E. N. RYSHKOVA (p. 517)

gândirea rusă. 1969. 27 martie, Nr. 2731. P. 10.

În același număr, a fost publicată o notă editorială care exprimă recunoștința lui E. Ryshkova pentru 22 de ani de serviciu în ziar.

Ryshkova Evgenia Nikolaevna (1893-1981) - sora milei, scriitoare, persoană publică. În exil din 1920, a locuit la Paris. Ra

a lucrat ca secretar în Comitetul rusesc Zemstvo-City în străinătate (Zemgora), la cursurile Universității Populare Ruse, din 1925 până în 1940 - angajat al ziarului Vozrozhdenie, al revistei Clock. Din 1947

până în 1968, a fost trezorier și secretar al redacției ziarului Gândirea Rusă.

SALUTARE LUI R. GUL SI NOUL JURNAL

(pag. 517)

Noua revista. NY. 1970. Nr. 100. S. 428.

Textul a fost publicat la rubrica „Scrisoare de la B.K. Zaitsev”. Scriitorul, istoricul, personalitatea publică Roman Borisovich Iul (1896-1986) din 1951 a fost secretar executiv, din 1959 - redactor-șef al Novy Zhurnal. Jurnalul literar și jurnalistic trimestrial a început să apară în 1942 la New York ca o continuare a „Notelor moderne” pariziene.

SALUT PENTRU „NOUL CUVÂNT RUS”

<1970>

(pag. 518)

Cuvânt nou rusesc. 1970. 7 aprilie, Nr. 21847. P. 3.

CONTESTAȚII, ANUNȚURI, ANUNȚURI

ZIUA ȘOFERULUI RUS

(pag. 521)

Ultimele stiri. 18 mai 1926, nr 1882. S. 2

Uniunea șoferilor ruși a fost organizată la Paris în 1926 și era formată din peste o mie de taximetriști. El a organizat anual „Ziua șoferului rus” – un eveniment caritabil pentru a strânge fonduri pentru a ajuta șoferii nevoiași. A publicat ziarul „Șofer rus” și lunar „La volan”, care a publicat și opere de artă ale scriitorilor ruși.

STRĂINI RUSII. AVOAREA UNUI GRUP DE SCRIITORI RUSI (p. 522)

Ultimele stiri. 12 martie 1926, nr 1815. S. 2.

Același text a fost publicat în același ziar doi ani mai târziu (Ultime știri. 1928. 14 mai, nr. 2609. P. 2). Recursul a fost semnat de aceleași persoane ca

iar în 1926, generalul H. M. Golovin, A. E. Kotomkin, B. A. Lazarevsky, V. N. Ladyzhensky, V. I. Nemirovici-Danchenko, A. M. Rennikov, D. M. Ratgauz, P. B. Struve, Evgeny Tarussky (pseudonim E. V. V. A. Ryshkova), I. V. Filosofov, E. N. Chirikov , A M. Cherny, redactorii ziarelor „Rul”, „Slovo”, „Russian Word” (New York), „For Freedom” și a revistei „Illustrated Russia”.

Uniunea Persoanelor Invalide din Armata Rusă a fost creată la scurt timp după evacuarea trupelor generalului Wrangel din Crimeea și a avut ca scop asigurarea persoanelor cu dizabilități - foști soldați și ofițeri cu sprijin material și spiritual. În 1922-1926. Consiliul central al Uniunii era la Belgrad, în 1927 s-a mutat în Franța. Organizația de caritate, denumită „Uniunea Străină a Invalidelor Militare Ruse”, a unit Sindicatele persoanelor cu handicap, aflate în multe țări europene, în America și China. Consiliul principal al Uniunii la Paris în anii 1930-1940. A fost publicat ziarul „Invalid rusesc”. Programat pentru a coincide cu ziua amintirii Sfântului Nicolae, evenimentul caritabil anual „Ziua persoanelor cu handicap ruși”, din 1926, a fost sărbătorit pe scară largă în rândul emigrației ruse și a devenit o tradiție.

ZILE DE IUBIRE

(pag. 524)

zile. 16 mai 1926 Nr. 1007. P. 2. Același: Ultimele știri. 16 mai 1926 Nr. 1880. P. 2.

1 Ziar de o zi „Băiat rus. Publicația în favoarea unui cămin pentru băieți ruși la Paris „a fost publicată în ziua de Paște, 2 mai 1926. S-a raportat că” sub Tutela copiilor ruși din Franța, a fost format un Comitet Special pentru a strânge fonduri pentru a deschide un cămin pentru ruși. băieţi la Paris " . Această publicație caritabilă conține apelurile mitropolitului Evlogy și N. Kuhlman, lucrările lui B. Zaitsev, N. Teffi, Vl. Ladyzhensky, A. Remizov, A. Kuprin, S. Yablonovsky, M. Roshchin, A. Cherny. Vezi și nota lui B. Zaitsev „Un hostel în Shavila” în prezent. ed.

2 Bulyubash Nikolai Pavlovich (1880-1963) - militar, artist amator. Membru al Primului Război Mondial și Civil, colonel. În exil în Franța. La sfârşitul anilor 1920 a participat la evenimente caritabile în favoarea unui adăpost (camin) pentru băieți ruși în Chaville (lângă Paris), a fost șeful adăpostului. Membru al Asociației Foștilor Elevi ai Școlii Militare din Kiev, din 1938 Președinte al Asociației. Membru al Comitetului de Comemorare H. N. Dukhonin de la Comitetul special pentru asistența combatanților ruși (anii ’50). A colaborat la ziarul „Gândirea Rusă”, și-a publicat memoriile (1958).

CONCERT-GALA

(pag. 525)

Ultimele stiri. 1927. 16 ian., nr. 2125. p. 2.

1 Vezi notele lui B. Zaitsev „Zilele dragostei” și „Hostel in Shavila” în prezent, ed.

2 Balashova (Balashova-Ushkova) Alexandra Mikhailovna (1887-1979) - balerină, profesoară, colecționar. Din 1921 s-a stabilit la Paris, a dansat la Teatrul Femina, Marea Operă, Opera Rusă. A participat la

organizarea de spectacole caritabile. A predat la Școala de Teatru, în 1935 și-a deschis propriul Studio de Artă Coregrafică.

Yakovleva Alexandra Evgenievna (1889-1979) - cântăreață de operă, profesoară. În 1923 a emigrat în Franța. Solist al Operei din Paris. A jucat la Concertele istorice de muzică rusă (1926), la Universitatea Populară Rusă (1927), la festivalul de muzică rusă (1929), etc. A participat la seri de caritate, inclusiv în favoarea Bisericii Biancourt, a Rusiei Roșii. Cross Society, acei ofițeri.

Spiridovich Margarita Alexandrovna (1895-1973) - cântăreață, persoană publică. Ea a luat parte activ la viața culturală a coloniei ruse din Paris, a susținut concerte. Din 1926, membru al Consiliului de administrație pentru amenajarea Hostelului pentru băieți ruși din Chaville, organizator de cine de gală în restaurantul Marele Moscova Hermitage (1928-1929) și de concerte de gală în Sala Gaveau, cu participarea popularului artiști (1927-1929) în favoarea adăpostului). A participat la numeroase seri de caritate și concerte. A făcut un turneu în Europa, din 1940 s-a stabilit la New York.

Kedrov Nikolai Nikolaevich (1871-1940) - cântăreț de operă și de cameră, compozitor ortodox și profesor de muzică. Unul dintre fondatorii Conservatorului Rus din Paris, autorul unui număr de imnuri bisericești. Chiar înainte de a emigra, a organizat un cvartet masculin; l-a recreat la Paris, unde cântăreții au cântat sub numele de Cvartetul Kedrov. Imnurile bisericești au stat la baza repertoriului.

Kaidanov (numele real Shmatuk) Konstantin Evgenievich (1883-1951) - cântăreț de operă. Participant activ la seri literare și muzicale, concerte, inclusiv cele caritabile. Organizator de „subbotniks” muzicale pentru tineretul rus (1942). În 1949, împreună cu L. Davidovskaya, a deschis un studio de canto la Paris.

Lapshin Georgy Alexandrovich (1885-1950) - pictor, scenograf și cântăreț de operă. În 1924 s-a stabilit la Paris. A participat la o serie de concerte istorice de muzică rusă „De la Glinka până în zilele noastre” (1925), seri „Conversații despre cultura rusă” la Universitatea Populară Rusă

680

acele programe muzicale ale Societăţii Artistice Turgheniev. În 1940, a fost membru al grupului de inițiativă pentru înființarea în Franța a Asociației Lucrătorilor de Literatură și Artă Rusă, s-a alăturat Consiliului.

Popov A. - violonist, profesor. A emigrat în Franța. Din 1928, este profesor de vioară la școala de muzică (din 1931 - Conservatorul Rus) de la Universitatea Populară Rusă din Paris. A participat la Serile de muzică rusă organizate de violoncelistul D. Shumatov, cântat în cvartetul său

Rakhmanov Alexander Ilici (nast, numele Gurovich Arnold Isidorovici; 1886-1970) - pianist, dirijor, profesor. A emigrat, din 1923 a locuit la Paris. În anii 1920 jucat în restaurante și predau. Profesor de pian la Conservatorul Rus, a susținut în concerte ca solist, în ansambluri

instrumentale și ca acompaniator. A susținut la petreceri și concerte în favoarea Uniunii Invalizilor Militari Ruși, a Bibliotecii Turgheniev, a Sindicatelor Muncitorilor Rusi din Franța, a șomerilor ruși, a Uniunii Gallipoli și a altora.

Maurice Rostand (1891–1968) a fost un poet, dramaturg și scenarist francez . Născut la Paris în familia celebrului dramaturg francez Edmond Rostand și a poetei Rosemond Gerard.

4 Gavo (Salle Caveau) este o sală de concerte prestigioasă din Paris. A fost deschis în 1907. Pe site-ul său au concertat soliști și grupuri muzicale de frunte franceze și străine.

CHESTIUNE DE IUBIRE (pag. 525)

Ultimele stiri. 1927. 29 noiembrie, Nr. 2442. P. 2.

Societatea de Cruce Roșie Rusă din Franța includea o rețea de instituții care acordau asistență medicală emigranților, în primul rând copiilor și persoanelor cu dizabilități: 3 spitale, 2 infirmerie, 24 de ambulatori, 2 sanatorie pentru bolnavi de tuberculoză, 10 case de odihnă și adăposturi pentru bătrâni, 11 cămine pentru copii. La Paris, Crucea Roșie avea mai multe comitete: Comitetul de ajutor pentru copii, Comitetul de ajutor pentru tuberculoză, Comitetul de ajutor pentru boală și Comitetul pentru ajutor pentru bătrâni.

ELEVI

(pag. 526)

Renaştere. 1929. 21 noiembrie, Nr. 1633. P. 2.

În perioada 17–24 noiembrie 1929, a avut loc Săptămâna Studentului Rus pentru a comemora cea de-a 175-a aniversare a Universității din Moscova. Din paginile ziarelor s-a făcut un apel „pentru donații pentru a stabili burse pentru tinerii ruși care studiază în învățământul superior în străinătate, pentru a crea un fundal de bursă.

Da, Universitatea din Moscova și pentru acordarea de prestații în numerar studenților în special nevoiași și bolnavi ”(Vozrozhdenie, 14 noiembrie). „Acolo, în țara vandalismului sovietic, știința a fost aproape expulzată din învățământul superior și înlocuită cu o politică grosolană. Și aici, învățământul superior este supus unui test sever” (Vozrozhdeniye, 16 nov.).

Materialul lui B. Zaitsev este, printre altele, publicat în Săptămâna Studenților. I. Lukash (19 noiembrie), N. Teffi (22 noiembrie), Mitropolitul Evlogy (23 noiembrie) și-au publicat apelurile.

1 Se referă la bursele comisiei conduse de M. M. Fedorov. Fedorov Mikhail Mikhailovich (1859-1949) - consilier de stat, om de stat și persoană publică, publicist. În 1902 a fondat Agenția Telegrafică din Sankt Petersburg. Coleg ministru al Comerțului și Industriei (1905). A publicat ziarul Slovo (1906-1909). Din 1920, în exil în Franța, a

locuit la Paris. A participat la organizarea unor seri caritabile. La mijlocul anilor 1920. a organizat un cămin studențesc la Paris și a participat la crearea bisericii Sf. Serafim din Sarov. Membru al Consiliului Uniunii Comerțului, Industrial și Financiar din Rusia (din 1928). Inițiator al Zilelor Culturii Ruse la Paris. Membru al Prezidiului Comitetului Central Pușkin (1935-1937).

2 În 1922, M. Fedorov a înființat și a condus Comitetul central pentru asigurarea învățământului superior tinerilor ruși din străinătate (așa-numitul „Comitet Fedorov”), care a ajutat tinerii emigranți ruși să obțină studii superioare. Comitetul a făcut apel guvernelor și altor autorități din țările occidentale cu o cerere de a oferi burse studenților. Principalul motiv pentru crearea Comitetului a fost afluxul uriaș de studenți din Rusia și din Europa în Europa. Educația lor a fost privită ca o mare cauză națională - pregătirea personalului pentru viitoarea Rusie liberă. În primul deceniu de muncă, Comitetul a strâns peste 10 milioane de franci, 20 de mii de studenți ruși au găsit oportunitatea de a-și continua studiile.

AJUTĂ LA ILUMINAREA RUSĂ.

AVOAREA SCRIITORILOR RUSI

(pag. 527)

Renaştere. 1932. 13 noiembrie, nr. 2721. P. 4. A fost publicat același text sub titlul „Apelul scriitorilor ruși”: Rusia ilustrată. 25 februarie 1933, nr. 9, p. 17.

1 Despre activități M. M. Fedorov și Comitetul său, vezi comentariul, la nota „Studenți”.

PARIS MOSCOVA

(pag. 528)

Renaştere. 1933. 24 ian., Nr. 2793. P. 3.

Frăția Moscovei din Paris a fost fondată în 1922. A organizat anual sărbătorirea Zilei Tatianei, la care au fost programate congrese de tineret, baluri, dezbateri publice ale Asociațiilor Tineretului Rus și ediții speciale ale ziarelor. Încasările au fost donate elevilor nevoiași. Din 1922, V. A. Maklakov a fost președintele comunității, din 1927 - M. S. Zernov. Acesta din urmă a făcut parte, de asemenea, în consiliul de administrație al Societății Foștilor Elevi a Universității din Moscova, în Comitetul Jubiliar pentru Comemorarea a 175-a Aniversare a Universității (1930) și a fost fondatorul fondului comitetului pentru eliberarea de burse studenților.

1 Următoarea epurare generală a partidului a fost anunțată în URSS la 12 ianuarie 1933. B. Zaitsev se referă la știri despre epurările care începuseră în rândurile oficialităților sovietice, despre exilul lui G. E. Zinoviev și L. B. Kamenev (pe care Zaitsev știa personal), despre represiunile planificate ale unui număr de alți lideri sovietici

și de partid. Înghețuri severe au fost semnalate și la Moscova în ianuarie 1933.

2 Hotel Lutécia este unul dintre cele mai faimoase hoteluri din Paris, construit în 1910 în stil Art Nouveau.

APEL AL SCRIITORILOR RUSI LA „ZIUA COPILULUI RUS” DIN AMERICA (p. 529)

Lumini. Paris, 1933. Nr. 6. S. 15.

Ogonki: A Children's Journal a fost publicat la Paris sub conducerea lui I. I. Novgorod-Seversky în 1932-1933.

Evenimente numite „Ziua copilului rus” au fost organizate de diferite organizații caritabile ale emigrației ruse din diferite țări. În special, în SUA a fost înființată „Societatea pentru Ajutorarea Copiilor Ruși ai Emigrației”. Fondurile colectate de această societate au fost trimise în toată diaspora rusă și, după cum s-a menționat, „a salvat mai mult de o sută de copii ruși de la moartea fizică și națională” (vezi: Kovalevskaya N.A. Evenimente culturale și educaționale ale emigrației ruse în anii 20-30 de secolul al XX-lea pe exemplul Zilei Culturii Ruse și a Zilei Copilului Rus // Dialog cu timpul, 2007, nr. 20, p. 252-261).

SEARA PUSHKIN

(pag. 530)

Ultimele stiri. 1935. 28 aprilie, Nr. 5148. P. 3.

683

Seara Pușkin a avut loc pe 5 mai 1935 în sala Rameau-Pleyel. Concertul a inclus secții de operă și balet, cântăreți de operă celebri, cor, balerini. Seara-concert a fost organizată de Uniunea Scriitorilor și Jurnaliştilor pentru sprijinirea scriitorilor nevoiași.

A. A. PLESCHEEV. PENTRU CEI ȘAICE DE ANI DE ACTIVITATE LITERARĂ (p. 530)

Ultimele stiri. 1936. 5 martie, nr 5460. P. 3. La fel: Rusia ilustrată. 1936. 14 martie, nr 12. S. 1.

Pleshcheev Alexander Alekseevich (1858-1944) - scriitor, dramaturg, memorist, critic de teatru, istoric de balet. Fiul poetului A. N. Pleshcheev (1825-1893). Din 1920 în Franța. Membru al Uniunii Scriitorilor și Jurnaliştilor Ruși și al Uniunii Artiștilor Ruși. Autor a peste patruzeci de piese de teatru. La Paris, a publicat cărți: „Ceea ce mi-am amintit: De 50 de ani. Amintiri teatrale” (1931), „Sub aripi” (1936), „Sergei Lifar. De la vechi la nou "(1938)," Timpul meu "(1939). Și-a petrecut ultimii ani în Casa Rusă din Sainte-Genevieve-des-Bois.

Comunitatea literară a emigrației ruse a sărbătorit aniversările scriitorului și a organizat în mod repetat evenimente caritabile și strângeri de fonduri pentru a-l ajuta pe scriitor.

În 1926, aniversarea a 50 de ani a fost sărbătorită în Clubul Rus și Societatea Artistică Turgheniev, în 1936, în redacția ziarului Vozrozhdeniye, aniversarea a 60 de ani de activitate literară. În 1933, Seara Pleshcheevsky a avut loc în Uniunea Artiștilor Ruși din Paris, cu ocazia împlinirii a 75 de ani de la nașterea sa. În 1939, Musée des Arts Décoratifs a găzduit expoziția Diaghilev și Chaliapin în favoarea scriitorului.

80 de ani de la A. A. PLESHCHEEV

(pag. 531)

Ultimele stiri. 1938. 10 martie, Nr. 6193. P. 4.

UNIUNEA MUNCITORILOR DE TEATRU ȘI CINEMATOGRAFIC RUS (p. 531)

Ultimele stiri. 2 martie 1939, nr. 6548, p. 4.

Informații despre crearea grupului de inițiativă și componența participanților acestuia au fost publicate și în Vozrozhdenie, 10 martie 1939, p. 9 (nota „Uniunea cinematografiei și teatrului rusesc din Franța”).

684

1 Asociații de figuri de scenă emigrate ruși au existat în diferite țări ale Europei. În Franța au fost create mai multe asociații. În august 1924, s-a înființat la Paris Uniunea Artiștilor și Angajaților Cinematografiei Ruse din Franța cu filiale: un birou de asistență reciprocă, o secție culturală și educațională și un birou de film cooperativ (Ultime știri. 1924. 30 aug.). În iulie 1927, a avut loc adunarea constitutivă a Sindicatului Scenistului și Cinematografelor Ruși din Franța (Președintele Consiliului - S. M. Volkonsky), care a organizat seri muzicale și concerte. Consiliul Uniunii, înființat în 1939, avea o componență diferită.

2 Vorbim despre Ivan Ilici Mozzhukhin, care a murit la 17 ianuarie 1939 într-o clinică din Paris din consum.

3 Ședința grupului de inițiativă al Uniunii Teatralor și Cinematografelor Ruse din Franța a avut loc la 14 martie 1939. La 30 martie a avut loc o adunare constituantă sub președinția lui B.K.Zaitsev. S-a ascultat raportul lui A. Rognedov privind scopurile și obiectivele uniunii. Aleși în consiliu: D. Merezhkovsky (președinte), N. Teffi, A. Volkov, A. Mursky, A. Rognedov, A. Bogdanov, S. Lifar, M. Kshesinskaya și alții (Ultime știri. 1939. 1 aprilie) .

4 Rognedov Alexander Pavlovich (?-1958) - impresar, figură de teatru, scriitor. A trăit în exil la Paris și Italia. Vezi despre el un eseu de B.K. Zaitsev „Casanova al nostru” (1959) [9, 356-360].

SEARA NOASTRĂ <1949>

(pag. 533)

gândirea rusă. 1949. 28 ianuarie, nr. 106. S. 5.

Aniversarea a 50 de ani de la înființarea Teatrului de Artă din Moscova (din 1919 până în 2004 - Teatrul de Artă din Moscova) a fost sărbătorită în rândul emigrației ruse în 1948 - începutul anului 1949, a fost creat un comitet special. Spectacolul lui B. Zaitsev „Jumătate de secol al Teatrului de Artă” la seara aniversară a fost publicat în prezent. ed.

CONCERT AL CONSERVATORULUI

(pag. 533)

gândirea rusă. 1950. 8 februarie, Nr. 213. P. 5.

1 Conservatorul rus a fost fondat în 1923 la Paris de muzicieni emigrați și găzduit într-un conac de pe 26 Avenue New York, pe malul Senei, vizavi de Turnul Eiffel.

2 Davydova Maria Samoilovna (1889-1987) - cântăreață de operă, profesoară. A participat la spectacolele Baletului Rus de S. P. Diaghilev, a cântat la Opera Rusă din Paris și în alte teatre. Profesor de canto și director de operă

clasa la Conservatorul Rus. Ea a colaborat la ziarul „Gândirea Rusă”, a publicat memorii despre F. I. Chaliapin, L. N. Andreev (1976).

Grech Vera Miltiadovna (1893-1974) - artist, regizor, profesor. În 1922, după un turneu în America și Berlin, a rămas în exil. Ca parte a grupului din Praga al Teatrului de Artă din Moscova, a jucat în diferite țări europene. După război, a jucat în teatrele de teatru rusești pariziene. A condus un studio de teatru la Conservatorul Rus din Paris (1949-1952). În 1952-1955 a lucrat în Anglia.

Karandakova Nina Yurievna (1903-1983) - cântăreață de operă (soprano dramatică), profesor. În 1918 a emigrat în Finlanda, în 1926 s-a mutat în Franța. A cântat la Opera Rusă. După al Doilea Război Mondial, a făcut turnee în Europa și Africa. Profesor la Conservatorul Rus din Paris. Director de cor al Bisericii Sf. Nicolae din Boulogne-Billancourt (lângă Paris).

Pozemkovsky Georgy Mikhailovici (1892-1958) - cântăreț (tenor), profesor, regizor, figură muzicală. Artist al teatrelor de operă ruse din Paris, a cântat în spectacole cu F. I. Chaliapin în timpul turneului său la Paris. A condus un curs de operă și un curs de artă scenă la Conservatorul Rus.

Baklanova Milada Eduardovna (1904-1989) - cântăreață (soprano). A studiat canto la Conservatorul Rus din Paris, a susținut concerte demonstrative și spectacole de operă la Conservator și Societatea Muzicală Rusă din străinătate (RMOS). În anii 1950 a cântat la Opera de Cameră Rusă din Paris.

Lushnikova Elizaveta Glebovna (1914-1990) - cântăreață, pianistă, profesoară. A absolvit Conservatorul Rus din Paris, clasa de pian. În

1945 s-a alăturat Operei Ruse. Profesor al Conservatorului Rus (din 1950). Membru al Consiliului de Administrație al RMO.

Agrov Nikolai Nikolaevich (1902-1976) - cântăreț de operă (bas), inginer. Din 1928 a locuit la Paris, a studiat canto la Conservatorul Rus, iar din 1930 a cântat pe scenă. În 1939-1941. artist al Operei Ruse din Paris. După cel de-al Doilea Război Mondial, a jucat la Teatrul Rus sub Uniunea Patrioților Sovietici (1946-1947) și în alte etape.

SEARA GEORGY IVANOV

(pag. 534)

gândirea rusă. 1953. 4 dec., nr. 612. p. 5.

Seara lui Georgy Ivanov a avut loc în holul Ministerului Sănătății din Rusia (26, avenue de New York).

1 Cartea de poezii „Trandafiri” a fost publicată la Paris în 1931.

2 O poezie din ciclul „Rayon de rayonne”, inclusă în cartea „Portret fără asemănare” (Paris, 1950).

SEARA LUI VLADIMIR SMOLENSKY

(pag. 535)

gândirea rusă. 1954. 7 iulie, Nr. 673. P. 5.

Smolensky Vladimir Alekseevich (1901-1961) - poet, prozator, memorist. Din 1922 s-a stabilit la Paris. Membru al Uniunii Tinerilor Poeți și Scriitori de la Paris, în 1925-1931. a fost președintele sindicatului. Din 1932, membru al Asociației Poeților și Scriitorilor, în 1937 a fost ales în consiliu. Membru al Consiliului (din 1955), vicepreședinte al Uniunii Scriitorilor și Jurnaliştilor Ruși de la Paris. Coeditor al almanahului „Orion” (1947). Angajat al ziarului „Gândirea Rusă”. A publicat la Paris cărți de poezii „Apus de soare” (1931), „Singur” (1931, 1938), „Poezii adunate” (1957).

1 Marly Anna Yuryevna (1917-2006) - cântăreață, poetă, compozitoare, dansatoare. În 1919 a emigrat cu familia în Finlanda, în 1922 a venit în Franța, iar din 1935 s-a mutat la Paris. Din 1936 este membru al Societății franceze a scriitorilor și compozitorilor. În 1937, redactorii revistei „Rusia ilustrată” au ales „Vice-Miss Rusia”. Ea a susținut numeroase concerte și seri de caritate, inclusiv în favoarea Uniunii șoferilor ruși, a Asociației Surorilor Ruse ale Milei, Adunării Navale etc. În 1941 s-a mutat la Londra. După război, a susținut concerte în Anglia, Argentina, Brazilia, Chile și SUA.

BOALA LUI SMOLENSKY

(pag. 535)

gândirea rusă. 1960. 5 aprilie, Nr. 1508. P. 7.

1 În exil Vl. Smolensky a lucrat la fabrici metalurgice și de automobile, în timpul celui de-al doilea război mondial - la o fabrică de ceasuri din Arras.

V. A. Smolensky a murit la 8 noiembrie 1961.

SEARA NOASTRĂ <1961>

(pag. 535)

gândirea rusă. 14 decembrie 1961, nr. 1773. P. 5.

La 17 decembrie 1961, în holul Ministerului Sănătății din Rusia a avut loc o seară literară și muzicală dedicată împlinirii a 120 de ani de la moartea lui M. Lermontov. B. Zaitsev a ținut un discurs de deschidere. În 1939, Zaitsev a publicat un articol „Despre Lermontov” [9, 150-154].

1 Kleiber Boris este un istoric și filolog norvegian, autor de lucrări despre opera lui Lermontov. Redactor și redactor al antologiei Fra russisk lyrikk (Din poezia rusă. Oslo, 1968).

687

2 Shchitkov Alexander Vasilyevich (1897-1971) - istoric, persoană publică, colecționar. În exil a trăit și a lucrat la Bordeaux, apoi la Paris, unde în anii 1940. a condus o librărie. A studiat istoria războaielor rusești, antichități militare, medalii.

3 Berezovskaya Lyubov - cântăreață (mezzo-soprano). A participat la concerte și seri de caritate ale organizațiilor de tineret din străinătate și ale Uniunii Scriitorilor și Jurnaliștilor Ruși din Paris.

Dolnitsky Zenon Kirillovich (1896-1976) - cântăreț (bariton), profesor. Din 1947 a predat la Conservatorul Rus, a condus un curs de operă și un curs de canto. În 1950-1953. a cântat la Opera de Cameră Rusă din Paris.

Mikheeva (căsătorită Cherntsova) Veronika Alexandrovna (1916-2008) - cântăreață de operă (soprano). După revoluție, a emigrat cu familia la Praga, apoi s-a mutat în Franța, a locuit la Nisa, din 1938 - la Paris. A cântat în multe săli de operă, a participat la spectacole și concerte ale RMOS (1938-1954).

4 Labinsky Alexander Ivanovici (1894-1963) - pianist, dirijor, profesor. Din 1923 la Paris, unde timp de patruzeci de ani a concertat ca solist și acompaniator. Din 1934 a predat la Conservatorul Rus din Paris, șef al clasei de operă, din 1947 - director adjunct.

PUSHKIN

(pag. 536)

gândirea rusă. 1962. 3 mai, Nr. 1833. P. 1.

Sala de concerte Pleyel pentru concerte de muzică simfonică cu 1900 de locuri este una dintre cele mai mari săli, deschisă în 1927. Clădirea cuprinde Sala Mare, Sala Debussy și Sala Chopin cu 500 de locuri, concepută pentru muzică de cameră și diverse seri.

1 În articolul „Despre „Părinți și fii””, Turgheniev a susținut că poezia „Poetului” „orice scriitor începător trebuie să memoreze și să-și amintească ca o poruncă” (Turgheniev I. S. Poli. lucrări și scrisori adunate: V 30 vol.: În 12 volume, ed. a II-a, M. revăzută și completată, 1982. T. I. S. 95).

BOALA LUI G. S. EVANGULOV

(pag. 536)

gândirea rusă. 1965. 6 februarie, Nr. 2266. P. 5.

Evangulov Georgy Sergeevich (1894-1967) - scriitor. În exil din 1921, a locuit la Paris; în 1930-1934 – la Nisa. A participat la formarea cercului literar de la Nisa „Joi”, a fost secretarul acestuia, a vorbit la reuniunile sale. Membru al Asociației Scriitorilor și Poeților, a participat la serile și întâlnirile acesteia. Colaborat la „Modern Notes”,

688

„Jurnal nou”, „Cuvânt nou rusesc”, „Gândire rusească”. A publicat cărți de poezii Dukhanul alb (Paris, 1921), Cenușa de aur (Paris, 1925), un roman în versuri Aventurile extraordinare ale lui Pavel Pavlovich Pupkov în URSS și în Emigrație (Paris, 1946). A murit la 31 iulie 1967 la Hamburg.

SEARA ÎN MEMORIA LUI ALDANOV

(pag. 537)

gândirea rusă. 1967. 1 aprilie, Nr. 2602. P. 7.

Seara in memoria lui M.A. Aldanova a avut loc în holul RMHO.

1 Mishchenko Alexander Lvovich (1888-1971) - avocat, jurnalist, dramaturg, persoană publică. În 1920 a emigrat în Iugoslavia, în 1924 a ajuns la Paris. A lucrat la Biblioteca Americană. A colaborat în presa franceză și rusă, inclusiv la ziarul „Gândirea Rusă”. Membru al consiliului parohial al Bisericii Semnului Maicii Domnului. Membru al consiliilor de conducere ale Organizației Ruse de Sănătate Publică (1952-1957), Uniunii Scriitorilor și Jurnaliştilor Ruși (din 1961), Societății pentru Conservarea Proprietății Culturale Ruse (din 1961). Membru al Asociației Bibliotecii Turgheniev.

Grech (1893-1974) - actriță, regizor de teatru. A jucat în grupul din Praga al Teatrului de Artă din Moscova. V. Grech, împreună cu soțul ei P. A. Pavlov, au predat arta scenică, au avut propriul lor studio la Cambridge și au devenit cunoscute pe scară largă pentru spectacolele lor în diferite teatre din lume.

SEARA ÎN AMMINIREA LUI REMIZOV

(pag. 537)

gândirea rusă. 1968. 7 martie, Nr. 2677. P. 9.

A zecea aniversare de la moartea lui Remizov a fost sărbătorită la Paris cu o mare seară în memoria scriitorului. Unul dintre organizatori a fost Boris Zaitsev, președintele Uniunii Scriitorilor și Jurnaliştilor Ruși.

Cu puțin timp înainte, B. Zaitsev a publicat un eseu „Despre Remizov. On the Decade of His Death” (Gândirea Rusă, 1968. 4 februarie, nr. 2668) [6, 358-364] este un text analitic-memorial detaliat care combină material biografic, critica literară și portretul scriitorului.

PIATA MONGERON <1967>

(pag. 538)

gândirea rusă. 1967. 30 noiembrie, Nr. 2663. P. 9.

1 Zernova Sofya Mikhailovna (1899-1972) - profesor, personaj public, memorist. În 1921 a emigrat prin Constantinopol în Yugo

689

glorie. A absolvit Facultatea de Filosofie a Universității din Belgrad (1925). În 1923-1931. a participat la crearea și activitatea RSHD. În 1925 s-a mutat la Paris. În 1932-1934. era responsabilă de biroul pentru găsirea de muncă pentru ruși la ROVS. În 1935 a fondat Centrul de Asistență pentru Refugiații Ruși la Paris, până în 1969 a fost președintele acestuia. În 1937, s-a alăturat Comitetului de coordonare al Asociației Organizațiilor Caritabile și Umanitare. A participat la Zilele copilului rus. Membru al Consiliului de Administrație al Federației Tineretului Rus (1950).

2 În 1953, S. M. Zernova a achiziționat o proprietate în orașul Montgeron, lângă Paris, cu donații colectate și a înființat un orfelinat rusesc. A crescut aproximativ o sută de copii - orfani de după război.

3 În secolul al XI-lea. Anna Yaroslavna, soția regelui francez Henric I, a cumpărat un teren în vecinătatea actualului Montgeron pentru a construi o reședință de țară.

SEARA COMPOSUL SERGIEV

(pag. 538)

gândirea rusă. 1968. 21 martie, Nr. 2679. P. 11.

1 Catedrala Americană a Sfintei Treimi a fost construită în 1814. Ea aparține Bisericii Episcopale. Alături de slujbele divine,

îndeplinește o misiune culturală și educațională - expoziții, prelegeri, concerte ale corurilor bisericești.

2 Evets Evgeny Ivanovich (1905-1990) - profesor de muzică, director de cor. A studiat la Conservatorul din Varșovia (1933-1936). A servit ca regent în Polonia, Germania, Maroc. În 1962 s-a mutat la Paris, unde a devenit regent al Catedralei Alexandru Nevski de pe strada Daru și un profesor al cunoștințelor muzicale și al cântului vocal.

Bezignan Ruth este o cântăreață de operă (mezzo-soprano), interpretată cu Jose Carreras, Nello Santi, Montserrat Caballe.

Lebedeva (Lebedeva-Dardier) Lyudmila - cântăreață de operă (soprano). A absolvit Conservatorul Rus din Paris, a susținut concerte demonstrative și spectacole de operă ale Conservatorului și RMHO. Ea a participat la concerte și evenimente caritabile. Din 1956 este solistă a Corului Metropolitan sub conducerea lui P. V. Spassky. Din 1958, ea a cântat pentru pensionarii Caselor Ruse de la periferia Parisului.

3 Osorgin Nikolai Mihailovici (1924-2014) - regent al Metochionului Sf. Serghie, conferențiar la catedra de limba slavă a Institutului Teologic Sf. Serghie. A continuat munca tatălui său, M. M. Osorgin - unul dintre fondatorii metochionului Sf. Serghie, unde a slujit ca psalmist și regent.

690

PENTRU COPIILOR LUI MONGERON

(pag. 539)

gândirea rusă. 28 noiembrie 1968, nr. 2714, p. 10.

PIATA MONGERON <1969>

(pag. 540)

gândirea rusă. 1969. 4 dec., nr 2767. p. 10.

1 Biserica Sf. Serafim de Sarov de la Orfelinatul Rusiei a fost construita in 1957 cu donatii. În timpul construcției, a fost luată drept model una dintre bisericile de pe lacul Ohrid din Macedonia, în memoria bunicii Annei Yaroslavna, prințesa bizantină din dinastia macedoneană Anna (soția lui Vladimir Botezătorul). Catapeteasma templului a fost pictata de Grigory Krug (1918-1969) - un faimos pictor de icoane al Parisului rusesc la mijlocul secolului al XX-lea.

CHESTIONARE. INTERVIU. DISCURS LA ANIVERARE

DESPRE LITERATURA RUSĂ MODERNĂ ȘI DESPRE DVS

(pag. 545)

În felul lor. Praga, nov. 1925 / ian. 1926. Nr. 10-11. S. 19.

Selecție „Scriitori ruși despre literatura rusă modernă și despre ei înșiși: B. Zaitsev, D. Krachkovsky, S. Mintslov, M. Slonim, V. Khodasevich”.

1 Cheia Kastalsky - un izvor de pe Muntele Parnass, în Grecia antică era venerat ca o sursă sacră care dă inspirație poeților și muzicienilor.

1926 (pag. 546)

Ultimele stiri. 1926. 4 ianuarie, Nr. 1748. P. 4.

În mai multe numere ale ziarului au fost tipărite răspunsuri la chestionar: „1926. Chestionar printre scriitori, oameni de știință și politicieni”. În același număr din 4 ianuarie, a fost plasat un anunț: „Originalele acestor răspunsuri vor fi vândute la balul „Întâlnirea noului an rusesc”, organizat de Comitetul pentru Asistență Scriitorilor și Oamenilor de Știință ruși la <data> 13. a acestei luni în holurile Hotelului Lutetia.”

691

1 Italia, condusă de Duce Mussolini, în anii 1920. transformat într-un stat polițienesc fascist, în 1925 legea electorală a desființat alegerile parlamentare. În 1926, într-adevăr, pedeapsa cu moartea a apărut în dreptul penal italian.

2 Printre reformele guvernului lui Kemal Atatürk, primul președinte al Republicii Turcia, a fost reforma articolelor pentru acoperirea capului și a îmbrăcămintei. La 25 noiembrie 1925, purtarea fesului tradițional a fost interzisă și, în schimb, purtarea cofițelor și îmbrăcămintei europene a devenit obligatorie.

3 Zaitsev face probabil ironic aluzie la perioada recunoașterii diplomatice a statului sovietic, exprimată într-o serie de acorduri: în 1924 au fost semnate acorduri cu Marea Britanie, Italia, Norvegia, Austria, Grecia, Suedia, Franța, China; în octombrie 1925 a fost semnat un tratat economic sovieto-german.

RĂSPUNSURI LA CHESTIONARUL DE REÎNVIERE <1926>

(pag. 546)

Renaştere. 1926. 11 ianuarie, nr. 223. S. 3; 18 ianuarie, nr 230. S. 3; 4 februarie, nr. 247, p. 4; 18 februarie, nr. 261, p. 4; 4 martie, nr 275. P. 4.

În 1926, ziarul Vozrozhdeniye a efectuat un sondaj asupra unui număr de scriitori emigranți, răspunsurile au fost publicate în cinci numere. Chestionarul a fost precedat de textul editorial: „Pentru a familiariza cititorul străin rus cu informațiile de bază despre opera scriitorilor care trăiesc într-o țară străină, le-am cerut scriitorilor să ofere informații cu privire la o serie de probleme de interes. În prezent, am primit majoritatea răspunsurilor și începem să le tipărim treptat pe paginile ziarului nostru” (Vozrozhdeniye, 1926, 11 ianuarie, nr. 223,

p. 3). Sunt publicate întrebări extrase din numerele ziarului și răspunsurile la acestea de către B.K. Zaitsev.

1 Zaitsev se referă la primul dintre eseurile din ciclul Provence, dedicat orașului Draguignan (Dni. 1925. 17 sept.). Nu există un nume de oraș în titlul eseului.

2 Cartea lui Zaitsev „Novellen" (Berlin, 1923) cuprinde, alături de „Rafael", nuvelele „Don Giovanni" și „Charles al V-lea".

3 Romanul lui Zaitsev Modelul de aur a fost publicat în cehă (Praga, 1928), italiană (Milano, 1930) și franceză (Paris, 1933).

4 Romanul „Far Land" în limba japoneză a fost publicat la Tokyo în 1925.

CUM VOI PETRECE VARA <1926>

(pag. 547)

Ultimele stiri. 1926. 31 mai, Nr. 1895. P. 3.

Răspunsul, printre altele, la întrebarea ziarului. În vara anului 1926, Zaitsevii se aflau pe moșia prietenilor lor V. B. și F. O. Elyashevich în Puget, lângă orașul Draguignan, în departamentul Var din regiunea Provence.

692

RĂSPUNS LA CHESTIONARUL „AZI" <1928> (p. 547)

Astăzi. 1928. 26 august, Nr. 230. P. 4.

Numărul conține răspunsurile scriitorilor sub titlul: „Scriitori ruși în vacanță. Chestionar al lui Andrey Sedykh, corespondentul Parisului Segodnya.

1 Povestea lui Zaitsev „Anna" a fost publicată în Sovremennye Zapiski în 1928, nr. 36-38.

2 Primul congres al scriitorilor și jurnaliștilor ruși străini a avut loc la Belgrad în septembrie 1928, la care au participat reprezentanți ai uniunilor scriitorilor ruși din Berlin, Paris, Praga și Varșovia. B. Zaitsev a fost membru al congresului.

3 Sub răspunsul lui Zaitsev se află o fotografie a lui Zaitsev cu legenda „B. K. Zaitsev pe plajă în pornish.

SCRIITORI RUSI DESPRE LEONID ANDREEV

(pag. 547)

Moscova. Chicago, 1929. Sept., nr. 7. P. 3.

Numărul revistei conține materiale pentru aniversarea a 10-a de la moartea lui L. N. Andreev, inclusiv o selecție de „scriitori ruși despre Leonid Andreev”.

CUM îți petreci VARA?

Chestionar „Rusia ilustrată” <1931>

(pag. 548)

Rusia ilustrată. 1931. 22 august, Nr. 35. P. 14.

Răspunsurile scriitorilor la întrebarea despre cum își petrec vara, în secțiunea „Chestionarul lui Andrey Sedykh”

1 Viața lui Turgheniev a fost publicată în Sovremennye Zapiski în 1930-1931 (nr. 44-47); otd. ed. - Paris, 1932.

2 Zaitzev V. Anna / Traduit du russe par Ludmila Savitzky. Paris, 1931.

3 Aceasta se referă la romanul Casa de la Passy (Paris, 1935).

CE CREDEȚI DESPRE LENIN?

(pag. 548)

Numerele. 1932. Nr. 6. S. 282.

Răspunsurile au fost precedate de un mesaj: „Redatorii revistei Chisel s-au adresat unui număr de scriitori cu o cerere de a răspunde la următorul chestionar: Ce părere ai despre Lenin, a) Personalitate; b) Activități; c) Stilul (literar). În dar

693

Cel puțin răspunsurile lui M. Aldanov, B. Zaitsev, N. Teffi și Yu. Felzen au fost publicate.

CUM AI DEVENIT SCRIITOR?

Chestionar „Rusia ilustrată” <1934>

(pag. 548)

Rusia ilustrată. 1934. 8 dec., nr 50. p. 6.

Zaitsev a scris mai multe despre prima sa publicație și despre începutul activității sale creatoare în nota „The Jump (From an Autobiography)” (1921) [1, 583-585].

1 Feigin Yakov Alexandrovich (1859-1915) - primul editor-editor al Courier.

2 Shulyatikov Vladimir Mikhailovici (1872-1912) - critic, traducător, publicist, publicat în Curier. Membru al mișcării

revoluționare, din 1903 membru al Partidului Bolșevic. Friche Vladimir Maksimovici (1870-1929) - critic literar. În „Curier” a condus rubrica „Eseuri despre literatura străină”. În perioada 1905-1907. a fost membru al grupului de prelegeri literare al Comitetului de la Moscova al RSDLP.

3 Prima publicație a lui Zaitsev, povestea „Pe drum” - Curier. 1901. 15 iulie, nr. 193 (cu o semnătură eronată P. Zaitsev).

4 Poveștile lui Zaitsev au fost publicate în ziarul Kurier: Pe drum (1901), Pământ, Lupi, La gară, Munte mohorât (1902), Vecini, Nord (1903).

SCRIITORI DESPRE CEHOV

(pag. 549)

Pentru dumneavoastră. Riga, 1939. 6 august, nr. 32. P. 17.

Numărul revistei conține materiale pentru aniversarea a 35 de ani de la moartea lui A.P. Cehov, inclusiv selecția „Scriitori despre Cehov”.

N. GORODETSKAYA. A VIZITAT B. K. ZAYTSEV

(pag. 549)

Renaştere. 1931. 13 ianuarie, Nr. 2051. P. 4. Republ. în cartea: Gorodetskaya N. D. Island of Loneliness: Roman, povestiri, eseuri / Comp. A. M. Lyubomudrova. SPb., 2013. S. 779-781.

Gorodetskaya Nadezhda Danilovna (1901-1985) - scriitor, jurnalist, traducător, istoric literar. În 1930-1931. a publicat interviuri cu scriitori celebri emigrați în Vozrozhdeniye.

1 Interviul a fost înregistrat în apartamentul soților Zaitsev din Rue Claude Lorrain nr. 11.

2 În acest moment, B. Zaitsev lucra la cartea „Viața lui Turgheniev” (publicată în 1932).

3 Viața fictivă a „Sfântului Serghie de Radonezh” de B. Zaitsev a fost publicată în 1925.

4 Referirea este la romanul Casa de la Passy (1935).

V. UNKOVSKY. DE BORIS ZAYTSEV. LA CE MUNCĂ ACUM SCRIITORUL NOSTRU TALENTAT?

(pag. 552)

Frontieră. Revista săptămânală. Harbin, 1932. 16 aprilie, nr. 16, p. 3-4.

Titlul complet al materialului: „La Boris Zaitsev. La ce lucrează acum talentatul nostru scriitor? De la corespondentul Parisului Frontier. Data interviului poate fi stabilită pe baza textului de sub fotografia lui B. Zaitsev publicată în același loc: „Renumitul scriitor a făcut o inscripție pe cartonaș: „Salutări de inimă revistei Rubezh. Bor. Zaitsev. 2 martie 1932.” V. Unkovsky a publicat un interviu în două publicații - Frontier și New Russian Word, dar subiectul lor diferă semnificativ.

Despre V. Unkovsky, vezi comentariul la materialul „La linia natală prețuită”, p. 585.

1 În 1926-1932. Soții Zaitsev locuiau în cartierul parizian Passy la Rue Claude Lorrain 11. În februarie 1932, s-au mutat în districtul Boulogne-sur-Seine și s-au stabilit într-un apartament închiriat cu două camere într-o casă de pe Rue Thiers 110.

2 Sollogub (n. Zaitseva) Natalia Borisovna (1912-2008) - figură publică și bisericească, filantrop, memorialist. Fiica lui B. K. și V. A. Zaitsev, soția lui A. V. Sollogub. A absolvit Liceul din Paris numit după Molière. Ea a locuit la locul de muncă al soțului ei în diferite departamente ale Franței. Ea a luat parte activ la activitățile multor organizații de emigranți. Membru al RSHD. Conservatorul arhivei și bibliotecii, B.K. Zaitseva, a participat la pregătirea edițiilor lucrărilor sale.

3 Galperin-Kaminsky Ilya Danilovici (1858-1936) - scriitor, traducător de lucrări ale scriitorilor ruși în franceză și franceză - în rusă. A trăit în Franța, a predat la Liceul Condorcet din Paris și la Institutul Comercial. A studiat moștenirea lui Turgheniev, în special, a pregătit și publicat „Scrisorile lui I. S. Turgheniev către doamna Pauline Viardot și prietenii săi francezi” (M., 1900).

4 Nunta lui N. B. Zaitseva și A. V. Sollogub a avut loc la 6 martie 1932; George Spassky. Nunta a fost descrisă de V. A. Zaitseva într-o scrisoare către V. N. Bunina din 9 martie 1932, publicată în povestea lui Zaitsev „Cealaltă credință” [6, 438-439].

695

NB!

Sollogub Andrei Vladimirovici (1906-1996) - doctor în drept; Și-a încheiat serviciul în banca engleză Barclays ca director șef al acestei bănci pentru Franța.

V. UNKOVSKY. DE BORIS ZAYTSEV

(pag. 555)

Cuvânt nou rusesc. 1932. 1 mai, nr 7035. S. 10.

Subtitlu: „Din propriul corespondent parizian al New Russian Word”.

1 Vorbim despre I. D. Galperin-Kaminsky, vezi nota despre el. 3 la p. OOO.

2 În 1931, Japonia a invadat Manciuria și în 1932 a stabilit acolo un regim marionetă, ceea ce reprezenta o amenințare la adresa securității URSS. În primăvara anului 1932, a început consolidarea prezenței militare sovietice în această regiune și reconstrucția Flotei Pacificului. Cu toate acestea, guvernul URSS a căutat să evite un conflict armat cu Japonia și a urmat o politică de neutralitate. Aceste evenimente au fost acoperite în presa emigranților, în special, Latest News scria pe 20 aprilie 1932: „Relațiile dintre Japonia și URSS devin din ce în ce mai tensionate. Dacă izbucnește un conflict armat între bolșevici și Manciuria „independentă”, intervenția japoneză va deveni inevitabilă”.

3 În raportul „The Russian Question in the Far East”, publicat sub formă de broșură separată (Paris, 1932), A.I. Denikin a analizat în detaliu situația geopolitică și a cerut emigrației ruse să respecte interesele naționale ale Rusiei cât mai bine. capacitatea lor, folosind toate oportunitățile disponibile. Aceasta a manifestat poziția sa de principiu: necesitatea de a sprijini Armata Roșie împotriva oricărui agresor străin. Părerile despre această problemă în rândul emigrației ruse au fost împărțite. „P. N. Milyukov în februarie 1932 a făcut la Paris un raport „Conflictul din Orientul Îndepărtat și Rusia”, în care, referindu-se la planurile Japoniei în Orientul Îndepărtat, nota: „În condițiile actuale, nu suntem în măsură să luptăm pentru pământul nostru înșine. Să stai de cealaltă parte a baricadelor ar fi criminal pentru noi.” Prin urmare, potrivit lui Milyukov, emigrația rusă ar trebui să „dorească ca puterea sovietică să fie suficient de puternică în Orientul Îndepărtat”. Poziția lui Milyukov în alte publicații emigrate a fost susținută de A. I. Denikin, A. M. Kulisher, A. I. Gidoni și V. L. Bogdanovich. Raportul lui Miliukov a stârnit o reacție furtunoasă în presa emigranților. Reprezentanții nu numai ai dreptei, ci și ai aripii stângi a emigrației au luat armele împotriva lui. <...> Pentru a răsturna dictatura bolșevicilor, Kerenski era pregătit pentru o alianță a emigranților albi cu japonezii în războiul împotriva URSS "(Ablova N. E. Istoria CER și a emigrației ruse în China (prima jumătate a secolului XX). secol).Minsk, 1999. Resursa electronica: http://archive.li/XeOh).

696

DISCURS DIN ZIUA A 25-A ANIVERARE DE ACTIVITATE LITERARĂ (p. 556)

Ultimele stiri. 1926. 14 dec., Nr. 2092. P. 2.

La 12 decembrie 1926, la Paris, în clubul Uniunii Scriitorilor și Jurnaliştilor Ruși „Vatra prietenilor culturii ruse”, se împlinesc 25 de ani de activitate creativă a lui B.K. I. A. Bunin a prezidat.

Informații despre seara aniversară au fost publicate de ziarele „Rul” (1926, 14 decembrie, p. 4) și „Vozrozhdeniye” (1926, 14 decembrie, p. 3). Discursul lui Zaitsev este transmis în ei după cum urmează:

„Sunt un grăunte de nisip, dar există Rusia. Să ne spunem despre ea: Doamne, ajută Rusia! Iată, să ne concentrăm și să tacem un minut și să ne amintim de cei care sunt acolo care suferă.

Eseul „Binecuvântat” al lui S. Yablonovsky (Rul. 1926, 19 decembrie, p. 6), dedicat aceluiași eveniment, a fost oarecum mai pe deplin conturat:

"Ce sunt eu? Fir de nisip. <...> Există mai mult: există Rusia. <...> Acum, pentru un minut, să uităm de tot; să încetăm cu toții deodată să ne gândim și să ne mai pese de alte lucruri și să concentrăm toate eforturile voinței și gândirii noastre asupra Rusiei. Să-i trimitem radiotelegrama noastră sinceră acum. Deodată îi vom spune în interiorul nostru dorința noastră. Cine cu ce cuvinte poate. Pentru mine, acestea vor fi cuvintele: „Doamne, ajută Rusia”; pentru fiecare – a lui, dar acum, un minut – toți împreună” [11, 346-347].

Cel mai complet raport despre cinstirea lui Zaitsev a fost publicat în ziarul Latest News (1926. 14 decembrie), este semnat „N. P.V.” - inițialele lui Nikolai Platonovich Vakar (1894-1970), secretar al redacției acestui ziar, șef. departamentul de informare.

„Discursul lui B.K. Zaitsev” este un fragment din acest raport. Îl publicăm în întregime, locul acestui fragment este indicat printr-un punct.

În cinstea lui B. K. Zaitsev

Pe 12 decembrie, în „Vamara prietenilor culturii ruse” a fost organizată o sărbătoare solemnă a împlinirii a 25 de ani de la activitatea literară a lui B.K. Zaitsev.

Onoarea a fost o adevărată sărbătoare a culturii ruse în străinătate. Numele lui B.K. Zaitsev a unit în jurul său aproape întreaga emigrație în fața tuturor publicațiilor literare moderne din străinătate și a celor mai de seamă reprezentanți ai culturii ruse din exil. Salutări scrise și telegrafice din toate țările diasporei refugiaților au așteptat într-o grămadă impresionantă pentru anunțul la sfârșitul banchetului; reprezentanți ai literaturii și artei ruse care locuiesc la Paris s-au adunat la un banchet care cu greu putea găzdui un număr limitat de invitați.

La șase mese uriașe în jurul eroului zilei sunt angajați ai Ultimelor știri, Renaștere, Zile, artiști ai trupei din Praga a Teatrului de Artă din Moscova, N. D. Avksentiev, M. K. Adamov, M. A. Aldanov, I. P. Aleksinsky, A. S. Alperin, G. M. Arnoldi, V. Bunina, Nina Berberova, N. A. Berdyaev, M. V. Vishnyak, 3. N. Gippius, A. T. Grechaninov, D. N Grigorovici-Barsky, HX Denisov, M. A. Dobuzhinsky,

B. V. Zenzinov, Georgy Ivanov, P. K. Ivanov, S. A. Ivanov, H. P. Kosice, П. E. Kovalevsky, K. Korovin, B. A. Lazarevsky, O. Levanshy-Zhdanova,

S. V. Lurie, A. S. Miliukova, A. N. Milyukov, V. A. Maklakov, M. S. Margulies, S. Maslov, D. S. Merezhkovsky, P. A. Nilus, Prinț. V. A. Obolensky, E. N. Roshchina-Insarova, V. V. Rudnev, P. Ya. Ryss, K. K. Parchevsky,

A. A. Pleshcheev, S. A. Smirnov, P. B. Struve, I. D. Surguchev, V. N. Speransky, N. A. Teffi, P. A. Tikston, A. A. Titov, S. V. Fedorova 2nd, V. F. Khodasevich, M. O. Tsetlin, S. Vtresov)novsky și alții

Orchestra, amplasată pe scenă, îl întâmpină solemn pe eroul zilei, care a intrat în sală împreună cu familia; publicul, în picioare, îl salută cu ovație lungă.

Președintele banchetului, acad. I. A. Bunin exprimă într-un cuvânt scurt sentimentele publicului și se sărută de trei ori cu „prieten și frate”.

Regi

Primul care a vorbit în numele Vatrei Prietenilor Culturii Ruse, Prințul.

B. A. Obolensky, ridicând un pahar „purtatorului standard al culturii ruse”.

N. D. Avksentiev, în numele editorilor Sovremennye Zapiski, într-un discurs profund simțit, vorbește despre ceea ce îi este drag în B. K. Zaitsev, „ca cititor”: despre acceptarea creativă a vieții, despre iubirea care transformă viața.

P. N. Milyukov îl salută pe eroul zilei în numele Uniunii Scriitorilor și Jurnaliştilor Ruși de la Paris și în numele redactorilor Latest News: un tovarăș în Uniune și un angajat al ziarului. El remarcă „modestia extraordinară” a lui B.K.Zaitsev ca scriitor, lipsa de dorință de a se afirma; B.K. Zaitsev este înclinat să-și impute aceste calități ca pe o lipsă, dar tocmai astăzi ele au justificarea lor strălucitoare: focul interior care ardea în B.K. Zaitsev și călăuzirea lucrării sale artistice l-a făcut „centrul nostru spiritual comun”.

În numele editorilor The Days, V. V. Zenzinov îi dorește lui B. K. Zaitsev, ca moscovit, să se întâlnească la Moscova; Salutându-l pe eroul zilei în numele redacției Rul, S. V. Yablonovsky (Potresov) îl caracterizează pe B. K. Zaitsev ca artist și scriitor.

P. B. Struve, în numele editorilor Vozrozhdeniye, spune, „ca cititor și admirator”, îl compară pe B. K. Zaitsev cu Karamzin, contrastând „sensibilitatea” sa cu „răceala” lui Bunin și Val. Bryusov și îi mulțumește în special pentru „recrearea sanctuarelor native rusești în exil”.

698

În scurte discursuri, M. L. Kantor, S. S. Maslov, P. Ya. Ryss au prezentat salutări eroului zilei de la editorii revistelor Zven, The Native Word (Varșovia) și The Struggle for Russia.

Discursurile alternează și alternează cu interpretarea unor pasaje muzicale rusești. Un loc la pian îl ocupă A. T. Greganinov, iar H. P. Koshyts interpretează un improvizat scris de compozitor dedicat lui B. K. Zaitsev: „Tulpină luminoasă”, după cuvintele lui K. D. Balmont.

Urmează din nou discursuri: M. A. Aldanov îl salută pe tovarășul său din Comitetul pentru Asistență Scriitorilor și Oamenilor de Știință; B. P. Vysheslavtsev vorbește în numele editurii YMCA Press despre „trăsăturile nobile ale creativității” ale lui B. K. Zaitsev. El este înlocuit de A. M. Cherny, care își citește poeziile dedicate eroului zilei. În numele Uniunii Tinerilor Poeți și Scriitori Ant. Ladinsky vorbește despre ceea ce tinerii scriitori și poeți, a căror cale este dificilă și dificilă, îi datorează lui B.K. Zaitsev ca prieten și profesor...

După discursurile lui M. K. Adamov, B. A. Lazarevsky, V. N. Speransky și alții, S. F. Stern anunță numeroasele salutări primite în ziua aniversării și ridică un pahar „însoțitorului de viață, ajutor și muză” eroului zilei a V-a. A. Zaitsev.

Telegrame și salutări

Din cauza imposibilității de a enumera și cita conținutul tuturor saluturilor și telegramelor scrise primite de B.K.Zaitsev, le remarcăm pe cele mai importante: de la Mitropolitul Evlogy; de la redacțiile ziarelor Segodnya, Russkoye Vremya, Slova, Rulya etc.; de la redacțiile revistelor Chimes (Riga), Svoimy Pamy (Praga), Rodnoe Slovo (Varșovia), New Week (Riga), Novaya Niva (Riga); de la Asociația Republican-Democrată din Paris, Uniunile Scriitorilor și Jurnaliştilor din Cehoslovacia, Iugoslavia și Germania, de la YMCA din Paris, de la Uniunea Academică Rusă și Grupul Academic Rus din Paris, de la Universitatea Populară, de la Uniunea de Șoferi ruși, din cercul literar „Daliborka” (Praga); din V. N. Muromtseva, I. P. Demidov, A. Amfiteatrov, П. P. Muratova, L. Capitale, de la Societatea Studenților Ruși pentru Studierea și Întărirea Culturii Slave, de la E. D. Kuskova, E. M. și A. I. Kupriny, A. M. Remizov, V. F. Seeler, H . F. Baliev, Sergey Krechetov, A. F. Damanskaya, poetul D. Ratgauz, D. Krachkovsky, F. A. Stepun, E. A. Lyatsky, Yu. Aikhenvald, M. N. Germanova, E. N. Chirikov, I. S. Shmelev, I. V. Gessen și alții.

Reg B. K. Zaitseva <...> Concerte

La sfârșitul banchetului, M. A. Spiridovich, S. V. Fedorova al 2-lea,

699

EH Roșchina-Insarova, care a citit poezii de N. A. Teffi și alții. A. T. Grechaninov s-a așezat din nou la pian, iar în acompaniamentul său H. P. Kosits a interpretat „Lullaby”, „Eu trec prin stepa mohorâtă” și alte lucruri ale compozitorului. Târziu după miezul nopții, când oaspeții se împrăștiaseră, cei mai apropiați prieteni personali ai lui B.K. Zaitsev, în frunte cu I.A. Bunin, s-au adunat într-una dintre sălile superioare și au continuat să-l onoreze pe eroul zilei într-un cerc intim prietenos.

N<nikolay> P<latonovich> V<akar>.

Ultimele stiri. 1926. 14 dec. C. 2.

B. Zaitsev a trimis o scrisoare de mulțumire editorilor ziarului:

„Stimate domnule redactor, permiteți-mi, prin respectatul dumneavoastră ziar, să exprim profunda mea recunoștință tuturor celor care mi-au arătat o atenție bună - prin trimiterea de scrisori, telegrame, felicitări personale - în ziua aniversării mele. Bor. Zaitsev” (Vozrozhdenie. 1926. 18 dec. P. 4; Zile. 1926.18 dec. P. 2; Ultimele știri. 1926.18 dec. P. 2).

CUVINTUL FINAL

LA SĂRBĂTORIA CU PRAZĂ A 85-A ANIVERARE

(pag. 557)

Convorbiri despre literatura străină rusă / Comp. W. Weidle. Paris, 1967. S. 27.

La Paris a avut loc o întâlnire solemnă dedicată aniversării a 85 de ani a lui B. Zaitsev. Fragmente de discursuri de G. Gazdanov și prof. Pierre Pascal a publicat în secțiunea „Cel mai vechi scriitor din străinătate” din aceeași colecție la p. 24-27.

RECUNOȘTIE <1957>

(pag. 557)

gândirea rusă. 1957. 12 martie, Nr. 1028. P. 5.

B. Zaitsev mulțumește tuturor celor care și-au exprimat simpatia pentru boala soției sale - 2 februarie 1957 V. A. Zaitseva a suferit un accident vascular cerebral.

RECUNOȘTIE <1963>

(pag. 557)

gândirea rusă. 1963. 5 ianuarie, Nr. 1939. P. 3.

Recunoștința este plasată după eseul lui B. Zaitsev „Departe” (despre Pomgol) publicat aici.

LISTA PERIODICELOR

Ediții în care au fost publicate textele lui B. K. Zaitsev incluse în această carte

Buletinul Mișcării Studențești Creștine Ruse (Buletinul RSHD). Paris, 1925 - până în prezent, timp (din 1974 - Vestnik RHD).

Renaştere. Ziar. Paris, 1925-1940.

Ziua copilului rus. Revista anuală. San Francisco, 1934-1955. Ziua culturii ruse. Ziar de o zi. Paris, 1926. 8 iunie.

Pentru dumneavoastră. Revista săptămânală ilustrată. (Riga, 1933-1940). zile. Ziarul zilnic. Berlin, 1922-1925; Paris, 1925-1928.

Viata si Judecata. Revista săptămânală ilustrată pentru toată lumea. Paris, 1930.

Zori. Ziarul zilnic. Harbin, 1920-1943.

Legătură. Ziar literar și politic; din 1926 - o revistă. Paris, 1923-1928.

Floare de aur. Revista lunara literara si artistica. Burlingame, California, 1962-1963.

Rusia ilustrată. Revistă. Paris, 1924-1939.

Curier. Ziar politic și literar zilnic. Moscova, 1897-1904.

Moscova. Revistă. Chicago, 1929-1931.

Stăpânirea oamenilor. Revista săptămânală. Moscova, 1917-1918.

Lumea noastră. Supliment ilustrat de duminică la ziarul Rul. Berlin, 1924-1925.

Viață nouă. Jurnal de literatură, știință și viață publică. Sankt Petersburg, 1910-1916.

Noua carte ruseasca. Revista lunară. Berlin, 1921-1923.

Cuvânt nou rusesc. Ziar. New York, 1920-2010.

Noua revista. New York, 1942 - prezent.

701

Metoda noua. Revista lunară. Sankt Petersburg, 1903-1904.

Metoda noua. Ziar lunar. Geneva, 1932-1940.

Lumini. Revista pentru copii. Paris, 1932-1933.

Experiențe. Revista literară. New York, 1953-1958.

Clopoţeii. Revista literară și de artă. Riga, 1925-1929.

Ajutor: Buletinul Comitetului rusesc de asistență pentru cei înfometați. Moscova, 1921.

Ultimele stiri. Ziarul zilnic. Paris, 1920-1940.

Frontieră. Revista ilustrată literară și artistică. Harbin, 1926-1945.

gândirea rusă. Ziar. Paris, 1947-2008.

note rusești. Revista socio-politică și literară. Paris; Shanghai, 1937-1938; Paris, 1938-1939.

Rusă invalidă. Ziar militar-științific și literar. Paris, 1924-1940.

Cricket. Revista pentru tineret. Paris, 1937-1939.

În felul lor. Revista ilustrată literar-artistică și socio-politică. Praga, 1924-1926.

Astăzi. Ziarul Independent Democrat. Riga, 1919-1940.

Note contemporane. Revista socio-politică și literară. Paris, 1920-1940.

Numerele. Colecție de literatură, artă și filozofie. Paris, 1930-1934.

INDEX DE NUME

729

CONŢINUT

ARTICOLE ȘI ESEURI DESPRE LITERATURĂ

ARTICOLE DESPRE TEATRU

ESEURI DE MEMORIA

ESEURI DESPRE VIAȚA SPIRITUALĂ ȘI CULTURALĂ A EMIGRĂȚII RUSICE

ESEURI DESPRE EROI. ESEURI LIRIC-FILOZOFICE. NOTE PENTRU SĂRBĂTORILE BISERICII

POLEMICĂ. SCRISORI CĂTRE EDITOR

RECENZII

NOTE ANIVERARE. SALUTARI

CHESTIONARE. INTERVIU. DISCURS LA ANIVERARE

Coperta prezintă un portret al lui B. Zaitsev de H. P. Ulyanova din publicația: Lână de Aur. 1909. Nr 1. Fotografii din arhiva pariziană a lui B.K.Zaitsev, publicate în cartea: Rostova O.A. „Scrie-mi în album...” Convorbiri cu N.B.Sollogub în Bus-si-en -Din. M., 2004 (filele 1, 2), precum și din publicații: Parisul rusesc. 1910-1960. SPb., 2003 (fila 8); Literatura pe chipuri. Fotografii ale scriitorilor ruși din colecția Muzeului literar de stat. 1850-1916. M., 2008 (fila 12).

Ediția Populară Știință

Boris Konstantinovich Zaitsev REFLECTII ALE ETERNULUI

Povești necunoscute, eseuri, memorii, interviuri

Compilat de:

Alexey Markovig Lyubomudrov

Corector T.L. Samsonova Aspect de computer de S. V. Stepanova Design artistic de S. A. Gavrilova

Format 60 X 88 1/16. Căști Octava. Pech. l. 46.00. Tiraj 300 de exemplare. Zach. №2807

E-mail: rostokbooks@yandex.ru

URL: http://www.rostokbooks.ru

Pentru achiziții cu ridicata, vă rugăm să sunați la: 8-921-937-98-70

Tipărit de: IP Varvarkin

199155 Sankt Petersburg, V.O., st. Uralskaya, 17, clădirea 3

Γ<_ »* t '*· și '·1, '·. T < V - I >■ .. > ■ ig,. . (r .1,1 l r <

-4 V- , .41ι',ι. tu !>,<··<.·

{.'si cu Ή >■ i 1 -Φι <« ■'· hit I' ii pCIti

' VU pn tut- H 1 i>. > ..►·,/f ni ■>.<!, 1 · · ; ·■_· ,4 :l>! „1-H”
• ', r-t· ' /·<'L< ,t .· a'·i r-' h '■·· Ji · ■ il p Ci ·
'' 'i,' 1 "Cl· n r 'ЧI· П' M i ■; u -it; i ·"?<'«;;>I. v i . <n <) ■
i
п И'CI'PIPиi C '-'/·>('ntlV h· ·ι. ut ·
i · i»v"i·.■(·ж; c·.i t ■ <j>\-lu ·''■H - Ί'Λ Í» -Ή

! I ·I' '· Iv , '·' > I r ni 1 ' '/ ' , > ir I ·, ,

\ ι' "p . ιP· · ι